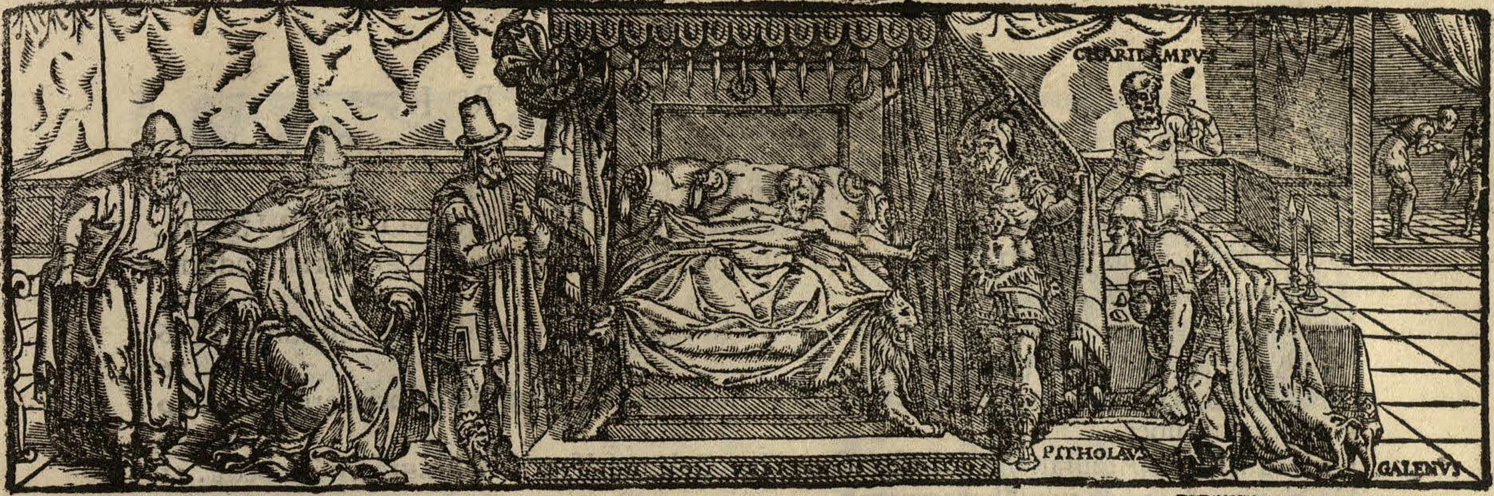
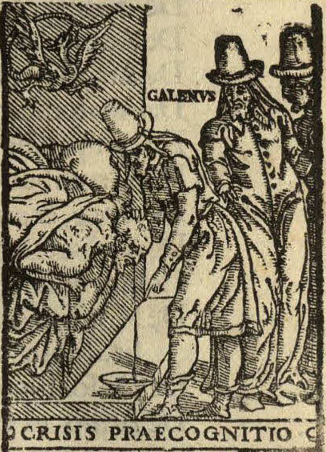






SPVRII
GALENO
ASCRIPTI LIBRI,

QVI VARIAM ARTIS MEDICÆ farraginem ex varijs auctoribus excerptam continentes, optimo, quo fieri potuit, ordine sunt dispositi, & in vnum corpus redacti.

NONA HAC NOSTRA EDITIONE,

non parum ornamenti adepta, locis pluribus, quàm in alijs superioribus editionibus, ad Græcorum librorum fidem, emendatis.

Locis etiam Hippocratis in margine notatis.

Librorum seriem sequenti pagina habes.

Τὰ Νόθα.









VENETIIS, APVD IVNTAS. MDCXXV.



SPVRII LIBRI.

Siquid superesse videbitur in antiquis translationibus, quod in hisce nouis non reperiatur: id titulorum diuersitate contingere scias, non quia prætermissum aliquid sit. Nihil est enim in vetustis illis codicibus, quod in hisce nouis non contineatur: nam aut idem sunt, verum alio nomine insigniti: aut compendia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum subycientur. Opus, quod illic Myamir appellatur, idem est, ac id, quod hic De compositione medicamentorum secundum loca inscribitur. Libri item de iuuamentis membrorum, compendium sunt librorum De vsu partium. Libellus de præsagitura, finis est libri De constitutione medicinæ. Et qui de commoditatibus theriacæ inscriptionem habet, fragmentum est libri De theriaca ad Pisonem.

GALENI LIBER DE HISTORIA PHILOSOPHICA,

Iulio Martiano Rota interprete.

Hunc librum Galeni esse cum satis non constet, videndum num fortasse sit Aetij. Theodoretns euim lib. 2. & 4. de curatione Grecarum affectionum scribit Plutarchum, & Aetium Collectanea de placitis Philosophornm edidisse: Porphyrium verò non modò philosophicam eiusce generis confecisse historiam, verum etiam opinionibus vitam, ac mores philosophorum adiunxisse. Quare cum Plutarchi liber habeatur, hic autem Porphyrio (quem fortè Laertius est imitatus) tribui non queat, fit, vt Aetio potius, quàm vlli alteri adscribendus videatur. Nisi fortè quis putet, eo quod hic, & apud Plutarchum eadem sæpe verba legantur, ex vtroque fuisse congestum.

Qualis Philosophia fuerit ante Socratem: Quas ipse partes addiderit: ac de proposito Libri.

CVm illi, qui se primum ad philosophiam cõtulerunt, de rerum natura solummodo disceptarent, atq; in ea finem studiorum suorum posuissent, multis post seculis natus Socrates, illorum sententiam improbauit, fieri non posse dicens, vt ab hominibus ea perciperentur, quę tã remota à nostro sensu forêt. Existimabat enim summæ difficultatis esse tam abditarum rerum certam notitiam consequi; plusq; vtilitatis homines habituros, si scrutaretur, quo modo quis feliciter vitam traduceret, & se, quam plurimis bonis fruens, à malis omnibus tueretur. Hoc itaq; cum vtilius fore Socrates iudicasset, dissertationes de natura rerum, ꝙ parũ humanę vitæ conducere viderentur, omisit: & eam disciplinam excogitauit, quæ quid bonum quid malum: quid turpe, quid honestum: quidq; honore, aut vituperatione dignũ sit, inuestigat, arbitratus illos, qui hæc antea secum meditati fuissent, ab omnibus vitæ incommodis se facilè explicaturos: atque philosophiæ pars altera hinc addita est, quæ de moribus agit, & illos instruit, qui vitam optimè degere velint. His autem ita mente præsumptis, idem quoq; cum animaduerteret, opus sibi fore, vt quos inuentorum suorum participes esse vellet, eos etiã assentiri faceret: idq; solum fieri posse, si quibus cum sermonem instituisset, verè quę diceret affirmare videretur: rerum omnium magistram differendi facultatem adinuenit: cuius argumentationibus ducti à malis discedimus, & ea amplectimur, quæ prodesse semper, obesse nunquam suaptè natura queunt. Sic itaq; Socratis opera, philosophia, quæ ad ipsum vsq; naturalium rerum cognitionem nõ excesserat, tres partes obtinuit. Hæc præfari nos oportebat, vt calle quodam ad philosophiæ historiam veniremus: de qua nobis recensere hoc in libro propositum est, non quia noui aliquid ipsi apportemus: verum, vt quæ ab antiquis de primo eius genere sparsim, & fusè dicta sunt, in vnũ colligamus, breuiterq; & dilucidè ea explicemus: ne, si prius hæc nostra legerint, qui discendi studio tenentur, expositoribus egeant, neve per se ipsos vnaquaq; in re, quid ab antiquis philosophis pronũciatum sit apertè non intelligant. Commodius autem, quod dicimus, efficiemus, si & enunciatorum comprobationes, & verborum phaleras omittemus: nam neque ostentationis gratia scribere hæc agressi sumus, sed vt ijs commodi essemus, qui sibi vtile quippiam ex philosophia sumere decreuerint: quiq; non solum abolla, & pallio indutos, philosophos arbitrantur, sed etiam eadem qua cæteri veste vtentes, modò animum philosopho dignum habere studeant. Perspicuè verò nunc omnia, quæ à doctoribus meis accepi, quæq; ipse legendo consecutus sum, in vnum redigere curabimus: vt ex his intelligat vnusquisque, vnde primum philosophia ad Græcos peruenerit, quibusq; auctoribus in Græciam transierit: ac demum qui ipsi animum adijcientes cæteris præstare visi sint.

De successione Philosophorum.

COnstat igitur inter quã plurimos Thaletem Milesium, philosophiã primũ apud Iones inuexisse: vnde & eius ætatis sapientiã omnes Ionicã appellarũt. Huius familiaris Anaximander extitit: qui & ipse eodẽ pacto philosophatus est, Anaximenemq; doctrinæ suæ successorẽ, & emulũ

reliquit. Anaximenes Anaxagoram docuit, qui Mileto relicta, migrauit Athenas, vbi Atheniensem Archelaũ ad studia philosophiæ concitauit. Archelaũ Socrates audiuit, is qui, & ætatis suæ, & post se genitis hominibus, in causa fuit, vt syncero animo philosophiæ incũberet: oẽs.n. fermè quotquot ad ipsum accedebant, philosophiæ desiderio inflãmatos dimittebat. Quãuis autẽ multi fuerint appellati Socratici, in præsentia tñ eorũ tantũ mentionẽ faciã, qui disciplinæ successores ab eo relicti sunt. Horũ vnus Plato fuit, qui cæteris omnibus plurimũ excelluit, & vt aliquis diceret, solus inuidia superata, Socratici nomen obtinuit. Clarus itaq; apud omnes cũ esset, veteris Academiæ princeps extitit. Hunc Speusippus secutus est, qui in eisdẽ quidẽ inuentis mansit, sed in articularẽ morbum incidens nõ multò postea naturæ concessit, Xenocrate relicto, qui Platonis auunculi dogmata explicaret. Xenocrati Polemo successit, qui & ipse à Platonis disciplina non deuiauit, Cratemq; instituit, in quo vetus academia finẽ habuit: nam Archesilaus, qui Cratẽ audiuit, mediam Academiã inuexit, & ἐποχὴν hoc est sententiæ suæ reticentiam, excogitauit. Hunc secutus Carneades, academiæ nouæ fundamenta iecit, Clitomachumq; dogmatis sui sectatorem reliquit. Fuerunt præterea duæ aliæ academiæ, quarum priori Philo, posteriori Antiochus præfuit. E reliquis autẽ Socraticis, quos plures admodum fuisse cõstat, multis parem, inferiorem nemini Antisthenẽ arbitror: is enim austeram vitam agens, philosophiam primus in opus deduxit. Antisthenem Diogenes sectatus est, & illi similis vitæ instituto fuit. Hunc Zeno Citieus audiuit, qui & Stoicam sectã inuenit, & Cleanthem docuit. Chrysippi magister Cleanthes fuit: amboq; Zenonis doctrinam, & vitæ institutũ tenuere. Chrysippus Diogenem Babilonium discipulum habuit: Diogenes Antipatrũ instruxit: Antipater Possidoniũ docuit. Rursus quoq; Aristippus vnus ex Socratis auditoribus fuit, à quo Cyrenaicus cum esset, Cyrenaicam sectam accepimus. Sed nec Megarensiũ dialecticam (hoc enim nomen ea secta habuit) iure quispiam despiciet: huius auctor Euclides Megarẽsis fuit, qui Stilponem docuit, & ingenij subtilitate nemini eorum, qui Socratem audierunt, inferior fuit. Stilponem Menedemus Erytriensis audiuit, à quo Erytriaca philosophia cognomen accepit. Phædonẽ Eliensem nemo nõ nouit, vt inter Socraticos è primis vnus habitus sit. Hunc Anaxarchus Abderita sectatus est, qui Pyrrhonem docuit, Scepticæ philosophiæ auctorem. Aristoteles autẽ diu quidẽ Platonicis inuẽtis adhæsit, sed tandem seipsum nouo dogmati addixit, & Theophrastum scholæ, & disciplinæ hæredem sibi elegit. Theophrastus Stratonẽ docuit, qui suo quodã iure, de rerũ natura disputauit: nam Epicurus philosophiæ, vt quidam opinantur, eruditione cõtempta, disciplinę genus quoddam inuexit, quod ab accuratis philosophis nõ est approbatum. Epicurum verò Metrodorus audiuit, & Hermachus, qui Epicuro successit. Porrò philosophorum genera duo suprema fuerũt, Ionicum, & Italicum. Sed de Ionico multa satis iam diximus, Italici verò, eius quidem, quod Crotone, & Tarento viguit, princeps extitit Pythagoras: eius autẽ, quod Elaę floruit, Xenophanes Colophonius, quem pleriq; dubitando potius, quam aliquid statuendo, philosophatum ferunt. Xenophanis placitis delectati sunt Melissus, & Parmenides, quem abditarum rerum notitiam adeptum sic tradunt, vt Zenonem Elæatam contentiosam philosophiam. Zenonis auditor Leucippus Abderita fuit, qui primus atomos excogitauit: quod dogma susceptum à Democrito, & stabilitum est. Democriti Protagoras discipulus fuit, qui primus oratoriam facultatem philosophiæ coniunxit.

De cognominibus Philosophiæ.

Philosophia verò cognomẽ adepta est, partim ab auctoribus, vt Pythagorica, & Epicurea: partim ab eorum patria, vt Eretriaca, Megarica: partim à fine, vt Eudæmoniaca, siquidẽ Anaxarchus philosophiæ, quæ suo tempore viguit, finem esse fęlicitatem dicebat: partim ab actionibus, vt Peripatetica, Aristoteles nanq; deambulando cum sermonẽ ad discipulos haberet, hoc cognomine philosophiam suam appellandam censuit: partim ab aduersando, vt Cynica: partim ab aliqua eius portione, cui præ cæteris operam dederint, vt Dialectica: partim à locis, in quibus diuersabantur, vt Academica, & Stoica: partim ab affectu, quo docentes vtebantur, vt Sceptica: partim ab auctoribus, fine, & patria simul, vt quam Aristippus introduxit, quę ab ipso Aristippica dicta est, ab eius patria Cyrenaica, à fine voluptuaria, voluptatem enim philosophiæ dicebat finem esse. Voluptatem autem illum plerique significasse affirmant, non illam sensuum motione excitatam dulcedinem, sed eum animi statum, qui molestia careat, nec illecebris vllis mulceatur.

De ordine, & definitione philosophiæ.

Eam philosophiæ partẽ, quæ nobis disserendi artem tradit, duabus reliquis eius partibus anteponendã censuere, qui posterioribus seculis extitere philosophi, arbitrãtes eos, qui accuratè velint philosophiæ operã dare, non prius alias partes attingere debere, q̃ disceptãdi peritiam adepti sint, & quid sit vnũquodq; cognoscẽdi: philosophiã nanq; cognoscendi facultatẽ esse quidã dicebant, & artem vitã optimè traducendi: optimã autẽ vitã secundũ virtutẽ viuere. Quidã verò ipsam definiebant, exercitationẽ artis ad vitã optimè degendã necessariæ. Ac exercitationẽ quidem philosophiã esse omnes existimant: artẽ verò sapientiã, quæ humanarũ diuinarũ rerũ cõprehensio est. Quidam verò ipsam esse potius arbitrati sunt facultatẽ spectandi, quæ eligenda fugiendaq; sint: per eligẽda, bona: per fugienda, mala significãtes: bona enim esse, quę propter se sequenda sunt, & adepta possidentibus vtilitatem apportant: mala verò, quæ vitanda, & obtenta damnũ habentibus inferunt.

A *De Partibus Philosophiæ.*

Philosophiæ partes ex sententia plurium,& eorum,qui diligentissimi fuisse creduntur, tres esse in superioribus iam diximus. Harum prima Rationalis dicitur,qua scimus vniuscuiusq;rei substãtiam ab accidentibus discernere,& quo quidq;ab alio differat. Secunda naturalis vocatur,per quã intelligere valemus,quid in causa sit,vt cęlum tanto ordine circumuoluat,& quę partium eius tarditatis,ac velocitatis ratio sit,ac id genus alia. Tertia,quæ alijs duabus magis est necessaria, & ad opus vitæ longè vtilior,Moralis nuncupatur:qua commodè colloqui,& pacatè conuersari scimus, ac imperiosos quidem,& elatos,non odio prosequendo, sed partim eludendo, partim miserando, contemnere: mansuetos autem, & officiosos è contrario diligere. Horum autem vitam agere melius atque facilius est, cum expositi omnium commodis sint; illorum autem, & malum, & difficile, quia nec adiri volunt, & adeuntibus molesti sunt.

De Sectis, quid secta sit, & quot numero.

Sectam aliqui tribus modis dici affirmant,cõiter,propriè, & proprijssimè:ac cõiter quidem cõsensum esse aliqua in re,quæ ad vitam degendam pertinet:propriè verò cõsensum in artis alicuius exercitatione: proprijssimè autem consensum rerum ad philosophiam spectantium. Hãc sic ex notione definiunt. Secta est collectio multorum dogmatum sibi ipsis concordantium, & ad vnum finem ten dentium. Sectæ verò quas maximè generales existimant ij,quibus ista curæ fuerũt, quatuor enumerantur. Dogmatica, quæ in multis constituta, & stabilis est. Sceptica, quæ de singulis dubitat. Contentiosa,quæ cauillis superior esse in concertationibus studet:sunt autem cauilli,sicut si dixeris,quod ego sum,tu non es: homo sum : ergo tu non es homo: & id genus aliæ pueriles, & litigiosæ deductiones. Mixta, quæ licet multa decreta habeat de multis tamen adhuc dubitat,nec ita de singulis disputat,vt ea constituat. Dogmaticos fuisse tradunt Pythagoram Samium, & Epicurum Atheniensem. Scepticos Zenonem Elæatam, Anaxarchum Abderitam, & Pyrrhonem, quem exactissimum in hoc genere fuisse dicunt. Contentiosos autem appellarunt Euclidem, Menedemum,& Clitomachum. Mixtos verò Xenophanẽ,qui de rebus omnibus dubitauit,illudq; solũ asseruit,cuncta vnũ esse:Deumq;,& finitum,& immutabilem,& ratione prȩditũ:Itẽ Democritum,qui nulla alia de re sententiam suam protulit,sed tm̃ atomos vacuum,& infinitũ asseuerant.

De Exortu Philosophiæ, & cur inuenta.

Principium philosophiæ tribus modis dicitur,inuestigandi,constituendi,demonstrandi. Principium inuestigandi est,quod primos homines in opinionem philosophiæ induxit: constituendi: pars ea philosophiæ,quæ prior in artem redacta fuit: demonstrandi,illud vnde probare incipimus ea,quæ apud nos inuenta, & constituta fuerunt. Xenocrates ideo repertam philosophiam asserit, quia cum turbulenta sit actiua vita,se ad contemplationis studium prudentes hoĩes contulerunt.

De Signo.

Signum à dialecticis diffinitur proloquium mentis coniunctum:item antecedẽs, cui cõsequens aliquod annexum sit. Signorum autem quædam ostendere,quædã admonere dicuntur. Ostẽdunt,quæ sic annexa significatis sunt, vt cum primum apparent, nos in cognitionem rei significatæ ducunt,vt fumus,quem simul atq; conspeximus,ignem subesse statim intelligimus. Admonẽt, quæ non nisi prius obseruata, in notitiam rei significatæ, nos adducunt, vt lac in papillis: id enim vbi prius adesse cognouerimus, antea peperisse mulierem intelligimus.

De Syllogismo.

Syllogismus est oratio,quæ ex concessis ab eo,cum quo disputamus, inexpectatum aliud quippiam colligit,veluti in primo de republica,Thrasymacho cõcedente, iustum id esse, quod vrbium magistratibus est vtile,magistratusq;interdum aberrare,colligit Socrates iustum quoque id esse, quod magistratibus inutile sit.

De definitione.

Definitio est concisa oratio,quæ nos ducit in cognitionem vniuscuiusque. Vel definitio est oratio,quæ breui quadam commonefactione,nobis propositas res detegit. Definitionum aliæ à substantia, aliæ à notione sumuntur.

De diuisione.

Diuisionem existimant separationem esse eorum,quæ in vnum conuenerint: diuidi autem nomen, in significationes: totum, in partes: genus, in species, & differentias: species, in singularia: & hæc, in accidentia: accidentia, tum in se ipsa, tum in subiecta.

De iudicio.

Iudiciũ est rẽ discernens consideratio. Duplex autẽ iudiciũ habemus, vnũ quo viuimus,alterũ quo res esse,vel nõ esse dijudicam⁹. Tribus modis verò dr̃ iudiciũ,cõiter,ꝓpriè,& maximè ꝓpriè.

De vero.

Verum est,quod alicui oppositum cum re conuenit. Differt autem verum à veritate,substantia, constitutione,potentia: Substãtia,quoniam verum incorporeum est,cum dignitas sit, quæ ab omnibus proloqui solet, veritas autem corpus: nam omnium rerum scientia est, scientia principalis animi facultas,principalis facultas spiritus esse videtur, qui meritò corpus existimatur: Constitu-

tione,quia verum euidens eſt,vt ego diſputo: veritas autem à nobis inquiratur oportet,cum bona vniuerſa comprehendat: Potentia, quoniam verum malis, & ineruditis hominibus, nam vera interdum,& ipſi dicunt: veritas autem non niſi probis, & eruditis viris ineſſe poteſt. E

De Demonſtrationum Generibus.

Qm̄ ad eam philoſophiæ partem, quā logicam vocant, pertinere vr̄ de demonſtrationibus docere,conſentaneum eſt,vt de his quoq; aliquid dicamus. Demonſtrationes voco ſyllogiſmos, qui euidentibus propoſitione,& aſsumptione,concluſionem oſtendunt:vel qui nulla alia egeant comprobatione. Sunt autem bifariam diſtincti:nam alij cathegorici.i.prædicatiui,alij hipothetici hoc eſt conditionales,appellantur. Horum alij modum habent,alij modo carent,alij mixti ſunt, alijq; ſecundum,alij tertium adiacens prædicant.Conditionalium ſpecies ſunt ſeptem. Prima eſt,in qua duobus poſitis,quorum vnum præcedat,alterum ſequatur,præcedens aſsumitur,& ſequens infertur,vt,ſi dies eſt,lux eſt:ſed dies eſt:ergo lux eſt.Secunda eſt, quæ ex antecedente, & oppoſito cōſequentis,oppoſitum præcedentis colligit: vt,ſi dies eſt,lux eſt:ſed lux non eſt: ergo dies non eſt. Tertia eſt, in qua ex annexo negato,& oppoſito vnius partis,alterius partis,oppoſitum deducitur: vt,non ſi dies eſt,lux non eſt:atqui dies eſt: igitur lux eſt. Quarta eſt, in qua ex diſiuncto, & partis vnius oppoſito,alterum probatur:vt vel dies,vel nox eſt;ſed dies nō eſt: igitur nox eſt. Quinta eſt, F in qua ex diſiuncto,& vna eius parte,altera non eſse arguitur:vt vel dies vel nox eſt:atqui dies eſt: igitur nox non eſt. Sexta eſt,quæ coniuncto negato,& vna eius parte,reliquam non eſse concluditur:vt,non,& dies,& nox eſt,ſed dies eſt: igitur nox non eſt.Septima eſt,in qua ex coniuncto,& parte vna negata,alteram colligimus: vt aut dies, aut nox eſt: ſed dies non eſt. ergo nox eſt.

De Naturalis Philoſophiæ genere, ac primò de efficiente, & materia.

QVantum igitur par fuit de ijs agere,quæ ad rationalem philoſophię partem attinent,à nobis eſt alio in opere fusè conſcriptum.Hic autem pauca quædam ſolummodo perſtringentes,ad recenſenda properamus,quæ de natura rerum antiqui tradidere. Nemo verò mihi ſuccenſere debet,ſi quæ ab alijs inuolutè, & perplexè ſcripta ſunt,ea nos facilè, & explicatè referre confidimus: nam,& hoc fieri poſse non dubitamus, & rudibus ſatis fore cenſemus,hinc philoſophiæ dogmatibus: tanquam ſacris quibuſdam, initiari. Exordium autem faciemus à primis rerum naturalium principijs,tam efficientibus,quam materialibus:quibus cum animum adieciſsemus,iure omnibus anteponendum duximus cauſas efficientes: inter quas Deus principem locum obtinet, quem omnium,quæ ſunt,quæq;in dies fiunt,auctorem,& artificem,vt ita dixerim,veteres aſserūt. Plato ſiquidem,& Stoicus Zeno quid eſset Deus explicantes,non mundum,ipſum eſse dixerunt,ſed præter hæc omnia quiddā aliud,incorporeum quidem,vt Plato ſentit:corporeum verò, ſicut Zeno aſſeuerat: Neuter tn̄,quę Dei forma ſit exponere eſt auſus,ſed Epicurus humanam ipſum habere figurā credidit: Stoici propriam quidem eum ſemper non retinere,ſed igneus ſpiritus cū ſit, omniū quibus affluxerit,formam facilè ſuſcipere, illisq; ſimilem effici. Locum illi determinatum Epicurus inter mundos aſſignat,vbi Deum incedere,& ambulare dicit: Stoici rebus omnibus eum connaſci,illisq; ſimilem effectum, cum eiſdem,& moueri, & locum mutare dicunt, ac ex ingenita ſibi virtute,cuicunq; rei ſibi coniunctæ proſpicere: ijdem quoq; Deum quidem cuncta gubernare dixerunt,ſed nullius rei curam peculiariter habere. Stoicis Epicurus hac in parte conſentit,affirmās beatam incorruptibilemq; naturam, neq; ipſam in ſe moleſtias vllas habere, neq; alicui alteri negocium faceſsere, vniuerſis tn̄ hominibus bona Deum elargiri. Plato autem opinatus eſt Deum, & oīum ſimul,& vniuſcuiuſq; priuatim,curam habere in illis ſolummodo,quæ ad vitam ſpectant. Quicunq; mundum genitum putant,Deum inquiunt ipſius extructorem fuiſse:non tamen omnes qui genitum mundum concedunt,eandem quoq;de ipſius fine ſententiam habēt. Verum Plato ex admirabili artificio eius,qui ipſum conſtruxit,neq;diſsolui,neq; aboleri poſse mūdum exiſtimat. Stoici contra abſumi mundum putant, idq; ignis opera fieri, qui in cauſa eſt, vt exuſtus in infinitum commutetur: ſub quo certo quodam tempore materia quieſcit, totq; commutationum vacationem accipit,donec rurſus in contrarium ſtatum vergentibus rebus, alia quoq; elementa denuò prodire incipiant: & rurſus diuino iuſsu ſegregata,atq; in vnum corpus redacta nouum mundum conſtituant. Ac cæteri quidem omnes,qui Deum cunctarum rerum auctorem crediderunt, ipſum quoq;vnum horum omniū cauſam ſtatuunt.Solus Plato ideas introduxit,quarum exemplū Deus in conficiendis rebus ſequeretur:item materiā omni qualitate carentē,ex qua ſingula quæq; componeret, & diſſimiles inter ſe res,diſtinctasq; faceret: neq; enim ex his vnum aliquid ſufficere, ſed tria ſimul hæc requiri cenſet,ſi quid abſolui debeat. Verum qm̄ de efficiente principio ſatis multa attulimus,tempus eſt,vt de materia quoq; aliquid dicamus. Omnes,qui de rerum natura aliquid locuti ſunt,concordes materiam eſse concedunt, quænam verò ſit, non omnes conſentiunt. Sed Pherecydes Syrus,terram eam eſse credidit. Thales autem,aquā. Anaximander,infinitū. Anaximenes,& Diogenes Apolloniata,aerem. Heraclitus,& Hippiaſus Metapōticus,ignem. Xenophanes Colophonius,aquā,& terrā. Hippo Rheginus,ignē,& aquā. Oenopius Chius,ignem, & aerē. Empedocles,quatuor elementa,terrā,aquā,ignē, & aerem: His amicitiam,& litem adiungit,quarum altera coniungit,& vnit, altera ſegregat,& diſtinguit. Democritus, & eum ſecutus Epicurus, atomos,

A atomos omnium rerum materiam opinatur Heraclides Ponticus, & Asclepiades Bythinus, rerum principia faciunt moles quasdam omni actione carentes. Anaxagoras, minimas quasdam similes rerum particulas. Diodorus, qui Cornus appellatus est, indiuidua, minimaq; corpuscula. Pythagoras, numeros. Mathematici corporum fines. Strato Physicus cognomento, quas vocant qualitates. Plato, Aristoteles, & Stoici, naturam quandam informẽ, ex qua primum quatuor elementa, tũ reliqua fiant: sed Aristoteles elemẽtis quintum corpus addit, quod circũuoluitur, & est immutabile.

De Principij, & causæ differentia.

PRincipium, & causam aliqui nihil inter se differre putant. Aliqui principium quidẽ rerũ oĩum originem præcedere volunt, non tñ ipsum euentus huiusce causam esse dicunt, sed id, quo secundũ vnumquẽq; modũ res fiunt. Causarũ gña quatuor ijdẽ statuunt: Pręcedens, quod ab euẽtu separari pōt, idq; quod iam effecit permanet: Continens, quod rẽ quã facit non deserit, nã eo præsente, res gignitur, absente desinit, vrgente crescit, desistente minuitur: Perfectum, quod per se solũ rem peragit: Concausans, qđ cæteris pares vires in euentũ confert: vt in arando videmus: in quo vel plurimum affert, qui in minimum etiam adiumenti cõfert, vt bobus quidem duobus arator indigeat, sed multò facilius opus absoluat, si tertium iumentum adiunctum aliorum laborem leuet.

B *De Principij, & elementi differentia.*

Cum Iones elementum à principio nihil differre arbitrarẽtur, plurimum Plato interesse iudicauit, atq; ita vtrunq; distinxit, vt elementum id sit, quod cõpositum, & effectũ est, qũo terrã, aquam, aerẽ, & ignẽ elemẽta vocamus: Principiũ verò dicatur, qđ seprius quicquã nõ habet, ex quo gigni potuerit, alioquin principiũ non fore elementis, nãq; priora sunt, tũ materia informis, & perennis, tũ forma, species, & ἐντελέχεια hoc est perfectio nuncupata: demũ priuatio, quã absentiã definiunt rei, q̃ tũ adesse debeat. Meritò igitur Plato reperta differentia, veterẽ Ionicorũ sñiam improbauit.

De Natura.

Naturã aliqui definiunt arte præditũ, suopteq; motu in gñationẽ tendentem igneum spiritum. Alij nihil aliud, quã minutorũ corporum congressum, & discessum. Aristoteles principiũ motus, & quietis eius, in quo est primo, & nõ secũdũ accidẽs: Naturalia vocat cũ elemẽta quatuor, tũ cætera q̃ ex eis fiunt, aĩalia, stirpes, metalla: & q̃ in aere gñantur imbres, niues, fulmina, grandines, venti.

De Motu.

Motum omnes penè concedunt, quicunq; paulo diligentius philosophati sunt, Locorũ commutationem: vt cum quis Alexandria Romam venit, vel Alexandriam Roma discedit: Qualitatum C variationem, vt si quis ex frigido calidus fiat, vel ex calido frigidus euadat: Naturæ vicissitudinem vt si quis antea non existens homo, nunc esse incipiat, vel contra existens homo, esse desinat: Staturæ mutationem, vt si quis è paruo magnus crescat, aut è magno in parum decrescat.

De Corpore.

Reliquis corpus esse dicentibus quodcunq; siue agat, siue patiatur, Mathematici corpus esse definiunt, quod trifariam extentum est, in longum, in latum, & profundum: Punctum nanq; esse, qui partes non habeat: Lineam verò, longitudinem tantum: Superficiem, latitudinem longitudini coniunctam: Hanc, si profunditas accedat corpus appellari. Quidam etiam corporum fines corpus crediderunt. Plato molem esse corpus asseruit, quæ & locum occupat, & intra se molem aliam non admittit, neque enim duo corpora vnum locum obtinere simul possunt.

De Figura.

Figura, corporis superficies, circunscriptio, & finis est. Figurarum verò, aliæ rotundæ sunt, aliæ angulares, quarum infinita penè variatio est.

De Forma, seu idea.

Forma substantia est incorporea, quæ quidem ex se non subsistit, sed formis carentẽ materiam D informans, omnia, quæ videmus extare facit. Socrates, & Plato formas arbitrantur naturas esse à materia separatas in intellectu, cognitioneq; Dei, hoc est in mente diuina sitas. Aristoteles autem formas quidem, & species non abstulit, sed eas materiæ coniunctas esse voluit. Stoici nostras intellectiones formas appellarunt.

De Mundo.

STоici mundum vnum esse dixerunt, quem & totum esse, & corporeum arbitrati sunt. Empedocles mundum quidem vnum esse concedit, totum tamen ipsum negat, sed exiguam quandã totius particulam, reliquum verò, ociosam materiam. Plato mundum vnum esse, & totum, tribus argumentis coniectat, quia perfectus non esset, si omnia non contineret: nec exemplari similis, si vnicus non esset: nec æternus, si quid extra se haberet. Metrodorus tam absurdum esse putat vnũ mundum in infinito natum dicere, quam in agro magno, vnam spicam: nam cum infinitæ causæ sint, mundos quoque infinitos esse necessum est. Sunt autem infinitæ causæ, idest atomi, quare, & infinitos effectus esse oportet, hoc est mundos, cum eorum quisque finitus sit.

De Constitutione mundi.

Mundus rotunda figura hoc pacto constitit. Indiuidua corpuscula, quæ tum fortuito motu ferebantur, cũ vnum in locũ plurima cõuenissent, magnitudine, & figuris differebãt. Quęcũq; igitur

angulosa magna,& grauia fuerunt substitere:quæ verò parua,leuia,& rotunda, in superiorem locum ab illis extrusa sunt: nec prius ascendere desierunt,quā impulsionis violentia cessauit:tunc.n. retroacta, cum inferius descendere non possent,in loca sibi congrua deuenere,ea autem sunt,quæ circumposita. Vt igitur inter se satis coagmentata sunt, quæ circum vndiq; erant, extimū cœlū genuerunt:quæ verò illis,& loco,& natura proxima extiterunt,planetas effecerunt:nam aerem exhalatorum corporum multitudo composuit,qui concitatus in ventum,cęlum agitare cœpit,& eum in orbem actum circūuersare:quem motus ordinem stellas adhuc seruare videmus. Vt autem ex corporibus in sublime eiaculatis,cœlum,ignis,& aer,ortus est,ita ex subsidentibus nata est terra: quā multa materia nimium adhuc corpulentam,cum ventorum impetus,tum stellarum splendor compingendo attenuarunt,& ad eam,quā spectamus,paruitatem,redegerunt aqua expressa:quę fluida cum sit, per decliuia labi cœpit in loca concaua : vel ipsa per se aqua huc illuc discurrens alueos sibi, & latos sinus excauauit. Sic itaque præcipuè mundi partes in lucem prodierunt.

De Deo.

QVæ de Deo inter initia omisimus,ea nunc explicare nobis in animo est. Nā ex antiquis philosophis quosdam inuenimus, qui Deos non esse dixerunt: non tamen id palàm fateri ausi sunt,sed an Dij essent ignorare se dicebant. Fuerunt autem Diagoras Milesius, Theodorus Cyrenaicus, Euemerus Tegeata, & Euripides Atheniensis, quanquam id ipse non dicit, sed Sisyphum id dicētem introducit ob metum Areopagitarum. Sed istos missos faciamus,& Anaxagorā potius audiamus,qui diuinam mentem asserit, res omnes à primordijs mundi inter se confusas distinxisse,atq; ita res omnes procreasse. Vel Anaximandrum,qui stellas cęlestes Deos arbitrabatur: Aut Democritum,qui mentem igneo,circulariq; corpore vtentem,hoc est mundi animam,Deum esse affirmabat. Nam Pythagoras ex hisce, quæ ipse inter principia collocaui, vnitatem,hoc est vnius naturam,& mentem ipsam,Deum atque bonum existimauit. dualitatem verò, Dæmonem, & malum,quam corporea moles circunstat,idest quem aspicimus mundum. Socrates autem,& eum secutus Plato,Deum id inquiunt esse,quod vnum,quod solum,quod bonum,& ex sese est:quæ omnia illuc tendunt,vt Deum mentem esse significent nulli materiæ commixtam,nulliq; affectui obnoxiam. Aristoteles verò supremum Deum formam esse definit,separabilem quidem,æthereo tātum corpori, quod quintum appellat,inhærētem. Id autem cum in plures sphæras natura quidem coniūctas,ratione verò distinctas,separet,quāq; sphęram animal esse censet,ex anima,& orbe cōpositum:quorum hic æthæreum corpus est,in circuitum volubile: illa ratio,quæ ipsa quidem motum non admittit,sed tamen motus est causa. Stoici Deum esse pronunciant, ignem arte præditū, rationeq;,& via ad mundi generationem procedentem, atq; omnes rerum omnium rationes continentem,quibus vniuersa fato eueniunt. Item aliter,spiritum toti mundo infusum, qui varias appellationes sortitur pro diuersitate materiæ,in quam diffusus est. Deos autem existimant cum stellas,& cœlum, tum præcipuè mentem. Epicurus Deos omnes humanam speciem habere credidit videri tamen à nobis non posse,ob summam tenuitatem atomorum,quæ ipsos componunt. Quatuor etiam alia rerum genera sempiterna statuit,atomos,infinitum,vacuum,& similitudines,quæ ab eo eiusdem rationis partes,& aliorum elementa censentur.

Vnde in cognitionem Dei veniamus.

Dei verò cognitionem habuimus ex pulchritudine, quam cęlo inesse spectamus: nihil enim temerè,aut casu,pulchrum oritur,sed artificis alicuius opera:quamobrem & Euripides stellas inquit ornatus gratia ab Opifice sapienti cęlo inditas fuisse. Deuenimus autem in huiusmodi cognitionem,cum ex alijs stellis,tum præcipuè ex Sole,& Luna,quæ subterraneum iter emensa,eodem colore,eadem figura,eadem magnitudine nascuntur,eademq; & tempora, & loca seruant.

De Heroibus, & dæmonibus.

Thales, Pythagoras, Plato,& cum his Stoici, vnanimes asserunt, Dæmones naturales substantias esse: Heroas autē,animas è corporibus separatas: & harū bonas esse,q̄ hominū fuerint sanctè vitā traducentium:malas autē malè viuentium. Epicurus tam Dęmones,quā Heroas nō concedit.

De Anima.

CVm multa de anima ab antiquis inter se controuersa dicta sint, nemo me à proposito introductionis modo discedere arbitretur,si paulò fusius ea commemorauero,quę ab illustrissimis quibusq; dicta sunt. Animam igitur existimant aliqui spiritum esse toti corpori annexum, non tn̄ æquabiliter,sed vni membro magis,alteri minus: hoc Asclepiadis sectatores dicunt. Eandem alij facultatem,qua viuimus arbitrātur. Quidam principium motus oīum,quæ fiunt,& sunt. Epicurus autē aerē illū, quē respirando attraximus,aīam esse credidit. Cuius substantiā alij incorporeā dixerunt,vt Plato: Alij corporeā,vt Zeno,& ipsum secuti Stoici, nā spiritum ipsam esse opinati sunt. Item mortalē alij,vt Epicurus,& * Diocles: Alij immortalē,vt Plato,& Stoici,ipsam existimarūt: quanquā Plato suo se motu semper mouentē,nec vnquā interituram ipsam asseueret. Stoici cōtra, tamdiu animam durare,quoad mundus dissoluatur, tunc enim ipsam quoque corrumpi. Rursus alij sic annexas corporibus animas aiunt, vt ex eis ipsas spontè natas dicant: hocq; in causa esse, vt corporis voluptatibus tantopere delectentur. Alij verò animam volunt Dei particulam quan-

* Al. Dicæarchus.

dam

A dam esse, nec vllum extare elementum, quod ociosum sit, quodq; in compositarum rerũ rationem, non veniat. Peccare verò animas inquiunt. Alij quia liberæ cum sint, suopte arbitrio ad malum ferantur: nam cum voluptates appetant, vt eas assequantur, vitia persequi flagitiosum esse non iudicant. Alij, cuncta fato euenire putantes, aĩam quoque nulla electione habita delinquere posse concedunt. Pœnas dare sceleratorum animã, vbi à corporibus solutæ fuerint, existimãt Plato: bonorũ aũt, ad Deum post mortem reuerti, & in astris habitare: Stoici nihil istorum admittunt, sed postq̃ aiunt, seiunctæ corporibus fuerint, quæ intemperanter vixerunt, & voluptatum adhuc auidæ sunt, corpus aliud iterum subeunt, desiderio voluptatum illectæ, quas corporis ministerio assequuntur: id autem eas tandiu facere, quoad virtutem edoctæ, in cognitionem veri boni deueniant, ac meliorẽ vitã traducant: à qua statim, vbi solutæ & iam ab impedimentis corporis liberæ fuerint, ipsis per sesemet interlucentibus honesti, ac decoris, ideis vniuntur, à quibus nunq̃ sic affectæ postea diuelluntur. Partes animæ Plato tres fecit, rationem, iracundiam, & concupiscentiam. Aristoteles quartam addidit, naturalem, quæ corpus vegetat, Stoici & ipsi partes animæ quatuor enumerat, ratiocinandi, sentiendi, loquendi & gignendi facultatem. Alij simplicem, & partibus carere animam arbitrantur: nihil enim aliud ipsam esse, quam prudentiam, quam tum mentem, tum intellectum, ap-B pellant. Menemachus vnus ex sectatoribus Stoicę disciplinæ, vbi suspicionem addidit, loquendi, et gignendi potestatem ademit, eas sentiendi facultatibus attribuens. Non nulli demum in sensum, & rationem animam diuiserunt, quibus aliquis meritò potius assentiri poterit.

De Minimo.

ANte quatuor elementa non nulli fragmenta quædam eiusdem rationis paruissima & rotunda, ceu elementorum elementa, extitisse dicunt. Heraclitus quoque frustula quædam cum minima, tum indiuidua, cogitatione tantum apprehensibilia concedit.

De Colore.

Color est qualitas corporis visibilis. Pythagorici colorem appellant superficiem corporis. Empedocles, quod meatibus oculorum quadraret. Plato flammam è corporibus prodeuntem, cuius partes aptè oculis incidunt. Zeno is qui Stoicorum princeps fuit, colores esse definit, primos materiæ habitus. Qui Pythagoræ successerunt philosophi, colorum genera quatuor fecerunt, album nigrum, rubrum, & pallidum. reliquas autem colorum varietates ex diuersa elemẽtorum commixtione oriri: animalium verò etiam ex aeris, & locorum diuersitate consurgere.

De Mixtione.

C Priscis mixtionem elemẽtorum fieri dixerũt, ex mutua inter sese per primas qualitates actione. Anaxagoras, & Democritus ex eorum solummodo congressu. Empedocles è paruissimis micis elementa cõponit, quas minima quædam frustula, & veluti elemẽtorũ elemẽta, esse dicit. Plato tria tm̃ corpora ex se mutuò fieri credidit, ignẽ, aerem, & aquam: terrã namque solam immutabilẽ esse.

De Vacuo.

Qui à Thalete manarunt philosophi ad Platonem vsque, vacuum omnes abnegarunt. Empedocles intra mundum, inquit, vacuum res nulla, nec extra est. Leucippus, Democritus, Epicurus, & Methodorus atomos quidem multitudine, vacuum autem magnitudine infinitum dicunt. Stoici intra mundum vacui quidem nihil esse, extra verò infinitum: Alij tm̃ vacui solũmodo extra mundum esse quantum respirationem mundi faciat: mundum.n. igneus cum sit, euentatione indigere.

De Loco & Receptaculo.

Stoici, & Epicurei locum à receptaculo differre censent: ac locum quidem esse, quod corpus totum tangit, vt superficies: receptaculum autem, quod parte solum, vt in vasis vinarijs contingit.

De Tempore.

Pythagoras tempus esse arbitratur, continentis nos cœli machinam, Plato mobilem æternitatis D imaginem, vel interuallum motus cœli. Eratosthenes Solis circumuolutionem. Temporis autem essentiam Plato cœli motum existimat. Stoici ferè omnes motum ipsum. Ac cæteri quidem ingenitum tempus arbitrantur: Plato genitum ex sensus nostri cogitatione.

De Ortu & Interitu.

Parmenides, Melissus, & Zeno Elæata, ideo nec generari, nec corrumpi quicquã asseruerunt, q̃ vniuersum immobile ponunt. Epicurus & cæteri, quotquot è minutis corpusculis mundum extruunt, ex atomorum conuentu gigni, & eorum discessu aboleri cuncta affirmant. Hi autem neque oriri quicquam neque interire propriè dicunt: nam cum ex cõgerie non ex alteratione gigni res velint, non qualitatis sed quantitatis motum, ortus & interitus momentum præcedere faciunt. Pythagoras, & alij quicunque materiam pati supponunt, ortum, & interitum propriè astruunt, cum elementorum qualitatibus immutatis nasci res, & dissolui.

De Necessitate.

Thales validissimam esse necessitatem dixit, cum vniuerso dominetur: Pythagoras mundo eam incubare credidit. Parmenides, & Democritus, omnia necessariò euenire dicunt: eandemque ipsam esse cum fato, cum iudicio, & cum prouidentia. Plato quædam in prouidentiam, quædã in necessitatem refert. Necessitatis aũt essentiam Empedocles arbitratus causam principijs & elementis

tis vtentem. Democritus, resistentia motum, & impetum materiæ. Plato nonnunquam materiam: interdum habitum eius, qui circa materiam operetur. E

De Fato.

Heraclitus omnia fato euenire dicit: ipsumque idem esse quod necessitas. Plato quamuis in hominum animis & vita fatum constituat, ei tñ & libertatem nostram adiungit. Stoici Platonem hac in parte sequuntur: ac necessitatem quidem definiunt insuperabilem & violentam causam: fatum verò causarum seriem, in qua tñ illa quoque cã continetur, quæ in nobis est, vt quædam fato fiant, quædam non fiant: Fati verò essentiam Heraclitus esse definit rationem, substantiam vniuersi permeantem: Fatum autem corpus æthereum, quo tanquam semine vniuersum gignitur. Plato perennem rationem & legem naturæ totius vniuersi. Chrysippus vim ordine cuncta gubernantem: Item in definitionibus, fatum, inquit, est ratio seu lex, cuius prouidentia reguntur omnia, quæ sunt in mundo: vel ratio, per quam, orta nata sunt, nascentia oriuntur, oritura nascentur. Reliqui verò Stoici fatum describunt causarum seriem, hoc est ordinem & nexum intransgressibilem. Possidonius tertium ipsum à Ioue facit, vt primus sit Iupiter, secunda natura, tertium fatum.

De Fortuna.

Plato Fortunam definit causam, quę sectetur & incidat rebus, quas facere eligimus. Aristoteles causam, quæ hisce rebus interuenit, quas alicuius gratia & volentes facimus, obscuram tamen & instabilem: Differre verò fortunam à casu, ex eo, quia quæ fortuna fiunt, casu quoque fiant, cum fortuna solum in nostris actionibus versetur: quæ verò casu fiunt, non omnia fortuna, in his enim casus etiam consistit, quæ ad actiones nostras non attinent: Insuper fortunam ad homines tantum spectare: casum autem non ad homines solum, sed ad bruta, & reliqua quoque vita carentia. Epicurus, inconstantem & ipse causam modis temporibus, personis, fortunam dicit. Anaxagoras & Stoici, causam quam humanus discursus assequi non possit: Atque alia quidem necessitate, alia fato, alia electione, alia fortuna, alia casu fieri. F

De Finitate & Infinitate Mundi.

PYthagoras primus hanc rerum omnium congeriem mundum appellauit, exactam eius dispositionem contemplatus. Thales, & qui ab eo deriuarunt, vnum mundum asseruit. Democritus & Epicurus, & vtriusque magister Leucippus, infinitos, in infinita vacui amplitudine sitos. Empedocles cũ in suprema parte mundi Solẽ circumuolui faciat, mundũ finitũ statuit, Seleucus aũt infinitũ. Diogenes vniuersum quidẽ infinitũ dicit, mundũ autẽ finitũ. Stoici multũ inter vniuersum & totũ interesse dicunt: ac vniuersum quidẽ infinitũ esse, cũ vacuum quod infinitum est, comprehendat: totum aũt quia vacuũ excludit, finitũ esse: quare cũ totũ & mundus idẽ sint, mundũ finitum esse. G

De Figura Mundi.

Aristoteles & Stoici rotunda figura mundum constare dicunt: Alij partim cono, partim ouo similem malunt. Epicurus, & his, & id genus reliquis, mundum constare posse concedit.

De Anima Mundi.

Reliqui oẽs aĩam habere, prouidentiaq; regi mundum arbitrantur. Democritus, & Epicurus, & quotquot atomos, ac* casum introducunt, neque aĩam habere, neq; prouidẽtia regi ipsum inquiũt, sed bruta quadã natura. Aristoteles non aĩa, nõ rõne, nõ mente, nõ prouidẽtia, præditum mundum oĩbus suis partibus existimat: sed cœlum tm̃modo, cœlestes enim orbes singulos & animam & vitam habere: reliqua verò infra cœlum posita, omnibus his carere: quod si ordine aliquo frui videantur, non ex se illa ipsum habere, sed incidenter, quatenus à cœlestibus corporibus reguntur.

*inane.

De Aeternitate Mundi.

Pythagoras & Plato factum à Deo mundum arbitrantur, ac quantum in ipso est, interire posse, nam cum sensibus percipiatur, corporeum est & dissolubile: non intercidet tñ, Dei prouidentia & custodia præuentus. Epicurus & Stoici mundum interiturum concedunt, ortus cum sit: id quod & reliquis accidere videmus & animalibus & stirpibus. Xenophanes ingenitum, sempiternum, indelebilem, defendit. Aristoteles, quæ infra Lunam sunt, mortalia: quæ verò supra, immortalia statuit. H

An Mundus Alatur.

Aristoteles, qui mundum sempiternum tuetur, nullo ipsum alimento indigere concedit, nam si nutrimento egeret, interiret tandem. Heraclitus ex ijs, quæ hic corrumpuntur, ipsum sibi mundum immutatione quadam nutrimentum subministrare putat. Philolaus ex Pythagoricis vnus, corruptiones duas esse dixit: interdum namque ignem è cœlo descendere, interdum verò lunaris aquæ circunuersatione aerem effundi: horum itaque exhalationibus cœlum nutriri.

A quo Elemento Mundus Exordium ceperit.

Physici mundum à terra exordiũ sumpsisse dicunt, tanq̃ à centro, qđ rotundis omnib. esse principiũ solet, Pythagoras ab igne. Empedoclesætherẽ primo extitisse dicit, tum ignẽ, postea terram: de qua circunuoluentis se cœli impetu vehementer astricta, exilijt aqua: quæ in vaporẽ conuersa, aerem peperit: Cœlum autem æthere, Solem igne solo constare credit: reliqua verò, quæ hic apud nos sunt, ex alijs. Plato cum visibilem hunc mundum ad imitationem mundi intelligibilis factum existimet, animum primum extitisse dicit, tũ corpus: quod ex igne & terra primo, ex aere & aqua

A ſecundo conſtat. Pythagoras cum quinque tantum figuras ſolidas eſſe cerneret, quas etiam Mathematicas appellant, è cubo terram natam credidit, è pyramide ignem, ex octoedra aerem, ex icoſiedra aquam, è dodecaedra cœlum: atque Plato hac quoque in parte Pythagoram ſectatus eſt.

De Ordine Partium Mundi.

Mundi partes ita inter ſeſe complicatas Parmenides aſſeruit, vt vna ab alia contineatur, ac quãuis oẽs ex raro & denſo conſtent, eas tñ quæ in medio ſunt, ex opaco & lucido mixtas: quę verò cæteras continet, inſtar muri ſolidam eſſe. Leucippus, & Democritus tunicam & membranam quandam mundo circũponunt. Epicurus partim raro, partim denſo, mundos operimento inuoluit, quorum alios circũagi putat, alios aũt minimè. Plato ſupremo locoætherẽ collocat, tum ignem, poſtea aerem, deinde aquam, vltimo terram: interdum tñ ætherem igni coniungit. Ariſtoteles ætherẽ primo collocat, quem incommutabilem, & quintum corpus facit: ab eo commutabilia diſponit, ignẽ, aerem, aquam, & infimo loco terram. His autem ita motum attribuit, vt quintum corpus, hoc eſt cœleſtes orbes, circumuoluantur: alia verò, quę infra cęlum ſunt, recto motu ferantur: ac leuia quidem aſcendant, ignis, & aer: grauia verò deſcendant, aqua, & terra. Empedocles nec definita, nec eadem loca ſemper habere ſenſit elementa, ſed in alterius locum omnia ſuccedere.

B *De mundi Inclinatione.*

Diogenes, & Anaxagoras, poſt mundi conſtitutionem & animalia genita ex terra, ſponte mundum vnam ſuam partem ad auſtrum inclinaſſe aiunt, alteram ad ſeptentrionem extuliſſe: fortaſse verò diuina prouidentia, vt quædam mundi partes habitari poſsent, quædam non habitari, pro caloris, frigoris, & temperiei conditione. Empedocles, aerem inquit Solis impetu adactum, boreales plagas extuliſse, auſtrales autem depreſſiſse, atque ita totum mundum inclinatum eſse.

An extra mundum aliquid ſit.

Qui duce Pythagora philoſophati ſunt, extra mundum vacuum eſse dixerũt: vacuũ nãq; reſpirãdo mundus attrahit, exſpirando remittit. Stoici quoque iõ vacuũ foris eſse volunt, vt cũ mundus conflagrabit, in ipſum diffundi queat: id aũt vacuũ infinitum eſse: quanquã Poſſidonius infinitum ipſum non facit, ſed tm̃ ſolũmodo, quantũ ad diſsolutionem mundi ſufficiat libro primo de vacuo. Diogenes vacuum & ipſe aſtruit. Plato & Ariſtoteles nec intra mundum, nec extra vacuũ ponunt.

De dextra & ſiniſtra Mundi parte.

Pythagoras, Plato, Ariſtoteles, dextram mundi partem orientalem faciunt, vnde motus incipit: occidentalem verò ſiniſtram. Empedocles, quæ ad ſolſtitiũ, dextrã: quæ ad brumã, ſiniſtrã definit.

C *De Cœli eſſentia.*

ANaximenes extimam mundi circunferentiam, terream eſse credidit. Empedocles cęlum ſolidum eſse putat, conſtareq; ex aere in morem cryſtalli ab igne durato, & vtroque hemiſphærio tam ignem, quã aerem continere. Ariſtoteles è quinto corpore ipſum facit. Reliqui ex igne, ipſumq; ex calidi frigidiq; commixtione compactum.

De Cœli ſegmentis.

Thales, Pythagoras, & qui ab eis manarunt, cęlũ in quinq; circulos diuidũt, quos zonas appellant. Horũ is, qui nobis ſemper apparet, arcticus vocatur: ſequẽs, ſolſtitialis: tertius, æquinoctialis: quartus, brumalis: vltimus, antarcticus, qui noſtris oculis hic aſpici non põt. Obliquus autem circulus, quem Zodiacum nominant, tres medios coniungit: ductos autem à ſeptentrione ad auſtrũ, æquinoctialis rectis angulis diuidit. Pithagoram verò ferunt Zodiaci obliquitatem primum animo concepiſse, quod ſibi tamen Oenopides Chius arrogare, tanquam à ſe inuentum nõ dubitauit.

De ſtellis.

D THales è terra quidem conſtare ſtellas opinatur: verum ignitas eſse. Empedocles ignẽ tantũ, quem æther compreſsus, quo tempore dirimebantur elementa, illuc ſubmiſit. Anaxagoras ætherẽ igneũ eſse ex ſua natura putat: ipſumq; circumuolutionis ſuæ vehementia, lapides è terra ſurripere, quos ſurſum euectos & inflammatos, ſtellas aſserit. Idem rurſus alio in loco ſtellas appellat ſaxa latentia, quæ crebro in terram decidentia extinguntur: ſicuti contigit cum in Aegos fluuium cãdẽs ſaxum in morẽ ſtellę cecidit. Diogenes ſtellas opinatur, perinde atq; pumices & raros lapides, ac per eos mundum reſpirare. Empedocles fixas, cryſtallo (ſic.n.ipſe cœlum appellat) annexas: errantes autem, ſolutas aſseuerat. Plato quãuis ſtellas maiori ex parte igneas eſse credat, tamẽ aliorum elementorum expertes eas non iudicat, ſed elementis glutinis vice contineri. Xenophanes è nubibus accenſis conſtare ſtellas arbitratur, easq; interdiu extingui, noctu accendi, non aliter, atque carbones ſolent: ortumque & occaſum nihil aliud eſse, quam nubium accenſionem, & extinctionem. Heraclides & Pythagorei ſingulam quanque ſtellam, vnum mundum eſse, terram, aquam, aerem, & ætherem comprehendentem, ferrique per aerem infinitum: hæc opinio in ſacris Orphei contineri perhibetur, quibus initiati quamque ſtellam vnum mundum arbitrantur. Epicurus nihil iſtorum non admittit: cum id genus omnia contingere poſse concedat.

De Stellarum Figura.

Stoici ſtellas rotundas exiſtimant, vt & mundum & Solem, & Lunam. Cleanthes coni figura. Anaximenes, tanquam clauos cœlo adactos. Alij tanquam folia candentia, & picturas.

De Ordine Stellarum.

E

Xenophanes vna superficie stellas omnes moueri credit. Stoici quasdam altius, quasdam submissius ferri. Democritus stellas ita disponit, vt fixæ summum locum teneant: vagæ succedentem, inter quas Solem, & Lunam reponit. Plato post fixas Saturnum collocat, deinde Iouem, postea Martem, deinde Venerem, postea Mercurium, deinde Solem, vltimo Lunam. Mathematicorum alij Platonem sequuntur, alij Solem in medio statuunt. Anaximander & Metrodorus Chius, atq; Crates, supremum locum Soli dant, succedentem Lunæ, tertium stellis fixis & vagis.

De Motu stellarum.

Anaxagoras, Democritus, & Cleanthes, ab ortu in occasum ferri stellas oēs existimāt. Alcmæo & mathematici vagas ex aduerso fixis incedere dicunt, hoc est ab occasu in orientē. Anaximander vehi stellas existimat ab eo orbe, cui insunt. Anaximenes eodem pacto sub terra, quo supra, moueri. Plato & cum eo mathematici Solem, Venerem, & Mercurium eodem tempore cursum suum absoluere dicunt.

De stellarum Lumine.

Metrodorus oēs stellas tam fixas quā vagas lucē à sole accipere iudicat. Heraclitus & Stoici nutriri stellas putant è vaporibus sursum eleuatis. Aristoteles non indigere nutrimento cœlestia dicit, æterna eum sint, & corrumpi nequeant. Plato vt mundum, sic stellas è se ipsis, nutriri sentit.

F

De Stellis quas Castoris & Pollucis vocant.

Xenophanes stellas, quæ in nauigiorum malis & antennis quandoq; videntur, nubeculas quasdam esse credit, quæ certo quodam motu agitatæ resplendent. Metrodorus nautis timore consternatis, oculos interlucere putat.

De Stellarum significatione.

Plato, Solem, Lunam, & alias stellas, tam vagas, quam stabiles, occasu, & exortu suo tempestates, quæ æstate & bruma contingunt, significare non dubitat. Anaximenes non ex alijs, sed ex Sole solo, hæc intelligi vult. Eudoxus & Aratus ex omnibus indifferenter.

De Sole.

ANaximander orbē Solis esse putat octies vigesies terra maiorē, similemq; rotæ plaustri canthū habentem, cōcauum, igne plenū, quem nobis ore quodā paruo, tanquā per modioli foramen ostendit, hocq; Solem esse. Xenophanes è siccis vaporibus igniculos quosdam, conuenire dicit, qui in vnum corpus redacti, Solem constituant: vel Solem accensam nubem esse. Stoici Solem inquiunt ignitum fluentem esse, è mari illuc euectum. Plato ipsum maiori ex parte, igne constare credit. Aristoteles globum, è quinto corpore. Philolaus Pythagoricus corpus vitro simile, quod ab igne, qui in mundo est, lucē suscipit, & eam ad nos remittit: quamobrem, tria requiri ad Solis constitutionē, ignē, qui in cœlo est: corpus, quod ab ipso perinde atque speculū quoddā igniri & illustrari possit: & tertio lucem, quæ, ab eo speculo repercussa, ad nos vsq; diffundatur: nam & hanc lucem Solem appellare solemus, tanquā simulachrū simulachri. Empedocles duos Soles existimauit, vnum præcipuum atque primum, hoc est ignem, qui est in opposita & dimidia cœli parte, quam replet, quiq; semper ex aduerso suæ imaginis, hoc est, Solis nostri, incedit: Alterum, eum quē spectamus Solem: qui repercussio est lucis eius, quam ex præfata cęli parte aere concalefacto, plena antedictus ignis suffundit, ac in corpus solare, quod est crystallo persimile, mittit: vbi refracta ad nos descendit, & ad primi Solis motum circunfertur. Atque vt tam multa duobus verbis explicem, Sol est repercussio ignis, qui circa terram mouetur. Epicurus collectionem terræ, pomicis spongiæve persimilē putat, quam ignis eius foramina permeans accendit. Heraclitum collectū vaporem, qui in oriente accenditur, in occidente extinguitur.

G

De Magnitudine Solis.

Anaximander Solem quidem æqualem terræ credidit, orbem verò quo fertur, & è quo respirat, septies vigesies terram excedere. Anaxagoras multoties Peloponneso maiorem. Heraclitus, quantum est humani pedis longitudo. Epicurus omnia quæ hactenus attulimus, aliàs contingere posse: talem tamen hunc esse, qualem ipsum spectamus, pauloque vel maiorem vel minorem esse.

H

De Figura Solis.

Anaximenes Solem, vt folium extentum iudicauit. Heraclitus peluis instar intus concauum foris deuexum. Stoici rotundum, vt cœlum est, & stellæ. Epicurus ipsum posse hisce omnibus esse figuris admittit.

De Conuersione Solis.

Anaximenes ideo Solem conuerti putat, ꝙ ab aere densato, & obnitenti retrò pellatur. Anaxagoras eum repelli ab aere, qui septentrioni subest, censet: quemq; Sol ipse compingens valentiorē iam densitate reddidit. Empedocles cum ab orbe, qui ipsum defert, tum, à brumæ & solstitij circulis, Solē prohiberi credit, ne rectà ad polos descēdat: Diogenes, quia Sol extingueretur, frigore calorem oppugnante. Stoici eatenus Solē progredi volunt, quoad alimentū inueniat: oceanū aūt & reliqua maria Soli nutrimentum subministrare vapores submissos, cum quibus terrę quoq; exhalationem admisceri volunt. Plato, Pythagoras, Aristoteles, ob signiferi obliquitatem, qua Sol obliquè meare cogitur, & scd̄m brumæ, solstitijq; circulos progredi. Hæc aūt oīa ænea sphæra docet.

De

A *De Solis Defectu.*

Thales interuentu Lunæ,quæ ſuaptè natura opaca eſt,Solem deficere primus dixit,idq; ex ſuppoſito Soli ſpeculo facilè diſcerni. Anaximander clauſo foramine,per quod ignis euaporat. Heraclitus conuerſione partis eius,quæ concaua eſt,ad ſuperiora: eius verò, quæ deuexa eſt ad noſtros oculos. Xenophanes deficientem Solem extingui putat,rurſusq; renaſcentem alium accendi. narratq; Solem aliquando integro mẽſe defeciſſe: rurſus alio tempore ſic ex toto defeciſſe,vt interdiu nox eſſe videretur. Sunt qui putent denſam nubem noſtris oculis incompertam Solem occupare. Ariſtarcus Solem inerrantibus ſtellis annumerat, terramq; circa Solis circulum mouet, qua inclinante Solis orbem adumbrari credit.

De Luna.

ANaximander orbem Lunæ decies nouies terra maiorẽ exiſtimat: ac quemadmodũ de Sole diximus,rotæ plauſtri ſimilem canthum habere,concauũ,igne plenum, vno foramine vaporantem. Xenophanes accenſam nubem. Stoici corpus ex igne,& terra compactum. Plato ignẽ maiori ex parte. Anaxagoras,& Democritus corpus ſolidum, ignitum,campos, montes, & valles habens. Heraclitus terram nebula incluſam. Pythagoras & ipſe,ignem eſſe lunare corpus exiſtimat.

B *De magnitudine Lunæ.*

Stoici maiorem terra Lunam computant, quemadmodom & ſolem. Parmenides æqualem Soli, à quo Lunam quoque illuſtrari dicit.

De figura Lunæ.

Stoici rotundam Lunam dicunt, ſicut & Solem. Empedocles, diſco ſimilem. Heraclitus pelui, hoc eſt orbicularem, & concauam. Nonnulli oblongam. Figuram verò Luna ſeptem modis aſſumit. Nam ab interlunio diſcedens, cum primum apparere incipit, cornuta ſpectatur,tum dimidia, poſt ſemiplena, demum rotunda: rurſus à plenilunio reuertens ſemiplena euadit, hinc dimidia, poſtea cornuta, videri poſtremò deſinit, donec iterum nouetur. Multa verò hac de re vltrò citròque dicuntur. Quidam id vmbra terræ contingere credunt, quæ modò, totam, modò partem aliquam eius occupet.

De Lumine Lunæ.

Anaximander ipſam peculiarem lucem habere cenſuit, rariorem tamen. Antipho proprio Lunam ſplendore fulgere docet:quòd ſi paulatim abſcondatur,id illi contingere Solis propinquitate: ſic enim à natura inſtitutum eſſe, vt minor lux maioris acceſſu ſopiatur: id quod & reliquis ſtellis C euenit. Thales, & qui ab eo deriuarunt philoſophi, Lunam à Sole illuſtrari dixerunt. Heraclitus idem Lunæ, quod Soli contingere defendit: ſtellas enim, quoniam concauæ ſunt, & vapores excipiunt, lucere videri, ac Solem quidem ſplendidius cum in puriori aere feratur: Lunam verò languidius, quia turbulenta magis incedat.

De Lunæ Defectu.

Anaximander ideò Lunam deficere putat,quòd os rotæ obſtruatur. Beroſſus, quia ad nos conuertat partem, quæ minus lucet. Heraclitus quia auertat partem, quæ caua eſt. Pythagoræorum quidam Lunam aſſeuerant reflectere,& intercipere lucem: illudq;noſtra,hoc antipodum terra,fieri. Plato,Ariſtoteles,Stoici, & Mathematici,concordes aſſerunt Lunam congreſſu Solis occultari, digreſſu illuſtrari: deficere autem terrenæ occurſam vmbræ, quæ tum temporis ex diametro plus minus inter vtrunque ſidus porrigitur.

De Maculis Lunæ.

Pythagorici Lunam idcirco maculis interpunctam arbitrantur,quia maiora animalia,& proceriores arbores habeat,quam hic apud nos reperiantur: eſſe verò decies quinquies animalia illa noſtris grandiora,robuſtioraq;, nec vſitatum vllum excrementi genus emittentia: diem quoq;quan- D tum diximus,longiorem noſtro. Anaxagoras in diuerſitatem partium hoc refert: Lunam enim ex attenuatis, & corpulentis partibus componi, quamobrem opacam lucidis interiectam videri: ſtellamq; lucis ementitæ Lunam ideò nuncupari. Stoici quoque non integrè compactam Lunam fatentur, quia diſſimiles partes habeat.

De diſtantia Lunæ.

Empedocles plus duplo Lunam diſtare cenſet à Sole quàm à terra. Mathematici decies octies plus. Erathoſtenes Solem à terra diſtare computauit ſtadiorum millibus centum triginta,Lunam autem viginti octo.

De Annis.

ANnus is quis Saturno attribuitur,annorum eſt triginta:qui Ioui,duodecim: qui Marti,duorum:qui Soli menſium duodecim: Veneri totidem, & Mercurio deputantur, eodem enim tempore,quo Sol,curſum ſuum peragunt, Lunæ verò annus dierum eſt triginta:tot enim dies mẽſis comprehẽdit,ſi quis à congreſſu ad egreſſum numeret. Annum verò quem magnum appellant, quidam octauo quoque anno compleri dicunt: alij decimonono: quidam ſexageſimo primo: Heraclitus decem & octo millibus annorum ſolarium: Diogenes è trecentis ſexaginta quinque annis, tam longis, quam eos Heraclitus facit:nonnulli ſeptem millibus ſeptingentis octoginta ſeptem.

De

De Circulo Lacteo. E

CIrculus lacteus è nubibus constat: is noctu in aere semper apparet, lacteusq; est de suo colore nuncupatus. Pythagoreorū aliqui crediderunt ipsum esse vestigium incendij stellæ cuiusdā, quæ Phaetontis tempore suis sedibus excidit, & loca, per quæ circumuoluta est, excussit. Alij Solē antiquo tempore illac iter suum peregisse dicūt. Quidam nihil istorū volunt, sed id modò sic nobis apparere ex multitudine luminis cœlestis ignis: ꝙ illis in locis à cęlo tanquam à speculo quodā fractus, ad nostros oculos reijcitur, id quod autem cœlestis arcus nubes facere consueuerunt. Metrodorus, hunc Solis circulū esse putat, qui Solis discessu cōspici potest. Parmenides rarū denso commixtum, lacteū colorē procreare asseuerat. Anaxagoras vmbram terræ lacteum circulū existimat: quem ideò cœlum ita occupare vult, quia Sol cum terræ subest, omnia illustrare non possit. Democritus splendorem multarū, paruarum, & cohærentium stellarū: quæ crebræ cum sint, coniunctam lucem fundere videntur. Aristoteles exhalationis siccæ incendium, quæ iugiter, & abundè succedit, non aliter, atq; in crinitis fit: quas infra planetas esse non dubitamus, & ab igne accendi. Stoici ignis ætherei raritatem, ipsumq; superiorem planetis. Possidonius, & ipse ignis aceruum, lacteum circulum credidit, qui licet stellis clarius luceat, splendorem tamen continuum habet.

De crinitis, & discurrentibus stellis, ac trabibus. F

PYthagoreorum aliqui crinitas inquiunt stellas esse de numero illarum, quæ non semper apparent, sed certis quibusdam temporum spatijs oriuntur. Aliqui repercussionem visus nostri ad Solem, non aliter, atque in speculis fieri solet. Anaxagoras & Democritus conuentum duarū pluriumve stellarum sese illustrantiū. Aristoteles siccæ exhalationis accensam congeriem. Strato sideris alicuius lucem densa nube retentam, id quod & laternis euenit. Heraclides Ponticus nubē præaltam illic à superna luce illustratam: eandē hic barbatis, areis, trabibus, columnis, & id genus alijs, causam assignat, vt omnes peripatetici faciunt, qui ex inflammatis vaporibus species hasce fieri dicunt. Epigenes vaporem terræ commixtum, in altum eleuatum, ibiq; accensum. Boethus ardentis aeris id speciem esse credit. Diogenes, stellas quidem crinitas putat, sed quæ impēdens alicuius periculum significent. Anaxagoras, quas discurrentes stellas vocant, perinde, atque scintillas ex ætereo igne cadere putat, quamobrem statim quoq; extingui. Methrodorus ex Solis radijs violenter nubem, vt sagitta solet irruentibus, discurrentis stellæ speciem excitari. Xenophanes id genus omnia, nubium accensarum constitutiones incursionesve existimat.

De tonitruo, coruscatione, fulmine turbine, & conuolutione.

ANaximander hæc omnia spiritu contingere existimat: is enim densa nube inclusus, erumpere nititur, qua parte tenuior, & leuior ea fuerit: nubis disruptio, tonitru: spiritus expāsio secus nubem atram, coruscationem facit. Metrodorus cum in nubem, inquit, densitate compactam spiritus irruit, frangendo, & discindendo tonat, percutiendo, & diuellendo micat: ꝙ si inter motus festinationem à Sole quoque calorem spiritus is acceperit, fulmina: fulmen autem cum impotens fuerit, in turbinem degenerat. Anaxagoras, cum calor, inquit, frigus impetit, hoc est cum ætheris pars, spissum aerem inuadit, crepitu, tonitrum facit: colore, quem ex vicinitate nubis atræ promit, coruscationem: luce verò cum multa, tum magna fulmen procreat: corpore paulo plus densato, conuolutionem gignit, nubilosiore turbinem absoluit. Stoici nubium concursionem, tonitrum definiunt: coruscationem, earundem accensionem attritu excitatam: fulmen, violenter actæ nubis incensionem: turbinem, tardius motæ nubis progressum. Aristoteles omnia ista à siccis vaporibus componit, qui cùm in humidos inciderint, erumpere conantur: dum igitur sicci humidos impellunt, & discindunt, strepitus excitatur, id tonitru est: dum protrudunt, & erumpunt, inflammantur, hæc quoque coruscatio est: cum vehementiori impetu tanquam è catapulta exilierint, multò magis accensi ruunt, fulmen hoc appellatur: nam turbo à conuolutione hoc differt, quòd ille calidiori, hæc densiori materia constat, vtrunque tamen multam habet. G H

De Nubibus, Pluuia, Niue, & Grandine.

Anaximenes ex aere plurimū densato consistere nubes arbitratur: idē ex eodem adhuc plus inspissato, pluuiā exprimi putat: ꝙ si, dum cadit pluuia, gelascat, niuē procreare, & grandinē, si à vento aliquo frigido cōprehendatur. Metrodorus è vaporibus aquosis in sublime delatis nubes componi censet: Epicurus ex atomis: rotundari verò grandinem, & pluuiam longo per aerem descensu.

De Arcu Cœlesti.

Eorum quæ in sublimi fiunt, quædam re vera corpus aliquod sunt, vt imber, & grando, quædā autē quāuis solidi nihil in se habeant, inanē tamen quandā sui speciē oculis nostris obijciunt, quod genus est arcus cęlestis: de quo tū deniq; aliquid dicemus, si prius quo pacto cernamus explicauerimus. Quicquid videmus, vel recta, vel curua, vel fracta linea videmus. Nemo verò existimet lineas oculis aspici posse: nam cum incorporeæ sint, mente tantum spectari queunt. Rectis lineis videmus omnia, quæ in aere sunt: quæque cornu, vitro, speculariq; lapide interposito, spectamus, rara enim hæc sunt, & rectis meatibus vidēda transmittunt. Curuis lineis aspicimus, quæ aquis, subsunt: quapropter, & remi siquis eos è longinquo spectauerit, curui apparent: curuatur enim visus necessariò, cum sit aquæ natura densior aere. Fractis lineis intuemur, quas in speculis videmus

imagi-

A imagines, ad quos arcum quoq; cęlestē referri dicimus oportere: prius tamen humidā exhalationē in nubem mutatam concipiendū est, tum roris instar ex ipsa minutas guttas manere. Cū igitur Sol in occasu, vel ortu fuerit (nam arcus Soli contrarius sit, oportet) tum oculi guttas, quas diximus spectantes, Solis lucē in eis refractā vident, idest arcū ipsum cęlestem: guttæ verò non figurę, sed coloris, causa sunt. Tres enim colores arcus habet, phœniceū, viridē, & purpureū: phœniceū, quia Solis radij sinceri penè remittūtur: viridē, quia plus aquę cōmixti, minus puri redduntur: purpureū, quia magis adhuc turbidi sunt, & inter guttas dispersi. Exemplū sibi quiq; conficere potest, si quis aquā ore sumat, & eam aduerso Soli compressis labijs ita propellat, vt nubis rorem imitetur: nā, si se lux ad guttas refranget, arcum protinus formari videbis: sed & qui lippientibus oculis sunt, si ad lucernam respiciāt, iridem illic vident. Verū hæc Platonis, & Aristotelis mens est. Anaximenes verò cęlestem arcum fieri credit, quoties Sol in aduersam nubem radios mittit, quos, dēsa, crassa, & nigra cum sit, euadere non sinit, sed eos in se detinet. Anaxagoras lucē Solis ab opposita, densaq; nube repercussam, arcum appellat, quem semper è regione Solis cōsistere dicit. Eandem quoq; causam affert, cur duo Soles, vt frequenter in Ponto contingit, verum Solem hinc inde astare videātur. Metrodorus, cū Solis radij nubē, inquit, intrarint, tunc nubem viridē, radios purpureos apparere dicit.

B *De virgis, & Gemino Sole.*

Virgæ, quas in cœlo videmus, & soles gemini, partim corpus aliquod habent, partim non habēt, quia è nube, quam conspicimus, constant: non habent: quia color, quem spectamus, proprius ipsis non est, sed aduentitius, vt qui ex ijs rebus sit, quę non sunt, sed apparent: hi autem omnes affectus, tam qui per naturam sunt, quam qui per adumbrationem si fiunt, similes inter se sunt.

De Ventis.

ANaximander ventū existimat fluxum aeris esse, cuius subtilissimas, maximèq; humidas partes Sol iam assumpserit Stoici ventū omnē fluentis aeris impetum arbitrātur, qui varias appellationes pro locorum diuersitate sortiatur: nā ab occasu spirans, Fauonius appellatur, ab oriente veniens, Subsolanus vocatur: ab Vrsa flans, Aquilo dicitur: ab Africa prorūpens, Africus nominat. Metrodorus vētos alios, tum commoueri dicit, cum Sol aquosæ exhalationis humorem excusserit. Etesias autem, aere iam ad septentrionem inspissato, recedentem Solem peracto solstitio subsequi.

De Hyeme, & Aestate.

Empedocles, & Stoici hyemem fieri dicunt, aere præualente, sursumq; sua se densitate protrudente: æstatem autem contra, igne inualescente, ac se deorsum ad nos agente.

C *De Terra.*

THales, & qui ab eo deriuarunt philosophi, vnam tantum terram esse dixerunt. Pythagoreorum aliqui duas, hanc, & huic aduersam aliam. Stoici vnam, & finitam. Xenophanes infinitam ex ea parte, qua deorsum tendit, atque ex aere, & igne compositam esse. Metrodorus terram aeris, Solem ignis sedimentum existimat.

De Figura Terræ.

Thales, & eum secuti, terram rotundam arbitrantur. Anaximander columnæ similem, quæ tamen planam, non rotundam superficiem habeat. Anaximenes mensæ: Leucippus tympani figuram habere credit. Democritus disco quidem similem, verum magnitudine concauam putat.

De Situ Terræ.

Qui Thaletem secuti sunt, terram in medio positam arbitrātur. Xenophanes primam, vt quæ in infinitum radices suas porrigat, Philolaus Pithagoricus ignem in medio statuit, quem totius naturæ meditulium censet: supra quem terram huic nostræ contrariam, & inde nostram collocat, quā ex opposita sitam illi dicit, & circa eam ferri: quamobrem eos, qui illic sunt, à nobis videri non posse. Parmenides omnium primus terram extra duos circulos habitabilem dixit, solstitialē, & brumalē.

D *De Inclinatione Terræ.*

Leucippus terram in austrum propendere credit, ob exilitatem, quæ adest illi parti, eo quod septentrionalis plaga, quæ summis algoribus infestatur, compacta sit, australis autem è contrario combusta. Democritus demisisse sese ad meridiem terram putat, quia satis ea, quæ illic nascuntur sustinere non possit: nanque septentrionem, cum intemperie laboret, pauca gignere: meridiem, bene temperatus cum sit, multa proferre, quæ aucta terram deprimunt.

De Stabilitate Terræ.

Cæteri quiescere, Philolaus moueri terram asseuerat circa ignem per obliquum circulum, eo more, quo Solem, & Lunam videmus. Heraclides Ponticus, & Ecphantus Pythagoricus, quamuis moueri terram dicant, non tamen eam locum suum exire concedunt, sed instar rotę circa proprium centrum ab occasu in ortum ferri. Democritus initio terram, leuior, & rarior cum esset, vagasse fatetur, verum procedente tempore grauiorem, & densiorem factam, constitisse.

De Diuisione Terræ.

Pythagoras ad imitationem cæli terram quinq; cingulis distinxit, septētrionali, solstitiali, æquinoctiali, brumali, & australi: horū medius, & duo proximi mediā terrā cingunt, atq; pars hæc combusta

busta nuncupatur, vtrinque quod succedit, vsque ad australem, & septentrionalem cingulum, benè E temperatum cum sit, habitabilis regio dicitur, inde quod superest, nimio gelu torpescit.

De concussione Terræ.

Thales, & Democritus terræmotus causam in aquam referunt. Stoici cõcussionem terræ sic definiunt: Terræ concussio est exitus vaporis humidi è subterraneis locis in aerem prodeũtis. Anaximenes terræ siccitatem, & humiditatem commotionis causam assignat, quarũ illam æstus, hãc pluuia gignit: Anaxagoras terram tremere putat ob inclusum aerem, qui cum in superficiẽ terræ incidat, nec eam prę densitate penetrare valeat, ambientem locum succutit. Aristoteles ob frigiditatem vndique ambientem, & in abeuntis locum succedere volentem: nam exhalatio leuis, & calida cum sit in superiorem locum euadere nititur; sed cum viarum angustijs, & obliquitate impediatur. ac succedenti quoq; locum dare cogatur, conatus, & altercatio vehemens oboritur, ex qua commoueri terram oportet. Metrodorus rem nullam asseuerat, modò proprium locum obtineat, moueri nisi violenter inde propellatur, vel abstrahatur: quamobrem terram quoq; sua in sedę morantem commoueri non posse, partes tamen eius interdum loca inter sese commutare: Parmenides, & Democritus terram æqualiter vndique recessisse, æqualiter quocunq; propendere dicunt, nec habere causam, ob quam plus huc, quam illuc, vergat: hincq; fieri, vt vibrare se possit, mouere tamen non possit. Anaximenes ideò terram succuti putat, quia terram, lata cum sit, aeri tanquam vehiculo insidere credit: alij, quia perindè, atque crusta, seu tabula mari incumbat. Plato sex genera recti motus enumerat, sursum, deorsum, in dextram, in læuam, ante, retrò: horum nullo terram moueri cõcedit; nam, cum non habeat quò plus inclinet, immota remanet, quædam tamen eius loca concaua ab inclusis flatibus agitari. Epicurus fieri posse dicit, vt ab incluso, crassoque aere, vt qui aquæ naturam adhuc sapiat, terra concutiatur, & veluti subterpulsata quatiatur: fieri quoque posse concedit, vt cauernosa cum sit, ab interfuso spiritu huc illuc per cauernas discurrente commoueatur. F

De Salsedine Maris.

ANaximander humoris primi reliquias mare existimat, maiori nanque parte, quę dulcis erat, igni consumpta, reliquum, quod extenuari nõ potuit, amarum substitisse. Anaxagoras, cum, inquit, inter initia stagnaret aqua, continua solis obambulatione vri cœpit, atque ita factum est, vt pingui in vapores ablato, reliquum, & amarum, & salsum remanserit; Empedocles terram putat Solis caloribus æstuantem sudorem fundere, eumque maris fluctibus elutum salsedinis causam esse. Antipho quoq; sudorem corporum æstuantium mare credit. Metrodorus mare putat tanquam per colum à terra transmitti, atque ita crassitiem, & salsedinem ab ea mutuari: non aliter, atque transmissa per cineres aqua solet. Platonici, aquam dicunt, quæ gignitur ex aere frigoris opera, dulcem esse: quæ verò caloris ope resudat, aut euaporat, salsam. G

De Accessu, & Recessu Maris.

Anaximenes, & Heraclitus Solem dicunt ventos complures excitare, & circunducere: flantibus igitur ventis, Atlanticum mare pelli, pulsum intumescere, tumens litora inundare: rursus cessantibus ventis aquas retrahi, huncq; recessum, illum accessum esse. Euthymenes Massiliensis ad incrementum, & decremẽtum lunæ, mare crescere, & decrescere iudicat. Plato, mare attolli credit aquis insurgentibus: subsidere, descendentibus: ostium enim quoddam esse per quod aquæ vltrò citròq; reciprocant, indeq; maris accursum, & recursum fieri. Limęus complures fluuios è Celtarum montibus in Atlanticum pelagus labi putat: horum incursu protrudi, & inundare mare credit, defectu reuocari, & subsidere. Seleucus, cum ipse moueri terram opinetur, existimat eam sua conuolutione in Lunæ obuolutionem incidere, sicque afflatum inter duo corpora repercussum, in Atlanticum pelagus irruere, quo impetu maria cuncta attolli credibile est.

De Incremento Nili.

THales, Etesias ventos aduersus Ægyptum flãtes Nilum attollere credit: nam cum aduenientis pelagi tumor ipsum erumpere non sinat, increscat oportet, & alueum exeat. Euthymenes Massiliensis externis oceani maris aquis, quas ipse dulces existimat, Nilum augeri putauit. Anaxagoras Æthiopiæ niuibus, quæ per hyemem densatæ, æstiuo tempore liquescant. Democritus & ipse niuibus, sed quæ in septentrione sint: peracto nanque solstitio resolui niues illic indicat, & eas in vapores primum, ac nubes mutari, tum ab Etesijs in meridiem, & Ægyptum expelli: repentinos itaque illic imbres effundi, quibus Nili paludes restagnent, & Nilus ipse abundet. Herodotus is, qui conscripsit historiam, æqualem dicit æstate, & hyeme Nilum è fontibus manare, per hyemem tamen minorem eum videri, ob Solem, qui tum vicinus Ægypto discurrens, eius aquas extenuat. Ephorus historiarum scriptor, & ipse, narrat æstiuo tempore Ægyptum vniuersam laxari, atq; ita magnam aquarum vim erumpere: Arabiam quoque, & Libyam, rara, arenosaq; terra cum sint ad id plurimum contribuere. Eudoxus ab Ægyptijs sacerdotibus se accepisse memorat, permutationem ęstatis in hyemem causam esse, vt Nilus quotannis exundet: nam, quando nobis, qui sub Cancro degimus, æstas ingruit, habitantibus sub Capricorno hyems adest: quo fit, vt inde aduectus Nilus, continuis pluuijs auctus increscat, & ruptis alueis latissimè spatietur. H

A

De Sensu.

SEnsum ita Stoici definiunt. Sensus est rei sensilis comprehensio. Multis autem modis sensus dicitur, nam & habitus, & potentia, & actus, & imaginatio ea, quæ per instrumentum aliquod res comprehendit, & id postremò, quod ipsi octauo loco numerant animæ principatum, à quo sensus omnis manat. Rursus instrumentum sensus appellatur, spiritus intelligens à principatu animæ in membra sensuum missus. Plato sensum enunciat corporis, & animæ societatem, ad ea quæ foris sunt cognoscenda: vim nanque, quæ id facit, animæ instrumentum quo facit corporis esse: conueniunt autem vtraque ad ea percipienda, quæ extrinsecus posita sunt. Leucippus, & Democritus sentire, & intelligere nos putat è simulachris rerum nos obuiantium, neminem enim intelligere, aut sentire posse, cui simulachrum eius rei non occurrat.

De veritate sensuum, & imaginationum.

Stoici sensus omnes veros arbitrantur: imaginationum verò quasdam veras, alias falsas: ac sensum quidem vno tantum modo falli, in ijs, quæ ad intellectum pertinent: imaginationem verò tam in ijs, quæ ad sensum, quàm in ijs, quæ ad intellectum spectant, aberrare. Epicurus tam sensum, quàm imaginationem, veram putat, sed opinionum alias falsas, alias veras esse.

B

De numero sensuum.

Stoici quinq; particulares sensus enumerãt, visum auditum, olfactum, gustatum, & tactum. Aristoteles sextum quidem nõ addit, sed communem quendam sensum omnium iudicẽ constituit, ad quem singuli sensus sua visa renunciant: is enim singula discernit, & quo modo ab vna re ad aliam ventũ sit docet, veluti figura, vel motu. Democritus plures sensus bruta, quã deos, habere credidit.

De Notionibus, anticipatione, & ratione.

Cum (inquiunt Stoici) homo nascitur, præcipuam animæ partem habet, perinde, atq; membranam scribendis literis aptam, siquidem in ea notiones quasq; notat. Primus adnotandi modus est qui per sensus fit, vt si quis tunicam albam videat, is ea remota tunicæ memoriam habet: ac si multoties ipsam videat, multas memorias habebit: memoriæ multæ, experientia nuncupantur, experientia, quippe nihil aliud est, quam eiusdem rei specie plures memoriæ. Notionum autem aliæ natura fiunt, quo diximus pacto: aliæ disciplina, & arte comparantur: atq; hæ tantum notiones appellantur, illæ anticipationes etiam nominantur. Ratio verò, qua rationales dicimur, anticipationibus intra primum ætatis septenarium completur: est autem discursus de re imaginabili: res autem imaginabilis simul, atq; in rationali anima suscepta est, ratiocinatio dicitur, nomine à ratione C ducto. Quapropter in reliquis animalibus imaginabilis res non cadit, verum in nobis tantum, & in dijs: sed quæ in nobis cadunt, ea genere imaginabilia sunt, specie verò discursus.

De Imagine, imaginario, imaginatione, & imaginabili.

Chrysippus inter se differre quatuor hęc existimat, imaginem, imaginarium, imaginationem, & imaginabile, vt Imago sit animæ affectio, quę tam se, quam auctorem ostendat: veluti, cum quis albedinem intuetur, ex aspectu affectio quædam in illius animo nascitur, eiq; res ipsa, quæ alba est, respondet: quod de visu diximus, id quoq; de reliquis sensibus censeatur. Imaginarium autem, id est, quod in animo sui imaginem causare potest, cuiusmodi sunt alba, frigida, & omnia, quæ exteriores sensus mouere possunt. Imaginatio affectio est animi nullo quinque sensuum obiecto, sed potius quadam animi propensione excitata, sicut tironibus contingit, qui se ad prælium exercentes, speciem hostis concipiunt, & aduersus eam ictus suos dirigunt: nihil tamen ipsis adest, quod ense diuerberent: nihil igitur extra imaginationi quemadmodum imagini respondet. Imaginabile autem est illud, in quod inani quadam imaginatione ferimur: atq; crebrò hoc deuenit in ijs, qui atra bile, & furore laborant, quales Orestem & Theoclymum legimus.

De modo videndi.

D

DEmocritus, & Epicurus è re visa simulachrũ quoddã attolli putant, idq; in oculos aspicientis incidere: nonnulli radios ab oculis ad res egredi, & inde ad oculos reuerti, cõcedunt. Empedocles radios simulachris cõmiscet, cõpositumq; istud radios simulachri nominat. Hipparchus radios inquit vtroq; ab oculo ad res peruenire, atq; earũ superficiem tanquam manũ, attrectare, & sic rem foris visam intus renunciare. Plato videre nos censet duorum luminũ conuentu: vno, quod ab oculis emissum ad certam distantiam prodit: altero, quod è rebus consurgẽs obuiam procedit: aerẽ verò, qui medius interuenit, affinis luci cum sit, facilem vtriq; congressum præbere, præsertim cum ignea vis oculorum ad id plurimum conducat: atq; hæc est, quæ Platonis collustratio nuncupatur.

De speculorum imaginibus.

Empedocles à rebus visis, quos simulachri radios appellat, effluere dicit: hos in superficie speculi collectos ab ignea vi, quæ de speculo prodit, & secum trahit aerem: in quem radij feruntur, ostendit. Democritus, & Epicurus, in speculis simulachrum illud videre nos credunt, quod assiduè manat è nobis: nam simul, atq; in speculum incidit, cum vlterius tendere non possit, conuertitur, atque ita se in nobis inspiciendum exhibet. Pythagorici eas imagines fieri censent ex confractis visus nostri radijs: feruntur enim, ceu ferrum intenti, sed speculi densitate, & leuore retusi, in sese redeunt, non aliter, atque manus solet: quæ si quid offendat, ad hominem se retorquet. Hoc ad superius caput potius attinere videbitur: sed illuc, & alia quoque referri possunt.

De tenebris.

Stoici tenebras videri dicunt: ex oculis enim in ipsas lucem quandam prodire: nec re vera falli visum, sed tenebras comprehendere: nam tenebræ visum colligunt, intercipiunt, ac retundunt: lux autem eundem dispergit, extendit, & ad res vsq; videndas producit, quamobrem aer lucidus, medij vicem nobis præbet: tenebrosus, obiecti. Chrysippus ita nos videre inquit: à principali facultate animi spiritus, non ater, aut obscurus, sed igneus, & splendens, ad oculorum pupulas mittitur: inde si propinquus aer similis, hoc est lucidus, fuerit, in coni morem ad res vsque se profundit: sin dissimilis id est opacus extiterit, tenebris obuiat, atque sic eas aspicit.

De auditu.

Empedocles audire nos censet, aere partem intimam aurium impellente: ea siquidem in modū cochleæ obuoluta, ac tanquam tintinnabulū edito in loco suspensa, irruentis aeris pulsus omnes agnoscit. Alcmæon autem istud idem fieri dicit, quòd aures intus vacuæ sint: vacua nanque omnia resonare, quoties in ipsa vox aliqua feratur. Diogenes aerem, quem in capite habemus, percuti vocibus, & commoueri credit. Plato & qui ipsum secuti sunt philosophi, pulsari volunt aerem, qui auribus insidet, pulsum in principalem animæ sedem ferri, sensumq; sic auditus illic committi.

De olfactu.

Alcmæon in cerebro præcipuam animæ partem constituit: atq; ipsam odores inter respirandum attractos percipere cēset. Diogenes autē, qui ipsam in cordis arterijs ponit, vnà cum spiritu, qui ad pulmonē descendit, odores quoq; cordis sinus ingredi putat: atq; ideò, cum quis grauiter spirat, vt qui destillationibus laborant, exasperatis, & inuiscatis plena meatibus, odores non percipere.

De gustu.

Alcmæon, cum humiditate, & temperato calore, tum mollitie, sapores internoscere linguam arbitratur. Diogenes autem, quòd instar spongiæ rara, & tenera sit, sapores combibere, & eos per venas, quæ plurimæ ad ipsam perueniunt, in cor transmittere censuit.

De voce.

Plato vocē ita definiuit. Vox est imperio cogitationis emissus ore spiritus, & aer impulsus, qui per aures, & cerebri neruos in animū vsq; peruenit: propriè verò hominum locutio, impropriè aliorum quoq; animantium sonitus, & mutarum etiam rerū crepitus, vox appellatur. Epicurus vocem asseuerat atomorum fluxum, qui è loquentibus, sonantibus, aut aliter strepentibus prodit: has autem atomos ad sibi similes primū effluere: sibi similes appellat, quæ sunt eiusdem generis, vt rotundæ rotundis, triangulæ triquetris: demum auribus impingētes, vocem sensum istic committere: colligi verò, quod dicit, tū ex vtribus, cum musto pleni efflant, tum ex infectoribus, qui vestibus insufflare cōsueuerunt. Democritus aerem quoq; dicit in similes atomos scissum, vnà cum vocis atomis ad aures vsq; conuolui: nam vt in prouerbio est, graculo graculus astat, & similia Deus semper coniungit. Stoici non ex atomis compositum, sed per totum continuum aerem esse, nec inter sparsum vacuum habere contendunt: pulsus igitur aer à spiritu, fluctuat in gyrum, non aliter, atq; stagnum solet iniecto lapillo: illud tantum interest, quòd aquę superficies subinde maiores circulos committit, aer autem vndiq; totus in orbes exundat. Anaximander vocem oriri putat, cum aer spiritū repercutit, & eum ad aures vsque retorquet: quo modo conficitur, & quam nominamus echo.

De voce corpus ne sit, nec ne.

Pythagoras, Plato, & Aristoteles, incorpoream vocem arbitrantur: neq; enim aerem ipsam esse, sed aeris superficiem certo quodam oris impulsu figuratam. Stoici corpus defendunt: nam omne, quod agit, aut etiam facit corpus est: vox autem, & agit cum in auribus nostris resonet: & facit, cum in sensu, quod percipiamus relinquat. Insuper omne, quod mouetur, corpus est, vox mouetur: nam si in loca polita incidat, vt pilam à pariete, sic vocem ad nos inde reuerti videmus: id quod in Ægypto comprehendi facilè potest: siquis enim intra Pyramides semel inclamet, quater, aut quinquies subinde vox eadem remittetur.

De præcipua animæ parte, & quo modo singula comprehendat.

Stoici supremam quandam animæ partem statuūt, quam principalem facultatem, & rationem appellant. Ab hac septem alias deriuari volunt. Visum, quem definiūt spiritum à principali facultate in oculos vsq; protensum: Auditum, quem similiter describunt spiritum à principali facultate in aures extentum; Olfactum, quem eodem modo spiritum dicunt, à principali facultate ad nares vsq; productum: Gustatum, quem itidem inquiunt spiritum à principe facultate in linguam transmissum: Tactum, quem & ipsum quoque spiritum aiunt à principali facultate delegatum, in vniuersam corporis superficiem, quò illuc omnia comprehenderet, quæcunque adhærendo, vel prodesse, vel obesse nobis possent. Supersunt duo, quorum vnum seminis procreatrix facultas nominatur, quam item definiunt, spiritum à principali facultate missum in membra semini conficiendo deputata: alterum vocis artifex facultas nuncupatur, quam similiter, & ipsum inquiunt spiritum à principali facultate missum in membra formandæ voci accommodata.

De sede principatus animæ.

Democritus, & Plato, sedem præcipuæ partis animæ in toto capite statuunt. Strato in ea capitis parte, quæ supercilijs respondet. Erasistratus in membrana, quæ inuoluit cerebrum. Herophilus

A lus in concauitatibus cerebri. Parmenides, & Epicurus in toto pectore. Stoici cuncti in toto corde, vel in spiritu cordis. Diogenes in arterijs cordis solum, quę spiritum continent. Empedocles in sanguine. Quidam in ceruice cordis, alij in membrana vestiente: cor nonnulli in septo transuerso. Iuniores quidem in ea corporis parte, quæ à capite ad septum transuersum peruenit. Pythagoras vitalem facultatem in corde, mentem autem, & rationem in capite, tanquā in arce, habitare credidit.

De Respiratione.

EMpedocles initio respirationem fieri sic arbitratur. Cum primum fętus humor incipit minui, nam plurimus in eius ortu fuit, tum primum aer ad vacuum replendum patentibus meatibus succedit: postea calor innatus erumpere cum velit, aerem foras eijcit, & eo reuertente, rursus aer subsequitur: hoc inspiratio, illud exspiratio, cognominatur. Nunc autem sanguine occursu suo per nares aerem pellente, & recursu eundē attrahente, respirationem confici iudicat. Idq; nos in clepsydris spectare monet. Asclepiades pulmonem infundibuli, vicem præstare dixit, causamq; respirationis esse attenuatum aerem in concauitate pectoris: illuc enim externus aer, quòd crassior sit, fertur, & in de reijcitur: cum pectus tale sit, vt neque multum aeris continere, neque prorsus eo carere possit. Is igitur qui in pectore subsistit aer, tenuior paulatim efficitur: & quia totus simul nequit excerni, ingredientis ponderi cedens, foras egreditur: non aliter, ac in cucurbitulis euenit. Idem voluntariam respirationem esse credidit: collectis quibusdam angustissimis meatibus, qui pulmoni insunt, & voluntati nostræ obtemperant. Herophilus motricem facultatem relinquit in neruis, in arterijs, & musculis: pulmonemq; censet motus quatuor habere: vnum, quo extra positum aerem attrahit: alterum, quo attractum in pectus exprimit: tertium, quo expressum denuò recipit: quartum, quo receptum foras demum eijcit. Sed hi motus partim quatuor, partim duo sunt: nam primum, & tertium pulmonis extensio facit: secundum, & quartum eiusdem visceris contractio peragit. Pectus autem bis tantum mouetur, semel cum se dilatat, & aerem, à pulmone adducit: iterum, cum se colligit, & acceptum anhelitum eidem restituit.

De Affectibus.

STоici sensus in principali facultate animi collocant: affectus in membris, quæ afficiuntur. Epicurus vtrosq; in membris affectis reponit. Strato tam sensus, quam affectus, in principe animi facultate statuit: in ipsa siquidem tolerantiam sitam esse, quemadmodum ex doloribus, & cruciatibus colligi potest: quos fortes intrepidè subeunt, meticulosi plus æquo formidant.

De Diuinatione.

C Plato, & cum eo Stoici, diuinationem admittunt, quæ vel numinis alicuius pręsentia, vel proprię mentis diuinitate, vel soluto per somnum animo, celebratur. Verum hi plura diuinationis genera probant: omnia Xenophanes, & Epicurus tollunt. Pythagoras aruspicinam tantum improbat. Aristoteles, & eum secutus Dicæarchus duas relinquunt, somnium, & furorem: nam licet animas immortales esse non concedant, eas tamen diuinum in se quiddam habere fatentur.

De Insomnijs.

Democritus insomnia fieri putat simulachrorum obseruatione. Strato cogitationem, aliā quandam naturam in somnis habere: tunc enim melius ipsam sentire credidit, atque ideò magis etiam cognoscere. Herophilus partim à Deo submitti somnia dicit, quæ necessariò contingere iudicat: partim à natura confingit, cum animus rerum sibi vtilium, vel futurarum etiam formas effingit: partim casu fieri, confusa hæc sunt, & imaginum occursu procreata: tunc enim ea spectantur, quæ desideramus, id quod amantibus euenit, qui sibi per somnium amicas tenere videntur.

De Semine.

ARistoteles, excrementum vltimi alimēti semen definiuit, quod in se vim conficiendi tale aliquid continet, quale est, id à quo proiectum est. Pythagoras optimi sanguinis spumam semen asserit: vel nutrimenti partem quandam superabundantem, qualis, & medulla, & sanguis est. Alcmæon cerebri particulam. Plato spinalis medullæ profluuium. Epicurus corporis, & animæ modicum quiddam auulsum. Democritus ab omnibus præcipuis corporis partibus semen deriuari credit, vt ossibus, carne, venis.

D

An semen corpus sit.

Leucippus, & Zeno, corpus ipsum dicunt: semen enim pars est animæ, anima verò secundum eos corporea. Pythagoras, Plato, Aristoteles, vim seminis, quæ ipsum, ceu mens disponit, incorpoream: affusum autem humorem, corpus asseuerant. Democritus, & Strato, vim quoque corpus esse contendunt, spiritus cum sit.

An fœmina semen afferat.

Pythagoras, Epicurus, & Democritus, fœminas quoque semen effundere censent, seminales alueos cum habeant, qui in vterum ex aduerso profluunt: atque istud causam esse, vt etiam mulieres seminis vsum appetant. Aristoteles, & Zeno, humorem quidem eas emittere concedunt, non tamen concoctum id semen esse dicunt, verum ex congressus fatigatione, quendam veluti sudorem. Hippo fœminas non minus maribus semen effundere opinatur, quicquam tamen ipsum ad conformationem fœtus non conducere, cum extra vterum incidat: hinc mulieres aliquot, viduas præsertim, absque virili concubitu semen interdum emisisse.

De conceptu.

ARistoteles cõcipere fęminas arbitratur vtero mẽstruis expurgato: cũ mensibus nãq; puri sanguinis quoq; portionẽ quandã descẽdere, q̃ virili semini cõgrediẽs fetũ exorditur. Impediri verò conceptũ iudicat, vteri immũditia, animi cõsternatione, mulierũ sterilitate, virorũ impotẽtiã.

Vnde Mares Fœminæue nascantur.

Empedocles pro caloris frigorisve conditionibus mares fœminas ve gigni pronunciat: hincq; illud, quod fertur manasse, primos masculos in oriente, & meridie natos è terra, fœminas autem sub septentrione, & occidente. Parmenides oppositum sentit, mares ob densitatem in septentrione, fęminas ob raritatem in meridie genitas. Anaxagoras tum masculos procreari dicit, cum dextrę partis semen, in dextram vteri ceciderit, & sinistræ in sinistram: fœminas autem cum locorum permutatio facta fuerit. Cleophanes, cuius mentionem fecit Aristoteles, mares è dextro, fœminas è læuo testiculo, prodire credidit. Hipponax in naturam seminis causam refert: nam si validum, & compactum extiterit, mares: sin imbecillum, & defluens, fœminas procreat.

De monstris.

Empedocles monstra nasci dicit, si multum fuerit semen, si paucum, si diuulsum, si euanidum, si inordinato motu immissum. Strato, vel quia additum, vel quia detractum, vel quia transpositum, vel quia tumidum aliquid sit. Nonnulli medici quia tunc vterus spiritu distortus fuerit.

Cur mulieres, quamuis frequenter concumbant, rarò tamen concipiant.

Diocles medicus sæpe concumbentes fœminas rarò concipere iudicat, vel quia semen nõ emitant: vel quia minus, quam conueniat: vel quia tale, vt in eo vis prolifica non sit: vel quia caloris, frigoris, humiditatis, siccitatisq; plus minusve, quàm par sit, habeat: vel denique quia resolutus vterus, semen non contineat. Stoici virilis membri obliquitatem culpant, vt qui rectè semen eiaculari non possit: item genitalia si inter sese parum conueniant, veluti cum vterus introrsum absistit, penis autem illuc non attingit. Erasistratus vterum tantum accusat, qui modò latior est, quam deceat, modò angustior: aut callos habeat, quibus vteri meatus obstruantur.

De Geminis, & trigeminis.

Empedocles abundantia seminis, & distinctione, duos tresve simul infantes cõcipi dicit. Asclepiades id ipsum naturæ semini ascribit: nam vt hordeum reperitur, quod duarum, & trium ordinum spicas gignit, ita fertilissimum semen extat, quod duos pluresve fœtus procreat. Erasistratus in apprehensionem matricis causam refert, vt in brutis quoque contingit: nam earum vterus cum bene purgatus fuerit, tunc ad corripiendum semen descendit. Stoici vuluas dicunt habere loculos: cum igitur in duos semen inciderit geminos: cum in tres abierit, trigeminos fœtus edi.

Vnde Similes parentibus filij gignantur.

Empedocles fœtum illi similem fore dicit, cuius semen superarit: dissimilem, si calor qui semen insequebatur euaporarit. Parmenides è dextra parte vteri patri similem prodire infantem arbitratur, è sinistra matri. Stoici à toto corpore, & anima semen descendere censent, eiusq; vnamquamque particulam ad similitudinem membri illius, à quo descẽdit, componi perinde, ac si pictor astaret, qui ex alicuius inspectione vultum similibus coloribus effingeret: atque hoc pacto generis forma, figuraq; retinetur: Cum verò tam mater, quam pater semen effundat, si matris semen vincat, matri similem filium nasci: si vincatur, patri.

Cur dissimiles parentibus filij nascantur.

Complures medici casu, & fortuna id euenire putant: nam simul, atq; tam maris, quam fęminæ, semen refrixit, dissimiles parentibus nati redduntur. Empedocles ad mulierum cogitationem, quã inter concipiẽdum habuerunt infantes, formari credit: siquidem illas, quòd pictam imaginem statuamve aliquam eo tempore adamabant, imaginibus statuisq; similes fœtus plerunque genuisse. Stoici tacita quadam discordia radiorum & simulachrorum mentis, quo tempore semen effluebat, parentibus filios dissimiles reddi arbitrantur.

Vnde Mares infœcundi, fœminæ steriles fiant.

Medici fœminas steriles inquiunt vteri densitate, raritate, duritiæ obstructione, quam vel caro vel callus faciat: item animi languore, corporis tabe, & eiusdem malo habitu: vel demum, quia distortus conuulsusve sit vterus. Diocles viros infœcundos arbitratur, vel quia semen prorsus non emittunt, vel quia minus quam conueniat, vel quia infęcundum, vel quia vieto pene sint, aut ita distorto, vt iaculari semen in vterum non valeat, aut ita pusillo, vt in vuluam non ascendat. Stoici discordes coeuntium vires qualitatesq; culpant, quas siquis diuellat, & sui generis alteri coniungat, euincet natura, & fœtum procreabit.

De Mulorum Sterilitate.

Alcmæon mulos ideò non generare credit, ꝙ genituram nimis tenuem habeant, id autem frigiditate contingit: mulas autem non concipere, quia ipsarum vulua non hiscat, idest os non pandat: Empedocles in eius paruitatem, & angustiam causam refert, vt quam præ exiguitate, cum etiam ventri retortè cohæreat, nec iactus seminis attingat: nec, si attingeret, ipsum excipere posset. Diocles Empedocli consentit, se plerunque in dissectionibus vidisse, scribens mularum vuluas obliquè collocatas: euenireq́ue, vt ea de causa mulieres quoque non concipiant.

An

A *An fœtus in vtero sit animal.*

PLato fœtum in vtero adhuc existentem, animal idcirco arbitratur, ꝙ se moueat, ꝙ alimentum capiat, ꝙ demum increscat. Stoici contra partum ipsum ventris defendunt: non aliter enim infantes, atque fructus, quos arborum partes esse constat, cum maturuerint, decidere. Empedocles, & ipse respirare quidem, non tamen animal esse fœtum in vtero putat. Diogenes sine anima partus effundi sentit, magno tamen calore præditos, qui statim, vt in lucem editus est infans, in pulmonem conuenit, & ex eo loco frigentem aerem trahit. Herophilus naturales motus infantibus relinquit, spirationem adimit; motionum autem instrumenta neruos esse: sed partum tum denique animal euadere: cum primum editus aerem attrahere cœpit.

Quomodo Fœtus in vtero nutriatur.

Democritus, & Epicurus, infantes dicunt in vtero commorantes nutrimentũ ore suscipere: hinc fieri, vt in lucem editi partus, mammillas quàm primum ore conquirant: nam & intra vuluam papillas quasdam esse è quorum foraminibus alimentum ducunt. Stoici per vmbilicũ fœtibus transmitti nutrimentum asserunt: & hac de causa obstetrices ipsum statim, vt quis editus est, ligare consueuisse: orisque rictum digitis aperire, quo cibus aliundè iam conquiri incipiat. Alcmæon, perinde, atque spongias, vndique toto corpore alimentum fœtus assumere credidit.

B *Quid primum in vtero absoluatur.*

Stoici mẽbra pariter oĩa cõpleri dicunt. Empedocles spinã primo, q̃ carinę specie inter corporis mẽbra præ se fert. Alcmęon caput, in quo princeps animi facultas cõsistit. Aristoteles cor, à quo venæ pulsantes, & quietæ originẽ ducunt. Aliqui magnum pedis digitũ. Quidam vmbilicum malũt.

Cur Septimestres infantes viuant.

ARistoteles, & Hippocrates, ita hac de re sentiunt: ‖ Si intra septem menses vterus impleatur, deorsum inclinat, & id quod editur viuit. Sin impleatur quidem, rursum autem repat, fœtus quidem in octauum mensem ortum differt: sed cum extensione debilitatus vmbilicus, alimentum vix adducere queat, infans vbertim, vt solebat, non nutritur, atq; ideò semienectus fame nascitur. Quòd si nonum mensem expectet, vtero iam descendente, tum, quoq; integer egreditur. ‖ Polybus dies centum octoginta duos, & dimidiũ sufficere putat, vt ortus aliquis viuat: quod spatium quamuis sex menses comprehendat, septimum tamen computatur, quia dies vltimi septimum mensem incurrunt: tot autem diebus à bruma ad solstitium Sol peruenit, ac redit: Octo verò mensium non viuere, quia sursum rediens vterus vmbilicum distendat, distentus nõ facilè nutrimentũ transmittat, atq; ideò fœtum imbecillem reddat. Mathematici octauum mensem ideò nascentibus inimicũ pronunciant, quia nulla societate octauum zodiaci signum cum primo teneatur: septimum amicũ, quoniam opposita radiatione iungatur: ꝙ si quis octauo mense nascatur, & viuat, infelicẽ, & breuẽ omninò vitam traducturum. Sunt autem à se inuicem disiuncta Aries, & Scorpius, Taurus, & Sagittarius, Gemini, & Capricornꝰ, Cãcer & Aquarius, Leo & Pisces, Virgo, & Aries, Libra, & Taurus. Diocles, & Empirici scire se dicunt octauo mense natos viuere, infirmos tamen eos, atq; ideò frequenter mori. Timæus duodecim mensibus partũ gestari credidit, nouem tamen eos interdum existimari, interdum & septem, quia non semper statim à conceptione menstrua supprimantur.

Hippo. in libro de septi. partu ad principiũ.

In eodẽ in principio.

C

De ortu Animalium.

QVi mundum genitũ dicunt, animalia quoq; genita cõcedunt, & interitura: qui ingenitum asserunt, ea sibi volunt semper succedere, partes enim mũdi sunt animalia. Quamobrem Anaxagoras, & Euripides, nihil, inquiunt, interit eorum, quæ sunt, sed in aliud commutatum, diuersam speciem suscipit. Anaximander in aqua putat animalia primum orta, spinosisq; corticibus inuoluta fuisse: verum postea cum ætatis processu in siccum exiuissent, obtrito cortice modicum tempus superuixisse. Empedocles animalia primum edita, quemadmodum & stirpes etiam nequaquam inter se rectè commissa credidit, sed parum conuenientibus partibus composita: secundo nata, sic inter se partibus iuncta dicit, vt quales nunc statuæ sunt, tales viderentur: tertio postmodum orta membris ex sese prodeuntibus extitisse: quarto demum genita non amplius ex vno aliquo simili, vt terra, vel aqua constitisse, verum è sese, iam fœminarum pulchritudine ad procreandum viros incitante. Cuncta verò animalia pro temperaturæ conditione quatuor generibus esse distincta: spontè nanque alia aquas petunt, tanquam naturæ suæ plus accommodas: alia aerem adeunt quòd eius in se plurimum contineant: alia terram incolunt, ex eo quia suaptè grauitate illuc trahantur: alia toto pectore vocem effundunt, quòd æquali temperatura constituta sint.

D

De Generibus animalium: & an omnia sensu prædita rationis vsum habeant.

Extat liber Aristotelis, in quo quatuor generibus animalia facit, terrestria, volantia, aquatica, cœlestia: stellas nanq;, ac cœlum ipsum arbitratur animal immortale, rationeq; præditum. Democritus, & eum secutus Epicurus, cœlestia non enumerat. Anaxagoras animalia cuncta rationem agendi quamuis continere non dubitet, omnibus tamen, quam possibilem, & mentis interpretem appellamus, non concedit. Pythagoras, & Plato, bruta quoque rationem habere fatentur: corporis autem intemperie rationis vsu carere, præsertim cum loquendi facultatem non habeant, vt canes, & simiæ, quæ licet aliquid ganniant, non tamen illud quicquid idest, eloqui valent. Diogenes & ipse non expertia quidem bruta rationis asserit, & intellectus, verum partim corporis crassitie, partim

tim humore nimio,nec discurrere,nec aduertere,sed affici perinde,atque furentes solent,in quibus praecipua animi facultas delinquit. E

Quanto tempore foetus in vtero formetur.

EMpedocles in hominibus à trigesimo sexto die foetū incipere dixit, vnde quinquagesimo partibus omnibus absolui. Asclepiades in masculis,ꝙ calidissimi sint,vigesimo sexto die membra distingui,quinquagesimo consummari credidit,quosdam tamen etiam intra hoc tempus formari. foeminas autem intra duos menses incipere,quarto compleri,frigidiores cum sint:alias autem animantes ex elementorum facili congressu pariter totas,& inchoari, & absolui.

Ex quibus elementis membra singula constent.

Empedocles carnem ex aequali quatuor elementorum portione constare voluit neruos ex igne, terra,& aquae partibus duabus: vngues ex neruis,aeris contactu refrigeratis: ossa ex aquae,& terrae partibus equalibus composita quidem videri,constare tamen è quatuor elementis,in quibus ignis, & terra dominantur; sudores, & lachrimas, attenuato, & eliquato sanguine manare.

Quo tempore homo perfectus sit.

Heraclitus, & Stoici homines inquiunt perfectos esse,transacto secundo septennio,quo tempore semen adolescentes excernere incipiunt: nam & arbores,tum perfectas haberi,cum fructum gignere coeperint: imperfectas,quoad fructum effundere non valuerint. Aristoteles post septem annos hominem perfectum existimat:ab eo siquidem tempore boni malique notionem pueris inesse, disciplinaeque tum eos capaces haberi. Alij tertio septenario perfici nos arbitrantur, quòd iuuenes facti tunc pubescimus, & plurimum corporis viribus praestemus. F

De Somno, & morte.

ALcmaeon sanguinis recessu in venas ipsius confluxui deputatas somnum fieri censet:mortem verò,si prorsus omnis illuc abscedat,quia frigidum corpus,ita nimium redditur: expergisci verò nos idem sanguinis eiusdem reditu putat.Empedocles calore sanguinis parumper frigefacto, somnum:prorsus refrigerato,mortem oboriri credidit. Diogenes,si inquit,sanguis,qui per vniuersa membra diffusus est,venas impleat, & aerē qui in venis continetur,non tamen totū in pectus,& ventrem pellat,somnum pariet,& ea membra solito plus incalescent: sin totum protrudat,mortem inferet. Plato, & Stoici, dormire putant animalia quiescente spiritu illo, qui sensibus vigilantibus ministrat, non quia velut in terram concidat,sed ꝙ ad principem animi facultatem feratur,quae intra supercilia sedem habet: occidere verò, si spiritus ille prorsus omnem motum amittat.

Somnus, & mors animi sint, an corporis. G

Aristoteles tam ad animum, quā ad corpus,somnum quidē spectare iudicauit: somni verò causam esse vaporem,quē venter in caput submittit,& calorem,qui in corde viget,crudo alimento refrigeratum:mortem verò solius corporis esse,mori nanq; animam non posse. Anaxagoras ex lōga corporis fatigatione somnum excitari credidit, corpusq; non animum ipsum affici: caeterū animas quoq;mori,cū à corpore separantur. Empedocles mortem opinatur discessum eorū,ex quibus homo constitit:propterea q;tam animas,quā corpora, occidere: somnū verò caloris secessu aduenire.

An Stirpes animalia sint.

EMpedocles non solum animatas, sed animalia quoq; stirpes arbitratur, id autem conijci, ꝙ se commoueant,ꝙ ramos intentos teneant,ꝙ adductos vix sequi permittant,ꝙ remissos celeriter adeò reducant, vt pondus etiam secum auferant. Aristoteles animam quidem eas habere, non tamen animalia esse concedit: animalia nanque sentiunt,appetunt,& ex eis aliqua etiam intelligunt. Stoici,& Epicurei,stirpes ne animam quidem habere volunt:animalia nanque solum animam habere,ac eorum alia concupiscere, & prosequi, alia rationem quoque possidere: stirpes autem non animae, sed casus instinctu, pullulare.

Quopacto stirpes augeantur. H

Empedocles,inter animalia stirpes primum è terra natas asserit,antequam Sol circumageretur, diesq; à nocte discretus esset. Eas quoq; maris, & foeminae rationem coniunctas habere, ex temperamenti conuenientia: Crescere verò ob calorem, qui terrae subest: quamobrem ipsos sic terrae partes esse,vt fetus vteri:Fructus autem ignis,& aquae illius,quae stirpibus insunt,excrementa censeri:Frondes amittere,quibus aestatis calor humorem absumpserit:semper frondere,quę maiorem succi copiam habent,vt laurum,oleam,palmam:Saporum varietates,cum ex alimenti diuersitate, tum ex stirpium differentia,nasci,quę è terra id quod sibi simile est,attrahunt:neque enim tam vitium differentiam, quàm soli diuersitatem, dissimilia vina procreare.

De nutrimento, & incremento.

Empedocles animalia censet alimenti conuenientis accessu nutriri: crescere multi caloris praesentia: minui,caliditate diminuta: tabescere demum,& extingui,vtroq; ablato: Huius autem aetatis homines, si primo genitis hominibus comparentur, infantium instar esse.

De Febre.

ERasistratus ita febrem definiuit: Febris est motus sanguinis conceptacula spiritus subintrātis nullo febrientis assensu factus. Nā vt mare cū nullis ventis infestatur,quiescit: cū aliquo vēto praeter modū impellitur,vndiq;fluctuat:sic in corpore cum sanguis excitatur,spiritus conceptacula

subit,

A subit, ibiq; calefactus totum corpus incendit. Placet quoq; ipsi febrem etiam vnum ex illis accidentibus esse, quæ alicui morbo superueniunt. Diocles ex ijs, quæ videmus, ea quæ latent intueri nos monet: & cum videamus, inquit, inflammationibus, abscessibus, vulneribusque febrem subsequi: oborta febre, licet aliquid istorum fieri non cernamus: intus tamen aliquid eiusmodi factum esse credendum est. Herophilus etiam nullo præcedente morbo, febrem quandoque concitari dixit.

De Morbis.

Alcmæon sanitatem constare credidit ex æqualitate caloris, & siccitatis, & frigoris, & humiditatis, item dulcedinis, amaritudinis, & id genus alijs: morbos autem excitari, quoties istorum vnū aliquod cæteris dominetur: singulorum nanque excessus societatem dissoluit, atq; ita morbum parit. Diocles, cum ex inæqualitate elementorum, quibus corpus compositum est, tum ex aeris constitutione, morbos oboriri existimat: Erasistratus ægrotare nos arbitratur ob alimentum, vel nimium, vel inconcoctum, vel corruptum: sanos viuere, si ciborum quantum sufficiat, assumpserimus: & dum eos assumimus, ordinem quendam seruemus.

De senectute.

Stoici, & medici pariter omnes consentiunt, senectam inopia caloris aduenire: ac qui plus caloris habuerint, tardius senescere. B Asclepiades Æthiopas arbitratur celerius alijs in senium deuenire, sexagesimo siquidem ætatis anno, quoniam eorum corpora Sol plus, quam par sit, excalfacit: Britannos contra annis centum viginti perdurare: nanq; cum frigidam regionem incolant, calorem ingenitum diutius conseruant: Æthiopes enim, quos iugiter Sol relaxat, rarum: Britannos, cum sub vrsis degant, spissum corpus habere: atque ideò longiorem vitam ipsos traducere.

GALENO ASCRIPTVS LIBER, CVI TITVLVS PROGNOSTICA DE DECVBITV EX MATHEMATICA SCIENTIA.

C

Iacobo Antonio Mariscotto Florentino Medico interprete.

Expressa autem ferè sunt Græca verba Latinis verbis, ne qua forte fiat sensus permutatio, aut ambiguitas. Atq; ex collatione vetustorum exemplarium multa loca castigata, & restituta.

CENSVRA.

Magnæ experientiæ liber, plerisque tamen neglectus, quia plerique etiam diuinæ sunt Astrologiæ ignari. E quibus aliqui ob id ipsum, quòd illam ignorant, eandem etiam contemnunt.

Laudat scientiā Mathematicā priuatimq; Astrologiā, quā in Medicina vtilem esse affirmat. C A P. I.

AD probandum quidem essentialem esse Mathematicā sciētiam, vel ipsa Stoicorum philosophorum virorū authoritas sufficiebat, qui tum libros elaborarūt, tum vitam, qualis sit, ostenderunt. Nihilo minus tamen, qm̄ etiā in præsentia sermo nobis est de illis, quæ ars medica pollicetur, necessarium est eorum testimonia afferre, qui in ea fuere probatissimi, vt D notum fiat cunctis, ipsos etiā medicos, quos asciscere sibi oportuit præuisiuam suæ artis partē, si quidē non omnes, plerosq; tamen, Mathematicæ scientiæ illā tulisse acceptā. Hippocrates igitur, & vetustate admodum notus, & scientia admirandus, inquit, "Quicunq; exercētes medicinam, Physiognomoniæ sunt expertes, horū mens in tenebras deuoluta torpida senescit." Nō solum dixit haud rectè facturos, verum etiam erraturos: nā dixit per tenebras vagari mentem illorū, qui Physiognomonia vsi non fuerint. At Physiognomonica pars astrologiæ est particula maxima. Qui igitur aliquam laudauit particulam, multò magis celebret ipsum totū. Diocles verò Carystius{medicus} & rhetor non solum asserit ipse (vt tu quoq; nosti) sed & veteres insuper testatur ab illuminatione, & cursu Lunæ morborū prognostica solitos esse conficere. Quādo igitur tanti, ac tales, tum dignitate, tum scientia viri non tamen eius, quæ in medicina habetur, præcognitionis hæredes, sed etiam facti suarum sectarū authores, {huic attestantur, quo pacto homines, }qui hanc quasi per manus acceperunt, fructumq; ex alienis laboribus capiūt, quicquam de his addubitabūt? Quocirca tu quoq; Aphrodisi charissime, si accuratè decubitus elaboraueris modum, & prædictos viros fueris sectatus, è pulcherrima tuæ artis parte capies fructum præcognoscendo, ac prædicendo, quæ sint ægrotantibus euentura. Hinc verò tractationem inchoemus.

De Lunæ tum motus tum luminis incremento, ac decremento, quocunq; loco Zodiaci ſit. variaq; eiuſdem cum reliquis planetis configuratione. CAP. 2.

E

Ex antiquis.

ANte omnia Lunã conſiderare oportet, num ea moueatur addendo an demendo numeris, nõ luminibus, ſicuti decepti ſunt quidã. Si ergo, vbi quis decubuerit, Luna in aliquo duodecim partes conſtituentium ſignorum incipiat§ propriæ magnitudini addendo, &§ proprijs numeris moueri, progrediens ad æquipartium: eſt autem Æquipartium idem quod diameter§ ſiue oppoſitum:§ maximam faciet epiſemaſiam§ ideſt aſſignationem, ſeu commotionem, ſeu turbationem.§ Maximè verò, ſi etiam coniunctionalis fuerit, vbi ſcilicet coniunctione ſoluta tendit in pleniluniũ, & feratur in curſus quantitatem maiorẽ, ſub centeſimũ, & octogeſimum gradum interficit. Si verò, vbi quis decubuerit, Luna demẽdo moueatur, morbus vſq; ad oppoſitũ faciet commotionẽ.§ Luna enim ad oppoſitum hoc eſt ad centeſimũ, & octogeſimum gradum conuerſa§ morbũ in magis ſalubre conuertit. Aduerte autem animum ad motus teſtimoniaq; ſtellarũ. Si enim, vbi quis decubuerit, Luna in maius moueatur,† Marti * Soliq;§ configurata, augebit morbum, & periculoſum reddet. Si verò luminibus, numeriſq; augeatur, circa * oppoſitum, periculũ proculdubio afferet. Si verò phaetonti §ideſt ſplendenti§ Ioui quocunq; modo fuerit configurata, morbos ſine periculo faciet: vel in quadrato facta commotione incolumes reddet ad oppoſitum. Si verò phlegethonti Saturno cõfiguretur numeris demẽs, circa nonageſimum gradum inſtabiles reddit, ac periculoſos. Quòd ſi coniunctione ſoluta ad minora feratur, circa cẽteſimum, & octogeſimum gradum abſq; vllo dubio interimet. Si verò Soli vel Marti in decubitu configuretur, numeris demens, vel etiam lumine deficiens, minuetur morbus ad gradum nonageſimum, & facta commotione ad ſanitatem cõuertetur. Quòd ſi coniunctionem ſoluerit, & adhuc minuatur, circa centeſimum, & octogeſimum gradum incolumitati reſtituet. Verum aſſumere reliquas etiam ſtellas oportebit, per ſingula ſigna, quo pacto ſe habent, illinc etenim, duodecim ſigna Luna permeante, cauſę morborum cognoſcuntur. Ante omnia autem ſcire oportet, ſi quis negligenter ſe in calculis geſſerit, nihil ei ſecundum verum eſſe ſucceſſurum: ſi verò non ſuccedat,§ in ipſo, non in re, cauſam * erroris meritò futuram. Numeri autem non ſecus, ac in ipſa natiuitate diſquirantur, ex hiſce enim veritas certa cognoſcetur.

Ex antiquis.

† Ex antiquis. videtur legendum, Saturno.

** Al. quadratum.*

F

** Ex antiquis.*

De Configuratione Lunæ in Ariete. CAP. 3.

SI factus fuerit decubitus, quando Luna eſt in Ariete, & Marti vel Soli configuratur, morbus à capite erit à Solis æſtu, atq; meninges dolebunt, & erunt cõtinuæ febres, & inſomniæ, & ardor, & ſitis, & aſpera lingua, & thoracis incendium, vel hepatis dolor, & pulſus elati, ac inordinati. His vtile fuerit ſanguinem educere, & adhibere omnia, quæ frigefacere queant, & mitigare, nã erit delirium, atq; phrenitis. Quòd ſi nulla benefica Lunæ complicetur, habeatq; Saturnus eandem figuram, vſq; ad diem ſeptimum, interibit in primo quadrato, & Maximè ſi Luna numeris, vel lumine augeatur. Si autem factus decubitus fuerit, vbi Luna eſt in Ariete, & aliqua maleficarum ex oppoſito, vel quadrato ei configuratur, vel cum ipſa apparet, ſtellam ipſam videre oportebit, quæ nam ſit. Ac ſi quidem fuerit Saturnus, cauſæ in capite ſunt, lethargus, ſine ſenſu, alto ſomno oppreſſi, infrigidati: adhuc autem inæquales, nunc quidem remiſſo morbo, nunc verò intenſo. Quòd ſi illa quoque luminibus, vel numeris, vel vtriſque demat, vt tibi antea dixi, ad dictum gradum nonageſimum, maximam habebit commotionem. Sed, & reliquas quoque adiunge. Nam ſi Iupiter, vel Venus * aliqua annuerit configuratione, in ſummum veniet diſcrimen, at oppoſitum prætergreſſus ſeruabitur. Si autem ſolus Mercurius propoſitæ conſtitutioni, configuretur, abſque dubio morietur. Et ſi igneus quoque Mars propoſitæ figuræ configuretur, redemptores tu potius exiſtimabis. Quare oportebit te omni prudentia vti, ſcientem huiuſce ſtellæ frigidiores eſſe affectus, atque rheumaticos. Si verò Luna configuretur Marti, vel Soli numeris addens, vel etiam lumini, inducet ea in capite affectus alienationes mentis, phrenitides, circumdolentias, inflammationes, incendia, αἱμαγμοὺς quaſi cruentationes. Oportet igitur in cunctis, vti illis, quæ frigefacere valeant & diſcutere, atque hiſce quidem maximè circa quadratum: nam poſt tertium§ vel quintum§ diem augeri incipit morbi magnitudo: affectus verò periculoſi erunt, & acutiſſimi vſque ad oppoſitum. Si autem Mercurius propoſitæ figuræ configuretur, periclitatus ſeruabitur: nanq; hic conſentit cum Marte, è contra verò à Saturno diſſentit. Si verò vbi factus fuerit decubitus, Ioui, vel Mercurio, & Veneri, vel etiam alteri ipſorum tantum Luna configuretur, morbos quidem facit inæquales, & in diuerſos affectus deuoluuntur, ſed omninò ſeruantur. Te ergo oportet diætis adhibere animum, * horiſq; & deambulationibus, & balneis, & vino exhibendo: qui enim Saturno configurante decubuere, & balnea cupient, & quietem, & lectum, cibumq; multum, & calentem potum. Qui autem Marte, potum frigentem, motum, vinum, ventos. Oportet ergo te à proprio iuxta quamlibet ſtellam deſiderio haudquaquam retrahere: quælibet enim ſtella, quibus rebus † delectatur, & optat, his etiam iuuat. § Vt enim mihi videtur optimè Aphrodiſi, ne putato huiuſcemodi curationes medicæ rationi aduerſari. Ego enim, qui cognitas habeo ſtellarum naturas, effatus ſum tibi, quibus rebus quælibet delectetur, vt in cunctis, labi non poſſis.

G

** Aliter Sol.*

H

Ex antiquis.

** ὥραις τε, eſt in impreſſis, ſed videtur legendum ἑώραιστε, ideſt, geſtationibus.*

† Aliter ex antiquis manuſcriptis proprietate eſt affinis, hiſce facit, vt etiã infirmus delectetur, atq; hæc deſideret: hiſce etiã iuuat.

De configuratione Lunæ in Tauro. CAP. 4.

SI quis verò decubuerit, quando Luna eſt in Tauro, & Saturnus in eius eſt quadrato, vel oppoſito, vel cum ipſa vnà, præſertim vbi ea, & lumini, & numeris demit, morbus etiam in princi-

pio

A pio à crapula erit,& ferculis,& plenitudine:& erunt febres astrictæ, & hypochondriorũ dolor, & labor articulorũ, & pulsus elati, ac inordinati, & totius corporis inflãmatio,& in pulmone ac latere sinistro sensus grauitatis. Hos iuuat sanguinis detractio,eaq; omnia,quæ valẽt habitũ demoliri. Si igitur beneficę vsq;ad oppositũ,nõ cõplicentur ,pculdubio morieť. Quòd si ẽt Mars eandẽ figuram,aut sol,retineat,in primo quadrato interibit. At si beneficè adsint,Lunamq;aspiciant, periclitatus seruabiť. Si verò quis decubuerit,qñ Luna est in Tauro,præcipuè vbi dies est,Mars aũt cũ ea est simul, vel in eius opposito aut quadrato, morbus erit ex plenitudine sanguinis,& adstrictio, & incendium,& dolor colli ossiumq;,excessusq; insomniæ,& magnũ vini desiderium, & frigidæ. His ergo sanguinis detractio conducit,& oĩa quæ relaxant. Quòd si Saturnus eãdem cũ Luna obtineat figuram,nullaq; benefica cõplicetur,nonũ diẽ nõ superabit:si aũt bñficæ pſentes adsint, vel cõfigurentur,periclitatus vsq; ad vigesimũ diẽ seruabitur. Si verò quis decubuerit,qñ Luna est in Tauro,ac iuxta propositã constitutionẽ,& lumina,& numeros imminuit,ipsi verò Saturnus quõcũq; cõfiguratur,præsertim si Mercurius vnà cõprehẽdatur, affectus iuxta sanè signi ,pprietatẽ in ipsis initijs tardè mouebũtur,& ægrè innotescẽt,veluti si nõ adsit morbus:& corporibus imbecilli, & interrupti loquelis,& stomacho nihil appetẽtes,& calefactione quę sunt in profundo ostẽdẽtes,

B & articulis dolentes,& toto corpore resoluti. Hæc aũt ego tibi signa in quolibet signo propono,vt si quod ex illis appareat,facilè videas quid de infirmis sit pronũciandũ. Natura.n.hoc signũ,cũ habeat significationes aquarum,inducit & terra,& mari tẽpestates, & excitat diuersorũ turbationes ventorum. Quare te capitis curã gerere oportet: hoc.n. ostendet tibi principij fixam * ægritudinis causã:vnde & neruosum oẽ cõpatietur,& noxæ stomachi consequentur,pulsusq;abditi,& formicãtes,præcipuè ,p diẽ. Quãobrẽ nutrire quidẽ oportet,nõ aũt vereri ob pusillanimitatẽ, & detractiones sanguinis,& ventris subductionem,oĩaq; quæ euacuant,vt q̃ magnã admodũ debilitatẽ inducant: à quadrato aũt vsq; ad oppositũ diligentius seruare. Si.n. coniunctione soluta assignationes mutabit in melius,morbus in opposito dissoluetur:ac si coniũctione soluta, in deterius assignationes faciet,præsertim si nulla benefica in decubitu fuerit cõplicata, oppositũ non prætergredietur.

* ἀπαθῆ.

Si verò quis decubuerit,qñ Luna est in Tauro,& Marti,vel Soli cõfiguratur,præsertim si plena lumine sit, vel gibba vtrinq;, numeris augescens, in collo & hypochondrijs erunt causæ ex plenitudine,& febres ardẽtes ac constrictæ,& in lingua asperitas,& oris amaror: ipsi verò oculis toruè intuẽtes,faciesq; prorsus minabunda, ac verbis temerarij, & frequẽtius in domesticos amarulenti insultãt,& sũt siticulosi. Oportet itaq; ventris curã gerere,ne sit adstrictus,atq; in primis san-

C guinis detractionibus vti, neq; à desiderio frigidi potus admodũ retrahere, nã morbi à principio vsq; ad quintũ,siue septimũ erunt acutiores. Oportet aũt esse attentũ. Si enim videris † Leonem in quarto,ꝭ erit affectus cardiacus. Quare oportet in septimo singulis horis esse attentum, & ad vini ac frigidæ potionẽ præparari. A septimo autẽ,si ad deterius vertatur,eius salus est desperãda,nam ineuitabiliter morietur. Inspicere autẽ oportet & horas in hac cõmotione,quo pacto possis horam adaptare ad beneficas,& nutriendo,vel lauando,vinum exhibendo,opitulari. Si.n.in hac commotione cibus detur,medicæ id rõni aduersabitur: at si in hora deť beneficarum, magnopere iuuerit.

† *Aliter, Solem in Leone.*

Quòd si Lunæ,dum ad eum,qui dictus est,se habet modum, Iupiter vel Mercurius,vel Venus configuretur,siue addat illa numeris, siue demat, vsq; ad oppositũ manifesta fiet ad salutem conuersio. Oportet ergo citra omnem adiectionem diminuendo cibare.

De configuratione Lunæ in Geminis. CAP. 5.

SI verò aliquis decubuerit,qñ Luna est ĩ Geminis,& Saturnus est cum ipsa,vel ex opposito, aut quadrato aspicit,origo morbi à labore, & vigilia erit, vel in primis ab itinere, si Luna lumini demat & numeris, habebit eñ in articulis dolorem: & paulatim se retegit morbus, & à tertio die incipit augeri vsq; ad vigesimum:febres.n. tenues erunt, & corporis totius extenuationes ob eas,

D quæ frequẽtius noctu fient,intẽsiones:& dolor splenis. Quòd si nulla benefica cõplicetur,& eandẽ igneus Mars figurã obtineat,post trigesimũ diẽ morietur. Sed si adfuerint beneficæ, ac Lunã intueantur,in diuturnos,& periodicos delapsus affectus seruabitur. Si verò aliquis decubuerit, qñ Luna est in Geminis,& Mars vel cum ipsa est,vel ex opposito,seu quadrato aspicit, tũ autẽ numeris lumineq; augescit,instabilis morbus ac periculosus erit. Nam continuæ erũt febres adstrictæq; ac ardentes,& pulsus elati,ac inordinati. His igitur cõducet detractio sanguinis. Quòd si nulla benefica Lunam aspiciat,& eandẽ Saturnus figurã obtineat, vsq; ad diametrũ morietur. Sed si eam benefica aspiciat, periclitatus seruabitur. Si verò aliquis decubuerit,quãdo Luna est in Geminis, procatarctica morbi * causa à labore erit & balneis:atq; oĩs humiditas morbum retinebit. Quòd si configuretur splendens Saturnus scintillantem Mercuriũ assumens: præcipuè si Luna coniunctione numeris demat,opertas scoptulas dolebit,& lũbos, & totũ corpus erit ignitũ, ac in superficie veluti ex aductione dolẽs. Erunt autẽ inutiles sãguinis detractiones,quod quidem ipsi exoptabũt:& contraria erit frigidę potio vsq; ad septimũ. Cũ aũt ea coniũctionẽ soluit,& ad minora mouetur, ,pculdubio interibit. Si verò in ,pposita cõstitutione aliqua beneficarũ in decubitu cõfiguretur,ab alijs in alios decidunt affectus,vt ischiadas,& alios quosdã in ipsis articulis dolores. Quãtitas autẽ tpis innotescet tibi ex ipsa Lunæ copulatione, hoc est ex ipso stellæ beneficæ progressu, nã proculdubio seruantur. Eadẽ autẽ ratio in omni signo. Si verò decubitus fiat omniũ carẽs cõfi-

* *Ex antiquis.*

guratione stellarum, inæquales morbi sunt, sub oppositũ autẽ liberantur. Inæqualitas verò ita tibi statuatur, quocunq; in signo Luna extiterit, in eo ipsam imperium assumere: indicat enim tibi ipsa stella per singulos dies, vtrũ intendetur, an remittetur. Si verò in proposita decubitus constitutione Luna fuerit in geminis, & configuretur ei quocunq; modo Mars, aut Sol, aut vterq;, ac præcipuè si ipsa plena lumine fuerit, vel gibba vtrinq;, feratur autẽ in magna * suo motu, erit quidẽ ægroti ea præsumptio, suã vt salutẽ desperet: & lachrymantur, ꝙ tali statu sint: exiliunt autẽ, & sunt in loquendo audaces, simulachrorũ imaginationibus insilientes: quibus omnibus augescentibus augescit affectus. Interdiu autem & stomachi est debilitas, & affectus circa meningem, vt fiant & fractis viribus, & sine pulsu. Oportet ergo colligando, atq; fouẽdo curã gerere extremorũ, & cogitare opportunas esse sanguinis detractiones: iuxta autem signum, & præcipuè si ipsi appetãt, adaugere cibos: à cõiunctione enim cognosces signũ, & soluere morbũ audies, si & stomachus validior tibi esse videbitur, & meninx ab affectu liberata, seruabũtur hi proculdubio. Quòd si ab oppositione morbus tendat ad incrementũ, & per ventrem tenuia reddantur, proculdubio intereunt. Magnopere autem conducit, si, quæ consueta sunt, exhibeantur. Si autem beneficæ iuxta hoc signum propositæ constitutioni configurẽtur, ac si Luna, vel demat, vel addat, omnia quidem medicamina abdicare oportet, regere autem balneis simplicibus, & placidis, & gestationibus, & exercitamentis, quæ per manus fiunt, nam absque dubio seruantur. Quidam autem in ipso quadrato, morbo liberantur.

* Al. maxima.

De configuratione Lunæ in Cancro. CAP. 6.

SI verò aliq̃s decubuerit, qñ Luna est in Cãcro, & ei iũgitur Saturnus, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo à balneis erit, & frigefactione. In thorace erit fluxio & tusses, & corporis adstrictio, & febriculę tenues, ac malignę, & pulsus tenues debilesq;, & lateris dolor. His igitur conuenient calefacientia oĩa. Quòd si benefica Lunã non aspexerit, morbo producto hic obibit vsq; ad diem quadragesimum. Si autem benefica Lunam aspexerit, § in primo quadrato § multis vexatus malis seruabitur. Si verò aliquis decubuerit, quãdo Luna est in Cancro, & cum ea est Mars, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo à vomitibus erit, & cholera, * ac stomachi subuersione. His igitur conuenient frigefacientia, & adstringẽtia omnia. Quòd si beneficę Lunã haud aspexerint, in primo quadrato interibit: at si benefica Lunam aspexerit, in primo quadrato seruabitur. Si verò quis decubuerit, quando Luna est in Cancro, morbus erit ex vini ingurgitatione, ac vsu immoderato. Incipiet autem à distentione, & eleuatione membrorum collaborantium: & ægri differendo declarant locum affectum. Erit autem à frequentioribus vomitibus, atq; abundãtia bilis: Ægrè igitur respirat, & costas dolent proiectantes se valdè, ac volentes frigido in aere esse continenter, vt etiam operimenta abijciant, & circa artus dolentes frequentius exurgent, præcipuè ab opposito. Quare oportet non solum abstistere à frigida exhibenda, sed adhibere etiam quæ valeant frigefacere, & discutere, pręcipuèq; in principijs. Si verò Marti, aut Soli, aut vtrisq;, quocunq; aspectus modo Lunam configuretur, erunt febres per additionẽ, & augmentum, & pulsus inæquales, alias quidem aucti, aliàs autem attenuati. Quare sanguinis detractio cõducit, à quinto enim gradu vsq; ad nonagesimum hoc est quadratũ lateris,* successiui & maligni affectus consequentur. Quòd si nulla benefica complicetur, quousq; soluerit coniunctionem, in neruoso patiuntur, & delirant acclamantes, ac vociferantes. Naturaliter autem iuxta hoc signum in noctibus superueniũt affectus. Si autem coniunctionem soluerit, & ad minora moueatur, ac beneficę copuletur, in periodicum affectum veluti quartanariũ delapsus seruabitur. At si maleficæ copuletur, modò nihilominus periodico perdetur. Si verò in prædicta constitutione, nulla fuerit media vsq; ad oppositũ, si Luna coniunctionem soluat, & tendat ad minora, seruabitur. At si à coniunctione ad maiora moueatur, malefica autem media fuerit, Saturnus inquam, vsq; ad oppositum periclitatus seruabitur. Naturaliter autem qui hoc in signo decubuerunt, morbis laborabunt, qui ægrè intermittant, atq; malignis: & quę illis conferre medicationes videntur, aduersantur. Conuenit autem & vini exhibitio, & balnea, & cibi qui celeriter valeant distribui. Si verò in proposita constitutione Saturnus, aut Venus * configurentur, morbi quidem remittentur, vt ostensum est tibi, sed restabunt magis dolores in articulis, auribusq;: quidam autem in pulmone, vel hepate retinent affectus: ita autem diuturnæ erunt ægritudines. Si ergo in hac figura Luna numeris demens moueatur, diu durant affectus, & nihilominus in affectu morientur. Quòd si Luna augendo, & numeris addat, & lumini, ac Iupiter quocunque modo aduocetur, decumbent tamdiu, dum Luna ad decimum à decubitu signum deuenerit. Si verò nec à maleficis nec à beneficis aspiciatur, in ipso signo morbo liberabuntur.

Ex manuscriptis.

* χολέρας.

* Al. Mercurius.

Quod si beneficæ tantum, atque Mercurius quocunque modo configurentur, vsque ad quadratum ipsos soluunt affectus. Oportet ergo à frequentioribus balneis abstinere, conuerti autem ad exercitamenta, gestationesq;, nanque hoc modo morbi mitigabuntur.

De configuratione Lunæ in Leone. CAP. 7.

SI verò quis decubuerit, quando Luna est in Leone, & † § Mars * cũ ea est, § vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi initiũ erit ex plenitudine, & cruditate. Erit enim in pectore, ac hypochondrijs dolor, & erunt intẽsæ febres, & caliditas in profundo, quam in superficie maior, & aluus adstricta. His igitur omnia conuenient, quę excalfaciunt, & relaxant. Quòd si beneficæ Lunã haud aspexerint, vsque ad oppositum interibit. At si beneficæ Lunam aspexerint, multa passus mala, seruabitur.

† Ex manuscriptis.

* Videtur legendum Saturnus.

A uabitur. Si verò quis decubuerit, qñ Luna est in Leone, & simul cum ea est Mars, vel ex opposito aspicit, aut quadrato, morbi initium à sanguinis plenitudine erit. Et erunt febres fluidæ, & pulsus debiles, atq; abditi, & animi defectus, & appetentiæ collapsæ, & grauitas, & cataphora, & totius corporis languor, & cardiaca dispositio. His igitur conuenient constringentia, & infrigidāti a cuncta. Quòd si benefica nulla Lunam aspiciat, vsq; ad nonū interibit. At si beneficæ eā aspiciant, post oppositum periclitatus seruabitur. Si verò quis decubuerit, qñ Luna est in Leone quocunq; gradu (hoc autem ipsum in alijs etiam signis aduertatur, licet ego de illis non decernam) in horoscopo existente Leone, erit morbus ab animali principio, & molestis laboribus, aut negocijs, & alijs sollicitudinibus. Pectus quidem erit ardens, extrema autem frigentia, & causæ in capite erunt, & oculi cauati, & naris contracta, & videbuntur sine pulsu esse ægrotantes, & morbum, ostendent * diuturnum, & quantum ad plenitudinem, viribus valebunt. Oportet ergo è vestigio si inceperit ad maiora moueri: sin minus, vsq; ad tertium: & extrema fricare, ac exagitare omnia, sanguinem detrahere (si quidem fieri potest) dum Luna in ipso signo mouetur, & præcipuè quidē quæ sunt infra thoracem. Quod si Mars, & Sol, Lunæ addenti vtrisq;, nempe numeris, ac lumini, configurentur, cardiacus erit affectus proculdubio vsq; ad quintū diē: sub quadratū verò latus * si

Aliter, non ostendent.

B cesset à numeris, aut etiam adaugeat, Saturno autem configuretur, saluus fiet. Si vero Iupiter, aut Venus Lunæ in decubitu configurentur, vbi ipsa Luna ad tetragonum venerit, seruabitur. Si verò ipsa quoq; sola numeris demens moueatur, saluus fiet. Vtiles autē fuerint ipsæ vini exhibitiones, & balnea, & post tertium aut quintum gestationes. Si verò in proposita figura, quando in decubitu Luna est in Leone, ac ad magna mouetur, vel lumini addit, Saturnus ipsi configuretur ac * Venus, vel beneficarum vna, ea quidem, quæ sunt prædicta, vsque ad quadratum euenient, nihilo autem minus dolores in vessica erunt, & stomachi inflationes, verum seruantur. Quòd si ea à coniunctione maiora percurrat, proculdubio seruabuntur. Quòd si propositæ figuræ Saturnus, & Mars, aut alius quispiam configuretur, ipsaq; borealem versus tendat, vbi ea ad appositum venerit, morbi omninò solutio fiet. Oportet autem haud fouere, neq; in locis tenebrosis habere decumbentes, continenter verò longe à cupiditate retrahere. Est verò vtile frigidam exhibere: & vtiles cibi qui implere valeant, non autem imminuere. Si verò ipsa Luna cunctis fit inconspecta, ad magna autem moueatur, vbi venerit ad oppositum, facta crisis commotione morbum soluet. Quòd si minora moueatur, ægrotus, quoad illa coniunctionem sit prætergressa, inæquali morbo detentus, frequentiusq; in morbum relapsus, seruabitur.

Aliter, μεσουρανοῦσα, idest fuerit in medio cœli.

C

De configuratione Lunæ in Virgine. CAP. 8.

SI verò aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine, & Saturnus cum ipsa est, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex tarditate, & cruditate ventris, & dolor intestinorum, & hypochondriorum inflammatio: & febres adstrictæ, & in remissione, & intensione inæquales: & pulsus abditi, crebriq;, ac inordinati. His ergo conuenient calefacientia omnia, relaxantia. Quòd si beneficæ Lunam non aspexerint, circa quadragesimum periclitabitur. Si autem beneficæ Lunam aspexerint, longum passus morbum seruabitur. Si verò aliquis decubuerit, quando est in Virgine Luna, & cum ipsa est Mars, vel opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus à fluxu ventris, & in affectum vertetur dysentericum, & erit sanguinis fluor, vlceratioq; in intestinis, febres tenues fluidæ, & pulsus debiles crebriq;, & collapsæ appetentiæ, & stomachi subuersio. Hisce conuenient omnia, quæ constringunt. Quòd si beneficæ Lunam non aspexerint, trigesimo die interibit Si autem beneficæ Lunam aspexerint, seruabitur. Si verò aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine, erit morbus à dispositione cœliaca, doloribusque, ac inflatione ventris: atque incipient veluti ex † læsa coctione alia quidem per ventrem acuta effluere, alia verò per vrinas ferri viridia, & male olentia: præcipue verò punctiones tanquam in diaphragmate

† ἀπεψίας.

D te fiunt, ac stomachus resoluitur, totum verò neruosum collaborat, ab initio enim statim oculi sunt assiduè vigilantes. Quòd si ea ex minimo etiā cursu impulsa ad maiora moueatur, configuretur autem illi Mars, vel Mercurius, vel etiam Sol, delirabunt quoque loquelis impediti. Oportet ergo illis vti, quæ densare, & contrahere humida possint: inutilis autem frigidæ exhibitio, & omnis succus frigidus. Quòd si à quadrato ad maiora vertatur, accuratius à quocunq; frigefaciente arceantur, etenim vsq; ad diametrum periclitati in affectum cœliacum, vel dysenteriam deuoluuntur, atq; ita protracto morbo deficiunt. Si autem huic constitutioni Saturnus configuretur cum Mercurio, vel Venere, vel Ioue solo, nihilominus erit diuturnus morbus, & splenici affectus, atq; renales, nisi quòd etiam sic quoq; protracto morbo, atq; illo afflicti, seruantur. Si verò aliquis decubuerit, quando Luna sola mouetur, neque aspicitur, siue addat, siue demat, siue quocunque alio figuræ modo se habeat, sanguinis fluxum patietur. Soluit autem hosce morbos Luna circuitione peracta. Pallidi autem & coloris atri multo tempore ægrotantes fiunt, nihilo tamen minus seruantur. Si verò Iupiter, vel Venus, vel Mercurius, vel quilibet ipsorum, vel etiam omnes, in decubitu annuant, nihilominus, quæ sunt in ventre, fluxu laborabunt: in ipso autem signo vsque ad quintum ægritudines soluunt. Oportet verò vini quidem vsum indulgere, balneorum autem deuitare.

De

De configuratione Lunæ in Libra. CAP. 9.

E

SI verò aliquis decubuerit, quando Luna est in Libra, & Saturnus cum ipsa est, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex potu vini, & maximè ex crapula, si lumini numerisq; Luna demat, fiatq; in nocte decubitus. affectus autem in capite, & thorace erunt, defluxus & tusses à principio, & in capite sopor, & ablatæ appetentiæ, & duplices intensiones, & continuæ febres, & † crebræ‡ atq; imbecilles. His ergo conueniunt calefacientia omnia. Quòd si cum Marte quoq; eandem retineat figuram, proculdubio, in opposito morietur. Si verò aliquis decubuerit, quando Luna est in Libra, & Mars cum ipsa est, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus ex sanguinis abundantia, & erunt febres intensæ, & elati pulsus, & mentis alienatio, & phrenitis, & insomniæ excessus, & in toto corpore inflammatio. His conueniet sanguinis detractio, ac omnia, quæ valeant habitum extenuare. Quòd si benefica Lunam non aspexerit, in diebus decem interibit. Si autem beneficæ aspexerint, vsq; ad oppositum periclitatus seruabitur. Si verò aliquis decubuerit, quando Luna est in Libra, causa erit ad extrema, dolebunt etenim ipsa, & ignea erunt, atque eam, quæ in profundo est magis, caliditatem manifestabunt: statim verò soporantur, & magis oculos tanquam ad somnum conuertunt, & absque appetentia iacent. Ita ergo naturaliter in hoc signo morbi fiunt, in quo falluntur aliqui, † assiduum nutrimentum‡ causantes. Si verò, quando ipsa mouetur ad minora, Saturnus, vel Venus, vel Mercurius, vel quilibet ipsorum accesserit, vsque ad oppositum * proculdubio in phrenitidem incidunt. Quare calefacere oportet, atq; vti ijs, quæ discutere queant, & repercutere, & asseruare in quiete, atq; custodia, ne fortè aquam furtim bibant. Ita enim quæ sunt in ventre excreta vsque ad oppositum, morbi facient dissolutionem: nihilo autem minus in longiora, & inæqualia mala deuoluti, veluti periodica, hoc pacto seruabuntur. At si solus Saturnus fuerit, peribunt Si autem in prædicta constitutione magno cursu feratur, vsque ad oppositum ob febrium intensionem, & remissionem † multa passi‡ seruantur. Si verò, quando Luna est in Libra, Mars & Sol Lunæ* opponantur, causæ in capite erunt, cephalalgia, & rheumatismus, & hemicrania. Quòd si Mercurius accedat, causæ erunt in oculis, suffusiones, glaucedines, pupillarum dilatationes. Oportet ergo, vt plurimum sanguinis detractione vti: vtiles autem & excretiones per ventrem. Sic verò diu perdurantes, nihilominus periclitabuntur, in eodem affectu manentes. Quòd si Iupiter, aut Venus quocunq; configurationis modo complicentur, salui fient, in eisdem affectibus manentes. Quòd si ipsa haud aspiciatur, ac si decrescat, malignæ quidem ægritudines erunt, & inordinati pulsus, qui difficulter comprehendi queant: nihilo tamen minus, vbi ad oppositum Luna peruenerit, morbum soluit. Hoc autem sciatur, in omnibus tropicis, & æquinoctialibus signis, malignas esse ægritudines.

F

G

† Videtur legendum, pulsus crebri.

† Al. nutrimenti defectum.

** Al. quadratum.*

† In manuscriptis quibusdam, σκυλέντες καὶ ἀνομαλίσαντες, idest vexati, & inæqualiter affecti.

** Additum ex antiquis.*

De configuratione Lunæ in Scorpione. CAP. 10.

SI verò aliquis decubuerit, quādo Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum ea, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ab exulceratione, aut inguinum, aut locorum abditorum ad anum, vel pudendum. Quòd si Luna numeris addat, aut lumini, seruabitur ęgrotus, ac precipuè si beneficæ intueantur. Si verò aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & cum ea est Mars, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, lumine autem deficit, ac numeris demit, maximè si beneficæ intueantur, in primo quadrato seruabitur, aut vsque ad oppositum: nam morbi erunt mites, & qui facilè mutentur. Scito autem eandem esse rationem in omnibus signis, quando huiusce modi figuræ inciderint. Si ergo aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, morbus erit ab horroribus minimis. Hi enim contemnentes ‡morbos, atque deambulantes, ‡ augebunt affectus. Causa autem procatarctica erit in vessica, & partibus quæ coxas interiacent, aut etiam vlceratio sedis. Ad tertium verò vsque diem rectus febricitans, morbum augebit. Quòd si numeris addat, & præcipuè ab * oppositione, & cum ipsa sit Mars, per Scorpionem, & ferrum in occultis locis noxam patientur. Quòd si Sol quoq; vnà fuerit, ac configuretur, apostematum ad costas noxam patientur. Si autem ad maiora vertatur (est autem hoc, ‡quando diurnus Lunæ motus graduum est ‡ circiter quindecim per longitudinem) noxam ad costas accipient, & per vomitiones sanguinem, aut excretiones eijcient. Oportet ergo à frigidæ potu arcere continenter, & in quiete asseruare. Inutiles verò sunt clysteres, & quæ frigefacere queant cataplasmata, & sanguinis per cucurbitulas detractio: inutilia etiam balnea. Vbi verò Luna vsque ad vndecimum venerit, tum sic prætergredientes longos faciunt affectus, tum itidem periclitantur. Quòd si Iupiter, & Venus vnà cum Luna fuerit, aut configuretur, erunt quidem mala proposita, at mora protracta seruabuntur. Temporum autem, vel dierum quantitas à complicatione stellarum tibi innotescet, nam durant affectus vsque ad earum aspectum. Determinatus enim est decubitus vsque ad oppositum, prætergressæ autem oppositum diuturnas stellæ faciunt ægritudines. Si verò aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum illa, aut configuratur, & minora percurrit, vel etiam ad coniunctionem fertur, proculdubio resoluentur: & deuoluentur in mala diuturna, veluti qui defluxum circa pudendum, aut proxima sedi loca patiuntur. Quòd si nulla benefica applicetur, aut configuretur, in ipsis interibit malis. Quòd si Luna ad maiora excitetur, & ei Saturnus configuretur, proposita quidem mala obuenient, at protracta mora serua-

H

Sunt in antiquis.

** Al. coniunctione.*

† Sunt in antiquis.

A seruabuntur. Naturaliter autem iuxta hoc signum sunt inutilia balnea, omniaque quæ possint fluxionem ciere.

De configuratione Lunæ in Sagittario. CAP. II.

SI verò quis decubuerit, quando Luna est in Sagittario, & est cum ipsa Saturnus, aut opposito quadratoue aspicit, erit morbi initiũ ex humidorũ tenuiumq; & acutorũ rheumatũ * fluxione. Dolebunt autẽ articulos, & patientur febres, quæ cum rigore inuadunt, & assignationes erunt cum rigore, ac frigebunt extrema. Quando igitur Luna lumini numerisq; maximè demit, duplices erũt assignationes, & febres astrictæ, & abditi pulsus. His conuenient ea, quæ resoluunt, & calefaciunt.

Quod si benefica Lunam aspexerit, periclitatus seruabitur, vbi oppositũ præterierit. § At si bñfica non aspexerit, vsq; ad oppositum interibit. § Si verò quis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, & cum ipsa est Mars, vel opposito, aut quadrato aspicit, vel lumine eadem augescit, & numeris, ex plenitudine, & crapula instabilis erit morbus, & periculosus. Erunt enim continuæ febres, & intensæ & fluidæ, & cholerici * affectus, & ventris fluxiones, & debiles pulsus. His igitur conuenient frigefacientia cuncta, & astringentia. Quòd si maleficæ Lunam aspexerint, die septimo interibit. At si beneficæ eam aspexerint, vsq; ad oppositũ periclitatus seruabitur. Si verò aliquis de-

B cubuerit, qñ Luna est in Sagittario, morbus à balneo erit, & frigido aere, & totum corpus rheuma infestabit, & erunt in facie pulsus, & gingiuarum * dolor & dentiũ: causa autem procatarctica in pectore erit. Quòd si Luna minora percurrat, præcipuè verò si ad Solem feratur, & cum illa sit Saturnus, vel Mercurius configuret̃, erunt in pulmone vlcerationes, & in septo transuerso inflammationes, totumq; corpus erit inflammatum. Oportet autem adhibere vim habentia siccandi. Sunt verò etiam vtiles sanguinis detractiones vsq; ad quintum. Quòd si etiam à decimotertio gradu ad decimumquartum moueatur, afflicti vsq; ad quintũ peribunt. Si autem Iuppiter, vel Venus propositæ constitutioni fuerint præsentes, futura quidem sunt ea mala quæ diximus, sed seruabuntur. Quòd si Luna ad maiora moueatur, & sola sit, seruantur. Si verò Luna ad maiora festinet. & illi Mars, & Sol configurentur, maximè quidem frigore, aut tussibus corripientur. Naturaliter autem iuxta hoc signum vigiliæ fiunt, & noctu mala intenduntur: fiunt autem valde parui pulsus. Oportet verò fouere, & in obscuro loco habere cubantes. Balnea autẽ sunt inutilia, & vniuersa, quæ facilè resoluunt. Si igitur beneficæ intueantur, periclitatus seruabitur. Quòd si Luna à beneficis aspicitur, aut ab vna ex ipsis, morbi soluentur non admodum vehementes facti, in opposito.

* *Aliter* συστάσεως, *constitutione.*

Ex manuscriptis.

* χολερικὰ.

* *Al. aurium.*

C *De configuratione Lunæ in Capricorno.* CAP. 12.

SI verò aliquis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, atq; tum numeris tum lumini demit, & Saturnus iungitur ei, vel opposito, aut quadrato aspicit, initiũ morbi à perfrigeratione erit balneorum, & rheumatis * tenuibus, & in thorace erit sensus grauitatis, atq; in pulmone, tussesq; à principio, & assignationes cum rigore, & intensiones nocturnæ, & febres intensæ. His igitur calefacientia omnia conueniunt. Quòd si beneficæ Lunam non aspiciant, vigesimoprimo die morietur. Si verò eam beneficæ aspiciant, viuet quidem, sed patietur longum in pulmone affectum.

Si autem decumbat aliquis, qñ Luna est in Capricorno, ac iungitur ei Mars, vel opposito, aut quadrato aspicit, initiũ morbi à vomitu erit, & cholera *, vel corruptione †, vel § tarda coctione. Morbus igitur erit periculosus & acutus, & neruorũ contentio, & fluxus ventris, & in ano acrimonia, † & vlceratio. § His conuenient omnia, quæ frigefaciunt, & astringunt. Si ergo nõ aspiciat benefica Lunã, quinto aut septimo die interibit. At si eã benefica aspiciat, post septimum periclitatus seruabitur. Si verò quis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, causa procatarctica à labore erit, & indigẽtia. Erit autẽ in dorso dolor, & horrorũ insultus, & insultuũ frequentiores assignationes, vt & secunda, & tertia fiat: & corporis totius pilorum erectiones, & febres adstrictæ, & ordines in-

D terrupti. Hæc ego tibi frequentius ꝓpono, vt ex hmõi signis assequare, & conijcias ægritudinem.

Quòd si numeris demat, frangit ægrotis vires, & morbũ adauget, & in loquela albos reddit, & cum tarditate sursum spectãtes. Si autẽ Saturnus etiã configuretur, aut sit vnã, periclitantur quidẽ vsq; ad oppositum propter febrium intensiones: at si benefica complicetur, seruantur, ac diu perdurant in malis. Si verò in proposita constitutione Mars, vel Sol configurentur, affectu quidem liberabuntur, sed in affectus periodicos incidunt, & ita seruantur. Quòd si Luna addendo, numeris augescat, sitq; ei præsens, vel configuretur Saturnus aut Sol, augescunt mala vsq; ad oppositum, & cũ periculo ægrotant. Si autem in quinto augescant, oppositum omninò non superabunt.

Si verò Luna fuerit cum Ioue, vel Venere, † vel Mercurio, § vel etiam vtrisq;, erunt quidem causæ propositæ, sed seruabuntur. Animum ergo aduerte, naturaliter enim iuxta hoc signum morbi periculosi fiunt. Quare balneis oportet abstinere, frigidæq; exhibitione: ad † gestationes verò seu lectos pensiles, § vnctiones, atq; exercitamenta conuerti.

* *Al. multis.*

* χολέρας.

† *Aliter, ex.*

† *In manuscriptorum loco, hæc sunt, & febres continuæ, & fluidæ, & debiles pulsus, & in thorace incendium.*

† *videtur vacare.*

† *In impresso* μετεωρισμὸς, *in manuscripto* αἰώρας.

De Configuratione Lunæ in Aquario. CAP. 13.

SI autem decubuerit aliquis, qñ Luna est in Aquario, numeris addens ac lumini, & ei iungitur Saturnus, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, initium morbi erit à laboribus, vel insomnijs, vel itinere. Erit igitur inæqualis in intensione, & remissione morbus; & vsq; ad oppositum seruabitur,

bitur,præsertim si benefica Lunã aspexerit. Si verò aliquis decubuerit,quando Luna est in Aquario,lumini demens,ac numeris,& Mars iungitur ei,vel opposito, aut quadrato aspicit,erit morbus §acutissimorum affectuũ: & periclitatus seruabitur post nonum diem, præsertim si etiam beneficæ Lunam aspexerint. Si verò aliquis decubuerit, qñ Luna est in Aquario,erit morbus§ ex prægressa aliqua causa bubonis oborti,vel ex ochreæ,aut ex pudendorum dolore. Et ita febres erunt ardentes,& intensæ,& in primis incendium extremorum,sitibundiq́;, ac frigidæ appetentes,& frequentius exurgentes. Quòd si ea per magna feratur,& configuretur,† vel accedat insuper Mars,vsq;ad quadratum mente permutabitur. Vtiles autem erunt sanguinis detractiones:itemq;si non à frigidę desiderio prohibeantur,& si in luce decumbant. Si verò etiam ad maiora percurrat,vbi ea fuerit in quadrato,ac nullatenus fuerit morbus imminutus, vsque ad oppositum interibunt. Si autem propositæ cõstitutioni Iuppiter,vel Venus,vel vtrique, attestentur,& ipsa Luna ad minora festinabat tempore,quo decubuit,vsq; ad oppositum periclitatus seruabitur. Si verò lumini demat, & numeris,configuretur autem Saturnus,vel etiam Mercurius insuper accedat, mala quidem eadem erũt, sed largos fluxus ad artus patientur: reddet autẽ mala longiora, & hydropem aliquo pacto ostendet. Et si etiam à media constitutione per minora moueatur,in ipso affectu morientur. Si verò Luna sub decubitum per media* percurrat,quæ quidem proposita est, causa erit, vbi verò diu ægrotarint, seruantur. §Si verò Luna à nullo aspiciatur, sitque cum Venere, vel Mercurio, vel Ioue, in decubitu, vbi inæqualiter habuerint, à morbo seruantur. §

Ex antiquis cod.

† Additur ex manuscriptis, Sol.

** Al. magna.*

Adduntur ex manuscriptis.

E

F

De configuratione Lunæ in Piscibus. CAP. 14.

SI verò aliquis decubuerit,quãdo Luna est in Piscibus,ac lumini demit, numerisq́;,& iungitur illi Saturnus,vel opposito,aut quadrato aspicit,morbi initiũ erit à balneis,& frigefactione,vel tenuibus fluxionibus. Extrema enim crebro frigescent,& erunt cum rigore febres,& assignationes duplices, & capitis constrictio, & puncturæ in mammillis, & dolor hypochondriorum, & pulsus abditi tenuesq́;,& articulorum dolor. His conuenient cuncta, quæ calefaciunt, & quæ relaxant.

Quòd si benefica Lunam aspiciat, oppositũ prætergressus seruabitur: habebit autem diuturnũ articulorũ dolorẽ. Si verò,quando est in Piscibus Luna,numeris addens,& lumine augescẽs,Mars ei iungitur,vel opposito,aut quadrato aspicit,initium morbi erit à plenitudine, vini potu, & cruditate. Incipit enim à die tertio augeri morbus,noctu autem erunt intensiones,& thoracis ardores,& ratiocinationũ interruptio,& phrenitis,& in capite constipatio,* & febres ardentes, & sitis,& vini desiderium,& pulsus elati. His conueniet sanguinis detractio,& omnia, quæ possunt habitum demoliri. Si ergo beneficæ Lunam non aspexerint,in primo quadrato interibit. At si Lunam beneficæ aspexerint,vbi oppositum prætergressus fuerit,periclitatus seruabitur. Si verò quis decubuerit, quando Luna est cum Ioue, vel Venere, aut in opposito quadratoue,idq́; si quis in quolibet signo decubuerit,vsq;ad primum quadratũ,vel oppositum [a] †. [b] † At si maleficę Lunam aspexerint, nullo morbi ordine seruato vexatus,vsq;ad oppositum§seruabitur. Magnum quid autem in decubitu conducit etiam hora. Nam si beneficæ in horoscopo sint,vel cœli medio, Luna verò sit cum maleficis,vel in opposito quadratoue, vitã tutabuntur. Si verò contra maleficæ in horoscopo sint [c] † vel cęli medio,§Luna verò sit cum beneficis,ei officiunt,qui decubuerit. Oportet igitur optimũ medicum mathematicæ quidem scientię meminisse,scrutari autem diligenter diem horamq́;decubitus: & mundũ contueri,quo pacto habeat,nihil enim fit sine mundi consensu. Si verò aliquis decubuerit,quando Luna est in Piscibus,causæ morbi procatarcticę à balneis,vel frigida potione,erũt. Statim enim neruosum patitur,& sunt circa stomachum dolores,nudi autem discurrunt,laterum dolores,& spirant difficulter,& febres adstrictæ,& in profundo,& pulsus tenues comprehensuq; difficiles in assignationibus,quos tamen infra duas horas immutant,& remissus continenter habent: & quæ circa ventrem,tenuia sunt,deinde vrinæ male olent. Vtiles autem sunt§adhibitę cucurbitulę,at inutiles§succi omnes,qui infrigidant. Quòd si Luna à quadrato ad maiora percurrat,Saturno configurata,vsq; ad oppositum periclitati seruantur. Si verò in proposita constitutione Luna percurrat,Ioui,* vel Mercurio,vel etiam vtrisque,configurata,erunt quidem causæ propositæ,ad hęc verò ventrem dolent: ac frequentius exoluuntur, vt sine pulsu fiant. Quòd si à media figura * ad minora feratur,configurata Saturno,ne quidem quadratum * præteribunt. Si autem Venus quocunq;modo complicetur,qui oppositum præterierint, decidunt in dysenteriam,pallentesq́; fiunt, ac pedes intumescunt, & carnes collabuntur: cum autem hoc pacto diutius vitam traxerint, nihilo tamen minus intereunt. Si verò currat ad magna, pariterq́; Marti,vel Soli,vel vtrique, configuretur,causæ procatarcticæ erunt omnes,† insuper tamen,& febres intensæ,& inflammatio in hepate, ac toto corpore dolentes, extrema autem ardentia propter assignationes inuicem succedentes.

Conuenit ergo diætis vti,quæ valeant nutrire: naturaliter enim in hoc signo,neq;sanguinis detractiones per phlebotomiam factæ † conducent. Quòd si nulla beneficarum complicetur, vsque ad oppositũ periclitabitur. At si Iuppiter, vel Venus aspiciat, vel ipsa Luna ad minora feratur, vsque ad oppositum valdè vexati seruantur. Vtendum ergo æqualibus remedijs, & quæ facilè adhibeantur. Si verò Iuppiter, vel Venus configuretur Lunæ,quæ & ipsa Marti,vel Soli configuretur, numerisq́; addat, & lumini, nihil proderunt beneficæ, nanque interibunt.

** σφίνωσις.*

A † Videtur hic deesse alterum, seruabitur.

B † Ex antiquis.

C † Ex antiquis.

Ex antiquis.

** Al. Saturno.*

** ὅρου.*

** Al. oppositum.*

† Videtur addẽdum, quas diximus.

† Addunt manuscripti, neque balnea.

G

H

De

A *De Partubus, casibus, & vulneribus: de Chirurgia eligenda, & vario eius euentu: de euentu tandem duorum, qui eodem tempore sint morbo correpti.* CAP. 15.

VOlo autem nihilominus, & hoc te scire, ea quæ circa partus accidunt, & casus, & vulnera quæ repente fiunt, & quæcunq; his sunt similia, eodem modo esse inspicienda, quo in decubitibus ostensum est: Chirurgias verò, quæ ex delectu fiunt, & quæcunq; his similia sunt, nempe chirurgiæ in oculis, verbi gratia dilatationis pupillæ, vel suffusionis, vel glaucomatis, & quæcunque his sunt similia, tunc esse exercendas, quando Luna lumine, ac numeris ad augmentum tendit, & ei beneficæ configurantur. § Reliqua verò, quando illa minuitur, vel beneficæ complicantur, aggredienda & inchoanda. Vlceribus verò depascentibus, tumoribusque, medici adhibeant manum, quando Luna lumine deficit, & Ioui ac Mercurio configuratur, magis autem, quando etiam hi horoscopum contuentur. Quando verò illa Soli coniungitur, vel coniunctionem soluit: vel à maleficis aspicitur: & vel est in Virgine, vel Capricorno, vel Piscibus: nemo incidat, nam quibus inciditur, detrimento afficiuntur. Quòd si cum Luna maleficæ quoq; horoscopum inspiciant, maximè autem Saturnus, non curabitur id quod est incisum, nisi rursum incidatur. § Nosse autem oportet, cum augescit Luna, & numeris addit, & iunguntur ei Mars, aut Sol, vel configurantur, consumi corpora illis, quibus ignis adhibetur: Cum verò illa minuitur, & numeris demit, atq; ei Saturnus, vel Mercurius iunguntur, aut configurantur, consumi corpora illis, qui infrigidantur. Illud verò tibi adijcio, Quando duo eodem die, atq; hora decubuerint, hoc pacto considera, eorum ætates comparando. Atq; si Luna numeris demat, quando aliqui decubuerint, & configuretur Saturnus, aut Venus*, qui iunior est, prius conualescet, sicuti antea quoque dixi in superioribus præceptis: & vltra signi congruentiam, in opposito liberabitur. Qui verò est senior, periclitabitur, vel alios affectus deuoluetur pro signi congruentia†: vel morbo diuturno detentus seruabitur. Quòd si Luna augeatur numeris, & lumine, & Mars, aut Sol configuretur, periclitabitur iunior post quadratum, & oppositum iuxta signi, in quo Luna fuerit, congruentiam. Sed si Luna beneficis, & in senioribus, & in iunioribus configuretur, iuxta ipsius signi congruentiam seruabuntur. Hæc ego tibi idcirco enarraui, vt hac ipsa considerandi ratione vtens, nulla in re labi possis.

Ex antiquis manuscriptis adiecta.

* *Al. Mercurius.*

† *Additur in manuscriptis, in quo Luna fuerit.*

B

C

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICÆ.

CENSVRA.

Liber, qui nisi Galeni fuerit, eo tamen auctore dignus videtur.

Non nullæ Medicæ artis partitiones nulla methodo constitutæ. CAP. 1.

D

NON absque ratione mihi quidem, Iuste chariſsimè, de partibus Artis medicæ dubitare videris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt.n.quidam, quos poſsis audire secantes totam artem in pharmaceuticen, & chirurgicen, & diæteticen, idest in eam quæ medicamentis, & eam quæ manuum opera, & eam quæ victus ratione medetur: & has deinde in alias partes, non tamen, vt omnes mox eodem modo has partiantur. Nonnulli verò in therapeuticen, idest in curatricem, & eam quæ hygieine, idest salubris appellatur. Alij & prophylacticen, idest præuisoriam, inter has in prima statim partitione introducunt: sicut quidam & analepticen, quasi resumptiuam dixeris. Sed aliqui præter has, euecticam hoc est eam, cuius munus est, optimum corpori habitum introducere. Sunt præterea qui istis omnibus gerocomicam, hoc est eam partem, quæ senes regit, annumerant: quemadmodum alij eam partem, quæ infantium curam habet, quam græci pædotrophicam vocant. Alij verò præterea cosmoticen, idest decoratoriam, quam à fucatoria commotica græcè appellata, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam

dam exiguam quidem partem primæ ſtatim ſectioni addunt, phoneticen, ideſt vocalem appellatam: & hoc nonnulli ita indiſtinctè proferunt: Alij verò diſtingunt, atque oſtendunt tam illis, qui vocem commodam cupiunt, quàm illis qui prout eorum natura exigit, opus eſſe, vt non ſecus vocem, ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, vt ſigillatim has huius artis partes, proſequantur: nempe ſi hoc feciſſent, non omninò à ratione hæc eorum partitio videretur eſſe aliena. Verum, quum partibus alijs neglectis, vnius tantummodo meminerint, ipſi ſe ipſos videntur redarguere, quòd ſuam abſque methodo, & ratione partitionem inſtituant, vtpotè qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipſarum partitione in minores particulas, conſentiunt omnes: ſed Alij, vt ex his quaſdam tanquam huius artis partes admittunt, ita quaſdam omittunt: alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quemadmodum illi, qui phyſiologicam quaſi naturalium rerum inueſtigatricem, ac etiam pathologicam quaſi affectuum perſcrutatoriam, dixeris: Alij verò, & materialem iſtis addunt, & eam quam græci ſemioticen quaſi ſignificatiuam dicunt: & quidam cauſalem addunt ætiologicen appellatam à græcis.

De Partitione Medicæ artis ſecundum Empiricos. CAP. 2.

EMpirici omnes ferè in hoc conueniunt, quòd nimirum duplices ſecundum genus primas artis differentias conſtituunt: alias enim aiunt finales eſſe, alias verò conſtitutiuas. Dum verò has particulatim enumerant, non æquè deinde inter ſe conſentiunt. Ex ipſis enim nonnulli ſunt, qui ſignificatiuam, ac curatricem dicant eſſe finales: alij verò, ſalubrem: alij etiam decoratiuam, & vocalem illis ipſis addiderunt. At inter conſtitutiuas, eam quam græcè autopſian appellant (& eſt eorum obſeruatio, atque memoria, quæ vnuſquiſque ipſe inſpexit) & præterea hiſtoriam, inter partes reponunt quidem omnes, ſed non ita deinde omnes tranſitum ſimilis artis partem faciunt. Dum ſigillatim etiam vnamquanque harum in partes minores ſecant, minimè ſunt vſquequaque concordes Empirici cum Dogmaticis. Et nimirum ſi quis ita omnes voluerit medicinæ partes appellare, vt Romæ fieri conſueuit, vbi in multa, & ad minima ferè illas partiuntur, vt alios dentarios medicos vocent, alios auricularios, & eos etiam qui ani morbos curant, ſuo nomine appellant, in anguſtias multas detrudetur hæc eorum ratio: quanquam huiuſce rei occaſionem præſtiterit oculariorum medicorum nomen, quod non modò nunc, ſed iamdiu, impoſitum eſt. Porrò ſiquis oculorum ſolummodo ſit futurus medicus, non erit deinde abſonum, quin & dentium ſit alius, atque ita etiam ſigillatim cæterarum particularum omnium noſtri corporis, vt ſint tot ſubinde medici, quot ſunt ipſæ particulæ: & præterea ſuffuſionum punctores, herniarumque, ac calculorum inciſores. Vnde mox, ſi ita liceat loqui, plures etiam ſint futuri medici, quàm ſint corporis particulæ: pro quocunque enim affectu vnus erit medicus. Nempe mirum non eſt, ſi ars ea, quæ maxima ſit, tot admirat ſectiones, atque etiam ſi in maxima ciuitate pro harum vnaquaque ſtatim aliquis reperiatur, qui inde medicus dicatur: neque enim in exiguo quodam oppido poſſet quis ſibi victum parare, qui tantum ſuffuſiones oculorum pungeret, aut hernias incideret: Romæ verò & Alexandriæ, præ mortalium in eis multitudine, poſſunt quemcunque alere, qui aliquam etiam ex his artibus, tantummodo profitentur: Vnde huiuſcemodi medici, vrbes ſæpe mutare coguntur, vt idem tota (exempli cauſa) Græcia illis afferat, quod alijs, qui in Italia ſunt, ſola Roma.

De ſimplicijs, & Inſtrumentarijs partibus humani corporis. CAP. 3.

VErum enimuerò mihi operæpretium fore exiſtimo, ſi ſermonem vt ego ſentio, ita inſtituero. Nam quales ex ipſa natura ſint minimæ artis particulæ, iam primum dictum eſt. Reliquum autem eſt, vt mox exponamus, quas oporteat minimas particulas appellare: id verò exemplo quodam explanabimus, quod non erit à noſtro propoſito alienũ, immo deſumetur à re, quæ nobis ſit vtilis proculdubio futura. Itaq; vt in corporum noſtrorũ ſectionibus particulas omnes ad minimas vſq; ſecundum ſpeciem ſcrutamur, quę etiam elementa ſenſilia appellamus: ita etiam artium minimas oportet particulas inueſtigare, quæ & ipſæ ſint ſenſilia elementa. Et quidem inſtrumenta ſunt caput, manus, pedes, cæteraque huiuſce generis: ſed horum dein ſunt etiam ſuæ partes, capitis inquam aures, facies, naſus, & collum etiam poſſumus inter partes capitis connumerare, & præterea cerebrum, & ambas membranas, caluariam, arterias, venas, neruos, & poſtremò cutem, quæ omnes ex prima ſtatim inciſione inueniuntur. Harum verò partium quælibet in alias diuiditur particulas, de quibus omnibus abundè in adminiſtrationibus anatomicis actum eſt: quantum verò ad præſens negotium ſpectat, ſatis erit ſi vniuerſas ſigillatim proponendo, corporis ſectionem ad elementa vſque inſinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius rationem pertinet, duplici tunica conſtat: iam enim ſatis monſtrauimus, quare videatur ipſa triplicem, ac etiam quadruplicem habere tunicam. Porrò ex eius tunicis, altera obliquas habet fibras, altera verò rectas: quas fibras non amplius in aliam quampiam ſpeciem partiri poſſumus, quippe quæ minimæ, ac indiuiduæ ſpecie ſint. Nempe ea conſuetudo eſt, vt partes illæ, quibus actio quæpiam demandata eſt, quæ vniuerſo animanti, aut neceſſaria, aut apprimè vtilis ſit, à nobis inſtrumenta, à græcis organa, appellentur: minimas verò illarum particulas, non hoc tantummodo, ſed ſenſilia etiam elementa,

appella-

A appellamus. Huius generis sunt fibrę, è quibus vnumquodque instrumentorum contextum est, sicuti arteriæ, venæ, nerui, intestina, ventriculus, vterus, & vessica: hæc enim omnia è tunicis cōstant, quæ ex huiuscemodi fibris contextæ sunt. Ex his etiam fibris sunt membranæ, ligamenta, & caro tum ea quæ simplex est: tum etiam illa, quæ est vnicuiq; visceri peculiaris, quamq; non nulli parēchyma appellant, quasi affusionem quandam dixeris. Et eundem ordinem cū his seruant, os, chartilago, adepsque, ac cætera, quæ eiuscemodi sunt, quæ potest meritò quis nostri corporis sensilia elementa appellare. Sed præter has sunt partes instrumentariæ, quas non erit malum recensere, nimirum arteriæ, venæ, nerui, lacerti, tendines, oculi, vterus, intestina, renes, vētriculus, lien, iecur, pulmonesque, & cor, & cætera omnia, quæ huiusce ordinis sunt.

Exemplo partium nostri corporis Medicæ artis partium constitutio. CAP. 4.

PRo istius itaq; exempli similitudine, punctoriam suffusionum artem talem vniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentum, seu (vt græci) organum appellamus, cuius vnaquæq; particula ex proportione respondet sensilibus corporis elementis. Huiuscemodi verò partes artis, sunt notiones illæ, quas non nulli græcè theoremata vocāt: latini verò præcepta. Prima nanq; cognitio secundum speciem est illius instrumenti, quod pungēdum est. Secunda est illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oportet. Tertia est mensuræ, quæ sit pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionem suffusionis è loco, quem obtinebat. Sexta circa astrictionem versatur. Hæ profectò sunt notiones vltimæ, minimæ, atque etiam simplices, quę in alias simpliciores non amplius secari possunt. Nihil autem in pręsentia refert dicere notitias, aut notiones, aut scientias, aut theoremata, vel præcepta, sicut neq; si partes dicamus, vel particulas, vel portiones. Igitur ea scientia, quę de pungendis est suffusionibus, his constituta est particularibus scientijs, quas nuper explicaui: vniuersa tamen ratio curandi suffusiones, alijs quibusdam notitijs eget, & illis quidem duplicibus secundum genus. Sunt autem hæ, prima quidem pręparatoria, secūda verò illa, quam apotherapeuticen gręci appellant. Siquis etenim velit aliquem repletum plurimum, aut prauis humoribus refertum, vel etiam secundum caput dolentem, ad huiusmodi operationem deducere, is inflammationes in membranis, quæ punctæ fuerint, facilè excitabit, & vniuersum caput malè afficiet: quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, corpus totum ab excrementis succisq; superfluentibus expurgatum, & vacuum, atq; etiam caput ab omni dolore immune reddere. Vnde, & ea præcepta, quibus hoc agēdum est, artis sunt elementa: quemadmodum, & ea, quæ ad id pertinent, vt post manuum opus expeditum, oculus ab inflammatione, caput verò ab omni læsione custodiatur. Et huiuscemodi pręcepta sunt elementa artis medendi, hoc est vltimæ, atque minimæ illius particulæ. Nimirū is sermo sit à nobis propositus in exemplum pro cæteris alijs affectibus vniuersis, quorum scientia sigillatim eum inter partes artis ordinem obtinere videtur, quem in animali pars ea, quam instrumentum appellamus. At definiri hoc exactè absq; labore non paruo, omninò nō potest. Putabit enim facilè quispiam, ꝙ eodem penitus modo se habeat notitia curandæ inflammationis, quo illam se habere diximus, qua curandæ sunt suffusiones: & id ipsum etiā de curādo vlcere, aut fractura, aut erysipelate, deq; alijs affectibus dicemus. Id tamen verum non est, quia eandem rationem, quam in animantis corpore pars ea obtinet, quam instrumentum appellamus, eandem inquam curādæ inflammationis notio inter artis partes obtinet, & quem ordinem oculus inter animalis partes seruat, eundem ea cognitio, quæ curat lippitudinem, seu (vt gręci aiunt) ophthalmiam. Est verò ophthalmia inflāmatio externæ oculorum tunicæ: sicuti peripneumonia gręcis dicta, pulmonis inflammatio est: & pleuritis, membranæ costis prætēsæ: vnde hi omnes affectus inflammationes quędam sunt. Et alia est ars curādę inflammationis generatim: alia verò eius, quæ ex certa particula definitur: quæ male affecta sit: sicut etiam cum instrumentum cōmuni quadam appellatione dicimus, & cum de certo quodam, & definito instrumento loquimur, aliqua intercedit differentia. Sanè nos in libris de curandi methodo monstrauimus, aliam esse artem curandæ inflammationis in vniuersum: aliam verò huiusce, quæ hanc particulam occupauerit.

Medicæ artis Partitio à corporis affectibus CAP. 5.

AT Empiricus negat vllam esse generalem ipsius inflammationis secundum se ipsam curādi rationem: nulla tamen necessitas est impręsentiarum in his verborum subtilitatibus versari. Sed summatim dicamus, ꝙ posteaquā ars medicinalis est de morborum curationibus, notitiæ curandorum morborum simplicium, atq; etiam mox compositorum, in primas principalissimasque partes partiendæ sunt. Nos verò in eo libro, quem de differentijs morborū inscripsimus, quot sint morbi simplices, quotq; compositi, monstrauimus. Quòd si non modò morbis profligatis ad medicinalē artem pertinet corpora restituere integrę valetudini, verum (vt in alio libro à nobis ostēsum est) sanos tueri, & seruare, alia quoq; erit huius artis pars, Salubris appellata, quæ priori, curatrici inquam, ex opposito diuisa est. Et istius aliæ quoq; sunt particulę ipsa nimirum pręcepta, quibus singillatim omnium nostri corporis partium valetudo tuenda est. Sed si tertia etiam quędam corporis constitutio reperitur, quam neutram appellant, necesse quoque fuerit esse tertiam artis partem, quæ Pręuisoria dicenda erit: In hoc verò statu ij esse videntur, qui manifestam quidem

habent intemperiem, nondum tamen ægrotant, quippe cum possint adhuc suas obire solitas actiones, quiq; nullo adhuc malo tenentur, quod sensibile sit, sed tantum insensibili: quẽadmodũ illis cõtingit, qui à cane rabido morsi sunt, vel qui venenum hauserunt, quod nõ nisi post tẽpus aliquod interficit. In his affectibus versari videtur pars artis præuisoriæ, quemadmodum rursus ad aliam huius artis particulam, quam resumptricem, vel græcè analepticen appellamus, illi attinẽt, qui nuper ex morbo liberati sunt, adeo tamen sunt viribus imbecilles, vt neque balneis vti, nec ea, quæ soliti sunt agere queant. Est, & pars alia, quam Gerocomicam vocant, de senibus regendis, quæ nullam videtur certam habere constitutionem: siquidem senectus nec omninò morbus est, nec integra omninò sanitas. Non nulli, & ratione educandorum infantium in hunc ordinem redigunt, quam Pædotrophicen appellant: aiunt enim, ꝙ corporis cura sic habenda est, vt illius status exigere videtur. Addunt præterea quidam partem aliam, quæ, optimum habitum corpori inducendum studeat, ab illis Euectica appellatur, eam alij gymnasticã nominant: Vt tandem primæ, maximæq; artis istius, quæ circa corpus versatur, partes hæ sint: curatrix, resumptoria, præuisoria, senum custodiendorum ratio, infantium educatrix, euectica, seu optimi habitus indutrix, ac etiam salubris. Quæ si eo modo diuidantur, quo paulo ante curatricem mõstrauimus, ad simplicissimas deuenietur præceptorum differentias: quæ ostensa sunt esse veluti quædam artis alimenta.

Partitio à Ratione, & differentijs operationum: & quàm varij fuerint Empirici in ea tradenda. CAP. 6.

VNiuersa hæc partitio à corporis affectibus deducta est. Est tamen, & alia, quæ à ratione operationum, & earum differentijs depromi potest. Dicunt.n. aliqui manuũ operationem, medicamẽta, victusq; rationẽ esse primas maximasq; artis medicinalis partes. Quę partitio quibusdã fieri vr̃ penes materierum dr̃ias: quippe cum oĩs nostri corporis particula seruari, & iuuari suaptè natura possit, aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuũ opera: Nos tñ forsitan magis propriè dixerimus, ea quæ offeruntur, quæ administrantur, quæ euacuãtur, & quæ extrinsecus occurrunt. Summatim verò dicere possumus, ꝙ qui occasione accepta ab his affectibus, quos hęc ars curat, aut à quibus tuetur, vniuersam hanc artem in partes dissecuerunt, tot huiusce artis partes fecere, quot sunt affectuum dr̃iæ. Sed alij non modò ab his, sed ab vniuersa etiam ea materia, quæ cognitioni medici exposita est: & ij physiologicam hoc est rerum naturalium indagatricem, atq; etiã illam, quæ materialis propriè appellatur, prędictis artis partibus annumerant. Sed alij ex ipsis actionibus huiusce artis partes distinguentes, pręter victus rationem, medicamenta, & manuum operationes, significatiuam introducunt. At non nulli hanc in affectuum cognitricem, gręci pathognomonicen dicunt, & pręsagitricem quam prognosticen appellant, partiti, has prędictis partibus addiderunt. Maxima autem empiricorum pars inter finales quidem ponunt significatiuam, curatricem, & eam quę salubris dicitur. Verum curatricem deinde in victus rationem diducunt, medicamenta, atque manuum functiones. Qui nominibus quidem aberrant, in ipsis verò rebus minimè: nam neque oportebat eos operationum nomina, scientiarum potius, apponere. Porrò melius egissent, si dixissent (quemadmodum etiam ex illis aliqui dixerunt) vnam esse istius artis partem significatiuam, aliam curatricem, tertiam verò salubrem: & significatiuam partes habere, pathognomonicen hoc est affectuum cognitricem, & prognosticen hoc est pręsagatricem: quemadmodum curatrix, medicamentariam, atque illam, quam vocant chirurgicam, nempe quæ manibus agit. Optimè igitur aiunt, cum inquiunt primam generalissimamq; ipsarum artis partium esse differentiam illam, qua eas partimur in finales, & constitutrices: finales siquidem sunt, quæ finem efficiunt, constitutrices verò, quæ has constituunt, vt (& ita dicamus) in causa sunt cur illæ consistant. Sed non æquè deinde bene agunt, cum existimant, significatiuam, esse parti artis curatrici, aut salubri æquiparandam, quamuis illa ex necessitate præcedat: neque enim vnquam, vel custodiri, vel curari quis poterit, nisi cognoscatur prius, qualis sit is affectus, quo corpus tenetur: tñ ex ipsa significatione in finem artis nunquam peruenturi sumus. Et pari etiam modo transitus ad simile non est pars, quæ comparanda cum historia sit, aut cum illa, quæ ea cõplectitur, quæ ipse quis vidit. Verum de hoc nõ instituimus pręsentem sermonem, quippe cum id satis alio quodam, & eo toto libro mõstrauimus. Et quidem nec Serapio aliter sentiebat: verum enimuerò cum ille, tum etiam quicunque professi sunt empiricam sectam, pretergressi sunt hunc librum. At ego facto principio perinde, ac empirici, ad alia deinceps transibo: tu enim iam calles quo modo sumpto methodo ex indicatione ad hęc accedendum sit.

Medicæ artis Partes, quæ à fine desumptæ sunt, & quæ has antecedunt. CAP. 7.

ITaque dicamus illas quidem primas, & proprias, & quàm maximè esse artis medicę partes, per quas istius artis finem assequimur: alias verò istis esse superiores. Porrò, tot secundum numerũ primæ proximæq; sunt, quot sunt maximè propriæ rationes medendi: medicina nanq; affectionibus nostri corporis medetur, siue modo illę duę sint, siue tres, siue etiam plures. Nos tamen eo libro qui ad Trasybulum dicatus est, ostendimus primam harum constitutionum differentiam duplicem esse, ac vtranq; ab omnibus ferè proprio nomine esse appellatam: siquidem alteram nos sanitatem, alteram ęgritudinem appellare solemus. Sed in vtraq; deinde harum duplices reperiũtur

species:

A species:nam vtrobiq; ea constitutio, aut in habitu est,aut in habitudine. Salubrem nimirum constitutionem,quæ in habitu est,illa pars sibi asciuit,quam salubrem appellamus: & istius præcipuas partes,euecticam sic ab eis dictam quidam ponunt, & analepticen quasi resumptiuam, & gerocomicam quasi senum custoditricem.Quæ verò ægritudines respicit habitu,vel habitudine,nominibus caret,quibus partes hæ medicatiuæ nominentur:ægritudines verò ipsæ quidem,aut acutæ dicuntur,aut chronicæ,idest longæ.Partium itaque huius artis,aliæ quidem primę,ac proximæ sũt: aliæ verò,sine quibus illæ minimæ esse possint. In his igitur prima est significatiua,cuius duæ sunt partes, altera quidem præsentium cognitrix, altera verò futurorum præsagatrix. Fieri enim nequit,vt rationem affectum aliquem curandi reperiamus, nisi ille prius cognoscatur: neque etiam (nisi terminus futuræ iudicationis prænoscatur) rectè vnquam curari poterit. Has autẽ partes necessariò aliæ item præcedunt, vtpote ea, quæ omnium particularum statum exponit,ea verò dissectione comprehenditur: insuper verò,& illa,quæ de earum actionibus: ac tertio illa, quæ de earũ vsu est, vel vtilitate. Verum,& his sunt aliæ priores, ea nimirum, quæ contemplationem elementorum corporis:ac ea quæ de iudicijs:nec non & illa,quæ de naturalibus facultatibus, quæ & ipsæ ex sectione animantium comprehenduntur. Nimirum in tot tandem principia significatiua pars B dissoluitur,quã diximus,ꝙ omninò curatiuam, ac salubrem præcedat: quæ omnia seorsum suis libris exposita sunt. Verum enimuero est,& alia pars præcedens curatiuam,quam etiam significatiuæ annectunt: ea autem est, quæ omnes causas docet,tam salubres,quàm morbosas:quam materialem non nulli appellant. Hæc profitetur cognitionem causarum omnium,quæ his in primis cõstant,quæ offeruntur,quæ efficiuntur, quæ vacuantur, & quæ extrinsecus accidunt: horum enim omnium vires perpendit. Nos autem in libris de ratione curandi monstrauimus, quam hæc vtilitatem arti præstant.

Partitio Medicæ artis ab vno corpore, quod illi subijcitur, desumpta. CAP. 8.

HÆc itaque est partium artis medicę perscrutatio,ab ipsius prima maximè,ac propria materia deprompta:sed quæ ex secũda materia,nec ita propria,hoc se habet modo. Corpus enim humanum medicinalis artis secunda est materia,ac(ita dixerim) per accidens,ea inquam ratione, qua sanitas,& morbus istius corporis affectiones sunt. Nec modò huius artis, sed naturalis etiam philosophiæ materia hoc ipsum corpus est,& ipsius etiam per accidẽs, eo scilicet, ꝙ generationem subeat,& interitum. Naturalis nimirũ philosophia ea contemplatur,quæ generantur,& intereunt: vnde & ipsius prima materia generatio est,& propter hanc deinde corpus etiam generabile: nam C & ob id corpus humanum naturalis materia est, quia generationem subit, & interitum: medicæ verò artis non hac de causa, sed potius quoniã morbis, ac sanitati subiectum est. Vnde cum corpushumanum sit quodam modo artis medicæ materia,hæc ars pro ratione partitionis illius, ipsa etiã in partes suas secanda veniet. At duæ sunt secundum genus primæ differẽtiæ,altera enim circa elementares partes consistit,altera verò circa instrumentarias. At verò vtræq; tam elementares inquam,quam instrumentariæ,animalis particulæ sunt: & harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars,quam superius, dum de punctione suffusionum ageremus, in particulares actiones subinde diuidi ostẽdimus:harum siquidem notitiæ sunt elementares particulæ totius huiusce artis,sicut in ijs,quæ medicamenta vniuscuiusq; complectuntur:& in ijs etiam,quæ ad victus rationem pertinẽt,illæ quæ vnumquodq; simplex respiciunt. Non modò autem partitio,quæ ex huiusce materiæ sectione suboritur, ad vltimas vsque, & elementares artis particulas prouehitur,verum & cuius paulo ante meminimus. Præterea autem,& alio modo fieri hæc partitio potest. Nam fingamus nos velle vnum quodpiam morborum propositum genus ad vltimas vsque particulas diuidere,prima tunc diuisio erit,ꝙ aut similaribus particulis accidat, aut instrumentarijs, vt in libro de morborum differentijs à nobis monstratum est: altera verò, ꝙ harum deinde aliæ sim- D plices sunt, aliæ compositæ,quod in eodem quoque libro ostendimus. Erit igitur necessarium,vt curatiua scientia minimas,elementaresq;particulas easdem habeat cum illis, quæ dictæ sunt. Si enim exempli gratia, calidum aliquem morbum velimus curare,primum,quod cognoscere oportet,est ratio illum curandi. Nimirum,ꝙ contraria contrarijs remedio sunt,iam monstrauimus hoc commune esse,& primum omnium:deinde verò,ꝙ id quod est primo gradu calidum, illi est adhibendum,quod frigidum primo item gradu est: mox verò, & calidorum morborum, atque etiam medicamentorum refrigerantium gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifestum,ꝙ vndecunque quis partiri inceperit, si rectè huiusmodi partitio ad vltima, & elementaria theoremata fiat, perueniet tandem ad scientiam eorum, quæ dicta sunt.

Partitio Medicæ artis ab ijs,quæ sunt secundum naturam,& quæ sunt præter naturam. CAP. 9.

VT tamen res hæc exactius intelligatur, alterius quoque partitionis, qua sæpissimè vsus sum, meminisse velim. Porrò eorum,quæ circa corpus humanum sunt,alia præter naturam sunt, alia verò secundum naturam:quæ verò pręter naturam sunt,aut morbi sunt,aut symptomata. Sed istorum causæ,si eorum quidem fuerint, quæ secundum naturam sunt, oportet, vt medicus scientiam habeat hæc ipsa tuendi: si verò eorum, quæ præter naturam,vt ea interimendi scientiam ha-

beat. Quo autem modo hæc sint peragenda, alibi à nobis expositum est. In præsenti verò est examinandum id, quod propositum fuerat, vt eorum vnumquodque singillatim partiamur. Sed nos seorsum de his in alijs egimus: de morbis, inquam, in libro de morborum differentijs, de causis itẽ in alio libro: quemadmodum etiam in alio de symptomatibus: sed & sanorum differẽtias in libris de salubri parte medicinę: in therapeuticis quoq; facta diuisione, & morborum, & symptomatum, & causarum, docui quo modo omnibus sit consulendum. Et nimirum per hanc etiam partitionem facilè inueniuntur ea, quæ prima, & quàm pręcipua sunt in arte, non esse alia ab illis, quæ diximus: nec non, & ea, quæ secundum locum obtinent, & quæ etiam tertium, vt antea quoq; à nobis expositum est: oportet etenim, & hæc ipsa partiri: quod si rectè fiat, oportebit partitionem tandem peruenire ad elementares vsq; notitias. Quòd autem variè possit vnumquodq;, quod propositum sit, diuidi, nec vno tantum modo dixere philosophi omnes, qui dialecticam maximè calluerunt: atq; in primis Plato duobus libris, sophista inquã, & politico. Nihil igitur est cur ex multiplicitate partitionum turberis, si multifariam antiqui medicam artem partiti sunt: quin potius perpẽde si nihil sit prætermissum ex ijs, quæ occurrere possunt. Profectò quicunq; hæc obseruauerit, is suam partitionem modestè prosequetur. Veruntamen optimum erit (vt etiam prius diximus) si initium à maximè propria sumpserimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus. E F

GAL. ATTRIBVTVS LIBER DE DYNAMIDIIS.

✻ *Desideratur libri principium.* ✻

CENSVRA.

In libris facultatum medicamentorum simplicium veriora hæc, & absolutiora reperies.

Verum hæc est virtutis demonstratio omnium medicamentorum, quæ ad artis medicinæ sciẽtiam pertinet: quam si plenissimè intelligent ij, qui artem medicinæ profitentur, semper his adiutorijs, & curis homines adiuuabunt. Quòd si non negligens assiduitatem, & plenus huius disciplinæ, & doctrinæ aliquo modo fuerit, facilè recipitur in * crasiam. Hi magis decipi possunt, qui doctrinam ignorant: qui quanto negligentiores fuerint, tanto magis periculum hominibus victuris faciunt permixta, & præposita, & non congruentia valetudinibus, & iam magis vulneribus, medicamenta componunt. Ne igitur errore curantes frustrentur, experimento hanc doctrinam prius memoriæ commendare oportet. In principio ergo, omnium elementorum, vel humorum, atque vrinarum, siue pulsuum, atq; phlegmonarum ferè, composui confectionem ad Glauconem cõscriptam. In secundo tibi clarissime Paterniane omnium pigmentorum intellectum, & qualitatem, & defectum posui. Nunc verò dynamidiam eorum nominum exponere institui, quæ multis generibus, & ex dissimilibus rationibus constat, sicut infra ostenditur. Sunt autem genera nominum, & eorum effectuum hæc. Hypnotica sunt, quæ somnium vel * soporem faciunt. Peptica sunt, quæ digestionem faciunt Eustomacha apta stomacho. Styptica, quæ stringunt partes relaxatas. Lea sunt lenia, quæ leniunt asperitatem. Horectica sunt, quæ auferunt, fastidium. Colleta sunt glutinatoria: quæ omnia soluta, vel fluxa glutinant, & alligant. Diuretica sunt, quæ vrinam prouocant. Cathartica sunt, quæ ventrem & * vulnera soluunt, & purgant. Picra sunt amara, quæ amaritudine sua morbos, & humores expellunt. Drimea sunt acria, quæ nequitiam humorum, vel morborum extinguunt. Glycea sunt dulcia, quæ aliquando purgant, & interdum acres humores indulcant. Thermantica sunt excalfactoria, quæ calore suo omnem perfrictionem, & stricturam calefaciunt. Psyctica sunt refrigeratoria, quæ omnem calorem, & lassitudinem mitigant. Paregorica sunt, quæ mitigant ne malum crescat, non persanant. Trachea sunt aspera, quæ * suffocata loca vlcerant, & exasperant. Staltica sunt, quæ carnes supercrescentes vulneribus æquant. Catulotica sunt, quæ cicatrices grossas comedendo æquant, & limpidant. Anaplerotica sunt, quæ cicatrices crassant: quæ altiora vulnera complent, & limpidant. Metasyncretica, confirmatoria, quæ persanant. Malactica sunt, quæ omnem duritiem emolliunt, & soluunt. Toxica sunt venena, quæ nocumentum inferunt mortis. Et hęc sunt, ex quibus medicamina sunt prodeuntia. Sanationes constant ex animalibus marinis, vel terrenis, herbis, vel seminibus, lignis, vel lapidibus, aut floribus, succo, vel lachryma: cætera omnia metallicis rebus constant. Omnium ergo qualitas, & potentia quatuor modis probatur, visu tactu, odore, & sapore. Visus omnium similitudinem foliorum, ✻ vel florum, & cuiuslibet materiam, & colorem demonstrat. Tactus cuiuscunque rei mollitiem, vel duritiem, ponderis, seu leuitatis æstimationem docet. Odore intelliguntur ea, quæ odorata sunt, therman-

G H

* Al. stuporem.

* Al. viscera,

A thermantica, ſtyptica, auſtera, & putrida. Sapore intelliguntur ea, quæ ſunt amara, dulcia, ſalſa, acria, ſtyptica, & lenia. Iam nunc ipſam medicinam leuiter demonſtro corporibus ex his omnibus contrarijs prodeſſe: Et ex contrarijs ſibimet vinci, vt ignis ab aqua vincitur, & ipſa aqua calore ſiccatur. Interdum, & calore nimio maiori adhibetur, vt contrarijs * eſſe poſſit. Sic ergo, & omnis cauſa contrarijs ſibimet cauſis vincitur, vel mitigatur. Conſequens ergo eſt ratio, vt prius cauſam curandi intelligas, deinde cauſæ rationem reddas, poſtremò de curis dicam. Febres validæ ſtypticis, chalaſticis, & paregoricis rebus mitigantur: interdumq; & perfrictione, quando cauſa concepta fuerit. Similiter, & omnis cauſa valida curatur. Stricta, & dura cauſa malacticis, & metaſyncreticis rebus curatur. Aſpera cauſa chalaſticis, & dulcibus, & lenibus rebus curatur. Faſtidia morborum horecticis rebus curantur. Humores acres, & ſalſi, amaris catharticis rebus, & dulcibus indulcantur. Cancroſa cauſa ſtalticis, & catharticis, & acerrimis rebus, & igne curatur. Verrucæ, & extantia corporis, ſtypticis rebus curantur. Difficilia vulnera, & cicatrices craſſæ catuloticis, & colleticis rebus curantur. Alta, & caua vulnera, & limpida anapleroticis, & lenibus rebus curantur. Dolores omnes vetuſti, & ſanabiles metaſyncreticis, & malacticis rebus curãtur, aut paregoricis mitigantur, aut igne peruruntur. Hæc quidem doctrina complectens omnia experimenta non debet medicum latere. Quoniam ſi huic doctrinæ operam dederit, omnes valetudines, & vniuerſas imbecillitates humanorum corporum per hanc doctrinam ſalubri auxilio ſuperare poterit. Igitur totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum, ferrum, & ignem. Quod enim medicamento curari non poteſt, ferro curare tentes: quodq; ferro ſanari non permittitur, igne curari conceditur: quod autem nec medicamento, nec ferro nec igne curari poterit, incurabile cogitabis, quia nulla cura iam ſuperari poterit.

* Al. prodeſſe.

B

GALENI ATTRIBVTVS LIBER ALTER DE DYNAMIDIIS.

C

CENSVRA.

Liber magna ex parte ex Aetio deſumptus, erroribus tamen plurimis ſcatens.

De Quatuor Humoribus.

Libellum, quem roganti tibi promiſi, omni cura adhibita deſcriptũ miſi ordinatiſſimum tuæ ſalutis cuſtodiæ: quem debebis ea diligentia intueri, qua ſcriptus eſt. Ad curationem tui corporis omnia explorata ſunt, quæ cum rerum effectu † comperi celeriter connexui. Nanq; diligenti cura licet ſumma breuitate, comprehenſi ſingula curationũ genera, ſicut proximè te interpoſito Cæſari noſtro fecimus: quæ per te etiam æſtimare poteris, ſapientis enim ratio conſiliũ inuenire conſueuit. Omne itaque corpus hominum, vel pecudum, aliorumque ex quatuor humoribus cõſtat: Sed præcipuè hominum, calido, frigido, ſicco, & humido. Frigido continentur viſcera vnde ſpiramus. Calido continetur anima, qua viuimus, inde eſt, ꝙ ſentimus. Sicca ſunt oſſa, quæ vires faciunt ad ſuſtinendum laborem. Humidus eſt ſanguis, quo alitur vita. Per oſſa verò, & viſcera venæ currunt, quæ ſanguinem regunt. Sanguis animam, anima vitam ſuſtinet, ſpiritus autem aer eſt, oſſa verius munita virtutem corpori præſtant. Sanguis quando abundat, valetudinem vitiat. Ex eo enim naſcitur ſanies, quam vulneribus videmus: naſcitur ex eo pituita, quæ nauſeam facit: naſcitur ex eo bilis etiam acida, & amara, quæ dicitur mater morborum: Bilis enim vbi eſt, concitat calorem, & pruritum: pruritus perfricationem: inde fiunt dolores inteſtinorum: oritur etiam inflatio, qua corpus extenditur, vt rumpi videatur. Sanguis autem ex nimio cibo nimiaq; potatione incipit abundare, & cruditate corrumpi, qui quando vagatur extra curſum naturæ, infert vitia corpori: & quacunq; parte corporis incubuerit, vitiat, fatigat, & lædit: idem etiam animum vitiat, & inde os hominis incendit, incipitq; exinde fœtere. At quando eſt integer ſanguis, animam ſine dubio confirmat, vt poſſit frigus caloremq; fortiter ſuſtinere. Quando abundat calor, vel frigus, facit corporis languorem, vel malum generat odorem. Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor conſtat humoribus, ſanguine ſcilicet, & phlegmate, & vtraque cholera, quæ dominantur in ſuis locis. Sanguinis virtus eſt circa cor. Cholera rubra in dextro latere in hepate, quod iecur vocamus. Cholera verò nigra in ſiniſtro latere eſt in liene, qui græcè ſplen dicitur. Phlegmatis antem alia

† Al. corpori.

D

† Al. pulmone.

pars in capite, alia in stomacho, alia in † vessica est. Sanguis calidus est, & humidus: cholera rubra amara, viridis est, & sicca: cholera nigra acida, frigida est, & sicca: phlegma frigidum, & humidum. Hæc omnia in suis temporibus crescunt: sanguis veris tempore, cholera rubra in æstate, cholera nigra in autumno, phlegma in hyeme. Isti humores dominantur siue per diem, siue per noctem: sanguis dominatur ab hora noctis nona vsque in horam diei tertiam: cholera rubra ab hora diei tertia vsq; in horam nonam: cholera nigra ab hora diei nona vsq; in horam noctis tertiam: phlegma ab hora noctis tertia vsque in horam noctis nonam. Hi etiam habent respirationes per singulas partes corporis: sanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os, & per nares. Hi quatuor humores, per quatuor etiam dominantur ætates: phlegma cum parte sanguinis in pueris dominatur vsque in annum xiiij. & exinde cholera rubra cum parte sanguinis dominatur vsque in annum xxxv. vel quadragesimum: deinde à trigesimoquinto, vel quadragesimo anno magna pars sanguinis dominatur vsque in suam ætatem cum nigra cholera. Tales etiam faciunt mores in vnoquoque homine: sanguis enim facit pueros moderatos, blandos, & formosos: cholera rubra facit acutos, ingeniosos, & leues, macilentos, comedentes multum, & ventre solubiles: phlegma facit compositos corpore, inuigilantes, & intra se cogitantes, & canos citò producentes: cholera nigra facit subdolos, auaros, perfidos, tristes, seditiosos, & timentes. Qui habent virtutem calidam, dominantur in superiori parte: qui verò frigidam, inferiori. Hi quatuor humores, pulsus suos habent: sanguis facit pulsum plenum, & humidum: cholera nigra tardum, & segnem: cholera rubra tenuiorem, asperum, percutientem: phlegma honestum, plenum, & æqualem. Isti humores sine se esse non possunt, sed in omnibus habentur ætatibus: si vnus ex his minuitur, aut decrescit, longam facit ægritudinem; simili modo, si augmentari cœperit: & si imperitum medicum habuerit, qui non intelligat, ex quo humore fiat ægritudo. Scias autem charissimè frater Mecœnas, quia si fuerit culpa sanguinis ægritudo, da ei frigida, & sicca, & amara, quia sanguis calidus, & humidus, & dulcis est: si verò cholera rubra, da ei frigida, humida, & dulcia, quia cholera rubra amara est, & ignea, & sicca: si cholera nigra, da ei calida, & humida, & dulcia, quia cholera nigra acida est, & frigida, & sicca: si ex phlegmate facta est ægritudo, da ei assiduè dulce, calidum, & siccum, quia phlegma frigidum, & humidum, & † salsum est. Et quando hoc factum fuerit, perduces ad propriam sanitatem ægrotum. Igitur, vt facilius commodis fruamur, & incommoda vitemus, percurrentia vitia signis naturalibus cognoscamus, cognitaq; mortifera emendemus.

† Al. insipidū.

Ex Quibus membris Sanitas, vel Infirmitas perpendatur.

QVatuor corporis partibus origo infirmitatis, vel sanitatis ostenditur, capite, thorace, ventre, & vessica: quæ ita oportet cognosci. Homines sani erunt, si vrinam manè albam, ante prandium candidam, item ante cœnam roseam emiserint: candida enim vrina debet esse, vbi cruditas non est. Quòd si manè mutauerit colorem ostenditur subesse vitium: quod autem genus vitij, ita intelligemus. Quando à capite morbus oritur, solet capiti dolor accidere, vel temporibus, tunc supercilia grauantur, & tempora saliunt, & aures sonant, oculi lachrymantur, nares repletæ odorem non sentiunt. Ergo quando ex his aliquid acciderit, caput purgari oportet hac ratione: Hyssopi, aut coronæ, * burbulæ fasciculum vnum ferueſcere facias, inde aquam continebis ore, vsque dum caput calidum habueris, vt fluat pituita. Quòd siquis negligat eam caueat epiphoras, aut dentiū, aut aurium dolorem: interdum etiam parotides nascuntur, & vitia circa aures, & ceruicem oriri solent: interdum destillatio vuluæ, aut grauitas: interdū vlcera nascūtur in capite, aut capilli defluunt. Qn̄ autem à thorace morbus oritur, incipit sudare caput, lingua fit grauior, aut os amarū, aut * mām̄illæ dolent, oscitatio sequitur sine somno, & quiete, grauitas & prurigo corporis aut dolor, brachia manusq; intumescunt, subitq; tussis arida. Ex his igitur quando aliquid acciderit, vitabis vitium si vomuerit, siue ieiunus, siue post cœnam, vel in balneo: plus enim prodest si ieiunus bilem proiecerit, eam enim dicimus esse matrem morborum. Sed qui vomere volunt, & stomacho laborant, si decimo quoq; die abstineant, omne vitium euitabunt: namque frequenter vomendo solet stomachus corrumpi. Quòd si ex ventre morbus oritur, hæc sunt signa. Venter * vritur & turbatur, & sentit dolorem, vt cibus & potus amara videantur, genua subsidunt, lumbi grauantur inter scapulas contrahitur, totumque corpus particulariter grauescit, tardantur pedes, grauia sunt crura, renes indolescunt, & incurrunt febriculam. His itaq; cognitis, prima est abstinentiæ vtilitas: tunc etiā medicamentis satis est aluum purgare, vt graue corpus leuamentis adiuuetur. Quòd si morbus maior premere videtur, adijcies alterum diem in abstinentia, si vires tamen patiuntur: sin minus, quàm maximè leuissimum sumant cibum, sicut ouum sorbile, aut aliquid ouo simile. Hæc qui neglexerint, fiunt cœliaci, torminosi, dysenterici, & nascuntur tertianæ & quartanæ: fiunt podagrici, chiragrici: morbus etiam in articulis accidere solet: quidam etiam fiunt amentes, quibus etiam solet sanguis à naso erumpere: oportet autem custodire, & emendare vitium. In vessica qui nascitur morbus, hæc habet signa. Pleni videntur, & citò saturi sentiuntur: frequenter sentiuntur inflationes ventris, & strepitus: videntur oscitare, nec oscitant, sed tantum os diducunt: sequitur totius corporis stupor, somnus grauis, quasi macri corporis sint: vrina

† Al. barbuinæ.

* Al. maxillæ.

* Al. vertitur.

liuida

A liuida,& vix † erit:tumeſcunt,etiã verenda,& inde calculoſi fiunt. Hæc vitia ſic emendantur: Fęniculũ, apium vino auſtero madefactum, vel etiã radices eorũ conteres cum vini cyathis duobus,& tantundem aquæ calidæ: vel dauci ſemen,& myrtæ puſillum tritum cum vini cyathis duobus,& tantundem aquæ calidę:vel cicer album madefactũ cũ vino,vt ſupra ſcripſi,bibe:vel radices aſparagi,vel orobium erraticum,vel ſerpyllum decoq; in aqua vino mixta,& bibe. Quòd ſi negligunt, hydropici:ſequitur & iecoris,renum,& veſſicæ dolor:fiunt quoq;calculoſi,ſequitur,& ſtranguria, venter tumeſcit. Intueri autẽ oportet ægri,vires,vt poſſit ſuſtinere medicinã:ita & febris cruditate careat. Sed etiam cataplaſmata adhibenda ſunt, quæ apta ſint capiti,veſſicæ, cruditati, frigori,calori,prout tempus erit. Vti etiã oportet roſeo aceto,oleo violato,& irino:& linguam aſperam melle fricabis,vel mẽthæ folio: & reliqua diligenti medico permittenda ſunt,quia morbus acutus eſt.

† Al. legitur.

Prologus Libri.

QVoniam petenti tibi, corporis ſani, & imbecillis per vrinam notas dedi,adieci etiam ad curationem rationis conſilia. Nunc autem medicamẽtorum compoſitiones adijciam,& vnde naſcantur corpori vitia:& ſi nata fuerint,quæ emendatio ad ſanitatem perducat. Aduerſus autem omnes impetus morborum duo ſunt remedia certiſſima: primum eſt, vt decimo quoq; die à cibo, B & potu abſtineas,deinde poſtero die laueris,ciboq; firmo vtaris: ſi ſic feceris,oportet, vt nihil vitij omninò accidat,perpetuaq; ſanitate vtaris. Altera res ſalubris eſt potus,qui lenitudinem cõfirmat:eius potionis compoſitiones habes per annos iam completos amiciſſime Mœcenas, quando cum Cæſare noſtro morari * meminiſti, & hæc faciendo nunquam te in aliquo languore corporis decidiſſe,nec noſtrum Auguſtum. Itaq; me tecum habebis,libellum meum legendo. Adieci etiam quod plenius tibi conſilium præſtare poterit petenti,quod in vltimis leges dynamidijs. Sed expedit,vt creſcentibus numeris Lunam obſerues,quando tollere,& quando ponere velis curationem. Si itaque non feceris, & ad diminutionem Lunæ ſuſtuleris, minus valere ſcire te oportet: etenim mare per Lunam augetur,imminuitur: cerebrum etiam,& corpora hominum augentur creſcente Luna:quando autem Luna minuitur,ita quoque vnaquæque earum rerum diminutionem ſentit. Quæ licet recognoſcas ex ijs hoſtijs, quæ quotidie immolantur, in quibus vides omnibus augeri, & minui cerebrum per Lunam:ita quoque in herbis,& componendis medicamentis. Sanè etiam totius anni dies tibi ſcripſi,per quos ſcias quibus rebus vti debeas,aut abſtinere. Incipiamus ergo ab hyemis conuerſione,quæ fit ſolſtitiali die,ideſt octauo cal. Ianuarij. Tunc incipit ſe diffundere humor increſcens vſque ad conuerſionem veris. Vtendum eſt ergo calidis, & aperitiuis rebus illo C tempore,& vino aliquatenus indulgendum. Sunt autem dies in ſupradicta conuerſione nonagintatres. Nam incipit veris conuerſio à duodecimo calen. Aprilis. Ex eo phlegma creſcit,& ſanguis. Vtamur ergo bene olentibus,& acribus omnibus. Corpus exercere,& laborare debemus vſq; ad ortum pleiadum,diebus ſcilicet † xxvij. nam pleiades oriuntur ſexto idus Maij. Ex ſupradicta igitur conuerſione vſque in hanc diem fel creſcit,& amaritudo eius augetur,ex quo febribus ſubminiſtratur alimonia vſque ad æſtiuam conuerſionem. Vtamur ergo dulcibus, venere, & vino parcius: labore nihilo minus exercitabimur. Sunt autẽ dies iſti à ſupradicta conuerſione xxxiij. Conuerſio verò æſtiua octauo cal. Iulij incipit. Tunc nigrum fel.i.melancholia augmenta ſuſcipit vſq; ad conuerſionem autumnalem. Vtamur ergo frigidioribus,& dulcibus,& bene olentibus. A labore tunc corpus abſtinebimus,ſed à venereo vſu continere debemus,maximè diebus † xij. Cõuerſio autem autumnalis incipit ſexto cal. Octobris. Tunc etiam fel creſcit,& pinguis humor,i.pituita vſque ad occaſum pleiadum. Vtamur ergo acidis,& acerbis,& parcius laboremus,& abſtineamus à venere. Sunt autem pleiadum occaſus dies † xlv. quod eſt quarto idus Nouembris. Tunc creſcit in corporibus hominum ſanguis. Oportet ergo cibis leuioribus vti, & vinum ſanum ſumere, & à venere non abſtinere. Inde ad conuerſionem hyemalem dies ſunt xij. His ergo vtere, & ſanus D tranſibis omne ætatis tuæ tempus, nec medicinis indigebis.

* Al. inueniſti.

† Al. xlvij.

† Al. xv.

† Al. xj.

De Catharticis.

QVoniam quidem de naturalibus qualitatibus ſpecierũ, & ciborum in ſuperioribus ſatis diximus,nunc de catharticis dicendum eſt, quæ diminuunt humores, quos auxerunt cibi incongruè ſumpti. Sana habentes corpora laborioſum eſt purgare, etenim torſionibus, & ſtrophis grauiſſimè affliguntur, & grauiter eos conſequitur purgatio, & deinde citius deficiunt purgati. Oportet igitur aliquem purgare volentem præextenuare, & incidere pingues humores, & poros adaperire, per quos accipiuntur, & extrahuntur humores à catharticis, & * crudos quidem, & tenues humores à principio morborũ euacuare oportet. Expectare autem oportet concoctionem in craſſis,& glutinoſis humoribus,ſicut eſt phlegma,& cholera nigra. Et in omnibus prolixis paſſionibus ſemper mutationem expectare conuenit. In acutis autem quando mouetur humores, & circa initia purgandum eſt cum cautela multa: in motione etenim, & ductione,& curſu exiſtentibus humoribus,timendum eſt,ne quod viſcerum debile exiſtens natura,materiam motam recipiat,& maximè thorax. In quolibet autem membro infixos humores, ſicuti in phlegmonis viſcerum fit, purgare non oportet, antequam maturentur. ‖ Quicunq; enim phlegmonas habentes, dicit Hippocrates, in principijs ſoluere tentauerint, nihil extendentis, & phlegmonen facientis auferet.

Vide Aetiũ in lib.3.ca.23. De purgatione ex Antillo.

* Al. ſeroſus.

In 4. de Vic. rat. in morb. acu. com.4.tit.22.7. 137.c

Non enim concedit cruda passio, sed salubria, & morbo repugnantia deliquat: sicq; corpore debilitato præualebit morbus; qn verò morbus præualet, honestum est humores educere. Vtimur aūt catharticis in cephalæa, & scotomia, & hemicrania, & epilepsia, asthmate, & synanche, & orthopnęa, & in ischiadica, & arthritica, & podagrica, & nephritica, & in vesicæ, & matricis passionibus, si prolixæ fuerint. Similiter autem quando rheuma frequenter nocet auribus, vel naribus, vel oculis, vel stomacho, vel ori, vel omni superficiei, & neque desiccantur ab alijs adiutorijs, neque per se stare potest: solet enim ventris purgatio rheumatismos stringere. Hic quoq; ordinabo quo modo expurgetur melancholicus humor, post phlebotomiam, post retentionem hæmorrhoidum. Ad expurgandā verò, & remouendā prolixā humorū dispositionē vtimur cathartico in paralysi, & apoplexia, & atrophia, & in pessimo morbo, qui caros dicitur, & in grauitate permanēte in aliqua parte corporis. Ad restaurandū verò corporis habitudinē, vtimur catharticis, & in prolixis febribus vel quotidianis, vel quartanis, mania, melancholia, ecstasi, cachexia acrophia de malis humoribus facta, in elephantiasi, vel epiplepsia quoque, scabie, & lepra, exāthematibus, satyriasi in vlceribus multis spontaneis, & vix cicatrizantibus, & rheumatizantibus: & vt abundantem, & molestantem educamus humorem, vtimur catharticis in hidropico, & icterico. Hoc quoque ordinandum est de rheumatismis ventris, in quibus vtimur catharticis. Aliquādo etenim acer, & inutilis humor cōsidet pelliculis ventris, aut intestinorū, similiter, vt acria suppositoria, & acria clysteria commouens intestina, & ad desidendū conatum excitans. Vbi enim est acredo, ibi attrahitur humor de mēbris in circuitu, vel de toto corpore. In his verò dignum est vti catharticis, vt talis humor expellatur à toto corpore, & venter, & intestina mundificentur. Vniuersaliter autem catharticis vtēdum in robustis virtute, & promptis ad exercitia, stomachumq; robustum habentibus, & multam inutilem materiam in corpore congregantibus. Nimis verò pingues, nimisq; graciles ad purgandum incōgrui, multo abundantes sanguine, & frequenter deficientes, & vix curabiles, & citò vomentes pro qualibet occasione, & pueri, & senes, & mulieres fortiter menstruosæ, & purum valde corpus habentes, & qui benè cauerint in diæta, & quibus valde restringitur venter, secundū naturam, sed & etiā in dysenteria, & qui leuiter apprehenduntur cœliaca, omnes enim cęliaca passione grauati ad purgationem sunt incongrui. Nunc igitur incipiendum est à pharmacijs choleram purgantibus.

De Purgantibus Choleram Rubram.

CHolagoga dicuntur, quæ choleram rubram expurgant: quibus vtendum est, si opus est omni tempore, præterquam hyeme: in ætate quidem adolescentiæ, & iuuētutis: habitudine autem sicca, & gracili, & nigra, vel rufa: & in viris magis, quam in mulieribus: & in ijs, qui frequenter cibum corrumpunt: & in habentibus ventrem constrictum, & amara cholera abundantibus, facileq; irascentibus, & vrinas modicè egerentibus, cibisq; vtentibus calidis, & siccis: in passionibus autem ictericis, hepaticis, spleneticis, pleuriticis, phreniticis, synanchis, mania, cephalalgia, ophthalmia, erysipelate lepra, febribus tertianis, & quibus cholera abundat. His ita dispositis, notandum quòd cathartica non simplici aliqua qualitate euacuant, vt per calorem, nam si hoc esset, omnia calida purgarent, vt piper, sinapi: sed potius purgant proprietate quadam, eo quidem modo, quo magnes ferrum trahit. Sed catharticorum quædam, quæ ventrem molliunt, tantum malactica dicuntur, de quibus superius diximus. Nunc verò de fortiter educentibus sermo imminet: quibus vtimur, aut vbi materiam per metathesim medicamur, aut induratum morbum commouemus, siue vt reficiamus corpus, & ad suam temperantiam conuertamus, aut humorem molestantem educamus. Sunt autem alij quidam modi mixti, & compositi adinuicem. Purgantibus verò tempus est aptum ver magis, & maximè autumnus.

De Aloe.

Vide Aetiū lib. eodem 3. c. 24. Itidemque de subsequētibus ordine simplicibus penè omnibus.

Aloe totum corpus non euacuat, sed choleram in stomacho, ventre, & intestinis existētem educit perfectè, & suauiter, cum suppositis scybalis, quæ nimis educit. Datur autē capite grauatis propter fumigationes à stomacho frequenter ascendentes. Datur autem ophthalmicis propter eādem causam: & ijs, qui propter choleræ abundantiam sitiunt, & quibus lingua, & os facilè desiccatur: & quibus stomachi fit subuersio, aut propter calorem, aut propter anxietatem, siue propter aliquam infirmitatem. Detur quoque citrinis extra rationem factis: & vbi necesse est educere superfluitates: & clystere pro aliqua occasione intromittatur. Dentur aloes drachmæ duæ, cum melicrato. Optimum autem erit siquis acceperit eum quotidie vespere, siue quod melius est, manc, quia vespere post cibum, cibum corrumpit. Quibus verò insuauis est propter amaritudinem, cum succo corticis citri, vel brassicæ, vel cum terebinthina, & melle cocto, orobicas confice pilulas, & da ex eis secundum, quòd opus fuerit. Est autem eustomachicum plus omnibus catharticis.

De Scammonia.

Scammonia choleram rubram educit, stomacho maximè dolorem inferens, & insuauis, & grauiter olens, & valde sitim faciens: & cum oīa cathartica cacostomacha pręter aloen sint, scāmonia est præ omnibus. Abstinere igitur ab ea oportet debilē habentem stomachū: leuissima.n. existens, facilè ad corpus attrahitur, & de eo purgat, quod purgandū non est: sed impeditur eius euacuatio freqēter à calore febrium, vt de superfluitatibus parum educat. Danda est igitur infebrientibus, & eu-

A & customachis,& difficulter vomentibus,& non facilè deficientibus. Dosis verò eius est † scrup. ij. siue plus, siue minus, secundum virtutem: cui admisceatur sal, aut thymi cymæ, aut pulegij, aut aloe magis: †§quibus§ detur cum melle, vel succo ptissanæ.

† Al. drach.

† Al. quibus clã culum exhibere volumus.

De Peplio.

Peplij semen, aut cymæ in vmbra siccatæ dentur scrup. iiij. in melicrato modico aceto asperso, educit enim choleram rubram, & nigram, & phlegma, & ventositates. Et scd̃m ꝙ* Isaac dicit, maximè conuenit passionibus ex ventositate factis, † § & melancholiæ. § In vitio splenis quoque prodest, inflationibus prolixis & matricis, & colli, § & profundis tumoribus, qui fiunt in ventre. §

* Hippocrates.

† Al. quæ sanè melancholiam auspicantur.

De Elleboro Nigro.

Elleborus niger purgat inferius choleram rubram, maximè, & nigrã de toto corpore sine molestia aliqua. Ideo febricitantibus non grauiter, sed in circuitu, & ꝑ longũ tp̃s, dat̃, & † § manentibus chronicis, § in cephalæa diuturna: vtilissimus visceribus, & matricis passionibus. Maximè verò eius virtus est ad educẽdum ex toto, siquid corruptiuũ sanguinis est admixtum. Vnde vtilis est ictericis diuturnis, & exasperationibus circa superficiem, vt est lepra, & impetigines & similia: ad elephãtiacos quoq; facit. Dosis autẽ eius est scrup. iiij. siue plus, siue minus. Tenuibus aũt radiculis

† Al. laxis œdematis, quæ fiũt in abdomine, furentibus, & hemicranicis.

B prius aquæ infusis, deinde earũ ablato cortice, & in vmbra desiccato, diligenterq; trito, datur cum sapa, aut cum oxymelite: cui adiungitur causa boni odoris modicum petroselini, vel dauci, vel pulegij, vel satureiæ. Quòd si fortius volueris facere, scammoniæ modicum adiunge.

De Purgantibus Choleram Nigram

CHoleram nigram educentibus vtimur in melancholicis, & scotomaticis, & furiosis, & ijs, qui *atrophia laborant, & qui se abscondunt, & epilepticis. Detur autumni tempore maximè.

* Al. legendum est.

De Epithymo.

Epithymum igitur nigram choleram educit inferius. Dandum ergo perfectis scrup. † iiij, cum sapa, vel oxymelite & sale modico. Conuenit autem passionibus ex ventositate natis, hypochondriacis, & quibus hepar grauatur, & dyspnoicis. Similiter purgat illud superfluum, quod nascitur super satureiam, sed debilius est.

† Al. xij.

De Polypodio.

Polypodium choleram nigram maximè educit, & phlegma. Dentur autem radicis mundatæ scrup. vij. * Elixa eas in melicrato aquoso, vel Sole siccatas da comedendas ante cibum. Purgat quoque mediocriter in viscello gallinæ, vel ptissana cocta.

* infunde.

C *De Pulegio.*

Pulegium quoq; educit choleram nigram: & tragoriganum. † & pantheminum, quod leuitate modò dicitur & alixon, & alipon. § Dentur autem de vnoquoque scrup. vi. Melius autem dantur cum aceto, & sale modico & aqua, siccata & trita.

† Parthenion, quod & leucanthemon vocatur.

De Lapide Armenio.

Armenius lapis nigrã purgat cholerã, & omne pingue & viscosum. Ideoq; dat̃ melãcholicis, & elephantiasis, & similibus, & *phreniticis, & asthmaticis. Dosis aũt eius est scrup. iiij. siue plus, siue minus.

* Al. nephriticis.

De Centaurio Minore.

Centaurium minus choleram pinguissimam purgat, & mucillagines. Et ideo prodest spleniticis, & ischiadicis. Bibitur autem elixatura eius. Sumantur quidem centaurij scrup. vj. aquæ cotyla vna, & bulliat ad medietatem.

De purgantibus Phlegma.

PHlegmagoga dr̃, quæ phlegma purgãt: q̃bus vtẽdũ est ĩ frigidis habitudinibus, & ætatibus & ægritudinibus, t̃pe quidẽ hyemis, vt in paralyticis, apoplecticis, tumẽtibus tumore *frigido, & qui multũ & frequenter pinguia phlegmata mingunt, & quibus phlegmata abũdãt in vẽtre

* laxo.

D & pectore, & stomacho, & mulieribus rheumatizãtibus, et qui pinguia excreãt, et fastidiosis, et ischiadicis de mucilagine articulorũ factis, elephantiosis, maximè aũt ijs, q̃ hydropẽ anasarca patiuntur.

De Colocynthide.

Colocynthis phlegma purgat maximè, & cholerã, & mucilagines. Vnde neruorũ eorumq; passionũ est purgatiua. Det̃ igit̃ vtiliter oĩbus capitis passionibus, & orthopnoicis, & ischiadicis, et arthriticis, & ijs q̃ in renibus & vessica diuturnã affectionẽ habuere: est quoq; vtilis alijs passionib⁹, quæ sunt ex materia vix extirpabili & dura. Dant̃ aũt scrup. ij. de interioribus in melicrati cyathis duobus, debilibus aũt scrup. i. datur. Eligẽda est aũt alba, & mollis ĩterioris colocynthidis pulpa, nã sicca & denigrata inutilis est. Terenda est aũt & soluẽda diligẽter, & multoties cribrãda. Et q̃n vti ea volumus cum melicrato diligenter soluatur: nã trita anteq̃ infundat̃, tenuissima videtur, sed q̃n in melicrato infusa fuerit, tumescit valde, vt nõ facilè credat̃, ꝙ cribrata fuerit: quę si sic bibitur, tumescũt eius partes recẽtes in vẽtre & stomacho, & maximè in intestinorũ circulis, & reuolutionibus propter mollitiem: quæ acres existentes natura et demordentes, intestina vlcerant quibus insederint, et passiones neruorũ inferunt, et strophos, et fortes torsiones. Vnde cum multa cautela cũ melicrato oportet eã soluere. Quòd si mitius purgare volueris, colocynthidem desuper aperi, et oẽ semẽ proijce, et solũ pulposũ absq; semine in ea relinque, et reple eã *elixatura, vel vino dulci,

* sapa.

& ve-

& veteri,& sic infundatur per diem & noctem:deinde colabis vinum cum pãno, & calefacies, & E dabis bibendum. Optimè quidem purgat ictericos,& habentes liuidas pustulas in superficie.

De Tithymalo.

Tithymalus educit phlegma & cholerã nigrã. Dantur aũt cymæ virides in vasculo quodam ad ignẽ desiccatæ,& sic diligenter tritæ. Misceãtur aũt earũ scrup.iij.cũ polẽta & aqua,& sic bibant, nã siccæ comæ eius debiliores sunt. Cũ caricis aũt tithymali radix siccata in vmbra reponatur: & qñ ea vti volueris, corticis ablati diligenter triti scrup. iiij. immitte in vino dulci veteri,& sic infundi permitte die & nocte:& ꝑ pãnũ colãs calefacies modicũ,dabis ad bibendũ cũ vino. optimè purgat. Succus aũt tithymali dat̃ à quibusdã cũ caricis,vel cum polẽta, stagones.i.guttæ iiij.aut v. sed multũ vlcerãt linguã,& quæ circa eã sunt,& vẽtri calorẽ inferũt maximũ. Sed,si vis benefacere,in ficu matura & recenti,supradicti lactis iii.guttas immitte,de lacte eiusdẽ ficulneę secũdũ vires sumentis,& sic da ad comedendũ. Et si volueris seruare toto anno,poteris. Quacũq; hora dederis, facilè purgat:sed tanquam de fortissimo cathartico obseruare, quoniam mirabiliter soluit.

De Isio.

Ision phlegma purgat, maximè cuius cortices siccæ,& infusæ,vt prædictum est, in aliquo dulci vino da scrup.vi. Bene purgat quantumcunq; volueris, donec anum aqua non laueris:sed cum F panno lineo illum absterge:& quando tibi videtur sufficienter purgasse, laua anum frigida aqua, & extrema manuum & pedum in aqua mitte,& restabit fluxus.

De Elaterio.

Elaterium purgat nimis phlegma & choleram. Dabis autem obolos iij. cum lactis confestim mulcti cotyla vna Sed eligendum est,quod viride sit in colore,& leue,& non vetus.

De Cocco Cnidio.

Coccus cnidius phlegma purgat,& choleram mediocriter, sed magis * crudos & aquosos humores: est enim igneus & acutus. Dantur autem grana xxx. si verò leuius purgare volueris, dentur grana xx vel xv. Dentur autem sic: quod interius est ex granis, cum polenta teres & vino, & da ad bibendum:& postea modicũ olei rosei,vel melini sorbere facias,ne fauces exuras. Ideoque melius est ex eis cum melle cocto catapotia formare: quia aquosos humores magis purgat. Inter aquosos purgantia est magis habendum.

* serosos.

De Agarico.

Agaricum purgat phlegma,& choleram,sed mediocriter. Dabis ʒ.ij.cũ melicrato, vel oxymelite. Est autem cacostomachum:& quia leue est superiora petit. Sit autem albissimum,& facile,& G non valde lignosum, neque robustum.

De Cnico.

Cnicus idest semen croci hortensis, siue hortulani, purgat phlegma, sed non fortiter. Tritum ad ʒ. ij.& in viscello gallinæ,vel ptissana mixtum & colatum,sic bibitur. Quidam autẽ quod interius est cnici accipiunt,& terunt cum amygdalis,& aniso,& melle:& catapotia formantes seruant ictericis vtilia quidem, sed leuiora.

De Lathyride.

Lathyrides.i.cataputia,purgant phlegma magis. Dentur de maioribus grana xv. de minoribus xxx. & amplius purgari indigentibus: diligenter, vt mandant præcipe. Iis verò qui multa euacuatione non indigent, integra da bibenda, maximè si patientes fuerint cacostomachi.

De Aristolochia.

Aristolochiæ rotundæ semen siccum, tritum ʒ. i. bibatur cum melicrato: phlegma purgat & choleram: est autem eustomacha.

De LinoZostide.

Linozostis i.mercurialis,si elixetur,& sola folia comederis,sufficienter stercus expellit.

De Cucumere Agresti. H

Cucumeris agrestis radix, obolis duobus cum melicrato bibita, educit phlegma sufficienter sine molestia, & stomachum non euertit.

De Styrace.

Styrax pinguis & flauus datur ʒ † i. cum terebinthina mensura æquali in catapotijs, & phlegma satis educit.

† Al. ij.

De Thymo.

Thymi cymas cum floribus teres cum oxycrato,& sale modico,† § ʒ.x. aut minus: § & expurgat sine molestia satis phlegma & choleram.

† Al. drach.iiij. aut iij.

De Cyclamino.

Cyclamini radices solutæ ʒ.iij. aut iiij. secundum virtutem,cum hydromelite bibitæ, purgant phlegma & choleram,maximè autem per sudorem. Ideoq; bibentem oportet iacere, & cooperire,& calefacere corpus, vt sudoris exitum adiuuet.

*De * Allio.*

* Al. scordio.

Allij drach.iiij.solutæ,& cum hydromelite bibitæ,phlegma educunt.

A

De Chamæpity.

Chamæpityos tritæ ʒ. ij. cũ ficubus, vel cũ melle coƈto ſumptæ in catapotijs, educũt phlegma.

De Bdellio.

Bdellij arabici clari, atque flaui. ʒ. iiij. ſolutæ cum hydromelite bibantur, & phlegma purgabũt. Proprium autem eſt oculis rheumatizantibus.

De Radicibus Oliuæ & Pyrethri.

Oliuæ radicum corticum. ʒ. i. cum vino, vel aqua ſumpta phlegma purgat. Similiter pyrethri radicum oboli viij. cum aqua & ligdos ſemine ſcrup. iiij.

De Galla.

Gallæ quoque grana xl. excoriata comeduntur, & ſimiliter operantur.

De Hydragogis.

Hydragoga dicuntur quæ aquoſos expurgant humores: quibus vtendum eſt in hydropicis, & mulieribus moleſtatis per longum tempus ab *aliquo fluxu, *rheumatizantibus.

* Al. Albo.
* Al. rheumatica vlcera habẽtibus.

De Squama Aeris.

Aeris ſquamæ. ʒ. i. ſed in melicrato data, non ſolum aquoſos humores, ſed etiam phlegmaticos educit. Quædam verò prædiƈtorum phlegma educunt aquoſum, vt coccus cnidius, & cnicus, & linozoſtis, & agreſtis cucumeris radix, quæ hydropicis eſt vtiliſſima.

B

De Euphorbio.

Euphorbium phlegma educit, ſed maximè aquoſum, Acutiſſimum autem eſt nimis igneum, § & cholericum: § ideoq; colicis datur, & ventres frigidos habentibus: alios verò fortiter turbat, ſitimq; validam infert: ſed admiſce ei aliquod odoriferum ſemen. Dabis ex eo iij. obolos cum melicrato: melius autem eſt cum melle coƈto catapotia formare ex eo.

De Chamelæa.

Chamelæa coƈta in mulſam & bibita, aquoſa magis expurgat: purgat quoq; phlegma & cholerã. Mitte autem ex ea. ʒ. v. in duabus cotylis aquæ, & coque ad *quartam: in fine autem coƈtionis ſupermitte mel mediocriter, & parum coque, & colans da in potum. Quidam verò erunt valdè chamelææ. ʒ. † i. cymarum abſynthij duplum, & cum melle conficientes formant catapotia.

*Al. dimidium.

† Al. ij.

De Ammoniaco.

Ammoniaci, thymi ana, miſtas. ʒ. iii. in melicrato bibe: aquam educunt. Quidam ſpleniticis illud dant cum acetoſo melicrato.

C

De Sambuco.

Sambuci radicis corticum ſuccus bibitus. ʒ. ij. aquoſum humorem educit.

De purgantibus Sanguinem.

Sanguinem verò purgant, porri capitati ſuccus i. eius quod dicitur aratillum: mercurialis quoque, albæ violæ, agreſtis malua, & ſaluia.

Ratio Quorundam conficiendorum ac prius.

De Opio.

Opium ſic fac. Menſe Iulio papaueris viridis folia teras per linteolum extorquens: ſemen ipſius papaueris viridis teras, & ipſo iure miſcens coque vt ſpiſſum ſit, & ad Solem ſiccabis: & ſerua: illud eſt opium.

De Omphacomelite.

Omphacomeli ſic fac. Reci. botros mundos non maturos nec acerbos, & repone in vmbra, vt poſſint ſuæ humiditatis aliquantulum deponere: deinde exicca, & mitte de ipſo ſucco partes iiij. & mellis deſpumati partem vnam, & mitte in vaſe fiƈtili, & gypſeo cum calamo perforato, & ſuſpende ad Solem per dies quadraginta. Valet ad craſſas ventoſitates rheumatizantes, ad faſtidium & debilitatem ſtomachi, flaccida corpora confirmat, & maximè quæ ſyncopim patiuntur.

D

Alia Confeƈtio eiuſdem.

Omphacomeli ſic fac. Vuæ non maturæ ſucci partes ij. mellis partem j. in vaſe duplici coque, donec denſior liquor ipſe fiat, & vtere.

De Oeſypi Ceroto.

Oeſypi cerotum ſic fac. Ceram, axungiam ſine ſale, colophoniã, ius lanæ, vetus oleum, ana li. i. iuris fænugræ. vnc. vj. adipis anſerini & pullini, ana vnc. i. coque oleũ cum iure lanæ, & fænugræci diligentiſſimè, donec ad mẽſurã olei veniat. Iterũ pone ad focum, additis ſupraſcriptis ſpeciebus.

De Iure de Lana.

Ius verò de lana ſic fac. Lanam ſuccidam in aquã multã pone, vt molliatur, diebus ſex: ſeptima verò die coque, & ipſam pinguedinẽ deſuper collige ſupraſcripto penſo, & exinde cõfice cerotum.

De Hydromelite.

Hydromeli ſic fac. Mellis optimè deſpumati libras xx. ſucci cydoniorum libras v. aquæ fontis libras xl. miſce diligẽter in vaſe fiƈtili tenui, & picato, recõde, & claude: & mitte ad Solẽ ſub teƈto diebus xlv. hoc eſt ex die calendarũ Iulij vſq; in iiij. idus Auguſti, ita vt intra quinos dies vas conuertas, vt partes quæ quinq; diebus fuerunt ſuperiores, fiant infimæ. Hoc genus poculi vino vetuſto melius redditur, vt neſcientes quid bibant, putent ſe optimum vinum bibiſſe.

De Gariophyllato.

E

Gariophyllatum ad catarrhũ sic fac. Gariophyllos, zingiber & piper tere, adde vinum, & paucum mellis, & pone ad focum vt benè ferueat: deinde pone in cuppa lignea radicem apij, petroselini, libystici, costi, fœniculi; & super istas herbas in ipsa cuppa mitte gariophyllatum feruentem: & tandiu ibi sit, donec temperetur vt bibi possit: per dies tres, mane & sero hoc facias.

De Chalcocecaumeno.

Chalcocecaumenon sic fac. Limaturã de cupro in ollã rudẽ mitte, adde acetũ in ipsa olla gypsea de argilla: et mitte in foco, vt intus et foris ipsa olla rubra sit quasi focus: tolle à foco, et mitte intus fusticulos paruos, et ipsam ollã ad Solẽ mitte vsq; dũ refrigeretur: et illud est chalcocecaumenon.

De Amylo.

Amylum sic fac. Mitte frumentum mundum in aqua per noctes, et dies tres, & per singulos dies aquam renoua: postea in pila macera: adde aquam, et per linteum extorque in concha, & dimittas residere: et tunc ipsam aquam diligenter expurga, vt imum non moueas: quod remanet ad Solem sicca: et hoc est amylum.

De Cerusa.

Cerusam sic fac. De plumbo fac tenues laminas, & mitte in vase operculato aceti modium medium, et super acetum mitte ipsas laminas plumbeas, ita vt acetum non contingant: tunc ipsum vas gypsa vt nullum spiraculum habeat: ibi maneat diebus xv. postea tolle laminas, et rade puluerem quem ibi inueneris, et erit cerusa.

F

De Aerugine campanæ.

Aeruginem campanæ si fac. Laminas de cupro tenues facias, et sicut de plumbo diximus ad faciendam cerusam, facias, et habebis æruginem campanæ.

De Medulla Ceruina.

Medullam ceruinam albam si fac. Frange os cerui, & tolle medullam, et dimitte manere in vino horis quatuor: de ipso vino tolle, et in aqua mitte, et manibus macera donec alba fit: fac tortellos inde, et repone, et vtere.

De Sapa.

Sapam sic fac. Musti de peculo. ℥.xv. tolle, cydonia integra, viij. caricas xv. dactylos iij. anethi ramorum M i, fœniculi similiter, apij similiter: coque ad tertiam: et quando refrigeratum fuerit cola, et repone in vase fictili et picato.

De Careno.

G

Carenum sic fac. Musti dulcis modios xx. mellis vnc. x, cydonia partita xx. poma similiter, pulegij M.v, canabis rad. M.j. cyperi M.iii. apij rad. et seminis M.j. scariolæ ramorum, et seminum, petroselini ramorum et se, costi hortulani, radicum fœniculi, radicum lybistici, ana M.j. hæc oĩa. coque ad medium, et refrigeratum repone in vase picato.

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Musti dulcis modios x, balsamitæ siccæ M.iii. cyperi rad. M.iii. petroselini radi. fœniculi radi. apij radi. libystici rad. ante M.iii. nuces pineas integras v. cydonia partita xii. coque ad medium, postea cola, et adde mellis cocti modium j. commisce bene, et quando refrixerit, repone in vase fictili picato.

De Garo Cathartico.

Garum catharticum sic fac. Polipodij pul. lib. i. piperis al. gra. 50. diagridij vnc. i. gariophyllorum cochlearium j: terens commisce cum melle, & repone in vase vitr. deinde accipe ad quodcunque volueris coclear j. vel ij. secundum vires: maximè humorem educit melancholicum.

De Lycio.

Lycium sic fac. Prunellas de caprifolio collige mense Septembri, et tere, per linteumq; extorque, et succum eius ad Solem in concha sicca, et erit lycium.

H

De Acacia.

Acaciam sic fac. Mense Septembri prunellas ex nigra spina tere, per linteum extorque, succũque eius in vase argenteo siccabis, et erit acacia.

De Flora.

Floram sic fac. Cerusam tritam cum oleo et cera modica coque in vase cupreo, aut æreo: cataplasma vbi necesse est apponere, celeriter corium adducit.

De Ptissana.

Ptissanam sic fac. Mitte hordeum pinsitum in ollam rudem, cum aqua bene coque, per linteum extorque, condias de sale, butyro aut oleo, cum pipere et cinnamomo modico: repone et vtere.

De Chalcido.

Chalcidium sic fac. Aeris florem in aceto vehementissimè subigito, sicca ad Solem, fac puluerem & vtere.

De Opopanace.

Opopanacem sic fac. Herbam virgultam, et radicum panacis siue meu, tere, extorque succum eius, in Sole siccabis, et erit opopanax.

A *De Omphaco.*

Omphacum sic fac. † Acinos expressos accipias, carnes ipsas & nucleos in Sole siccatos tunde, fac in puluerem, & erit omphacum. †Al. acidas oliuas.

De Diagridio.

Diagridium sic fac. Mense Augusti collige herbam tithymali, & eius radices pinse: ius ipsius, id est lac in vase argenteo mittas, vt coaguletur sic ad Solam diebus vndecim: & pro necessitate quando opus fuerit vtere.

De Aphronitro.

Aphronitrum sic fac. Nitri partes ij. & saponis j. distempera cum prima gutta saponarij: factisq; trochiscis ad Solem pone.

De Polenta.

Polentam sic fac. Hordeum quando cœperit habere quasi lac, mitte in furno: & quando desiccatum fuerit, paleis munda, & fac farinam.

De Elaterio.

Elaterium sic fac. Succum cucumerum agrestium non maturorum exprimè, expressumq; super plenum vas aquæ infunde, & quod supernatauerit collige, & ad Solem sicca. B

De Resina frixa.

Resinam frixam sic fac. Rec. resinam pineam, in ollam missam durissimè coque, & sic proba si est frixa. Gutta posita in marmore si infrigidata puluerizetur, tolle ab igne.

De Aqua ignita.

Aquam ignitam sic fac. Rec. salis lib. ij. sulfuris viui, tartari, añ. vnc. † j. vinum forte, & fac ad disciplinam aquæ rosatæ. † Al. iij.

De Hydrelæo.

Hydrelæon sic fac. Rec. partes ij. aquæ, et iij. olei.

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Rec. partes ij. aquæ, et iij. mellis.

De Posca.

Poscam sic fac. Rec. aquæ partes ij. vini tres, et coquantur.

De Cephalæa.

C SIquis cephaleam patitur, et vnum de brachijs tumuerit, vel caput, et ex vtraq; parte, seu sinistro oculo signũ apparuerit in modũ lẽticulæ, moriturus erit. Si verò ex nullo alio signo moriturus est, demus ei hæc antidota, esdram. s. vel philoniũ, hieram picram, blaucam. Et puluis fiat ex spica nardi, et squinantho, et ammoniaco, et succo tithymali virginalis, et interioris: et opium, et semen papaueris, et flores centaurij addantur, ex nullo magis, sed æqualiter ex omnibus fiant: et diagrigdij vnc. j. his oĩbus in puluerem redactis, dabis scrup. i. cũ vino calido: et anethino, ac rosaceo oleo perfunde caput. Itẽ Esdræ potio cũ vino calido tẽperata, et bibita, sine vnctione facta, dolorẽ capitis sedat. Item Theodoricon emperiston magnum, ad omne vitium capitis facit: hoc idem facit diaolibanum. *Ad dolorem capitis, & calorem.* Accipe cymas salicum, et in fortissimo aceto ad ij. partes decoque, et exinde caput et pedes foueas, et ex cymis caput fomenta. Item galbanum chartè impone, et pone in parte illa, qua caput dolet, et prodest. Item sauinam tere cum albumine oui, et cum aceto fortiter distẽpera, et emplastrũ fac super caput eius, et ibi dimitte ij. diebus, et ambo crura eius vsq; ad genua mitte in aquam frigidam, et da ibi ei potum ad soluendum. *Ad febrem capitis, quæ non permittit hominem dormire, vel quiescere.* Tolle capita papaueris sicca, vel viridia, et semen lactucæ, violas, et folia myrtæ, et pone in cacabo aqua pleno, et coquatur vsque dũ oẽs herbæ dissoluantur: et ex decoctione ipsarum pedes, et crura lauentur, et extergãtur D linteo fortiter, deinde vngantur oleo violato: et sic somnum præstabis, et dolorẽ et angustiam auferes. *Potio ad dolorem capitis.* Fœniculum, rutam, libysticum, mel, piper, vinum, totum commixtum ieiunus bibat. *Item ad somnum.* Succus papaueris agrestis cum farina hordei inunctus dat somnum. *Item ad dolorem capitis.* Folia hederæ terrestris cum albumine oui in fronte ligata prosunt. *Electuarium ad capitis & stomachi dolorem.* Rec. masticheſ, anisi, fœniculi, polypodij, thuris, myrobalanorũ indorũ, croci, spodij, sandali albi, et rubri, portulacæ seminis, diagridij, ana ʒ. iiij. zacaræ, amygdalæ, ana vnc. s. tragaganthi ʒ. ij. cãphoræ scrup. j. musci scrup. s. violæ quantum de alijs oĩbus speciebus, tẽpera cũ syrupo violaceo. *Vnguentũ Laxatiuũ, quod caput alleuat, stomachum purgat, appetitum confortat, oculos clarificat.* Rec. succi apij vnc. ij. foliorũ rubri succi vnc. iij. polypodij succi vnc. iiij. laureolæ succi vnc. j. fœniculi succci vnc. xiij. mercurialis succi vnc. xiij. olei lib. ij. adipis gallinæ, et verris ana lib. v. resinæ vnc. j. thuris, mastiches, ana vnc. s. casiæ fistulæ medullæ vnc. ij. *Ad Tineam.*

Elleborum nigrum tritum cum vncto pone super totum caput. *Ad idem.* Ficatum porcinum crudum, et calidum cataplasma diebus nouem, postea laua de aqua frigida, et sanabitur.

Ad Furfures.

Accipe semen vrticarum, & trita parumper, et pone in aceto per diem et noctem, et postea laua caput

caput de qua re volucris, deinde verò de ipso aceto, ad vltimũ autẽ de pura aqua: hoc fac bis, vel ter. *Ad idem.* Coque cyclaminum in vino, & caput ablue: deinde coque saluiã in vino, & caput ablue: & super hoc puluerẽ nepitæ asperge super totũ caput nocte, & mane iterum laua cũ saluia.

Ad Capillos cadentes.

Apes quàm plures in olla noua include, & ibi eas incende, & cum oleo tere, & exinde in caput mitte, & scarificatum perunge.

Ad Diuturnam Alopeciam: & ad renascentes capillos.

Pyrethrum tritum mixtum cum felle vituli sæpius perunges. Stercus etiam felis idem præstat cum aceto illinitum. Euphorbium cum oleo frequenter impositum idem mirabiliter operatur. *Ad idem.* Caprarum stercus, & vngulas ipsarum combustas, & cum aceto solutas adhibe. *Ad idem.* Testudinem viuam super sarmenta incende, & cinerem eius in cacabo nouo cum aluminis vnc. ij. & medullæ ceruinæ totidem, cum vino coque, & alopeciã inde frica. *Item ad vriones in capillis.* Accipe fel *terræ, & fel bouinum, seu taurinũ, & acetũ, & pone in cucurbita de creta, facq; fortiter feruere, & refrigerato, & colato, laua semel, vel bis, deinde laua cum aqua calida si vis.

Ad idem, & vt capilli citius crescant. Olibanum cum stercore murium pari pondere tere cum aceto & perunge, sed ante loca nitro frica. Idem facit git vstum cum aqua tritum & illinitum. Itẽ lathyris trita, & cum oleo, cocta, & illinita mirabiliter capillos augmentare facit. Item fimum caprinum combure in testa, et tẽpera cum oleo, et raso capite inuncto spissos capillos præstat. Flos agrimoniæ tritus cum oleo, et fricatus, nigros capillos facit. *Item ad capillos cadentes.* Agrimoniã tritam cum lacte caprino impone. *Ad idem.* Verbenam cum absinthio in lixiuio coque, & laua caput assiduè. *Vt capilli nascantur vbi volueris.* Panem hordeaceum, et chartam cum sale æqualiter combure, et tere cum adipe vrsino, et vnge locum. *Vt capilli nascantur vbi vis.* Vnge caput oleo myrtino, quod sic fit. Rec. flores myrtæ, et coque cum oleo communi, & eo colato pone recentes alios flores myrtinos, et stet sub diuo xl. diebus: sic fit omne oleum, vt rosatum, etc. Item corticem mediam de vlmo in aqua coque, et de ipsa aqua caput laua, deinde puluerem rutæ superasperge. *Item ad capillos, & pilos vt nascantur.* Pellem de capite vulpis calybitidis i. tugurialis excoriatam combure, et lacertæ viridis corpus eiecto capite vno die, aut nocte suspende, et postea coque in oleo simul cum puluere, et vnge vbi volueris. *Ad idem.* Ex cortice capparis incenso cum melle inunge. Similiter ex puluere ranarum, & muris fimi cum pice liquida, et ex cinere quercus nouellæ vnge sæpius.

Ad Auferendum Pilos.

Ad pilos de facie, vel alia parte corporis auferendos. Psilothri calcis viuæ lib. j. in vase fictili ad ignem, sine aqua per diem et noctem dimitte: in crastinum autem aquæ quantum sufficit infunde, et diu agita: postea adde lepnias pulueris. i. auripigmenti vnc. ij. Quando verò probare volueris, an perfectè coctum sit, penna immissa, et abstracta si depilatur, coctum est: tunc in balneo antequam laueris vnge: post horam quando iam pili cadunt, de furfure absterge, et laua. *Vt pili ita ablati nunquam renascantur.* Cicutæ semen, vespertilionis sanguinem, verbenæ succum commisce, vt multum spissentur, vnge nocte prius ablatis pilis.

De Hemicrania.

Siquis hanc passionem habuerit, et nullum cibum sumere quærit, et dormire nequiuerit: nauseare iterum non valuerit, et nullum suspirium fecerit, et potestatem in lingua non habuerit, vt debet, sed hæsitauerit, vt ictericus, ista signa mortem significant. Si verò nulla sint mortalia, dabis ei picram Galeni, et sal catharticum. Vnguento thermantico, seu calido vnge caput eius. Item succo foliorum hederæ cum oleo, et aceto vnge nares, et statim dolor sedatur. *Pilulæ ad Hemicraniam.* Recip. myrobalanorum citrinorum, kebulorum, indorum, añ vnc. s. croci orientalis, mastiches añ vnc. ij. & scrup. ij. scammoniæ vnc. j. s. aloes hepatici quantum pensat totum, tempera cum succo fœniculi, et da eunti dormitum. *Ad idem, & ad quoslibet alios morbos.* Baccarum lauri cum folijs vnc. j. bryoniæ vnc. j. mastiches vnc. j. aloes vnc. ij. tere et cõfice cum succo caulis, et fac inde pilulas, et da patienti post comestionem xi. vel xij. secundum virtutem, eunti dormitum. *Ad Idem.* Herba quinque folia in vino, aut in aceto trita perunge.

De Scotomia.

Qui villam iugiter circuit per gyrum, vel contra Solem respicit, seu in puteum, seu in quemlibet locum manum mittit, vt inde aliquid attingat, et statim cadit et spumat, mortale est. Si autẽ nullum mortale sit signum, abrotanum da bibere, et in capite pone theodoricon emperiston, et hieram, et anacardinum theodoricon. *Item ad capitis vertiginem.* Balsamitam cum oleo tritam et expressam, cerebro et fronti tepidam vnguendo appone.

Ad Caput fractum.

Aranea tela cum oleo, et aceto, fracto capiti apposita, dolorem tollit, et sanat.

De Epilepsia.

Qui ceciderit in hanc passionem, et contraxerit omnia membra in vnum, non tamen spumat, et postea libenter manet solus, et cum nemine propria voluntate loquitur, signa mortalia sunt.

Siquis

A Siquis lunaticus spumat,& oculos conuertit,& fremit,& mugit,& cadit, & membra contraxerit,& colorem similem croco habuerit,moriturus est: si autē hæc signa desunt, cū blanca, aut sancti Pauli antidoto,aut Esdræ cum scammonia, ei subueniatur: Itē epilepsia nascitur ex tribus humoribus,i.phlegmate,colera rubra, & melancholia. Siquis cadens fecerit spumā multā & albam, & stridet dētibus,erit de phlegmate. Si verò qñ ceciderit claudit oculos quasi dormiat, & nō proijcit spumā,& citò resurgat,erit cholera. Si autē vultū nigrū habebit, & distorquebit os, & caput, & linguam,& manus strinxerit,& fecerit spumā paruam, & continebit se quasi ad mortē, de melancholia erit. Item per vrinā potest cognosci,ex quo horum trium æger patiatur,quia si fuerit alba & crassa,erit de phlegmate: si citrina & parum nigredinis habuerit,de cholera rubra: si alba & nigra & crassa,erit de melancholia: hoc potest probari in sequenti nocte sui casus, vel præcedenti in vrinis. Patientes autē melācholiæ causa,vel phlegmatis sic curari possunt. In primis talē diætā accipiant xv. diebus vel xx. comedant carnem* ouillā non pinguē, coquinatam, & agnos paruos. De volatilibus,comedant gallinas,gallos,anseres, anates, pullos columbarū domesticos, phasianos. De oleribus,porros coctos cum oleo, buglossum coquinatū,pastinacas coquinatas, fœniculum,asparagos,ius cicerum cum oleo. De fructibus verò nullum, nec pisces. Bibant vinum subtile cum aqua. *Potio ad idem.* Rec. pœoniæ grana,saluiam,absynthium,vrticam,marrubium: secundum æstimationē in aqua frigida tēperabis. *Item ad idem.* Lasar,i.assæ fœtidæ,maluæ, betonicæ, abrotani,phu,cinnamomi,piperis albi,rhu pontici,euphorbij,salis,ficuū, opopanacis, saluiæ, origani,diagridij,scillæ,casiæ fistulæ,ammoniaci,masticheś,hyoscyami,costi,rutæ,castorij ana vnc. j.s.sagapeni,mandragoræ,mercurialis, sampsuci, thuris, añ vnc.iiij. da ei cū aqua calida in modū auellanæ. *Item puluis ad caducos,& qui spumant,& paralyticos.* Rec. olibani, masticheś, myrrhæ, sanguinis draconis, aspalathi, antimonij, æquali pondere, opopanacis vnc.j. oliuæ smaragdinæ, bdelij varij,petræ de capite corui marini nigræ †vnc.iij. crystalli, sadib.j. folia nucellæ, nascam.i. fungū quercinū,carbones sambuci,petræ sancti sepulchri,nascam vitis, † pānū blathæ byzantiæ, nascā myrtinā,† crucē marinā,herbam occasionis,† cicerellū,furfura, matrissyluā, herbam hircinā,betonicā,maiorē maluā, marcoram, i. marrubium,baccarum, † malum styracis, vngulam vrsinam,corium vituli marini,fel & ficatum vrsinum, fel & ficatum corui, fel & ficatū erinacei,cingulū de corio capreoli,os de corde cerui,sulfur,pallā maris,radicē de carduo albo, ana ℥.ij. puluerem fac & da cum aqua frigida. *Ad idem.* Oua coruorum comesta prosunt, expertum est. Qui perdit loquelam culpa epilepsiæ,succū rutæ agrestis naribus inijcies: hoc sæpe facto eam recuperabit. *Vnguentum ad idem.* Centumneruiam, violam,brancam vrsinam,allium, farfaram, apium risus,batrochion,linguam caninam,sisymbrium,fœniculum,lybisticū, aquilegiā, æqualiter, herbam fœtidam plus quā de alijs: his oībus pinsitis cum axungia scrofæ recenti, & in axungia valdè coctis,exprime fortiter per pannum in aqua frigida, & quod supercoagulauerit collige, & repone,& vtere. Infirmus autē secludatᷣ diebus xxx. prius tñ accepta potione, quæ optimè purgat, capite raso,& bene calefacto,mane totum caput hoc vnguento, & totum collū in circuitu vnge, & sero similiter eunti dormitum: & hoc xxx. diebus facto, Rec. Castoriū,& olibanū,& antimonium, æquali pondere,& pulueriza,& distempera cum fœniculi succo,& da ad bibendum mane ieiuno, & sero eunti dormitum,& hoc per xxx. dies,& custodi à cibis contrarijs. *Item probatum vnguentū epilepsiæ.* Rec. linguam caninam,brancam lupinam,plantaginem de aqua sulfurea,sisymbriū, fœniculum,libysticum,centrum galli,violam,saluiam: hæc omnia æquali pondere cum recenti axūgia scrofæ in aqua decoque, & cola fortiter, & quod supernatauerit infrigidatum,collige. Et qñ operari volueris, cathartico patientem purga, prout res postulare videtur: deinde abraso capite abundanter inunge, habens idem supra caput & circum amplam testā calefactā,vt affatim calorē ministrare possit: hoc per triduum, vel quātū opus fuerit fac. Et aquā aliquātulū mellitā & calidā bibat. Antimoniū,castoriū,olibanū, linguæ caninæ radicē, fœniculi radicem, æquali pondere,& pulueriizatis vtatur in supradicta aqua,vel eius succo expresso. *Item ad idem.* Fac bullire cētūnerniā idest barbaram syluanam in ix. phialis vini, vt redeat ad tertiam: da phialā j. per dies nouem.

* Al. suillam.
† Al. drach. vij.
† Al. carnem.
† Al. curcumam
† Al. canosola. i. polium.
† Al. cyclaminum.

(Margin letters: B, C, D)

De Apoplexia.

Qui ceciderit in apoplexiam, & de multis rebus desiderat sibi cibū afferri & potum, & statim quando videt hæc abominatur, siue masculus fuerit, siue fœmina, mortē sibi imminere significat: qui autem non habuerit hæc signa, curari poterit cum supradictis antidotis & vnguentis.

De Phrenitide.

Qui ex phrenitide multum alienatur, phlebotometur de media vena frontis, quantū oui testa capere potest. Si perdiderit loquelā, sternutamento vtatur, quod conficitur ex condisi herba. Si autem præ nimia angustia dormire nequierit, crura & pedes lauentur ex decoctione violarum, & rosarum, & semine lactucæ, & myrtæ & sic colatis linteo, vngatur oleo violato: & si non alienatur,& desiderat balneum, sine aliquo timore detur. Si autem hoc totum non profuerit, radatur totum caput,& ex calido pulmone pecoris obuoluatur totum caput, & maneat ibi per totam noctē,& super folijs cucurbitæ: & totus stomachus similiter obuoluatur de folijs: & matutina hora præ nimio fœtore auferantur. De cibis, vtatur cucurbitis,& portulacis conditis cum pauco oleo & aceto,

& aceto,& comedat far,ptiſſanam:de pomis aũt mala granata,& mala ſyria,& pira. *Item ad phrenitin.* Succus hederæ in naribus infuſus, & ruta mixta cum aceto, cerebroq; ſuperpoſita, nimis adiuuat. *Item ad ſomnum.* Semen hyoſcyami fortiter tere,& cum lacte mulieris, & oleo violato, vel roſato tempera,& tempora & frontem inunge. E

De Melancholia.

Qui melancholiam patitur,ſi ſemper vomit, & faſtidiũ patitur, & nihil de cibo & potu accipere poteſt, tamen hoc tantillum,quod ſumit,non proficit ei: & Solis,vel ignis ardorem nequit ſuſtinere:& dormire non poteſt,tamen quando dormit ſupinus iacet:& nunquã firmiter dormit: & poſt dormitionem pigritia in eo ſentitur:& ambo labia viridia ſunt: moriturus eſt. Itẽ ſi multum ſitit,& lateris patiatur dolorem ex vtraq; parte,talis eſt ei curatio.Calami,nardi,caſiæ,fiſtulæ,euphorbij,coſti,añ drach.ij. eſulæ drac.iiij.hæc oĩa in puluerẽ redige,& cum vino bibat ieiunus valde diluculo,& tunc ieiunet ad horam nonam.*Idem ad idem potio.* Ireos tunſum & cribratum miſſum in vino ieiunus bibat mane. *Aliud catharticum.* Tartarum, & farinam tritici mitte in vino in ſero,alia die fac inde pilulas,& dabis ad manducandum ieiuno. *Item ad idem medicamentum purgatorium melancholiæ quod hunc humorum propriè purgat,& liberat corpus.* Recipe aniſi vnc j. petroſelini vnc.iiij.epithymi drach.iij.mel quod ſufficit:dabis cum aqua, vel cum vino. F

De Lethargo.

Qui in lethargũ ceciderit,& libenter eſt ſolitarius,& multum comederit, & eo ꝙ amplius deſiderauerit,& loquitur quod non decet,& iugiter ſaliuã ſuam foras mittit,moriturus eſt,maximè ſi ſudor frigidus in facie & ceruice fuerit. Si verò talia ſigna defuerint, ita curabis. Ante diem tertium nihil eſt adhibendũ: iacere debet in loco luminoſo: frequenter pulſando, nomen eius vocetur.Quòd ſi præualeat plurimum ei ſomnus,vngenda ſunt ex oleo dulci,& calido eius præcordia, & lana munda & calida faſciãda:cibo aũt dato,fricentur illius manus,et pedes.Quòd ſi iterũ dormiuerit,mulſam accipiat,et clyſteria inijciantur,et caput preſſius tundatur: ferulæ incenſæ fumus eius naribus apponẽdus eſt, ſicut etiã lucernæ extinctæ odor olfaciẽdus eſt.Sic ruta in aceto trita eius naribus adhibenda eſt. Siſymbrium in aceto tritum infundimus in capite,aut teſtudinis ſanguinem in fronte illinimus. Ptarmico cerebrum mundare conuenit:alij ſanguiſugã fronti & temporibus adhibent. Ex cornu ceruino,et galbano fieri fumum eius naribus valde approbamus.

Ad Oculorum Vitia.

SVper panem hordei calidum et per medium ſciſſum puluerem carui aſperges, & ante oculos patientis tenebis. *Ad ſanguinem & vulnus oculorum.* Primũ tere pinguedinẽ, & poſtea adde farinam milij,& diſtempera cum vino in modum vnguenti,& linteolo ſuperpoſito, cui opus fuerit impone. Item tolle crocum orientalem, & lycium, & ſuccũ ocymi, & lac fœminæ marem nutrientis,et dactylorum carnes.oĩa tere fortiter,et cum aqua roſata, vel cum ſucco ipſo, et lacte diſtempera in modũ vnguenti,et ſuper oculos pone. *Item ad oculos ſanguinolentos.* Tolle pullum columbinum,& ſub ala incide,& ſanguinem qui inde exierit in oculos infunde, probatum eſt. *Ad lachrymas oculorum.* Tolle rapas ſylueſtres,et tere fortiter,& cum aqua roſacea diſtempera,et ſuper oculos pone. probatum eſt. *Ad lippitudinem oculorum.* Atramentum,mel,albumen oui æqualiter teres,et oculis ſuperpone, mane et ſero lacte mulieris inunges. *Item ad lachrymas oculorum.* Rutæ ſuccum,et mel commiſce, et oculos vnge. certum eſt. *Item ad ſanguinem & dolorem oculorum.* Aloen,et opium tempera cum lacte mulieris, quæ nutrit maſculum. *Item ad tumorem, & caliginem, & ſanguinem.* Verbenam cum albumine tere, et tritam impone. optimum eſt. Item cynogloſſi ſuccus in oculis immiſſus,et herba trita et ſuperpoſita oculis, mire prodeſt. *Item ad caliginem oculorum.* Rorem qui cadit in matutino,et ſuccum rutæ collige in vnũ, et in oculis mitte. *Ad pannum oculorum.* Puluis olibani cum melle et aceto, ac ſtercore maiorum murium mixtus, atque inunctus,caput denudatum capillis veſtit:et pannũ oculorum diluit: dyſenteriæ obſiſtit cũ aqua ſumptus occaſione frigoris: lumen amiſſum puluerizatus,et iniectus reſtaurat. *Item ad pannum & ſanguinem oculorum.* Membranam oliuæ fortiter tere,et miſce cum albumine oui,et pone ſuper oculos,multum valet. *Ad vngulam oculorum.* Tolle anguillam viuam,et extrahe inde ſanguinem,et mitte in oculum,multum valet. *Item ad idem.* Recipe nitrum, et mitte per ix.dies in ignem: et poſtea fac tenuiſſimum puluerem, et mitte in oculum. expertum. *Item ad ſanguinem oculorum.* Rec.ſuccum apij, et albumen oui,miſce ſimul, et mitte in oculum ſero eunti dormitum. probatum eſt. *Ad idem.* Rec.ſalicem ſiccum,combure fortiter in ignem, poſtea fac tenuiſſimum puluerem,mitte in oculum eunti dormitum:probatũ eſt. *Aliud ad pruritum,& pinguem pituitam.* Succum vel folia apij miſce cum bono vino, et dimitte per vnum diem, poſtea vnge oculos, vel laua. mire prodeſt. *Ad albuginem oculorum.* Succus agiolæ,fœniculi, inſtillatus eunti dormitum, multum valet. Stercus album tantum lacertæ cum vino temperatum idem facit. Item ſuccus hederæ terraneæ in nare eiuſdem partis oculi, in quo fuerit albugo, immiſſus, capite vehementer reflexo manente, albuginem eijcit. *Item ad clarificandum viſum.* Fel vulturis cum ſtercore humano mixtum, et vino bene colatum,et oculis immiſſum mirè facit. Fel arietinum immiſſum hoc idem facit. *Pilulæ ad viſum expertæ.* Rec.ſquinanthi, ſpicæ,xylocaſiæ, xylobalſami, carpobalſami, G H

ſami,

A sami,agarici,asari,rosæ,violæ,epithymi,absynthij,colocynthidis, terebinthinæ,cinnamomi,croci orientalis,stœchados,masticʰes,ana drach.j.diagridij drac.iiij.aloes hepatici vnc.v. tempera cum succo absynthij, & fac pilulas.

Ad aurium vitia.

AD aurem percussam,vel vulneratam. Calidi panis interiora cũ melle tere:& frequenter pone *Item ad aurium dolorem.* Tolle cępas,& tere fortiter,& adde cyminum,& mitte in frixorio, & fac in modum cataplasmatis,& tepidum pone super aurem. *Item ad auditum.* Micam panis hordeacei impone calidam. *Ad aurium dolorem.* Succum menthæ tepidum infunde. *Item ad aurium dolorem.* Rutæ cymam, & cyminum tempera cum lacte mulieris, misce & cola: & succus inde extractus tepidus auribus instillatus valet. *Item ad aurium dolorem, ventositatem, & surditatem.* Cępulam albam,& allium, simul tere,& exprime inde succum,& auribus instilla. Item tolle malum terraneum,& caua,& immisso oleo coque,& in auribus instilla: idem præstat. *Item ad diuturnos sonitus.* Euphorbium cum oleo cyprino tritum,& calefactum in aure missum, singulare præsidium est. *Item ad dolorem calidum, & tumorem.* Succus cucurbitæ cum oleo rosaceo calefactus, & immissus sanat. Item lycium,& opium lacte mulieris admixtum, & auribus immissum nimios do-
B lores mitigat,si tamen opium vetus fuerit. Item oua formicarum tere, & per linteum cola, & adde polygoni succum,& auribus infunde: vetustissimum emendat surdum. *Si vulnus in auribus fuerit, aut auditus grauetur.* Vrinam puerilem tepefactam infunde: humorem desiccat, & celeriter sanat. Item hederæ succum cum vino mixtum infunde.

De fluxu sanguinis narium.

AD narium sanguinis fluxum. Testas ouorum,& maxillas cancri,& sanguinẽ draconis,& stercus bouinum siccum,et parũ de psilothro vnguento sicco,quod remanet in vase,in quo conficitur: hæc omnia tere, et in puluerem redige: et quantum tres digiti leuare possunt, vel quantuncunque potest cum nare,vnde sanguis fluit,leuare, attrahat, et liberabitur. Hic puluis cũ aqua frigida temperatus, in mane et sero potatus cum prædicta mensura, scilicet trium digitorum, curat fluxus mulierum,dysentericos,et hæmoptoicos. *Item ad idem.* Gypsum cum aceto forti,aut argillam, fronti, vel temporibus illine, et testiculos in aceto forti patiens teneat. Item lumbricos terrestres cum thure,et tenui albumine oui contere, et fronti, et naribus impone. Item bombacem aliquantulum vstum,et vino,et oleo infusum,in nare,de qua sanguis exit mitte,eamq́;exinde oppila. Item herba sanguinaria pinsita,et naribus imposita sanguinem sistit. Puluis vrticę combustæ nari-
C bus insufflatus idem facit. Item vitellus oui assatus,et durus naribus immissus sanguinem stringit.

De fœtore narium.

Ad nares, male olentes. Rutæ semen, absynthij semen, vel pyrethri accipe: fac puluerem, et in naribus pone.

Ad polypos naris.

Recipe aluminis scissi,myrrhæ,sandaracæ,ana drach.iiij. æris vsti,gallæ,ana drach.j.diligenter tere: et calamo insuffla,prælotis tamen naribus bono vino: et bene valebit. Emplastrum Leneadi diapipereon, solutum cum succo mali granati acidi idem præstat.

Ad vitia oris.

SIquis vlcerationem oris patitur intrinsecam,tolle oculum lucidum,idest lycium,et cũ aqua rosea distempera,et in ore tenere facias:et sanabitur. Si ex rheumate tamen fuerit,abrotanum tritum, et cum melle mixtum in ore clauso teneatur, et phlegma fluere sinatur. Singulare auxilium hoc est,et ad dolorem dentium valet. *Ad fœtorem oris.* Folia * fragi manduca. pulegium,et serpyllum simul: et quando perrexeris dormitum,aceto bono laua. Si anhelitus olet, quando perrexeris dormitum aceti boni cyathum j.per partes bibe. *Vnguentum ad vitium oris,vel vulnus.* Ius de che-
D lidonio pleno ouo,mel pleno ouo,piperis grana 51.coque ad medietatem,et vtaris. *Ad linguæ vulnus.* Arundinem in melle missam, et coctam pone: mirificè sanat.

*Al. fagi.

De dentium vitijs.

NAsturtij succus auribus infusus dentium dolorem mitigat. Sotira,et Eucharistum potata dolorem dentium sedant,et placant. Item tithymali radicem coque in vino ad medietatem,et bis per mensem os lauetur,et dentes nunquam dolebunt. *Item ad idem.* Rec.radicem vrticarum,et coque in aceto: acetum tene in ore, de radicibus verò emplastrum facias super maxillas dolentes. *Ad idem.* Tolle membranam radicis thapsiæ,et coque in aceto,et ablue dentes,prius tamen scarificatos,vt sanguis inde exeat: hoc etiam commotos dentes confirmat. Item rasura corticũ oui * tene deforis, et cum aceto forti decoque, et tepidum in ore tene. *Ad idem.* Chamædryos cum aceto forti tene, et longe in ore tene: statim dolor deficiet. Item hederæ radicem in vino coque, et in ore tene radicem,et vinum, multum prodest. Item quinquefolium cum radicibus in aceto, aut vino coctum ieiunus in ore tene. Item vinum cum pipere miscebis, et parum bullies ad focum, et tepidum in ore tenebis. Item succus allij cum pipere triti,in aure alterius partis missus prodest. Vel sal combustum super dentem positum perfectè idem operatur. Item puluis olibani cum staphide agria tritus prodest dentibus, et linguam expeditam reddit. Item Rec.33. grana piperis, et tere

*Al. orni.

fortiter,cum forti vino bulliant: & teneas in ore,& reijcias, & iterū bis,vel ter,aut amplius sumas, donec dolor cesset. Cortex pyrethri bene tritus,& super dentes positus prodest:puluis eius idē operatur. Hoc idem facit vena incisa,quæ retrò est in media aure,vel alia ligata inter pollicem,& indicem contrariæ partis. *Ad maxillas tumidas,& ad dolorem dentium.* Bullire fac tithymalum in aqua & cola:herbam fasciam leuando,& ponendo in gingiua. *Ad dentes continendos.* Corticem pyrethri * incende:& bolum armenicum,& mastichen,misce:& facto puluere vnge gingiuas. Idem faciunt piperis grana,33.calx cum melle prius mixta,& postea assata,& galla,& mastiche,& balaustia:omnia æqualiter pulueriza, & vnge gingiuas. *Ad vuulam destillantem, & fauces tumentes.* Succo absynthij sufficienti laua. Item sinapi in aceto gargarizatum cum melle multum iuuat.

E

* Al. piri.

Contra vitia faciei.

AD *impetiginosam faciem,& rubram.* Rec.succū cardūcelli albi,& morgellinæ,tantundem de olibano,& melle,& absynthio,& cerusa: & his commixtis vnge: & laua faciē cū mica panis in aqua infusa: deinde teneras cymas rubi cū melle Luna decrescente confice: postea inunge cerusam nouies ablutam:deinde commisce oleū,psimythiū.i.cerusam,& olibanum. *Ad lentigines.* Rec. ouū,& pone in aceto,donec testa maceretur:& accipe sinapi,& pulueriza,& cū ouo confice: & vnge faciem eunti dormitum:postea laua cum farina hordei. *Ad idem.* Succus bryoniæ,& cucumeris agrestis,ana vnc.j.gūmi hederæ vnc.s.accipe: & faciē laua superiori modo: & si intumuerit facies, cum succo strychni.i.solani,& albumine oui laua. *Item ad impetiginem.* Rec. radicē plantaginis, & sal,& acetū fortissimum,tere fortiter,& de illo aceto distempera,& laua. Itē radix minoris lapathij in aceto cocta,& super impetiginē fricata liberat. Item hieralogodion,& hiera Rufi, facit in initio impetiginē habentibus,& varijs alphis. *Vnguentum ad impetiginem.* Lacertam viuam, & vitē albā pone in oleo,& coq;ad tertiā: & colato oleo,adhibeatur cera purissima.probatū est. *Ad idem.* Rec. olei libram j.olibani,cozūbri,pegulæ sulfuris,saponis,lycij,auripigmenti,ceræ,ana libram mediā.

F

De morphea curatione.

Trochisci ad morpheam albam,vel nigram. Rec.ellebori albi,piperis lōgi,careos.i.carui,halcyonij.i.spumæ maris sulfuris viui,calami aromatici,andrachnes.i.portulacæ,sandarachę:omnia ęquali pondere tere,& fac trochiscos cum aceto,et vtere. *Ad maculas albas,vel nigras.* Oua trita,et cretam, lithargyrum, et cerusam, ex æquo cum aceto, et oleo rosato confice: et loca prius cum linteo perfricata vsque ad ruborem perunge. probatum est. *Ad maculas rubras.* Cum melle, et absynthio inunge faciem. Item aloe trita cum melle inuncta faciem iuuat.

Ad rugas de facie tollendas, & omnem ægritudinem depellendam.

G

Cucumeris agrestis radices siccas tere,& scerne, & misce cū aqua: & faciē laua: hinc alia aqua frigida laua faciem:quod si per triduum feceris,mirum effectū videbis. *Vnguentum ad morpheam.* Recipe staphidos agriæ,sulfuris, lithargyri: fac puluerem,et vade ad balneū, et laua te: et postquā lotus fueris,laua te cum aceto, et vnge supradicto vnguento: et post triduum iterum laua te. *Aliud ad morpheam albam,& nigram,& serpiginem.* Rec. succi mali terranei.i.cyclaminis,vel panis porcini,succi hyari,succi draconteæ,viticellæ succi,saponis, sanguinis draconis,et aliquantulum capitelli:frica fortiter sicut vnguento,et vnge vbi opus fuerit. *Ad scrophulas.* Rec.radicis raphani agrestis rotulas ix. et tantum de eadem radice, vt tantum succi possit exprimi, quod sit ad mensuram trium digitorum in ampulla vitrea: et da vt bibat in die Martis Luna crescente,et in die Iouis Luna deficiente:et scrophas super scrophulas pone. *Vt tota facies sit candida.* De sanguine tauri faciem linias: maculas de facie tollit,et limpidam reddit. *Item ad idem.* Aphronitrum,lithargyrum,picem rufam,olibanum,cimoliam,raphanum:cum aqua pluuiali confice,et faciem linias. *Vt totum corpus hilaris fiat coloris.* Vini veteris fæcem cum oleo tere, et totum corpus perunge. *Ad faciem clarificandam.* Rec. crystalli,amenti dulcis,et salsi,dentalis, et antalis,coralli albi,et rubri, vmbilici marini,nitri,salis gemmæ,sarcocollæ, ana vnc. cerusam circa omnia supradicta contere: vbi ergo cutem laueris, distempera paululum de prædicto puluere in manu tua, et inde tange cutem. *Item ad idem.* Olibani, † ceræ virginis, cornu ceruini,lithargyri, cerusæ,ana drach.iij. terebinthinæ scrup. iij. confice, et vtere. *Vt facies albescat,& mollescat.* Cerusam, et ceram albam teras valdè cum roseo, & vnge. Theodoricon pemeriston male coloratis, Anacardinum pallidis valdè facit.

H

† Al. olei.

De passionibus gulæ.

P*Otio ad scrophulas.* Rec.ellebori nigri,mali terranei,herbæ maturæ.i. trifolij,matrissyluæ,caudæ lupinæ:has bene ablutas fortiter pinsito,et ad tertiam decoque: et patienti de tertio in tertium diem dabis. *Item ad idem.* Rec.radicem spathulæ,et radicem herbæ mauræ,et testiculos agni, et nouies ablue,et tere,et in vase pleno aquę ad cœlum liberum suspende nocte vna:et singulis diebus bibe. Et frondes tritas herbæ mauræ in patientibus locis fascia, et dimittatur vna nocte. *Item ad idem.* Rec. stercus porcinum, et fac puluerem ex eo, et laua prius vlcus de fortissimo aceto, vel vino: et postea imple de puluere illo, donec sanetur. expertum est. *Ad idem.* Fabæ lupinæ radices vino nouies lauentur, et aqua in diuersa proijciatur loca: quarum radicum vna pars teratur mediocriter: alia pars dimittatur integra: et ix.grana piperis integra,et cinnamomi integri scrup.ij. et mellis vnc.ij. imponantur in olla cum vini cyathis ix. quæ omnia bulliant ad tertiam: et sic tribus

diebus

A diebus detur infirmo ad bibendum Luna deficiente. *Ad idem.* Recipe brusci radices, asparagi radices, radices fœniculi, radices violæ, cymas oliuæ, cortices fagi, paululum radicum acori, cortices vlmi, flores stœchados, rosæ agrestis, vel rosæ caninæ: quæ omnia lauentur nouies in aqua: & concoquantur in vino vsque ad tertiam: & postea misceatur paululum mellis, & piperis, & ita bibat. Item vitis albæ radicem tritam cum axungia superpone frequenter. *Ad idem.* Succus capparis, & succus fumiterræ mixti, & bibiti valdè prosunt.

Ad glandulas.

Obuli cataplasma impone, & glandulas deficere certum est. Item folia persici cum sale tere, & superpone. mirificè prosunt. Sed si fuerint duræ ipsæ glandulæ, fimum caprinum tere cum aceto, & in panno inuolue, & superpone. *Item ad scrofulas.* Tolle lacertam viuam, & mitte in olla rudi olei libram vnam, & ibi se decoquat: penitus aquam non tangat: postea vnge mane, & sero, vel decies in die. *Item potio ad idem.* Enulæ radices, gladioli, asphodeli, folia lauri: omnia coque in vini fortis phyalis nouem, quousque ad tertiam redeat: dabis Luna deficiente.

Contra vitia palati, & gutturis.

B D*Iamoron de rubis, quod facit ad omnes causas palati, & gutturis: vuulam subleuat cadentem, & humorosam desiccat.* Rec. succi mororum rubi libras duas, mellis libram vnam, sapæ libram vnam: quod conficitur sic: Succum cum melle, & sapa in vase æneo stagnato ad leues prunas decoque, & ad perfectam decoctionem feruefacere desine: quando verò coctum fuerit scies, quia posita de eo gutta super marmore, si se retinuerit, vt mel, bene coctum est: tunc in vase stagnato reconde, & vsui reserua: quando opus fuerit, ex eo palatum, & vuulam vnge, aut ad gargarizandum dabis. *Aliud ad idem, & ad vulnera faucium alba, vel nigra.* Rec. balaustij, succi corticis granati sicci, amborum, ana drach. iiij. aluminis scissi, mastiches, ana drach. j. tere, & in puluerem redige, & cum decoctione croci collige: & quando opus fuerit, locis dolentibus inunge.

Ad vocem clarificandam electuarium.

Recipe cymini assi vnc. ij. seminis sinapis, piperis, ana drach. xv. calaminthes, pyrethri, cinnamomi, ana vnc. j. mellis quod sufficit.

Ad tussim veterem, & nouam.

Sotira magna cum vino detur eunti dormitum. Simili modo Eucharistũ datur cum sotira mixtum tussientibus. Vtile etiam est diabutyrum pectori, & tussientibus. Idem facit diacalaminthes. *Item ad raucedinem.* Apij seminis, cymini syriaci, seminis fœniculi, seminis anethi, seminis pulegij, C ana cochleare. j. in puluerem redige: & cum fœnigræci succo da ab bibendum per triduum. res est nimis salubris. *Pilulæ ad tussim probatæ.* Rec. styracis drach. j. opij, galbani, sulfuris viui, terebinthinæ, ana drac. ij. piperis nigri drach. xv. tempera cum succo apij, & da eunti dormitum, aut iij. aut v.

De præcordiorum passionibus.

QVibus color rubeus apparet in facie: & aliquando post hoc in pallorẽ conuertitur: & tunc vadit dolor inter scapulas, vel tibias, & tussit: & quod proijcit ab ore, saporẽ salis habet: & memoriam non habet: & videntur esse aspera, quæ videt: hunc deuita, quia moriturus est. Sin minus ita curabis: diaprassu vtile est, diaireos vitijs pectoris, sic diacalaminthes, aut clymax j. aristo. vel vitis alba, & diaolibanum catarrho, & tussi. *Electuarium expertum ad vitium pulmonis, & ad omne rheuma descendens à capite ad thoracem, & qui sanguinem expuunt, & ad raucedinẽ vocis, & qui male ructant ab ardore stomachi, & synanchen, quæ in faucem rumpit, & stranguriam quæ ex phlegmate fit, curat.* Rec. spicæ nardi, anisi, cinnamomi, tragacãthæ, gonphitæ. j. styracis, hyssopi, petroselini, piperis albi, gariophyllorũ, seminis fœniculi, dactyli, carui, rhu pontici, ana vnc. j. mellis quod sufficit: da mane, & sero. *Item aliud probatum ad vitium pulmonis, & omnem tussim.* Rec. raphani, pyretri, enulæ, elenij, iridis illyricæ, piperis, ana vnc. j. dabis mane, & sero. *Electuarium dianthu, quod op-* D *timè facit contra cardiacos, phthisicos, hepaticos: confortat illos, qui sunt debiles natura, & ex longa infirmitate curat.* Absynthij florũ libras duas, & frondis eius librã vnã, sandali rubri, & albi ana librã vnã, gariophyllorũ, spicæ, galãgæ, ana vnc. s. piperis lõgi, ℥. iij. mastices, ana ℥. ij. liquiritię librã vnã, succi eius vnc. j. sacchari librã vnã, rosæ vnc. iiij. mel quod sufficit. *Diapenidion magnum, quod facit asthmaticis, arthriticis, sicce tussientibus: vocem perditam ex calore perfectè reparat: phthisicis, peripneumonicis, & pleuriticis subuenit.* Rec. penidiarũ ℥. c. pinearũ, amygdalarũ purgatarũ, seminis papaueris albi, omniũ triũ ℥. xxx. cinnamomi gariophyllorum, zingiberis, succi liquiritiæ, tragagan. gũmi ara. amyli, seminis citruli, melonis, cucumeris, cucurbitarũ purgatarum, ana ℥. xi. camphoræ scrup. iiij. syrupi violati, quod sufficit. Conficitur sic, penidiæ cum syrupo, lento igne aliquantulum bulliãt, & inde puluis terendorum temperetur: detur mane, & sero cum tepida. *Diapenidion minus, faciens ad vulnera, quæ intrinsecus sunt maturanda: omnes putredines expurgat, & constipata pectora mollit.* Rec. zingiberis, tragacanthæ, pinearũ purgatarum, amygdalarũ, anisi, seminis citruli melonis, cucurbitæ, papaueris, omniũ nouem, ana ℥. xij. spicæ, croci, ana ℥. vj. mellis rof. quod sufficit: detur mane, & sero cum tepida. *Epithema ad tumorem, vel dolorem, vel inflammationem Hepatis.* Rec. rosarum, trium sandalorum, farinæ hordei, æquale pondus: tempera cum succo solani, & cum aqua frigida. *Tryphera magna, quæ facit ad dolorem stomachi ex frigiditate, sic vt quãdo accepta fuerit, sta-*

tim patientem ad sudorem prouocet: phreneticis,& mulieribus quæ ex melancholia de matrice insomnia patiuntur suauiter somnum præstat: Rheumaticis,& qui faciunt * *ventrem cũ sanguine, vtilissima est: ascaridas,& lumbricos educit: & menstrua prouocat cum mulsa data.* Rec. opij vnc.ij. cinnamomi, gariophyllorũ, galangæ, spicę, zingiberis, costi, styracis, calami aromatici, cyperi, iridis, peucedani, acori, mãdragoræ, celticę, rosæ, piperis, anisi, apij, petroselini, fœniculi macedonici, dauci, hyoscyami, ocymi seminis, omnium xxv. ana vnc.j. mellis quod sufficit. *Ad infusionem.* Rec. squamam ferri, & tere,& misce cũ melle,& cum succo menthæ sanicenæ, idest herbæ sanctæ mariæ,& succo abrotani,& pastillato, mitte in testa posita super caueam terræ: & sic coque, donec siccetur multũ,& reserua: quando opus est accipe cochlearium vnum puluerizatum vsque ad dies nouem,& bibe post acceptionem: vel misce in vase vini puluerem,& quassatum bibat. similiter probatum est. *Triasandali expertum ad dolorem* * *hepatis ex calore, ictericorum colorem emendat potenter,& omnẽ calorem intraneorum vsitatum extirpat & sitim intolerabilem temperat.* Rec. diagridij in cytonijs cocti drac. xxvij. zaccaræ, spodij, rosarũ babylonicarũ, ana ʒ.ix. sandali albi rubri,& citrini, succi liquiritiæ, seminum portulacæ, omniũ, ana ʒ.iiij. rhabarbari, croci orientalis, amborũ ana ʒ.iij. camphoræ ʒ.j.& scrup.j. sirupi Galeni quod sufficit: dosis eius ʒ.ij. cum tepida. *Ad Ictericos.* Accipe virgã, quæ fit de ære,& intinctã in forti aceto pone in oculis. Itidẽ facies de succo pomorum granatorũ amarorum. *Ad idem.* Rosmarinus coquatur in vino optimo,& decoctione eius infrigidata, nocte & die vtatur. *Electuarium diaprasiu: siue sancti Petri, quod valet ad causas pectoris,& ad febres ex his natas;& ad tussim maximè prodest.* Rec. hyssopi, serpylli, fęnigræci, anisi, ana ʒ.ij. iridis illyricę ʒ.iiij. origani, pulegij, calaminthes, scyllæ, prassij syluestris, & domestici, ana ʒ.iij. herbæ virides concoquantur in quindecim sextarijs aquæ, vt ad tertiã redeant: pinsantur,& exprimantur fortiter: ius aquæ decoctionis misceatur cum mellis vnc.v. lentè super carbones bulliant, donec aqua consumatur: deinde mitte pinearũ, dactylorum, caricarum pinguium mundatarũ,& pinsitarũ, ana vnc.iij. tragacanthę: postremò his optimè expressis, addãtur pulueris liquiritiæ vnc.iij. galliæ muscatæ vnc.j. gariophyllorũ, galangæ, zedoariæ, spicę, cinnamomi, raphontici, ana ʒ.iij. confice,& vsui reserua. Sotira asthmaticis auxiliatur. Theodoricon anacardinum ictericis medetur: hiera fortissima idem facit. *Pilulæ probatæ ad tussim.* Rec. myrrhæ, croci, castorij, styracis, galbani, piperis, opij, ana vnc.j. olei laurini vnc.xv. costi, casiæ fistulæ, ana vnc.s. *Alia ad idem.* Rec. myrrhæ, castorij, galbani, tragachãtæ, opij, styracis, ana vnc.s. croci scrup.iij. *Ad vocem meliorandam.* Accipe lardũ recentem de porco multũ crasso, cum aqua tepida depilato,& tantundem enulæ, facq; in olla bullire per totum diem: & carne consumpta fac iterum bene excoqui ius eius: quo excocto vtatur quilibet sicut voluerit probatum est. *Antidotum ad splenem.* Recipe costi, spicæ celticæ, pulegij, rha pontici, aristolochiæ longæ, casiæ fistulæ, squinanthi, ana drac.iij. dabis drac.ij. Item accipe verbenam,& chelidoniũ, fac tortellos,& comede. *Item ad splenem res probata.* Cortices fraxini excoque in vino,& bibat quotidie, donec sanet. Si vis probare, da porcello per triduum vt bibat,& in quarto occide ipsum,& nõ inuenies splenem. Item radix ebuli cum syluestri rapa decocta, & superposita splenis duritiem valdè remollit. *Item ad idem.* Tamarisci in vino decocti, & lx. diebus continuis bibendo eius decoctum, mirificè prodest: Scypho etiam de eo facto, si cum eo assiduè potetur, splenis duritia dissoluitur. Item potio Esdræ cum diagridio mirificè prodest. Item acetum scilliticum splenem citò extenuat: conficitur autem sic: Scillam sume, & eius durissima, & tenerrima remoue, & medium per aliquot dies dimitte, vt consenescat: & postea libram vnam,& vncias sex sume,& in aceti lib.xij. pone ad Solem per viginti dies: quibus expletis per sacculum diu exprica: & proiecta scylla in vase vitreo conde, & vtere. Facit etiam hydropicis, & * stomachicis.

* Al. capitis.

* Al. asthmaticis.

E F G

Contra vitia stomachi.

AD *stomachi dolorem,& rugitum.* Siler & cyminũ coque in vino falerno,& pone super stomachũ. *Item ad ventositatem,& dolorem non solum stomachi, sed etiam ventris,& ilium ex frigiditate nata. expertum est.* Rec. baccarũ lauri partes duas,& tantundẽ rutæ,& cymini partem vnam, & his tritis commisceantur: & mixtis apponatur de melle quãtum sufficit,& supponatur in frixorio super ignem, donec fiat calidum satis: & dolẽti loco superponatur. Diatrion pipereon stomachis cibos non digerentibus, & postremò ad omnem imbecillitatem stomachi valet. Idem facit diapipereon. *Ad idem.* Zingiber conditum, quod Recipit radices eringij bene mundatas,& purgatas, atq; lauatas libras quinq;: deinde immutata aqua bene coquantur: postea de aqua colando siccetur: sic puluerem illis libræ vnius zingiberis in aqua rosata per noctem, vel amplius mollificati cum mellę sufficienti bene despumato commisceas: ita tamen ꝙ radices ipsæ in prædicto melle prius bene bulliant: & tunc demum omnibus bene iunctis aliquãtulum, vel vsq; ad mellis spissitudinem coque: & sic repone. *Item ad idem, Confectio marmoridarum. i. penidiarũ habentium duritiem marmoris.* Rec. sacchari libras duas, solue cum frigida: quibus commisce pulueris cinnami, zingiberis, ana ʒ.iiij. gariophyllorum, galangæ, spicæ, ana ʒ.ij. pone super ignem, & tandiu coqui dimitte semper agitando, vsque dum aqua consumpta fuerit, sed spathula nunquam recedat: deinde tres guttas olei super mundum marmor mitte, quod fit in modum tabellæ,& incide,& vtere. Sed si vis laxatiuum facere, mitte ibi vnc.ij. diagridij. *Ad vomitum superius,& inferius.* Rec. thapsiæ lib.s. cataputiæ lib.s.

H

A agarici vnc.iij.atriplicis,rapæ radicis,ana vnc.ij.croci drac.iij.mellis quod sufficit. *Aliud.* Rec.thapsiæ vnc.ix.cinnamomi vnc.ij.s. mellis quod sufficit. *Vomitus suauißimus, & sine angustia purgans choleram vstam.* Rec. thapsiæ libram mediã, castaneolæ, condisi, cinnami crassi, lathyridum mundatarum, croci hortulani, ana vnc.iij. mellis quod sufficit: dabis in modũ nucis cũ calida. *Alius vomitus.* Recipe thapsiæ libras duas, croci libram vnam, condisi vnc.iij. cinnami vnc.iij. mellis quod sufficit: datur vt supra. *Vomitus sine periculo.* Rec.succi cyclaminis, atriplicis seminis, spermatis genestellę, ana vnc.iij.cinnami vnc.s.mellis quod sufficit. *Item alius, qui sic fit.* Rec.mellis cyathũ vnũ, aquæ cyathos duos, aceti cyathos tres, coq; ad medietatem: deinde rafanum ibi intingas, & mãduca: & tibe de ipso oxymelite. *Ad vomitum.* Mitte in vase fictili libram vnam aceti, & tantundem aquæ, & tandiu bulliant, donec aqua consumatur. *Ad vomitum & dolorem, & concußionem stomachi cum ventris dolore.* Rec. sumac, mastiches, carpobalsami, ana ℥.ij. seminis bauciæ, carui, cardamoni, ana ℥.ij. spicę † ℥.j. trita in vino mitte cũ ℥.s. de croco: post addes corticũ citri viridis, aut menthæ vnciam vnam, & succum menthæ, & succum turionis vitis: confice, durat per annum. *Ad vomitum stringendum.* Nymphæam bibe cum vino distemperatam per tres dies. *Ad idem.* Nepitã coquas in lacte caprino: prodest si bibas per triduum. Item tolle olibanum, & succum menthæ, &

† Al. drach. ij.

B parum aceti, & simul confice: & facto emplastro pone in furcula gulæ, & super stomachum. *Ad vomitum nimium, & ventris solutionem.* Recipe ciminum, & fac bullire in aceto, & da patienti ad bibendum, & manducandum. *Electuarium ad vomitum prouocandum.* Rec.ellebori albi lib.s.tritum sicca: cribella: fac tegulam calidam, & desuper pone puluerẽ modica hora: deinde mitte tres phialas mellis despumati in olla, & ipse puluis insimul bulliat in ipso melle, & repone: quandoque opus fuerit, da cochleare vnum: & facit vehementer vomere sine angustia. *Ad venam ruptam interius restringendam.* Bibat parum nasturtij seminis, aut adrianum balsamatum cum mulsa calida, aut athanasiam cum succo plãtaginis, aut trypheram magnam cum mulsa, quæ etiam vomitum, & dysenteriam cum calida mire curat. Similiter oleum muscellinum vomitum stringit, & angustiam tollit. *Ad idem.* Boli armeni partem vnam, gummi saracenici partem alteram, & tragacanthæ tertiam: hæc omnia temperabis cum vino veteri: fac pilulas, & exinde dabis iij. *Ad idem.* Lac caprinum coque simul cum tragacantha: & vtere vno die in modum * lactis.

* Al. electuarij.

De stringendo sanguine.

AD *stringendum omnem sanguinem.* Folia enulæ tere, & impone. Hęc etiam cum sale, & vrtica imposita fistulam stringit. *Aliud.* Corticem medium caprifici rasum impone. probatum est.

C Item cæpam finde, & impone. satis probatum est. *Ad Hæmoptoicos.* Sanguinem draconis, aloen, symphytum, alumen, ex æquo trita dabis cum aqua frigida, vel cum succo arnoglossi. *Electuarium ad stomachum, quod asthmaticis peculiariter prodest.* Recipe galangæ, gariophyllorum, piperis, zingiberis, costi, ana drach.ij. spicæ, mastiches, ana drach.iiij. xylobalsami drach.iiij. gomphitæ, myrrhæ, ana drach.s. cinnamomi vnc.j. liquiritiæ vnc.ij. rosarum vnc.ij.s. croci drach.ij.s. mellis quod sufficit. *Item ad eos, qui sanguinem fundunt ex ruptura venæ.* Recipe symphytum, & bolum, ana drach.ij. fac puluerem, & bibe cum aqua pluuiali per triduum in mane.

De singultu.

AD *singultum tollendum.* Mitte manus, & pedes in aqua calida: & postea apprehende spongiam, & intinge in aceto, & superpone stomacho. Item tere rutam viridem, et cyminum in oleo frigido, et in stomacho fascia. Item aquam pluuialem, et zingiber bibant, et cyminum manducent. Item in aqua calida sedeant, et aquam decoctionis zingiberis, et galangæ bibant. *Ad idem.* Sotira cum mulsa bibita mirificè prodest. Item accipe castorium, & tere, & fac puluerem: & da patienti ad comedendum. *Oleum ad debilitatem stomachi, ad ventositatem: facit etiam debilitati hepatis.* Recipe olei rosati vnc.j. mastiches vnc.iij. vel vnc.j. ceræ albæ vnc.ij. hoc in æstate fiat. Si autem

D fuerit hyems, adde laurini vnc.ij. costi drach.j. hæc omnia concoquantur lento igne in testa: & bene liquefacta, tepidè totus stomachus vngatur, & tegatur stupa.

De signis hepaticorum, & spleniticorum vitæ, & mortis.

QVi tussit nimiũ, & in latere dextro nequiuerit quiescere, & quod proijcit ex ore dulce est, hoc accidit ex iecore: & si nullã memoriã habet, & frequenter nares eius sanguinẽtur, & pes eius dexter tumuerit, & nihil sumere desiderauerit præter aquam, post vesperam, & circa vesperam pigritiam, vel lassitudinẽ passus fuerit, qui ista signa habuerit, morietur. Quicunq; verò apostema patitur, & ista signa non habuerit, hunc debes curare ita cum antidoto apij, quod ita conficitur: Succi apij cyathos duos coq; in similitudinẽ mellis: tunc cum pauco vino, & butyro, & terebinthina, ana vnc.j. pyrethi vnc.s. commisce, & lento igne decoq;, & da mane, & sero in modum auellanæ. Super latus autem illud pone emplastrum oxyracroceum: & da sibi hieram Gal. & picram eiusdem. Herbam artemisiam tritam cum vino, & cum ferro candente calefactam quotidie bibat, & sanabitur. Sed & alia superius experimenta, & potiones scriptas, si hæc non plenè profuerint, vt cures dabis.

De splenitica Paßione.

QVi in illa iugiter die noctuq; tristis apparet, & dolorem in sinistro latere patitur semper, & in eodẽ loco vbi dolet tumescit, & pedes, & tibiæ eius tumescũt, & dormire neq̃t, & nihil dele-

ctat edere,& vrina sua croco similis fit,& fastidiũ habet,moriturus est:si autẽ hæc signa nõ habuerit,suprascriptis medicinis curetur. *Ad splenem probatum.* Recipe splenẽ erinacei terreni recentem, vel siccũ,tere, cũ vino albo,infirmo acũ in manu sinistra tenenti in die Iouis Luna deficiente dato. E

De Paßionibus Ventris.

QVi in illa die multũ nauseat:& siquid manducat,aut bibit,illi non proficit: & pedes eius semper calorem generant:& dolorem patitur,sicut de passione * nescia: ista signa mortalia sunt. Sin minus, ita curetur. Eucharistum ei dabis. *Item cataplasma tale fac.* Incende fustem caprifici, & fac cinerem, & tempera cum pice liquida, & pone calidum vbi dolor sentitur. Item portulacas siccas tere, & cum calido oleo desuper pone.

* Al. vessicæ.

Medicinæ ad Laxandum.

Pilulæ ad laxandum multum. Rec. aloes,scammoniæ,cocci cnidij,lathyridum,æquale pondus, masticheѕ quantum medietas scammoniæ:confice cum lacte tithymali: dabis tres in modum ciceris,& postea dabis mulsam calidam,& ieiunet vsq; ad horã nonam. *Pannus ad ventris solutionem.* Succum ellebori viridis exprime, & ex eo totum vmbilicum perunge: & pannum de oleo linitum superpone. Et si de viridi elleboro habere non poteris,siccum in puluerem redigas,ipsumq́; cũ succo polypodij, & † mercurialis, & cucumeris agrestis temperes, & vt supra dictum est vmbilicum perungas: & si vis vt vomat, stomacho superponas doctrina prædicta. *Item ad ventris solutionem.* Lac anabulæ in carica fac fluere,& ignorante patiente ad comedendũ dato:vel cum prædicto lacte farinam tempera,& inde facias fritulas in frixorio cum adipe porcino frixas, ad comedendũ dato. *Item ad idem.* Rec.cocci cnidij,euphorbij,croci orientalis,æquale pondus,mellis quod sufficit,purgat per superius,& inferius. *Electuarium bonum ad laxandum.* Rec. esulæ vnc.iij.gariophyllorum, epitymi,ana ʒ.j.baccaræ,elaterij,polypodij,mastiches,piperis,ana vnc.ij.mellis quod sufficit. *Item ad soluendum ventrem.* Fel taurinum inuolutum lana ad vmbilicũ positum ventrẽ soluit,& infantibus lumbricos necat. *Ad idem Catapotia Galeni.* Rec.diagridij ʒ.iij. colocynthidis,aloes,ana ʒ.iiij. myrrhæ ʒ ij.mastiches ʒ.j.fac pilulas in modum ciceris. *Ad ventrem laxandum.* Accipe sabinam,& mitte in cacabo,& bulliat fortiter:& postea extrahe, & pinse fortiter cum pinguedine porci: & iterum pone in caldario,& bulliat,& cola,& fac vnguentũ,& vnge vmbilicum. *Ad idem.* Fel lupi pone ad vmbilicum. *Aliud vnguentum mirabile adeò secessum prouocans, vt stercora constipatißima in momento prouocet.* Fel taurinum,aloen,sal gemmam,& oleum commisce,& orificium ad ignẽ fortiter vnge. probatum est. *Clyster.* Rec.aloes lib.j.scãmoniæ vnc.iij.succi ebuli,succi betæ,atq;maluæ palustris,& mercurialis semen,& oleum,& furfur coctum in aqua salsa:& sic super puluerẽ succi mittantur,& tepefactum inijce. *Clyster ad Renum dolorem.* Rec. ellebori nigri vnc.j.radicis cucumeris agrestis vnc.iiij.caricas numero ix.aquæ alexandrinæ vnc.j.cucurbitæ mundę vnc.ij.coque ad tertiam, & inijce. *Ad dolorem ventris.* Stercoris porcini, baccarum lauri,seminis fœniculi, apij, ana vnc.j.rutæ fasciculum vnum,mastiches vnc.ij.fac puluerem: bulliat cum olei libris duabus,& cum lana infunde,& in ventre ligabis. *Ad puncturam sub vbere.* Mitte mel in sartagine,& fac tepidum, & extende super stupam, & desuper asperge puluerem cymini, & impone loco dolenti. probatum est. *Clyster quod facit ad nimiam solutionem ventris.* Rec.cymas lentisci,cymas myrtæ,nepitæ,radices rubi, & cymas eius coque omnia in vino, & inijce. *Antidotum ad ventrem stringendum de quacunq; distemperantia: valet Iliacis, dysentericis, & ad omnem solutionem.* Rec.myrrhæ,opij,acaciæ,prunellę,styracis,ana drach.j.olibani,mastices ana drac.ij.stęchados * vnc.s.confice cum succo cymarum rubi,aut arnoglossi: fac catapotia:dabis quinque,aut septem,& est mirabilis effectus. *Pilulæ ad omnem solutionem ventris.* Rec. balaustij,corticum mali granati,gallæ,acaciæ,tartari,sumach,croci orientalis,galliæ,myrtillæ,æquale pondus,opij quantum pensat medietas vnius:& trita tempera cum succo myrtæ, & lentisci, & fac pilulas in modum ciceris: & da v.vel vij. eunti dormitum. *Ad nauseam, vel fluxum stringendum.* Puluerem mastiches tempera cum albumine oui, & fac velut emplastrum in purpureo pãno,& stomacho imponas,& prodest. *Item ad vomitum stringendum, & tensionem stomachi, & defectionem.* Baccarum lauri drach.iiij.cymini, rorismarini,absynthij, ana drach.iij.pulegij drach.ij. mastiches drach.j. panis vsti drach.ix. perunge stomachum de melle calido, & superasperge puluerem, & cooperi cum lana, & fascia. *Ad lumbricos necandos.* Rec.folia herbæ mauræ,coque in vino,& misce parum mellis,expellet omnes mortuos. Item Rec. absynthij viridis,git,lupini,pulueris fellis taurini,medullæ cerui,ana vnc.j.ceræ † vnc.s. *Contra dysenteriam.* Sotira temperata cum succo sponsæ Solis, vel myrtæ, vtilissima est, vel athanasia cum succo plantaginis, seu solus succus semperuiuæ. *Ad idem.* Accipe cotonea, & munda interius, & exterius, & gallas, & cyminum, & coque: coctis autem, accipe decoctionem, & misce cum saccharo & aqua, & bibe de tertia in tertiam diem, & liberaberis à fluxu. *Item ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omninò sanat,& vomitum stringit. *Ad eos qui sine voluntate egerunt.* Accipe succum symphyti, & hypocystidos, & fœcem olei, & ceram, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. *Ad sanguinem reprimendum, si alicui cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi, & gallæ superasperge: si solus anus * exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item vnge ex aloe cum vino veteri distemperato.

F G H

† Al. morgellinæ.

* Al. ciclidos.i. galliæ asiæ magnæ.

† Al. vnc.v.

* Al. sanguis.

Ad

A *Ad dysenteriam, & lienteriam probatum.* Poma syluestria in aqua coque, & calida super vmbilicũ & super renes pone, more emplastri inducta: & illis refrigeratis, alia tepida assiduè superponantur: in die vna, vel nocte etiam desperatis citò subueniunt. Quòd si hoc suppositorium adiungas, citius restringit: quod sic facies: Accipe porrum cum capillis suis de terra abstractum, non lauatum, sed à terra excussum: tere, & exprime succum, remotis prius folijs: & misce succum cum resina super tegulam calidam: & exinde cum lana succida fac suppositorium: & quando frigidum fuerit calefacito: & quando siccatum fuerit, renoua ter, vel quater. certum est. *Ad eos quibus Anus exit foras.* Aquam vbi cocti fuerint caules tolle, & ano immitte. Item vnge ex aloe, & cum vino veteri distempera. *Ad idem.* Puluerem aspalathi, & gallæ superasperge. *Item ad dysenteriam.* Calefac petram molendini, & frondes porri pinsitas superpone cum aceto forti: & homo in sella perforata sedeat circumquaque inuolutus, & totum fumum per anum recipiat bis, vel ter. *Item ad pondus.* Vinum coctum, cyminum coctum, cum nitro, & pice de romania fac bullire, & supersedeat. Sic etiam saluia iuuat. Tegula quando calida fuerit, si supersedeat patiens multum iuuat. *Suffumigium ad lienteriam.* Spolium serpentis, aut carnem eius siccam suffumiga. *Pilulæ ad Dysenteriam probatæ.* Recipe opij, styracis, croci orientalis, galliæ, maceris, mastiches, myrtilli, rosæ siccæ, gummi de Ba-B bylonia, myrrhæ, roris syraci, aluminis, gallæ, acaciæ, balaustij, æquale pondus: tempera cum aceto, & fac catapotia, & da mane, & sero iij.

Contra vitia renum, & ilium.

AD *dolorem renum.* Folia lauri pinse fortiter, & coque in vino optimo quousq; coaguletur, & superpone renibus modo emplastri. Adrianum balsamatũ vtile est nephriticis, & turbulentam vrinã facientibus, & in vessica lapidem habentibus. Philanthropon ad idem valet. Sic diapipereon, & Euchariston. *Potio probata ad ilium dolorem, & ad frangendum lapidem.* Rec. dactyli mundati intus, & foris, saxifragiæ, radicis capparis, petræ lyncurij,* ossis de corde cerui, ʒpetræ de corde ceruino, ʒ gariophyllorum, seminis citri, cucumerum, seminis apij, aluminis de Africa, seminis alexandrini, & petroselini seminis, radicis asparagi, ana vnc. j. mellis quod sufficit, bibant in balneo cum vino, vel aqua calida in modum auellanæ: vrinam enim mouet, & lapidem frangit. *Ad idem.* Cardui radicem cum oratione dominica collige, & laua nouem vicibus, & pinse fortiter: & mitte nouies nouena grana piperis: colabis, & succum ad bibendum dabis. probatum est. *Emplastrum ad idem.* Rec. ladani,* adipis vrsini, olibani, saxifragiæ, petræ lyncurij,* myrrhæ siccæ, opopanacis, ana vnc. j. ceræ vnc. iiij. olei quod sufficit. *Sorbitium ad idem.* Rec. galangæ* vnc. j. zedoariæ, saxi-C fragiæ, granorum Solis, seminis apij, anisi, asari, squinanthi, omnium æquale pondus: pone in vj. lib. aquæ, bulliant ad medietatem, cola, & proijce species, & da vt bibat mediam phialam.

* Al. lyncis.

* Al. sandali.

* Al. gallæ.

Ad ilium dolorem, & frangendos lapides, & stranguriam, & dysenteriam.

Dia cissu. Recipe seminis hederæ, gummi eius, saxifragiæ, petroselini macedonici, apij, piperis, pyrethri, ana vnc. j. dauci, granorum Solis, cardamoni, myrrhæ, asparagi, agarici, cinnami, seminis citri, spermatis cerui,* ana vnc. j. sanguinis hirci de mense Aug. galangæ, diagridij, ana, vnc. ij. aloes vnc. iiij. spicæ nardi vnc. ij. mellis quod sufficit. *Schrosimon* * *faciens Nephriticis, Dysentericis, Sanguinem vomentibus, ad dolorem stomachi, Arthriticis, & Ischiadicis.* Rec. cinnamomi, styracis, spicę, zyngiberis, xylobalsami, castorij, costi, pyrethri, smyrnidis, idest gen⁹ vernicis, terebinthinę, sagapeni, opopanacis, galbani, dauci, hyoscyami, piperis, petroselini, añ. vnc. viij. gariophyllorũ, opij, añ ʒ. iiij. balsami vnc. s. mellis quod sufficit: datur in modũ auellanæ cũ tepida. *Item ad Ilium dolorem.* Tolle hederã terrancã, fac bullire, vt fomẽtetur: & tolle grana caudę vulpinę, & laua ix. aquis, & tere, & da succũ patienti: & tolle tres cymas rubi, & tres vrticæ, pinse: & accipe lilij radices siccas, & tere vt puluis inde fiat: & accipe petrã q̃ homo mingit, & fac puluerẽ, & misce cũ puluere lilij: & accipe radicẽ pastinacæ, & laua ix. aquis, & cũ aqua ipsius pastinacæ tẽpera oĩa supradicta, & da pa-D tienti. probatũ est. *Fomentum ad ilium dolorem, & ad lapides proijciendos, & vrinam prouocandam.* Furfur calidũ infusũ in aceto, vel arenã marinã cũ sale calido, vel asphodeli frixi in oleo calido: hęc oĩa singillatim missa in sacculo, dolẽti superponãtur loco. Dauitica potio iliacis efficaciter prodest. *Antidotum ad lumborũ dolorem, & frangendos lapides, vt & lumbi pinguescant.* Rec. nucleorũ mundatorũ, amygdalarũ, auellanarũ, nucũ, fisticorũ, ana vnc. iiij. zingiberis ʒ. iij. cinnamomi, aliptę, ana ʒ. ij. croci orientalis, galangę, gariophyllorũ, ana ʒ. j. anisi, mastiches, ana ʒ. ij. mellis q̃d sufficit. *Potio probatissima ad ilium dolorem, ad petram rumpendam, & ad eos qui vrinant cũ tormento.* Rec. gariophyllorũ vnc. j. cinnamomi vnc. iiij. zingiberis ʒ. iij. costi vnc. j. thuris vnc. ij. sem. asparagi vnc. vj. & radicis ei⁹ vnc. ij. galãgæ vnc. ij. pyrethri vnc. ij. spicę vnc. viij. croci oriẽtalis vnc. iij. myrrhę vnc. j. macedonici. sem. vnc. iiij. peucedani vnc. ij. saxifragię vnc. iiij. granorũ Sol. tãtundẽ, opij vnc. ij. sem. lapathij vnc. iij. hyoscyami vnc. iij. coriandri vnc. j. celticæ vnc. j. asari vnc. ij. petroselini vnc. ix. meu vnc. x. phu vnc. j. lithospermatis, libystici, ana vnc. iiij. piperis nigri vnc. j. mellis q̃ sufficit. *Potio ad petram frangendam probata mirabiliter.* Rec. petroselini macedonici, asparagi semi. granorũ Solis, seminis vrticæ, saxifragiæ, petræ, lyncurij,* serpylli, seseleos, chamædryos, xylobalsami, sisymbrij, ligni aloes, manna, rhapontici, ana vnc. ij. amomi, seminis anethi, seminis apij, seminis basiliconis, cinnamomi, aliptę, galangę, gariophyllorũ, zingiberis, zedoarię, gõphitę, carui, piperis, ana vnc. iiij.

* Al. carni.

* Al. sclirophilon.

† Al.drach.vj. liquiritiæ,casiæ,fistulæ,mastiches,spicæ, ana † drach.ix.anisi drac.ix.amygdalarum drach.xix. seminis citruli,melonis,cucurbitæ,ana vnc.ix.misce cum melle.Item scarabæum nigrum siccũ potui dato. mirè prodest. *Ad Lapidem frangendum.* Rec. radices fœniculi,apij,petroselini macedonici: pinse, & succum cum vino in potu da. E

De Colica.

Ad Colicam. Rec.radicem lapathij,chamędryn,eupatoriũ.j.saluiã agrestẽ,plantaginẽ,trifoliũ, verbenam,gariophyllatam,violam: fęniculũ,apium,hypericon, cyminum,piper: fac potionem cũ vino & melicrato. *Ad idem.* Succi foliorũ rhamni ʒ.ij.piperis grana vij.aut ix.mellis cochlearia ij. da vt bibat in Sole,& miraberis:hoc etiam nephriticis valet. *Ad idem.* Hydrelæon cum mulsa temperata bibitum,& iniectũ,mirè valet,maximè si est obstructio stercoris.Item farinam seminis lini, & hordei æquali pondere,cum oleo chamæmelino coque,& calidum impone. *Ad idem.* Cerę vnc. v. ouorum vitelli vnc.vj. farinæ fabæ vnc.iiij. olei chamæmelini,& rosati,ana vnc.ij. succi seminis lini quantum sunt vitelli ouorum,& farinam cum succo seminis lini bene commisce, & sic ceram, & oleum adde, & bene infrigidari permitte: & quando opus fuerit circa loca dolentia impone.

Contra Vitia Hæmorrhoidum.

AD *Hæmorrhoidas.* Tolle cymas pulicariæ minoris,& pinse, & mitte in anum tribus vicibus, & postea puluerẽ de fungo,qui vessica lupina dicitur,superpone. *Ad Hæmorrhoidas,quæ interius sunt in intestinis, vnde æger facit sanguinẽ ad sellam die noctuq́.* Omne calidũ comedat,& bibat,q̃ a de frigiditate sunt:& vtatur balneo calidæ aquę,in qua sit absynthiũ,sampsucũ,& pulegiũ, & ceterę calidæ herbæ:& calefac latam tegulã,fac eum sedere super sellam perforatam,& pone tegulam subtus,& asperge interdũ merum desuper,vt fumus,& calor sursum saliat:hoc fac quotidie. Et postea accipe zingiber,& galangam,anisum, masti.& cortices mali gra. & gallas,& hypocysti. hęc omnia coque in libra j.vini vsq;ad vnc.iiij.& bibat:hoc quoq;faciat ter,vel quater,vel pluries: & de hac decoctione pone in prædicto fumigio super tegulã. Comedat gallinas, anseres,perdices, agnos nõ multũ pingues, arietẽ infra annũ,nõ pisces,nõ fructũ: oĩa prædicta assata comedat, & q̃n assaueris,asperge merũ super carnem porcinã guttatim:accipiat omnia electuaria styptica,& bibat vinum albũ cum aqua. *Ad idem.* Piper,aloen,saponẽ spatarenticũ, puluerem gallæ, vnũ vitellũ oui assatum,nepitæ frondes,cymas rutæ,stercus hominis recens inde, & fac puluerẽ: hæc omnia simul tunde, & fac sicut cerotum, & confice cum vitello oui, & succo saluiæ. & appone quousq; sanetur. *Emplastrum ad idem.* Sume symphytum,auripigmentum,coria mali granati,ammoniacũ: fac puluerem,et distempera cũ castorio,calaminthe,et terebinthina:induc in panno,et impone. *Magdaleo ad idem.* Rec. Gummi hederæ,saponem spatarenticum,panem siccum incisum,æquali põdere,fac magdaleonem longum v.digitorum,et immitte. *Item ad idem.* Semen tassi subtiliter puluerizatũ, et super pinguissimam caricam seminatum,si cũ eadem carica est immissum, vtilissimum est. Oleũ etiam fraxini iniectum mire prodest. *Ad idem.* Atramentum,alumen,carbonem,corticem arboris nucis,separatim pulueriza:quę cribellata,in melle ad medietatem decoque,et calidum distempera non nimis spissum:postea induc in panno lineo,et loco patienti ter,vel quater superpone.Itẽ gummi hederæ coctum in oleo lini superponatur hæmorrhoidibus,et intus mittatur.proculdubio liberabitur. Et puluis radicis tassi combusti idem facit. Et sanguisugæ prosunt positæ. *Vnguentum ad idem probatum.* Saluiam, rutam,olibanum,ceram,oleum,et lac caprifici: liquefac,et commisce, et vtere. *Ad idem.* Aristo.ro.fellis terræ:fac puluerẽ,et liga in iij.frustis panni,et olla plena aceto forti bulliat, et ista iij. frusta desuper stent cum suprascripto puluere: et calidum quantum durare poterit super ipsas pone: et leuando vnum, aliud ponas. *Ad idem.* Lappam manducabis. Et castaneæ cortex, et galla coquantur in aqua, et dolentia loca frequenter inde abluantur, et satis proficit. *Ad Hæmorrhoidas Intrinsecas,& Extrinsecas.* Rec.cyperi, millefolij,marrubij,mentastri,plantaginis, centumneruiæ æquale pondus,sed minus ponatur de marrubio, hæc omnia tere,et cum forti vino distempera, et bibat æger octo diebus,vel amplius mane, et sero. *Ad Hæmorrhoidas.* Tolle corticẽ virginis nucis,et quercus,et aristolochiæ rotundæ,et marinam spongiam,et pone in testa noua calida calefacta ad ignem:induc in puluerem, et vnge ipsas hæmorrhoidas de calido melle,et postea superpone puluerem istum. *Ad Ficus.* Rec.aristolochiæ rotundæ,piperis nigri,æquale pondus,fac puluerem, et sic vtere. Herba calendula trita,et superposita multum iuuat. *Emplastrum ad Ficum, qui apparet.* Mel,stercus pullinum,saponem gallicum,cymas lauri,et baccas commisce,et superpone: tertia verò die solue,et inuenies sanum: *Ad idem res probata.* Plantaginis M.iiij.millefolij,mentastri, ana M.iiij.hęc omnia tere,et succum exprime:cui piperis gra.viij.mastiches grana vij.commisce: et ieiunus bibe per triduum,et renoua potionem diebus ix. *Ad Ficum qui sanguinat.* Quinque folium in lacte caprino decoque,et bibe per triduum.Item corallos,chelidonium cum pipere, et cerussa tere,et distempera: ieiunus calicem vnum bibat plenum. optimum est. *Ad idem.* Radicis raphani rotellas manduca ix. ieiunus infusas in melle diebus ix.

F G H

De Renalis Mictus signis, & cura.

SIgna eorum,qui lapidem patiuntur in vessica.Natura eorũ subtumida est,pruriginẽ patiuntur in ano,et mingere non possunt: nascitur hæc causa magis in fantibus,quam iuuenibus,qui minores lapides mingunt. *Cura.* Petroselini semen, apij semen, betonicæ, saxifragiæ, zingiberis,

A elemi*, radicem seseli,arteriacæ.f.confectionis,baccarum lauri,vrticæ maioris semē,asari radicē, spicę,roris marini,costi hortulani,radicē cardui,radicē agari, marrubij albi, anisi, ana scru. i. mellis modicum:teres oīa: dabis qñ non febricitat,mane & sero, cum vino. Item gallum anniculatum occide, & in grosserio eius inuenies albos lapides,quos cum vino tere,& da febrienti cum tepida. * Al.enulæ.

De Mingentibus furfures.

Signa eorum,qui furfures mingunt,quia per vrinam in calice natant:signa hæc si videris, scias lapides maiores valde in vessica haberi: natura enim illorum si fuerit manibus fricata,intus redeūt lapilli,& ex confricatione in labijs vessicæ fit scabies,& emittunt per vrinam velut surfures. *Cura.* Dulcia comedant, & lac caprinum mox mulctum bibant: si non febriunt,cancros fluuiales dabis comedendos. *Antidotum ad hoc.* Rec.cymini, seminis apij,melanthij,seseleos,ęquo pondere: cum lacte,& melle, & cochlearia singula oīa commisce: dabis in mane ieiuno cochlearium. Item olera manducent,maluas, pastinacas, asparagos, oua sorbilia,succum hordei cum dulcore,& pipere comedant quotidie,& vtantur balneis. *Antidotum ad vessicæ præclusionem probatissimum.* Rec.saxifragiæ,spicæ,betonicæ,squinanthi,cinnamomi, carpobalsami, costi, absynthij, croci,suc.liquiri. acori,hyperici,rha pontici,chamæleontis,petroselini,dauci,ireos,opopanacis, ana vnciam vnam: confice,& vtere. Itē,petroselini,saxifragiæ,apij succum simul bibat,& sanabitur. Item saxifragiæ, B asari,gūmi,betonicæ,piperis,añ vnc.i,mellis librā vnā, vinum qđ sufficit:hoc in balneo bibat. *Ad vessicæ dolorem cura talis est.* In initio oleum rutaceum per clysterem ægro frequenter inijcias. Fœminæ verò matrix infundenda erit, & extrinsecus pectinem, & inguen ex oleo cyprino calido, & cum lana succida fasciabis. Aliqñ miscebis castorium, si forte plus calidū fieri oporteat: item clyster ex decoctione fœnigræci,aut radicum maluæ cum oleo mixta,& calefacta: & si vessica stricta fuerit,subtili fomēto relaxare, & vrinā adducere oportet. *Ad frangendum lapidem.* Succus radicis valet: Vessicæ verò patienti calculum,adrianum si dederis cum decocto radicum alexendriæ, & semine ocymi,aut brusci, siue asparagi, aut pleni pugilli ciceris rubei. Similiter potio Iustini, cum vino calido, si dederis, facit. Philanthropos calculos frangit. Mulsa lapidem in vessica frangit. *Ad petram vessicæ.* Recipe saxifragiam,grana Solis,petroselinū, quinquefolia, asparagum, bruscum,agrimoniam:& coquantur oīa in vino vt ad tertiam redeant: & postea cola, & adhibe paululum mellis,gariophyllorum drachmā vnam,petræ de * lucubio drachmam vnam: da ad bibendum mane tepidum quasi phialam vnam: & si potest bibat succum erysimi, & ipsam herbam comedat. *Diachryson ad petram.* Recipe saxifragiæ,radicis brusci, asparagi, petroselini, apij, pi- C peris,ana ʒ.i.grana Solis,alexandri, libystici semen, ana solidum vnum, mellis quod sufficit. *Ad eos qui mingere non possunt.* Oleastri radicem,cyminum,& cepulas teras, & in oleo coquas, & super pectinem ponas.Item parietariam tere,& calefactam super pectinem fascia,& miraberis.Item sanguis hirci triennalis,aut vetustiori cum decocto nardi, & * cinnamomi,& siccarum cicadarum puluere datus, mirabiliter & cum celeritate lapidem expellit. * Al. lyncuriæ. * Al.cymini.

De Genitalium causis.

VNguentū album pro Mentula. Recipe olibani,mastiches,aloes,assæ fœtidæ,myrrhæ, ana vnc. i.cerusſæ vnc.ii:tēperent̄ cū melle,& sambuco,& ponant̄ in membro. *Aliud fuscum.* Pix græca,& aloe, cum melle tēperentur. *Ad Vuluam stringendam: quasi virgo sit.* Rec.myrrhæ,olibani, masticbes,colophoniæ,picis nigræ,arsenici, boli,gallæ,gypsi, cornu ceruini incensi, aristo.longæ & rotundæ, omnia æquali pondere: fac puluerem, & in vuluam inijce. *Puluis ad idem.* Recipe symphyti,aluminis,balaustij,myrrhæ,olibani,masticbe,colophoniæ,picis nigræ,boli, gallæ, gypsi, cornu ceruini incensi,arist.rotundæ,galliæ,ana drac.v.fac puluerē,&in vuluam inijce,q̄ prius fomentetur aqua pluuiali,in qua cocta sint grana vuæ, cortex castaneæ, & pulegium. *Confectio ad idem.* Recipe symphyti,corticum mali gra.& mespilorum, & quercus,foliorum rosæ caninæ, D hypocystidos, ana vn.j.maceris, cinnamomi, gariophillorum,nucis muscatæ,anisi,antheræ pulueris, ana vnc.v: ista omnia trita, & puluerizata collige cum aqua rof. vel pluuiali in qua rosæ decoctæ fuerint:& inde trochiscis formatis ad Solem siccentur:& quando opus fuerit, vnum eorum in aqua ro.vel pluuiali resolue,& inde stricta vulua post balneum diutissime fomētetur. Symphyti decoctio idem operatur. *Ad idem.* Tolle symphytum,& gallam,& gummi pineæ, & cinnamum, & amentum dulce, & fac puluerem, & misce cum pauca aqua, & laua locum, & miraberis. *Ad menstrua prouocanda.* Recipe ammoniaci albi,galbani,opopanacis, aloes hepatici, colocynthidis interioris, myrrhæ, cicutæ seminis, ana drach.ij. tere,et cum succo porrorum confice, et fac pilulas ad modum pisi: et da drachmas duas vel tres, in aqua tepida. *Item ad idem.* Ante dies iiij.venam de tibijs incide, aut tibias scarifica: aut in ambobus tali venam incide, ita vt in vna die vnā incidas,et in alia aliam:et post hoc dabis tenues cibos: et sic post vij.dies castorium cum pulegio ad bibendū dabis,aut calamento: educit enim menstrua pulegiū: et calamentum coctum cum mulsa. Est autem tempus dandæ decoctionis,vel potionis, vtile post balneum in sabanis,quia sic data multum operatur: et plus his dictamus: et sabina data similiter. Vtiliter etiā datur picra,quæ recipit aloes drachmam j. Quando autem ex plenitudine, et pingui superfluitate retinentur menstrua,centaurij maioris succo, et radicibus minoris excludantur. *Ad idem.* In duabus aquæ partibus,

tibus,& vna vini,artemisiæ,& saluiæ,brathyos,calamenti, matrissyluæ, ana M.j.allij quantum de omnibus alijs,lento igne ad tertiam decoque: de quo ter in die fomẽtatio fiat mane, & meridie,& sero eunti dormitũ. Climax detur cum decoctione cymini:quę Recipit elemi vnc.iiij.feniculi vnc. iij.piperis,sesami,syriaci,ana vnc.ij.erucæ, seminis sileris montani,ana vnc.j.mellis, quod sufficit. *Item ad idem.* Artemisiæ rutæ,dauci,dictami,phu,meu,nasturtij,ana: trita in aqua fac balneũ: & da ad bibendam trypheram magnã cũ aqua tepida. *Item ad idem.* Vrticæ maio.radicẽ,asari,hyperici,epithymi,polypodij,ana:hæc omnia coque in vino ad medietatem:da mane,& sero. *Ad idem.* Baccas lauri xxxvij. tritas cum vino bibat. Item accipe artemisiam,& rutã æqualiter, & adde oleũ laurinum, & calefac parumper ad ignem, & facto ex panno pessario intinge, & in os vuluæ inijce. *Ad sanguinem stringendum.* Rec.myrrhæ vnc.iij.cinnamomi, mastiches, ana vnc.ij. facto puluere, accipiatur cũ succo strychni, vel morellæ. *Siqua mulier post partum se purgare non poterit.* Esdrę potionẽ,aut Eucharistũ accipiat: vel solũ suffumigiũ de fungis siccis,aut de assa,aut phiala plena succo caulium . Sotira, & tryphera accepta menstrua educit. *Ad menstrua superflua.* Aluminis scissi, myrrhæ,rubi,thuris,ana vnc.j.tere,& cum aceto confice pessarium de lana munda:& intinctum in eo suppone vuluæ. *Ad idem.* Recipe sponsam Solis,& tere,& succum da ad bibendum. Pastellum verò in vulua suppone, & athanasiam dabis. *Ad menstrua prouocanda.* Ex sagapeno, opopanace, myrrha, & felle fac pessarium. *Ad sanguinis profluuium.* Fœcem quæ ex quercu exit da ad bibendum mulieri cum aqua calida pluuiali. *Ad idem.* Accipe lignum syluatici lybistici, & mediam corticem quercus, & testas marinas rubras, quæ inueniuntur iuxta mare: & pone in vase aliquo, & fac bullire ad ignem cum aqua pluuiali, & fomenta. Item tolle polygonon, & coque cum aqua pluuiali,& da vt bibat. *Vt mulier concipiat.* In nouem phialis optimi vini mitte nouẽ rotulas mandragoræ,& fœniculi radices tres,& ad tertiam bullire fac,& bene cola: & phiala mellis addita,nouies nouem grana piperis sparge in puluerem,& iterum aliquantulum bullire permitte: quãdo autem infrigidatum fuerit,tempore menstruorum per † vij.dies bibat mane phialam vnam:& in obscuro loco iaceat,remotis amicis præter pedissequam, quæ eam custodiat: circa sextam verò horã pullus gallinaceus elixus, cum pipere, aniso, & modico aneto conditus, simul cum iure suo offeratur,vt manducet, & de iusculo ad satietatem bibat : vinum leue, & modicum accipiat : & in nocte iaceat cum viro: & vir eius vespere,& mane diacameron,aut climacem, aut alexandrinam sumat. *Ad concipiendum eadem die sine periculo.* Myrrhæ drach.j. piperis grana xl.staphidis agriæ scrup.j. dabis in vino post balneum. Item nepitam cum vino coque ad tertiam, & mitte ibi calamentum aromaticum,galangam,irim illyricam,spicam nardi,æquo pondere: coque ad tertiam, & da vt bibat per tres dies ieiuno. Item centaurium cum folijs tere,& misce cum aqua,& fac pilulas ad similitudinem ossis dactyli,& inuolue cũ terebinthina, & desuper mitte lanam, ne terebinthina cadat, & inijce. Item viscum qui est in arboribus tritum cum vino da bibere menstruo incipiente,aut desinente. Item in phialis nouem optimi vini de radice herbæ barbæ syluanæ lib.j. coque ad medietatem: & decolato succo,mellis adde phialas duas,& pulueris cymi. vnc.j. & modicum fac bullire: tempore verò menstruali per quinque dies singulas phialas ieiunæ propina mane: & sero in decoctione illius herbæ sedeat, diuq; calefiat, & sic cum viro suo coeat. Item coaguli leporis,corticum mandragoræ,ana drac.iij.opij drac.ij. trita cum melle despumato confice: & mane ad modũ auellanæ maioris cum tepido vino sumat non ieiuna. Item testiculi cerui puluerizati, & in vino bibiti, & fel capreoli suppositum, idem præstant. *Item vt mulier concipiat.* Leporis vuluam assatam,tere, & da cum vino in balneo † in sabanis sedenti,vt bibat: & in ipsa die, aut nocte si tacta fuerit à viro statim concipiet. *Potio ad eas quæ non concipiunt, & quibus menstrua non apparent.* Rec.matrissyluæ, rutæ,artemisiæ,cicutæ, radicum brancæ vrsinæ singularum fasciculos: quæ pinsitæ, & mixtæ cum vino albo vsq; ad tertiam coquantur: & eidem decoctioni cochlearia tria de cinere de corde cerui adhibeantur prius quam ad tertiam redeat decoctio: deinde coletur cum panno,& colaturæ adhibeantur tria cochlearia olei,& tragacanthæ drachmæ tres de Constantinopoli,& simul omnia bulliant:& vnaquaq; die mane accipiat phialam vnam illa cui necesse est. *Si matrix descenderit.* Cum bonis odoribus nares suffumigabis: sin minus, * aspalathum fit inferius fumigatum ita, vt in vuluam fumus ingrediatur:& pessarium de styrace calamita cum lana succida imponatur: Si verò volueris vt concipiat, prius purgetur cum theodorico anacardino,& post purgationem balneetur. Et coagulum leporis in balneo bibat,& etiam viro suo tribuat:& post cum ipso iaceat: & si coagulum fuerit masculi, masculum: si fœminæ, fœminam concipiet. *Vt mulier non abortiat, & fœtum contineat.* Cancrum fluuialem contere ,& in vino veteri da ad bibendum . Aut leporem prægnantem viuum accipe,& tolle ei catulos de ventre, & coagulum eius cum vino potui dato, & vltra non eijciet. *Vnguentum ad omnes dolores matricis post partum.* Rec.adipis pullini, sampsuci,ana vncias septem,myrrhæ vncias duas,butyri,ceræ,ana vncias sex,adipis anserini,medullæ ceruinæ, terebinthinæ,casiæ,mellis,ana vncias septem, aloes vncias duas: confice,& vtere. *Ad idem.* Fac bullire oleum , & anethum , & mitte vnum * birrum de lana succida : & calidum pone ad matricem .

Ad apostema. Succus frondium porrorum, succus cichorij, vel heliotropij succus petroselini, æquali pondere, puluis ferruginis, puluis paleæ hordei : hæc omnia bulliant, & bibat.

[Margin: E, F, G, H; † Al.iij. — † Al.cum. — * Al.asphaltũ. — * Al. velum.]

A *Si matrix foras exierit, aut tumorem habuerit.* Folia cicutæ, abrotani, herbæ camphoratæ, * pinse fortiter, & pone desuper. *Ad retinendum partum.* Spolium serpentis cum mica panis dabis comedendum nescienti: mire prodest. *Ad matricem reuocandam.* Testas ouorũ gallinæ, ex quibus pulli excluduntur, incende: deinde superasperge picem nigram, & superextende, & reuocabitur ex toto. *Ad excitandum mulieris libidinem.* Sanguis verspertilionis in floccello lanæ collectus nescienti sub capite ponatur.

*Al. camphorę.

De paßionibus genuum, & tibiarum.

CEntri galli succus, genibus, & cruribus ad ignem vel ad solem illinitus oẽm dolorẽ extirpat, & neruorum contractionem penitus tollit. probatum est. *Ad vlcera tibiarum.* Fel caprinum cũ resina, & cerusa misce, & pone super vlcera. *Emplastrum ad inflationem, quæ fit in cruribus, & in coxis.* Stercus columbinũ albũ cũ forti aceto mistũ, & tritum, & in aluta inductum superpone. *Aliud probatum ad inflationem, quæ fit cum rubore, & calore.* Farinã hordei, & fabæ tolle, & in aqua coque, & superpone. *Ad omnem Vlcerationem tibiarum, cicatricem, vel maculam nigram, vel albã.* Pulueris plũbi vsti facti cũ ligno auellanæ, aut lentisci vnc. viij. olibani, myrrhæ aloes, masticheś, ana vnc. j. oleum viride, & modicum aceti exagita miscendo in corpus vnum, & in folijs hederæ B inductũ superpone. *Ad tumorem genu.* Fac bullire, radicem brusci bene, & postea pinse cũ axungia, & pauco * saluiæ, & infascia. oẽm tumorẽ tollit. *Vnguentum ad tibias fractas de phlegmate salso.* Folia persici, hederæ terrestris, colophoniã, picẽ, oleũ de spica, oleũ cõmune, sepũ, & cerã, & lithargyrum de auro. *Ad dolorem genuum.* Bibe succũ rutæ. *Pro dolore podagræ.* Tere, & fac puluerem de gith, & vnge vbi dolor est, superpone stagnũ, & insuper stupam vnge de ipso puluere, & statim dolor recedet. *Vnguentum ad idem, & ad qualemcunque dolorem.* Rec. mastiches, olibani, ana. ℥. i. adipem vrsinum, & albumen ouorum insimul misce: & acccipe cymulas virides lentisci, & tolle ex eis succum: & adiunge vetus oleum, & distempera: & fac vnguentum theodoricon emperiston: ischiadicis, & podagricis subuenit: idem facit philantropos. *Ad idem.* Rec. gariophyllorũ, zingiberis, cinnamomi, ana vnc. ij. hermodactylorum vnc. v. costi, diagridij, ana vnc. ij. mellis, quod sufficit. *Item ad calidam.* Succus radicis filicis cum oleo roseo mixtus, & inunctus prodest.

* Al. salis.

Ad hominem subtiliandum.

PVluis † ciricus vel ciricon, vtilis ad pinguẽ hominem subtiliandum, & crassitiem superfluã deponendam, ita vt ad temperiem tenuitatis, & siccitatis patientem deducat: curat etiã leprosos & herniosos, pruriginosos, & scabiosos: & siquis hoc vsus fuerit, podagrico, vel arthritico, seu alio C aliquo dolore nõ molestabitur. Quicunq; hoc puluere fricari voluerit, in balneo postquam sudare cœperit, fricetur, & hoc tribus diebus vel amplius interpositis: diebus aũt quibus vtitur, nullo vnguento patiẽs fricetur: à pipere, & salsamentis, & acrimonijs caueat. Rec. † nitri assati, ℥ myrrhæ assatæ, sulfuris viui, opocissi. j. succi hederę, iridis illiricę, ana vnc. iiij. baccarũ lauri siccarum, sampsuci, ellebori albi, pumici marini assati, chamæleontis nigri, pyrethri, sinapis, gallæ alexãdrinæ, peucedani, pollinis fœnigræci, cimoliæ, tartari, aristolochiæ longæ, & rotundæ, gith, orobi, piperis nigri. caulis agrestis, struthij, cardamomi, marrubij, cantharidũ, succi sicci elaterij, ana. ℥. ij. confice sic, hæc oĩa subtiliter tere, & in vase vitreo conde, & qñ opus fuerit, vtere. *Electuarium ad idem.* Recipe gariophyllorũ, spicæ, galãgę, zingiberis, ana. ℥. s. sacchari lib. ij. & semis, musci scrup. j. saccharũ coque cum aqua rosata, et ipsa pigmẽta pinse diligẽter, et misce cũ ipsis saccharũ, sup ignem semper agitando, et qñ decoctum fuerit, infunde super marmor. *Ad hominem nimis crassum.* Imple patellã floribus auellanæ, et superfuso vino agita fortiter, et bulliat die ac nocte: et semper qñ siccatur, funde vinũ: et cola, et bibat ieiunus vnc. iij. per dies quinq;, et comedat ad prãdiũ: hoc faciat mense Februario. *Ad idem.* Tolle tartarum, et fac pueluerem, et de omni cibo intincto in eo comede: desiccat enim pinguedinem. Hiera rufina scabiosis, et leprosis vtilissima. *Vnguentum ad* D *mala nascentia.* Aloes, olibani, mastiches, myrrhæ, arsenici, boli armeni, colophoniæ, sandarachæ, terebinthinæ, æruginis campanæ, spumæ argenti, galbani, ammoniaci, sagapeni, resinæ gummi p̃sici, picis naualis, ana lib. ij. tragacanthæ, aristolochiæ * longæ, gomphitæ, castorij, floris plumbi, ana vnc. iij. ceræ libras duas, sepi taurini vnc. iiij. *Oleum frumenti ad scabiem, & ad herpetas, quod ita conficitur.* Pone frumentũ inter duo ferramẽta calida, et exprime fortiter oleũ. *Ad sacrum ignem.* Accipe picem, et vitellũ oui crudi, et fac emplastrũ, et pone desuper. Vnguentum ẽt de oleo frumẽti, probatũ est. *Ad morfeam nigram.* Erysimon cum vino bibat, et sanabitur. *Ad sanguinem stringendum vndecunq; exeat.* Testiculos in aceto pone, pedes infrigida, et statim cessabit. *Ad carbunculos.* In primis liga maluas coctas cum butyro vel sagimine, et appone, & mutetur in die: deinde appone emplastrum istud, quod carbunculũ citò aperit. Rec. ficuum pinguium passarũ, cæpæ coctæ galbani, ammoniaci, lactis mulieris, maluarum coctarum, carbonum, vel cinerũ vitis vineæ, testudinis viuæ vnius, pinguedinis porci recentis vel veteris, æquale pondus, tere, & appone, vsq; dum aperiat. *Ad idem.* Accipe cinerem pruni, & distempera cum vitellis ouorũ, & pone super: & postea accipe ficus siccas, & parum olei, & arsenici, et tempera totum simul, & appone: deinde appone terebinthinam, et galbanum, quando putredo exire cęperit. Si multi carbunculi exierint,

† Al. assyricus.

† Al. nitri, asari.

* Al. rotundæ.

exierint, tolle sanguinem de brachijs, & da laxatiuum. *Ad pustulas quas habet infans in manibus, & pedibus vltra modum.* Accipe scillam, & hyoscyamum ipsam herbam, & sambuci frondes, æquo pondere, & pinsito, & coque in aceto inde multum, & appone. *Ad omnia apostemata exteriora, siue tumores.* Agrimoniam, verbenam, quinquefolium, æquis si teres, & impones, ponderibus, cũ aceto coquas adiecta semperuiua sanabis. *Ad rumpendum apostema.* Fermentum, olibanum, axungia, lac fœminæ. *Ad apostema subtiliandum.* Libysticum feruefacias in aqua, pinsito cum pinguedine, & pone desuper. *Ad sacrum ignem, vel calorem membrorum, qui per aliquam occasionem nascitur.* Rec. Sisymbrij, rutę, rubi, solani, omnium quatuor cymarum M.j. radicis lilij domestici vnc.j. aloes ʒ.ij. cymini vnc.j. albumen oui vnum, aceti phialam vnam, olei phialam vnam: prędictas herbas tere fortiter, & succum earum cum prædictis commisce, fortiterq; cola, & cum penna vnge loca languentia, & miraberis. *Ad scabiem.* Radices lapathioli coque, & axungiam porcinam cum eis vehementer tere, & argentum viuum cum cinere, & sputo distempera, & cum eis misce, & * vehementer confice: inunge, & miraberis. *Vnguentum ad pustulas, vel lepram, siue pruritum.* Florem tithymali cum aceto coque fortiter, & oleum modicum misce, & inunge vsque dum sanus fuerit.

De modo dignoscendi cancrum à carbunculo.

SIc poteris dignoscere cancrum à carbunculo in principio. Carbunculus quippe durus est, & rubens nimis, & ardẽs, & dolet quamplurimũ in ossibus, & neruis, & citò facit caput. Sed cancer non tantum rubet, neq; tantũ dolet, sed durior est, & non tam citò facit caput, & plus occupat: qui quando mollescere incipit perfora cum ferro quasi carbũculum: & nepitæ, apij, betonicæ, agrimoniæ, chamædryos, * trifolij, satureiæ, pimpinellæ, subtusillæ, cardui, fragifolij, millefolij, ana M. vnum, teras, & cum vino, & pipere dabis in potũ mane, & sero. *Item alia optima, sed valdè grauior.* Aloes drachmas duas, aristolochiæ longę drachmas quinq;, sanguinis draconis drachmas tres, castorij ʒ.ij. præoniæ.ʒ.v. thuris, myrrhæ ana.ʒ.iiij. ammoniaci.ʒ.ij. succi saluiæ, vel foliorum ana.ʒ.iij. decoque vsq; ad dimidium lento igne, ipsumq; in vase picato mitte: & pigmẽta in linteolo mundissimo ligata in medium liquorem pendere facias: & de populo arbore puluerem facias: de supradicta potione calicem medium dabis quotidie, & de puluere populi quantum tribus digitis leuare poteris in vino cocto distẽperato. *Ad idem.* Accipe albi secessus canis, prassij, plantaginis, ana vnc.s. calcis viuæ.ʒ.ij. pulueriza totum, & supra malum pone: & postea pone vnguentum marciaton, mane, & sero muta illud, & ablue in omni mutatione de vino calido. Si verò aliqua pars mortuę carnis remanserit, abscinde cum ferro. Si autẽ longi temporis fuerit malum, & per prædicta sanari nõ poterit, oportet incidere circumcirca, & postea apponere prædicta. *Ad idem.* Lenticulæ, quæ in stagnis nascitur, vel fontibus, vel alijs aquis, succus supra cancrum positus eum occidit. Similiter facit doliachæ succus cum porcina pinguedine mixtus: et ipsa herba pinsita, et superposita cum succo, & pinguedine dictis prodest valdè. *Ad idem.* Succum ebuli, succum aristolochiæ rotundæ, aut puluerem eius, & albumen oui fortiter commisce, sed non vt durum sit, sed molle: & taliter totum cancrum ex eo penna linies, & de frondibus septemneruiæ illum cooperies: sed per singulos dies mane, & sero mutabis, & quando mutare volueris, cum penna in vino infusa cancrum prius ablue, & vnge doctrina supradicta. *Puluis ad cancrum.* Calcis viuæ * nouies ablutæ, nouem grana piperis, auripigmenti, aceti, et mellis, et farinæ hordei: fac focaciolam, et sub testa coque vsq; dum incendatur: et pinsito, et facit puluerem, et vbi opus fuerit, mitte. *Vnguentum ad serpiginem, & carnem mortuam manducandam.* Rec. aristolochiam rotundam, radices enulæ, cortices caprifici, cortices alburni, lotium hominis: hæc omnia simul coque fortiter: postea pinse, & confice cum axungia, & vtere. *Ad cancrum.* Vlcus primum forti, & calido aceto bene laua: deinde cum panno lineo detergendo exicca: quo facto, puluerem gallæ subtilem superasperge: hoc fac bis, vel ter in die, donec sanetur. *Ad idem.* Sume mentastrum, & eo siccato fortiter frica inter manus: cui mentastro tertiã partẽ salis misce, & simul omnia fortiter tere: quibus tritis super stipites ardentes pone, vt vtrunq; bene comburatur: quod quãdo fuerit combustum, bene iterum teratur, quorũ puluis ter die aspergatur. *Pro carne sananda.* Linguæ bouis radicem tere, succum cuius, vt pastillum superpone. *Res probata ad cancrosa vulnera, quæ depascuntur in circuitu.* Accipe quotquot habere poteris felliculorum, & scinde, et extrahe succum, vt sit dimidia phiala: sed prius laua plagam de vino tepido: et tunc accipe tres petiolas de panno lineo, et in succo illo infunde, et ad ignem calefactæ vna post aliam super vulnus apponantur: et postea de farina tenuissima panis hordeacei cum supradicto succo eidem plagæ superponatur. *Ad cancrum res probata.* Caput gruis, et ventriculum, cum petris omnibus quæ in eis sunt sicca in furno, et fac puluerem, et superasperge: hoc non solum cancrum, sed omnia vulnera sanat. *Item aliud probatum ad idem.* Mustellam viuam mitte in ollam nouam, et bene cooperi de tegula, et argilla, et mitte in furnum calidum: & ea combusta fac puluerem, et de ostreæ testa similiter: et asperge: et post diem tertium laua de vino.

Probatum ad fistulam. Accipe terram francigenam, et galetum idest gallam rotundam, et pulueriza, et pone desuper, & sanabitur. Cortice quercino siccetur fistula primo. Postea sanatur, si mumia sæpe bibatur, Maiorum pulchris hominum, quæ est rapta sepulchris.

Ad

Marginal notes: E, F, G, H (section letters); * Al. centũfolij. ; * Al. non.

A *Ad scabiem probatum.* Accipe figiam græcam,& olei cōis partem j.& duas aceti,& coque in modum vnguenti,& vnge in balneo. *Puluis ad cancrū.* Rec.atramēti,sarcocollæ, amenti salsi,& dulcis,salis gemmæ, olibani, mastiches, ana vnc.j. piperis vnc.vj. *Ad idem.* Brancā lupinā,quæ inferius est rotūda tere,cum sale,& fuligine,& parum de sanguine,& pone eo mortuo. Ad sanādum, puluerem aloes pone. *Ad carnem,malam,vel ad cancrum.* Pinse tartarum fortiter temperatum, cū melle,& mitte in panno lineo, & liga cum licio, & mitte in foco vt ardeat: & fac puluerem, & superpone. Item testam allij, fabas, & panem frumenti incende in olla, & cum isto puluere misce puluerem gallæ, & salis: laua prius de vino,& postea sparge de hoc in die bis vel ter.

De fistula.

AD *fistulam.* Radicē lapathioli, qui rufum semē habet in fistula mitte: & donec purgata fuerit,per singulos dies singulas radices mutabis:& quando purgata fuerit,cognosces, q.a non vt aqua pus,sed quasi putredo fluit tm̄:quando aūt hoc videris hoc vnguento sanabitur: Rec.picē, galbanum,ammoniacum,aloen,sepum porcinum non multum, ceram, & parum olei: prædictas guttas,& gummi genera,& picē,& aloen æqualiter commixta liqua ad ignem:& postea ceram, & sepum semotim liquefacta desuper addas,& agita donec conficiat. *Ad fistulam.* Raphanum pulue-B rizatum, & quolibet modo fistulis immissum, antea tamen ex aceto in fistula valde abluta, valet:& modo quocunq; superpositum: & infra, vel intra eā liberat. *Ad idem.* Sume herbam escuminatam nomine,& tere:cuius succum infirmanti mane,quando ieiunus fuerit, da ad potandum: & de ipso succo per ipsum foramen pone donec sanus fiat æger. Item accipe costam folij raphani,& mitte vsq; ad profundū plagæ ita,vt sanguis egrediat, aliquanto spatio intermisso accipiatur fel taurinū,& calefacito ita,vt duriciē ꝑdat: & ossa gallinarum cōbusta, & in subtilissimum puluerem redacta:ex his ellychnium cōponatur,& ad fundum plagæ mittatur:& interdū ellychnium de cōbusto puluere saccharo aspergatur,& ipsum interdum minuas, donec sanetur fistula. *Ad idem.* Sepi arietis vnc.j.gummi vnc.s.colophoniæ.ʒ.ij.s.opopanacis,aristolochiæ lōgæ,sarcocollæ, æris viridis ana ʒ.ij.ceræ citrinæ ʒ.ij. terēda tere,& de oleo parū pone, vt possint ibi tēperari: & super ignē pone,donec sepū,& gūmi genera liquefiant: & vtere qn̄ opus fuerit. *Ad fistulas tollendas, & vermes occidendos.* Succū plantaginis mitte sæpius. *Item ad idem.* Potentillam bibat per dies xxx. probatū est. *Ad fistulam claudendam.* Thus masculū diligenter tere cum vino veteri, & inde perunge. *Ad idē.* Accipe in primis de carne salsa lardonē,& mitte ibi per iij. dies, & postea emplastrum fac hoc modo: Accipe frondes libystici syluatici, & tere fortiter, & misce ibi de sale cocto pulue-C rizato tantum, quantum sunt frondes: deinde adde axungiam veterem sufficienter: & tere omnia hæc in simul, & fac emplastrum. *Ad idem.* Accipe tithymalum cū sua radice, & mitte in clibano vt exiccetur,& fac puluerem,& insuffla intus. Item accipe piper,aloen,galbanum, cerā,& oleū, et fac emplastrū,et vtere. *Ad idem.* Pone emplastrū de farina,et alburno,et sinapi,et sale cocto, et de calce extincta, & de sapone * spatulano, & de capitello per ix.dies: deinde tere tres cymas rubi,& tres vrticæ per tres dies. Item piper, allium, ficus siccas, radicem petroselini:misce,et tere simul,& fac emplastrum,& superpone,& statim interficiet. Item accipe marmor, quod videtur esse sicut sal,& fac puluerem,insuffla intus. *Ad idem.* Accipe farinā lupini,raphani,sinapis mel arsum, alburni carbonem: omnibus tritis distempera, cum sapone spathulano: et admixto de capitello fac tentatam de licio torto ad mensuram fistulæ,et ablue eam mane et sero de capitello.

* Al. spataretico.

De paralysi.

HIera fortissima G.theodoricō emperistō,potio sancti Pauli, et opopyri,paralyticis,arthriticis,& alijs diuersis causis succurrit. *Potio ad paralysin Ioannis filij Liguri medici.* Rec.mādragoræ vn.iiij.castorij vnc.iij. piperis grana ccc,nepitæ manū plenā, vini optimi phialas xxiiij: bulliat ad medietatē,et ieiunus bibat phialam j.et vsq; ad nonam ieiunet. *Ad idē.* Rec.saluiæ,satureiæ, D dictami,sabinæ, mēthæ nigræ,cerfolij, foliorū teneræ lauri, q.nq; folij,betonicæ, febrifugæ, peucedani,agrimoniæ,pimpinellæ,artemisiæ,chamædryos,hiperici,millefolij,balsamitę, pulegij, trifolij, hypocystidos, hyssopi, prassij, origani,ana M.j.dabis cum vino.probatum est. *Vnguentum ad paralysin.* Rec.sabinæ pulueris,saluiæ, menthæ,ocymi,pulueris vrticæ,balsamitæ pulueris, ana vnc.j.olei lauri phialā j.ceræ lib.i.olei,ʒʒ.ana.vnc.vj.omnia arbitrio tuo tere, et coque, vnge. *Ad idem.* Herbam centumneruiam, idest barbam syluanam laua cum nouem aquis, et tere, in succo adde duo cochlearia mellis,et sic vnge digitos in phialis: da primo galli cantu, si laxat non euadet. *Item ad arthriticum dolorem.* Accipe micam panis madefactam aqua et tere: deinde distempera cum succo morgellinæ, vel solatri, vel portulacæ,vel semperuiuæ, vel alicuius refrigeratiuę: deinde superpone loco dolenti, primum inuncto oleo roseo: postea verò ne nimis loca neruosa desiccentur,adde emplastrum hoc:Rec.radicem altheæ,atq; semē lini,et coque in aqua,atq;fomēta.ad vltimum accipe farinam lentis, et coque in quatuor partibus mellis, et aqua quantum sufficit,et sic superpone.probatum est. *Vnguentum ad guttam.* Rec.radicis bryoniæ, corticis mediani sābuci,absynthij,rutæ,saluiæ,hederæ,chelidoniæ,arnoglossi,saliuncæ,aloes,thuris, mellis,olei, ceræ quantū tibi videt,et cōfice. *Emplastrum ad idem.* Absynthij,radicis ebuli,furfuris tritici,stercoris caprini: fac puluerem,acetum mitte in cacabo,et salis satis.fac bulliat fortiter,et superpone.

Item

Item vnguentum ad guttam. Rec. rutæ, hederæ terrestris, absynthij, abrotani, barbæ Iouis omnium ana M.j. sabinæ M.ij. simul tere, & coque in oleo, & butyro, & adipe taurino, vel veruecino æqualiter: cola, & vbicunque fuerit gutta vnge, & postea in albo panno induc, & pone. E

De ratione medendi ad os fractum.

RECIPE betonicæ, violæ albæ, panem mundum ad cernendū, melangiæ, hederę terrestris pilosellæ, agrimoniæ, finimphæ, saluiæ, ne intumescat. Item betonica sanat, & tollit dolorem: saluia aufert dolorem: hedera terranea curat, & mundat: violat sanat: plantago soluit dolorē, & mundat: agrimonia, & pilosella sanant: melangia iuuat, vt nō claudatur vulnus. Quòd si ex omnibus his habere non poteris, accipe saluiam, betonicam, hederam terraneam, violam, agrimoniam plantaginem: contere, & succum vino mixtum, donec sanus sit æger, solum accipiat potum. Folijs suprascriptorum deficientibus, radices indifferenter, aut puluerem, ad eundem accipies vsum. Abstineat verò patiens ne comedat herbas, caseum, lac, fructus, carnes nisi de castratis, oua, & panem; nisi azymum, pultes. *Ad idem.* Rec. farinam de germano idest de siligine partes ij. absynthij partem vnam tere, & misce cum melle, & panno impone, & de raso lardo superpone ei, & super plaga pone bis mutando per diem.

De plaga. F

AD *plagam.* Pilosellæ succū da bibere, si reijcitur, morietur, si nō, viuet: prima die plantaginē, & fragam in vino dabis: secunda die gariophyllatam adiunge prędicto vino: tertia die pilosellam: quarto die pimpinellā: quinto die hederā terrestrē: septemneruiā sexto die: transactis verò diebus septem, subtrahere debes singillatim, è conuerso incipiens ab hedera vsq; ad primā, quæ est fraga. *Antidotum contra plagas.* Angelicam, betonicā, agrimoniā, pilosellam, hederam terrestrem, septemneruiam, violam minorem de angelica, coque in vino, & potet tribus vicibus in die. Si sanguinauerit plaga, cum cultello minutatim incide vrticam: & intinctam in forti aceto, pone in plaga: statimq; cessabit sanguinis fluxus. *Vnguentum ad plagas.* Anguillas coque in aqua, & collige adipem qui supernatauerit, & de gallinis, & de anseribus, & de scrofino sine sale: saluiæ succum; rutæ, absynthij, hederę terrestris, linguę canis, artemisię, matriculę, cicutæ herbę citri, hyoscyami, strycniboli, olibani, aloes, myrrhæ, ammoniaci, de speciebus ana vnc.j. farinæ de molendino collectæ in gyro, dactyli ossium, croci orientalis, sandali, acaciæ, ceræ quantum sufficit, vt album fiat. *Tractum ad aperiendum, purgandū, sanandum dolorē, & carnem mortuā, & carbunculum auferendū.* Rec. succi ebuli, absynthij, cymarum rubi, vrticę, carui, apij, omnium æqualiter, mellis cochleare vnū, & albumen vnius oui gallinæ, farinæ siliginis, vel cuiuslibet eorum, quæ sunt ad tenuitatem: confice sic: Succos, & cætera pone in vase, & commiscendo exagita, donec spissum sit, & tenax: si plaga profunda sit, pone ex hoc ellychnium perunctum: si verò patula i. plana pone super pannum donec sanetur: si verò tractum nimium desiccatur, renoua cū succo folius apij. *Vnguentum ad plagam.* Rec. ceræ citrinæ * vnc.s. picis, colophoniæ, ana vnc.ij.s. sepi arietis vnc.ij. infunde cū oleo, & pone super ignē donec vnguentū fiat. *Potio ad plagatos.* Betonicæ, agrimoniæ, fragifolię, asari, violę, linguæ bouis, ambrosiæ, plantaginis * minutæ, quinque folij, hyperici, picis, linguæ ceruinæ, pimpinellæ. ana M.j. tere, et adde * aquæ li.iij. mellis cochlear vnum: cola, et appone piperis grana c. et quanto frequentius biberit, tanto celerius sanabitur, sed à venere abstineat, et omnibus contrarijs. *Ad idem.* Fac saginem de lardo, et accipe mel, et farinam de sigale, et vinū, et coque simul, et mitte super plagam. mire curat, et sanat. Item succus apij, et albumen oui, quibus adde puluerem thuris, et tantum de farina frumenti vt satis spissum sit. *Ad capitis plagam sic fit.* Diligenter inquire vtrum longa sit, an non: an os fractum sit, an non. His præmissis, si profunda fuerit, et testa rupta primitus capillos tunde: et deinde panni ellychnium absq; vllo medicamine, vel lardi fructum excoriatum, iuxta plagæ quantitatem incisum, in ipso ossis hiatu, ne sanies irruens meningas sua putredine extendat, vel aliquid morbi generet, pone: et post pone primo embrocham, quæ sic fit: Vinum, et oleum, et panē non ex toto arsum fac feruere in sartagine, vel aliquo vase: deinde vnguentum fuscum vnaquaque die in plagella pone. Memento tamen, vt prædictum ellychnium semper adsit, donec caro crescat. Quòd si os ruptum non fuerit, sue cum acu in duobus, vel tribus locis: hoc dico si plaga magna fuerit: deinde tunsis capillis, embrocham prædictam ad prædictum terminum, et vnguentum fuscū in plagella pone. *Ad plagam profundam cum lancea factam qualibet parte corporis excepto capite.* Primum pone lardū quantum tibi videtur, et vnguento fusco vnge: et tunc pultes hoc modo cōpositas pone: Vinum, farinam, oleum commune, mel, rutam, saluiam, absynthiū: trita cum axūgia porcina omnia ęquali pondere fac feruere in sartagine: quo facto, cum panno superpone quousq; plaga desiccetur. Memento vt vnaquaq; die bis mutetur, nisi prima die, et lardū impone semper ęqua quantitate vsq; ad vij. dies: deinde vnaquaq; die, prout caro solidescet, paulatim minue, quousque plaga clausa videatur: et tunc impone emplastrum aliquod. In capite autē non oportet imponere pultem hanc, sed embrocham prædictā: quia non conuenit, nisi pili nascantur, propter constrictionē pororum. *Vnguentum fuscum sic fit.* Recipe olei lib.j. sepi, ceræ, ana vnc.vj. picis vnc.iij. saluiæ sisymbrij lentisci, sauinæ, allij, cymarum rutæ, ana M.j. confice sic: Herbas cum seuo diu contusas cum oleo coque, et cola, deinde ceram adde, vltimo picem: quandoque liquefactum fuerit remoue, et vsui reserua. G H

* mimitæ.
* Al. vini.

A reserua. *Potio ad plagam sanandam.* Rec.agrimoniam, betonicam, saluiam, plantaginem, folia hederæ terrestris, herbæ venti: pinsitis his, confice cum vino, da bibere quousq; sanus fit. *Emplastrum ad plagam sanandam.* Rec.farinam siliginis, absynthium, oleum de oliua, axungiam porcinam veterem, mel quod sufficit. *Vnguentum album.* Rec.cerusæ,ʒ. iij.lithargyri vnc.ij.masticHes, condisi,ana vnc.j.s.olibani vnc.olei rosei,& aceti quod sufficit.

Ad ossa fracta.

RAtio medendi ossa fracta hæc est. Primũ prouide vt leuissimis manibus aptes ad propriũ locũ male incisas fracturas: quo facto, sal & mel in sartagine compone, & diutissimè feruere dimitte, & prout pati poterit, calidum superpone cum stupa, aut bombace: deinde lignula recta plana ad inuicẽ restibus concatenata circumliga: hoc per triduum fieri necesse est. Post triduum verò, reiectis his, diu aqua calida fomenta, & facta fomentatione, agrippa, aut dialthæa marciato circumlinies, & bombace vel stupa circũuolue: & sic vnguentum circumuoluere, & circumligare, & fomentare contemplata ætate, bis in die mane, & vespere oportet: vsq; ad xx.n.dies solidantur, habita tñ diligenti cura: iuuenis verò vsq; ad xvij. dies: senum autem vsq; ad xxj. xxij. vel xxiiij. puerorum itaq; expectatio vsq; ad xv. dies. In his ergo diebus constrictorium iuxta prædictã ra-B tionem facies ita: Rec.olibani, masticHes, ceræ, boli armeni, æquali pondere: ceram solue, & horũ puluerẽ triconizatum super asperge: & ad modum ceroti coque, & tepidum superpone. Memento tñ vt prius sapone, & aqua calida, vel aliquo tali optime lauetur: & sic cerotum superpone: non.n. adhæret appositũ, ꝓp vnguentũ. Oportet etiã scire si vlcus affuerit: non.n.debet apponi in vlcere. Quòd si aliquo casu accidente disiuncta fuerit, ex vtraq; parte trahatur manibus, vt ad pristinum locum redeat iunctura: quo facto, palma vtrarumq; manuum locus constringatur: & postea fomẽtetur aqua calida: deinde circũliniat agrippa, & tabulæ superponãtur. Huius autẽ mutatio fiat de tertio in tertium diẽ semper cum fomentatione, & post, suprascriptum constrictorium appone. Si qua verò costarum hominis fracta fuerit, & interius plicata, costam hoc modo reduces ad exteriora: Fac constitui ignẽ longũ ad longitudinẽ hominis, & nudus calefaciat ventrem, & costã: tunc verò habens mel coctum, vnge manus vtrasq; ex eo melle, & paulatim manibus perunctis blande tange locum, & trahe suauiter: sic sæpe facies trahendo, donec æqualis sit alijs costis: deinde marciato, cęterisq; vnguẽtis foueat, & emplastrum apostolicõ, vel diachrysu, vel aliqđ qđ libet, donec sanetur, exterius ponatur. *Emplastrum diachrysu, quod latinè aureum dicitur, ossium fracturam sanat: parotidas, glandulas sanat: spleniticum, callũ pedis, & hemicranium mirè curat: apostemata* C *& nascentias, & carbunculos dispergit: emprosthotonũ, vel cui in capite, vel ceruice, vel scapulis nerui contrahuntur, & omnẽ indignationem, vel phrenitin infantiũ sanat.* Rec.colophonię, resinę ana vnc. ij.olei vnc.iij. picis lib.i.olibani, auripigmenti, aluminis, ana vnc.ij. aceti quod sufficit. Parotidas, glandulas sic incidas: Cutem superincide ferro: deinde cũ hamulo ferreo subtilissimo glandulas ad te trahe: & tandiu abstrahe pelliculas circumcidendo, cum spathula, donec omnes venulas earum habeas: & sic embrocham de panno incenso superpone, vel aliquod idoneũ, vt sanguis stringatur, & sanies: embrocha tunc cauatura lauetur, deinde vnguentum fuscum apponatur.

De os fracto.

Ad os fractum. Cerebrum canis cum aceto calido distempera, & superpone in panno lineo: per tres dies dimitte. *Item ad os fractum vel scissum.* Insimul albumen oui cũ stuppa induc, & circumduc, & desuper liga. *Ad idem.* Ceræ nouæ, ammoniaci, rosæ, myrrhæ, croci, ana. malagma facito, & in linteolo apponito. *Tractũ ad omnem plagã.* Aloes myrrhæ, libani, masticHes, ana vnc.j.picis, ceræ, colophoniæ, ana vnc.ij.sicca tere, liquida solue, cola per linteolum, fac magdaleonem.

De febribus, & diebus timendis.

R*Vbra ad febrẽ tollendam.* Rec.cymini, cozumbri, myrrhæ, anisi, croci, dauci cretici, hyoscya-D mi, ana vnc.j.opij.ʒ.i. seminis apij vnc.j.mellis quod sufficit. *Hydropoton ad febrem quotidianam, tertianã, sed maximè quartanã, & ad omnes accessiones, & angustias: somnũ facit, fastidiũ tollit, sudorẽ prouocat.* Rec.ameos, myrrhæ, anisi, croci, hyoscyami, opij, ana.ʒ.ij.chamedryos, apij, petroselini, spermatis mãdragorę, thuris, ana ʒ.i.mellis qđ sufficit: dabis cũ aqua calida. *Ad quotidianã.* Si cũ typo fuerit, accipiat potionẽ rubram mixtam cũ hydropoto ante horas accessionis: post bibat aquã frigidã. Si vero frigus fuerit, magnum vinum bibat, aut aquam calidam. Si verò non profuerit istud, accipiat panchreston, post bibat mulsam. Si verò stomachus fuerit plenus humore, vt vomat, bibat oxymeli, quod recipit aceti phialas ij. mellis li.i.seminis radicis, & atriplicis: ana vnc.j.quæ coquantur vsq; ad medietatem, & ante accessionem bibat, & ieiunet vna hora: postea si non vomuerit, accipiat aquam calidam, & bibat. De cibis, ius album mãducet de gallina confectũ cum oleo * phar.porcellos, hędos, de volatilibus, phasianos, turdos, ꝑdices, ficedulas: de piscibus, sexatiles, aut assos, aut elixos: de pomis, mala cydonia, & vuas, & mala granata: de vino, album & leue. *Potio probata ad frigiditatem, & febrem.* Rec. seminis trifolij acuti, opopanacis, serpylli, ana drach.iij.anisi, fœniculi, amyli, apij, ana drach.ij. farinæ orobi vnc.j.hæc simul tere, & pone in vino bono paululum, & post colligantur in modum victorialis ponderis scrup. iij. dantur cum vino calido. *Electuarium quartanarijs, & quotidianarijs.* Rec. siler. piper. amyli, marathri, ana

vnc.j.

vnc.j.ʒ ʒ.pyrethri,ana ʒ.iij.gariophyllorum,galangæ,ana ʒ.j.mellis quod sufficit. *Ad quotidianam, tertianam,& quartanam*.Rec.rosarum ʒ.xx.sacchari,ʒ.xl. costi dulcis,rheubarbari,arsenici,cinnamomi,nardi,masticheS,spodij albi,sandali citrini,& albi,berberis,gariophyllorũ,croci ana ʒ.ij. & confice cum syrupo violato:dosis eius.ʒ.iij.ante accessionẽ, & post. *Epithema vt sudor febris exeat.* Semen lini fac bulliat in aqua,induc in panno,& pone super stomachum. *Ad quotidianas acutas in æstate.* Si habuerint turbidam vrinam,ex sanguine est:prima,vel secunda die,vel vsq; ad septimam phlebotomabis. Si nimius feruor irruerit,hoc fac Emplastrũ,vel epithema, quod valet ad febrem acutam.Succum solani tẽpera cum farina hordei,& induc in panno,& pone super stomachum. Itẽ panem assatum diu,ita vt fiat velut carbo extinctus, postea tere,& cribra puluerẽ, & tempera cum vino,& fac epithema.Diæta vtantur tali:succo ptissanæ expurgato hordeo:nam hordeum positum in aqua vna nocte,tundatur,& ad mensurã vnius phialæ ponatur in phialis quindecim aquę,& coquatur lento igne vsq;ad tertiam partem,& coletur per linteolum:& vtantur farre molli: & de pomis,malo serico,aut dulcibus amygdalis, & pane in aqua, & de electuario supradicto. Quòd si in tempore autumni venerit, & sine typo fuerit,similiter curabitur. Si cum typo, vomitũ prouocabis cum aqua calida,& oleo,aut cum oxymelite suprascripto. Et si fuerit constrictus,oxymeli catharticum dabis,quod conficitur sic: Mitte acetum,& mel,& elaterij scrup.s. vel secundum vires ægroti. De cibis,superius dictum est. Quod si fuerit solutus,cibos stypticos damus. Potu vtere vino greco. Si verò in suo tempore venerit cum typo, aut sine typo, primum catharticũ dabis ad phlegma deponendum.i.diacalaminthes cum adriano, vel omnes potiones calidas, vt picra,mulsa, athanasia, hydrocopion cum aqua calida: cibos suprascriptos: pannis autem, aut ceronium, aut oxyocroceũ cum cerotis. Cataplasma recipit hæc: Micã panis,fabæ,absynthij,farinæ fœnigræci,omnia æquali pondere: confice cum ouo molli assato,& cum oleo laurino,aut cyprino,& induc in panno,& supra viscera impone,expertum est. Si autem in tempore veris, curabitur cum potione rubræ,& esdræ. Cibos autem dabis, gallinas,carnes,porcorum,& omnium volatilium: de leguminibus, cicer, far: de oleribus, fœniculos,betas,coctana: de piscibus, saxatiles: vinum album, & leue.

E F

De febribus tertianis cum typo.

Ad febres tertianas cum typo. Mulsam potionem ante accessionis horam accipiat, & post bibat aquam calidam. *Ad duplices tertianas*. Vtatur hydrocopio, & mulsa, & rubra quasi vna potione. *Ad tertianam mixtam quotidianæ*. Panchresto, rubra,hydrocopio, quasi vna potione vtantur. *Ad tertianas acutas*. Si vomitu egent,ponatur mel,& acetũ,quibus adhibeãtur atriplicis.ʒ.iij. & vtantur. Si constipati fuerint,accipias pulueris * violæ vnc.s.& bibant interpolato die cũ aqua frigida: & vtantur epithemate,quod Recipit farinæ hordei vnc.iij.rosæ siccæ vnc.j. sandali albi.ʒ.s. spodij ʒ.ij.mastiches.ʒ.j.camphoræ scrup.j.tempera cũ succo solani,& quasi vnguento vngantur,& vtantur desuper tegumento stuppæ:& bibant quotidie succũ mali granati mane:& post vij.dies si vrina fuerit turbida,& rufa,& nihil superiora profuerint,balneo vtatur, & fomẽtetur ex aqua, & oleo,& post fomentũ phlebotometur de media vena dextri brachij. *Epithema ad omnes acutas febres*.Rec. ro.seminis portulacæ,sandali,albi, & rubri,ana ʒ.ij. tragacanthæ parum: tempera cum aqua rosea, aut succo mali granati,vel vuæ lupinæ. Si verò volueris,vt dormiat,vngãtur frons, & nares,& aures,ex oleo violato,& lacte mulieris: & pedes loti in aqua,in qua papauer,& semen lactucæ,vel ipsæ herbæ decoctæ sunt,vngantur. *Antidotum ad idem*. Rec.sandali albi,citrini,& rubei.ʒ.j. tragacanthæ vnc.s.rosf.vnc iij.sacchari,ʒ.iij.syrupi quod sufficit. Cibos dabis succũ oryzæ,aut alicæ,ius galli,pisces saxatiles,poma frigidissima: de oleribus,lactucas cum aceto, portulacas,solanũ,omnes cibos parũ salitos:dabis aquã frigidã,& mulsam de hydromelite:& si fuerit solutus,dabis ei cydonium melle confectũ ita:Succi mali cydonij partẽ j.mellis partes ij.coque ad lentum ignem,donec veniat ad spissitudinẽ mellis:& dabis exinde mulsam.*Epithema ad idem*. Rec.mastiches,thuris,fœnigræci,seminis lini,farinæ hordei,croci,omnia æquali pondere:trita distempera cum vitello ouorum,& cũ oleo rosato hoc modo confecto: Tolle oleũ,& rosas cũ rore suo,& mitte simul in puteũ, aut in aquã viuã per viginti dies:postea tolle exinde,& pone ad Solem vndecim diebus:postea habeas ad vmbram. Hoc oleũ frigidissimũ est,& si vnxeris igneam febrem de hoc oleo,mitigat eã,& solet eam amputare. Hęc eadẽ febris si fuerit in autumno,curabitur,si diatessaron temperabitur cũ vino,cum rubra,cum mulsa.Cibandi sunt talibus,vt est far,simila,& granum bene coctum,carnes pecudum,& pedes porcini, & gallinæ,vinum album, & leue. In tempore hyemis, si fuerit cũ typo, curabitur cum mulsa,& hydrocopio,& rubra:& si sine typo fuerit,prolongabitur:* lixopericũ dabis cum aqua calida:cibos,carnes porcellorũ,cerebella eorũ,phasianos,& agrestia volatilia. Quod si fuerit in tẽpore veris,curabitur potione rubra,& rosata simplici,quæ Recipit croci orientalis ʒ.j. traga. vnc.j.succi liquiritiæ vnc.j.seminis citru.melo.ana vnc.j. rosæ vnc.iiij.tẽpera cũ melle ros. & aqua rosea. *Rhodosacchara ad idem*. Accipe rosarum albarum lib.j.minutatim incide rosas,& frica bene,cum manibus ipsas cum saccharo,& pone in vase,& ligabis,ponasq; ad Solem lx.diebus donec bene coquatur, & nocte auferes. *Diacidonion ad idem*. Coctana mundabis interius, & exterius, & coques cum aqua bene: & in vna libra pomorum, pone ij. lib. sacchari, & iterum coques ad spissitudinem: postea addes pulueris sandali rubri, & citrini, ana vnc.s. spodij. drach.vj. rosæ drach.x.

G H

* Al. molæ.

* Al. laxatiuũ. al.lexipyreton.

A drach.x. seminis portulacæ. drach.iiij.succi liquiritiæ,succi rhu,traga. seminis cucu. ana. drach.ij. mannæ,casiæ fistu.ana.ʒ.vj.croci.ʒ.ij.masticheſ.j.camphoræ.ʒ.j.adde syrupi violati simplicis,qđ sufficit Cibos dabis,succum oryzæ,aut alicæ,ius gallinæ,&c.sicut superius notum est.

De Febre Quartana cum typo.

Ad febrem quartanam cum typo, si fuerit in æstate, ante horam accessionis dabis potionē musam:si fuerit in hyeme, vtantur potione diasulfuris, & dialthææ vnguento:de cibis, vtantur rapis, porris coctis,& farre,& ciceribus : de carnibus, porcina, agnina, pedibus porcinis,gallinis:de pomis,malis cydonijs ; de vino, neque leui , neque forti.

Ad Duplicem Quartanam.

Ad duplicem quartanam,Adriano,& Panchresto temperatis vtantur cum balsamo.Quartana, si fuerit tempore veris,curabitur potione Esdræ, mixta cum potione sancti Pauli, & musa * ęnea. Vnctionem talem facimus:sinapi vngimus dorsum ante vnam horam accessionis: cibos autem calidos,& stypticos damus,vt lepores,phasianos,perdices,anates, anseres: de leguminibus,granum bene coctū,cicer,fabā fractā:de oleribus, fęniculū,capita raparum, rutas agrestes coctas, vinū rubrum,& forte. In æstate verò,ru.mixta cum theriaca mundissima cum vino temperata damus : & B vnguento marciato vngimus totum corpus , ante vnam horam accessionis propè ignem,donec sudet,& præterea hora accessionis : cibos autem superius diximus.Si tpe autumni venerit,curabitur potione adriani,& diacalaminthes,et trochiscis probatis ad quartanā:petrolæū dabis ad bibendū: vngimus totum corpus ante,& retrò dialthæa,& quotidie damus origanū ad bibendum,cibos verò,vt supra.*Vnguentum ad Quartanam.*Rec.cinnam,vnc.ij.croci vnc.j.myrrhę,styracis,sagapeni, ana vnc v.laseris vnc.iiij.gētianæ vnc.ij.mellis,quod sufficit:da in modū lupini,cū aqua calida. *Ad idem.*Oleo pulegino vtere cū nepita purgat stomachū, & thoracem,cæteraq; membra,ita vt prius vtatur cōmixtione sancti Pauli,et calidarum potione,confricetur totum corpus cum vino austero.

De Febribus Ephemeris.

Ad Ephemeras febres. Si nascantur ex calore, vtantur tenui balneo, et fomententur ex aqua calida,et oleo:et bibant aquam frigidam, vt tenue vinum:et vtantur frigida dięta, scilicet cucurbita, portulaca, malo martiano, vel syriaco, vel succo mali granati : de carnibus, pipionibus, syluaticis volucribus . Si autē ex frigore fuerint, vngatur stomachus oleo masticbino,quod Recipit olei rosvnc.ij. masticbes.ʒ.iij.costi.ʒ.j.rutæ viridis.ʒ.ij. simul in oleo coquantur , et ex ea vngatur stomachus,et detur potio diatrion pipereon. Diæta : accipiant pecorinam carnem vnius anni,et agninā, C et pipiones domesticos,et bibant vinum rubrum,et subtile,et ferantur ad balneum calidum.

De Synocha Febre.

Ad Synochā Si ex sanguine fit,vel ex cho.ru.phlebotoma in prima die,vel secunda, aut ad summum in iij die:si masculus fuerit,in dextro:si fęmina,in sinistro.Si ventrem habuerit constrictum, clysterizabis ita:Accipe succum cantabri,et maluas tunsas,coquantur cum oleo,deinde colato per linteum,et vtere.Si autem desiderauerit balneum,cōcede sibi,et vtatur fomento ex calida, & oleo. Diæta vtatur tali : succo ptissanæ, et farre molli, et malis matianis, et syriacis, et pane in aqua.

De Homotono.

Homotonus curabitur sic. Potionem rosatam superius scriptam teneat sub lingua vsq; dū liquescat,et saliuam eius glutiat. Vnctionem talem facimus : Oleo roseo frequenter vngimus caput, et pręcordia.Epithema tale facimus:Rec.croci orientalis vnc.s,masticbes,olibani,ana vnc.j.ouorum assorum vitelli quantum tibi videtur:confice cū oleo roseo, et pauco aceti:super pręcordia ponas. *Item alia vnctio.*Oleum roseum,cum portulacæ succo,aut cū succo verbenæ,aut cū suc.cucurbitæ, super præcordia pone.Diætam talem damus:succum alicæ,et succum oryzæ : à vino abstineat, sed mulsam atticam damus. *Ad idem.*Si ventrem constrictū habuerit,clysterizabis cum succo cātabri: D aut bibat psylliū in tribus aquis lotam:et vtatur mali granati succo,et malis,et pyris,et sorbis maturis:et vngatur vnctione,q̄ Recipit succi semperuiuæ,succi portulacæ,succi rasuræ cucur.olei rosana.ʒ.j.et vngatur,ex his totum caput,pręter loca vbi cerebrum est. Epithemate vtantur,vt supra.

De Causo.

Causus nascitur ex cholera rubra nimirum sicca circa subtiliores venas hepatis. Quæ his signis cognoscitur:et sitis,et insomnietas est magna,et alienatio prosequitur,et surditas,aut muti fiūt:qū hæc signa ante triduum habuerint,quā febris fiat,dolor capitis sentitur,et buccinæ auriū,ipse dolor cū forti ictu,et tremore conficitur. Mederi oportet phlebotomo in principio curationis,et frigida potione:et frigida adiutoria necessaria sunt his,quæ supra diximus.Euacuetur autem humor cholericus, extinguatur, dissoluatur per sudorem , aut per vomitum , aut per ventris solutionem . Certissimè autem extinguitur si biberit aquam multam , et nimis frigidam : etiam hydromeli bibat : aut lauacrum intret, vt sudet, sed non descendat in solium, nec diutius moretur. De escis verò nihil nisi ptissanam manducet.

De Nephritica Passione.

AD Nephriticā passionē si fuerit ex cho.ru.in dextro latere,detur ei musa,vel iustinū minus, post elixaturam apij,et fœniculi,quæ conficiatur ex corticibus eorū in aqua coctis.Si fuerit

in finiſtro latere,ex phlegmate cholera nigra,detur ante adrianum, & iuſtinum maius,cum decocto apij,& petroſelini macedonici.Si fuerit ſine febre,vinum bibat:ſi fuerit cum febre,aquam . Et vtantur emplaſtro ceronio,& fomententur cũ aqua calida,& ſuccum creſcionis per ſe bibãt.Dięta verò,omnia calida,& leuia:& vtantur creſcionibus,& alexandris,& vrticis,petroſelinis,& apio, & aſparagis : de carnibus,porcina: agnina: hœdina:de volatilibus,phaſianis,perdicibus,turdis,ficedulis: de leguminibus, cicere ; de piſcibus, nullatenus : de vino, claro & rubro vtantur . E

De Pleuritide.

AD Pleuritin.Si fuerit ex ſanguine,& ſpuerit ſanguinem,phlebotoma de brachio eiuſdẽ partis:& cozu mbrum coctum in patella cum mel.plagellæ imponatur ita, vt refrigerata altera calida imponatur.Si fuerit cho.ru.vtatur electuario,quod Recipit amygdalarũ vnc.ij.pineæ mundatæ vnc.ij.gummi ſaracenici vnc.j.† tragachanti albi,vel rubri vnc.j.ſeminis citruli, melo.cucur. mundatorum,ana vnc.j.tempera cum decoctione epithymi:amygdalæ purgatę terantur,et ex ſuc. aqua inficiatur,& ita bibat.Si ex phlegmate fuerit,accipiat pilulas ex ſagapeno factas,& bibat decoctionẽ hyſſopi cum aqua , vel puluere facto de caprifico cocto in pice in modum emplaſtri vtatur. Diæta verò ſit pultes,far molle,& amygdalæ,et bibat aquam eorum.

*Al.ſandali.

De Phrenitide. F

PHrenitis ſi fuerit tempore veris,curabitur ſic. Venam,quæ in medio fronte eſt poſt ſeptẽ dies tangimus:& eos ſternutare facimus cum melle albo, et euphorbij puluere : ꝙ ſi ſternutauerit, bonum. Vnctionẽ facimus talẽ:oleo roſeo,vel oleo violato frontem,et præcordia inũgimus: et ſæpius faciem eius aqua frigida irrigamus,ꝫ vt non ꝫ dormiat. Si fuerit tempore æſtatis,vngimus præcordia eius cum oleo roſaceo,et ſucco ſemperuiuæ. *Antidotũ Baſilij, Hemitritæis omnibus.* Rec.coſti.carpobalſami,celticæ:gariophyllorũ,ana ℥.j.croci ſcrup. nardoſtachyos, meliloti, ana ſcrup.ij. caſiæ fiſtulæ,ſemperuiui foliorũ,ana vnc.ij.mel.lib.j. aquæ lib.j. & s.aut ij.tere, et infunde. *Cataplaſma ad oẽs Febres.* Rec.lini ſemẽ,hordeũ,fęnũgręcũ,abſynthiũ,anethũ,apiũ,petroſelinũ,lybiſticũ,& lupinos,ex ſupradictis farina facta mittas oleũ deſuꝑ,aut axũgiã veterẽ:et facto ita cataplaſmate,indue in linteolo,et calidũ ſuper ſtomachũ impone:oĩbus diebus mutando, et calefaciendo .

De Diebus timendis.

QViſquis prima die cuiuſq; menſis in infirmitatem ceciderit,ſequens tertia dies eſt timenda: quam ſi tranſierit,vſq;ad triginta dies euadet. Qui verò ſecunda die deciderit, xiiij.timẽda eſt:quã ſi tranſierit,diu euadet,licet ægrotans . Qui autem iij.die deciderit,ſine moleſtia liberabitur in proximo.Et qui in quarta die inciderit in infirmitatem,grauiter vſq;ad xviij.diem infirmus erit,ſed euadet.Quinta die ægrotans,licet grauiter patiatur,euadet.Sexta die decidens licet ſanari videatur,quinta tñ die alterius menſis morietur. Qui ſeptima die deciderit, abſq; moleſtia liberabitur. Octaua die ægrotans,ſi non fuerit factus ſanus vſq;ad xv.diem,morietur. Nona die ęgrotãs quamuis cum ſumma moleſtia,euadet. Decima die,qui deciderit,proculdubio morietur. Vndecima die qui deciderit,in proximo liberabitur. Duodecima die,qui deciderit,niſi liberatus fuerit in xv.die,morietur. Tertia decima die,qui deciderit, infirmus erit vſq;ad xviij.quã ſi tranſierit,euadet. Quartadecima die ſi quis deciderit, manebit vſq; ad xv.diẽ,& ſic euadet. Quintadecima die ſiquis deciderit,niſi intra xix.dies cõualuerit,morietur. Sextadecima die ſiquis deciderit,licet per xxviij.dies moleſtetur, tamen liberabitur. Decimaſeptima die decidens infirmus,vſque ad xviij. dies euadet. Decimaoctaua die decidens, ſubitò ſanabitur. Decimanona die decidens, euadet ſimiliter. Vigeſima die decidens,v.diebus euadet,ſed tñ ſequenti menſe morietur. Vigeſimaprima die ægrotãs,niſi periculũ mortis incurrerit,intra x.dies alterius menſis liberatur. Vigeſimaſecunda die decedẽs,licet x.diebus patiatur grauiter,liberabitur. Vigeſimatertia die decidẽs, quãuis cum moleſtia,altero menſe liberabitur. Vigeſimaquarta die decidens ægrotãs xxxvj.die quaſi liberabitur,attamen menſe ſequenti morietur. Vigeſimaquinta die decidens,licet aliquantulũ patiatur,euadet. Vigeſimaſexta die decidens non morietur. Vigeſimaſeptima die decidens,licet vſq; ad exitum patiatur,tamen in altero menſe liberabitur . Vigeſimaoctaua die decidenti mors minatur. Vigeſimanona die decedens ægrotãs,paulatim altero menſe liberabitur . Trigeſima die infirmus vtrũ euadat,dubiũ eſt.Similiter,qui Trigeſimaprima die ęgrotauerit,vtrũ euadet,ignoratur. G H

De Vrina, & Pulſu.

QVoniam,& cauſarum omnium,& non nullarum dimenſiones,atq;imminentis ſpiritus præuidere difficile eſt,vrinæ diuerſitates,& varios pulſus arguto ſtylo conſcripſi:ne confuſa ratione medicinæ,vel ordinata quærenti pernoſcere feciſſent errorem.

De Pulſu, & Vrina, in Febribus Ephemeris.

Ephemeræ febris pulſus eſt ſimplex , non valde inæqualis,aut ſordidus , aut difficilis: quarum ex vrina,ſi guttatim fuerit egreſſa, patiens dolorẽ capitis ſenſerit, hæmorrhoidas ſcias eſſe venturas . Si verò ex animi ægritudine i.triſtitia,aut cupiditate,febris nata fuerit, pulſus eius eſt laſſus, tenuis in principio,ita vt putes eum multis tꝑibus ex longinqua infirmitate ęgrotaſſe: vrina in his ruſior inuenitur, quam in cæteris ephemeris febribus. Si autẽ ex iracundia ægritudo nota fuerit , & febris fuerit in magnitudine, & in nimietate, pulſus ſit non minuens,atq; deſinens. Sicut in ijs :

qui

A qui ex tristitijs,& vigilijs,atq; cogitationibus laborant,vrina crocea est, & ignea, & extra consuetudinem cholerica euenit cum morsu veretri exiens. Nam, qui ex multo labore sudantes deficiũt, & frigescunt,pulsus eorum mitior inuenitur,& lassior:vrina viridis,& turbulenta apparet. Quæ si subitò asperitatem,& rubei vini colorem assumpserit, & calor defecerit: aut si fuerit versa in albũ colorem:aut dolorem articulorum,aut aurium,nunciat,apostema,idest parotidas.Quòd si* cholerica supra dicta vrina abundans fuerit,& non supradictum dolorem habuerit,eius ægritudinis solutionem ostendit futuram. Vrina alba,& spissa bonam significat sanitatem,si tamen capitis dolor non fuerit.Si autem talis coloris vrina in initio ægritudinis venerit, contractionem corporis futuram denunciat. Illi verò,qui nimia fatigatione fuerint lassi,pulsum habent maiorem, & lassiorem, in hisq; vrina rubra est,& candida. Quibus verò indigestio ciborum febrem attulerit,pulsus eorũ labentior,& mitior ictu,& procedente tempore acrior fit:vrina verò eorum multũ rubra est. Quibus inguinum dolor febrem mouerit,pulsus est maximus, & grandis ictu, & velox, atque spissus, vrina his subalbido colore apparet,& communis,vt in cæteris ephemeris.

* Al. colore.

De Pulsu, & Vrina causi, synochi, & synochæ.

Causus,& synochus,hi ambo habent pulsum synochæ consimilem,non horarum declinationes B similes:quibus si lingua fuerit arida, & vomitus cholerichus, & vrina * lucida, mors significatur. Vrina crocea,& turbulenta cum nebulis non bonis,& pluribus diebus in eis non egesta,aut lõginquam ægritudinem, aut mortem futuram dicit. Vrina crocea si guttatim stillando fuerit egesta, ventris constrictionem malam cum animi turbatione,& angustia ostendit. Vrina alba,& aquosa in augmento ægritudinis, aut in statu veniens, laborem corporis cum frigore,& maciem nunciat futuram:si verò pinguis fuerit,mortem significat.Vrina similis spermati hominis,imminẽtia nunciat. Vrina viridis critico die immutata,mortem ostendit. Vrina viridis si se mutauerit in album, aut aquosum colorem,typicam ægritudinem venturam significat. Vrina æruginosa stranguriam significat. Vrina nigra, & tenuis, cum nebulis phrenitim ostendit, maximè si odor vitiosus fuerit ei: quibus autem fluxus sanguinis ex naribus venerit, solutionem eius ægritudinis statim fore significat. Vrina æruginosum habens colorem spasmum significat. Vrina nigra,& tenuis cum auriũ obtusione,& insomnia,& in se nebulam habens, tempus longum eius ægritudinis nunciat, & sanguinis fluxum imminere ostendit. Vrina sanguinea cum dolore capitis, & hypochondrij dextræ partis,statim subitaneam mortem significat. Vrina pinguis sine febre senibus eueniens,apoplexiã facit:quæ cum soluta fuerit,caliginem oculorum citò transeuntem,& delectationem cibi ostendit. C Vrina turbulenta,& non varia crisim cum dolore aliquo venturam ostendit.

* Al. liuida.

De Pulsu, & Vrina in Homotono, Epacmastico, & Paracmastico.

Homotonus pulsum habet grauem,spissum,& sordidum. Acmasticus verò pulsum habet vigẽtem, & sordidum, sine intermissione: quibus grauis est per singulos dies, & horas febris augmentatur,nullo statu,vel declinatione interueniente,vrina rufa in his inuenitur. Paracmasticus autem in secundo,vel tertio die cum declinatione pulsum tenet mitiorem,quamuis in principio vehemẽs fuerit. In his ergo omnibus præscriptis passionibus si vrina fuerit colore liuida, et tenuis constitutione,phrenitin futuram denunciat:quam longo tempore protrahi significat. Vrina colore alba,et constitutione tenuis,cum nebulis non bonis,renum,et dolorem,et indignationem significat. Si in bono colore,et in die critico conuersa fuerit,certum discussionis tempus denunciat. Si verò ex bono colore in malum die critico conuersa fuerit,futuram mortem ostendit. Vrina cholerico colore, nebulam albam habens, et furfures supernatantes, aut longam ægritudinem, aut mortem significat. Vrina tenuis cum nebulis non bonis,phrenitin, siue mortem, aut spasmum significat. Vrina alba si se mutauerit, apostema celerius venturum scias. Vrina turbulenta,et tardius residens, maximè si sanitas interaneorum fuerit,et per multos dies perseuerauerit, et nõ se mutauerit, pro certo D scias acutas febres in tertianam conuerti. Vrina subalbida,et spumosa,aut rufa,et si ex cholerico humore ipsa ægritudo nata fuerit, mortem significat: ꝙ si eo tempore sanguis de naribus fluxerit aquosus subitò,et à solito abundans:et tenuẽ se vrina fecerit,et diu perseuerans non se mutauerit:frigus subitaneum demonstrat venire: pro quo frigore fit ægritudinis solutio non bona. Vrina cum sudore si in febrium augmento fuerit, et abundantia vrinæ fuerit, mortem citò venturã nunciat. Vrina rubra,et spissa modo supradicto,mortem citò futuram significat. Vrina rubra, et spissa si fuerit egesta frequentius,et si dolor capitis, et scapularum affuerit, et auditum patiens obtusum habuerit,et hypochondriorum dolorem senserit, futuram phrenitin denunciat:quòd si infra septẽ dies soluta fuerit, ictericum facit: et si non fuerit soluta, et in * macronoxiam venerit, et nebulæ non bonæ in eadem fuerint, ex eadem phrenitide morietur. Vrina alba,et aquosa,et nebulam bonam habens, et cum odore bono egesta, supradictam phrenitin purgat. Vrina lactea si in initio ægritudinis iuuenibus euenerit, non bonum significat. Vrina alba, spumosa,et nebulosa,non bonum significat: et si in critico die, aut post criticum diem superuenerit, solutionem ægritudinis ostendit. Vrina nigra cum sudore, non bona signa imminere ostendit. Vrina puluerulenta, & maximè si frigus, et lippitudo oculorum fuerit, et caligo, et superiores partes in sudorem veniant, venturum spasmum denunciat: quòd si se supradicta vrina abstinuerit,et dolor capitis cum

* Al. macronosema.

sudore corporis fuerit, spasmum statim venturum ostendit. Vrina non bonum colorem habens, & si non fuerit digesta, vel constitutionem vrinæ animalis similem habuerit, & missa in calice citò resederit, & amens patiens fuerit, & insomniam senserit, spasmum significat, aut mortem. Vrina sine nebula turbulenta, non bonum significat. Vrina nigra, aut liuida, non sine periculo erit. Vrina crocea, & spissa, laborem, & dolorem, & grauedinem in hac ægritudine, siue mortem ostendit. Vrina tenuis, maximè si dolor capitis, & scapularũ, & insomnia fuerit, phrenitin, & paracopen, & dementiam siue cardiacã significat. Mulieribus tñ hoc tale signũ mortẽ significat. Vrina tenuis in critico die si aspera facta fuerit, statim sudorem venturum demonstrat. Vrina suprascripta post crisim si se mutauerit, eius febris fięt repetitio. Vrina spissa, & cholerica si fuerit in augmento febris, mortẽ significat. Vrina nigra, per varios colores frequenter mutata, cum nebulis non bonis, & velut concisis, & separatis, & frequenter in nigrum colorem conuersa, phrenitin cum morte significat. Vrina nigra, & lucida, cum sudore, & dolore hypochondriorum, mortem nunciat. Vrina tenuis, & boni coloris, frequens, & multa egesta, macronoxiam, & solutionem ęgritudinis ostendit: sed apostema scias esse futurum, & per ventris solutionem, ægritudinis crisim demonstrari. Vrina alba, & turbulenta, & non composita, aliquem dolorem cum periculo nunciat. Vrina nigra, & spissa non boni coloris, si multus vessicæ dolor † fuerit, mortem significat. Vrina nigra, & tenuis, & æstuosa, si æstuatio fuerit cum fastidio, & si turbatum sensum patiens habuerit, & non rectè intelligat, et loquatur, aut malefactio nõ defuerit, mortẽ ostẽdit. Vrina quæ veluti florẽ vini supernatantẽ habuerit, phrenitin, aut paracopen venturã ostendit. Vrina valde lucida, phrenitin venturam ostendit.

† Al. non fuerit.

De Quartanæ Febris Pulsu, & Vrina.

Quartana febris in initio pulsum rarum, & segnem facit, & in alto positũ: declinante autẽ passione inuenitur pulsus lassus, sordidus, & segnis. Cui causæ tempore accidẽte frigido, minuitur * plus accenso calore. Vrina in his mixto calore apparet maximè pallida, vel fusca, & indigesta videtur.

* Al. pulsus.

De Tertianæ Febris Pulsu, & Vrina.

Tertianarijs pulsus est ingens, citatus, vehemens, creber. Vrina in eis crocea, aut satis rubra, quasi sanguinea videtur.

De Quotidianæ Febris Pulsu, & Vrina.

Quotidianis febribus pulsus est minor, quam quartanæ. Vrina eorũ candida apparet, aut spissa, aut turbulenta. Vrina alba si lõgo tpe perseuerauerit, frigora soluit. Memineris autẽ quanto quartanariorum pulsus à tertianarijs minor est, tãto quotidianorum à quartanarijs inferiorẽ esse. Vrina nigra quartanam nunciat. Vrina cum nebulis scissis, * macronoxiam significat. Vrina nebulas cholericas habens, in ægritudinem acutam transire significat. Vrina, quæ velut rasuram habuerit, & arenã, et in nebulis quasi sanguinem, syntexin renum .i. colliquationẽ ostendit. Vrina phlegmatica si apparuerit sicut Sol in limpidis coloribus, indignationẽ renum denunciat. Vrina alba si se subitò in malum colorem mutauerit, proximam nunciat mortem. Vrina tenuis si post crisim venerit, & longo tempore perseuerauit, repetitio cuiuslibet ægritudinis fiet. Vrina tenuis si in malũ colorem se post crisim mutauerit, et ij, qui patiuntur prima ætate fuerint, contractionem corporis significat. Vrina aspera si post crisim fuerit, in eandem febrem reintegrari demonstrat ægrotum.

De Dolentium Caput Pulsu, & Vrina.

Caput dolentibus si vrina liuida fuerit augmentum significat. Vrina rufa, vt superior demonstrat: quibus si sanguis de naribus fluxerit, huius doloris fiet solutio.

De Synanchicorum Pulsu.

Synanchicis pulsus est paruus, velox, et densus: qui qñ ad periculum veniunt, sine pulsu sunt.

De Cardiacorum Pulsu, & Vrina.

Cardiacis pulsus est paruus, et densus. Quibus imminenti periculo pulsus fit catoryctus i. defossus, vel deciduus. Et quando creuerit, quasi iaculum contrahitur, et fit velox, et paruus, et minus, clarus, & inanis, et velut creber. Ac vbi cœperit * crebrescere passio, incipit vibrans esse, non clarus cum tremore, et formicatione, incognitus, et se subducens. At vbi cęperit grauari, pulsus fit dẽsior, et post defectior: quibus velut inclusus esse sentitur, quod est pessimum signum. Quæ quando ad melius venerit, pulsus inuenitur exaltatus, & bene dispositus, et leuis ictus. Vrina eorum alba, et aquosa, cum nebulis albis, eorum ægritudinis solutionem ostendit. Vrina in eis spissa quando fuerit, quæ spissitudo si velut scissa apparet, paralysin significat.

* Al. crescere.

De Pleuriticorum Pulsu, & Vrina.

Pleuriticorum pulsus est spissus. Quæ passio quando facta fuerit grauior, pulsus plus conspissatur, et fit velox, et validus, et veluti fluctuans, et inspicientium digitis velut vugues sentitur. Quãdo autem ad peripneumoniam conuertitur, pulsus fit spissior, quam supradictus. Vrina tenuis, & saniosa si in initio ægritudinis venerit, et per multos dies manserit, phrenitin futuram nunciat, maximè si eis tussis sicca, et insomnia fuerit: quibus si sanguis narium, et plurimus dolor venerit, solutionem ægritudinis huius futuram nunciat. Vrina pinguis, et rufa mortem futuram ostendit. alba, et subliuida, mortem demonstrat. Vrina tenuis habens veluti limum liuidum, indigestionem, aut mortem nunciat.

A *De Peripneumonicorum Pulsu,& Vrina.*

Peripneumonicis pulsus est validus,& spissus. Qui quando ad periculum venerint, pulsus fit tardus,& veluti non comparens,& formicans. Vrina eorum nigra, cum varijs nebulis, mortem futuram ostendit. Vrina sanguinea cum nebulis supradictis,vitæ periculum nunciat. Vrina indigesta initio, & ante crisim, significat mortem futuram.

De Cachecticorum, & Phthisicorum Pulsu.

Cachecticis,& phthisicis pulsus est lassior,& talis morituris imminenter efficitur.

De Dysentericorum,& Iliacorum Pulsu.

Dysentericis,& iliacis est pulsus lassus,minus tamen quàm cachecticis. Quibus si cum singultatione pulsus fuerit, mortem futuram ostendit.

De Hepaticorum Vrina.

Hepaticorũ vrina alba,& spissa,& plurimũ egesta,sanitatem promittit. Vrina sanguinea,mortifera est. Vrina nigra,& turbulenta, & velut capillosa,et aliquid rasuræ habẽs,mortem significat.

De Spleniticorum Vrina.

Spleniticorum vrina rufa,vel nigra,intemperata,& tenuis, periculum venturum ostendit. Vri-B na lucida nimis bonum signum significat:quæ si cum nebulis fuerit,quasi conglobatione instanti, bona imminentia ostendit.

De Ictericorum Vrina.

Ictericorum vrina intemperata etiam vt supra, protractionem in longum tempus significat. Vrina rufa, & spissa plurimum egesta,& solutionem ventris promittit.

De Hydropicorum Vrina.

Hydropicorum vrina intemperata,et pauca,et rufa quando fuerit, mortem annunciat.

De Iliacorum Pulsu.

Qui dolorem ilium patiuntur,illis pulsus est dẽsus:et si ad periculũ veniũt,fit eis pulsus mitior.

De Eorum,qui in Renibus patiuntur, Pulsu.

Ijs qui in renibus patiuntur,pulsus pigrior in vna manu,maior, ac vehemens,plenus,vel siccus, aut celer inuenitur:in altera verò manu pulsus inuenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis,dispari tempore respondens.

De Nephriticorum Pulsu,& Vrina.

Nephriticorum pulsus lassus. Vrina in his rufa si fuerit,non bonum significat, si causa in peius C protrahit. Vrina in his spissa, & color velut sperma hominis,mortem significat. Vrina vinosa, augmentum doloris significat.

De Apostematum Pulsu.

Qui eruptionem patiuntur apostematum,ijs pulsus est spissus,qui neque in declinatione,neque in augmento mutatur.

De Vlceris Renum Vrina.

Ijs,qui renum vlcerationem habent,vrina spissa apparet,habens velut carnes supernatantes,nimium dolorem ventris significat.

De Scabiei Vessica Vrina.

Scabiem in vessica habentibus vrina si spissa apparet cum furfuribus supernatantibus,dolorem futurum ostendit. Vrina saniosa, et plurimum egesta,& velut coagulata,aut aliquam eruptionem in renibus, aut initium calculi in proximo venturum ostendit.

De Ischiadicorum Vrina.

Ischiadicorum vrina sanguinea,et tenuis,et intemperata,in dolorem si venerit, acriorem dolorem venturum ostendit.

D *De Arthriticorum Vrina.*

Arthriticorum vrina sanguinea,et tenuis,nimios dolores venturos indicat. Vrina rubra, et nebulosa, dolorem cessare significat.

De Opisthotonicorum, & Emprosthotonicorum Pulsu.

Opisthotonicis, et emprosthotonicis pulsus est in tenuitate deductus.

De Cognitione Vrinarum variarum.

In omnibus his infirmitatibus,i.phthisi, hydrope,apoplexia, epilepsia, peripneumonia, paralysi,cholica,dysenteria,si vrina rubra fuerit,mortem significat. In phrenitica verò,vel pleuritica, synocha,causo,tertiana,si vrina alba fuerit,aut subliuida,mortem significat. Vrina alba sine febribus,in masculis,siue fœminis,dolorem laterum,et aliquando renum significat,et prægnantem fœminam significat aliquantulum. Vrina asterica,idest habens quasi stellas, vbi fœmina est,multum dolorem stomachi, grauitatemve capitis:masculis scapularum dolorem significat. Vrina si superius claritatem habuerit,et inferius nebulosa, et subliuida fuerit, dolorem renum significat,et coxæ, et genu, et superius stomachi. Vrina si superius fuerit subnigra, et plena, et inferius claritatem habuerit, inferius dolorem renum, et superius grauitatem capitis, obturationem aurium, et narium significat, quod fumus stomachi facit. Vrina alba, et nuda in omnibus, debili-

tatem,& frigiditatem significat corporis. Vrina alba,& pinguedinosa, vel iumentina,dolorem renum significat,& vesicæ,& capitis aliquantulum. Qui sæpius ad vrinam vadit,infrigidationem vesicæ significat. Qui patitur vitium hepatis, vrinam rubram, & obscuram habet. Vrina pulmonis pinguedinosa, & alba, peripneumoniam significat. Si vrina spumosa superius fuerit,significat stomachi ventositatem,& aliquando desiderium veneris,& tussim, & frigiditatem. E

De Febrium maiorum Vrina.

Vrina quasi ignea,significat tertianã. Vrina sanguinea synochum causon significat. Vrina sanguinea,& obscura,causon significat. Vrina de pleuritide quasi fæx est: Iuuenes rarò moriuntur inde,& senes rarò euadunt, sed qui quarta die solutionem habuerint,nõ euadunt. Vrina in febribus rosea, & obscura, phrenitin significat: de synocho.n.incidit hõ in phrenitin. Si fœmina habuerit vrinã velut iumẽto similẽ,dolorẽ vuluæ,seu matricis,& febrem significat. *Cura Fœminarũ hæc est.* Si doluerit vulua,post balneũ accipiat trypherã magnã, & sero mittat scrup.ij.de eadem in vulua.

De Vulneribus sanandis, & Aliis.

M*Ixtura ad Vulnera sananda.* Rec.pilosellam,pro vlcere,saluiã pro paralysi,violã pro dolore, agrimoniã ad curãdũ,hederã terrestrẽ ad sanandum,melangiã ad aperiendum,opopanacẽ ne cõtrarij sint sibi cibi,tenericulam pro pleuritide,dictamũ etiam, quæ etiã irrationalibus subuenit,morsus serpentũ curat,betonicam pro febre,* quinquefolia pro expellendo sanguine,vel pure, ad constringendum plantaginem,ad consolidandum consolidam eiecta pilosella,& melangia. F

*Al. dimpinellam.

Mixtura perfectissima ad Plagam. Rec.buglum i.herbam venti,maior.i.consolidam m.feniculũ, peplium,vel pimpinellam, pindemontis. *Emplastrum ad Vomitum restringendum.* Rec.mastiches, cimini, ana vnc.j.baccarum lauri vnc.j.tere,& cum succo rutæ collige,& super stomachum pone, & miraberis effectum. *Ad idem.* Zingiberis vnc.iij.pinse,confice cum melle,in stomacho pone,statim stringit. *Emplastrum ad Febrem.* Tolle radices rafani,& frige cum melle,& fac inde tentam,& mitte intus: postea tolle agrimoniam, & pinse, et fac emplastrum, & superpone. Si vis scrofulas absq; plaga curare,pone super eas corticem nucis valde pinsitam:& post ij.vel iij.dies aufer,& pone ibidem nepitam herbam,tunsam:& post tres dies tolle,et impone sanguisugas, et sanabitur.

Emplastrum barbarum,quod facit ad omnia Vulnera recentia,propriè autem ad neruorum,& Musculorum contusiones: & Luxata intumescere non patitur: Articulos incisos iungit: & omnium hominum periculosissima sanat mirificè: interius prius iniectum, postea extra appositum, plagas veteres, & Fistulas sanat, vel consolidat.

Rec.ceræ,resinæ frixæ,picis frixæ, bituminis, omnium ana vnc.iiij. opopanacis,aluminis,et vitreoli,croci,gallæ omphacinæ,olei veteris,ana vnc.ij.cerusæ,mannæ,thuris,aluminis scissi, æruginis campanæ,omnium ana vnc.iiij.confice sic: Puluerem terẽdorum cum sufficienti aceto in mortario sine intermissione tere:solubilia cum oleo,et cera soluta medicamini adde, et sufficiẽter commisce: quando autem commixtum fuerit,compositis magdaliunculis conde, et vsui reserua. *Ad Ficum.* Puluerem radicis philipendulæ.i. sisalidos dabis patienti interius, et exterius superpone. *Medicamen ad dolorem Dentium.* Succo hederæ terraneæ,aut herbæ in aure misso,in ea parte, qua dolor est,statim mitigatur dolor. *Ad idem.* Senecionis succus in aure eiusdem partis missus mirabiliter tollit dolorem. *Ad idem.* Succus herbæ calendulæ per nares eius partis missus,quæ dolet, dentes putridos excutit, et dolorem sedat. *Fumigium ad destillationem Vuluæ & ad Rheumatismũ.* Rec.styracis,ficuum pinguium, florum amygdalarum, hyoscyami seminis, omnium quatuor vnc.vij.fac sic: Hæc omnia trita in puluerem redacta, cum ficubus, et styrace diu terendo commisce,et in trochiscos informa: quandoq; opus fuerit, positos super carbones lentisci, vt traiectorium superimpone: et patiens ore aperto fumum accipiat,donec sustinere præualet: et hoc ter in die faciat, mane, et meridie, et vesperi: et interpositis tribus diebus, aut quinque, iterum atque iterum faciat, donec sanus erit. Accipe auripigmentum, et diu tere,vt multum tenuis puluis inde fiat, et album oui, et misce cum prædicto puluere: quibus bene mixtis, accipe pannum subtilissimum, et infice in illo mixto, ita quòd totum absorbeatur ab illo panno: postea pone ad Solem,vt benè siccetur: postea incide pannum, et recipe frusta ad minus demum vsque ad ix. dies: ponat vnum frustum super prunas positas in tegula,et inueniat infundibulum, mittatq; super pannum, fumum qui inde exhalauerit per cannellam infundibuli in ore recipiat. G H

Ad Guttam probatissimum experimentum. Accipe cornu cerui,et incide per partes: quas incisas pone in lebete cum vino albo:et tandiu fac bullire,quòd solummodo sexta pars vini remaneat: et sic cornu proijce, et vinum in pyxide repone, quod coagulabitur:et de illo loca dolentia perunge. *Ad idem.* Accipe nouem folia lauri,et pone vnum in veru,postea lardi frustũ: et sic facias pro vnoquoque folio vnum frustrum lardi: quibus positis accende, et gutta lardi in paropside collige, et loca dolentia perunge. *Ad Ficcum destruendum.* Accipe puluerem herbæ capilli veneris,et cepæ,et aristoloch.rotundæ appone super ipsum,et sine dubio destruitur. *Ad hominem loqui impotentem propter phrenitin.* Accipe lapillum de oche,et benè tere,et puluerem cum aqua tepida tribue, et sine dubio liberabitur.

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE SPERMATE.

CENSVRA.

Et hic quoque liber summis, & maximis erroribus refertus est.

De Ortu Fœtus ex Spermate.

SPerma hoīs descendit ex omni corporis humore, qui fit ex subtiliori natura quatuor humorū, Hoc autē sperma hēt neruos, & venas proprias, attrahētes se à toto corpore ad testiculos: qui nerui, & venæ ex fricationis calefactione viri, & mulieris emittunt illud, sicut ex collisione ferri, & petræ elicitur ignis. Et hi nerui, & venæ diuersi sunt à neruis, & venis vrinæ: vrina.n. suos proprios meatus habet, & istud suos. Sperma viri fortius est, & calidius muliebri: muliebre verò, nutrimentum est spermatis virilis. Secundū igitur naturam spermatis, vt ex subtiliori natura quatuor humorum procreati in coeundo emittitur cōpletū, & animatū, ac tunc spermati muliebri associatum recipitur cum quodam spiritu in matrice, & ibi impinguescit ex matricis calore, & fomento, spiritu per arterias subtiles attracto. Alius enim spiritus est ille, qui venit per arterias subtiles, & fouet matricē exterius: alius est, qui cū vtroq; spermate in eā intrat. Et ille spiritus, qui exterior est, nō permittit exire spiritū interiorem, sed constringit eū ad fouendum infantē, & calefaciēdū. Postea verò venit in matricē quidam alius spūs existēs ex subtiliori natura sanguinis: qui iungens se spermati vertit illud in naturā carnalē ꝑ matricis calorē, sicut hepar vertit phlegma in sanguinē in duobus vasis: in quibus operatur fortiter operam suam cum virtute fellis. Nec mirū si hepar operatur illud fortiter cum opera fellis: quia indiget magna opera, vt vertat illud, quod * graue est, in sanguinem. Spiritus verò, qui ex subtiliori natura sanguinis, non indiget tanta opera: leuiter enim vertitur in sanguinē per matricis calorem sperma, ꝙ ex subtiliori sanguinis constet natura. Quibus in sanguinem conuersis, illa substātia incipit suscipere figuram hominis per calorem naturæ: vnaquaq; die in sui fomentum sanguinem attrahit, & in carnem vertit, crescitq; in formatione hoīs per naturalē spūm, propriam naturam singulis dans membris, & similitudinem, s. alias ex acutis acuta firmans, vt digitos, vel res acutas cum acutis, vt in iuncturis ossium, & sic in cæteris. Prius autem formantur humeri, ex quibus caput, & latera, & brachia, & tibiæ: ex lateribus renes: ex renibus coxæ, prius simul iunctæ, & postea vna formando separatur ab altera. Demum verò formantur nerui, & venæ. Et post hęc interior natura semper mittit harmoniā suā ad nutrimentū totius corporis, intus, & extra, Intestina verò ex spiritu efficiuntur. Et expletis diebus triginta apparet masculi figura, fœminæ verò figura peractis diebus quadraginta. Figura itaq; humana peracta crescit infans, impinguescit, & tūc aperit os, incipiūtq; ossa crassescere ex calore veniente à matrice per spiritū naturalē: hic.n. calor hēt virtutē cōformandi totum corpus. Fiunt autē ossa ex quatuor humoribus, principaliter tñ ex grauiori sanguinis natura, purgat.n. sanguinē: medulla verò ex subtiliori natura illius grauedinis. Ossa acuūtur in compositione digitorum, manuū, & pedū. Et peractis mensibus tribus, in masculo venæ incipiunt exire inguinum constitutionē: in fœmina verò post tres menses. Et deinceps mouetur infans in vtero, & sanguis menstruus, qui quotidie ex cibo, & potu in corpore matris, augetur, vel efficitur, agitatur in corpore, volēs exire: & subtilitate sua ꝑ poros, quos aperit, venit in māmillas, vbi ex earū calore, & humiditate mutatur in albū, & dulce: sed maior pars illius mēstrui descēdit in matricem ad nutriendū infantē. Quòd aūt infans ‖ ex sanguine ad matricē descendēte nutriatur, qui emitti solet mēstruo tpe ante conceptū, testatur Hippocra. sic. Vidi fœminā pręgnantē minuisse sanguinē per brachiū, & in tertia die abortum misisse. Viri autē mēstrua ideo nō patiuntur, quia poros habent, per quos sanguis ille tendens vertitur in pilos, quod patet in brachijs, & pedibus, & in cęteris partibus. Spūs quoq; ꝑ os, & nares fortiores emittūt, q̃ fęminæ, per quæ exiccātur humores illius sanguinis, qui per sudorē emittitur. Sicut.n. aqua exiccatur in vase ex ignis calore, & per fumū emittitur, sic ille sanguis à suo proprio calore exiccatus, fumū ex se generat, qui per os, & nares exit, pilosq; et sudorem, qui per poros subtiles exeunt: fęmina verò non tantū, non enim tanti caloris est.

B

C

D

* Al. crassum.

In lib. de natura pueri ad principium.

De natura Pueri secundum quantitatem, & qualitatem Matricis, & Spermatis.

QVantitas autem infantis formatur ex quantitate matricis hoc modo. Si matrix longa, et stricta fuerit, longus, et gracilis puer erit, et sic in cæteris. Sunt autem in matrice spermatis receptacula septē, et tot creantur pueri, in quot ex illis ceciderit sperma. In dexteram matricis partem

si sperma cadet, masculus fiet infans: illic.n.calor, & humiditas per hepar, calor, & siccitas ex felle vigent. Si autẽ sperma viri debili spermati mulieris fortiori associatũ illuc venerit, infans licet masculus, muliebris tñ est fragilitate mẽbrorũ, & aĩ moribus. Potestq; fieri etiã ex prædictis spermatis viri fragilitate cũ forti mulieris spermate infans vtriusq; sexus. Si autẽ sperma in sinistrã matricis partẽ cadet, fit fęmina, ex splenis, & phlegmatis qualitatibus. Et si sperma virile præualet, fit virilis ac fortis fœmina, qnq; pilos agranones habens: potestq;, vt diximus supra de virili, fęmineũ sperma hoc similiter nimis fragile vtriusque sexus infantem reddere. Et nota, ꝙ si sperma viri forte sit, masculus est, si debile, fœmina. Et fœtus ligatur in vmbilico matris: & per eundem locũ recipit nutrimentum dum est in matrice, & non per os: vmbilicus enim fętus vmbilico matris continuatur. E

De Alteratione sanguinis, aliorumq; humorum in Spermate.

ORgana spermatis sunt arteriæ, & venæ, in quibus sanguis vertitur in sperma hoc modo. Sicut enim in mãmillis mulierũ per quandam decoctionem sanguis in lac vertitur, sic & in arterijs, & venis ad nutrimẽtum earum vertitur sanguis in calidam, & humidã substantiã, phlegmatis habentem figuram: & nutriendo venas, & arterias vertitur illa substantia in sperma, quod mox in caput ascendit cum magna * venarum, & pororum subtilitate. Et deinde descendit per duas venas, & duas arterias ad testiculos. Solet autem contingere, ꝙ sperma descendens à capite poros narium, & aurium obturet ita, vt vitalis flatus exire inde, vel introire nequeat. Sperma retentum pręter naturam idem operatur, quod venenum, crescensq; venis, & arterijs suis, dum nequit descẽdere in sanguinis massam, nimiam generat passionem in * faucibus quandam, quæ græcè lycoides dicitur, latinè lupus, idest strangulator. Quòd autem sperma principaliter ex sanguine, secundariò ex alijs humoribus efficiatur, hac ratione probatur: quia in multo coitu spermate deficiẽte sanguis emittitur. Si verò sperma à capite descendens non impeditur, venit ad testiculos, ad vnum per venam vnam, & arteriam, ad alium per arteriam, & venam alteram. F

† Al. ventorũ.

*Al. infantibus.

De Testiculorum Compositione.

TEsticuli verò quatuor habent panniculos: quorum duo calorem, & humorem habẽt, alij duo habent acutionem, quæ acutio sperma adiuuaret. Habent quatuor vasa etiam i. supradictas venas, & arterias: quatuor* seminaria, quorum duo ex recto semine, alia duo sunt adenes, quę sunt attrahentia, & purgãtia sperma. Solet nãq; cum vero spermate descendere aquosum phlegma, qđ ab † infirmis retinetur, & emittitur, vel dormiendo, vel vigilando, quod semper liquefit, ex quo liquore acuto testiculi magnum pruritum, & ardorem recipiunt, vnde generatur voluntas coeundi. Habent etiam testiculi neruos duos pendentes, & descendentes à principali osse colli, & fundamẽto corporis, per dorsum, & renes: qui nerui alios habent neruos coniunctos alijs ossibus totius corporis. Notandum autem est, ꝙ vna vena est propria spermatis, vacua ab alijs, quæ recipit id sperma à quatuor alijs venis: illę verò recipiunt ab alijs venientibus ab omnibus partibus corporis, & ab omnibus ossibus medullam habentibus: quæ vena ducit illud sperma ad caput: vt supra dictum est. Quarum quatuor prædictarum venarum talis est natura: vna est iuxta renes: altera est iuxta cor, & stomachum: tertia in pectore, & extẽditur iuxta pulmonem: quarta est propè formositatem hepatis, in quo est potestas sanguinis, vnde diffunditur per totũ corpus: ex cuius superfluitate nascuntur spasmus, apoplexia, diaphragmatis apostemata multimoda, & multæ aliæ passiones. In pectore verò est potestas phlegmatis, vnde diffunditur per totum corpus, ex superfluitate cuius fit asthma (primum enim asthma fit ex corruptione aeris intrantis ad pulmonem, secundum verò fit ex fumositate phlegmatis ad caput ascendente, & inde ad pulmonem redeunte) & apostema diaphragmatis, & apostema multi generis, & aliæ passiones contrariæ musculis pectoris, qui sunt organa spiritus quem ad se trahit pulmo, et à se remittit, † et omnibus corde verbum committẽtibus, et multæ aliæ passiones. Cholera enim potestatem habet suam in renibus, vnde decurrit per totum corpus, ex eius superfluitate nascuntur passiones in renibus, et petra, sperma etiam inuiscatum, et dolor in renibus generatur, et in vreteribus, ideoque aliquando non potest tenere vrinam, vel non potest emittere: et in omnibus neruis vsque ad pedem patitur. Renum etiam siccatio inde prouenit: vnde si cum muliere iacuerit, post patitur solutionem similem debili spermati super renes, et generatur apostema: ex quo aliquando procreantur vermes, et similia. G H

*Al. ex semunctoria.

† Al. illis.

† Al. in.

De Domicilijs Humorum Sperma descendens alterantibus.

HAbẽt autẽ pręfati humores proprias sedes, et ab illis diuersas, de quibus diximus, in quibus suas habẽt potestates: propria.n. sanguinis sedes est hepar, phlegmatis pulmo, choleræ rubrę fel, choleræ nigrę splen. Et potestate choleræ rubræ, quæ habetur in stomacho, quędã fumositas in caput ascendit, generans ibi dolores, diaphragmatis apostemata, et alias passiones. Inde etiam descẽdit catarrhus ad pulmonẽ, vnde nascitur asthma, et phthisis, et pustulæ in pulmonæ. Qñ ãt sperma descẽdit à capite, et suscipitur à duabus venis, et à duabus arterijs supradictis, ducentibus illud ad testiculos, anteq̃ ad testiculos ꝑueniat, descendit per loca illa, in quibus supradicti humores suã exercẽt ꝑtãtem, et ibi accipit naturam humoris ibi manentis: in hepate fit calidum, et humidum: in pectore, mutatur in frigidũ, et humidũ: in corde, et stomacho, in calidum, et siccum: et renibus, in frigidũ, et siccũ. Sic ergo sperma quatuor humorũ qualitatibus formatum in renibus descendit in

testiculos,

A testiculos,ibiq; mundatum & completũ recipitur à matrice mulieris: sicq; homo ex quatuor constat humoribus. In coitu igitur cuius sperma superabũdat,illi similis infans procreat. Similis matri etiam hac causa fit,quia sperma eius est nutrimentũ spermatis viri. Aliquando tñ vno superante humore non est similis illi infans, cuius est sperma: nam alij humores debilitantur propter superfluitatẽ alterius: aliqñ.n.sanis genitoribus strabo infans, vel claudus, vel naso torto nascitur propter superfluitatem humorum,vel minutionem: quia quam potestatem habet sperma in loco suo, eandem habet natura in matrice. Item genitorum quolibet passione aliqua occupato, infans similem trahit qualitatem:& aliquãdo ex lacte matris. Sicut enim sperma viri habet potestatẽ in toto corpore,ita natura potestatẽ habet in matrice. Sicut.n.sanguis,ex cuius subtilitate omniũ fit sperma,habet potestatẽ eundi per corpus, ita & sperma quod inde fit, habet potestatem exeundi sine voluntate hominis vniuersaliter,dormiendo vel vigilando. Sicut enim natura corporis sequendo quatuor mutationes in die, mutat corpus scdm illas,sic natura mutat sperma in matrice secũdum easdẽ mutationes. Natura humani corporis propriè dicitur subtilitas fumositatis principaliter sanguinis,secundariò aliorũ humorũ,& ẽt aeris agentis & commouentis ipsum sanguinem in venis & arterijs: ‖ quæ infixa in carne est temperamentum omnium membrorum, testante Hippocrate,ꝙ natura est medius gradus in caliditate & humiditate,& septem materierum. Vnde venit, B quòd quidam sunt cholerici, & quidam melancholici, quidam sanguinei, quidam phlegmatici: quod nisi esset,omnes eiusdem essent naturæ, licet non semper. Aetas enim vel diæta, seu aliud naturas quandoq; reprimit: sicut qui est sanguineus,naturaliter est iracundus, tamen iram deponit à corde procedentem naturaliter, aliqua occasione superueniente. Sic ergo natura quiescit & mutatur, sed eius proprietas † est inconuertibilis, quia qui naturaliter est sanguineus, iracundus est, iram tamen deponit: sicut enim ignis prius acuitur & postea quiescit, non tamen amittit naturam suam, sic ille naturaliter prius acuit & postea quiescit,non tamen mutatur.

In lib. de natura hominis cõ. 1. t. 18. & 19. 1. 30. D

† Al. quiescit & mutatur secundum eius proprietates.

De Natura pueri concepti in horis sanguinis.

IN tribus horis sanguinis, sperma conceptum à muliere in sanguinis mutatur naturam, & informatur. Homo inde editus ruber est,supercilia eius grauia: venæ temporũ graues & plenæ: oculi sanguinei,nebulosi, passionibus semper abundantes: facies rubra,labia tenera,gingiuæ sanguineæ: sæpe fluit sanguis à naribus: guttur sanguine impeditur: inde vox grauis, rauca, debilis: os, dentes,guttur,& caput sæpe dolent: capilli tendunt in rubedinem: ambulatio moderata. Passiones ex rheumate sanguinis, &c. synochus, &c. alia ex sanguine procedentia.

C

De natura pueri concepti in horis choleræ rubræ.

In horis choleræ rubræ conceptus,rubens et citrinus,& capilli:venæ crassæ,latæ,et plenæ,&c. citrinæ:color citrinus,aliquando viridis:guttur,&c. os, et sputum, amara semper,et sicca. genua crura pedes, et ossa dolent: rheuma siccum per corpus sæpe currit totum: Inde nascuntur gutta, passiones ventris,dolores, vt dysenteria, transuersio ventris, lienteria: fiunt in somnis pauor, in fronte dolor, ambulatio acuta.

De Natura pueri concepti in horis phlegmatis.

Si verò in hora phlegmatis concipitur,albus, sed sæpe pallidus: oculi crassi, delati, aliquando similes oculis accipitris: palpebræ graues,capilli flaui: vox grauis, crassa: grauiter dormit, & sæpè stertit:os abundat phlegmate:ambulatio grauis. Passiones,nimia tussis,amphimerina, asthma, apostemata articulis,*nephropoma.i.renum dolor,colica,voluntas vomendi aliquando, quartana,paralysis,solutio naturalis,&c. alia ex phlegmate procedentia.

† Al. nephroponos.

De Natura pueri concepti in horis choleræ nigræ.

Si in horis choleræ nigræ, vultus niger, partim albus: oculi nigri, sicci acuti: capilli nigri: vox subtilis,non alta:risor propter splenem,à quo procedit risus:ambulatio acuta,non audax. Passiones quartanæ,quotidianę,mania,mentis obliuio,cardiaca.i.verberatio cordis,*nephropoma,paralysis,phantasiæ,stupor mẽtis,oĩs ossiũ harmonia sibi dolet,et alia q̃ ex cholera nigra cõtingunt.

D

De Natura humana. Cur cunctis sit agilior.

PErscrutati sunt philosophi medici, cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur,vt de sanguine fiant sanguinea,de phlegmate phlegmatica,secundum horas,signa,planetas,et in alijs: qđ sic soluitur, quia corpus hominis agiliori harmonia præditũ esse necessarium est,vt facilè addiscat omnem,ad quæ anima intendit, phantasiã. Homo enim theologus in virtute sapientiæ cum vi rationis suæ ad vniuersalitatẽ progreditur: et ideo corpus subtile, et agile suscipit,vt facilè rationem speculatricem sequatur,et imaginetur omnia. Sic denique fit perfectum hominis organum in theorica,et practica. Itaque multa sua agilitate ex humoribus quãdo concipitur in ipsorum proprietates transfertur, et ex planetarum, atque signorum operatione existente varias sortitur proprietates, ad quæ brutorum corpus non sic mutatur: sed tamen ex prima illorum eis indita proprietate omnia vnius complexionis sunt, nam breuis numerus est ei collatus: vnde,cum vnus sit velox,alter piger, alius paruus,alius magnus, et in hunc modum, eiusdem tamen complexionis sunt semper. Si enim itẽ ad plenũ sequeretur numerus, vt homines alijs alij præessent,et stultitia,et prudentia,cæterisq; *intelligentijs. Neque sicut in hominibus hora præualet

* Al. id genus.

valet materiæ ſpermatis eorum,vt conuertat illud,& firmet in humorũ proprietates,quibus horæ E illæ deputatæ ſunt, ſed extra infirmitas & natura ſpermatis eorum trahit vim & dominiũ humorum in ſui materiam:quia adeo fixum & inconuertibile eſt ſperma eorũ,vt nunꝗ oẽ,ſed aliquãdo ex parte mutari contingat: quod in oĩbus certum eſt, quia in tantum agile,& conuertibile eorum ſperma eſt, vt vis hortarum & dominium humorũ potius præualeat ſpermati ad illud cõmutãdũ, quã vis ſpermatis illius: Nam & ſi in ſingulis horis ternis ſinguli dominẽtur humores in vnoquoque homine,horæ tamẽ illius ſemper præualet vis,in cuius horis natus eſt:nam ex debilitate ſpermatis aliquando contigit,vt minus vigeat in homine vis humoris, in cuius horis natus eſt.

De immortali ſubſtantia, Qualiter viſibili & mortali copuletur.

PErſcrutati ſunt alij philoſophi porphyrici, quomodo ſubſtantia incorporea poſſit,vel eſſe,vel iungi in ſubſtantia mortali. Sed non ſicut quatuor elementa coniunguntur in conſtitutione alicuius ſubſtantiæ, ſed animæ ſpiritualis virtus ſenſuum corporis, qui ſunt virtus corporis, iungitur * verbum. Et etiam hæc cauſa non eſt extranea à cognitione, quòd ſubſtantia incorporea ſit humiliata ad conſtitutionem alterius ſubſtantiæ: poſt cuius completionem illa ſubſtantia tenet ſe in ſua proprietate: & eius differentia ſemper ſimiliter ſit per ſe:& eius altitudo nunquã eſt accidentalis, ſicut altitudo illius ſubſtantiæ quam complet:& eius differentia † diffinit omnem accidentalem differentiam corpoream: & nulla differentia accidentalis poteſt eſſe firma in ſua ſubſtantia. Hoc dicit Porphyrius ad oſtenſionem coniunctionis animæ cum corpore: & per hoc affirmat verbum Dei in ſapientia hominis eſſe. Ad quod oſtendendum fecit Iſagogas: in quibus oſtendit differentias animæ firmas,& differentias corporis eſſe mortales. F

*Al. verbo Dei.

† Al. deuit. eſt.

De Spiritu quid ſit: & Qualiter operetur in tota parte.

SPermatici ſpiritus virtutes ſunt tres: quarum prima,eſt neceſſitas:ſecunda,virtus:tertia,organum. Neceſſitatis duo ſunt opera: nam & calorem cuſtodit,& ſpiritum animalem nutrit. Virtus verò eſt complementum. Organũ verò *diſcurrit oĩa ex opere animæ. Spiritus autẽ ille,cuius origo eſt à corde porrigit ſe per arterias,& venas,dans in venis ſanguinẽ, mutãdo ſe in calorẽ naturalem,& ſpiritualem vitam. Fumus autem progrediens ex calore ſanguinis, eſt nutrimentũ ipſi ſpiritui:qui fumus ſpiritualis mittit ſe à venis in arterias,exiſtens animatio totius corporis, & nutrimentum:quę partim vertitur in carnẽ,et partim ꝑ poros mittiꝛ ad procreationẽ pilorũ:nec ſolũ eſt fumus ſanguinis,immo habet admixtã ſibi ſubtilitatẽ ſpiritus,decurrens per totũ corpus. Sanguis purgaꝛ ꝑ hepar:ſpiritus verò in arterijs clarificaꝛ ex fumo caloris à corde veniẽtis: cuius clarior pars aſcẽdit per quaſdã arterias ad caput:& ibi ſe ſecundariò clarificat per calorẽ ſurſum procedentẽ à corde: clarificatus vadit per duas arterias in neruos,qui ſunt harmonia trium ventriculorum capitis vſq; ad animã:cui ex nimia ſubtilitate ſui connexa eſt aĩa: per quã anima miniſtrat phantaſiam ſuam harmoniæ totius corporis: & harmonia illa percunti corpori. Dicunt Ammonius,Democritus,& alij complures,quod ille ſpiritus eſt corporeus:& ipſe idẽ eſt anima,hac rõne ꝙ miniſtrando phantaſiã ſenſibus,et ſenſus corporis,findẽs ſe † in partu dat corpori ſenſum. Hinc etiã accidentalis probatur eſſe,quia harmonia capitis eo cõſumpto neceſſariò trahit alium ſpiritũ per eaſdẽ arterias ad nutrimẽtum animæ:quia ſi ſubſtãtialiter ineſſet, non eſſet opus aliũ attrahi. Vnde per hunc & ipſe anima corporea probatur. Porphyrius non conſiderat quidem animã, ſed conſiderat ſpiritum animatum rationalem, oſtendens ſpiritum hunc in Iſagogis corporeum eſſe ad opus animæ,non ipſam animam. Sed Socrates,Plato, Ariſtoteles, & Theodorus Platonicus, & Andronicus Peripateticus,& Porphyrius, & alij cõplures vnanimiter affirmant, ꝙ nec corporea eſt,nec lege loci tenetur,nec ſcindiꝛ: ꝗa cũ totũ corpus virtute ſua illuminet ad quælibet exteriora progreſſa, non tamen in ſubſtantia ſua aliquẽ ſciſſionem patitur. Et ſicut aer Sole illuminatur,ſic corpus anima. Et ſicut aer per Solis lumen *propriam omniũ rerũ confert oculis intelligẽtiam,ſic anima corporis harmoniæ per ſpiritualem ſuę ſapientię lucem,&* propriã,& ſecundã intelligentiam confert. Et ſicut lux Solis,quæ incorporea eſt ſuum complens effectum, nullã patitur diuiſionem, ſic & anima. Sicut etiam lumen Solis,quod incorporeum eſt,ſeparatur ab aere & ab omni intelligentia oculorũ ſine corruptione, ſic anima,quæ incorporea eſt, ſeparatur ſine corruptione,à corpore. Empernomos philoſophus dicit non eſſe mirum aĩam, quæ eſt ſubſtantia incorporea,poſſe ſeparari à corpore,cum ignis,qui eſt ſubſtantia corporea, poſſit ſeparari à lignis, quibus eſt iunctus,& reuerti in primam,& propriam* materiam ſine ſui corruptione. Sicut ẽt Solis lumen illuſtrandum hominibus ſola vi vtitur ſua, nõ indigẽs vi alterius, quæ attrahat quaſi ad complementum prioris virtutis,ſic & anima. Dicit Ariſtot. in Phyſica, eſſe quinq; partes animæ, phyticon.i.nutricem,æſtheticon.i.ſenſualem,cineticõ catatopõ.i.vim ad omnia loca progrediendi,noeticon.i.intellectualem. Anima enim,quoniam generatur à natura corporis, cum natura ipſius corporis vadit ad quatuor elementa:inde ad ſubſtantias inanimatas,vt ad lapides,ferrum,aurũ,propter nutrimẽtũ:inde ad arbores,dehinc ad beſtias,inde ad homines:quemadmodum enim aqua diuiditur in partes,ꝗ poſtea † redimit in homine:ꝗ ſi bonus & purus ſit, eius aĩa in cęlũ clarè redit. Sed Porphyrius non cõſentiens Ariſt. dicit ꝙ nulla harũ partiũ ſeparatur à ſubſtãtia animæ, cum oẽs phyſici dicãt animam nouam de cœlo immitti, & aſſociari ſpermati in matrice, vel G H

* Al. diſcernit.

† Al. per poros.

* Al. primam.

* Al. primam.

* Al. naturam.

† Al. redeũt ad hominem.

puero

A puero prius formato:vnde ſi malus fuerit homo vadit in beſtiam, & inde redit ad hominẽ : à quo
ſi bonus fuerit , vadit in gloriam . Porphyrius verò negans hæc omnia , dicit animam potius de
beſtia in beſtiam ire,de homine in hominem, deinde in cœlum.

De natura pueri ſecundum horam humorum.

NOtandum autẽ eſt,ſperma nõ ſemper animatum ab hoĩe venire in matricẽ , ſed tũc tñ qñ à
Deo ſtatutũ eſt gigni infantẽ:& tunc aĩa ſociat̃ ſpermati . Stoici dicebant animas quotidie
creari,& corpori prius in matrice cõpoſito immitti,& oẽ corpus nouũ,& tẽporaliter creatum, eſſe
mortale. Porphyrius renuit,oſtendens ſic opus Dei eſſe debile,cũ ſit neceſſe quotidie creari . Sed
ſciendũ nobis eſt,ꝙ animæ ſemper ſuã vitam firmã habẽt,& ſtabilem ab initio:& ſic non eſt opus
Deo facere nouas vnaquaq; hora. Dicit Hipp.‖ꝙ ſi mulier recipit ſperma in prima , vel in ſecũda,
vel tertia hora noctis,vel diei,infans cõtrahit ꝓprietates ſanguinis,q̃a horæ ſunt eius: ſi in quarta
quinta ſexta,choleræ rubræ: ſi in ſeptima octaua noua,phlegmatis : ſi decima vndecima duodeci-
ma,choleræ nigræ. Quòd ſi in ſiniſtra parte matricis in horis ſanguinis conceptus maneat , pater
verò & mater in horis choleræ rubræ concepti fuerint,non trahit infans figuram ex cholera rubra
patris, ac matris propter fragilitatem ſiniſtræ partis : & hẽt cauſas paſſionum ex phlegmate, vel à
B cholera nigra plusq̃ ex cholera rubra,nõ tñ tanti acuminis,quantum ſi eſſet in dextra parte. Licet
autẽ in iſta parte ſit virtus cholerę nigrę,& ꝑꝑ *fragilitatẽ eius ſit virtus phlegmatis,ibi tñ infans
à ſanguine ſuarũ ſumit initiũ paſſionum . Si verò in dextra parte ſit conceptus in horis ſanguinis,
pater verò & mater in horis choleræ rubræ , licet plus retineat figurã à patre & matre ex cholera
rubra,q̃ ex ſanguine, tñ retinet ꝓprietatẽ paſſionum à ſuo principio.i.ex ſanguine : quæ paſſiones
ſunt hæ:ſynochus,pleuritis,ſpaſmus,apoſtemata,cauſus,& aliæ paſſiones huiuſmodi: habet ẽt ſã-
guis acutionẽ à cholera rubra. Si infans conceptus eſt in horis choleræ rubræ , & genitores in ho-
ris ſanguinis,ex his trahit figurã: magis tamẽ à ſuis,à quibus proprietatẽ paſſionum retinet : quæ
ſunt febris acuta,tertiana,ſynochus,dyſenteria,cephalalgia,phrenitis,icteritia, & ſimilia. Si verò
in ſiniſtra conceptus ſit horis prædictis exiſtentibus ſuis, & genitorum, puella magis retinet figu-
ram ſanguinis à patre & matre , quam ex natura choleræ rubræ. frigiditas enim ſiniſtri lateris ſu-
perat proprietates paſſionum:tñ inhærent ei choleræ rubræ,quæ propter frigiditatem minus ſunt
acutæ quã in dextra parte . Si verò in horis choleræ nigræ concepti ſunt pater & mater,& infans
in ſiniſtra ſit parte,ſi puella eſt,naturaliter melancholica eſt,vel paralytica,quartanaria , epilepti-
ca,ſtulta, & iners: ſimilis eſt etiã patri & matri,nec alio modo poteſt tẽperari natura eius. Si verò
C ſperma eſt in dextra,non ſemper,nec ita prædictas habebit paſſiones , ꝑꝑ temperamentum calo-
ris hepatis, & fellis,& quia hic calor accidentalis eſt ei, non poteſt prorſus pellere naturalia . Ho-
ræ autem choleræ nigræ,& cæterorum humorum determinantur per curſum planetarum . Quòd
ſi puella ſit concepta in horis choleræ nigræ, pater et mater verò in horis phlegmatis , puella reti-
net figuram phlegmatis, magis tñ choleræ nigræ:& inde habet cauſas paſſionum. Si ſit in dextra,
magis retinet figurã patris ex phlegmate temperato à ſanguine: ſed paſsionum proprietatem ha-
bet à cholera nigra non ita acutarum, propter calorem dextræ partis.Si conceptio oĩum ſit in ho-
ris phlegmatis,& ſperma ſit in ſiniſtra, puella eſt phlegmatica, debilis , quotidianaria, lienteria ,
phthiſica,cephalalgica,dolens in omni membro,dolens in renibus in matrice,& ſimilia,& partim
habet paſſiones à cholera nigra,propter affinitatem phlegmatis . Si verò ſit in dextra parte, puer
eadem patietur, ſed temperatè,propter ſanguinem,& choleram rubram. Si pater & mater con-
cepti ſunt in horis phlegmatis,puella in horis ſanguinis, trahit à phlegmate,ſed non acutius, pro-
pter maiorem ſanguinis proprietatem.Si verò pater & mater concepti ſunt in horis ſanguinis , &
puella in horis phlegmatis,contrahit paſſiones à cholera rubra,& ſanguine ęqualiter,magis tamẽ
à phlegmate:quæ paſſiones temperantur per ſanguinem.Quod ſi conceptio ſit in horis ſanguinis,
D patris verò in horis phlegmatis, matris in horis choleræ nigræ, à ſanguine paſſionem ducit : & fi-
guram,& partem à parte:nullam verò à matre figuram, ſed tñ debilitatem , & inertiam . Si in ſi-
niſtra eſt plus à matre minus à patre:proprietatem paſſionum à ſanguine,quæ propter frigiditatẽ
ſiniſtræ nõ ſunt ita acutæ,ſicut in dextra eſſent. Quòd ſi puer cõceptus ſit in horis choleræ nigræ ,
pater in horis choleræ rubræ, & mater in horis ſanguis,partẽ figuræ retinet ex patre & matre:mi-
norem partem ex cholera nigra:ſed maiorem partẽ paſſionũ habet ex cholera rubra,minorẽ verò
accidentaliter à ſanguine & cholera rubra:quæ paſsiones aliquantulum ſunt tẽperatæ . Si in ſini-
ſtra eſt puella,plus continet ex cholera nigra: minus.n. à matre , nihil ex patre: paſsiones ducit ex
cholera nigra,& ſunt acutæ.Quòd ſi pater & mater concepti ſunt in horis choleræ rubræ,& puer
in horis ſanguinis,vel phlegmatis,plus retinet figurã p̃ris à cholera ru.mediocrẽ figurã à matre &
minorẽ:paſsiones à cholera ru. & ſunt tẽperatæ . Si pater & mater cõcepti ſunt in horis ſanguinis
puer in horis phlegmatis,& ſit in ſiniſtra,maiorem partẽ figuræ habet ex patre,mediocrem à ma-
tre,minorẽ à phlegmate,paſsiones à phlegmate & ſanguine.Si verò eſt in ſiniſtra, plus hẽt à cho-
lera nig.& phlegmate,minus à matre,nihil ex patre,paſsiones ex phlegmate,& cholera nigra.Qđ
ſi omniũ conceptio eſt in horis ſanguinis,hẽt figurã à patre:& ſi ſperma matricis ſuperabundet,&
ſit ſanũ,tota eſt ex parte patris figura:paſsiones ſanguinis & acutæ. ſi cõceptio oĩum in p̃dictis ſit
horis,& in ſiniſtra ſperma,& matris ſperma ſit debile, tũc filia maiorẽ partẽ figuræ retinet à m̃re,
minorem

Hipp.in lib. de genitura ad medium,affert rationem,cur fœtus aliquando patri magis ſimilis ſit , quàm matri, & è contrario: de horis iſtis autem nulla mentio fit.

Ibidem cur modo mares , modo fæminæ gignantur.

*Al. frigiditatẽ.

minorem ex cholera nigra. Si sperma matris est debile, patris verò sanũ, & fortè, totã figurã habet à patre, debilitatẽ verò corporis à matre: passiones à sanguine, partim à cholera nigra accidentaliter. Si oĩs conceptio est in horis choleræ rubræ, & sperma patris est forte, & matris debile, totam figuram habet à patre. Et si sperma matris est forte, & patris debile, æquam vtriusq; cõtrahit formam: & aliquãtulũ tñ habet a cholera rubra, & passiones acutas. Et si tũc fuerit in sinistra, partem figuræ habet à cholera, & tantumdem ab vtroq;, passiones verò à cholera rubra. Si verò sperma patris sanũ est, matris verò debile, figuram habet vtriusq;: si vtrunq; debile, totã figuram habet à phlegmate, parũ à sanguine, & cholera rubra. Et si tũc in sinistra fuerit, parũ habet ab vtroque, s. partim à cholera nigra & phlegmate, plus à cholera nigra ꝑꝑ frigiditatẽ illius partis. Quòd si æqualia sint & sana, ab vtroq; continet figurã æqualiter: & parum verò à cholera nigra & accidentaliter: Quod si sperma abũdet & sanum sit, plus habet à matre, quã à patre: passiones ex phlegmate. Quòd si conceptio oĩum fuerit in horis choleræ nigræ, & vtrũq; sperma debile fuerit, ab vtroque partum figuram recipit: plus verò à cholera nigra, & aliquantulũ à cholera rubra & sanguine accidentaliter: Si verò sana fuerint, vtriusq; figurã retinet parum à cholera nigra, & etiã à cholera rubra accidentaliter. Quòd si sperma, abundet matris, plus figurã habet à matre: & si sperma patris superabundet, plus habet à patre, & à cholera nigra passiones. Si sana fuerit, vtriusque figurã retinet, sed plus à matre. Et etiã si sperma matris est sanũ, patris verò debile, habet figuram à matre, minus verò à patre: si cõtra est, æquam habet ab vtroq; figurã, & cholera nigra. Si plus superabũdat materia, plus habet à matre, passionis à cholera nigra plus, minus à phlegmate. Si sperma omniũ fuerit in matrice matris eorum in eisdem horis, magnæ eloquentiæ erunt. Si pater & auus infans, vel puer concepti sunt in horis sanguinis infantis, mater verò in horis phlegmatis: & sperma matris superet, sed tamen debile: à neutro trahit figuram, quia illius sperma minus est, huius verò debile est. Qñ verò hẽt puer principiũ ab horis sanguinis, sicut auus eius retinet ab eo figurã. Si pater fuderit semen in horis sanguinis, mater verò cõcepta sit in eisdem horis, cuius sperma fortius & sanius sit spermate viri debili, non capit figurã patris, quia sperma est debile: sperma verò mulieris fortius & sanius vertit sperma viri in suã proprietatẽ: sed postea superueniente aliqua passione, vel phlegmate, vel cholera nigra, vel alijs humoribus, debilitatur figura matris: & ideo puer non potuit eius retinere figurã. Et q̃a auia eius pueri est concepta in hora sanguinis: & sicut puer, cuius sperma reduxit sperma viri sui ad naturã, sperma illud q̃a est materia pueri acuẽs se in septima, non potuit venire in figurã patris, & matris ꝑꝑ supradictas passiones, venit autem in figurã auiæ. Si verò fortius est sperma aui spermate auiæ, tũc retinet figurã aui, si cõcepti fuerint in eisdẽ horis. Ideo puer existens in tertio ab auo suo, vel ab auia iuuamen habuerit suæ figuræ, & non à patre vel matre, qui sunt in secũdo loco, vel vtriusq; sperma fuit debile: tñ q̃a opera planetarũ semper solent ministrare prosperitatẽ scd'm imparem vsum, vel diuersitatẽ naturæ scd'm parẽ numerũ: Si verò sperma patris, vel matris debile fuerit, tũc nec humores, nec secundus locus impediunt quin recipiant figuram ab auo, vel auia: & hoc propter naturam & vim loci & horarum.

De Conceptione pueri alterata à stellis & non à parentibus.

Contingit etiã aliqñ infantem nulli parẽtum esse similem, & hoc fieri per naturam planetarũ: nascitur enim aliquãdo mutus, vel carẽs pedibus, manibus, oculis, &c. Philosophi verò indubitanter asserũt teste Hipp. ꝙ oĩs substãtia corporea aĩata iuncta sit, & ligata in planetis, & signis, quatuorq; elementorũ nexibus Et hoc approbo auctoritate Alexandri Imperatoris Macedoniæ sic dicentis, ꝙ Natanabus Rex Aegyptiorũ pater eius scd'm opera planetarũ cũ matre sua Olympiade cõcubuit: & per suã mathematicã & astronomicã rõnẽ ꝑcauit, vt non cognosceret eam nisi in talibus horis, in quibus ex operatione planetarũ & signorum figuram traheret, nõ ex patre, vel matre. Considerauit enim propriè Solem venturum in leonẽ, & Saturnũ in taurum, à quibus volebat filiũ suũ nasciturũ figurã & naturã principaliter retinere. A leone igitur tenuit crispitudinẽ capillorum, citrinum colorẽ, & toruũ aspectum & vultum, & iram, et robur. Et quia aquila retinet proprietatẽ à leone in hoc solo, ꝙ aquila altius volat cæteris auibus, et acutius videt, ideo Alexander habuit ex proprietate sui signi oculum vnũ aquileũ et nasum. Et vt Sol clarus est præ cæteris, et qñ est in leone fortior est, sic ille toti mũdo dominatus est. Ex tauro verò contraxit cornutã frõtẽ, et corpus altũ, et ferociã: taurus.n. terrã findit ingenio simplici, et opere pio. Et quia draco habet proprietatẽ in signo tauri et magnitudine et sensu, et draco supra habet dẽtes acutos, et alterũ oculũ, in similitudinẽ draconis oculos habuit. Et vt Saturnus altior est omnibus planetis, et in humilitate, et subtilitate superat opus cæterorum planetarum, sic Alexander totum orbẽ superauit.

In lib. de genitura ad finem Hipp. affert causam, cur partus mutilati nascãtur.

De Natura duodecim signorum.

Sciendũ itaq; est de signis duodecim, tria esse calida et sicca. Aries.n. ca. est in secundo gradu, sic. in tertio. Leo calidus est et sic. in quarto gradu. Sagittarius ca. in primo, sic. in secundo gradu. Alia tria sunt fri. et hum. s. cancer, scorpio, et piscis: nam Cancer est Lunæ sedes. Scorpio hu. in primo, frigi. in secundo. Piscis frigi. in primo, hum. in secundo gradu. Alia tria sunt cal. et hu. Gemini ca. sunt in secũdo, hu. in primo. Libra ca. est primo, hu. in secũdo. Aquarius ca. in primo, hu. in secundo. Alia tria sunt fri. et sic. Taurus fri. in tertio, sic. in secundo. Capricornus fri. in secundo, sic. in tertio. Virgo frig. in secundo, sic. in tertio. Alij Philosophi dicunt ꝙ Gemini sunt ca. et sic. in

tertio

A tertio gra.& virgo ca. & hu.in primo,& sagittarius ca.& hu.in principio secundi:& aquarius frig. & sic.in tertio gra. Aries,leo,sagittarius,sunt orientales,ca.ignei,& sicci. Taurus,virgo,capricornus,sunt terrei,frigidi & sicci,meridionales.Gemini,libra, aquarius,sunt occidentales,aerei,calidi,& humidi. Cancer, scorpio,pisces, sunt aquatici,frigidi & humidi,septentrionales.

De Differentia septem planetarum.

AB his oībus ducunt elemēta rerū naturas suas, & qualitates prædictas:& opera planetarum cōplent,& perficiunt per signa prædicta. Et quia elemēta iūcta sunt signis naturaliter, ēt ex elementis constat oīs substātia corporea aīata.Ergo elemēta opus recipiunt planetarū à signis, & illud trahunt oī substantiæ aīatæ corporeæ, & illud esse natura à signis habet,& aliud.i.efficaciam & operationes à planetis. Naturam.n.dicimus in calore,et frigiditate,et cæteris: operationē verò in valetudine,pulchritudine,pigritia,velocitate,et similibus: quæ contingunt infantibus, etiam si non fuere in genitoribus. Multa enim de hmōi materia dicturi sumus,sed in præsenti omittamus.

De Alteratione signorum,& planetarum.

QVatuor autem sunt elementa,ac temporaneæ mutationes, quæ fiunt secundū cursum,et rationē signorum,et planetarū. Temporū quidem aliud est calidum et siccū,vt æstas,et hoc fit B ex natura signorum eiusdem complexionis.s.ca.et sic. Aliud verò calidū et hu.i.ver, sicut alia tria signa. Aliud frigidum et sic.s.autumnus secundū sua tria signa. Aliud verò frigidū et hu.s.hyems scd'm sua tria signa. Et vnumquodq; tēps scd'm naturā suorum signorum acuit,et mutat materiā elemētorū,quæ sibi est cōueniens,qd' tñ aliqñ mutari solet. Nā cū æstas debeat esse ca.et sic.naturaliter,tñ eius calor minuitur et tēperatur ex frigiditate,nō ex sua natura,sed signorum: nam si ex potestate capricorni et planetæ eius,generentur,seu creentur res alicuius anni, ex eorū frigiditate tēperatur æstatis calor,et ex illa frigiditate innaturali æstatis currentis,et contrariāte,cōtrariȩ nascuntur passiones. Aestate verò transeunte venit autūnus,qui frigidus, et sic.naturaliter est,sed ex capricorni natura,qui potestatē habet anni,vt diximus,superuenit altera frigiditas,quæ auget frigiditatē et sic. autumni:quæ res est contraria quatuor elementis in corpore existentibus: est enim in illo tēpore maxima grauitas, et intēperies. Et ex affinitate autumni,qui nimis est frig.et sic. superuenit hyemi magna intēperies: adeo vt superetur in oībus quatuor elementorū tēperata natura:putrefacta.n.liquescit à sua proprietate. Adueniente autē vere,quod est calidū et hu. tēperatur eius calor ex frigiditate capricorni,atq; hyemis iam peractæ. Deinde calor veris, et æstatis cōtēperatur hyemis peractæ et capricorni frigiditate,cuius potestas illo viget anno: sicut vnūquodq; C signum suā habet potestatē secundū suam naturā,et mutationem suā. Et mouetur natura temporis anni illius,qui pertinet ad signū illud,et ēt per frigiditatē pfatā natura veris mutatur: qua mutata turbatur naturalis calor humanæ naturæ:et quæ prius erat p frigiditatē hyemis,et capricorni rupta,et putrefacta,mouetur et acuitur:et generantur passiones,q̄ sunt propriæ illorū tēporū, quæ sunt mortiferæ. Si verò ex potestate læsionis,et planetæ eius,qui sunt calidi, et sicci, generētur res atq; creentur,æstas erit magni caloris,et siccitatis:veniente autē autūno,ex calore leonis,et Solis, eius frigiditas tēperatur,et hyemis:ideoq;turbatur aeris natura,et acuitur,tū propter naturā signi et planetæ,quæ sunt calidæ naturæ,tum propter naturam sui ipsius,qui est calidus:acuendo se,pugnat contra naturas illorum temporum,s.hyemis,autumni, quæ frigidæ sunt naturæ: sicq; natura humana putrida mortiferas generat passiones,quæ propriæ non sunt illorum temporum. Nam si in anno leonis,et eius planetæ,in æstate generentur passiones acutæ, et graues, tūc sunt propriæ eorum:si verò hyeme,vel in alijs temporibus eorū,quæ non sunt propria, generātur passiones ad eorum proprietatē,tunc illæ passiones magis erunt propriæ eorum leonis,et Solis, qui sunt calidi, et sic.quā eorum tēporum in quibus generantur. Generant autem aliquando passiones permutata natura vtrorūq;.i.temporum signa planetæ:quæ passiones generant alias,quæ non sunt signorū D vel planetæ,vel tēporum.Quòd autē dictum est de prȩdicto signo, et planeta, quȩ in eis sunt propria,et quæ non, de reliquis intellige signis et planetis,et temporibus. Sole.n.ascendente frigiditas,cū tñ potius ex Sole calor inesse debeat: ꝙ confert potestas Saturni ex capricorno, cuius frigiditas terræ acuit frigiditatē,quæ aduenit:fumus in aerē ascendit,ex quo color aeris turbatur. Aestatem verò ex Sole calor,et siccitas,ex terræ fumositate frigiditas, et sicci.aerem corrūpunt: vnde animalia,et nos turbamur in illo capricorni anno:hoīes grauibus infirmantur morbis:sicut apparet in anno leonis descendente Sole super terram. Et qñ frigiditas adesse debet natura hyemis redeuntis,acuitur aer igne:et acuendo turbatus generat graues passiones,quæ propriæ sunt tēporis illius,vt dictū est. Similiter apparet in anno cācri,qui ex eius natura acuitur natura aquæ, qua acuente, inde ascendit quædam fumositas in aerem,ex qua turbatur aer: inde frigidæ et humidæ fiunt passiones,non propriæ illius temporis,sed signi. Si verò annus est libræ,acuitur, et acuendo trahit ad se calorem ab igne: et tunc tempus est multum calidum, et humidum,s.hyems: et inde fiunt graues passiones,quæ propriȩ sunt veris,et hyemis, sunt enim calidȩ,et humidȩ.

De Alteratione signorum,& septem climatum mundi.

POtestas tamen signorum, et planetarum non eodem modo se habet in omnibus partibus totius terrȩ. Climata enim mundi septē sunt scd'm planetarum rōnem. Anno igitur capricorni, qui

qui est frigidus & siccus, est maior frigiditas, & siccitas in partibus illius terræ, quæ propriè sunt sub planeta, i. Saturno, qui est frigidus & siccus. Nã cum *aliæ partes terræ naturaliter sint frig. & sic. tñ ex natura & potestate capricorni, quam habet illo tẽpore, magis mouentur & perturbantur quã aliæ terræ, quæ non sunt propriæ eorum. Quòd si annus eorum non fuerit, tunc terra nõ habet moueri causa eorum, nisi in hyeme, & vere, scilicet per naturã: sed quando planeta superponitur est alia significatio. Illæ verò terræ, quæ propriè sunt suppositæ Lunæ & cancro, propter affinitatẽ frigiditatis quam habent, inferunt commotionem in suo anno, non tantam quantã inferunt suæ propriæ terræ: quia terra illa frigida est, & humida, sicut cancer & Luna. Alijs verò terris, quæ neque frigidæ sunt, neque siccæ naturaliter, licet inferant contrarietatẽ, & cõmotionem, tñ paruã, inferunt. Similiter leo, & Sol maiorem cõmotionem dant terræ sibi propriè subiectę, quã alijs: illi tamẽ quæ subiecta est libræ, & arieti, licet non dent tantam cõmotionẽ, quantã dant suæ propriæ terræ, tñ propter affinitatem caloris dant ei maiorem cõmotionẽ, quã alijs, cum quibus nullam habent affinitatem. Si verò fuerit annus leonis, & Solis vt dictum est, tunc toto illo anno dãt commotionem in *ætate tribus mensibus, & hoc vt dictum est per naturam. E

* Al. illæ.

* Al. æstate.

De Alteratione quatuor partium Mundi.

EST & alia in terris mutatio scd'm quatuor mũdi partes, dispositas scilicet ad orientẽ, vel occidentem, austrum, & septentrionem: & secundum altitudinem montium Soli accedentium, & ima vallium à Sole remotarum. Consideret ergo medicus an sit mutatio temporum propria, an accidentalis, vt supra dictum est: Aetates quoq; hominum, figuras, colores, terram, vsum, passiones terræ, in qua sunt geniti, vtrum sint consuetudinariæ, an propriæ: an veniant accidentaliter secundum mutationem temporum, vel naturaliter. Si enim sunt passiones ex natura terræ, aliud exigunt medicamen, quàm ex mutatione temporum naturaliter, et accidentaliter. F

De Discrasia propria naturæ temporis passionum, vel non propria.

INtuendum est ẽt, an natura hominis suæ concordet passioni, & tẽporũ mutationi, an passio sit accidentalis & mutatio tẽporũ, an mutatio sit substantialis, & passio accidentalis. Solet enim passio cholerica, & sanguinea mutationi tẽporum concordare, sed à natura patientis discordare, & è contrario. Pulsus quoq; videndus est, an conueniat cum sua natura, & passione, et temporum mutatione: an tantum conueniat cum mutatione, & non cum passione, nec cum natura: an conueniat passioni, & non immutationi, neq; naturæ, an naturę & non immutationi, vel passioni: an nulli. Adhuc etiã sciendũ est, an tempus transierit, vel pręsens sit, seu futurum, in quo pharmacum dari infirmo debeat. His enim ignoratis nec bene euenientibus, miratur, & citò desperat medicus. G Oportet etiã medicum nosse, vtrũ infirmitas debeat augeri: & hoc an sui natura, an tps, an passione alia superueniente: & sic poterit dare medicamẽ tempore cõgruo, vt vel decrescentẽ deprimat & tollat ægritudinem, vel imminenti resistat, ne nimis ægrũ tardet. Nam si leue dederit medicamen in morbo adhuc leui, credens paruam fore ægritudinem, nihil fecisse videbitur, qñ grandis infirmitas superuenerit. Sciendũ autẽ est quasdã infirmitates quibusdã esse substantiales, alijs accidentales. In æstate .n. synochus & causus sunt naturales infirmitates cholericis, & sanguineis: phlegmaticis accidentales: & ideo non eodem modo curandæ. Nam quæ potio conuenit cholericis, per naturam temporis & morbi naturalis eis, est contraria alijs, & causa alterius morbi, id est phlegmaticis: est enim tempus, vt diximus, & morbus ille illis accidentalis. Si ergo phlegmatico alicui prædictis morbis synocha, & causo occupato, eandem dedit eiusdem mensuræ medicinam, quã & cholerico, æstate citò sanabitur: quia eius complexio non est cholerica, & sicca, sed est his contraria: cholerici verò diu infirmi manebunt, quia calidi sunt, et sicci, et tempus: vertitur.n. accidentalis febris in substantialem scilicet frigidam, quæ est phlegmaticorum. Oportet etiam scire complexionem: quoniam idem experimentum, & eadem potio nõ omni danda est infirmo: contingit enim vt quæ potio vtilis ei fuerit in primo, vel secundo, vel tertio periodo, in alijs nõ conueniat: & ideo scd'm diuersas ægritudinum mutationes ad diuersos periodos, diuersa conuenit dari purgantia. Attende scd'm quas horas, scilicet an sanguinis, vel choleræ rubræ, vel phlegmatis, vel melancholiæ, magis acuatur passio, vel minuatur. Synocha enim in horis sanguis si acuatur, scis eius originẽ esse ex accidẽtali mutatione sanguinis, nõ à principio choleræ rubræ. Mutatur.n. sanguis aliqñ ex cõmixtione, aliquando ex Solis ardore, aliqñ ex itineris fatigatione, & generatur synocha: ex qua commotione sanguinis acuitur cholera rubra: qua acuente quiescit sanguis, & synochus, et causus generatur ex acuitate choleræ nigræ. Si verò ephemera febris acuitur in horis sanguinis, sciat esse ex phlegmate salso cõiuncto sanguini: quod phlegma acuens ex affinitate sanguinis solet verti in choleram rubram, & inde solet generari febris tertiana. Quartana verò si in horis sanguinis acuitur, scias eius materiam, id est melancholiam generari ex putrido sanguine sub planeta naturæ proprię. Quòd si synocha magis acuitur in horis choleræ rubræ, nõ est propria synocha: quia vel mutabitur in tertianam, vel in causum. Si verò tertiana acuitur in illis, vera tertiana est, et propria: in illam.n. aliquando mutabitur febrem. Quotidiana verò si acuitur, et mutatur in horis choleræ rubræ, citò vertitur in tertianã. Si verò quartana acuitur, et mouetur in horis choleræ rubræ, citò vertitur in tertianã. Si verò quartana mouetur, et acuitur in horis eiusdẽ, H

scias

A scias principium eius non fuisse ex putrido sanguine, sed ex cholera rubra perusta in melancholiam conuersa. Quòd si synocha acuitur,& mouetur in phlegmate, sicut in horis sanguinis, scias generari ex sanguine iuncto phlegmati salso: & propriè post terminum suum completum mutabitur,vel in quotidianam,vel tertianam, licet magis affinis sit tertianæ, quã quotidianæ, propter calorem. Si verò tertiana plegmatica mouetur, & acuitur sicut in horis choleræ rubræ, minus est periculosa: mutabitur enim in quotidianam: de quotidiana verò fiet quartana: & aliquando redit tertiana: Quòd si quartana mouetur in horis phlegmatis, principiũ eius fuit salsi phlegmatis, quod versum in choleram rubram incenditur, & vertitur in melancholiam: sicut viride lignum vertitur in viuum carbonem, deinde in cinerem. Quòd si synocha mouetur in horis choleræ nigræ, † minus grauis passio,& æger est piger, & grauis, & illa infirmitas habet partem non solum ex bono sanguine,sed etiam ex putrido: & propriè post terminum suum completum veniet infirmus in quartanam. Si verò tertiana acuitur,& mouetur in horis melancholiæ, subitò vertitur in quartanam. Quòd si quartana mouetur in horis illis,firma est & propria, nec mutatur in aliam propter prædictas passiones: omnes enim aliæ habent moueri,& acui secundum prædictas horas, & earum naturam, & rationem: & secundum motum, & acutionem ipsarum:bene discernentur, B & tactu,& pulsu, sicut ex prædictis horis.

† Al. magis est.

De Cognitione ægritudinis secundum Planetam, diem, & horam.

SCire etiam medicum decet planetam,& signum, in quo æger ægrotare cœpit, & tẽpus scd'm diem & horam. Nã si infirmitas fuerit scd'm signa & planetas, sed accidentaliter ex acutione signi & planetæ esset,habet illam distinctionem. Si verò medicus nesciuerit infirmitatem per numerum,idest per naturam signi & planetæ,perscrutetur pulsum & horas, vt dictum est.

De Qualitate & efficacia planetarum in septem climata.

ASserunt etiam physici omnia in terris firmari, & compleri secũdum cursum,& operationẽ superiorum corporum:quorum operatio omnis summi Creatoris virtute consistit. Elemẽta igitur quatuor,signis duodecim,& septem planetis iuncta sunt:& eorum causa,quatuor habent temporum mutationes: secundum quas humana,& omnium subiectorũ natura mouetur, & acuitur: per quam motionem & acutionem passiones fiunt. Hæc autem mutatio est vniuersalis omnibus mundanis. Est & alia mutatio ex natura terræ specialiter,& planetarum constans in diuersis regionibus. Quadrifidus enim orbis etiam in septem diuisus est partes secundum septem planetas, qui per astrolabium discernuntur. Sciendum est tamen partes illas septem non esse continuas,sed C in toto mundo diuisas. Terra enim illa,quæ est frigida & sicca in quarto gradu, sub potestate est Saturni,qui eiusdem est naturæ. Quæ verò frigida est,& sicca in primo gradu,sub Iouis imperio, qui eiusdem est naturæ,& qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium, maximeq; ad gaudium pertinẽtium. Sed quæ calida in secundo,humida in primo,sub Martis ditione est,& suę naturæ conuenit eiusdem. Sed quæ est calida & sicca in quarto, Soli conuenit & concedit. Quæ autẽ calida,& humida in primo gradu,sub Mercurio. Quæ verò humida, in primo, frigida in secundo,habens aliquantulum temperamenti calidi, Veneri subiacet. Sed quæ frigida, & humida in primo gradu, Lunæ conuenit. Quæque autem singulæ terrarum partes sui retinent planetæ qualitates, accidentaliter tamen in naturam vertuntur planetæ alterius: terra enim, quæ ex sui planetæ natura propriè frigida, seu calida esse debet,in contrariam vertitur naturam, & complexionem. In complexionibus ergo præfatis: deinde etiam in altitudine, et profunditate, & erectione, & casu,et harmonia cuiusque planetæ conuenire debet,ad cuius similitudinem composita est,& inde omne corpus sanum, vel ægrum est. Vnde Andronicus peripateticus asserit non esse secundum nostram voluntatem: & extra nostram voluntatem ambulamus: & etiam contra nostram voluntatem, quando nostra anima ducimur, vel quando accidentaliter ex natura corporis,aut iræ furore,aut alio impetu mouemur. Monet etiam secundariò,aut cogente natura corpo- D ris ad malum cognitionem reddere: sicut enim musicus nequit chorda falsa sonitum reddere, sic anima prauum corpus,scilicet libidinosum,vel aliud, ratione sui nequit regere: & symphonia instrumenti artificis animæ, idest corporis displicet. Andronicus igitur commotiones planetarum, & compositiones meritò asserit veras: & cætera vitia non esse naturalia animæ:nec animã ex natura corporis constare,quod quidam voluere. Si enim eiusdem esset naturæ, nil repugnaret quin anima rationibus spiritualibus subderet corpus, scilicet ieiunijs, & cæteris virtutibus corporis vitia subderet. Et ideo dicit Plato in logica, dum iuuentus est per sensum, et rationem mundata ab omni prauitate corporis, cognoscentis omnem virtutem: omnis enim prauitas extra naturam. At alijs elementis corpore composito, ipsum corpus animam mouet: quod eorum contrahit qualitates. Dicit Hippocrates in Physica, ‖ quòd terra est apposita generare naturam corporum. Est autem vt terra alia dulcis et temperata,ita et homines eius dulces, et mansueti. Et ideo anima mandat eis per phantasiam suam omnem bonam operationem. Est et alia terra per naturam planetarum acuta, vnde eius hoĩes veniunt bellicosi. Et quia operatio corporeæ materiæ ligata est quatuor elementis, ideo dicit Plato, quòd ratio conuenit ex superioribus, & ministrat homini spiritualem intellectum,secundum quem discernit superiora, & inferiora,vera & falsa in theorica,

In lib. de natura hum. com. 1. t. 31. 1. 31. g Idem ferè in li. de nat. pueri ad medium, & ad principium lib. 4. de morb.

rica.& practica,i.in diuina rerum consideratione,et operum faciendorum doctrina,et instructio- E
ne: praxis enim græcè,operatio latinè. Et quia sensus nō fit cum imaginatione animæ, citò duci-
tur ad dissensiones rerum, vnde theorica efficitur: Deus enim omnia imprimit,vt vbiq; est,et om-
nia implet. Inde dicit Plato,ꝙ homines existentes ante suum tempus,non ex virtute rationis, sed
ex natura corporis, suam praxim adimplebant. Et inde affirmat Isaac, quòd terra per operationē
planetarum generat naturam corporis: natura verò corporis mouet corpus in consuetudines
malas, & mutationes malas. Et mutatio quatuor temporum fit per duodecim signa, et septem
planetas: maior est autem per Lunam,& Solem. Luna verò vnoquoque mense mundum peram-
bulat,& dat motus quatuor elementis. Sol verò quatuor tempora anni conficit.s.ver calidum, &
humidum:quod si non esset,sed siccum,vt quidam volunt, siccarentur gramina, non autem auge-
rentur,vel fouerentur:et alia inconuenientia essent, si aer tunc siccus esset.

De natura coniunctionis,& adiunctionis quatuor elementorum.

Hipp. in lib. de nat. hom. cō.1. t.14.t.29.h.calidum ait secedere ad calidū, humidum ad humidum.

ASserebant falsò quidam philosophorum,‖quòd homine mortuo humores separarentur,&
ad propriam redirent naturam,vt sanguis in aerem,cholera rubra in ignem,melancholia in
terram,phlegma in aquam. Hippocrates autem,& Aristoteles,& alij philosophi asserunt,destitu-
tis,et mortuis humores in terram redire. Dissentiunt etiam Socrates, et Hippocrates à quibusdā F
alijs physicis dicentibus,quod quatuor elementa nullum patiūtur detrimentū à sua substātia, sed
remanent integra, nec corrumpuntur in constitutione corporis humani: sed quædam differentia
accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis temperat,et regit humana corpora,quæ perit cū
illis corporibus:sicut albedo,vel nigredo consistēs accidētaliter, in corpore destructo perit:et ali-
qua differentia destructa non patiuntur illa elemēta aliquod damnū, quia semper sunt fixa, & in-
tegra in sua substantia. Dicūt.n. Aristoteles, et Hippocrates, quod omnis creatura incorporea pe-
netrat totam substantiam,cui aduenit intus,et extra:vnde illa differētia, cū sit incorporea, est ve-
niens ad humana corpora ab illis quatuor elemētis æqualiter intus,et extra. Sed illa differētia tā-
tum est extra,et non in figura incorporea. Nam si illa differentia esset adiūcta corporibus huma-
nis vt illi dicunt, tunc illa corpora per illam differentiam intus, & extra essent vbiq; eiusdē natu-
ræ,et eiusdem coloris: sicut aqua vbiq; in tota substantia per calorē calida,per frigus frigida. Er-
go sicut calor,& frigiditas,quæ sunt accidentales differentiæ aquæ,possunt separari ab ipsa,et de-
strui permanente substantia ipsius aquæ,sic illa differentia quando accidit corporibus nostris,pe-
rit,remanente natura,et proprietate nostrorum corporum:quorum differentia accidentalis appa-
ret extra,& potest destrui,sicut ipsa corpora sunt mortalia. Dicit namq; Hippocrates, Sicut nulla G
substantia incorporea habet nutrimentū à differentia corporea, sic nulla substantia corporea po-
test nutriri à differentia incorporea. Vnde testante Hippocrate‖aer,& aqua,& ignis iunguntur,et
efficiuntur vnum:quibus terra propter suam nimiam ponderositatem nequit adiungi,sed mandat
suam frigiditatem,& siccitatem,quæ temperat illa tria,& sic complent naturam corporum:sicque
mortuis omnia illa rediguntur in terram. Et ideo sciendū est, quòd terra secūdum grauedinē suā
non potest associari alijs tribus elementis in constitutione humanorum corporum:nam postea il-
la tria propter grauedinem terræ non possunt explicare suam operationem. Aqua turbulenta,&
commixta terræ non potest se mouere,nec in aliam partem suam vim emittere. Item, sicut vide-
mus,quòd turbati sanguis & cholera vertuntur,in melancholiam:melancholia verò in nullum su-
prædictorum,nisi in phlegmate,& de phlegmate in alios:ita aer,ignis,& aqua vertuntur in terrā,
de terra in humiditatem, & de humiditate in alia elementa.

Fortasse aliud quod ab Hipp. dicitur in li. de diæta primo ad principiū, Cōstitui omnia animātia ex duobus differētib⁹ facultate, concordibus verò vsu,igne inquā, & aqua, & hæc ambo sufficientia esse tū alijs omnibus, tum mutuò sibi ipsis.

De mutatione elementorum qualiter fiat.

SVpradictam hanc mutationem vocant physici hoc modo. Terra enim crescens vnaquaq; ho-
ra ex mortalitate corporum vertitur in aquam:cuius subtilitas calefacta vertitur in aerē: sub-
tilitas autem aeris calefacta vertitur in ignem. Sicut enim aqua mittens humiditatem suam, ver-
titur in terram accidentaliter, sic terra inde crescens accidentaliter, amittit tunc siccitatem suam, H
& vertitur in aquam: & sic considerant naturam aliorum elementorum. Et ideo dicit Aristote-
les quòd nullum difficile,aut dissolubile nomen est fixum,& firmum circa aliquā substātiam. Nā
illud quomodo dicitur per supradictam creaturam,quod terra vertitur in aquam,aqua in aerem,
aer in ignem,sic ignis ingrossatus,& infectus vertitur in aerem,aer ingrossatus vertitur in aquam,
aqua ingrossata in terram:quæ vt dictum est, iuncta in simul fiunt corpora nostra. Corpora verò
nostra vertuntur in terram, & vnumquodq; vertitur in aliud. Et ideo dicit Aristoteles quòd hæ
quatuor materiæ non habent hæc supradicta nomina fixa, & stabilia sibi,sed propriè dicitur sub-
stantia: nam in quodcunq; vertitur aer vel aqua, tunc dicitur substantia.

De mutuis conuersionibus elementorum.

COnueniunt autem & differunt elemēta differentijs,& qualitatibus. Sicut enim aqua frigida
& humida contraria est igni,& mutat eius proprietatē,ignis verò calidus,& siccus, terra fri-
gida & sicca,aer calidus & humidus,aqua frigida & humida: & his qualitatibus ad se inuicē col-
ligantur attrahentes semper consimiles qualitates,vt aqua terra siccam frigidam:deinde contem-
perant se in contrarijs, nam siccitas terræ per prędictam frigiditatē trahitur ad humiditatē aquæ

siccandam:

A ſiccandam: ita etiam humiditas aquæ aſcendit ad ignem tracta per aerem illuc,& ita,vel annihilat contrarium ſuum,vel * attrahit. Aqua igitur per frigiditatem ſuam terræ, iuncta à terra trahit frigiditatem,& non ſiccitatem: aer aquæ per humiditatem conueniens attrahit illam: ignis verò aeri per caliditatem conuenit, & illam ſuſcipit ab aere. Vnde dicit Ariſtoteles, quòd duo ſunt genera aeris,vnum ex fumoſitate aquæ,aliud ex fumoſitate ignis,qui ſuam caliditatem, & ſiccitatem mutans,vertitur in fumoſam materiam. Hoc facto aſſociatur ſupradictæ materiæ, quæ eſt fumoſa, & calida: ex quibus duobus generibus iunctis efficitur aer, qui aliquando ex frigiditate, & humiditate aquæ acuitur,& inuoluitur: & inuoluendo amittit ſuum calorem, & ſic vertitur in ſuam materiam,ex qua fit,ideſt aquam:ex eius enim conſtat fumoſitate, vt dictum eſt. Aqua verò ſi de terra, inſpiſſatur,& amittit humiditatem:recipitq;aqua,& terra ſiccitatem,& in eius redigitur naturam. Naſcuntur ex his corruptelæ corporum. nam aer intra ignem, & aquam ſtans tribuit calorē ignis, & in aqua acuitur,& calefit,& fumoſitas illa in aerem,ſurgit,& inde aer turbatur, & etiam frigiditate contrahente à terra,& calore deſurſum ab igne. Nouem autem ſunt naturæ,ſeu qualitates corporum: octo intemperatæ ſcilicet,& quæ conueniūt omni animali, ſcilicet calida,frigida,humida, ſicca: calida,& ſicca, calida,& humida, frigida, & humida,frigida, et ſicca: nona verò ſoli homini

B conuenit,et eius ſolam temperat naturam. Et ideò vtile eſt noſſe,quæ harum octo ſunt ſubſtantiæ, et quæ differentiæ. In igne ergo calor eius eſt differentia virtutis ipſius: quo calore amoto, attrahit ſiccitatem, et remanet quædam fumoſitas calida,quæ eſt ſubſtantia. Aeris verò differentia eſt calor, qui deſignatur, et reuertitur ſæpius, vt dictum eſt: ſubſtantia verò eius eſt humiditas, quæ aliquando deſiccatur, vt ſolet fieri quando vertitur in terram, illa enim ſiccitas eſt ei accidentalis: quę & ſiccitas eſt accidentalis,ſi duret frigiditas:nam dum redit in ſuam propriam naturam,amittit ſiccitatem,ſemper autem eſt humida. Et ſciendum eſt,quòd aquę humiditas eſt idem,quod eius frigiditas, nec ſunt habendæ pro duabus differentijs, ſed pro vna tantum: nam ex nimia frigiditate terræ fit nimia frigiditas aquæ, vnde in aqua differentia eſt eius humiditas. Siccitas autem terræ eſt differentia:poteſt tamen remoueri a terra eius ſiccitas,licet videatur eius ſubſtantia:eſt enim cum ipſa frigiditate,verum,& ipſa poteſt remoueri à terra. Eſt igitur eius ſubſtantia humiditas: in primis enim terra fuit humida: & eius ſiccitate remota, & frigiditate, quæ eſt eius ſiccitatis, terra vertitur in humiditatem.

C

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE INCANTATIONE, ADIVRATIONE, ET SVSPENSIONE.

D

Quæſiſti fili chariſſime de incantatione, adiuratione, & ſuſpenſione, ſi qua poſſunt prodeſſe: & ſi inuenerim in libris Græcorum hoc: & qualiter in libris Indorum eſt inuenire. Cui quæſtioni compendiosè in hac epiſtola correſpondere. Omnes inquam antiqui in hoc videntur eſſe concordati, corporis complexionem animæ ſequi virtutem: quæ virtus ſi ſit æqualiter temperata, actio quoque corporis erit perfecta: vnde quia virtutes actionis animæ, in pueris, ſenibus, & mulieribus, imperfectæ plurimum eſſe videntur, complexio quoque corporis eorum imperfecta eſſe probatur. Et hæc imperfectio ſimiliter contingit habitatoribus intemperatæ regionis, vtpotè caliditatis Æthiopiæ, & " frigiditatis Scythiæ. Inde Plato inquit, Quando mens humana rem amat aliquam, licet naturaliter " non iuuatiuam,ſibi eam prodeſſe certificat. Ex ſola autem mentis intentione,corpus res illa iuuat,verbi gratia ſiquis incantationem ſibi prodeſſe confidat,qualiſcunque ſit,eum tamen iuuat. Si enim vt diximus, complexio corporis virtutem ſequitur animæ, neceſſe eſt rem taliter ſe habere: quod certificatur,quia ex timore,triſtitia,lætitia,ſtupore,non ſolum corpus in colore mutatur, ſed

etiam in multis alijs rebus,vt ventris solutione,siue constipatione, vel nimia defectione. Ego autē vidi ista,sanitatis diuturnarum passionum fuisse causas,maximè illarū,quę corruptiones sunt mentium.In sanis autem fuere infirmitatis causæ hæc eadem. Vnde Socrates,Incātationes,inquit,verba sunt decipientia rationales animas secundum spei inceptionem, aut secūdum timoris incisionē. Indi autem medici tantum confidunt incātationem,siue adiurationem iuuare.Græci verò antiqui medici intendunt his in animam erroneam perfectionem suam reuocare,qua reuocata necesse est, vt corpus reuocetur ab ipsa,cum complexionem corporis virtutem animæ cōstet sequi. Vnde Galenus super libro Hippocratis de Humoribus,Siquis,inquit,dixerit humores corporis mutatos immutare actionem animæ,vt animæ actio mutata mutat eosdem, non mentitur. Quod certificatur, quia quando complexio cholerica dominatur, fit inde iracundus: & econtra in sæpe irascentibus, cholera rubea augmentatur: necesse est enim complexionem animæ corporis complexionem imitari, & corporis animæ. Iterum inquit Galenus, Intellectus & scientia in anima, ex complexione augmentatur cholerica: continentia,& studiositas,ex melancholica:deambulatio verò,& delectatio,ex complexione sanguinea:phlegma nihil adiuuat virtutem animę,nisi in prima gustatorū mutatione. Constat ergo,ꝙ si medicus animæ complexionem quoque adiuuerit incantatione,siue suspensione,corporis complexionem ad vitam perducit:si autem his conueniens adiungitur medicina,corpus incantatione animæ adiuuatur: quibus coniunctis necesse est sanitatem vtriusque citius consequi. Item inquit Galenus, Sunt homines læti naturaliter, & delitiosi, qui quando infirmantur,sanos eos subitò futuros confirmet medicus,& eorum diætam cum exercitijs reuocet: quorum spes,sanitatis est causa. Sunt & alij è contrario, natura tristes, & vnde tristentur, & angustientur, eorum animis semper cogitantes: quorum cogitationes oportet fallere medicum,& lætificante intentione mutare animas eorum.Sed neq;excedere debet lętificandi modum,ne promissionum magnitudine negligat se medicandus. Memini enim quēdam nostræ terræ nobilissimum,murmurasse se esse ligatum,ne cum mulieribus coiret: quem adiuui falsificando intentionem suā, & hoc magnis ingenijs, sed tamen nunquam reuocare potui: propter quod certificare, & confirmare incepi quod ipse prius intendebat,deinde adducens sibi librum Cleopatræ,quem fecerat de fœminarum formanda speciositate,legi locum, vbi dixit taliter, Ligatus fel coruinum accipiat mixtum cum sesami oleo,quo vngens totum corpus,adiuuabitur: Iste autem audiens, confisus libri verbis, sic fecit,citòq;conualuit,& augmentata est concupiscentia coeundi. Ego quoque,in antiquorum libris multis legi suspensa collo suffragari cum proprietate,non ex natura sui, quod non nego posse fieri propter confortationem mentis,vt dixi: de quibus cum sint multa,pauca tibi tāgere disposui. Aristoteles in libro de lapidibus,Suspendens Smaragdum collo,aut portans ipsum in digito,defendit à casu epilepsiæ suspecto: vnde semper mandamus nobilibus,vt è collo filiorum suorum suspendatur: ne in hanc infirmitatem incidant. Item, quodlibet genus Hyacinthorum suspendens collo, siue habens in digito, si intret regionem pestiferam, non læditur, sed potius in mentibus hominum honoratur, & à maioribus petitiones eius complentur. Item,Sardam.xx.granorum hordei pōdus portans è collo,seu in digito,non videbit terribilia in somno. Item,Corneolam è collo portans,siue in digito, mitigat iram in contentione: cuius autem color est sicut lotura carnis, sanguinis fluxum cuiuslibet membri stringit maximè in fœminis.Onyx suspensus,vel digito portatus augmentat in somno terribilia, & tristitiam, & inter homines contentiosa, in pueris autem suspensus saliuam oris auget. Galenus ait, Stercora luporum ossa comedentium si in ventribus ilia dolentium, vel è collo patientium suspensa fuerint,statim dolorem mitigant:aliquando & in coxis suspenduntur,& cum fune laneo ligantur,illius,scilicet ouis quæ à lupis comesta est,sicq; melius iuuabuntur, & fortius, quòd si filum non inueniatur, cum corrigia ceruina ligantur. Idem Galenus in vas argenteum posuit, cuius,quantitas fabæ fuit,& in coxis suspendit, & multum profuit: hoc autem dixit in libro de simplici medicina. In libro autem eodem ait, Si Viperæ suffocatæ collum cum filo lineo suffocandi è collo suspenderis, absoluitur à suffocatinne sua. & multum valet apostematibus faucium. Dioscorides ait, Dentes canini canis rabiosi quando hominem momorderit, in frusto corij ligati, & armo suspensi, defendunt à morsibus canis rabiosi. Idem Pullis hirundineis paruis in augmento lunæ acceptis, & primogenitis, si fuerint in ventre scissi,duos lapides inuenies,vnum vnius coloris,& alterum diuersi,& oppositi: quos si ligaueris in corio vituli antequam terram tetigerint, & è collo, siue armo suspenderis, epilepticis valet, & aliquando persanant. Quidam medici suspendunt è collo radices herbæ Acetosæ propter scrophulas, & valent: Alij suspendunt radices Arnaglossæ propter easdem,& dissoluuntur. Auricularis digitus abortiui si è mulieris collo suspendatur, non concipit dum collo habebit. Hyoscyamus cum lacte caballino temperatus, & corio ceruino impositus, & suspensus è collo mulieris, concipere non permittit, dum in collo erit. Quidam dicunt mulierem ranam accipientem, & os eius aperientem, terque ibi inspuentem, non concipere illo anno. Alij oculum hirci ligant radici sampsuchi in horto, & irrigant cum vrina rufi tauri vespere: mane autem extracta radix ligatur cum eodem oculo in armo, libidinem augmentat. Galenus inquit,lapis Coralli multum valet ad passionem stomachi, si suspēsus fuerit super stomachum,vel è collo patientis. Dioscorides, semen Croci hortensis ad scorpionis morsum valet in

manu

A manu tentum, vel è collo suspensum: simile facit radix Lauri: idem etiam Iris agit. Alij dicunt, quod radices Asparagi siccæ super dentes ligatæ, trahunt sine dolore. Item pedes Leporis, & renes dextro armo ligati canes latrare non permittũt: similiter iecur facit canis, nisi coloris eius generis fuerit, cuius iecur fuit. Indi dicunt, stercus Elephãtinum cum melle mixtum, & in vulua mulieris impositum, nunquam permittit concipere: testatur hoc, quia arbori suspensum non permittit fructificare. Aaron dicit, stercus Elephantis cum lacte caballino mixtum, & corio ceruino ligatum, & vmbilico mulieris suspensum, non permittit concipere. Quidam medici dicunt pedem testudinis dextrum pedi podagrici dextro suspensum iuuare, sinistro sinistrum: idem, & in manibus. Item radix Pæoniæ è collo suspensa pueris valet epilepticis: similiter pyrethrum: idem facit pilus ex toto nigri canis. Nos autem hæc ex libris antiquorum excerpsimus, vt mens tua in incantatione, adiuratione, & suspensione non refragetur amplius. Sed omnia si ex libris antiquorum philosophorum extrahamus, librum protendemus. Atqui voluntatem nostram hactenus exhibuimus. Hæc autem ego non tentaui: sed nec etiam neganda sunt mihi non viderimus, quia si Magnetem sibi ferrum trahentem: non certificamur, nec credimus: similiter quòd plumbum rumpit adamantem, quod ferrum non facit: & lapis, qui vocatur Nitrum, foco incenditur: Piscis autem quidam B marinus se capientis sensum aufert: quæ omnia si à nobis non videantur, non creduntur, sed tentata certificant. Et forsitan itidem se habent dicta ab antiquis. Quorum enim actio ex proprietate est, rationibus vnde sit comprehendi non potest: rationibus autem tantum comprehenduntur, quæ sensibus subministrantur. Aliquando ergo quædam substantiæ habent proprietatem ratione incomprehensibilem propter sui subtilitatem, sensibus non subministratam propter magnam sui altitudinem.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

C DE NATVRA, ET ORDINE CVIVSLIBET CORPORIS.

CENSVRA.

Liber ordine, & iudicio carens.

De Quatuor Humorum Natura.

Licet te sciam, charissime nepos, græcis literis eruditum ad hanc disciplinam posse pertingere, tamen nequid tibi poscenti ad memoriam denegetur, ex libris medicinalibus, Hippocratis intima latina feci: quod quia dignus es fideliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librum, ex quo mundi rationem cognoscas: vt nosse possis quanta fuerit generis nostri sapientia. Nunc verò tibi corporis vniuscuiusq; naturam, & ordinem aggrediar exemplificare. Corpus igitur hominis D ex quatuor humoribus constat: nam habet in se sanguinem, choleram rubram, choleram nigram, & phlegma. Qui quatuor humores habitant, vel dominantur in locis suis. Sanguis dominatur in dextro latere in hepate, quod iecur vocamus: sic & cholera rubra ibidem dominatur: in sinistro verò latere, idest in splene cholera nigra dominatur: phlegma autem in capite, & alia pars in vessica: alia pars sanguinis dominatur in corde. Virtus autem ipsorum talis est. Sanguis est feruens, humidus, & dulcis: & cholera rubra est amara, ignea, & sicca: cholera nigra est acida, frigida, & sicca: phlegma verò est frigidum, salsum, & humidum. Hæc omnia crescunt suis temporibus. Sanguis enim crescit tempore ab octauo idus Februarij vsque in octauum idus Maij, & sunt dies nonagintaduo. Cholera verò rubra in æstate ab octauo idus Maij vsque octauum idus Augusti, & sunt dies nonagintanouem. Cholera autem nigra autumno ab octauo idus Augusti vsque in octauum idus Nouembris, & sunt dies nonagintaunus. Phlegma verò hyeme ab octauo idus Nouembris, vsque in octauum idus Februarij, & sunt dies nonagintatres. Hi quatuor humores hoc idem patiuntur die, ac nocte. Sanguis enim dominatur horis septem ab hora noctis nona vsque in horam diei

tertiam. Exinde dominatur cholera rubra vſque in nonam diei horam. Deinde cholera nigra dominatur ex hora diei nona vſque in horam noctis tertiam. Phlegma autem dominatur ex hora noctis tertia vſque in horam noctis nonam. Hæc omnia habent reſpirationes ſuas per ſingulas partes corporis, ſanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os. Diuiduntur etiam hi quatuor humores per quatuor ætates, ideſt phlegma in pueris ab ineunte ætate vſque ad xiij. annos cum ſanguine: exinde cholera rubra dominatur vſque in annos xxv. & exinde dominatur vſque in annos xlii. maxima pars ſanguinis cum choleris nigris: dominatur exinde vſque in ſummam ætatem phlegma, ſicut in pueris dominatur. Præterea hi quatuor humores faciunt in hominibus tales mores. Sanguis facit homines boni voti, ſimplices, modeſtos, blandos, euchymos, ſiue plenos. Cholera rubra facit homines iracũdos, ingenioſos, acutos, leues, macilentos, plurimum comedentes, & citò digerentes. Cholera nigra facit homines ſubdolos cum iracundia, auaros, timidos, triſtes, ſeditioſos, inuidioſos, habentes ſæpius cicatrices nigras in pedibus, vel in alijs membris. Phlegma facit homines compoſitos, inuigilantes, inter ſe cogitantes, citò afferentes canos in capite, minus audaces. Omnia ergo, quæ calidas habent virtutes in ſuperioribus locis corporis dominantur. Pulſus autem ſuos hi quatuor humores habent, vel faciunt. Sanguis enim pulſus facit plenos, humidos, æquales. Cholera rubra facit pulſum tenuem, citatumq;. Cholera nigra facit pulſum plus tenuem, ſed tabentem, veluti percuſſum, & aſperitatẽ. Phlegma facit pulſum minus plenum, humectatum, æqualem pondere. Hi humores ſine ſe eſſe non poſſunt, & in omnibus ætatibus dominantur: ſed quoties ex his humoribus aliquis excreuerit, tunc facit ægritudinẽ longam, & cauſæ veteres pro ſua vetuſtate. Et temperantiam, & æquitatem, & æqualitatem pro corpore ætatum omnium, hi humores ſingulis ætatibus faciunt, quoties quiſque eorum augmentum acceperit. Et tunc longam ægritudinem facit, ſi imperitum medicum habuerit, aut certè negligentem, aut qui cauſam non intellexit, aut ex quo humore ægritudo nata fuit. Et quidem tunc diligens, & doctus ægrotanti poteſt ſuccurrere: ſi verò negligens fuerit, aut non intelligens, tandiu protrahit ægritudinem, quandiu tranſeat humoris ipſius tempus, & alius exterius humor augmentum accipiat, ita vt iſte humor excludatur, ex quo ægritudo fuerat nata. Nam ſi ſit ex cauſa ſanguinis, qui ſanguis eſt dulcis, & calidus, & humidus, occurrendum eſt ſic: adhibetur ei contrarium, quod ſit frigidum amarum, & ſiccum. Si fuerit cauſa cholera rubra, quæ eſt amara viridis, & ignea, & ſicca, & acris, debet adhiberi quod ſit frigidum, & humidum. Si autem cholera nigra fuerit cauſa, debet adhiberi, cum ſit frigida, & ſicca, & acetoſa, illud, quod eſt calidum, & humidum, & dulce. Si ex phlegmate nata fuerit ægritudo, cum ipſum ſit frigidum, ſalſum, & humidum, debet adhiberi quod ſit dulce calidum, & ſiccum. Hæc quando adhibita fuerint, tunc & peritus medicus inuenitur, & æger citò ad ſanitatem reuertitur. Hæc tibi pro noſtri memoria religioſe nepos dedi maiora te putans adepturum.

De Diſpoſitione Plaſmationis Fœtus in vtero.

EXpoſitionem membrorum, quo ordine, vel quibus iuncturis, vel quo ſchemate homo in vtero materno plaſmetur, hic docemus, exordiũ à capite ſumẽtes. Maioribus enim noſtris, Apollini, Hippocrati, Apollonio, & cæteris Santonicis placuit mortuorũ viſcera ſcrutari, vt ſcirent vnde, vel quomodo morerentur: hoc autẽ nobis facere ipſa humanitas prohibet, eò ꝙ ipſis ſcrutantibus omnia manifeſta, atq; aperta ſunt. Et quid dixerunt? Caput noſtrum cõmiſſuras habet quinque anguloſas ſe inuicem continentes, ſicut ſummus anatomicus philoſophus hic memorans dicit: maſculus in galea commiſſuras habet quinque: fœmina verò in circuitu commiſſuras habet: cui galea ſuperpoſita eſt, quam Græci cranium appellant: quæ cohæret membranis, & ſuperpoſita eſt cunctis, quæ habet cauſa decoris, ſcilicet, vt ab æſtu, & frigore oculos cuſtodiat. Vbi verò galea eſt, ſubiacent tempora, quæ continetur ſpiritualibus venis cerebri: quibus ſuperpoſita ſunt ſupercilia, vt ſi copioſus ſudor fronti aduenerit, oppoſita ſtatione pilorum contineatur, donec excuſſus ab oculo ſudor auferatur. Oculi quoque iſto ſchemate continentur. Ex naſo cerebri foramina orta ſunt duo, per quæ tenuiſſimæ venæ dextra, læuaque alterius inuicem ſibi continentur. Tunicæ ſunt quatuor, vel quinque: prima tunica appellatur ceratoides, ſecunda choroides, tertia oroenomides, quarta tinſenoides, quinta cryſtalloides. Suppoſita ſunt oſſa oculi, quæ malas vocamus. Dentes etiam habent viri xxxij. mulieres autem xxx. auctor Apollonius memorat, dicens, Dentes vſque ad caninos ſingulas habent radices: alij verò interius, qui molares dicuntur, habent ternas, & quaternas radices. Palato lingua ſubiacet, quæ cooperit canalem ſpiritualem, quem Græci pneumaticum dicunt: quem canalem modò aperit, modò claudit: aperit enim ſpiritualem canalem quando loquimur, claudit autem quando manducamus: Quod probare poſſumus, quando forti cibo, vel potu vtimur, & currit ex ſupradicto cibo in ſpiritualem canalem aliquid, ſtatim tuſſis conſequitur, donec impellente ſpiritu illud repat, & in propria iterum reuocet. Huic linguæ dextra leuaq; parte glandulæ ſuprapoſitæ: quod autem ſuperpendet, vuula appellatur: poſt quam cauernæ ſunt duæ, per quas ſit infuſio, vel raptus, quod Græci anarrhophema vocant, nareſq; cum ſupradictis cauernis inſerunt, & per eaſdem vſque ad cerebrum tendunt. Aures verò viæ ſunt

auditoriæ

A auditoriæ ſicut rerum natura compoſuit ad cerebrum,et à cerebro deſcendentes faciunt exhalationem. Coniungitur autem gula pulmoni. Pulmo verò in modum fabri ferrarij follis eſt conſtitutus, alter alteri ſpiritum tradens:et implet pectoris arcana. Stomachus autem vẽtri coniunctus eſt,qui infra pennas pulmonis medium poſſidet. Cor verò venas habet quatuor: duas quæ ſpiritum continent,et duas quæ ſanguinem trahunt:quæ ſpiritum continent,pulmoni affixę ſunt,quarum firma facta concatenatione totum per corpus ſangnis diffunditur,et ſic venæ pulſum reddunt. Pulſus ita nutritur,modò recipit ſanguinem,modò repellit. Cor verò,vt diximus, eſt coniunctum pulmoni: in ſiniſtra parte dominationem tenet. Id circa poſitum eſt,quod Græci pericardium vocant, attingens extremas partes pulmonis. Sed hic poſita ſunt præcordia, quæ Græci diaphragma vocant: continet autem pulmonis ſubſtantiam,ventremq́;,et inteſtina:cui iuncta ſunt latera,et ſpina. Venter autem orificia habet duo,vnum proximum membranæ,quod Græci pericardium vocant,in ſiniſtra inclinatum,hoc Græci ſtomachum vocãt:aliud verò in dextra parte circa iecur poſitum eſt, extenſum vſq;ad longaonem,quod Græci pyloron vocant. Inde ad vtranque partem renes. Deinde verò ineſt follis veſſicæ. In ſiniſtra parte poſitus eſt ſplen, oblongus, ventri coniunctus, continens membranas tenues,habens pinguiſſimas venas,quæ inteſtina tegunt,et calefaciunt:hoc Gręci

B epiploum vocant,ab orbo extenſum vſque ad renem ſiniſtrum. Subiacet autem ſub hoc inteſtinum,quod Græci colon vocant. Sub hoc autem eſt locus continens longaonem,qui iunctus eſt veſſicæ habenti collum longum, quod veretro ineſt. Veſſica verò renibus continetur media vtriuſq;: ex quibus renibus decurrit ad neruos, quibus teſticuli pendent, quos Græci vocant cremaſteras, à quibus iunctæ ſunt venæ tenuiſſimæ,quæ ſperma deducunt ex cerebro: oriturq́; ex ſpinæ medulla. Viris quoque teſticulos ineſſe manifeſtum eſt: ſed alio ſchemate formati ſunt viris. Mulierum verò teſticuli breuiores, et fragiliores ſunt: nam quæ maiores habent, viragines appellantur. Igitur manifeſtum eſt vnam eſſe viris, et mulieribus interiorum viſcerum compaginatam lineationem. Sed multæ ſunt tunicæ teſticulorum: prima euſtrephes, ideſt bene retorta: ſecunda pericochliades,ideſt circuntortuoſa: tertia perizoma, ideſt circuncinctorium: quarta verò tunica tenuiſſima arcys,ideſt rete appellatur. Similiter & matrix habet ſubiecta membra,quibus cõtinetur,quę Græci cyetica, ideſt genitalia vocant: nam vt eſt maſculo veretrum, ita eſt matrix mulieri columna. Matrix enim naturaliter fragilis,& mobiliſſima eſt,conſtans ex neruis,& paruiſſimis venulis,& tunicis duabus: exterius neruis eſt firma, interius carnoſa,& mollis,quæ eſt directa contra inteſtina: cuius ceruix tribus foraminibus erigitur vſque ad longaonem. Siniſtra verò eſt matrix,in qua

C ſperma miſcetur,quando conceptio celebratur natura volẽte,ideſt viri ſemine, & mulieris ſanguine: quamuis & virile ſperma ſanguis noſcatur eſſe. Vnde & maiores noſtri conſanguineos appellauerunt ex conſanguinitate paterna,vel materna natos. Nunc dicitur ab imperitis quo modo ſperma ſanguis eſſe poteſt,cum ſit album? Nos tamen certa ratione probauimus. Mare enim,vt ei natura tribuit, eſt colore viride: quando autem in tempeſtatibus mouetur ſpumam albam emittit: vel ſi vinum nigrum in quolibet vaſe exagitaretur, ſpumam candidam faceret. Simili verò ratione, & ſanguinis feruor concuſſus in albedinem vertitur. Dum enim coitio fit, non ſtatim formatur infans: nam ſi quoties coitus fit, toties conceptio fieret, innumerabilis eſſet multitudo filiorum. Certo enim tempore mulier concipit, aut in initio purgationis, aut in fine: nam purgatio ſperma corrumpit,plurimo vſu ſanguinis materia ſuperante. Temporibus certis infantem componi, atque formari in vtero materno manifeſtum eſt: omnis enim figura formatur in quadraginta diebus, aliquando in diebus triginta. Qui verò quadrageſimo die formantur, nono, vel decimo menſe impingente naſcuntur. Manifeſtum eſt enim infantes in vtero materno ita formari. Primo enim menſe iactu ſeminis congregatur in vmbilico, & fit rhyſis, ideſt congregatio ſanguinis. Secundo menſe expreſſio corporis animam tribuit. Tertio menſe vngulæ, atque capilli na-

D ſcuntur, & motum facit infans. Ideoque & quarto menſe mulieribus nauſeæ fiunt, quas Græci nautias vocant. Quinto autem menſe facit* catarrhi ſignum, atque adulteria demonſtrat. Sexto menſe facit neruorum compoſitionem. Septimo menſe medullam confirmat. Octauo cum pelliculis oſſa confirmat. Nono verò menſe maturum mouet infantem. Infans verò maſculus in dextra matricis continetur, fœmina verò in ſiniſtra: nam & hæc ſigna præcedere ſolent. Quòd ſi maſculus fuerit in vtero materno dextro, robuſtior eſt: ſi fœmina, ſiniſtra. Dum ergo infans in vtero matris eſt, oculi genibus oppoſiti ſunt. Vnde hoc probauimus? quia genua tumentia,oculi autem concaui: ideoque cognita rerum natura, ita natura impoſuit genua. Et genæ quoque cum acri dolore, vel nimium percuſſus homo fuerit, & genua curuauerit, oculi continuò lachrymantur: non enim vult natura eos obliuiſci ſocietatem genuum. Dentes autem noſtri organa ſunt quodam modo linguæ. Infans verò dum dentes non habuerit, vagit: dum verò duos, vel quatuor dentes habuerit, muſſitat: dum verò os dentes repleuerint, loquetur. Dentes enim noſtri quos habemus,alij vocantur, cynodontes, quos caninos dicimus,quos ad frangendum habemus. Dentes enim noſtri oſſa non ſunt, nec medullam habent: ideoque omnia oſſa confringunt, ſed aſſiduo humore capitis veniente vitiantur. Sicut enim aſſiduus humor ex alto in naſum veniens perforat, ita dentes vitiantur à capite.

* Al. creſcere ſignum.

De cognoſcendis Febribus.

DE cognoſcendis febribus omnibus ſuperius ſcriptum eſt: nunc illud ſciendum: Scito ꝙ maximè iam dixi primum cognoſcendas cauſas,& origines,& ſpecies febriũ:& vt ſciamus,quæ ſunt generales,& quæ ſunt ſpeciales, ideſt quæ ſunt veræ,& quæ non ſunt veræ: & quæ ſunt tropicæ,& quæ ſunt acutæ: vel quæ ſunt ſimplices,& quæ ſunt duplices: vel quæ ſunt, quæ cum alijs febribus geminatæ fiunt: & quomodo accedant, & quomodo recedant,ideſt qualiter moueantur,& qualiter declinent: & quibus horis,diebus, & noctibus, vel quot horis paroxyſmus,ideſt commotio teneat,vel quando faciet paracmen, ideſt declinationem: quidve ſignificent,& quò ægrum ducant conſiderandum eſt: & iterum virtus ægrotantis, qualitas, & impetus ægritudinis, & quantitas: ex hoc enim vitæ mortiſq; indicia maximè, & ex pulſu, & conſideratione vrinæ, ac genus febris præuidere poteris,ſi fuerit aſſiduus lectionis doctiſſimus vſus: nec non ex alijs ſignis, quæ noſter Hippocrates in prognoſticis probat: & futura ante prædicit: ‖ Indicant enim & quaſi tacitè loquuntur ægrotantis color,oculi,vultus,vox,taciturnitas,poſitio iacentis,ſchema, corporis habitudo:quæ omnia in ęgris diligenter conſideranda ſunt,vt ſciamus manifeſtè quid tenere,vel quid refugere debeamus, ne fortè hoc ignorantes, ægros lædamus. Addas & illud in his, vt conſideres in omnibus ſemper ægritudinibus regionum qualitatem, poſitionem locorum, aeris temperantiam, temporum mutationem,ætatem,conſuetudinem ægrotantis,naturam corporis,animi vigorē,cauſas,& originem:nec non & illud, aut animi, aut corporis vitio ægritudo nata ſit, aut ne extrinſecus aduenerit ex cibo,aut potu,vel ex corruptela aeris. Quando enim hæc omnia conſideras, tunc rationem bene,& verè eſſe cognoueris, & optimè facies quicquid ad hæc omnia facere conueniat: quoniam tunc medici beneficia vincuntur, quando non in ſuo tempore adiutoria offeruntur, aut natura corporis à morbo fugata beneficia non ſentit. Itaque præuidenti omnia diligenter perſpicienda, & præuiſis,atque cognitis cauſis, vt dixi, ſuis curis, ſuiſq; temporibus curanda.

In lib. ρgnoſt. com.1.t.5.&6. &7.4.191.h

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE ANATOMIA PARVA.

CENSVRA.

Liber maximè deridendus.

QVoniam interiorum membrorum corporis humani paſſiones erāt ignotæ,placuit veteribus medicis, & maximè Galeno, vt per anatomiã brutorum animaliũ,interiorũ partes manifeſtarentur. Et cum quædã bruta animalia,vt ſimia,inueniantur nobis exterioribus ſimilia,ita ſecundum interiorum poſitionem nulla inueniuntur adeò ſimilia,vt porci, & ideò in eis anatomiã fieri deſtinamus. Eſt autē anatomia,recta diuiſio membrorum,quæ ſic fit. Porcum debes inuerſum ponere, & per mediũ gutturis incidere. Et tunc tibi primum lingua occurrit,quæ dextrorſum, & ſiniſtrorſum quibuſdam neruis alligata eſt,qui * motiui dicũtur:quia cũ ipſi à cerebro veniant ad pulmonē, à pulmone vertuntur ad linguã, per quos lingua mouetur ad voces formandas. Ibi iuxta ſunt quædam carnes glanduloſæ,quæ dicũtur pharynges:qui colligitur humor,in eis facit branchos. In radicibus linguæ oriũtur duo meatus,ſcilicet trachea arteria, per quã tranſit aer ad pulmonē: & œſophagus, per quem immittitur cibus ad ſtomachum. Et eſt trachea arteria ſuper ęſophagum:ſuper quem quædã chartilago eſt,quæ dicitur epiglottis,quę eleuatur aliquando,vt cibus,& potus per tracheam non deſcendat:& aperitur vt aer intret,& exeat. Inter tracheã arteriã,& œſophagũ eſt locus,qui dicitur iſthmos,i. inter duo principia,in quo aliquando humor colligitur,ad apoſtema,quod dicitur angina:aliquãdo pars eſt intus, & pars extra,& dicitur ſquinantia: aliquando eſt totus extra, & dicitur ſynantia. Tunc debes ſeparare tracheam arteriam ab œſophago,& inuenies pulmonem,& cor. Cor verò eſt in ſiniſtra parte, & pulmo in dextra: quorum quilibet in ſua capſula continentur. In capſula verò cordis colligitur materia, quæ facit ſyncopen: in capſula pulmonis colligitur materia, quæ facit peripneumoniam. Et tunc videbis quandam venã, quæ concaua dicitur,quæ ab hepate venit per medium diaphragmatis,& ſubintrat inferiorem auriculam cordis, & fit arteria: de qua ſunt omnes arteriæ aliæ,quæ procedunt ad membra, in quibus fiunt pulſus: quibus mediantibus cor alligatum eſt pulmoni, & tracheæ arteriæ, & fiſtulis pulmonis, in quibus colligitur humor, qui facit ſanſugium: aliquando colligitur

* Al. reuerſiui.

A colligitur extra eas,& facit anhelitum,& aliquando intus,& extra eas,& facit orthopnœam. Et quod pulmo sit cauernosus, potestis probare, si cum calamo intromisso infletur. Sub illis membris est panniculus, qui dicitur diaphragma, qui diuidit ea à nutritiuis, qui coniungitur teneritatibus costarum, in quibus colligitur humor, qui facit pleuritin. Tunc debes reuerti ad interiora, & ad nutritiua: & computa longitudinem œsophagi vsque ad septimum spondylum, & ibi incipit os stomachi supra diaphragma, stomachus verò inferius. Sub stomacho est intestinum, quod dicitur portonarium: sub portonario est duodenum: sub duodeno, ieiunum: sub ieiuno, orbum: sub orbo, saccus: sub sacco, longaon: & sunt ibi quædam gracilia intestina, quæ lateralia vocantur, in quibus, est iliaca passio. Ex dextra parte sub fundo stomachi est hepar positum: in cuius substantia est quasi quædam vessica, quæ cystis fellis appellatur. Et super hepar sunt duo panniculi girbus, & sifac, qui sunt impliciti velut rete, quod apparet ibi pinguedo: & dicitur grossus girbus, quod autem subtilis, sifac: qui procedunt vsque ad splenem, per quos venæ transeunt, per quas melancholia ad splenem ex hepate mittitur. Est autem splen membrum oblongum in sinistro latere positum. Loca quæ sunt sub splene, & hepate dicuntur hypochondria. Tunc debes omnia intestina extrahere, & tunc occurret tibi in medio spinæ arteria magna, sub qua & vena magna continetur: quæ

B arteria fit de omnibus arterijs capitis, quæ de recto condensantur in venam magnam, & arteriam quæ descendit ad lumbos: & ad se varias arterias transmittit tam dextrorsum, quam sinistrosum ad inferiora. Vena autem magna fit de venis capitis condensatis, quæ venit vsque ad renes, & bifurcatur, & ibi fit caua vena, in qua infunduntur capillares venæ, quæ præ nimia paruitate sua videri non possunt, per quas vrina cum quatuor humoribus venit ad renes. Sunt inter ea autem, & renes quædam membra oblonga, & concaua, in principijs lumborum posita: & in renibus decolatur vrina à quatuor humoribus. Tunc inuenies ibi duos meatus, qui vreteres dicuntur pori: & per eos resudat vrina in vessicam, nam infiguntur vessicę, qui etiam transeunt per quendam panniculum, quo omnia intestina præter longaonem clauduntur, qui vocatur * epigome cinctus menon, quo aliquo erupto cadit intestinum in oscheum: supra quem est quædam pinguedo, quæ vocatur omentum: supra omentum est sumen.

* Al. girbus.

Nunc de Anatomia Matricis dicendum est.

Sciendum est autem, quòd natura hoc membrum in mulieribus disposuit, vt quicquid in toto mense de superfluitate generaretur, ad hoc membrum in consueto tempore tanquam ad sentinam totius corporis mitteret: & inde mulieres naturaliter menstrua habuerunt. Est etiam hoc mem-

C brum ager naturæ, qui excolitur, vt fructificet: in quem aliquando, vt in bonam terram semen eijcitur, quod adhæret in ea, & per actionem cooperantis naturæ calidæ, & spiritu mediante inferius scinditur more grauis; & à se ramusculos emittit per quasdam radices, vel ora quibus infigitur matrici, & per quæ nutrimentum sibi ministratur, & futuro fœtui; & sic postea actione virtutum, vt sæpe à me vobis dictum est, si bene recolitis, futurus fœtus generatur, & augmentatur. Est autem posita matrix super intestina: & supra collum eius est vessica, & sub ea longaon est, & inferius est vulua. Tunc debes scindere matricem, per medium os: vbi inuenies duos testiculos superpositos, per quos sperma mulieris mittitur ad matricem, vt ex eo, & virili fiat fœtus. Habet autem matrix septem cellulas: & si prægnans est, in ea fœtum inuenies, supra quem videbis quandam tunicam, quasi quandam camisiam, quæ secundina dicitur: quæ rumpitur quando fœtus recalcitrat ad exitum: quæ alligata matrici, & fœtui venis per eam transeuntibus nutrimentum ad matricem, & ad fœtum transmittit: & illi meatus, quibus fœtus alligatur, dicuntur cotylidones. Est etiam ibi quidam magnus meatus, qui vmbilicus dicitur, qui rumpitur iuxta matricem in quantitate quatuor digitorum, ex cuius ligatura fiunt phlegmone in vmbilico.

Nunc de Anatomia cerebri videamus.

D Debes ergo in summitate capitis incidere, & remota cute inuenies pelliculas quasdam, quæ dicuntur musculi, sub quibus inuenies os, quod dicitur cranium: sub cranio est pellicula, quæ dicitur dura mater, sub qua est pia mater, denique cerebrum. In oculis est tunica, quæ appellatur coniunctiua, & apparet alba: quæ est iuxta eam, aliquantulum est subnigra, & dicitur cornea: quæ sub illa magis est nigra, & minor, & dicitur vuea. Tunc incide per medium: & humor qui prius exibit, dicitur albugineus: qui post eum est, clarus est, & coagulatus in modum crystalli, & dicitur crystallinus: & qui vltimo est, ipse vitreus appellatur. Neruus, qui ab interioribus venit ad oculum, qui est albus, & angustus, ipse dicitur opticus: & qui venit ad aures, dicitur auditorius neruus.

E

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE ANATOMIA VIVORVM.

CENSVRA.

Liber, in quo multa vera, & Galeno digna continentur, ſed tamen longè ab eo differens, quem Galenus edere propoſuerat.

Partium Corporis Diuiſio, Natura, Vſus, & Dignitas.

MEdicorum anatomicos neceſſe eſt prægnoſcere, quòd humanum corpus cum ſit compoſitum, ad hoc vt ſit ſubſtẽtaculum motuum, & operationum diuerſarum, ex multis, & diuerſis componitur inſtrumentis. Coniungitur enim nobiliſſimæ animæ, à qua influunt ei potentiæ nobiles, & virtutes multiplices, quarũ miniſterijs regatur, & ſaluetur ineſſe, & prohibentur à corruptione, & à caſu veloci. Sed cum nullius virtutis miniſterium compleatur, niſi per organum conuenienter adaptatũ, tunc exigitur adaptatio, & præparatio organorum multiformium, ad texturam corporis humani ordinandam, per quę virtutes negocientur, & effectus, quos intendunt attingant. Verum quia operatio quælibet abſq; multiplici iuuamento non ſaluatur diu, neq; etiã fit, tunc oportuit, vt organa ſpecialia haberent ſpeciales texturas ex partibus diuerſis. Et dico, q̃ tam ea, quam partes eorum à medicis mẽbra appellantur: quorum generatio eſt ex humoribus proportionatis, ſicut humorum ex cibis. Vnde membrorũ alia ſimplicia, alia compoſita. Simplicia ſunt, quorum quamcunq; partem ſenſibilem aſſumpſeris, erit illa toti cõmunicans in nomine & definitione, ſicut os, & caro. Cõpoſita ſunt quorum quamcunq; partem aſſumpſeris animalis, toti communicans non erit nomine, & definitione, ſicut manus, & facies. Membrorum ſimilium partium primum eſt os: quod creatum eſt durum, quoniã corporis eſt fundamentum, & motuum ſubſtentamentum: tamen, & ipſum etiam ſecundum magis, & minus in duritie diuerſatur. Poſt ipſum eſt chartilago in duritie mollior, ad flectendũ humilis, ſed omnibus alijs durior. In cuius creatione iuuamentum fuit, vt per ipſam oſſium cum pelliculis, & carnibus facilior, & melior fieret continuatio. Si enim molle cum duro abſq; medio componeretur, accideret ei paſſio vehemens apud percuſſionem, & coarctationem, ſeu conſtrictionẽ: & ex caſu ipſius ſupra durum immediatè, & reſiſtentia, ſeu repulſione duri conſtantis. Quare ordinata fuit poſitio mollis cum duro: & inueſtitæ fuerunt oſſium extremitates bucellares, & concauæ, hoc corpore medio, ſicut eſt in oculo, ſcapula, & in oſſibus coſtarum, & in epiglottali chartilagine, & in oſſe ſuſpenſo in furcula, & in alijs pluribus. Non ſolum autem hoc iuuamentum, ſed etiam alia in eis reperiuntur iuuamenta plura, ſicut in oſſe, quod ſuſpẽditur in furcula ad defenſionem oris ſtomachi. Et quandoq; per ipſam melior vicinitas fit iuncturarum ſeſe inuicem fricantium: alioquin ſui duritie rumperentur. Et aliquando iuuat in ſuſtentando membrum molle extenſum, & elongatum in ſuo itinere: propter quod alio indiget, cui innitatur, & à quo confortetur. Poſtea ſunt nerui, qui ſunt tanquam virgulta orta à cerebro, & à ſpinali medulla, à ſubſtantia† nuncia, ſeu vicaria in ipſis, duram, & flexuoſam habentes ſubſtantiam, ad ſeparandum difficilem. Et iuuamentum eorum eſt deferre virtutes ſenſibiles à cerebro, & motiuas ad partes alias: & corroborare totum corpus, per quod incedunt: & dilatare quandoque ſe in cinctorio membrorum ſenſu carentium, ſicut hepatis, ſplenis, & pulmonis. Iſta enim membra, & ſi ſenſum non habent, poſitum eſt tamen ſuper ea cinctorium neruoſum cooperiens ea: quæ quando apoſtematibus, & ventoſitate tenſa fuerint, peruenit apoſtematis grauedo, ſeu pondus, aut ventoſitatis extenſi ad cinctorium, & ad ipſius radicem, & ſentit ipſam. Poſtea ſunt chordæ ab extremitatibus muſculorum ducentes originem, quarum ſubſtantia ſubſtantiæ neruorum ſimilis eſt, ad membra tendentes mobilia: quæ quando retrorſum trahuntur, propter ſui principij attractionem ea retrahunt, quibus alligantur: & quandoque laxant, quia eis accidit relaxatio ex eo, quòd relaxantur ſua principia, & ad ſuos tendunt ſitus: & quandoque extendunt, ſicut apud ſui extenſionem, quam habent ex ſuis principijs egredientibus menſuram ſuæ longitudinis conſuetæ. Et ſubſtantia chordæ componitur ex neruo, & ligamento ingredientibus muſculum, in quo perficiuntur, & fiunt tanquam fila in eo, & vt plurimum penetrant per medium illius, & ex altera parte egrediuntur, & aggregantur in vnum, & chordam conſtituunt: quæ quando ſeparatur à muſculo, ad iuncturam vadit, aut ad membrum mouendum, & colligitur in ſe ipſa, & inchordat ipſum ſicut chorda arcum. Poſtea ſunt ligamenta:

† Al. alba.

F

G

H

A menta.ficut prædiximus fimilia neruis. Et quædã eorum abfolutè ligamenta vocantur: & quędam funt, quibus appropriatur nomen alhacab. Illud aũt, quod ad mufculos extẽditur, non vocatur nifi ligamentum: quod autẽ ad mufculum non extenditur, fed continuatur inter duo extrema offium, aut inter alia membra, annectendo vnũ alij firmiter, & ligamentum & alhacab appellatur. Et ipfius extractio & origo eft ab offe: vnde & fenfu caret ficut & os: & hoc prouifum eft ei melius, ne propter motuum fuorum vehementiam & multam fricationem doleat: Iuuamentum ipfius eft nexio, & concatenatio iuncturarum, & corroboratio neruorum. Qñq; enim nerui feparantur de fuis principijs, & patiuntur, & ramificantur in mẽbris: & propter hoc in fuo proceffu magis fubtiliantur, quanto magis remouentur à fuo motu, cum rami ipforũ multò fiant fubtiliores, quã radix: quamobrem ne cadant in defectum & corruptionem, gubernauit eos Dei fapientia mifericorditer agens: etenim ex offibus rem fimiliter fibi extraxit, quæ connexio, vel ligamentum appellatur, & ipfam neruo mifcuit, & ex eis quafi rem vnam effecit: & fic acquifita fibi craffitie fecurius incedit neruus ad membra longinqua, & non eft timor de refolutione virtutis eius. Et præterea non erat conueniens, vt nerui offibus continuarentur, quæ funt fuftentamenta, & radices membrorum mobilium: offa.n. funt folida, & dura nimium: neruorum autem fubftantia mollis, & fubtilis. Poft

B ligamenta funt arteriæ, quæ funt organa concaua, in longitudine extenfa, neruofa, & in fua fubftãtia ligamentalia, habentes motiones diuerfas, & quietes affimilatas, feu proportionatas motionibus, & quietibus cordis, quod eft earum principium. Et funt compofitæ ad hoc, vt per ipfas euentetur cor à fuis fumis, & refpiret calor naturalis, & fpiritus diftribuatur in membra, quæ funt poft ipfum, propter partitionem & ramificationem, quam fufcipiunt. Et poftea funt venæ, arterijs in aliquibus affimilatæ, non habentes motũ dilatationis, vel conftrictionis, ficut & arteria: & hoc eft ꝙ quietæ nominantur. Et funt creatæ ad hoc, vt fint viæ, per quas feratur fanguis nutrimentalis, & membris partiatur fcd̃m ꝙ neceffarium eft. Vnde de neceffitate ad omne membrum inftrumentale veniunt duæ venæ, pulfatilis, & non pulfatilis, ad deferendum duo genera fanguinis, quibus membra indigent ad fui conferuationem, & nutritionẽ. Licet & aliam habeant vtilitatem iftæ venę in corpore communem cũ neruis in eo, quòd funt ligamẽta carnium, ficut poftes in pariete. Et fignificatio fuper hoc eft, quòd videmus, ꝙ in corporibus, in quibus liquefiũt membra, & caro, apparent venæ craffiores alijs membris magis diminutis. Et alia eft neceffitas fuæ manifeftationis vt per venulas paruas diuidatur fanguis, & facilius accipiat alterationem, & conuerfionem: & iterum, vt fanguis craffus remaneat, & retineatur ab eis, & cohibeatur ab exitu: & in quibus relin-

C quuntur orificia ampla, non coercetur fanguis ab exitu fuo omninò: vnde in palato, naribus, & ano, fiunt multoties fanguinis exituræ. Et poft hæc funt panniculi, quorum textura eft de filis neruofis fenfu nequaquã perceptis: quorum fpiffitudo eft tenuitas quædam in fuperficiem fufcitata, ad hoc vt fint continentes conuenienter: & bene cooperientes fuperficiem corporum aliorum, propter iuuamenta plura. Ex quibus eft, vt femitam eorũ, in quibus eft, in fua figura & factura bene cuftodiant. Et hoc iuuamentum eft in tunicis cerebrorum, & grandinis glacialis, & humorum fuorum, quorum fubftantia de natura currens, & mobilis eft, indigent tñ vt figantur, & ftent ordinati in fuis figuris, ne accidat error in operationibus virtutum perficiendis, quarum neceffitate creantur & exiftunt, vt fuam exiftentiam in * confequentia contrahant. Et ex eis eft, vt fiant fufpenforia aliorum corporum, ficut renum à dorfo: & vt fint continentia quædam, ficut ftomachus, & inteftina, & vt per ea membra quædam fenfum in fuperficie folum habeant, ficut pulmo, hepar, & fplen, & renes. Et ex eis eft, vt per eos diftinctio, & diuifio habeatur fuper membra diuerfarum intentionum, ficut inter os & carnem, inter fpiritualia & nutrientia propria diaphragma: & vt inter duas concauitates compares, & hæc eft intentio velaminis feparantis thoracem. Et poftea eft caro: cuius iuuamentum eft vt adimpleat tunicas, & cõnectat ramos: quæ in fuis complexioni-

*Al. manẽtiam.

D bus & coloribus diuerfa in diuerfis membris reperitur: ficut alba & mollis in coniunctionibus, & in glandulis oĩbus, & in mammillis, & in ouis: rufa feu rofea in pulmone: rubra vt in pluribus: rubicunda vt in corde: purpurea vt in hepate: fubnigra, feu nigra vt in fplene, et etiam in vua. Et mẽbra alba albificant materias, quas conuertũt, ficut mãmillæ lac, oua femen: et rubra rubificant, ficut hepar fanguinem. Splen verò et renes fanguinem rubrũ, quafi fimilẽ magis appetunt: fimilem dico in colore et natura. Et verũ eft, quòd glandulæ funt fpecies carnium diuerforũ iuuamentorũ. In locis.n. iuncturalibus, et etiam fub lingua, ponuntur ad nutritionem humiditatis neceffariæ, ad motũ facilem, et velocẽ, et prohibitionem arefactionis fuperfluæ aduenientis ꝓꝓ fortitudinem motuum, et qñq; ad recipiendũ venas tranfeuntes ab vno in aliud, ficut mefaraicas euntes ab hepate ad ftomahum, et inteftina, q̃ indigent folo, cui innitant̃, ficut res honoratæ in hora fuæ laxationis, ne profternatur virtus earũ. Et confimile eft iuuamentum glandulæ pinealis fuppofitæ cerebro: propter quod replet interftitia venarũ tranfeuntiũ ad diuerfas partes cerebri. Adipem et medullã non negat Ariftoteles partes aĩalis effe neceffarias: quarum gñatio eft ex eo, qđ relinquit̃ de nutrimento caloris innati, et coagulatur ꝓꝓ fuã imbecillitatẽ, cũ cõfumi non poffit: et eft aereæ fubftantiæ multũ: ad quod fe cõuertit natura, et transfert in vfum neceffariũ, et recipit ab eo iuuamentum multiplex Quorũ vnũ eft, vt nõ dimittat calorẽ innatũ euanefcere, immo retineat ipfum, et coadu-

& coadunet & multiplicet: & hoc notum est in zirbo, & in pinguedine renum. Quare circa mēbra frigida de natura, calore multo indigētia, propter humiditatem multā, quæ solet in ipsis dominari, circundata est in animalibus, & plurima reti, & præcipuè in locis distātibus à principio caloris naturalis, & maximè in frigidis cōplexione & humidis. Medulla est superfluitas sanguinis in ossibus concauitatē habētibus: & hoc significatur per hoc, ꝙ omne animal abundās in sepo & pinguedine, abūdat & in medulla: & puer qñ est puer, in osse enim eius reperitur sanguis: & conualescēte calore in ipso, & decoctione, albescit. Et ꝙ sit superfluitas sanguinis ossa nutriētis significatur, quia illa medulla est calida & humida: & ossa sunt frigida, & sicca: & superfluitas est cōtraria ei, cuius est superfluitas: quare videtur, ꝙ potius sit superfluitas ossis medulla, quam eius nutrimentū. Et hoc significatur per hoc, ꝙ in ossibus animaliū frigidorū multa reperitur medulla, quia calor ossium in eis nō potest dissoluere pinguedinē, siue medullā: propter quod leo non habet medullam, quoniā consumitur ex calore in ipso osse. Iuuamentum medullæ ossis est, vt ipsum fomētet, & humectet, & vt ipsum mollificet ne frangatur, & ideo quia motus ipsum exiccat, & vt os per ipsam forte sit & solidū. Post partes istas vltimæ in mollitie, & à duritie maximè elongatę, sunt humiditates visui deseruiētes, & præcipuè albuginea, quæ clara est valdè, & subtilis: creata est enim in facie glacialis. Clara igitur posita est propterea, ꝙ graditur delatio luminis super glacialē: si enim spissa crearetur, obtegeret, & velaret lumē ab omni eo, quod ipsum sequitur. Spinalis medulla ergo à quibusdā putabatur medulla, sed Aristoteles dixit, ꝙ non fuit medulla, quia in se habet duritiē, quæ non accidit medullæ. Et dixit, ꝙ ipsius iuuamentū erat per spinā transire ad modū tigni, iuuando remotionē spondylorum, & spinæ, & omniū, quę ex eis oriuntur. Sed posteriores aliam inuenerunt ipsius vtilitatē, descendit enim à cerebro sensificans virtutes, & mouens mēbra sequētia caput. Et hæc sunt hominis simplicia membra, in quorum vnoquoq; sunt virtutes ad sui regendi custodiam, & tutelam. Et sunt duæ res necessariæ, scilicet motiua de loco ad locū, & digestiua, seu maturatiua. Et motiuā de loco ad locū diuidunt medici in tres, scilicet in appetitiuā, quæ trahit rem necessariā ad locū: & expulsiuam, quæ expellit rem non necessariā de loco: & retētiuam, quæ retinet, quod necessariū est in loco: licet eadem virtus sit apud philosophū, ponentē principiū motus, & quietis ab illo motu esse indifferēs. Et dico ꝙ materia vniuscuiusq; mēbri similium partium, aut est ex spermate, aut ex sanguine. Quæ generantur ex spermate sunt omnia mēbra præter carnē, & adipē: quorū generatio est ex sanguine. Et secundū philosophū sperma masculi, & fęminæ diuersarū est intentionum: intentio enim spermatis masculi est informare ad similitudinē eius, à quo sperma separatum est: & intentio spermatis mulieris est recipere formā secūdū similitudinē eius, à quo seminatū est. A spermate igit̃ masculi spiritus est, & artifex, & forma: & à spermate mulieris est fundamentū, generatio, & materia. Caro verò ad replenda loca vacua, ex sanguine solo generatur spisso, quem caliditas, & siccitas coagulauerat. Adeps verò ex eius aquositate, & vnctuositate, quē coagulauit frigiditas: ideò caliditas eam dissoluit. Et ex sanguine generata renascūtur post perditionem suam: & illud quod est generatum ex sanguine, in quo adhuc est virtus ex istis spermatibus, si tollatur, iterum renasci potest, sicut dentes in pueritia. Item quæ complexioni sanguinis vicina sunt non indigent multitudine cōuersionis sanguinis ad sui nutritionem, immo statim in suo occursu in eum conuertuntur: quorum verò est materia sperma, & sunt à complexione sanguinis remota, necesse est, vt multis conuersionibus sanguis in eorum nutrimentum secundum ordinem conuertatur. Quapropter in quibusdam membris tanta sunt foramina sicut in ossibus, quatenus eorum nutrimentum sanguis stet in ipsis, & moretur, vt ea procedant paulatim, & paulatim conuertendo illud in sui similitudinem perfectè. A carne autem separata est ista foraminū diuersitas. Præterea licet plura prædictorum membrorū simplicia nominentur à medicis, non suis tamen carent complexionibus, & texturis, sicut venæ, & arteriæ, & panniculi omnes. Componuntur enim ex villis, seu filis, ordinatim in eorum textura positis, sicut quandoq; videmus in artificialibus: & hoc propter necessitatem plurimam, nullus enim motus nisi per villos completur. Motus enim voluntarius per villos fit in musculis: & motus naturalis, qui est attractio, retentio, & expulsio, fit causa villorū, ex quibus vasa naturalia texuntur, sicut stomachus, & intestina, venæ, arteriæ, vessica, gula. Et sicut in artificiali textura tenduntur fila quędam in longitudine, quædam in latitudine, quædam in transuerso quandoque, ita in naturali, quæ protenduntur in longum, appropriantur attractioni: in latitudine verò tensa, expulsioni, & sunt cōstringentia: quæ verò cadunt secundum transuersum, propriè deseruiunt retentioni, & sunt tanquam fræna secundum formam situum suorum in medio posita, ad prohibendum superfluam velocitatem motuum expulsiuorum, & attractiuorum: neq; sunt naturæ motus cum impetu, sed quadam successione, & gradatione volunt fieri. Et quandoque omnes istæ species villorum in eadem tunica simul reperiuntur, & quandoque in diuersis: & in diuersis tunc reperiuntur, quæ in latitudine tunc tenduntur magis in tunica extrinseca, & aliæ duæ villorū species in tunica intrinseca magis: verumtamen illi, qui in longitudine procedūt, ad superficiem magis declinant intrinsecam: Et ista separatio villorum non fuit facta, nisi vt vterq; motus proueniret melius, & magis expeditè. Et in membris, in quibus exigitur multa mora, & fixio longa, fortius cōmiscentur villi retentionis cū villis expulsionis, sicut in stomacho, matrice, vessica, & monoculo, quæ omnia ampla sunt, & concauitatem

A cauitatem habentia; in membris autem,in quibus non habet locum ista necessitas, vehementer,nō ita,sicut in intestinis, quibus magis necessaria est attractio multa cū forti expulsione. Item membrorum substantiæ neruosæ,& quæ propriæ vasa sunt,quædam vnā tunicam habent,quædā duas. Vnā tm̄ habent illa,de quibus non est timor vt accidat eis læsio ex materia contenta, cū sit mollis & quieta,sicut sanguis quietus, qui habitat in venis. Vnde nec venæ, nec vessica,indigēt multiplicitate tunicarū cooperientiū,nisi necessitate coacta:immo semper conantur corpus alleuare,quantum possibile est. Igitur multiplicatio tunicarū propter multiplicem necessitatem & magnā communitatē creata est cum prouidentia. Necessaria est.n.qn̄q;fortitudo & spissitudo vasi propter bonā custodiā securā,ne forte findatur propter motū materiæ cōtentæ,cū fortis sit & continuus. Alia est necessitas plurima in custodia vehementi materiæ mobilis circundatæ ne soluatur & pereat, ex quo immineret periculum maximum,præcipuè cum ipsa sit vehiculum proprium aīæ: & ideo studendū valde fuit in custodia eius: & hæc materia est spiritus, & sanguis,qui in arterijs repositus est,& est primus thesaurus,& melius,quē hēt natura: & hæc est causa multiplicationis tunicarum in arterijs. Tertia necessitas est vehemens attractio & vehemens expulsio, quibus indiget membrum separatum. Vnde vtrunq; instrumentum factum est membrum singulariter,& absq; permi-

B xtione:& hoc manifestum est in stomacho,& intestinis. Quarta necessitas est operationum diuersitas,quæ à diuersis procedunt principijs, & diuersas habēt intentiones, & cōplentur melius scd̄m complexionum diuersarum naturas. Cū igitur hmōi operationes sint ineuitabiles in aliquo membro,& maximè necessariæ,voluit natura inter eas diuidere, & vnicuiq; operationi instr̄m propriū præparare ad hoc,quòd vtraq; operatio scd̄m ꝙ melius est,ꝑ se in actum ꝓcederet:sicut in stomacho,in quo fuit necessaria operatio sensibilis,quę melius cōplet per membrū neruosum: & operatio digestibilis,quæ melius completur in membro carnoso. Vnde ipsum natura tunica carnosa muniuit & neruosa,vt per neruosam fieret temperantiæ & distemperantiæ rei ingredientis perceptio: & per carnosam,rei digerendæ scd̄m ꝙ possibile est,maturatio accidit. Et natura situs istarū tunicarum cum prouidentia, & discretione ordinauit: neruosam.n. & sensibilem interius posuit: carnosam verò digestibilem exterius. Potest enim digerentis actio ad digerendū sine occursu prouenire:actio verò tangibilis absque obuiatione rei tangendæ non fit. Et cutis,quæ est totius corporis indumentū,ex duabus laminis constat:quare accidit eleuatio vnius laminæ absque alia cum vessicula. Laminæ autem illæ ortum habent ab extremitatibus venarum,& arteriarum, & neruorum, quæ terminantur in eis. Et creata est * vna perforata vt cribellū ad hoc,vt per ipsam fiat respiratio

* Al. cutis.

C vaporosarum substantiarum,seu superfluitatum interiorum membrorum, ex quibus in pluribus partibus studet natura pilos multiplicare, vt eos objiciat rebus nociuis,& permutatiuis: & vt sint tutamentum & defensio nobilis membri, in cuius regimine solicita est nimium natura. Et hæc est intentio in creatione palpebrarum,& pilorū superciliorum, videlicet vt sint in defensione à lumine superfluo,à fumo,& à puluere,& ab omni eo,quod ad oculum volat, aut descendit de capite ad ipsum. Et sensificatur cutis à diuersis neruorum extremitatibus procedentibus à cerebro, & à diuersis spondylis medullæ spinalis. Et ipsius sensus debilitas,vel subtractio semper sequitur nocumentum nerui deferentis sensum ad ipsam: sicut sequitur mollities cutis in posteriori parte capitis ex læsione partis neruorum egredientis à foraminibus existentibus inter primum,& secundum spondylum colli. Cutis itaque diuersatur in raritate,& spissitudine: vbi enim est magis rara,& pilosa,magis est aspera: vbi magis spissa.magis lenis & plana: & siccior, magis est aspera: humidior, magis est mollis. Et quandoq; multiplicantur tunicæ vel cortices in mēbro propter fortitudinem & tutelā,sicut in tunica dura,seu cornea,quæ scd̄m veritatem composita est ex tunicis subtilibus quatuor,quæ sunt cortices superpositi:& vt si excorietur vnus eorum, non fiat cōe nocumentū:& propter hoc ꝙ locus,ꝗ opponitur foramini,est magis indigēs fortitudine,& tutela. Et hæc di-

D cta sunt de partibus simplicibus pluralitatem in tunicis habentibus. Organorum verò alia sunt quibus fit seruitium,& sunt regalia,& alia sunt instrumentalia seruitia. Regalia igitur, quibus seruitium fit,sunt ea,super quæ est repletio vitæ, & sunt mineræ vitutum spiritualium animæ & spiritus & intellectus, & sunt officialia, & loca eorum. Membra verò regalia intrinseca sunt septem: & quædam eorū præeminent in sublimitate,& principalitate eorum. Quorum sublimitas & principalitas magis notificantur, sunt quatuor,cor,cerebrum, hepar,stomachus: & ista creata sunt famosa in sublimitate, quoniam sunt mineræ virtutum spiritualium regentium corpus hominis: & post illa in celsitudine sunt testiculi duo, & renes,& vessica. Ista enim septem sunt diuersa secundū septem orbes stellarum, & centra earum. Et si istis addamus pulmonem, & splenem,iam reperiemus nouem in dignitate famosa,comparata nouē sphæris,& diuisa iuxta nouem orbes mundi. Regalibus seruiētia quædā sunt apparētia,& extrinseca,vt oculi,aures,manus,& pedes:intrinseca verò quatuor epiglottis,gula,cāna,intestina, & similia. Et posuit Deus carnē, & neruos, & renes,& testiculos,& velamen cordis, & pectoris, vuulam,& epiglottidē,& duas amygdalas,& linguam ex parte sanguinis. Et dico ꝙ sanguis est emanans ab hepate: & locus eius sunt venę, & cor:& dominiū eius est in superficie corporis,& anteriori parte capitis: & propietates consequētes ipsum sunt risus,desideriū,gaudiū,coitus,multitudo somni. Et proprietatęs eius in stomacho,est velocitas di-

gestionis,

gestionis, facilitas penetrationis, & in corpore toto facilitas alterationis substātiæ eius ad substantiam carnis. Et creauit Deus excelsus cerebrum, & pulmonē, & omne quod est in corpore ex membris frigidis, & humidis, & phlegmaticis. Et ipsorum principium, & elementum posuit phlegma: & diuisit ipsum sicut aquas, in diuisiones scilicet super faciem terræ: & in diuisiones aeris, quam deferunt nubes. Similiter pars phlegmatis, quæ currit in canalibus pulmonis, & continuatur aeri, adiuuat ipsum in * properando ad cor cum facilitate, & excitatur per ipsum: & cōfortatur virtus anhelitus in expulsione fumi calidi, cuius retentio posset esse causa combustionis cordis. Et est pars alia, quæ ascendit à pulmone ad cerebrum, & post sui compressionē descendit de cerebro, sicut descendit ros ex aere propinquo terræ. Et eius dominiū est in parte posteriori cerebri, & in pectore. Et in moribus sequitur dominiū ipsius id quod est castitas, pietas, paucitas desiderij coitus: In motu autem id quod est pigritia, grauitas, tarditas, & taciturnitas responsionis: In corpore autem id ꝙ est paralysis, tremor, debilitas. Et proprietas eius naturæ in stomacho est infrigidatio caloris, & ex acuitate ciborum, & potuum, & reliquarum materierum superueniētium stomacho, & cordi, ꝙ est quia virtus ęxpulsiua cōfortatur, cum sit ei simile, sicut simile per suum simile, & compar per suum compar. Et creauit Deus excelsus, & gloriosus fel, quod est calidum, & siccum, & igneū, & domus choleræ citrinæ: & posuit ipsum annexum hepati, adiuuans hepar super decoctione cibi. Et posuit dominium cholerę citrinę in vertice, propter suam leuitatem, & sublimitatem, & eius altitudinem, & eleuationem. Eius autem respiratio est in vtrisque auribus, quia sunt ex diuisione eius, & ipsius natura. Et assimilatur ei ex membris, quod est calidum, & siccum. Et ipsa quidem cholera currit in corpore cum sanguine, propter cōuenientiam, & combinationem eorum, sicut est conueniētia olei ad lampadem. Et de proprietatibus naturæ eius in stomacho est attractio cibi, & adiutorium super digestionem, & emundandi fæcem. Et hoc quod consequitur virtus moralis ex actionibus eius, est inconstantia, furor, & subtilitas, & acuitas, & solertia, & audacia, & eleuatio, & desiderium coitus, & memoria, & velocitas responsionis: & totum corpus consequitur ex eo calorem, & siccitatem. Et assimilauit Deus ossa, chartilagines, pilos, & vngues, & ligamēta choleræ nigræ. Omne enim membrum congelatum, terrestre, priuatum sensu, est ex melancholia. Et sedes ipsius est in splene, & dominium in visu, & in sinistro corporis. Et per eam accidit taciturnitas, & cogitatio, & grauitas, & fletus, & tarditas, & timor, & solitudo, & pusillanimitas, & aspectus: & in successionibus, & in stomacho proprietatem habet retinendi, & expellendi, & excitandi appetitum: & corpus ex ea consequitur frigiditatem, & siccitatem carnium, & immobilitatem proportionatam sibi secundum magis, & minus. Posita sunt autem quatuor principia regalia corporis animalis à quibusdam: ab alijs verò tria: ab alijs autem duo: sed à sapiente verificatum est vnum esse principium tantū in animali, & istud est cor. Anima enim vna est virtus actu, potentia verò plures: tūc exigitur, ꝙ alicui vni coniungatur priuatio, à quo omnia sequentia suas trahant virtutes vitales, & operationes naturales: & defendat ab eo, vt reducatur ad ipsū, sicut in particularibus reducimus ad sensū communē oēs sensus particulares. Quare in aīalibus diuersa mēbra officialia necessaria fuerunt, contrahentia. s. virtutem ab vno mēbro, & vno principio, quod in perfectis animalibus est officiale, & in imperfectis cōsimile, sicut in ostreis, scilicet quæ non habent sensum nisi vnicū, scilicet tactū, & mēbris carēt officialibus, habent tn̄ membrū consimile. Sed cū calor naturalis figatur, & sustentetur in corde, meritò ipsum est principiū omniū aliorū: omnia enim trahunt aliquid ab eo, ipsum autē non de necessitate ab omnibus. Itē cum sit positum fundamentū spirituū, & caloris vitalis: & cū spiritus sit vehiculum virtutū vitaliū, sensibiliū, & motiuarū: necessariū igitur fuit, vt viæ suæ per ipsum calefierent & perficerentur ab eo, & ita vt haberent spiritū tantum apud suā radicē. Calor enim, & ipsius via, sicut effectus, & causa, ab ipsius radice consurgunt, vt dicit Aristoteles. Sed Galenus dicit, ꝙ hepar est principiū nutricationis, cerebrū verò sensus, & motus. Sed non videmus hominē cōmunitatem habere ad plantas secundū sensum, & motū, sed secundū nutritionē tantū: quare cor cū nō sit principiū nutritionis, neq; sensus, & motus, secundū ipsum non erit principiū. Sed si dicas, ꝙ aliqua virtus habeat principiū à corde, quæ non pertinet ad nutritionem, neq; ad sensum, neq; ad motum, tūc illa virtus erit pręter sensum, & motum, & præter virtutem, in qua animalia communicant cū plantis, conueniet omnibus membris. Sed non reperimus talem in animalibus, neq; in membris ipsorū. Et si dicas, ꝙ si principium motus quod est secundum pulsum, tunc omnia membra communicant cum eo in pulsu: aliter non esset principium vniuersale omnium membrorum animalis. Et si dicas, ꝙ cor habet filum lōgum ad vnam operationem motiuam, & alia in latum ad operationē aliam, & in transuerso propter operationem tertiam, secundum ꝙ attrahit, retinet, & expellit, quare non est voluntarius, iam iste motus conuenit alijs membris, vt stomacho, matrici: quare nō est principium alicuius, quod falsum est: aut scilicet est principium nutrimēti, & sensus, & motus. Quod autem ita sit, signum est, quoniam alius est pulsus in dormiente, qui coniunctus est cū digestione nutrimēti: et alius in vigilante, qui cōiunctus est cum operationibus animalibus. Ad idem quoq; alias proponit ostensiones Arist. dicens. Quoniam id, ad quod nulla vena vadit, et à quo omnes venæ tendūt, debet esse principiū venarum: et nullum membrū reperitur tale nisi cor. Item omne quod nascitur ab alio, debet esse principium ei id à quo nascitur: sed hepar cum sit totum carnosum, ab eo vena

* Al. præparando.

E F G H

non

A non nascit, cum sit substantiæ venæ, ipsius substantia valde dissimilis: ergo non potuit esse principium venarum. Verum huic rõni instat Aristo. dicens, ꝙ corallus nascitur in terra molli, & lutosa in mari, & tñ est arbor durissima. Præterea reperitur vena penetrare per medium ipsius substantiæ hepatis, & in penetrando diuisiones & ramificationes suscipere: ergo in eo non habebit oriri: cor autem & quietam & pulsatilem in se terminat & iungit, & tam istius q̃ illius materias, quas deferunt, bene continuat, neq; habet venam aliquã in se, nisi postq̃ exierit, in se iterum reflectat, & redeat. Antecedit etiã in ordine naturæ, & creatione ꝑparatio cordis præparationi hepatis. Non.n. nutritur vel sensificatur mẽbrum aĩalis, nisi in quo est sustentatio vitæ cum calore naturali. Cum ergo ita sit, necesse est præparationem, & formationẽ membri ꝑmittere, quod sit creatio, & sustentaculũ caloris & spiritus, ante creationem nutrientis ipsum, & sensificantis. Sed hoc est cor: quare ipsum est antiquius, & sublimius in corpore animalis, & non habet sibi compar, & oĩa alia sunt post ipsum, & disposita scd̃m ipsum, & ei inclinata. Et Gal. mores, & virtutum naturalium operationes diuersas diuisit iuxta diuisionem complexionum cordis: & posuit earũ processum ordinatum, & rectũ supra ipsius temperantiã, errorem verò, & inordinationem supra ipsius distẽperantiam. Cõsequẽs ergo est apud eũ, scd̃m rõnem, & non scd̃m sensum dijudicantẽ, cor esse basim, &
B radicem virtutũ moralium, & eis deseruientiũ: ad motum.n. radicum sunt motus ramorum, & non conuertitur. Cum.n. ipsius forma radicalis sit, supra quẽ mouent virtutes morales, & ipsum erit radix instrumẽtorum moraliũ: sicut.n. se habet perfectio vnius ad perfectionẽ alterius, ita se habent vnum perfectũ ad aliud perfectũ. In eo.n. qđ Gal. dicit, ꝙ hepar est principiũ sanguinis, ꝑ ꝑ hoc, ꝙ neq; in matrice, neq; in stomacho, neq; in intestino sequenti ipsum reperitur primo sanguis, sed in hepate, ꝑ ꝑ hoc ꝙ hepar circũstant receptacula fœcis sanguinis vt cystis fellis, splen, & vessica, videtur magis sequi semitã sensus vt medicus: qm̃ & si sanguis in prima sui perfectione appareat in hepate, & in venas post ipsum, non tamẽ est ibi in sua peroptima perfectione. Optimam enim & dignissimã perfectionẽ cõsequitur sanguis in corde iterũ, vbi admiscetur ei spiritus, & vbi fit spiritualis & vitalis * summè. Quare postea in vasis, & magis securis ponitur à natura, propter timorẽ vehementẽ de perditione ipsius, cũ ipse sit melior thesaurus naturæ. Cor igitur scd̃m Aristotelem, est primum mouẽs, & vltimum membrorum animalium, spiritu plenũ, & virtutibus, quæ alijs cõicantur per influentiam ab ipso. Et cordis vna extremitas subtiliata est, & ad vnum punctũ aggregata: & hoc punctum est à quo incipit natura primo protrahere informationẽ totius corporis: & altera sua extremitas est in circulum. Et istæ duæ extremitates coniũguntur, figura circuli mediante:
C cuius initium angustissimũ est apud punctum, deinde multiplicat se cõtinuæ scd̃m circulos crescentes, donec attingat extremitatem aliã, quæ est in circulo, * maximus circulorum cordis. Et sic gradata est ipsius figura ad similitudinẽ pineæ, quatenus ipsa ingeniosa fabricatio superior, & inferior sit cõueniens & bona, & non sit in ea superfluitas euagãs in angulos, in quibus lateat nocumentum, & iuuamentum. In subtiliatione vnius partis ipsius est, vt minor pars partium ipsius, quæ parata est lædi ex contactu ossiũ. Et facta est dura similiter hæc pars cũ superfluitate, vt melius obuiet, et minus lædatur, seu patiatur à rebus sibi occurrentibus. Et dilatata est ipsius extremitas altera ad meliorem comprehensionem materiæ ingredientis sanguineæ, seu aeriæ, et ad euacuationem faciliorem egredientium ab eo, et vt sit sufficientia in origine eis, quæ ab eo oriuntur. Et apud ipsius radicem prædictum est membrum, quod pro fundamento imponitur simile chartilagini paruum, vt sit ei basis fixa, et firma. Et eleuata est ipsius pars superior, vt elongetur ab inhæsione super ossa pectoris, & vt facilius accedat calor spiritualis ad eleuationem virtutum vitalium, & perueniant mores boni: & elongatæ sunt à depressione, quæ est causa timoris, & tristitiæ, & auaritiæ. Et quandoq; situs partium cordis, scilicet ante, & retrò, dextrorsum, & sinistrorsum, sursum, & deorsum, operantur situs partium corporis: & recessus earum à suis sitibus naturalibus
D est causa recessus ipsarũ à suis sitibus naturalibus, ex quo accidit deformitas in exterioribus cum deformitate mentis. Substantia quidem cordis ex diuersis cõsimilibus composita est. Sicut enim principium omnibus alijs compositis, & simplicibus partibus assimilatur, scilicet in sui compositione compositis, & in simplicitate suarum partium simplicibus: componentia verò ipsum sunt caro, villus neruosus, & chartilago vel simile chartilagini: In sua carne, carnibus: in villis suis neruosis, neruis: chordis, ligamentis, panniculis, * adiutorijs: in substantia simili chartilagini, mẽbris duris, vt ossibus, & chartilaginibus assimilatur, cum caro illius fortis sit, & solida, & sicca, & dura, vt sit difficilè passibilis Species etiam villorum fortium plurimæ diuersitatis in eo contentæ sunt, longitudinalium scilicet, attractiuorum: latitudinalium, expulsiuorum: & transuersalium, retentiuorum: vt sint ei sufficientes species motuum. Et apud ipsius radicem positum est ibi fundamentum membrum quoddam chartilagini simile, vt dictum est. Istæ igitur partes consimiles cum sint duræ, & siccæ & terrestres, magis attinent complexioni terrestri: quare ipsum constans ex eis, est, frigidum & siccum magis: & hæc est intentio sapientis. Quæ enim est comparatio fornacis ad ignem contentum, eadem est comparatio cordis ad calorem, & spiritum contentum. Et sicut fornacis compositio exigitur esse ex rebus solidis, lapideis, & indissolubilibus coram igne, ita et cordis compositio ex duris, & compactis, non liquabilibus esse exigitur, propter calorem

*Al. summa vel forma.

*Al. maximo.

*Al. cinctorijs.

lorem fortem quem continet: quoniam aliter stare non posset in facie multitudinis sui caloris. Signum super hoc est, ꝙ confortatur magis apud sui dissolutionem, & remollitionē ex substātijs duris lapideis, quales sunt coralli, margaritæ, sapphyri, hyacinthi, et similibus, sicut iuuatur simile à suo simili, & cōpar à sibi cōpari: licet Gal. posuerit omne cor calidū, & siccū, respiciēs dispositionē, quam trahit ex spiritu calido contento, & ex suis motibus: cuius simile imprimit in alijs membris per exufflationē, & transmissionem caloris sui ad ea. Veruntamen est ita, ꝙ ista dispositio est naturalis ei secundū ꝙ cor, & non impedit, quin partes primæ compositiuę sui à principijs sint frigidę, & siccę, licet ipsum ex parte complexionis, & perfectionis, quā trahit ex anima, sit calidū, & siccū, propter spiritum calidū, & motum, quem habet ex parte animæ. Et corpus ipsius positum est in panniculo spisso, & solido valdè, cui non inuenitur compar in spissitudine in corpore hominis, vt sit clypeus, & tutamen; & in ipso sunt duo ventres, vt fouea, quæ est quasi meatus quidam inter ventres, & non est venter. Duo sunt ei ventres, vt sint receptacula nutrimēti duplicis, quo nutritur, spiritualis, & aerei, scilicet, & sanguinis crassi. Et fouea est minera generati spiritus in ipso, & sanguinis vitalis, & locus perfectionis, & mixtionis eorū: & dilatatur apud dilatationem cordis, & cōstringitur apud sui constrictionē. Et sinistra ventris basis eleuata est super ventris dextri basim: & basis ventris dextri depressa est multum descendens. Apprehensum verò à dextro, crassum est, & terrestre: comprehensum verò à sinistro, subtile, & leue est: Leue autē facilius ducitur ad superiora: crassum autem ad inferiora. Temperatior ergo natura reperitur in ipsius medio. Et sunt duo orificia cordi, introitus duarum materierum, scilicet sanguinis, & aeris attracti, sicut duæ aures, quæ creatæ sunt neruosæ: rugosa, & mollificata, dum constringuntur villi: in dilatatione verò, tensa. Subtiliata ergo & mollificata sunt, vt melius sint obedientia vtriq; motui: & facta sunt neruosa, & extensibilia, vt remotiora sint à passionibus. Similiter ergo duo orificia prædicta, sunt duæ arcæ recipientes à vasis, deinde remittentes receptum ad cor cum moderantia. Et à parte dextra egreditur vena magna, deferens nutrimentū ab hepate, quod est sanguis: & hęc est pars occupata in attractione ipsius, magis vicinans hepati. Sed arteriarum origo est à ventre sinistro: quæ omnes creatæ sunt cum duabus tunicis: quare interior est magis dura, vt sit bene obuians percussioni, & motui forti substantię spiritus, præter vnam cuius via est ad pulmonē, quæ est habens vnam tunicā, ab omnibus alijs arterijs diuersa, & nominatur arteria venalis. Sicut in vētriculo dextro nascitur vena, quæ penetrat ad pulmonem, quæ sola inter omnes venas habet duas tunicas: & inde eam arterialē venam vocant, cuius causa deinceps dicetur. Positū autē est cor in loco medio medij pectoris, qm̄ locus ille temperatior existit. Sed eius declinatio aliquantula est ad sinistram partem, vt amplificet locum hepati: hepati enim melius est cedere, quā spleni, quoniā est sublimius. Et est alia ratio declinationis ad sinistrā, vt nō totus calor coadunetur in dextra: superfluè enim calefieret, propter vicinitatē nimiā vtriusq; principij calidi, & pars sinistra superfluè infrigidaretur propter eorum elongationē: & propter hoc fuit melior declinatio cordis ad partem sinistram, vt temperetur per ipsum latus sinistrū, præcipuè cum splen ipse non sit calidus valdè. Et tertia ratio est, vt faciat viam venæ ventrem habenti, ascendenti ad ipsum ab hepate, vel descendenti ab ipso ad hepar. Et locus cordis in medio est corporis, vt magis vicinetur æqualiter omnibus circunstantibus, & facilius eis afferantur ab eo iuuamenta: & alia famulantia ipsum circumstent vndiq;. Et mensurauit Deus quantitatem cordis in sufficientia absque superfluitate, & diminutione, vt non sit ei grauitas propter quantitatem immoderatam, neq; fractura, vel angustia in suis extremitatibus propter diminutionē. Ab eo enim est origo arteriarum, suspensio ligamentorum, & virtus omnis in vniuerso. Veruntamen excessus ipsius secundū diminutionē, & superfluitatē frequenter in diuersis particularibus reperitur. Et dico ꝙ ipsius quantitas superflua in * compositione corporis eius, non est causa audaciæ, vt quidam autumant: neque quantitas parua causa timoris, & pauiditatis. Animalia enim plura habent nimiam quantitatē cordis in comparatione sui corporis, & sunt cum hoc pauida plurimum, & timida, vt lepores, cerui: cuius causa est, quoniam in eis calor paruus est, & extra fertur pars plurima ab eo ad membra viuificanda, & sensificanda, mouendo: quare non calefacit ipsum integrum, sed relinquitur frigidum, & vacuum, vnde & pauiditas. Sed quædā sunt è conuerso parui cordis, & hæc sunt audacia, quoniam in eorū corde est caliditas plurima, & coarctatur propter loci angustiam, & cū vehementia ebullit: vnde illa, quæ plurimum sunt audacia, sunt ea, quæ sunt magni cordis, & plurimi caloris. Et cor nutritur cum suis virtutibus naturalibus, & earum motibus, qui sunt diastole, & systole, & quietibus duabus inter ipsas: necesse est enim, vt inter omnes duos motus contrarios quies interueniat: Et in his reperitur ars musicę cum natura: quoniam quemadmodū ars musicę completur per adiunctionem sonorum secundum proportionem cōtinuantem eos inter acuitatem, & grauitatē per circulos casuum temporum, quę sunt inter eorū percussiones, similiter est dispositio pulsationis cordis, quoniam proportio suorum temporum in velocitate, & spissitudine, est sicut proportio sonorū eius: & proportio dispositionum eius in fortitudine, & debilitate, & quantitate, est sicut proportio adiunctionis eius: & sunt motiones proportionatæ ad inuicē, & quietes similiter: & motiones quietibus, & è conuerso. Et cum omnia ista concurrunt in conuenientia secundum ordinem, tunc saluum est regimen corporis, & procedunt omnia cum incolumitate, & quiete vera. Et si prædicta cum suis

* Al. comparatione.

A ſuis diſpoſitionibus proportiones naturales egrediantur, diſturbationẽ naturæ portẽdunt: & etiã diſturbationis quantitas eſt ſicut quantitas egreſſa à portione. Eſt ergo cordis pulſatio, harmoniã principiorum complexionis corporis animati aſſimilans, vel eorundem diſcordiam natam ꝑꝑ * occaſionem ducentẽ ad ſuꝑfluitatẽ & diminutionẽ, ſicut manifeſtũ eſt in paſſionibus aïæ, timore, & ſpe, & lætitia, caſtitate, & luxuria, largitate, & auaritia: & in ægritudinibus corporibus, calidis frigidis humidis, & ſiccis. Et terminus, ad quẽ ſe extendit cor maximè, eſt in cõtactu tunicæ, & pãniculi ſui exterioris, q̃ ſibi datur ad tutelã, & cuſtodiã, & eſt ſpaciũ poſitũ inter hoc, & hoc, vbi oriuntur ab eo: & ſimiliter apud radicẽ ipſius, vt ipſo dilatari poſſit abſq; ꝑ̄focatione, & conſtringi ſicut in ſpatio amplo. Et motiones ipſius efficiunt motiones in arterijs conſimile ita, ꝙ dilatatio dilatationem, & cõſtrictio conſtrictionẽ: licet alij aliter ponant, inducentes exemplum de follibus, cui experientia contradicit: verbi gratia, ſi ponas manum ſupra cor alicuius, & alterã ſuꝑ arteriam, videbis ſemper depreſſionẽ cordis, & depreſſionẽ arteriæ ſimul fieri. Et verum eſt ꝙ pulſum rarũ, & tardum efficit triſtitia: qđ nequaq̃ fieret, ſi ꝑ cõpreſſionem cordis dilataretur arteria. Itẽ ſcđm hoc magis deberet apparere facies inflata, & rotũda in triſtitia, quã in ira: & pulſus magis eleuatus in humili, q̃ in ſuꝑbo: ſed in oĩbus hmõi accidit oppoſitum. Quare oportet, vt ad eleuationẽ cordis ſequat̃ eleuatio arteriæ, & cõpreſſionẽ compreſſio. Proceſſio igitur caloris vitalis, incipiẽs eſt à cordis fundamẽto vbi oritur, ſ. apud † principiũ mõſtratũ, ſuperius tendens in latum & amplum continuè: cuius motus conſequitur figurã cordis, quod exeat, & recipiatur à vaſis, & feratur in ſpatiũ amplũ totius corporis, & ſpargatur in eo, & terminetur apud extremitates ipſius: quare motui ſuo ſe ipſum aſſimilat cor in figura ſua. Et ſicut motus iſte eſt primus motuum in veritate, ita & figura ipſius, cũ ſit hmõi motum aſſimilans, eſt prima, & mater figurarũ in oĩ membro conſequente. Intentio autẽ Iſaac multũ eſt diuerſa ab hac intentione. Erectio ſiquidẽ totius aĩalis ſupra cor poſita eſt à natura tanquã ſupra radicẽ vltimam: ſed ꝑꝑ diuerſitatẽ virtutum nobiliũ ab eo egredientium neceſſaria fuit creatio diuerſorum organorum abſq; permixtione aliqua, per quæ ferantur, & in quibus ſuſtententur, propter ſeparationem operationum ſuarũ meliorum, & faciliorem prouentum earum: identitas enim organorũ penitus confunderet, & earũ permixtio vehemẽter impediret. Melius ergo cum ſeparatione * certa ſunt, & diuerſa naturæ receptacula, quatenus ſingulis ſingulæ ſpecificentur, & compleantur operationes nobiles, cum eleuatione, & abſq; impedimento: ꝓpterea creata ſunt cerebrũ, & hepar, & pulmo, & ſtomachus, & ſunt tanquã nodi propinqui primæ radici, ſupra quos deinde, & nodi alij eleuantur, qui in eorũ eleuatione ſunt ſecũdarij. Qm̃ ſicut in terrę naſcentibus radix eſt principium ſupra quam figitur: & poſt ipſum ſequuntur

C nodi aſcendentes vt in pluribus, in quibus coadunat ſe natura, vt iterũ fortius progrediatur, & attingat melius quod intendit: ita, & in aĩali ſupra radicẽ ipſius, quæ eſt cor, eleuantur mẽbra conſequentia ipſum, quæ ſunt in comparatione nodorum in terra naſcentium, vt in ipſis efficiat natura operationes diuerſas, ſcđm ꝙ neceſſariæ ſunt ex parte regiminis aĩalis. Sed cum bipartita ſit naturæ ſolicitudo, quarũ vna conſiſtit in reſtauratione reſolutorũ, & reliqua in cuſtodia, & protectione * reſtaurationis, cauſa exitus ipſius à corde eſt duplex, & iter ipſius ſimiliter bipartitum, & virtute reſtaurantis, præter penetrationem ad exteriora corporis. Ipſa.n. opera ſua quærit cælari magis: quare cum ſuis fornacibus, & nodis ſepulta eſt interius in ſuis cõcauitatibus, q̃ ſunt duo ventres ſibi coniuncti, à natura præparati, ſuperior. ſ. & inferior, quos ſeparat diaphragma, licet ſuperiorem ſeparet panniculus, pectus per medium partiens: & ſuperior eſt domus cordis, & pulmonis, in quo eſt ſpiritus præparatio, & rectificatio, antequam cor ingrediatur: & attractio aeris ad hanc partẽ, eſt per cannam magnam, & per canales naſi. Inferior verò venter, domus eſt organorum, in quibus aſſimilatur nutrimentum, cuius ingreſſio eſt per gulã, & ad quæ adijciuntur ſuꝑfluitates eius. Ex parte igitur aeris, ſiue viæ arteriæ exigitur nodus quidã, qui eſt pulmo, ſuꝑ quẽ

D eleuatur canna cum cymbalari, & canales. Et ex parte viæ ſanguinis ſupra cor, exigitur nodus alius magnus, qui eſt hepar, in quo eſt prima apparitio ſanguinis: & ipſi ſupponuntur & alij duo nodi parui in comparatione ipſius, qui ſunt domus ſuperfluitatis, & grauaminis ſanguinis, & vrinæ colatoria. Et ſupra hepar etiam eleuatur ſtomachus cum ſuis appendicibus: licet conſimiliter ſuſtentetur ſupra cerebrum, & ſuper radicem primam, per aliam viam, propter quantitatem ipſius ſanguinis ſuperfluam, & ſuarum appendicum, & propter quantitatem ſui ponderis in hora ſuæ repletionis: & ſupra ipſam erigitur gulam, recipiens cibum ab ore. Virtutis autem poſitæ in cuſtodia & protectione nutrimentalis, & totius compoſiti proceſſio, eſt magis ad exteriora. Eleuatur ergo, & aſcendit in locum magis eminentem in toto: qui locus eſt magis dignus ſpeculatori exercitus: & eſt magis dignus in cuſtodia membrorum: & in loco iſto coadunatur nodus, in quo complentur operationes mirabiles valde: & nodus iſte appellatur cerebrum, ſuper quod merguntur modi plures: in quibus operantur quinque ſenſus, qui ſunt exteriores ſpeculatores, & in quibus operantur iraſcibilis, & concupiſcibilis: & iſti nodi ſunt muſculi ſparſi per vniuerſum corpus, tam in quibuſdam intrinſecis, q̃ extrinſecis ea cooperiẽtibus, & in extremitatibus, q̃ ſunt rami mediorum, ſicut in manibus, & pedibus, & capite. Et nodi, qui ſunt principia generationis, eleuati ſunt ſupra cerebrum ſcđm Iſaac: licet ſapientes poſt ipſum erexerint, & ſuſtẽtauerint ab alijs pariter,

* Al. coctionẽ.

† Al. terminum numeratum.

* Al. creata.

* Al. reſtaurantis.

riter, & per viam etiam spiritualem à radice prima. Et verum est ꝙ est ramificatio ab vnoquoque modo primo procedens ad alium, & virtutum diuersarum adinuicem transmissio, quatenus vnusquisque sustineatur, & confortetur ex parte alterius virtutis. Et demonstratio per hoc est, ꝙ omnes ab eadem oriuntur radice. E

De Anatomia Arteriarum.

A Sinistro cordis vẽtriculo duæ oriuntur arteriæ, quarũ vna ad pulmonẽ tẽdit, & in ipso partitur propterea, vt aer attrahatur, & vt ẽt sanguis nutrimẽtalis pulmonis primo ad ipsũ à corde deferatur: & hoc est, qm̃ nutrimẽtũ pulmonis primo defert̃ ad cor, in quo melioratur, & post ad pulmonẽ trãsmittitur: & hæc est vnicã tunicã habens, in quo differt ab omnibus alijs arterijs, quare appellatur arteria venalis. Et si cõparaueris inter duplicitatẽ tunicarũ, & firmitudinẽ, seu soliditatem, & inter vnitatem tunicæ, & lenitatẽ, & raritatẽ, si magis est necessaria, & tunicæ vnitatem, propter hoc: lenitas enim, & raritas faciunt ei dilatationem facilem, & cõstrictionem, & resudationem eius, quod ab ea resudat ad pulmonem, qui est sanguis subtilis vaporosus, substãtiæ pulmonis magis aptus, & similis. Et hæc arteria venalis in interiori parte pulmonis spargitur, & in ipsa submergitur, & est deferens sanguinem subtilem, vaporosum, propinquũ completæ digestioni, & non complete digestum: & nõ timetur super hoc propter propinquitatem ipsius ad cor, à quo ad ipsum venit virtus calida facilè digerens, & conuertens. Et est vena, quæ à dextro cordis ventriculo exiẽs subintrat pulmonẽ: & ipsa creata fuit duas habens tunicas, & ideò eam arterialem vocant venam. Primum autem iuuamentum in hoc existit, vt sit sanguinis, qui ab ea resudat, subtiliatio perfecta: quoniam in eo non est talis digestio, qualis est eius, qui ad arteriã effunditur venalem: vnde oportuit, vt vena eum portans incrassaretur multum cum suis tunicis. Et aliud est, vt non resudet ab ea sanguis, nisi subtilis, & bene coctus, propinquus sanguini à sinistra cõcauitate exeunti inquantum possibile est, quasi spiritus subtiliatus, pulmonem magis iuuãs in suo motu. Factus est igitur pulmo quatenus sit receptaculum aeris frigidi, qui veniens ad cor temperet ipsum: nisi enim esset aer iste, iam cor cremaretur ex calore in ipso. Vnde omne animal habens calorem magnum, necessariũ fuit habere pulmonem magnum: ideoq; quadrupeda magnum pulmonem sunt habentia. Aues autem, cum sint frigidioris naturæ, habẽt paruum pulmonem, quia aer inspiratus sufficit eis ad nutrimentum caloris spiritualis: ita etiam ꝙ quædam earum non potant, neq; sitim habent, sufficit enim aer inspiratus calori earum. Et nõ dixit Galenus ꝙ attrahebatur aer ad cor ad nutrimentũ cordis, quia aer cum sit simplex, non transit in nutrimẽtum, sicut neq; aqua simplex, propter remotionem similitudinis, & distantiam plurimam inter ipsa: vnde vtrunq; eorum, aut est pars nutrimẽti, aut est faciens ipsum penetrare in eo, ꝙ dat ei lubricitatem. Et dico ꝙ aqua est ad nutrimentum * corporis, aer verò ad nutrimentum spiritus: & vnumquodq; duorum, scilicet nutrimẽti corporis, & spiritus, est corpus compositum, & non simplex. Modus autem, per quẽ accidit temperantia in corde, & in spiritu eius per aerẽ, est euentatio superfluitatis adustæ spiritus, qui est fumositas propinqua adustioni, & inflammationi, per motum sui introitus, pręcipuè cum sit frigidus in comparatione materiæ fumosæ calidæ egredientis. Et infrigidatio cordis per aerem attractũ propinqua est infrigidationi stomachi, quæ euenit ei in hora suę repletionis, propter motum, & descensum ciborum. Vnde philosophus: Vẽter vacuus calefit, & repletus infrigidatur, propter motum. Et est pulmo compositus ex partibus: quarũ vna, canna est: secunda, est rami arteriæ venalis, & tertia, rami venæ arterialis: quas proculdubio coniungit caro mollis rara, causata ex sanguine magis tenui, & magis subtili, ex quo nutritur, & sustentatur in esse. Est ergo pulmo mollis, rarus, ad albedinem declinans, & plurimorum meatuũ, quatenus in ipso capiatur aer: & digeratur, & expellatur superfluitas eius ab eo: sicut creatum est hepar secũdum ꝙ melius in cõparatione ad cibum. Mollis autem est, vt sit præparatus duobus motibus secundũ attractionẽ, & respirationẽ, quos tamen motus cõsequitur ex parte thoracis. Carnis autem ipsius est iuuamentum, vt adimpleat rimas, & coniũgat ramos. Declinatio autem ipsius ad albedinem, est propter dominium aquæ super illud, quo nutritur, & propter illius plurimam frigiditatem: est enim sedes aquæ, vt per ipsam confortetur virtus anhelitus in expulsione fumorum calidorum. Et continuatur etiam aeri, adiuuans ipsum in festinando ad cor cum facilitate: sed raritas eius est, vt redeat ad attractionem aeris, & recipiat ipsum. Aeris enim penetratio non est solummodo in canna: immo plurimum euadit ad corpus pulmonis ex eo: & propter hoc est multiplicatio ipsius aeris in eo, apparens manifesta. Et est aliud iuuamentum raritatis ipsius, vt adiuuet in constrictione ad expulsionem. Præparatur igitur duobus motibus: & propter hoc aperitur pulmo cum inflatione, & clauditur cum exufflatione: ipsius tamen constrictio sequitur constrictionem thoracis, & dilatationem dilatatio, sicut dictum est: & hoc ne locus sit vacuus. Et est simile videre in spongia, quæ compressa manu coarctatur in spatio breui, & angusto: quæ si explicetur, sequitur eam spongia, & ingreditur eam aer, & dilatatur, & redit ad locum amplum, sicut primo fuerat. Et pulmo est diuisus in duas partes, in quibus attenditur ipsius geminatio, sicut est geminatio cæterorum membrorum in homine: Licet dubitetur de hepate, vtrum geminetur in homine: licet in piscibus duplex sit hepar à duplici lacerto. Et quia homo habet hemicraniam, & patitur quandoque paralysin vnius partis, & non alterius, ideò cognoscitur geminatio

partium

A partium in cerebro. Iuuamentum verò partitionis pulmonis in duas partes, vt nō cesset anhelitus, propter nocumentum vni duarum partium adueniēs. Et vtraq; diuisio ramificatur in duos ramos: licet in latere dextro, quasi non reperiatur ramus, cuius iuuamentum non est magnum in anhelitu, sed est ibi tanquam lectus substratus venæ concauæ ascendenti ad cor cum nutrimento sanguineo cordis. Et secundæ diuisiones pulmonis sunt sicut primę ipsius diuisiones: & vt sint tanquam digiti ipsius propter bonam compressionem cordis. Veruntamē addictio sectionis in dextra est ad hoc, vt occupet spacium pectoris, & æquet ipsum, quoniam declinatio cordis est magis ad sinistrā partem. Et pulmo insensibilis creatus est in se, & immobilis per se, quoniā ipsum non penetrat neruus aliquis: & omnis sensus, & motus influens influit per neruum. Cooperimentū tamen ipsius, panniculosum, & neruosum est, vt sit ei sensus aliquo modo in superficie, secūdum ꝙ determinatum est. Et pulmo ipse substernitur cordi, sicut culcitra sustentans, & leniens ipsum. Et gibbositas ipsius est à parte dorsi: & est duplex, vt melius recipiatur in concauitatibus à duabus partibus spinæ. Concauitas autem ipsius respicit anteriora magis, ad hoc, vt amplectatur facilius cor, & melius. Et spissitudo maior est apud exitum cannæ: postea descendit attenuando se gradatim vsq; ad sui terminū: & inspissatio eius est superius magis necessaria, ad subleuationem meliorem capiti cordis magis B lati, & magis spissi, quare indiget fulcimento spisso, & molli superius. Sed consequenter cædit hæc spissitudinis necessitas: vnde postea attenuata est, secundum ꝙ proportionaliter cor ad acuitatem tendit, & sublimitatem. Et comparationem etiam habet ad folium, quod positum est in custodia, & protectionem fructus, sicut ipse positus est in protectione, & custodia cordis. Iuuamentū autem quantitatis augmentatæ, quæ est supra ipsum, est multiplex. Et vnum est, vt sit cōtinens pulmonis aeris, qui sufficiat pluribus pulsationibus cordis. Si enim numerus inspirationum, non pulsuū, propter paruitatem pulmonis cogeretur adęquari, iam cessarent plurimæ nobiles operationes, sicut emissio longæ vocis: quæ necessaria est in sermonibus, vociferationibus, & cantibus: & non posset detineri inspiratio coram se fœtida, & corrupta, neque etiam in hora deglutitionis, immo accideret, vt superoccuparentur inspiratione, & expiratione. Quare diu permanere non posset, quādo necessaria est plurima quantitas ipsius, vt spiritui cordis sit materia sufficiens, dum summergitur in aquis animal, aut quando necessarium est ei vocem prolongare cum continuatione, aut quando abhorret attractionem aeris propter corruptionem, & fœtorem eius. Et etiam notandum, ꝙ quædam animalia sunt habentią pulmonem, quędam autem non: quæ autem sunt ambulabilia, & sanguinea pulmonem habent. Et piscibus loco pulmonis sunt branchiæ. Et in quibusdam animalibus C loco pulmonis, sunt canales. Delphinus quoque, & lepus marinus, et animalia alia, quæ sunt communia terræ, et mari (quæ arabicæ cenalia dicuntur) et pisces respirant vaporē per branchias: paucus enim vapor sufficit eis, cum participēt multum frigiditatis. Vtrum autem aliqui pisces respirēt aerem, dubitatur, propterea, ꝙ dicunt piscatores de delphino, quod quando dormit in superficie aquæ, sentiunt ipsum stertere: et Galenus promisit se tractaturum hoc.

De Anatomia oculorum.

CReauit Deus caput animalis, et posuit ipsum in superiori parte animalis, pręcipuè ꝑꝑ oculos. Et anteriorem partem capitis eleuatiorem fecit, vt oculi in illa parte siti essent in eminēti, instar speculatoris vndiq; prospicientis aciem, siue exercitum vndique in plano positum: sic et oculi compaginem inferius speculantur. Vnde quædam animalia paruum habent caput, et decliues habent oculos, positos in quibusdam neruorum extremitatibus, quos qnq; emittunt à se qnq; retrahunt ad se, vt patet in limace, cuius extremitates vulgus cornua vocat. Quibusdā verò animalibus illæ extremitates protensæ duriores sunt, neq; retrahi possunt, sed habent quędam defensoria supposita, quasi duos clypeos duorum oculorum, vt patet in cancro. A cerebro autē exeunt duo nerui, quorum vterq; duobus panniculis est obuolutus, à duabus matribus siue meningibus ortum ha- D bentibus: qui panniculi ad duos orbes oculorum tandem peruenientes, ibi dilatantur per circuitū, vt intra se deglutitionem humorum possint accipere. Est ergo crystallinus humor, qui grādo gracialis ab Aristotele appellatur, quia in forma, et colore est similis glacici, in profundo, et medio positus duplici ex causa, quia medium dignior est situs in custodia, et vt à circunstantibus iuuamentū accipiat vndiq;. Iste humor in posteriori parte sphæricā habet formā, in anteriori aliquātulum planā, et hac ratione, qm̄ si vndiq; haberet sphæricā, imago rei visæ quodā modo lubricaret super ipsum, et tangeret in pūcto. Itē anterius planū est, vt parua corpora visa multā haberēt in eo sectionē. Iste autē humor diaphanus, et transſlucens est, vt sit susceptibilis omniū formarum intra se. Post crystallinum humorē interius versus cerebrum positus est vitreus humor, qui sic appellatur, quia vitro liquefacto assimilatur: cuius color medius est inter rubrum, et album similis vitro. Et est iste humor ad rectificandum nutrimētum crystallini humoris, et vt fiat gradatio sanguinis dum conuertitur in crystallinum humorem. Si enim perueniret sanguis in suo rubore ad nutrimentū crystallini, inficeret ipsum, et faceret omnia visa apparere rubra. Et eleuatur iste humor ad maiorem circulum crystallini, faciendo semisphæram circa ipsum. Et se habet iste humor ad crystallinum in comparatione stomachi ad hepar. Exposita autem parte vitrei humoris, exterius crystallinum positus est albugineus humor, qui similis est albumini oui. Cuius finis multiplex est, scilicet, vt ex

humorositate sua defendat crystallinum humorem ab arefactione aeris exterioris:qui quidem humor est defensoriū crystallini est alia parte,& est superfluitas illius,sicut vngues, capilli, cornua sunt superfluitates animalis,& defensoria eiusdem. Item iste humor præponitur crystallino, vt fiat gradatio lucis,& imaginis ad ipsum crystallinū,quia natura non sustinet repentinas mutationes:vnde isto læso destruitur visus. Item iste humor liquidus est,vt ex liquiditate imago rei ingrediens distinctionem suscipiat. Et est iste humor positus in foramine vueæ tunicæ, quod quidem foramen, pupilla oculi appellatur. Interior autem panniculus ad maiorem extenditur circulum crystallini humoris, claudens intra se ferè duos humores, s.crystallinum ferè, & vitreum ex toto: & vocatur tunica secundina,quia à secunda matre.s.pia matre nascitur. A qua quidem tunica, in eodem termino nascuntur aliæ tres tunicæ,s.vna quæ inferius reflectitur, interponens se crystallino humori, & vitreo,separatorium illorum ex vna parte,& vocatur retina instar retis:partes habet innumerabiles ex venis,neruis,& alijs. Ab eodem loco nascitur tunica alia:quæ aranea nuncupatur,perficiēs sphæram cum retina,circundantem crystallinum humorem: & dicitur aranea,qui ad modum telæ araneæ subtilis est,ne impediat lumen ingrediēs ad crystallinum,& albugineum. Ex alia parte extra hāc tunicam,ab eodem loco,cum ea tunica nascitur alia tunica, cum secundina sphæram perficiens exterius:hæc tunica appellatur vuea, quia perforatur ad modum, vuæ suspensorio eius ablato. Figurā illius,& colorē cœlestem habet, colorem.s.medium, admixtum.s.nigro secundū maius, & albo secūdum minus: quia si ex toto esset albus,nimiū disgregaret visum:si niger ex toto,nimis congregaret. Tunica aliquantulū est spissa,* interius autē mollior, vt sit similis in mollitie crystallino:exterius durior,vt sit corneæ tunicæ similis. Rugosa autem est circa ipsum foramen,vt quādo opus sit,constringi possit ad modū bursæ,& hoc qn̄ virtus laxatur,& indiget recreatione:& quādo opus est dilatari possit, qn̄ visus diffusione lucis indiget. In foramine huius positus est albugineus humor,qui illas replet rugas interius:qui quidem humor qn̄q;constringitur,qn̄q;dilatatur,secundū dilatationē,& constrictionē illius foraminis. Itē ab exteriori panniculo oritur tunica, proximo loco includens secundinam, procedens ad modū sphæræ, quæ sclerotica propter sui duritiem appellatur,à qua nascitur tunica cornea,cum ea sphęram vnam perficiēs, quæ assimilatur cornu lucido bene abraso, & polito in luciditate, & in duritie: vt ex illa duritie defendat interiora, & ex sua luciditate sit diaphanum siue peruium luci. Vnde per mediū ipsius apparet circulus latus, foramen habens in medio de vuea tunica:qui quidem circulus,oculi corona appellatur. Et hęc tunica in sui constitutione quatuor habet cortices: & si destruantur duo vel tres illorum, quartus remanet:quo destructo omnes destruuntur. Vltimo loco superuenit coniunctiua, coniungēs omnes illas partes, quæ nascitur à quodam neruo,& non à matribus. Et componitur hæc tunica ex carne alba, & humida,& tenera,& ex neruis, et venis subtilibus: et habet foramen in medio,per quod apparet corona oculi,quæ est pars vueæ tunicæ,quæ pupilla appellatur: quæ propter suam profunditatē prætendit aliū colorem album: quæ re vera cum ibi sit,sicut aqua nimis profunda, apparet nigra,cum tn̄ ea sit alba. Habet autem hęc tunica sex paria lacertorum siue musculorum, totum motum oculi perficientium: quorum vnus mouet oculum sursum,alius deorsum, alij ad duos angulos, vnus ad angulum domesticum siue lachrymalem,alius ad angulum syluestrem. Item sunt alij duo ex trāsuerso positi,qui mouent oculum circulari motu. Et de compositione oculi hæc sufficiant.

*Al. anterius.

E F G

De Anatomia aurium.

CReauit Deus aurem,vt deseruiret auditui. Cuius interior figura est anfractuosa,quoniā breue est cerebri ad aurem spatium:si autem recto tramite intraret aer ad cerebrū, ex sua qualitate,et substantia læderet cerebrum:propter hoc anfractuosus est eius meatus,vt per tā breue spatium prolongaretur. Et eius foramen à petroso osse incipit, quod medium est inter os, et petram, sicut conchæ piscium,et propter hoc vtriusq; suscipit denominationem. Et similiter anfractuosus est,vt in prolatione variæ voces,et variæ ipsarum differentiæ percipiantur, et cū ipso perficiat tinnitus necessarios:quæ non acciderent si directus esset transitus. Et eadem est causa,quare prolongatur iter aeris per aurem,cum causa quare prolongatur per tracheam,s.ne lædat cerebrū,ibi verò ne lædat cor ipsum. In interiori autem cōcauitate ossis petrosi, sine comparatione manet aer quietus,ibi autem discernuntur omnes vocum differentiæ. Et se habet illa pars ossis petrosi ea comparatione ad auditum,in qua se habet crystallinus humor ad visum. Residua verò pars ab osse petroso extra apparens,chartilaginosa est,non tamen mollis sicut caro,vt debitam figuram sibi retinere possit:neque tam pura sicut os,vt flecti possit,non frangi ad offendiculum. Posita est auris ad latus, non in anteriori parte sicut visus, quia immutatio visus directè procedit, sed mutatio auditus indifferenter. Item nerui audibiles procedunt à media cellula, propter hoc sub illa lateraliter posita auris: et potius sub capite,quàm superius,ne propter ipsos impediretur auditus. Item quidā panniculus exit à neruo descendente à quinto pari neruorum cerebri, qui interius inuestit os petrosum, et totam præstat ei sensibilitatem quam habet: et est foramen ad ipsam aurem, in comparatione pupillæ ad oculum.

H

De Anatomia nasi.

NAsum creauit Deus præcipuè propter tria iuuamenta. Quorum vnum est vapor deferens odorem

A odorem rei odoriferæ, recipiatur in concauitatibus ipsis, & ibi quodammodo temperetur, & præparetur odoratui. Aliud est, vt aer recipiatur ibi in magna quantitate, pro parte transmittendus ad pulmonẽ, pro parte ad cerebrũ. Sicut.n.constringitur, & dilatatur, & infrigidatur per aerem, & sic cerebrum suo modo: quod ne lædatur ab aere recepto, subitò recipit ipsum tãquam pręparatoriũ, mediante colatorio isto, sicut, & trachea arteria. Tertium iuuamentũ est, vt sit vnum emunctorium superfluitatum cerebri: vnde longam, & eminentem habet formam, s. vt tegat mucilagines exeuntes à cerebro, & celet eas. In interiori autẽ parte iuxta duram matrem, est quoddam concauum os duo habens foramina, per quæ intrat odor, & exit mucilago. In ossis concauitate iacent duę caruncula spongiosæ, instar duarum paruarum mãmillarũ, à quibus sugitur fumus, qui est vapor deferens odorem. Sub quibus mãmillis sunt duo ossa foramen triangulare habẽtia, quę coniungitur ad vnũ latus eleuatũ secundũ* foramen nasi, & duos angulos: à termino quorum inferiori adiungitur chartilago quædam, sicut in alijs locis, coniungens carnem cum ossibus, quasi inhæsio carnis pendentis circa foramina nariũ. Item in folijs narium sunt duo lacerti, quorũ motus dilatatur, & constringitur in horis necessitatis, vt in impedimentis diaphragmatis. Item superius in radice nasi sunt duo foramina exeuntia ad angulos lachrymales oculorum, quibus exeunt lachrymæ: signũ huius

*Al. formam.

B rei est s. qñ collyrium apponitur, eius odor sentitur: sed sapor lingua percipitur. Item fere ab* interiori parte nasi directè post palatum procedunt foramina duo quadam tela interposita vsque ad radicem linguæ. Quorũ iuuamentum est, vt intret aer ad cor refrigerandum, & pro parte exeat, ne totus cadat in offensionem* vocis: vnde illi, qui habent illa foramina stricta, vel oppilata, imperfectè, & confusè formant voces. Sed quæritur, quare inter cætera organa sensuum, semper aures, ac nares sint patulæ, alia qñq; aperta, cum cõtinua operatio debilitet sensum: vt patet in oculis pisciũ, qui non discernunt inter medios colores ꝑꝑ debilitatem visus ex continua apertione: & in hominum odoratu, qui non discernunt inter medios odores, sed inter extremos tantum, scilicet inter fętidum, & aromaticum. Ad hoc potest dici, ꝙ nares semper sunt apertę, vt per ipsas continua fiat inspiratio aeris ad infrigidationem cordis, dum os clauditur, cum vehemens odoratus non sit necessarius hominibus, sicut quibusdam brutis, quæ mediante odoratu nutrimentum acquirunt.

*Al. inferiori.

*Al. descensionem.

De Anatomia oris, & primum linguæ.

CReauit Deus os tanquam necessarium instrumentum gustus. In cuius radice sunt duo foramina interius: vnum foramen ad ventrem inferiorem, per quod intrat cibus in stomachum: aliud ad ventrem superiorem, per quod intrat aer ad cor, & pulmonem. Est ergo os vas vniuersalis

C organorum locutionis in homine, & vociferationis in brutis, quæ sunt dentes, labia, palatũ, & lingua, & vua, & duæ amygdalæ. Sunt autem linguæ multa iuuamenta: vnum est decisio vocis, & extractio literarum: aliud iuuamentum, est conuersio cibi masticati: tertium, est discretio gustus. Et ei præstat sensibilitatem quidam neruus descendens à quinto pari neruorum cerebri, qui circundat ipsam. Sub radice linguæ sunt duæ concauitates, quæ fontes siue hauritoria appellãtur, in quibus saliua digeritur. In istis concauitatibus sunt quædam carnes glandulosæ, quæ parant humiditatem organis oris, ne ex nimio motu arefiant. Componitur autem lingua ex carne alba cum rubore, ex venis minutis, & subtilibus, deferentibus sanguinem per diuersas partes eius. propria figura est linguæ, vt sit mediocriter lata, longa, spissa, acumen habens in suo principio: vnde qui habent linguam nimis acutam, vel nimis obtusam, peccant in formatione vocis. Habet autem lingua ix. musculos in sui compositione, varios eius motus perficientes: & habet binos, & binos musculos singulis motibus deseruientes, non enim tanti, & tam varij motus ab vno musculo poterãt perfici. Veniunt autem duo musculi ei ab additamẽtis sesaminis, i. quibusdam paruis officulis ad modum seminis sesami, & sunt supplementa spondylorum colli. Primi ergo duo à latere subintrant linguã, facientes motum dilationis. Veniunt autem alij duo musculi ei à superiori parte lambdæ, directè

D subintrantes ipsam, facientes motum circumuolutionis. Veniunt verò ei alij duo ab inferiori mãdibula, vnus ab vna parte, alius ab alia facientes motum duplicationis. Venit iterum ei musculus vnus à superiori parte lambdæ, attingens vsque ad medium linguæ, faciens motum retardationis. Et sicut cerebrum diuisum est in multas partes, vt si impedita fuerit operatio vnius virtutis, & partis, vigeat altera pars: sic et lingua diuisa in duas partes consimiles, vt si fortè paralytica sit vna medietas, reliqua motum suum, & sensum non amittat.

De Anatomia dentium.

CReauit Deus dentes propter multiplex iuuamentum, s. propter decisionem cibi ad pręparandum stomacho, et meliorem decisionẽ vocis, et ꝑꝑ arma in quibusdam animalibus, sicut in apris. Horum tres sunt species secundum tres speciales decisiones ciborum. Quidã enim dicuntur incisores siue incisiui, qui lineare habęnt acumen ad modum cultelli: quorum officium speciale, est frangere, siue incidere. Quidam dicuntur canini, qui pineale habẽt acumen: quorũ speciale officiũ est frangere, siue constringere. Quidam latam habẽt figuram superius, & asperam sicut mola: quorum speciale officium est molere, & remollire, et in minutissimas partes cibos diuidere. Infiguntur autem dentes gingiuis in quibusdam caueis per fortia ligamenta, quorum radices teguntur quibusdam additamentis carnium. Maiores autem dentes per plures radices figuntur, parui dentes

per pauciores,vt per vnam,vel duas.In brutis animalibus,ſicut in hominibus, vnicus eſt ordo dẽtium:prӕterquam in quibuſdam,vt piſcibus,in quibus eſt multiplex ordo dẽtium, ſed vna maneries tantum,ſ.dentes fractores ſiue canini:non enim eſt eis neceſſe niſi, vt frangant cibos,nõ enim poſſunt molere,& diu tenere in ore,& hoc aqua impediẽte,quӕ ſubintrat:ſimiliter in lupis multiplex eſt ordo dentiũ.Quibuſdã etiam dantur dentes ad armaturã,ſicut apris:& ſicut cornua dãtur alijs, ad armaturam.Quӕdam animalia habent duas maneries tantum,ſicut inciſiuos,& molares, vt oues,& boues,& equi,& cӕtera alia multa. Dicunt autem ſecundum curſum naturalem in homine,& numerum xxxij.dentes,xvj.in ſuperiori mãdibula,& totidem in inferiori. Vnde ſuperius in anteriori parte duo inciſores,poſtea duo quadrupli,vnus ex vna parte,alius ex alia.qui duo dẽtes vltimo adueniunt,ſicut poſtremò tempore creſcunt ipſius crementa, ſ.in iuuentute. E

De Anatomia vuulӕ.

VVula autem eſt quoddam membrum ſupra radicem linguӕ ſitum : & apparet viſui aperto ore,& demiſſa lingua. Huius eſt iuuamẽtum duplex,ſcilicet,vt detineat aerem,ne ſubitò intret cum ſuis nociuis qualitatibus ad ipſum cor, aliud ad meliorem formationem vocis , eſt enim quaſi ſecunda cãna vocis,epiglottis verò prima. Vnde illi,qui habent inciſam vuulam,aut deperditam,plurimum habent raucam vocem . Vnde Hippocrates in prognoſticis: || Vuulam incidere timendum eſt. Subiacent ei duӕ pelliculӕ,quӕ galſamach dicuntur,iuuantes ipſum in ſuo officio. Duӕ amygdalӕ ſunt,quaſi duӕ auriculӕ ante os gulӕ,quodam modo claudentes cibum:& vuula media inter has,ne declinet in hanc partem,vel illam. F

In libr.progno. com. 3.t. 21. 4. 209.e

De Anatomia gulӕ.

GVla eſt quoddam membrum compoſitum ex duobus panniculis,recipiens cibum,& potum intra ſe,qui fertur ad ſtomachum . Huius interior panniculus componitur ex villis longitudinalibus,ex quibus habet vehementem attractum:exterior verò panniculus componitur ex villis latitudinalibus,ex quibus facit compreſſionem eorum,quӕ recipit : & componitur ex alijs villis tranſuerſorijs,ex quibus habet aliquantulum retinere:propter hoc difficilis eſt vomitus.| Procedit autem gula directè vſq; ad quartum ſpondylum pectoris. Vnde ibi incipit declinare verſus dexteram partem,donec coniungatur cum diaphragmate, cum quo alligatur fortiter . Poſtea declinat ab ipſo,donec perueniat ad locum vbi coniungitur cum ore ſtomachi,vt circa xij.ſpondylum.Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipſa gula, ſcilicet, vt faciat venӕ concauӕ locum tranſeunti ab hepate ad ipſum cor. Si quӕritur vtrum ipſa gula cum ore ſtomachi continuetur, poteſt dici,quòd continua eſt cum eo,tamen habens aliam compoſitionem,quoniam os ſtomachi magis eſt neruoſum, gula verò minus. Continuatur verò gula ſuperius cum palato. G

De Anatomia ſtomachi.

CReauit Deus ſtomachum,membrum concauum,& oblongum:rotundum in ſua lõgitudine: concauum ꝑ meliorem receptionem : rotundum,ne ſi eſſet anguloſus,colligeret in ſe nociuas ſuperfluitates:oblongũ, quia ſi fuerit penitus rotundus, impediret ipſum diaphragma à motu ſuo,& ipſa ſpiritualia: vnde illi,qui habent ſtomachũ rotundũ, poſt prandium difficulter inſpirant & expirant. De tali loquitur Galenus, Vidi quendã,&c. Habet autẽ ſtomachus duplex os,vnũ inferius,quod clauditur quãdiu celebratur digeſtio prima: poſtea aperitur,& erit maſſa in eo contẽta ad inteſtina. Os verò ſuperius neruoſum eſt valde. Nam quidam neruus craſſus deſcendit à cerebro,& intrat gulã,& per ipſam deſcendit ad os ſtomachi,in quo dilatatur,vt ipſum efficiat multum ſenſibilem,vt ex ſenſibilitate ſua ſentiat ſuam inanitionem,ſimiliter,& repletionem. Membra enim inanita trahunt à venis,venӕ verò ſugunt ab hepate, hepar à venis meſeraicis, meſeraicӕ ab inteſtinis,& ſtomacho,ſtomachus autem inanitus appetit:vnde ſi prędicta patiuntur oppilationẽ, ſtomachus patitur faſtidium.Componitur autem ſtomachus ex duobus panniculis,quorũ interior eſt magis tener,& magis neruoſus,exterior verò ſpiſſior,& magis carnoſus,interior verò panniculus componitur ex quibuſdam filis longitudinalibus, quibus mediantibus fortiter attrahit : & ex quibuſdam tranſuerſis. Exterior verò panniculus componitur ex filis latitudinalibus,vt comprimat,& exprimat maſſam in ſtomacho contentam,quando opus eſt. Sed quӕritur cum virtus digeſtiua fundetur in exteriori pãniculo,ſenſibilitas in interiori,quare neruoſitas ſit magis interius, quã exterius.Ad hoc dicendum,ꝙ digeſtio viget ſecundũ caliditatẽ: calor autem agit in partes remotas ſicut in propinquas,ſenſus autem tactus in propinquas tantũ: propter hoc pãniculus deſeruiens tactui,magis neruoſus eſt.Aſcendunt autem exteriorem panniculum venӕ,& arteriӕ,deferentes ſanguinem ad eius nutritionem , quia carnoſus eſt , & caro habet nutriri ex ſanguine : quӕ tandem venӕ,& arteriӕ dilatantur in tantum,ꝙ circundant totum ſtomachum,& inteſtina in modum cuiuſdam ſacci,quod tegmen,& girbus appellatur. Et eſt ſpiſſum,carnoſum,pingue,vt intus detineat calorem naturalem ſtomachi. Pinguedo enim extra circundãs ipſum,claudit fumos calidos ne euaporent,ſicut patet in cibis pinguibus : & ſub pinguedine ſupernatante diutius retinetur calor. Et talem habet ſitũ,& poſitionem ſtomachus. Et ſuperior eius pars declinat verſus ſiniſtrã, vt det locum hepati ſuperiacenti ſibi lateraliter in dextra parte. Secundum magis tamen declinat eius ſuperior,quã inferior pars,quia maiorem locum occupat hepar,|quã ſplen, cum in ſe cõtineat H

hepar

A hepar materiam,& nutrimentum totius corporis: Splen verò vnam eius superfluitatem, s. fęcem, siue sanguinem melancholicum,qui transmittitur ad superiorem partē stomachi, vt ex sua stypticitate,& acetositate prouocet appetitum: vnde styptica,& acetosa prouocant appetitum. Et hoc est vnum iuuamentum splenis à superiori. Aliud autem iuuamentum inferius est,quia quamuis ex complexione sit frigidus,& siccus,tamen ex calore actuali,quem habet in se,calefacit stomachum inferius. A cysti autem fellis transmittitur cholera ex alia parte ad stomachum propter digestionem confortandam, & propter eius nutrimentum. Vnde stomachus debet habere triplex nutrimentum,vnum à massa,quam continet in se, aliud à sanguine transmisso sibi ab hepate, tertium à cholera sibi transmissa à cysti fellis. Hepar autem in sua concauitate, quæ sima appellatur,amplectitur vnam partem stomachi, vnde illa pars cæteris calidior est.

De Anatomia intestinorum.

CReauit Deus plura vasa fæcum,in longitudine sua inuoluta,& reuoluta, vt morā faciat in eis massa cōtenta,donec attrahatur ab hepate per venas meseraicas,id quod subtilius est, & melius ad nutritionem omnium membrorū. Si enim omniū vnum vas esset,& breue ipsarū fęcū, statim sępararetur fæx illa à corpore. Vnde duplex accideret incommodum,resumptio cōtinua ciborum,& continua desessio. Per primum impediretur homo à suis negocijs alijs,& oporteret eū semper vacare super acquisitionem victus: per secundum,& turpe haberet nocumentum,& potius assimilaretur beluæ,quam creaturæ rationali. Itē alia est ratio melior,quare sunt longa,& inuoluta. s. vt nutrimentum contentum in intestinis euadat, et elabatur à primo ordine venarū meseraicarū, reuolutione sequente redeat ad tertium ordinem. Quia multiplex est ordo venarum meseraicarū: quarum quædam sunt à stomacho,quædam ab intestinis: quæ quidem venæ in multis locis subintrant ipsa intestina, quædam superius, quædam inferius: quarum venarum orificia contiguantur cum fęcibus ipsis. Sunt autem sex intestina numero: quorum primum est duodenum siue portenarum,secundum ieiunum,tertium inuolutum siue ileon,quartum cæcum,siue orbum,aut monoculum,quintum colon,sextum extale,vel extensum siue longaon. Quorum intestinorum superiora tria sunt graciliora, & subtiliora propter hoc,vt facilius penetret ad ea virtus delata ab hepate, quia massa in eis contenta,et subtilior,et liquidior est. Tria verò inferiora sunt crassa,quia massa in eis contenta crassior est,et terrestrior,pungens,et mordicans ipsa vasa,in quibus cōtinetur. Primum autem intestinum,quod dictum est,duodenum appellatur,quia continet xij. digitos eius,cuius est in longitudine: et coniungitur ipsi stomacho inferius,sicut gula superius. Differunt,tū quia largum est orificium gulæ plus,quā illius intestini; et ipsa gula crassiorem,et fortiorē habet cōpositionem propter massam crassiorē,quam in se continet,quæ est liquidior qn̄ descendit in hoc intestinum. Dominatur autem in hoc intestino neruus secundū latitudinē, quo mediante expellit contenta à se. Et componitur ex duabus tunicis sicut quodlibet aliorū: tamen debilem habet expulsiuam: attractiua verò nō oportet, vt fortem habeat, quia stomachus superpositus expellit à se quod continet ipsum intestinum: & inferius intestinum trahit ab ipso intestino: et massa ex sui grauitate se ipsam deprimit. Est autem hoc intestinum rectum extensum duplici de causa: quarum vna est, vt det locum hepati à dextra parte,et spleni à sinistra: alia causa est, quia omnis penetratio per rectum,et extensum facilior est,quā per nodosum,et tortuosum. Post hoc intestinum sequitur aliud, quod ieiunū appellatur: quia in animalibus mortuis vacuum inuenitur. Cuius rei causa duplex assignatur: vna multitudo venarum meseraicarum sugentium ab ipso fortiter massam in eo coadunatā: alia causa est multitudo choleræ descendentis à cysti fellis ipsum pungentis, et mordicantis ipsum,et cogentis ad expulsionē. Sed quæritur,quare nō accidat idē de inferioribus intestinis. Ad hoc dico,ꝙ cholera in stomacho pura est,et sine admixtione cum massa,et propter hoc magis violenta,quā in alijs intestinis,in quibus admiscetur cū fęcibus,et vires suas amittit. Hoc intestinum sequitur aliud,quod ileon appellatur,ab ile,qm̄ confusum,siue inuolutum appellatur,quia multas habet inuolutiones propter multiplicem ordinem venarū meseraicarum ad ipsum descendētium: cuius inuolutionis ratio superius assignata est. Post hoc sequitur aliud,quod orbū,siue monoculū appellatur,quod crassum,et gibbosum est absq; inuolutione,vt in eo tota fęx colligi possit: quia in isto intestino primo fit putrefactio massæ,quia colligūtur ibi sordes, vt simul expelli possint, quia facilior est expulsio fęcis in summa,quam illius dispartitæ. Item aliud est in causa. s. ne descendant in colon,et ibi ex crassitie, et multitudine faciant oppilationem. Item aliud est in causa, vt colligātur sordes,siue fæces,vt excusetur homo à continua desessione: quod accideret,si statim quādo acciperetur,descenderet fæx illa. Item hoc intestinum declinat magis in dextram partem,vt confortetur per calorem hepatis in illa parte existentis. Crassam amplam habet cōpositionē,ne lædatur à crassitie fæcis contentæ in ipso. Habet autem vnum solum foramen,et hoc propter situm suum, & positionem. Non dico,ꝙ sicut stomachus, quia stomachus protenditur in longum, vnde facta sunt ei duo orificia, vnum inferius,et aliud superius: istud verò eleuatur in gibbositatem, et latus versus dextram: et vt dictum est,vnum foramen habet à latere, cui iunguntur duo foramina duorum intestinorum,quorum vni continuatur inferius, & alteri superius. Et decipiuntur quidam dicentes in stomacho crassari fęces propter nimiam suctionem venarum meseraicarum ab ipso, cum

paucæ,vel nullæ ad ipsum dirigantur.Post hoc intestinum sequitur aliud,quod colon appellatur à colando,quia angustum est ad modum colatorij. Istud inuolutum est,vt fiat gradatio fęcis cõtentæ in orbo ad ipsum,ne simul tota fæx ad vnum descendat:vnde in ipso diuersæ accidunt passiones propter eius angustationem, & fęcis crassitiem. Eius inuolutio incipit ab vna parte, & flectitur in oppositum, & tandem redit ad medium, vbi coniungitur cum ore vltimi intestini, quod longaon vel extensum appellatur. Et in sua extremitate quatuor habet lacertos,quibus mediantibus anus clauditur,vt teneatur fæx,& expellatur. Istud autem intestinum habet villos longitudinales, quibus mediantibus fortem habet attractionem. Sed quæritur, quare non habeat villos latitudinales propter compressionem,quæ ei necessaria esset. Ad hoc dicẽdum,quòd,ab extrinseco habet iuuamentum fortis expulsionis, quia in mirach pellicula inuoluente intestina sunt octo lacerti, quibus mediantibus fit expulsio fortis ab isto intestino. Hoc autem vltimum intestinum,rectum,& extẽsum est ratione superius assignata: sed proximum suprapositum s.colon, est inuolutum, ne si esset rectum,& extensum,fæx tota descenderet in ipsum,quæ debet colligi in orbo paulatim, & successiuè Et in illa comparatione se habet orbus ad stomachum, colligendo eius superfluitates, in qua comparatione se habet vessica ad hepar, colligendo eius superfluitates. E

De Anatomia hepatis. F

ET creauit Deus hepar,vt esset vas generationis sanguinis,& origo venarum:tñ in hoc dissentiunt Aristoteles,& Galenus. Vult enim Aristoteles,ꝙ cor sit principium sanguinis,& probat, ꝙ hepar non,his rationibus.Hepar enim componitur ex venis: componẽtia verò sunt priora composito:ergo hepar non est principium venarum. Item hepar carnosum est: & venæ potius à neruo, quam à carne nascuntur,neruo enim magis assimilantur. Item virtus vitalis influit à corde ad cætera membra: vita autem in calido,& humido consistit,& ita in sanguine: quare sanguis à corde. Gale.dicit,ꝙ ab hepate,hac ratione.Sanguis generatur ab hepate:ergo hepar est principiũ sanguinis.Item alia ratione. Superfluitates rei, originem illius circunstant: sed vrina est vna superfluitas sanguinis,quæ continetur in vessica: item sanguis melancholicus est alia superfluitas,quæ cõtinetur in splene:item sanguis cholericus est alia superfluitas,quæ cõtinetur in cysti:omnes istæ superfluitates, & earum vasa, collocantur circa hepar: ergo in hepate est principium sanguinis cum superfluitates circunstẽt ipsum. Ad hoc dicit auctor,ꝙ nihil prohibet sanguinẽ ortum habere ab hepate,licet hepar carnosum sit, vena autem sit neruo similis,sicut in luto crescit corallus. Potest autem dici,ꝙ tam cor,quã hepar,est principium sanguinis:sed primũ,& mediatũ principium est cor, ab eo.n.est calor artifex:hepar verò est principium immediatum,& proximum. Hepar concauum est ex vna parte,gibbosum ex alia,positum sub diaphragmate,declinans magis versus dextrã:Cõcauum,propter meliorem receptionem,recipit.n.stomachũ ex parte intra concauitatem suam: vnde habet plura additamenta,quædam minora,quædam maiora,quę se habent ad concauitatẽ stomachi in comparatione digiti ad manum:membra enim bonæ comprehensionis debent esse,sicut volæ manuum,&c.Extrinsecus autem gibbosum est hepar,vt forma eius exterior sit similis formę corporis interioris:corpus.n.interius rotundum est.Et hepar coniungitur spinæ dorsi:vnde secundum formam rotundam ei assimilatur. Ponitur autem in dextra parte ex directo,vt suscipiat supra se insufflationem cordis ipsum viuificantis. Ab inferiori autem concauitate hepatis exit quædam vena, quæ post suum exitum in vna parte diuiditur in plures ramos, s.in quasdam venas subtiles, quæ meseraicæ dicuntur:quarum quædam subintrant intestina,& sugunt ab eis:quædã verò subintrant stomachum,& ibi terminantur sugentes ab ipso,quod melius est,& subtilius.Prædicta autem vena ramificatur,& diffunditur per totam ipsius substantiam. Ex parte quidem eius gibbosa rami hepatis iterum conueniunt, & constituunt quandam venam maximam à gibbo hepatis, quæ caua vena appellatur:& dirigitur ad ipsum cor,vbi ramificatur interius in concauitate, quæ lactea appellatnr,quia quasi lacteus est humor ille,quem sugit ab intestinis, & à stomacho. G H

De Anatomia vessicæ,fellis, & splenis.

CReauit Deus singula vasa singulis superfluitatibus sanguinis,quia plura conferunt iuuamenta naturæ.In secunda enim digestione tres superfluitates exeunt à sanguine,s.spumosa superfluitas superius calida,& sicca,quæ cholera appellatur:et fæx inferius residet,quæ melancholia dr̃: et aquosa superfluitas, quæ admixta sanguini phlegma appellatur, intrans autem vessicam vrina dicitur.Fecit enim natura duas cystes,i. vessicas, maiorem s.et minorem, sed maiorem, s.vessicam vrinæ:minorẽ autẽ,quæ cystis fellis appellatur scilicet folliculus continens cholerã. Et supponitur ille folliculus,s.cystis fellis in cõcauitate hepatis,s.in loco generationis sanguinis, habens cõtinuationem cum hepate,et habet tres meatus. Vnus dirigitur ad fundum stomachi,quo transmittitur cholera in ipsum stomachum,propter digestionẽ confortandam. Alium habet meatum,qui ad intestina dirigitur per plures ramos, vt ad ieiunum, per quos transmittitur cholera ad mundificationem ipsorum intestinorum: vnde ex oppilatione cysteos fellis plures accidunt passiones in intestinis: cholera enim,quæ transmittitur,mordicando, et pungendo mouet intestina ad expulsionem. Habet autem meatum ad ipsum hepar, quo mediante sugit ab hepate, quod calidum est ad sui nutrimentum,quia calidæ, et siccæ complexionis est. Collum habet iste folliculus, in quo dominantur

minantur

A minãtur fila longitudinalia propter attractionem fortem. Componitur autem filis latitudinalibus propter expulsionem:& filis transuersis,propter retentionem. Proprium autem vas superfluitatis melancholicæ est splen. Ponitur autem splen inter duo membra calida,cor.s.& hepar, vt sua potẽtiali frigiditate inducat temperantiam in extremis,est enim melancholicæ complexionis. Et habet duos meatus: vnum,qui dirigitur ad os stomachi,quo mediante transmittitur melancholia ad illã partem,ad prouocandum appetitum: vnde ex oppilatione splenis accidit fastidium:sicut ex nimia apertione eius, & transmissione melancholiæ superflua, accidit bulimus, siue caninus appetitus: Alium autem meatum habet,qui dirigitur ad hepar,quo mediante fugit ab ipso, quod melancholicum est ad sui nutrimentum. Habet autem figuram linguæ aliquantulum oblongam, & ad modum cinguli cingit ipsum stomachum:ex altera parte coniungitur hepati,vt fugat ab eo,quod melancholicum est. Et propter hoc in passione splenis patitur stomachus,qm̃ nõ transmittit ad ipsum melancholiã in debita quantitate: patitur etiã hepar qñ non attrahitur ab eo melancholia in debita quantitate,qm̃ ex retentione eius in hepate infrigidatur hepar,& accidit error secũdæ digestionis.Cõponitur autem splen ex crassa carne,& dura,& melãcholica,rara tñ,& porosa,vt possit suscipere intra se melancholiam ad sui nutrimentum, cum melancholica superfluitas generetur ex sanguine,vt deportet sanguinem per mẽbra:neq;.n.est necessarium totã superfluitatem illam dispergi per mẽbra:necesse aũt fuit illã separari à sanguine,& vno loco deponi: donec eijceretur à corpore.

B

De Anatomia renum.

CReauit Deus duo colatoria,quibus separatur aquositas à sanguine,ne sanguis corrũpatur per ipsam:quæ quidẽ renes appellãtur.Et sunt duo potius,q̃ vnũ:quia si esset vnũ solũ,oporteret esse amplum,ꝑꝑ superfluitatem aquosam,quã reciperet, & sua amplitudine impediret alia mẽbra vicina sibi:propterea sunt duo parui, vt suppleatur officiũ vnius magni,quia non habet locum alijs mẽbris sufficientẽ. Itẽ alia est ratio,quare sunt gemini,vt si impediatur vnus aquosam superfluitatem recipiendo,accipiat eã alter pro maiori quantitate. Habet autem situm vnus in dextra parte, alter in sinistra,vt directè sibi opponantur: quia ille, qui est à dextra parte superius collocatur, & coniungitur hepati:ille qui est à sinistra,inferius locatur,vt amplificet locũ spleni.Sũt aũt renes ex solida substãtia,ꝑꝑ multiplex iuuamentũ:Vnũ est,vt concurrãt multa in paruo spatio,& recipiant multã superfluitatẽ in paruo spatio. Aliud est,vt sua soliditate resistãt humoribus,vt humori cholerico pungenti,& scindẽti,qui trãsit ad ipsos à stomacho.Tertiũ iuuamentum est,vt ex sua duritie & soliditate cõprimant sanguinẽ cũ superfluitate, ad modũ duorũ nodorum comprimentium aliquot meatus,rectificando sanguinem ad sui nutrimentũ,reprimendo aquositatẽ.Triplex enim est separatio sanguinis ab aquositate:prima in gibbo hepatis: secunda in caua vena,à qua transmittitur aquositas cum primo sanguine,quasi lotura carnium ad ipsos renes,quibus fit secunda separatio:in renibus verò tertia.Vnde si meatus renũ nimis aperiantur,vt sanguis fluat in vessicã,sanguis tunc exit in vrina. Habet autem renes duplex os: vnum superius, per quod trahunt ab hepate per quosdam canales,aliud,per quod emittitur inferius ad vessicam. Dirigitur autem quædã arteria à corde ad hepar per medium hepatis ad renes,deferens eis spiritum vitalem siue vitam. Item quædã venæ diriguntur ab hepate ad ipsos renes exterius,deferentes sanguinis nutrimentum ad exteriores partes renum.Interius.n.non habent renes venas,sed nutriuntur à sanguine, quem attrahũt per canales cum aquosa superfluitate.Coniunguntur autem renes cum quibusdam spondylis dorsi:vnde transmittunt eis vestem,quæ vestit eos exterius,& dant eis sensibilitatem. Habent autem figuram intus concauam aliquantulum,exterius gibbosam,& nodosam. Et circa orificia,quædam habent additamenta, quæ circundantur pinguedine, cuius ratio per similia alibi assignatur.

C

De Anatomia vessicæ.

SIcut creauit Deus proprium vas superfluitatis primæ digestionis,ita creauit proprium vas superfluitatis secundæ digestionis,vt vessicam vas vrinæ.Habẽt ergo renes duo emũctoria,quasi duos canales,per quos transuehitur vrina post separationem eius à sanguine in vessicam.Subintrant ergo illi duo canales exteriores tunicam vessicæ circa medium tumorem eius: & fluit vrina inter duas tunicas ex vtraq; parte vessicæ ad os illius: vbi tandem intrant per interiorem tunicam vessicæ penetrando ipsam:Et dum intrat vessicam vrina transmissa à renibus,clauditur exterius os vessicæ,ne aliquid exeat:& è cõuerso dum exit vrina à vessica, clauduntur duo prędicti meatus, ne aliquid subintret vessicam interim:& hoc per dilatationem interioris tunicæ, & comprehẽsionem eius cum exteriori.Contexta est autem exterior tunica ex filis longitudinalibus,& viget in ea magis attractiua:Interior autẽ tunica contexitur ex filis latitudinalibus,& hoc propter comprehẽsionem:& ex transuersis,propter retentionem.Os autem vessicæ cõstat ex quibusdam lacertis,quibus mediantibus constringitur,& aperitur in horis necessarijs. Duplicatur autem eius interior tunica ad exteriorem,& in fundo vessicæ, quia necessarium fuit,vt esset densa,& fortis, ne acutis humoribus,& sanguine melancholico scinderetur: quod accideret sibi,si subtilis esset compositionis.

D

De Anatomia matricis.

CReauit Deus matricũ radicẽ,vt esset instrumentum, & locus generationis in muliere. Cuius collum est in cõparatione virilis virgæ:& eius siphac,s.interior concauitas,est in cõparatione

oscheci, i. bursæ testiculorum, & hac comparatione se habent instrumentũ generationis in muliere E ad instrumentũ generationis in masculo, in qua sigillũ imprimens se habet ad sigilli impressionem in cera. Instrumentũ fœminæ habet figuram inuersam, & protensam. i. fundatã intus: instrumẽtum hominis habet inuersam, & protensam extra. Collum autem matricis lacertosum est, multas habẽs pelliculas, & inuolutiones ad modum bursæ, sicut, & collum vessicæ, vt possit dilatari, & cõstringi, qñ opus fuerit. Qm̃ ante horam partus ipsius fœminæ os matricis constringitur secundum oẽs suas plicas, ad modum rosæ, cuius folia cõplicantur antequã expandatur ipsa: vnde ita strictus est meatus colli matricis, ꝙ solummodo viam habet vrina per ipsum. In prima autem defloratione dilatatur collũ matricis, & rumpũtur quædam venæ subtiles, quæ sunt in dextra parte ipsius colli, & exit sanguis. Duplex verò est os matricis, vnum exterius, & apparet visui, ad quod terminatur collum matricis: aliud verò interius, in quo inchoatur collum. Istud verò os in hora conceptionis ita clauditur, ꝙ nõ posset ẽt acus intrare: ita enim disposuit natura, ne post conceptionem aliquid de spermate exeat, vel de alijs superfluitatibus subintret, & lædat fœtum. in hora autem partus ita dilatatur collũ matricis, ꝙ eius amplitudo ferè concauitati interiori ipsius matricis adæquatur, ad modũ rosæ, quæ tota expanditur secundũ omnes suas partes. interius autẽ circa mediũ tumorẽ ipsius matricis sunt duo additamenta inuersa, siue protensa, sicut duo cornua, vel duo capita mammillarũ, F quibus adhærent duo fœtus, vnus à dextra parte. s. masculus, alius à sinistra. s. fœmina. Sicut enim natura exterius præparauit duo instrumenta nutritionis. s. duas mammillas, ita interius duo suspẽsoria: & sicut plures sunt mammillæ extra, & intra, & plura sunt iuuamenta matricis interius, quæ etiã visui apparent. Vnde quidã persimile dicebant decepti, in muliere esse quinq; cellulas, quidam septem, quia tot fœtus possunt simul esse in matrice. Ad hoc dicendum, ꝙ sicut in arbore plura pira apparent, vel adhærent in stipite prouenienti ex arbore, à quo accipiunt nutrimẽtum, ita in matrice possunt plures fœtus adhærere vni additamento, à quo omnes accipiunt. Patiuntur autem ista duo additamenta duas distinctiones corporis mammillæ: vnam propter colligantiã vnius cũ dextra mammilla: reliquam, ob alterius cũ sinistra. Dicit Hippo. ꝙ si gracilescat dextra mãmilla, masculi abortum faciet. Ponitur inter longaonem, & vessicã, & illi est illud intestinũ, quasi culcitra super quam quiescit. In quibusdã collum matricis est gracilius, & lõgius, & tortuosius: & in quibusdam breuius, & rectius, & crassius: sicut in quibusdam viris virga gracilis, lõga, & tortuosa: in quibusdam, aliter disposita. Componitur autem matrix ex duabus tunicis, quarũ exterior magis carnosa est: interior verò magis neruosa aliquantulum, vt sensum possit habere, non tamen magnum, quia si nimium sensum haberet, matrix nimis læderetur in partu. Exterior autẽ spissior est propter G hoc, vt seruaret naturalem calorem: interior autem ligamentalis est, idest ex ligamentis, & componitur ex omni genere neruorum, s. longitudinalibus, latitudinalibus, & transuersalibus. Alligatur autem matrix spinæ dorsi fortiter posterius, & duabus coxis. Similiter eius ligamenta descendunt ad genua: à genibus vsq; ad pedes. Superius autem alligatur diaphragmati, cuius ligamenta ascẽdunt vsq; ad mammillas, & oculos. Sub istis autẽ additamentis extra ex vtraq; parte inferius propẽ os matricis ponuntur duo ianitores, quasi duo oua, s. testiculi, qui scilicet aliquantulum sunt latiores, quã testiculi maris, qui aliquãtulum sunt oblongi. Illi latiores propter humiditatem descẽdentem: isti oblongi, propter caliditatem. Creauit autem natura ista gemina, vt eis esset locus digestionis ipsius spermatis, ad hoc vt ex ipso esset materia corporis humani. Sunt autem vasa seminaria antecedentia, & consequentia, quibus defertur sperma, vel materia spermatis. Vasa autẽ antecedentia sunt quædam venæ, quæ prodeunt à cerebro vsq; ad testiculos, & deferunt sanguinem dealbatum, qui erat ad nutrimentum cerebri ad ipsos testiculos, qui mediante sua virtute attractiua talem sanguinem attrahunt ad nutrimentum: residuum autem illius nutrimẽti à testiculis trãsmittitur per seminaria vasa consequentia in ipsa virga virili, & per illam matricem ad generationem fœtus. Cuius quidem spermatis in homine strictus est meatus, & tortuosus, & longus, vt sub- H tilietur, & habilitetur per longum tempus: in muliere non est ita necessarium, vt subtilietur, quia eius sperma debet crassius esse, & humidius, quã sperma viri maximè ab isto agente patiens. Propter hoc breuior est transitus à testiculis mulieris in matricem: statim. n. subintrat matricẽ sub inferiori ore à latere matricis ex vtraq; parte illius, & non per illud os: vnde nõ coniungitur cũ spermate maris antequã vtriusq; sperma perueniat in matricem. Sub interiore autẽ ore matricis, illius iacet os aliud. s. vessicæ, qđ subintrat collũ matricis, & ita exit vrina secundũ eãdẽ viã, per quã intrat sperma. Cõueniũt aũt spermata maris, & mulieris in matrice ita, ꝙ sperma maris agit in sperma mulieris: sperma autem maris naturaliter intendit imprimere formam eius, à quo deciditur, & sperma mulieris intendit suscipere. Illud autẽ facit sperma viri in spermate mulieris, vt dicunt alij in sanguine menstruo, quod facit fermentum in pasta, s. ebullitionem. Et Gal. vult, ꝙ vtrunq; agat in reliquum, & patiatur à reliquo. In principio. n. admiscentur spermata, & fit spuma in eis mediãte ventositate eleuante ampullas. In ipsis. n. sunt tres spiritus, s. naturalis, spiritualis, & vitalis, qui mouent materiam quolibet genere motus: quorum quilibet intendit ad generationem propriæ causæ materialis, s. spiritus vitalis ad generationem cordis, spiritus naturalis ad generationẽ hepatis, & animalis ad generationem cerebri. Subintrante ergo in profundum spermatis ventositate,

In Apho. sect. 5. Aphor. 38. Ext. ord. 41. a

actione

A actione triũ spirituũ in medio nascitur vessicula quædam: superius aũt propè alia vessicula: à latere iuxta inferiorẽ alia. Ex prima vesiculа formatur ipsum cor: ex secunda superius posita cerebrum: ex tertia hepar. Tamen maxima est dissensio inter auctores de ordine formationis. Hippoc. enim in libro de natura fœtus voluit, ꝙ cerebrũ esset primum in creatione, vt patet ex sensu, quia in ouo primo apparet caput pulli. Isaac videtur consentire, quia comparat hominem arbori inuersæ, & cerebrum radici arboris. Alij volunt, quòd hepar primũ sit creatione, quia illud membrum, cuius operatio primo est necessaria, primo debet creari: sin minus, inordinatè procederetur. Et ista rõne dicit Arist. ꝙ cor primo creatur, quia eius operatio primo est necessaria, & ideo primo dẽt creari: non. n. posset nutriri nisi primo, vel prius fieret vita: vnde cum operatio vitalis primo sit in corde, primo creatur cor. In istis tribus membris, artifice natura petente exteriores partes, exterius terminatur vehiculum, quo mediante alligatur fœtus vni partium capitum mammillarũ, per cuius vehiculi inferiorem meatum transmittitur de puro sanguine menstruo matris, vel alio, per quem membra, quæ prius erant alba, rubificãtur. Illud autẽ vehiculũ alligat fœtũ matrici: & cũ illud vehiculum posterius sit in conceptione, alijs tamen prius est in perfectione. Per sex autem primos dies in illa materia apparet spuma, & aliæ tres ampullæ principaliũ membrorum. Postea per tres

B sequentes dies inchoantur interius lineationes, & punctationes aliorum membrorũ. Per primos autẽ sex dies nihil attrahitur à matrice, quia parũ aut nihil deperditur de illa materia: & si deperditur, non est vtilis restauratio, vnde nihil attrahitur. Per sex autẽ dies sequentes penetrante ventositate, & spiritibus ad exteriora, perficiuntur ramificationes venarũ, & arteriarum. Per xij. dies sequentes, subintrat sanguis per vniuersa membra carnea: vnde in abortu apparent tunc temporis frustra carnea: & per ipsos diuiditur etiã spinalis medulla à cerebro ꝑ spinã dorsi. Item per ix. dies sequentes distinguuntur mẽbra à se inuicẽ, latera à collo, & collũ à capite, coxæ à natibus, & ita de singulis alijs. Et ita in vniuerso erunt xxxv. dies: tñ in quibusdã ista tẽpora formationis anticipantur, & in quibusdam postponuntur partitiones totalis tẽporis formationis, tũ per vnũ diẽ, tum per plures. Tripliciter ergo variatur totũ tẽpus formationis: quoddam. n. terminatur in xxx. diebus, quoddã in xxxv. quoddã in xl. ita ꝙ quinq; dies semper interueniũt, & intercidunt. Causa autem huius diuersitatis est calor intẽsior in quibusdã, remissior in alijs: et materia magis, et minus obediens. Fœminæ corpus tardius formatur, q̃ corpus maris. Tẽpus aũt motus. i. illud, in quo apparet, vel sentitur motus voluntarius ex anima sensibili, duplũ est ad tẽpus formationis. Tẽpus aũt partus triplum ad tẽpus motus. Et propter istas diuersitates temporũ formationis, etiã variantur tẽ-

C pora partus. Et ideo quidam nascuntur in vij. mense, quidam in viij. & quidam in ix. Totũ autem quod dictum est de temporibus formationis, experimento compertum est per diuersa tempora abortuum, in quibus apparent visui antiquorum medicorũ successiuæ diuersitates formationum.

De anatomia panniculorum fœtus.

IN quibusdã autem materijs calor est maior. Statim aũt declinãte calore, & penetrãte in profundũ extremitatibus relictis, induitur pellicula ad modũ corticis exterius, sicut patet in ouis, quę vestiũtur extra tenuissima tela prius, & postea testa durior. Similiter in arboribus, quę vestiũtur triplici cortice: & in fructibus quarũdã arborũ, quæ duabus, vel tribus tunicis teguntur. Similiter fętus in vtero matris inuoluitur tribus pelliculis: quarum prima versus fœtum tenuissima est, & dicitur camisia pueri, vel profundatio sudoris: ista. n. pellicula abstergit puerũ à sudore, qui est quasi aerea superfluitas. Inter hanc pelliculam, & sequentem recipitur secunda superfluitas, s. vrina: statim. n. qñ excolatur per renes, non intrat statim vessicam, sed per quẽdam meatum dirigitur ad vmbilicũ, vbi exit, & subintrat istas duas pelliculas, & non expellitur inde ante partum, immo exit cum puero. Cuius retentionis hæc est causa, s. vt ex humiditate mollificet, & perfundat matricem, vt sufficienter amplificetur ad exitum pueri, quia facilius excolatur per humidũ, q̃ ꝑ siccũ.

D Interior autẽ tunica subtilior est cęteris: et cõponitur ex arterijs, et venis, in quibus defert sanguis ad nutrimentũ fętus, venalis sanguis hepati, arterialis cordi: et hæc est tunica similis retinæ. Prima autẽ superfluitas non est in fœtu, quia nihil dum est in matrice intrat per os, et ita nihil in stomachũ et intestina, quod postea exeat per secessum. Venit aũt ei nutrimentũ per vmbilicũ de sanguine materno, qui transmittitur ad hepar, et ibi quãdã suscipit digestionẽ. Inuoluitur ergo tribus pãniculis fœtus, sed non ꝓꝑ dictas causas solũ, sed vt fętus firmiter adhæreat matrici: non. n. sufficeret illud vnũ solũ vinculũ per vmbilicũ, nisi in pluribus locis per pelliculas illas alligaretur matrici: habet. n. fœtus positionẽ, et sitũ mẽbrorũ naturalem secũdũ diuersas sui plicaturas naturales. Ambas aũt manus habet positas supra duo genua, brachijs extẽsis ex vtroq; latere, et faciẽ positã inter manus, et nasum inter genua: et habet genua flexa, et pedes iunctos: processu autem tẽporis crescit, et augetur vehemẽtius, et fortius mouetur. Et tẽdit ad exitũ triplici de causa: vna causa est propter angustiã loci in vtero materno: alia causa est ꝓꝑ defectũ nutrimenti. nõ. n. sufficit ei, quod trãsmittitur à matrice: tertia causa est angustia inspirãdi, et expirãdi, et paucitas aeris, qui quidẽ nimis calidus attrahitur. In matrice ergo tẽpore partus puer cõuertit se ad exitũ, s. caput inferius, et extremitates superius. Hic naturalis ordo est in exeũdo, vt præcedat caput, et sequantur cætera membra: caput. n. ex sua crassitie, et grauitate facit locum cæteris membris gracilioribus. Quando

verò

verò præcedunt pedes,timendum est ne brachia frangantur:quādo præcedit vnus pes,timendum est de alio: idem dico de cæteris membris. Rumpuntur.n.cotylidones,& exit sanguis cum aquositate,qui retentus inter pelliculas mollificat, & perfundit matricem. Matrix autem post tantam dilatationē citò redit ad propriam, vel pristinam constructionē, & hoc nimia operatione naturæ. E

De Anatomia genitalis virgæ.

HAbet autem virga virilis compositionem ligamentalē. Componitur.n.ex crassis venis, neruis,& arterijs,vt recipiat multū intra se de spiritu,& ventositate,quæ faciunt ipsam inflari, & erigi,quando opus fuerit,& per ipsam deportari materiam sementalem. Longitudinē naturalē habet inter sex,& nouem digitos,vt possit attingere ad locū sibi destinatū in proiectione spermatis. Itē hēt duos meatus,vnū,in quo defertur sperma à testiculis,aliud in quo defertur vrina à vesica, qui tñ duo meatus conueniunt tandem in vnum meatum. In ipsa.n.virga sic accidit, sicut in collo matricis:quia per alium meatum exit vrina,& per aliū meatum intrat sperma viri, tamē ipsi duo conueniunt in ipso collo,& fit meatus vnus. Veniunt autem nerui ad eius compositionem ab inferiori parte spinalis medullæ: veniunt etiam quædam ligamenta à pubis ossibus. Virga habet duo paria musculorum,vnum par longitudinalium,& protensorū,quibus erigitur, & extenditur: aliud par habet musculorum transuersorum,quibus mediantibus erigitur. Quare si vnus musculorum spasmetur,tunc declinat versus vnum latus:si alter, versus alterum declinat: si neuter, dirigitur. Istis etiam mediantibus post iniectionem spermatis retrahitur ad priorem mensuram. F

De anatomia cordis.

CReauit Deus cor ex carne crassa forti,& dura, vt esset longinquum à læsionibus,neque nimis velox,neq; nimis tardū esset ad motū,neq; nimis paruū propter multū aerem,& sanguinem, quem recipit. Figura autem eius est pineata, quia latum aliquantulum in rotundum est in parte vna:& hoc vt locum haberent amplum venæ,& arteriæ exeuntes,& subintrantes in illa parte. Et in alia sua extremitate punctale habet acumen, vt in vna sua parte cōtingeret ossa costarū, quibus vicinatur,ne læderetur ab ipsis. Et pineatam hēt figurā, & rotūdam,quia nulla figura melius,quam ista,cōiūgit punctū cū superficie, cum à pūcto per crescentes circulos gradatim perueniatur ad vltimā superficiem. Inuoluitur aūt cor in quodam forti pāniculo ad sui defensionē, qui capsula cordis appellatur:inter quē & ipsum cor, tm̄ vacat spatiū, quod sufficit ad plurimā cordis dilatationē,ne ex constrictione inducat suffocationē in ipso. Colligatur autē cordi in tribus locis, s. in punctali extremitate,vbi magis est chartilaginosa,propter defensionem illius partis à duritie ossium vicinorum: & in duabus auriculis similiter. Quæ quidem auriculæ apparent extra, quasi duo additamēta carnium,per quarum inferiorem subintrat vena deportans sanguinem ab hepate ad nutrimentum cordis,& ad generationē spirituum,& sanguinis vitalis:superiorem autē auriculam subintrat canna pulmonis deportans aerem ad temperationem caloris innati: & ita leuioris, s. aeris,meatus est superior. Cor autem habet tres distinctiones,siue folliculos,ad modum quarūdā bursarū:in quarū parte suprema recipitur aer: in infima recipitur sanguis:in media,quæ fouea appellatur,fit aeris,& sanguinis commixtio,& spirituum generatio. Vnde ille locus in corde dicitur minera spirituum. Componitur autē cor ex oībus generibus filiorū, s. longitudinalibus, quibus attrahit:latitudinalibus, quibus expellit:& transuersis vtrorumq;, quibus retinet Vergit autem cor versus sinistrū aliquantulum, vt det locū hepati posito in dextra parte, ne duo tam calida membra in vna parte corporis ponantur corpus calefacientia. Sunt autem duo subintrantia cor, vena concaua deferens sanguinem ad nutrimentum cordis, & generationem spirituum: & canna pulmonis deferens aerem,vt ex ipso,& aere generetur spiritus. Duo egrediuntur, sicut est vena arterialis,vel arteria venalis, quæ sic appellatur,quia media est inter venam, & arteriam, quæ deferunt sanguinem calidum,& subtilem ad nutrimentum pulmonis. Et propter hoc dicunt quidā,quòd pulmo calidam,& siccam habet complexionem,quia nutritur calido,& sicco sanguine, s. cholerico:tamen ex accidēti frigidus est,& humidus, vnde dicitur proprium vas phlegmatis: humor enim distillat à cerebro ad pulmonem, quasi pluuia, vnde ex accidenti abundat in eo phlegmatica humiditas. Ista autem vena vnam tantum habet tunicā,cū omnes aliæ ad minus duas habeant:& hanc mollem habet:& hoc multiplici ratione. Vna ratio est, quia intrat substantiam pulmonis,quæ tenera est, & mollis: & si vena esset crassa, & dura,de facili posset siccari, & suscipere rimam & fixuram,& pulmo per ipsam. Alia ratio est, quia mollis est, vt sequatur motum pulmonis:quod non faceret si esset dura:& est ad modū iunci in aqua, & qui ex sua mollitie,& flexibilitate sequitur motum aquæ. Alia ratio est,quia vena non procedit per longam viam,immo tantū per substantiam pulmonis: vnde iacet super pulmonem, sicut super culcitram: vnde, si sanguis venam impleat,cum non habeat durum,& resistens,non lędetur ex percussione. Alia vena egrediens à corde est illa,quæ dicitur aorta,quę defert sanguinem vitalem per totum corpus:& habet duas tunicas,interiorē duram,& exteriorem mollē. Durā propter subtiliorē sanguinem,& penetrantē,ne illa extra resudaret:defert.n. sanguinē pulsatilē ista: Exteriorem habet mollem, quia si haberet eam durā,cum iste sanguis pulsatilis impleret illā interiorē, & ipsa exterior ex eius duritia repercuteretur,& læderetur tunc: & ꝑpter hoc exterior mollis est,vt receptio ictus,siue pulsus G H

A fit tanquam in molli. Ramificatur autem ista per totū corpus: & eius rami interius superiacēt venis quietis, vt tanquā volubile oīnò sustētēt ab illis: exterius verò iuxta superficiē corporis supponuntur eis, vnde habeant ea quasi scuta, & tegmēta. Et discernitur iste sanguis pulsatilis, qui vitalis est, ab ipso qui nutrimentalis est, quoniā hic saltādo exit interpolatè, alius continuè, & quietè.

De Anatomia pulmonis.

VIuit cor cum suis dilatationibus, & cōstrictionibus, & quietibus intermedijs: cuius calor excellens, signum est audaciæ: superexcellens verò signū est maniæ. Non.n. magnitudo cordis causa est audaciæ, neq; paruitas est causa timiditatis, qm̄ lepus & ceruus magnū cor habent secūdū mēsuralē sibi proportionē, cū timidi sint: quædā similiter animalia paruū habent cor, sed calidum, & ꝓꝑ hoc audacia sunt, sicut serpens thirus, mustela, &c. Et qm̄ cordi necessaria fuit cōtinua aeris attractio, vt in animalibus ambulabilibus: neq; potuit attrahi ab extrinseco, tum ꝓꝑ loquelā, & vociferationē, siue cantum, tum propter corruptionē aeris exterius: necessarium fuit, vt esset aliquod vas receptaculum aeris attracti interius, vt aer reseruaretur ad tēpus, & rectificaret à suis nociuis qualitatibus: quod quidem vas pulmo vocatur. Est igitur pulmo caro tenera, & rara, vt recipiat aerē in magna quantitate. Vnde animalia, quæ magnum habēt pulmonem, & valde rarum, B multum morantur sub aqua: quæ paruum, parū morantur: hæc.n. frequēter inspirant, & expirant, alia verò rarius. Habet autē pulmo magnā quādā cannā, quæ superius terminatur ad epiglottidē, per quā attrahitur aer: quæ quidem canna ramificatur, & dispergitur per multā substantiā pulmonis. Et iterum ex opposita eius parte est canna, quæ subintrat cor descendendo. Non aūt mouetur pulmo per se, & suo proprio motu, sed potius motu dilatationis in inspiratione, & constrictionis in respiratione: qui quidem motus à corde * sunt, qm̄ in sui cōpositione pulmo non habet neruum, à quo est motus cōis membro animalis. Exterius autē inuoluitur quadā pellicula, quæ fit ex neruo dilatato circa ipsum: & ex ista pellicula totum sensum habet in se. Et est pulmo in illa comparatione ad alia ambulantia, in qua sunt branchiæ piscium ad ipsos pisces. Habet autem pulmo quinque distinctiones, pelliculas, s. tres ex vna sua parte, & duas ex altera: duas maiores, & tres minores: vt si fortè lædatur in vna, vel duabus suis partibus, saluetur in aliis: qm̄ si esset continuatio in sua parte, læsio vnius partis per cōtinuationē totale mēbrū læderet. Habet autē pulmo distinctiones duas maximas, & quinq; subdistinctiones paruas, quas pelliculas nuncupamus, vt si fortè vna earum lædatur, & impediatur à suo effectu, & actione, altera suppleat, neq; cesset ab officio suo. Tres autem illarum pellicularum magis vergunt versus dextram: quarum vna non mouetur sicut C cæteræ, sed tātum ad hoc est, vt per eam transeat vena concaua, quæ ab hepate dirigitur ad ipsum cor: & illa vena est quasi lectus in quo iacet. Duæ verò pelliculæ magis vergunt versus sinistrum: cuius dictionis hæc est ratio, quia tres pelliculæ à dextris sunt, vt vna illarum sit vicinior venæ concauæ, quam vestit: alia ratio est, vt exeunte ex æquo duo panniculi ex parte cordis, cum ipso corde teneant sinistram partem pectoris. Et tres pelliculæ ex parte hepatis tenebunt dextram partem pectoris ex æquo, ne aliqua pars pectoris relinquatur vacua magis quam alia. Tibia autē pulmonis, instar stipitis habentis multas radices ramificatur secundū substantiā pulmonis: qui quidē rami per totum pulmonē diffunduntur ita, ꝙ eorū capita siue orificia extrinsecè sunt aperta, neq; aliquo tꝑe clauduntur, sed sugunt continuè, & attrahunt superfluitates pectoralium, descendentes à capite ad loca inferiora pectoris. Neq; solum per illos ramos cānæ pulmonis attrahūtur superfluitates cordis, sed etiā superfluitates à capite descendentes. Est autē pellicula quædam diuidens suos thoraces à se inuicē, transiens per maiorē diuisionē pulmonis, quasi distinguens eum in duas medietates, alligatas cum spinis dorsi posterius, anterius verò pectori. Cuius causa finalis prohibet, ne transeat aliquod læsiuum ab vno thorace ad alium, si lędatur, vel patiatur prius, quā alius. Canna autem pulmonis superius cōponitur ex anulis quibusdā perfectis, inferius autem ex anu-D lis imperfectis: quanto.n. magis ascendit canna, tanto perfectiores sunt circuli, ita quod in ascensu decrescunt, donec perueniant ad perfectionē. Gibbositas autē ipsorum anulorum vergit exterius, & efficit gutturis tumorē: versus autē interiorē partem vbi deficiunt circuli, est quædam pellicula fortis, & spissa, quæ supplet officium circulorum. Qn̄ autem cibus recipitur in gulam, illa pellicula cedit ipsi, & reflectitur interius hora deglutitionis, ne impediat illam, sicut impediret, si esset chartilago interius, sicut exterius. Superioris autē partis illius cannæ, & exterioris illius, duplex est iuuamentum: vnum, vt inspiratio, et expiratio fiat per ipsum: aliud, vt sit primum instrumentum formationis vocis, & ita fiat instrumentū virtutis voluntariæ mobilis. Et est simile de pellicula cooperiente cerebrum, cuius duplex est iuuamentum: vnum, vt coniungat venas, & neruos, & arterias exeuntes à cerebro: aliud vt regat, & inuoluat cerebrum, ne lædatur, & dissipetur, cum sit teneræ substantiæ. Expiratur ergo superfluitas aerea, quæ perueniens ad guttur, format vocē. Natura ergo format sibi superfluitates, & adaptat ad quædam sua iuuamenta, s. squamas in piscibus, & pilos in corpore. Cōponitur autē guttur ex tribus frustulis ad formandā vocem secundum plures suas differentias, s. gracilem, & crassam, & ita de alijs: qm̄ ad diuersos motus, & contrarios alicuius membri, necessaria sunt plura frustula alicuius membri: sicut patet in digitis, qui ad varios motus aptantur: quorum primum frustulum est quædam chartilago composita ad modū aliarum

* Al. thorace.

cannarum ambarum. Ipsius circulus est imperfectus, ad modum peltæ, cuius gibbositas extra apparet in gutture: eius verò defectus est versus gulã: vnde chartilago peltalis vocatur. Cuius quodammodo supplet defectũ quædã chartilago supposita isti inferius, similiter circulũ faciẽs imperfectum: sed contrario modo se habet peltali, quia eius gibbositas interius est versus gulã, defectus verò exterius versus guttur est. Et ita se habet hæc chartilago, ꝙ oritur, seu collocatˀ sup̱ inferiorẽ chartilaginẽ: cuius opus est, ne impediat deglutionem, qñ gula dilatatur versus ipsam. Hæc autem chartilago cymbalaris, & coopertoria vocatur. Et est alia chartilago, quæ appellatur nomẽ nõ habens, cũ modò collocetˀ versus partẽ exteriorẽ, modò versus interiorẽ, qñ opus fuerit: quia eius iuuamentum est, vt qñ deglutitur cibus in gulam, interim tegat os tracheæ: & iterum cum formetur vox in gutture, interim tegat os gulæ. Si aũt accidat, ꝙ loquatur deglutiens aliquid, remouetur id operculum, & aperitur os tracheæ: & quando subintrat mica panis per tracheam, tunc natura per fortem tussim conatur expellere illam. Chartilago autem nomen non habens, duo habet additamenta, hac * illa quæ subintrant illud cooperculum, siue cymbalarem chartilaginem, & tenent ipsam in debito loco, & positione. In formatione autem vocis, quanto magis eleuatur peltalis, & cymbalaris, tanto magis gracilescit vox, & trachea arteria tanto magis elõgatur, & arctatur: quando verò illæ chartilagines deprimuntur, vox crassescit, & trachea dilatatur intus magis.

De anatomia Diaphragmatis.

Diaphragma est quædã pellicula diuidens regionẽ vitalium à regione nutritiuorũ: vnde dicitur diaphragma, quasi duo frangens. Cuius compositio est ex neruis, & ligamentis. Habet autẽ illud iuuamentum, s. vt sit primum principium motus inspirationis, & expirationis: motu.n. diaphragmatis mouetur pulmo: pulmo aũt nõ mouetur ex se, vel per se, cũ non habeat neruũ in se. Alligatur autẽ diaphragma spinæ dorsi retro, & anterius pectori. Et annexũ est circũquaq; corpus corpori per circuitũ, per musculos autẽ habet motũ circularẽ. Cum aũt motus dilatationis in circulo, à medio puncto incipiat, & terminetur in extremitatibus, & motus constrictionis incipiat ab extremitatibus, & terminetur in medio: necesse fuit, vt principium motus diaphragmatis esset in medio illius. Descendit ergo à sexto pari neruorũ quidam neruus directè, & perpendiculariter per medium punctum ipsius diaphragmatis, præstans & sensum, & motũ, qui postea ramificatur, & diffunditur per totum diaphragma. Præterea veniunt alij duo nerui à quinto, & quarto pari neruorum ab ipsa spinali medulla, & spondylis, ferentes prædicto neruo principium: qui quidẽ vt adhæreat vestitur carne, vt in suo defectu subintret pelliculam illam, quæ est diuidens duos thoraces, facientes duas distinctiones pectoris: & quodammodo vestitur, & adhæret, donec perueniat ad diaphragma. Contingit autẽ quòd diaphragma quãdoq; apostematur, & impeditur à suo motu: & tunc iuuatur à quibusdam musculis lateraliter ei venientibus, qui sunt 84. testante Galeno: & etiam iuuatur à folijs narium per vehementem inspirationem, & expirationem.

De anatomia cerebri.

ET cerebrum diuiditur in tres substantias, in velarẽ, medullarem, & ventres plenos spirituum, qui sunt principia neruorum à cerebro orientium. Cerebrum autẽ est frigidum, & humidum. Frigidum verò, ne inflammetur vapore fumorum ascendentium à stomacho: & ne inflammetur motu neruorum sensibilium, vel per operationes sensibiles, vt imaginationes, & cogitationes: & vt temperet sua frigiditate spiritus vitales calidos ascendentes. Molle & humidum est, vt de facili suscipiat impressiones sensibiles: & vt possit esse nutrimentum neruorũ, qui à principio suo molles sunt, & gradatim, et successiuè indurantur. Item leues sunt nerui, rari, et flexuosi: leues, vt suscipiant spiritus: rari, vt præstent ei facilem motum, et directum, et velocẽ: flexuosi, vt deseruiant membris ad regendum se faciliter versus quamlibet partem. Item cerebrum in anteriori sua parte est mollius, et humidius, propter neruos sensibiles inde orientes, qui molliores habẽt esse, quam nerui motiui. In posteriori sua parte durius est, propter neruos motiuos inde orientes, qui duriores habent esse, quam nerui sensibiles: et propter illam partẽ, in qua est thesaurus memoriæ, et repositio formarum. Cerebrum autẽ secundum latitudinem diuisum est in duas partes, vt hoc mẽbrum vnum, sit sicut et cætera membra bina, vt si fortè lædatur vna eius pars, altera seruetur illæsa. Descendit autem posterior pars cerebri cum suis velaminibus in concauitatem spinæ, et ex illa parte oriuntur nerui, ex vtraq; parte lateraliter, atq; ad ambas partes corporis vicinæ tendunt.

De anatomia neruorum à spinali medulla orientium.

A Spinali medulla xxx. paria neruorum oriuntur, et vnus neruus, qui caret pari. Quorũ vij. à spondylis colli oriuntur. Alia verò vij. à superiorum costarũ spondylis oriuntur, quæ in rectitudine pectoris sita sũt. Alia verò quinque, quæ sunt post ipsa, ab inferioribus costarũ spõdylis nascuntur. Oriuntur et alia quinq; à quinq; spõdylis renum. Ab osse verò, qđ renibus supponitur oriuntur alia tria. Post quæ talia tria ab osse caudæ nascuntur. A caudæ autem summitate neruus carẽs pari oritur. Primi paris egressio est à duobus spõdyli primi foraminibus, quod in capitis solum musculos spargitur: et est paruum, & minutum, quoniam melius videtur, cum locus, à quo egreditur sit angustus. Par secundum à foramine, quod est inter primum spondylũ, et secundum, oritur, cuius maior pars transuersa ad cutem capitis ascẽdit, dans ei motum. Et quod primum minus facit

A nus facit ꝓ ꝓ suã paruitatem, consequens ipsum completè emendat:musculoq; colli,& maxillarũ coniungitur, dans ei motum. Par tertiũ exiens à foramine inter secũdũ,& tertiũ spondylũ, statim in duo diuiditur ex vtraq; parte: quarum vna musculis,qui maxillas mouent transmittitur, & est qñ musculis miscetur tẽporum,& cum musculis aurium in bestijs, & qñq; in hominibus:alia verò pars ipsius per musculos dispergitur, q̃ inter vtrasq; locanť scapulas. Par verò quartũ inter tertiũ & quartum spondylum exoritur, & partitur in duo sicut præcedens, sed pars ipsius ascendens est parua. Et quidam dixerũt iam, quod ab ea penetrant rami sicut araneæ tela extensa super venam, donec ad diaphragma perueniat, separans super duo latera diaphragmatis, & pectus in duo media partiendo incedẽs:sed eius pars minor ad superiora reflectitur,& in fundo musculorũ profundatur,donec ad suprema vadat,& musculis mãdat ramos,qui inter caput & collũ sunt cões: & dixerunt quidã,ꝙ ab eo ad dorsum descendit ramus. Quintum verò par inter quartum,& quintum egressum,in tres diuiditur partes: & est vnus ramus,& est minor pars,perueniẽs ad musculos, qui caput anterius peruertunt,& ad alios musculos,qui capiti sunt cões & collo: & alter ramus ad musculos scapularum dirigitur:& miscetur,& ad medium penetrat diaphragmatis. Par verò sextum, septimũ,& octauum,ab alijs secundũ ordinẽ egreditur foraminibus:sed octaui egressio est à fora-

B mine cõi inter finẽ spondylorũ colli,& primum spondylum dorsi. Et eorum rami vehementi miscentur mixtura:secundũ plurimũ eius ad scapulæ peruenit superficiẽ: & pars eius maior,quæ est ex quarto,& minori parte,q̃ est ex tertio,peruenit ad diaphragma:& plurimũ septimũ peruenit in adiutoriũ:licet sint quidã,qui ex ipsis ramis ad musculos capitis,& colli,& dorsi cum ramis quinti associati vadant ad diaphragma:sed tñ ille,qui est ex quinto, ad partẽ manus tendit, & non transit scapulã. Sexti verò paris quidã ad musculos scapularũ dirigunť, & alij mouẽt adiutorium, alij verò à superioribus partibus dant sensum adiutorio,alij mouent brachium, alij per cutem adiutorij. Septimi verò paris quidam mandantur musculis,qui sunt in adiutorio,qui spargũtur dãtes eis sensum. Octaui verò paris partes quædã per cutẽ hanc quidẽ partiuntur,dantes ei sensum,alij verò ad musculos brachij tendunt motũ manibus præstantes. Primum autem par ex paribus membrorum pectoris,egreditur inter primũ,& secũdũ spondylũ pectoris, quod in duas diuiditur partes:quæ autem maior est, in omnibus musculis spargitur costarum, & in musculis dorsi super primas costas extensum procedit,& octauo neruorũ colli obuiat, & similiter ad manus protenditur, donec ad digitos,& palmã perueniat,& manum,& segregatur per eã,dans ei motum, vel sensum. Par verò secũdũ,à foramine egreditur,quod prædictũ sequitur foramẽ, cuius pars ad diutorij tẽ-

C dit superficiẽ,dans ei sensum:& ipsius residuũ cũ alijs partibus,quæ remanserũt, aggregantur, & ad musculos scapulæ,qui super eam positi sunt ascendunt,ipsius mouentes iuncturã: & ad musculos perueniunt dorsi,qui ex istis neruis spondylorum pectoris oriũtur. Et ramus,qui ad scapulam non protenditur,ad musculos dorsi vadit,& ad musculos,qui sunt inter costas primas in posterioribus pectoris positas. Qui verò ex spondylis secundarum nascuntur costarum, ad musculos veniunt, qui sunt inter costas,& ramos,cũ istorũ neruorum ramis: præterea à ramis neruorum arteriæ, & venæ apertè currunt, & spinalem medullam ingrediuntur per loca,vnde ipsi egrediuntur. Nerui exeuntes à duobus spondylis pectoris in hoc cõicant, ꝙ pars eorum ad musculos dorsi peruenit: & pars ad musculos ventris, & ad musculos,qui sunt in dorso pressi: tertia autem superior cũ neruis miscetur,qui à cerebro sunt descendentes, et non alia. Et duo paria inferiora ad partes crurũ multos transmittũt ramos, cũ quibus ramus tertiæ partis, et ramus nerui primi, ossibus alchatim miscentur. Sed isti duo rami coxæ nõ pertranseunt iuncturã,sed in ipsius spargunť musculis,et ita eos pertranseunt incedendo ad crura. Neruorum aũt crurum, et pedum forma,à neruis manuũ,et pedum separatur in eo,ꝙ nõ iunguntur,et inclinant submersi ad cerebrum. Nõ est autẽ forma continuitatis adiutorij cum scapula,sicut forma continuitatis femoris cum coxa,neque ex-

D tremitates cum origine suorum neruorum. Et isti quidem nerui ex parte cruris, diuersis tendunt modis:sunt enim ex eis qui occultantur, sunt qui manifestantur, sunt qui submerguntur sub musculis cooperti. Et quia musculi, qui ex parte femoris oriuntur, neruos ad vtrosq; pedes non habuerunt à posterioribus partibus, neq; ob occulto femorum, propterea ibi musculi multi, & venæ factæ fuerunt,vt pars neruorum,quæ est in pectine,curreret,et penetraret in foramen,quod ad testiculos descendit, donec ad musculos vadat femoris,& descendat ad musculos poplitis. Primũ autem par ex neruis sequentium spondylorum commiscetur cum neruis antecedentibus,sicut diximus. Alia verò paria,et vnũ par,quod ab extremitate oritur caudæ, musculis sparguntur sphincteris,et ipsius virgæ,et musculo vesicæ, et matricis, et in panniculis ventris,et in partibus domesticis superioribus ossis femoris,et in musculis,qui nascuntur ab ossibus alchatim.

De Anatomia venæ concauæ.

Vena ventrem habens ad cor,qñ venit in rectitudinem diaphragmatis, transmittit ramos ad ipsum nutriendũ:quæ postea perforat diaphragma: per cuius foramen venæ subtiles ab eis disgregatæ panniculo,qui pectus in duas diuidit partes,et cordis capsulæ,atq; glandulę,q̃ à medicis vocatur mina, continuantur, & per prædicta sparguntur membra. Postea verò quidam magnus ramus ab eis separatur,qui vni duarum cordis auricularum, dextræ scilicet,continuatur, et

diuiditur

diuiditur in tres partes:quarum maior dexteram cordis aurem intrat:secũda cordis superficiẽ exteriorem circuit:tertia verò ad inferiora ramos transmittit, & postea procedit ascendendo, & retorquet ad furculas,& transmittit à se ramos ad nutritionẽ oĩum partiũ vicinarum interiorum, & exteriorũ. Qñ autẽ ramificatur ex vtraq; parte, & venit in rectitudine axillarũ, ramus quidã magnus exterius ab ea egreditur,& ad locũ,qui est in alis axillæ protenditur,quę basilica appellatur. Sed etiã prior,q̃ relinquit circa furculas,q̃ est stipes huius basilicæ,in duas diuiditur partes: quarũ vna ad dextrã,altera ad sinistrã tendit. Et iterũ vtraq; istarũ subdiuiditur: quarum vna diuisio, humero superposita ad manũ tẽdit,& vocat̃ cephalica: Alia verò diuisio vtrinq; in duas diuiditur partes; quarum vna per interiores partes colli ascendit, quousq; craniũ intret, & partes mẽbrorũ cerebri,& suorũ panniculorũ ibidẽ irrigat: & in trãsitu eius per collum vsq; ad cerebrũ diuiduntur ab eo rami subtiles, qui mẽbra in collo humectãt: & hæc vena gaudet cholera: Alia verò manifesta ascendit,quousq; per faciẽ,oculos caput, & nares diuidatur, vt omnia mẽbra nutriat: quæ ideo manifesta vocatur. A vena autẽ humerali,dum per cubitum transit,rami quidã subtiles separantur,à quibus ea,quæ in adiutorio exterius manifesta sunt,irrigantur. Similiter sub vena axillarum aggregantur rami subtiles,qui rami adiutorij musculos nutriunt. Et quando humeralis vena, & axillaris propè cubiti iuncturam veniunt,duæ partes ab eis separantur,vna,s.ab axillari,alia ab humerali:& coniunctim ascendunt quousq; ex eis vna fiat vena,quæ purpurea vocatur. Alia verò humeralis pars protenditur secundum diuersas adiutorij partes,& super arundine altera transit:& vocatur funis brachij. Axillaris verò pars altera,quæ vna est ex inferioribus partibus brachij,quę est in profundo,vsque adeo protenditur,quousq; ad caput inferioris arundinis perueniat: & fit ex ramis suis vena vna,quæ est inter medium, & auricularem, quæ saluatella appellatur. Pars autẽ quæ ad corporis inferiora descendit, super spondylos costarũ transit, descendendoq; inferius porrigitur:à qua egrediuntur rami,qui vadunt ad renũ fascias,& suorum panniculorũ, & ad mẽbra, quæ ex eis disponuntur,& ea nutriunt. A qua postea duo rami magni separantur, qui renum intrant concauitates:post quos reperiuntur duo alij,qui ad testiculos vadunt. Deinceps ab eodem in rectitudinem cuiusq; spondyli duo alij separantur, qui ad vtraq; procedentes mẽbra, quæ circa ipsa sunt,vel quæ sunt occulta,vt vulua,vesica,vel manifesta sicut venter,ilia, humectant: quæ quando ad vltimum venerit spondylũ,in duas separatur:quarum vna ad dextrum pedem, & alia ad sinistrum vadit. Et ab his segregantur partes,quæ femorum musculos nutriunt: quarũ quædã sunt occultæ,à quibus occulti nutriuntur musculi:quædam manifestæ, quæ manifestos humectãt musculos. Quæ iterum quando peruenerit ad genu, in tres diuiditur partes: quarum vna per molam transit, cuius rami, omnes cruris musculos nutriunt, qui interius, & exterius inueniuntur: alia verò ad partem cruris domesticam tendit: quæ similiter occultatur vsque adeo taliter, donec partem super malleolum interiorem operire incipiat:& tunc ex ea,quæ saphena vocatur, fit vena: Pars verò tertia ad partem cruris syluestrem tendit, quæ similiter occultatur, quousque ad malleolum veniat exteriorem, quæ dicitur ischiadica. Ab vtraq; autem istarum, quando ad pedem perueniunt, separantur partes,quæ per pedem sparguntur: quarum illæ,quæ in partibus digitorũ sunt, & si ab eo reperiantur, venæ ischiadicæ sunt partes.

De Anatomia venarum manus.

Venæ autẽ manus,quæ phlebotomantur,sunt quinq;:nigra siue purpurea, basilica,funis brachij,& axillaris,quæ est ramus basilicæ,& sceilẽ,& cephalica,q̃ oĩbus maior est. Basilica verò magni timoris est propterea,q̃ arteria cadit sub ea: & neruus, & musculus ẽt sub ea cadunt. In basilica quoq; phlebotomanda quãto plus ad brachiũ descenderis, erit sanius. Propterea sciẽdũ, q̃ basilica axillaris, & cephalica sup̃ iuncturã phlebotomiæ approprialtur, & non sub ea,neque in ea,vt sanguis bene saliat, & sit securitas à nocumẽtis neruorũ, & arteriarũ. Cephalica verò quod est ex collo supra ipsum partim,& partim sub ipso euacuat,& terminũ partis hepatis non pertransit,neq; hypocondriorum. Basilica verò euacuat partes pectoris, & quod est à parte ventris inferius. Nigræ verò iudicium inter cephalicã,& basilicã mediũ est. Funis verò brachij similis est cephalicæ. Sceilẽ siue saluatella quidẽ, quæ in dextra, doloribus hepatis confert: & quæ in sinistra, doloribus splenis:& q̃ sanguis phlebotomiæ dimittatur,donec per se restringitur: manus quoque illius,qui phlebotomatur,in aqua calida ponitur,ne citò sãguis restringatur. Sed arteria manus,q̃ phlebotomatur,est arteria,q̃ inter pollicẽ,& indicẽ existit. Eius iuuamentũ in antiquis doloribus hepatis,& diaphragmatis est mirabile. Galenus hoc vidit somnians, & expertus est postea. Et ex venis pedum, quæ phlebotomantur,vna est ischiadica,& est à parte syluestri calcanei:est alia sub ea,aut supra ipsum. Et ligatur in fascia,& inuoluitur qđ est supra ipsum in summitate coxæ vsque ad calcaneũ fortiter:& melius quidẽ est,vt balneetur ante. Et si ipsa fuerit occulta,aliquis suorum phlebotometur ramorũ,qui inter minimum,& secundũ existit. Et iuuamẽtũ phlebotomiæ ischiadicæ magnũ est in dolore ischij,& podagræ,& in varice,& elephantiasi. Et saphena, quæ est versus inferiorem partem pedis,manifestior est,quàm ischiadica, quæ phlebotomatur ad euacuationem sanguinis ex membris sub hepate, & vt sanguis à superioribus ad inferiora declinet:quare menstrua prouocat, & hæmorrhoidũ orificia aperit. Et super calcaneum retrò est vena, quæ est

saphenæ

A saphenæ ramus, & operatur quantum ipsa. Et ad summum phlebotomia venarum pedum confert ægritudinibus, quæ fiunt ex materiebus ad caput declinantibus, & ægritudinibus matricis: & magis debilitat, quã phlebotomia venarũ manus. In venis capitis, q̃ phlebotomant̃, quædã sunt quietæ, quædam pulsatiles. Quietæ sunt vena frontis, quæ inter duo existit supercilia: cuius phlebotomia confert grauitati capitis, & propriè illi, quæ est in posteriori parte, & grauitati oculorum, & dolori capitis. Super cornu capitis phlebotomatur ꝓ hemicraniam, & vlcera capitis. Et duæ venæ temporum, quæ flexuosæ incedunt: & duæ venæ, quæ sunt in angulis oculorum lacrymalibus: nõ apparẽt multũ, nisi ꝓ constrictionẽ suffocantem. Et in ipsis non est profundandus phlebotomus, qm̃ fortè fierent fistulæ: & nõ egreditur sanguis, nisi paucus. Iuuamentũ phlebotomiæ harũ existit in dolore capitis, & hemicrania, & ophthalmia antiqua, & lachrymis, & panno, & scabie palpebrarum, & nyctalopibus. Et sunt tres venæ, quarũ locus est post locum, vbi extremitas auris tangit, qñ ꝓuenit ad capillos. Et vna earũ est magis manifesta, q̃ phlebotomatur ĩ principio aquæ, & qñ caput stomachi fumũ recipit: & post hoc cõfert vlceribus crurũ, & colli, & posteriorum capitis. Et ex istis sunt duæ iugulares: & minuuntur in principio lepræ, & fortis anginæ, & angustatione anhelitus, & in asthmate acuto, & in raucedine vocis, & in apostemate pulmonis, & in spi-

B randi difficultate, quæ ex multo sanguine fit calido, & ægritudinibus splenis, & laterum. Modus ligandi eas est, ꝙ oportet trahere caput ad contrarium partis phlebotomiæ, vt vena extẽdatur, sicut chorda. Et ex eis sunt venæ labiorũ, s. quatuor: super vnumquodq; existit par: quæ conferunt vlceribus oris, & pustulis, & doloribus gingiuarum, & earũ apostematibus, & earũ laxitati, & vlceribus, & fistulis, & scissuris, quæ sunt in eis. Et ex eis est vena, quæ est sub lingua: & propter grauitatẽ linguæ, quæ est ex sanguine, minuitur. Et ex eis est vena, & est inter mẽtũ, & labiũ inferius, q̃ phlebotomatur ꝓ oris fœtorẽ. Et ex eis est vena furculæ, quæ phlebotomat̃ in mordicationibus oris stomachi. Et ex venis, quæ phlebotomantur in corpore, sunt duæ venæ supra ventrẽ, quarum vna supra hepar, altera supra splenẽ: & phlebotomatur dextra in hydrope, & sinistra in ægritudinibus splenis. Ex arterijs verò quæ sunt in capite, est arteria temporis, quæ quandoq; phlebotomatur, quandoq; inciditur, quandoq; extrahitur, quandoque aduritur: & hoc fit, vt rheumatismi subtiles constringantur, qui ad oculos descendunt. Et duæ arteriæ, quæ sunt post aures, quæ phlebotomantur propter species ophthalmiæ, & principium aquę, & pannos, & nyctalopas, & antiquũ dolorem hepatis. In earum tamen phlebotomia semper existit timor, & tardatur consolidatio.

De anatomia membrorum consimilium.

C OMnis operatio ab anima procedens, vt melius in actum procedat, in corporibus nostris perficitur. Instrumentorum autem corporalium alia sunt simplicia, alia composita. Simplicia sunt, quarum quamcunque partem sumpseris, sensibilem communitatem habet cum corpore, & diffinitionem. Composita verò sunt illa, quæ non, &c. Sed quoniam simplicia sunt in compositis, & non conuertitur, de his prius dicendum.

De ossibus.

INter simplicia primum est os, quod est fundamentum totius corporis, & erectio, & sustentamentum motus, & sensus. Quædam ossa specialia habent iuuamenta. Quoddam enim propter fundamentum est, vt os spinæ, siue ossa spondylorum. Quædam, vt sint sustentamentum sensus. & motus, vt sunt ossa pedum, & tibiarum, et crurum. Quoddam ad tuendum, vt os cranij, nimirum ad tuendum cerebrum ab extrinseco nocumento. Quoddam ad replendum, vt os quod supra spondylum excrescit quasi additamentum: & hæc ossa sesamina, vel simemia dicuntur. Huiusmodi ossa maximè reperiuntur piscium, scilicet qui non habent medullam transeuntem per medium spondylorum: quare parum apparent huiusmodi ossa in eis.

De chartilagine.

D Est autem chartilago membrum mediocre in natura inter os, & carnem: est enim mollior osse, durior carne: & est propter hoc in animali, vt sit diuisiuum ossis à carne, ne nimis durum coniungatur cũ molli immediatè. Propterea verò caro qñ vulneratur, & quassatur ab extrinseco, magis læditur ab intrinseco osse ꝓ sui duritiem. Quædã tamen chartilagines specialia habẽt iuuamẽta. Vnde quædam posita est in animali, vt sit iuuamentum extremitatum buccellarum ingredientiũ vacuitates alterius ossis, & concauitatum eiusdẽ: qm̃ inter illa minor læsio est, q̃. si durũ supra durum fricaretur in motu. Quædam posita est in extremitate scapularum, & humerorum, vt in hora percussionis minor fiat læsio. Quædam ad defensaculum nocumenti extrinsecus aduenientis, vt chartilago ante os stomachi posita quasi ensis protensa. Quædam est suscipiens, & retinens musculos à remotis partibus venientes, & dicitur chartilago epiglottalis. Quædam vt sit suspensoriũ carnium inferiorum: quæ ponitur in extremitatibus costarum inferiorum, & perfectarum.

De neruo.

Neruus est membrum mediocre in duritia, dilatabile, & extensibile, solutionẽ continuitatis nõ de facili recipiens, siue rupturam, sustentaculum motus, & sensus ad vniuersa corporis membra.

De chorda.

Chorda est membrum ab extremitatibus musculi ortum habens, ad similitudinem chordæ

arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus,& relaxata relaxatur, sic musculo relaxato chorda impellitur à musculo, & relaxatur, quare membrum extenditur: musculo verò contracto contrahitur, & chorda, quare membrum incuruatur. E

De ligamento.

Ligamentum est membrum insensibile, ortum habens ab extremitate ossis: insensibile per se, sensibile tamen per accidens, quoniam per musculum. Et est duplicis iuuamenti in corpore: vnũ est, vt ipso medio iungatur os cum neruo: aliud est, vt cũ neruo iungatur ad hoc, vt fortis sit, cum subtilis sit in eius ortu, à cerebro scilicet, vel à spinali medulla alba: & cum multiplicem suscipiat decisionem in eius processu.

De musculo, & tendone.

Musculus est membrum ex neruis, ligamentis, & carne, ligamentorum, & neruorum interstitia replens: compositum, vt ipso tracto, vel dilatato secundum suas partes, sequatur extensio, vel incuruatio membri mediante chorda. Et est musculus idem quod lacertus, quasi laceratus, idest diuisus secundum diuersas suas partes. Tendo autem non est ligamentum, vt quidam existimant, sed est idem quod chorda. *De arteria.*

Arteria est membrum ortum habens à corde, concauum existens, vt per eius concauitatem cõcurrat spiritus vitalis ad omnes partes corporis. F

De vena.

Vena est membrum ortum habens ab hepate secundum Galenum: concauum existens, vt per eius concauitatem sanguis nutrimentalis transmittatur ad omnes partes corporis.

De panniculo.

Panniculus propter multam necessitatem in corpore creatus est. Quidam enim continet membrum in sua forma debita, & positione, vt panniculus inuoluens cerebrum: ipsum enim est molle: similiter panniculus inuoluens intestina. Quidã est diuidens nutritiua à spiritualibus, vt diaphragma. Quidam est cooperiens intrinsecam costarum superficiem. Quidam est sensificans, & tales sunt qui pulmonis, hepatis, splenis, renum habentur: vnde in profunditate substantiæ eorum non sensificatur homo extrinsecus, nisi secundum duos panniculos. Præterea renes mediante suo panniculo suspenduntur in fine dorsi.

De medulla ossium.

Medullam quidam existimant esse membrum, cum mihi dubium sit. Mollis est in substantia vnctuosa, quoniam mediante eius virtute sustentatur. G

De carne.

Caro est propter hoc, vt repleat *interstitia neruorum, & ligamentorũ, venarum & arteriarũ.

*Al. intrinseca.

De humore.

Et humor membrum molle, ad suscipiendum impressionem de facili.

Quænam ex spermate fiant: ac multa de corde.

EX his ergo potest elici, ꝙ membrorũ simpliciũ q̃dã sunt dura, vt ossa, quędã mollia, vt humor: quædã media inter mollitiẽ, & duritiẽ, vt media: quædã magis accedẽtia ad duritiẽ, quædam magis ad mollitiem. Itẽ ꝙ oĩum membrorum simpliciũ, siue cõsimilium causa materialis est sperma, p̃ter quã carnis, & adipis, siue pinguedinis. Adipis. n. causa materialis est vnctuositas sanguinis: frigiditas & humiditas efficiens, & remotio à partibus à principio caloris. s. à corde, & positio eius localis. s. circa partes ventris, & renes. Carnis verò, purior pars sanguinis est causa materialis: efficiens calor, & siccitas, villorũ à se decisione, venarum, & arteriarum interstitia secũdũ suã positionem debitam adimplẽs. Itẽ carnis diuersæ sunt species: quædã. n. dura, vt caro cordis: quædam mollis, vt caro pulmonis: quædã mediocris, vt caro hẽpatis. Item carnes differũt secundũ colorẽ: quædã. n. nigra, vt caro splenis: quædã alba, vt caro glandis, testiculorum: quædam albior, vt caro vberũ: quædam purpurea, vt caro hepatis: quædã rubra, vt caro cõis: quædam rubicunda, vt caro cordis: quædam flammeola, vt caro pulmonis: quædam crocea, vt caro maxillarum. De spermate autem dubitatur, vtrum sit materia prædictorum, vt dictum est, propter diuersas opiniones Aristotelis, & Galeni. Secundum Aristotelẽ sperma viri coagulo comparatur: sperma autem mulieris lacti. Quare in spermate viri est virtus coagulationis actiuè: in spermate muliebri est virtus coagulationis passiuè. Secundum Galenũ vtriusque sperma coaguli est materia: sed virile fortius, muliebre debilius. Item pars spermatis transit ad glandulosam carnẽ in oscheum deposita, similis ex simili producta, ad similitudinem partis pastæ depositæ quasi fermentũ alterius. Item glandularũ quædam posita est in radice linguæ, humiditatis collectiua, vnde hauritorium saliuæ dicitur: quędam in locis iuncturalibus, similiter humiditatis collectiua, vt sub axillis, & in inguinibus. Item quædam carnes sunt villosæ: quædam carent villis, vt caro pulmonis, hepatis, splenis, renum. Villosæ, vt musculi, quibus deferuntur sensus, & motus per diuersa corporis membra. Membrorũ autem villos habentiũ quædam habẽt villos longitudinales, & hi sunt attractiui: quędam latitudinales, & hi sunt villi expulsiui: quædam verò transuersales, & hi sunt retentiui. Quoddam autem mẽbrũ magis habet de villis longitudinalibus, & latitudinalibus, vt gula: quoddam magis de trãsuersis H

A uersis,& latitudinalibus,vt stomachus: quoddam magis de latitudinalibus,quam de alijs,vt intestina. Item membrorum villos habentium quædam habent vnam tunicam tantum,vt vessica,quia huiusmodi ratione mollis substantiæ contentiuæ: quædam duas,vt arteriæ,stomachus,& intestina,& hoc ne fiat fissura in his,qua exiret sanguis: quoniam nimia relaxatione,ipsius exhalaret spiritus: & ad impedimentum vtriusq; operationis, propter diuersas operationes descendentes à diuersis principijs diuersarum compositionum. Item inter omnia corporis membra septem sunt mēbra regalia,& famosa,multam sublimitatem habentia,secundum septem orbes planetarum,& eorum contradistincta: quæ membra sunt mineræ spirituum animæ,& intelligentiæ,scilicet cerebrū, cor,hepar,& stomachus. Reliqua minus principalia,s.renes,vessica,& testiculi. Secundum verò quosdam quatuor sunt principalia tantum,scilicet cerebrum,cor,hepar, & testiculi. Secundum quosdam verò, tria sunt principalia, scilicet cerebrum,cor, hepar,& testiculi non,eo quòd non faciunt ad esse indiuidui, sed ad esse speciei. Secundum alios duo tantum,scilicet principium sensus, & motus,scilicet cerebrum: principium vitæ,scilicet cor. Secundum Aristotelem verò vnum tantum, scilicet principium vitæ, idest cor. Vnde videndum est,quæ sit eius substantia,quæ compositio,quæ complexio, quæ forma,quis situs, qualis sit eis motus. Substantia verò eius est caro crassa,dura,& solida, vnde ratione soliditatis ponderosa. Quòd sit dura probo. Caro eius melancholiæ est generatiua. Item si cor distemperetur, reducetur ad temperantiam cum lapidibus, scilicet corallis, margaritis, hyacinthis, & similibus duram substantiam habentibus: quare non est aliqua pars humani corporis,sub æquali proportione ad ipsum,quæ ita pendeat,sicut cor. Et frigidæ complexionis de substantia,& hoc secundum Aristotelem. Secundum verò Galenum est de calida, & sicca complexione de eo, quod continet in se calorem totius corporis, scilicet materiam caloris, scilicet sanguinem, & spiritum vitalem: quos per vniuersa corporis membra exufflat quare ratione cōtinentiæ,& influentiæ secundum Galenum dicitur calidæ,& siccæ complexionis. Complexionem habet cor ex diuersis substantijs, aliorum membrorum substantijs similibus, scilicet ex carne dura, vt prædictum est:& chartilagine extrinsecus in radice eius existente,quæ non multum differt à natura ossis: & panniculis fortibus, & spissis ipsum cor inuoluentibus: nec etiam ipsum contingentibus in aliqua sua parte, præter quam in duobus ventriculis, & parte pineata extrinsecus: & hoc vt possit se dilatare,et constringere,secundum quòd necesse est animali. Vnde secundum diuersas partes ipsum componentes, vniuersalius assimilatur alijs membris, quàm aliquod aliud membrum illi: quare est principium, & vniuersalius alijs. Item formam habet ad modum pineæ aliquantulum rotundam: talis enim forma minus est superfluitatis collectiua lesionem præstituræ. Superius est lata, vt secundum eius latitudinem venæ,& arteriæ competenter orirentur ab eo: inferius pineata, & obstructa, vt secundum illam partem thoracem aliquantulum contingentem minus læderetur ab ipso. Item intrinsecus formam habet rugosam, quando constringitur: planam, quando dilatatur. Item intrinsecus ventres habet tres, scilicet dextrum sinistrum, & medium. Dexter est inferior, & magis versus hepar dispositus, attrahens ab hepate, quod sibi necessarium est ad sui nutrimentum. Sinister est minor, & superior versus pulmonem positus, attrahens ab eo de aere, quod sibi necessarium est. Inter hos ventres est medius, meatus quidam siue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis sita,in qua sanguis cum aere attracto commiscetur, & fit ex his spiritus vitalis, quem per vniuersa corporis membra exufflat. Cordis verò positio est in medio, vt omnem corporis partem calefaciendo respiret, & ab omnibus attrahat ad sui iuuamentum: Declinans verò versus sinistrum magis: & hoc, vt hepar ampliorem habeat locum, quoniam valde regale est: Præterea, vt vena concaua viam habeat ampliorem ab hepate ad cor,sibi deferens sanguinem: Præterea, vt pars sinistra proportionetur dextræ in calore: quoniam splen membrum frigidum est, idest remissè calidum,secundum medicos: hepar verò membrum calidum est:& ita quod minus est ex parte splenis de calore,reperitur ex parte cordis. Item prædicta duo habent additamenta, cordis duabus auriculis comparata, quasi coxæ deposita, materiam spiritus vitalis vtraque recipientia, & vsq; ad profunditatem cordis transeuntia. Item huiusmodi additamenta in cordis constrictione sunt rugosa: in eius dilatatione, extensa: idest suis villis latitudinalibus,& transuersis,vt sit in ipso corde attractio, et expulsio: & ita in his tanquam instrumentis fit motus cordis. Motus autem cordis principium est virtus motiua: virtutis autem motiuæ causa est anima: caloris autem,motus; fortitudinis verò caloris, fortis motus,& frequens: cor autem fortiter, et frequenter mouetur. Motus verò cordis dilatatiui causa est attractio nutrimenti cibalis, cibatur enim spiritu,et sanguine attracto. Fortiter autem mouetur,vt fortiter attrahat à membris,quæ prius hora constrictionis exiccantur. Præterea fortiter mouentur,et frequenter, vt recuperetur in eo, quod ferè continuè calore eius consumitur. Item motus cordis constrictionis causa,est superfluitatum collectarum expulsio fortis: motus causa, est fortitudo virtutis: frequentiæ motus causa est necessitas. Item motu constrictionis exufflatur calor à corde per totum corpus,sanguinem subtilians,cursibilem efficiens ipsum,à putrefactione defendens: præterea à motu spiritus subtiliatur sanguis,et cursibilis efficitur. Sunt.n.coniunctæ pulsatilis vena,et vena quieta: sed quieta supposita,pulsatilis superposita,in interioribus membris,quia pulsatilis dignior

eſt : In exterioribus verò pulſatilis ſuppoſita, quieta ſuperpoſita, vt ſit eius defenſaculum à nocumento exteriori. Item cor nō ſolum mouetur motu dilatationis, & conſtrictionis, licet villos in ſui cōſtrictione habeat, ſed etiam cerebrum, ſed diuerſimodè: quoniam cor per ſe, cerebrum verò per accidens: ideſt per exufflationem ſpiritus vitalis à corde fit dilatatio cerebri, & per occurſum eius fit conſtrictio. Similiter inferius orificium ſtomachi dilatando, & conſtringendo mouetur, horis tamen determinatis. Similiter oris matricis in hora egreſſus fętus, & hora ingreſſus ſpermatis, fit dilatatio: & tempore retentionis eiuſdem, fit conſtrictio. Similiter omnes venæ meſeraicæ quando fit animal audax: propter paruitatem eiuſdem, fit timidum. Similiter propter diuerſas qualitates materiæ contentæ ſuſcipit cor in ſe diuerſiones, & non propter ſuam magnitudinem, & paruitatem, vt quidam exiſtimant. Item tres poſuit Ariſtoteles rationes perſuadentes cor eſſe principium venarum, & arteriarum exiſtentium in corpore. Prima talis eſt: principium caloris eſt cor: ſed calore fit digeſtio nutrimenti: ergo cor eſt principium digeſtionis nutrimenti. Item, eſt principium digeſtionis nutrimēti: ergo, & eorum in quibus fit digeſtio: ſed ſunt venæ, & arteriæ: ergo eſt principium illarum: ſi principium verum, ergo vltimum. Contra dicit Galenus, quòd caua vena vadit ad ipſum, deferendo ei nutrimentum ab hepate: Ergo à ſimili cum venæ exeant à ſtomacho ad hepar, ſimiliter ab inteſtinis venæ exeant ad hepar, non erit hepar principium venarum, ſicut neque cor. Item contra Galenum ſic. Omne quod trahit originem ab aliquo, aſſimilatur illi: ſed venæ trahunt ab hepate: ergo aſſimilantur illi. Contra, venæ frigidæ, & ſiccę complexionis ſunt, ergo hepar: quod falſum eſt. Item hepar componitur ex venis, & arterijs: ſed componentia præcedunt compoſitum in natura, non ergo hepar eſt principium illarum. Item omnia membra perforata ſunt ex venis, & arterijs præter cor: quibus mediantibus exufflatur calor ad vniuerſa corporis membra, ſicut hepar, ſplen, renes, teſticuli, ſtomachus, pulmo, & diaphragma, ſimiliter, & cerebrum: decurrunt enim venæ, & arteriæ à corde ad anterius cerebri, ab anteriori ad medium, à medio ad poſterius, & ſic ad ſpinalem medullam, & ita ad neruos principium habentes à cerebro: arteriæ dico deferētes ſpiritum vitalem exufflVātur à corde ad neruos: quare patet cerebrum eſſe perforatum: cor autem non eſt perforatum: ſic ergo cor eſt principium illarum. Contra, Intra totam ſubſtantiam cordis contingit inuenire venas, & arterias: ergo eſt cor perforatum ſicut alia membra: non ergo erit principium illarum. Solutio. Tam venæ quam arteriæ originem habent à radice cordis: & egredientes, totam ſubſtantiam cordis ipſius intrinſecus perforant: vnde arteriæ veniētes ad ſiniſtram auriculam ipſius ingreſſus reciprocantur in ſubſtantiam ipſius extrinſecus, & ita perforant extrinſecus. Similiter venæ ad dexteram aurem venientes, iterum reciprocantur in ſubſtantiam propriā: ſed non aliæ venæ, & arteriæ, trahētes originem ab alio principio præterquam ab ipſo. Item à forma. Sicut ab anima, ſimplici in eſſentia, tanquam puncto exiſtenti, effunduntur omnes virtutes ad vniuerſas partes corporis, vt anima in ſuis operationibus perficiatur: ſic à concordijs, & radice, & puncto porriguntur venæ, & arteriæ ad ſuum circulum, & ſic ad totum: in quibus defertur calor, qui exufflatur ad totum corpus: ſicq; anima eſt principium virtutum: ergo à ſimili, cor eſt principium venarum, et arteriarum: quod concedimus. Item dictum eſt Ariſtotelis. Omne quod habet ortum ab alio, aſſimilatur illi, à quo oritur: quare venæ non habent ortum ab hepate. Contra hoc autem: ergo corallus, qui eſt arbor duriſſima, non habet ortum à luto, et re molli in fundo maris exiſtente. Solutio. Ariſtoteles intelligit, quod dixit, quantum ad manentem materiam: appoſitio autem eſt ſecundum materiam tranſeuntem. Item dicit Ariſtoteles, ꝙ ſupra cor eſt reſolutio vitæ. Item ſupra communionem animalis ad plantas non percepit alias præter ſenſum, et motum. Sed ſecundum Galenum cerebrum eſt principium ſenſus, et motus, hepar principium digeſtionis. Sed cor, aut eſt principium vniuerſale, aut non: ſi primum, ergo ab eo ſunt ſenſus, et motus, ſimiliter à principio: ſi non, contra, aliquam habet virtutem aliam, à qua fit ſenſus, et motus, et aliam ab illa, qua fit digeſtio: illa virtus quid erit, ſi virtus ſit? quare fit pulſus? Cum cor ſit principium vniuerſale ad omnia membra, erit et eius virtus vniuerſalis: et ita pulſus fieret in omni membro: quod falſum eſt, præterquam in arteria ſolum. Item in corde fundantur omnes virtutes morales: quod patet per hoc, quòd ad complexionem cordis variatam ſequitur variatio virtutum moralium: morales enim virtutes ſunt diſpoſitiones animalis interiores, virtus autem motiua, et ſenſibilis exteriores: ergo cor erit principium illarum. Item virtus motiua, et ſenſibilis fundatur in corde: ergo, et virtus vegetabilis: ergo, vt prius, cor erit principium vegetationis. Item, propter duas rationes poſuit Galenus hepar eſſe principium. Vna talis: In hepate primo reperitur ſanguis, et in eo fit digeſtio: ergo ipſum eſt principium digeſtionis. Et alia talis: In qualibet digeſtione expelluntur ſuperfluitates ad ſua propria receptacula, ſicut ad veſſicam fellis cholera, ad ſplenem melancholia, ad veſſicam vrina: ſed huiuſmodi receptacula circunſtant hepar, et non cor: ergo hepar eſt principium digeſtionis, et immediatum, vt à quo: et cor eſt principium mediatum, et proximum, et immediatum eſt hepar. Et ita patet diuerſitas inter Galenum, et Ariſtotelem.

GALENO

GALENO ASCRIPTUS LIBER DE ANATOMIA OCULORUM,

Nicolao Rhegio Calabro interprete.

CENSVRA.

Liber ex Galeno, sed non admodum diligenter excerptus.

De Libri huius intentione, & vtilitate.

B

Quia oportet secundum amorem scientiæ, & vtilitatem artis eos, qui conantur passiones, quæ circa oculos consistunt, curare, scire naturam, & positionem oculorum, qui in integritate, & sanitate sunt (nam, & vetus ait magister, naturam corporis esse principium eius, quod opus est ad medicationem) ideo necessarium putauimus existere pauca de oculis ante vsum, & initiationem operationum dicere; vt in dispositionibus, quæ in oculis cõsistunt, vel à positione, vel à periptosi aliqua, & in doloribus, qui sequuntur, & consensorijs passionibus (sicut licet videre in punctione facta in cornea tunica, & cũ ea videlicet in secũda, & tertia, nam magna ex parte in sequẽti die sequitur alteratio) possimus, eã quæ secundũ naturã scientes, cognoscere statim causam, & ita cõuenientẽ, & congruam curã adhibere.

De tunicis, & humoribus oculorum.

Consistit igitur oculus ex tunicis quidẽ quatuor, humoribus verò tribus, & musculis sex secũdum alterutrum oculũ, qui motus actum efficiunt, & alijs duobus, qui comprehendunt radicem nerui optici, & tunicæ, quæ dr̃ circũocularis: quæ à natura creata substernitur toti oculo, circum tangens, & circuninduens os, vt oculus nõ applicetur vacuitatibus ossiũ nudis. Accedit igitur illa circũocularis à crassa meninge: pertransiens.n. ipsa suturas, & pericraniam, quã & circũossalem vocamus, ex eis peruenit ad frontem per spatia oculorum, & eorum, quæ sunt circa oculum: & vsq; ad iridis quidẽ circulũ, vnde cornea incipit subtiliari, peruenit: prorsum autem non procedens, sed è conuerso rediens, residuã induitionem operatur corpori. Hanc igitur tunicam dicimus oculo heterocraniacã passionem operari; ac etiam chemoses, quæ fiunt, illa suscipit. Videmus.n. in huius dispositionibus, circũscripta secundũ circulũ iridis, reliquas partes phlegmone laborare, & in eleuatione existere. Et quidem illi, qui de hac parte medicatiuæ diligentius tractauerunt, ita notificauerunt, chemosin, quæ est qñ album oculi tumefactũ superat circulum iridis, & vt nigrum oculi concauum videatur: quo significatur nobis, ꝙ in circũoculari habuit consistentiã, & non in cornea. Sequitur autem semper, vt & circulus iridis similis eleuationi, & æqualis fiat. Sed tñ non est possibile corneã per se talẽ sustinere dispositionem, ceu chartilaginosam existẽtem, & densam, sed totã eius circũferentiã, pręterquã si aliqñ toto oculo à basi eius moto disponatur similiter toti corneæ. Manifestè autẽ, & pterygia, quæ consistunt circa oculos, ostendunt istius naturã. Aucta.n. & mõ quodã in duplicata hac tunica efficitur pterygium, ita, ꝙ aliqñ eius augmẽto procedente, & cõprehendente partes cornee, cooperiatur non solũ iris ipsa, sed, & pupilla: & sic aliqñ comprehensa tota pupilla, non solũ inuisibilitas sequatur, sed, & deformitas, & improperiũ, pulchritudine oculi cooperta à pterygio, & non apparente. Et de circumossali quidem tunica, vnde habeat principiũ, & quomodo perueniat ad oculos, moderatè dictum sit. De reliquis verò particulis consequenter dicamus. A basi cerebri pori duo oriũtur, ab vna radice habentes, & ipsi principium, subtiliata meninge, quæ cerebrum comprehendit. In modum autem literæ lambda græcè diuisi perueniunt ad cõcauitates oculorum, portantes per foramina, quæ in eis sunt, spiritum visiuum. Vterq; verò ipsorũ procedens, & figuratus angustationi ossis, contexit tunicas, adimplens cõcauitatem, quæ est in eis: simul enim atq; in poris incipit finem habere, incipit cornea ampliari, & inflata perficit prędictam tunicam. Ista igitur tunica ab angustia quidem pori, vnde ipsa habet principium, vsq; ad circulum iridis similis est, & sibi ipsi per totũ chartilaginosa existens, et crassa. Inde autem, ingeniãte natura vt possit spiritus visiuus procedere, et obiectũ comprehendere, subtiliatur, et crassitiem permutans fit neruosa magis: et ita cornu similis cum fiat, præbet luciditatẽ spiritui, qui venit à parte interna. Fides autẽ eius subtilitatis, est cicatrix, quæ consistit in oculis. Si.n. qñ post vlcus illius loci fiat cicatrix, crassa accipiẽte tunica naturalẽ crassitiem, quam et extra circulum iridis habebat, in colore

quidem talis apparet, qualis erat, & ante iridem: operationẽ verò visus, quæ desuper veniebat impediens offuscat, non adhuc potente visiuo spiritu pertransire, sicut quando naturaliter se habebat oculus. Secunda verò tunica à poro optico habet explantationem: proueniens autem, & ipsa secũdum propinquam positionem primæ tunicæ vsq; ad iridem, colorem suum ostendit per corneam: deinde circa medium oculorum veniens finem, accipit ex foramine derelicto, quod nominant pupillam: in qua, & tui visus simulachrum vides: per quod spiritus pertingit ad id, quod extra est; & huius gratia foraminalis vocata est. Secundum intrinsecam verò partem cyanea est: gaudet enim hoc calore visiuus spiritus. Neq; enim nigram ipsam omnifariam fecit, ne tenebraretur visiuus spiritus: neque albam, ne dispersus fatigaretur quando aspicit: sed vt resumptio, & reintegratio ei fieret, sic facta est. cum hoc autem colore adhuc, & hispida consistit tunica vuea: vnde, & vniformis vocata est consimiliter acinis vuæ. Habet autem, & vasorum multum in forma retis, vnde, & retiformis vocatur: quia est sicut, & retiformis meninx, quæ est ex multis vasis complexa in modum retis, vt spiritus, qui fertur desuper inhabitet: non quia præbeat reliquis particulis de visu, sed partiatur in toto oculo: & vt sustentatio fiat crystalloidi sedes. Tertia verò tunica, & ipsa à poro procedens, & perueniens secundum propinquam positionem vsque ad circulum, applicatur ad secundum vas palpebralium explantationum, ad ipsam à cornea in circuitu explantatarũ: deinde inde reuertens, similiter reti super attracto, vnde, & retina vocata est: sua enim peluicula amplectitur vitriformem humorem: qui humor efficit molem oculi, premens per suam repletionem, & conuexum faciens oculum apud extrinsecam partem. Vnde, & his à quibus euacuatur ab aliqua plaga, concidit, & residet inferius, tanquàm humore, qui figuram eius custodiebat, effuso, & exciso: subtilis enim est valde tunica assimilans, & proinde araneiformis vocata est. De quarta verò tunica quæstio non parua facta est à medicis. Quidam enim aiunt esse tunicam, & continere humorem crystalloidem, qui effunditur in peluiculam tertiæ tunicæ, veniens quidem aduersus vitriformem, substentata autem à tunicis, quæ sunt extrorsum. Et sicut circumocularis perueniebat ad oculum vsque ad iridem, ita, & araneiformis vsque ad medietatem perueniens non comprehendit totum, ne impediat visum. Alij autem tunicam ipsam quidem esse aiunt: neque enim explantationem habere à poro, sed supernatare: membranam autem esse crystalloidis humoris in hominibus, rarò autem aliquando in aliquibus animalibus, sicut in leonibus. Est autem, & tertio humor aqueus, qui, sicut dicit Asclepiades, replet intermedium spatium humoris vitrei, & tertiæ tunicę, materiam præbens ad videndum. Vt autem dicunt quidam, in medio primæ, & secundæ tunicæ est, & simulachra, quæ apparent, facit videri: & hic humor coagulatur in suffusionibus.

De Musculis Oculorum, & Palpebrarum.

MVsculi in oculi sunt sex secundum vtrunque oculorum, habentes substratam pinguedinem quibus actus commotionis spiritus commissus est, perficientis motus eius per ipsos. Facti sunt autem, vt facilè circunducantur oculi, quando volumus huc, et illuc * mouere. Et duos quidem aiunt musculos habere superiorem palpebram, & inferiorem: quarum superior fortioribus indiguit, vt quocunque voluerit nuere oculus, contrahatur, et ad se attrahatur. Vnum autem secũdum vtrunq; angulum. vt per eos flexiones oculorum efficiantur: quorum rursus ille, qui est extra, et apud paruum angulum, maior, et fortior, est propter prędictam causam ingeminatus, et ipse. Secundum alios verò, octo dicuntur esse musculi oculi, vtrique parti duos distribuentes. Est autem, et illorum fidem considerare ex his. Si enim aliquando aliquis eorum patiatur offensam siue à generatione, siue à periptosi, strabismi causa fit, vel spasmi. Et à generatione quidem fortassis paralysis offendet oculum, augmentum suscipiendo, vt habeat spatium oculus declinandi ad alteram partem: quo modo efficiuntur strabismi, oppositis quidem musculis, trahentibus ad se oculum secundum naturam: eis verò, qui patiuntur, assentientibus tractationi illorum: et strabismus quidem ita fiet à generatione. Ex periptosi autem, adueniente aliqua causa, quæ musculo plagam infligat, et spasmi, et tractus apud eum causa fiat. Ac etiam musculorum, qui secundum oculum, aliquis percussus, offendet oculum, vel secundum lagophthalmum, vel secundum relaxationem. Si enim aliquis inexpertè, et inartificialiter hydatidem auferens fecerit appunctionem phlebotomi vltra medicinalem coniecturam, et percusserit musculum, siquidem à phlegmone spasmaticè disponatur, passionis lagophthalmæ efficietur causa. Si verò relaxatio fiat, relaxabit palpebram, vt neque conante patiente eleuare musculus palpebram possit, aut aliquo modo oculos aperire, sed grauata palpebra propter relaxationem feretur semper deorsum. Quocirca oportet in chirurgijs huius pinguedinis, maximè quidem cautè, et cum aduertentia, facere intromissionem phlebotomi. Maximè autem in medio palpebræ oportet incisionem facere apud ventres musculorum. nõ enim ita ventres quando vulnerantur anxiantur, sicut neruorum exortus, cauendo ab apostematibus, quæ accidunt, vt vituperia circa curam effugiens quis, sortiatur finem venerabilem. Hæc igitur de humoribus, et tunicis, et periophthalmio, seu circumoculari, ac etiam musculis, secundum nostram possibilitatem, quæ non erant in memoria audientium, ad nostram vtilitatem, et amationem boni designauimus.

* Al. nuere.

GALENO

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE COMPAGINE MEMBRORVM, SIVE DE NATVRA HVMANA.

CENSVRA.

Aliqua, & hic vera, aliqua deridenda, videtur continere.

De Cerebro.

B Cerebrum natura quidẽ frigidum, & humidũ est, & ideo, vt facillimè ad susceptionem diuersorũ conuertatur, & vt mẽbris mouendis habilitatẽ præstet: & vt calido, & sicco spiritui ad caput exhalati temperiẽ inferat. Cuius meninx frigida est, & sicca, & densa: & intra quã sunt diuisiones tres: prima dicitur phãtasia, secunda rationalis, tertia memorialis. Inter phantasiã, & rationalẽ est pãnus quidã frigidus, & siccus, dẽsior, eo qui diuidit inter memorialem, & rationalẽ, habens in se modicum tenuissimæ carnis. Ex memoriali verò procedunt duo canales tenues, & humidi, vt spinalis medulla, qui penetrant per totam compaginem, & veniũt vsque ad phantasiæ cellulam, per quos possint phantasticus spiritus, & rationalis commendari memoriæ, & iterum memorialis duci ad rationem, & phantasiam.

Qualiter fiat Auditus.

Vnicuiq; auri supponitur vnum os frigidum, & siccum, & sine spiritu quidem, inferius adhærẽs illi tenui panno, qui diuidit inter phantasiam, & rationem: quibus sunt singula foramina in obliquo facta, habentia tenue initium ab ipso panno: quæ intrinsecus habent indumentum tenuissimum, frigidum tñ, & siccum, per quod dicitur aĩalis spiritus ab ipso interiori panno, præstans auribus virtutem audiendi. Et est audibilis qualitas calida, & humida, vt qualiscunq; sonus per aera C infertur auri, atq; ab humiditate suscipitur, à calore attrahatur ad cerebrũ, vt sciatur qualis sit. Siccitas verò ossium ad hoc est, vt sonitus in eis æquè obseruetur secundum exteriorem euentum.

Qualiter visus oculis adueniat.

Oculorum autem tres sunt humores interiores frigidi, & humidi: primus est, vt aqua coagulata lucidissima, in qua virtus visibilis est: secundus est, vt tenue oui album: tertius, vt vitrum, modicum habens citrini coloris ab ipsa. Sunt autem septem tunicæ, quarum nomina ad præsens tacemus. Dicendum autem est, quo modo visibilis qualitas adueniat oculis, & vnde. Ab ipso. s. tenuissimo panno, qui diuidit inter phantasiam, et rationem, procedunt duo tenuissimi canales frigidi, et sicci, per quos fertur spiritus ab eodem pãno ad humiditates oculorum calidus, et siccus, et tenuis: qui penetrans omnes compagines oculorum præstat eis visibilem qualitatem: quæ † progrediens longius propè album ampliatur: ‡ vnde quæ propè sunt, largius vidẽtur, quæ verò longè tenuius: quæ statim quando egreditur, si sint visibiles res, rursus reuertitur ad eosdem oculos, et pręscriptis humiditatibus imprimit cognitam in se rei similitudinem: vnde producitur cerebro, et à cerebro cordi præstatur notitia. Est autem visibilis qualitas calida, et sicca: calida, vt per eam aperiat, & D exeat: sicca verò, vt per eam ad præscripta loca proprios habeat reditus.

† Al. progreditur longius propè albulæ amplum.

Qualiter Odoratus naribus adueniat.

Naribus virtus odorabilis pręstatur: quarũ positio se habet ita. Superius osseæ sunt, et foratę, intrinsecus inuolutæ tenuibus tunicis, frigidis tñ, et siccis: quæ principium à phantastico panno habentes, ferunt ab eodem spiritum odorabilem, qualitatem naribus præstantem. Inferius autem ab osse, chartilaginosæ, et mobiles sunt, quarũ natura frigida est, et sicca: frigida est, vt prędictã virtutem intus obseruent: sicca, vt aereum odorem naribus applicatum intus attrahãt, et cerebro ad discretionem ministrent. Sunt, et alia duo foramina intra chartilaginosas cõcauitates sita, principiũ à palato, et finẽ infra ipsas nares habentia: quibus duæ virtutes sunt, s. attractiua, et redditiua: quarum vnã attractiuã à superioribus hẽt partibus, et ideo qñ attrahunt, nares deponunt: alteram verò, vt redditiuã, ab interioribus palato adhærentibus, et ideo quãdo reddunt, quasi replẽdo eleuãt.

Quibus partibus gustabilem qualitatem præstent.

In toto autem ore præstatur gustabilis qualitas, gingiuis, palato, capiti gurgulionis, et linguæ, sed magis omnibus linguæ, quoniam tenuissimæ carnis, & spongiosæ est, habens tenuissimum intra se humorem, qui saporatis rebus intra os positis se admiscens, eodem ad se tracto, infert sibi varios sapores. Intra quos species sunt nouem, s. dulce, amarum, acre, salsum, conditum, acidum,

comprimens linguam,formicans,& sine sapore: quorum alios amicabiliter suscipit, scilicet dulce, E & conditum,& sine sapore:alios verò inuoluntariè.Gustabilis qualitas frigida,& humida est, frigida, vt obtineat, humida, vt saporum * humiditatem excipiat.

* Al. diuersitatem.

Quod qualitas Tactibilis toti corpori præstetur.

Tactibilis virtus toti attribuitur corpori,sed maximè manibus: magnis autem harum interioribus partibus,eo ꝙ singulariter nerui lati,& tenues spiritum tactibilem à cerebro ferētes, per medias plantas vsq; ad digitos transeunt: ibiq;naturaliter manentes,ea loca sensibiliora cæteris reddunt. Natura verò tactibilis virtutis penè æqua est, media scilicet inter calidum,& frigidum, & siccum,& humidum:vnde calidum,& frigidum,durum,& molle,asperum,& lene,& cętera æqualiter sentit.Operationes autem cerebrum alias accidentales habet,alias naturales:accidentales verò amittit quando ab aliquo vicino membro vicissim patitur: vt in epilepsia,sensus, & intellectus, & memoria perduntur: illud verò humidum: quod per spinæ medullam dorso, & cæteris membris, & per viam consimilem linguæ naturaliter ab eodem conceditur cerebro, inter ipsas omnes angustias præstare non cessat, & non amittit humiditatem.

Qualitas Vuulæ, & Organorum Respirationis.

Vuula propterea palato suspensa est, vt tenuiter consimilem linguæ humiditatem tribuat, eaq; F flexibilem præstet, vt cibum ori applicitum dentibus ad molendum subdat: œsophago ad inglutiendum concedat,etenim aliter inglutire non posset. Canales ad interiora ferentes duo sunt,vnus pneumaticus,quem Latini spiritualē dicunt: alter œsophagus,cui nomē Latini gulam attribuunt: spiritualis autem ipse gulæ superponitur.Quorum capita quadam tenuissima chartilagine nectuntur,vt aperto ore, quando aliquid gulæ infertur, ex ipsa chartilagine spiritualis porus constrictus quicquam ex eo suscipere non permittatur: quando verò os clauditur, eadē chartilagine œsophago constricto,spiritualis porus ad inspirandum aptus, aut apertus reddatur. Eius constitutio non arteria, vel vena continuatur,sed partibus quidem quibusdam lacertosis, & tenuibus vnitis carnibus, constituitur: quod ita factum ad hoc asseritur, vt quando pulmo dextra,læuaq; sequestratur ad suscipiendum aerem exteriorem, valeat ad superiora ascendere: quando verò ad expellendas superfluitates innati spiritus constringitur, facillimo motu ad inferiora descendat. Eius inferior pars pulmoni affigitur: quæ diuiditur in duos canales,quorum vnus per dextram pennam pulmonis,alter per sinistram deriuatur: quorum dexter dextræ auri cordis, sinister verò sinistræ suppositus adhæret: qui superius suscipientes frigidum, & humidum aerem aliquantulum excoquunt, & excoctum auribus cordis ministrant: ibiq; paulisper detentus iterum excoquitur:& sic interiori G cellulæ cordis ad temperiem, & extra & * citra cor intra marsupium, quo circundatur, ad euentationem faciendam præstatur.

* Al. circa.

Qualitas Cordis.

Cor verò in summo crassum est,& in fine acutum. Est autem spiritualium membrorum principalissimum: & naturalis caloris fundamentum:& omnibus membris corporis calidius: quia inde calor naturalis ad omnia membra viuificanda procedit, calidum enim est siccum. De cuius interiori parte procedit arteria, quæ in simo hepatis coniungitur, per quam attrahat sibi nutribilem sanguinem. Et ab exteriore alia procedit, quæ in duos diuisa canales, per vnum nutribilem sanguinem, & spiritum cerebro præstat: per alium verò in multis subdiuisa canalibus, naturalem calorem simul cum sanguine per totum corpus ad ministerium naturale infundit. Marsupium quo ipsum cor tegitur duabus existit, & constat membranis, vna interiore, & altera exteriore, * manente tenui carne, qua * nutriuntur: Et propterea ita à natura factum asseritur, vt sit obstaculum contra ea, quæ exterius cordi nocere possunt: & obseruet frigidum,& humidum aerem: qui cordi ad temperiem faciendam tribuitur, vt superius admonitum, aut commendatum est: cuius natura similitudinem dat, aut fert epiglottidis membranæ,quæ diuidit spiritualia membra, idest pulmonem, & cor in superiori cella manentia à nutribilibus membris in inferiori degentibus: Et de eorum natura in sequenti tractabo. H

* Al. mediante.
* Al. nectuntur.

De Oesophago.

Oesophagus,per quem cibus,& potus stomacho attribuitur,frigidus,& siccus est. Et ex altera parte pneumatico canali supponitur velatus: ex alia verò ceruici quibusdam tenuibus musculis nectitur, in similitudinem spinosæ cameræ subleuatus, quousq; ad epilgottidis membranam producitur: quod penetrans ori circumplicatur stomachi, quod ipsi epiglottidi suspensum est.

Qualitas Stomachi.

Stomachus autem constat ex neruis tenuibus,& longis, qui lineares, et ex transuersis, qui textiles,et ex obliquis,qui vertentes dicuntur:quorum lineares helecticen,idest attractiuam, et anelcticen,idest retentiuam transuersis,apocreticen verò, idest expulsiuam obliqui sibi vendicant potestatem. Qui intrinsecus quibusdam * obteguntur membranulis trino schemate consistentibus, breui scilicet,et medio prolixiore,quibus potum,et cibum naturali calore in lacteum succum conuersum,et ita quasi remis quibusdam ad portā impingit stomachi. Quæ ideo porta dicitur, quoniam musculis in ea positis, ministerio naturali vsq; ad perfectam decoctionem nutribilis materiæ

*Al. obtegitur.

A riæ constricta clauditur: qua decocta, eisdem mollificatis aperta redditur, quousque præscriptum succum duodeno intestino infundat, quod propterea duodenum dicitur, eo q; duodecim digitis spatietur: à quo accepta vice ieiunum intestinum succum ipsum suscipiens aliquantulū decoquit. Quod in duo diuisum, alterum, quod tenue est, in meseraicis venis sibi spongiosis capitibus inhærentibus ab ipso subtrahitur: alterum verò idest crassum, longo & patulo, cuidam axungiæ innexo intestino conceditur: à quo monomacum suscipiens aliquantulum decoquit, & sic crasso concedit intestino, quod manica dicitur: deinde ex tali diffusum, & ibidem à cholerica decoctum coloratur: cuius translatione, aut titillatione per pudicum circulum foras dimittitur. Monomacum enim ideo dicitur, quia vno aperitur foramine, quod insitum est ori manicæ, vt sibi quicquid à lōgo accipit, sine contrarietate reddere possit: nam manica, eo quòd largum magis ceteris est nominatur. Subtilis verò pars per meseraicas de ieiuno subtrahitur. Quæ in obliquum positæ subtractum ad se succum decoquunt: & excoctum hepaticæ summæ ministrant: quo ibidem moram faciente, adminiculo virtutis naturalis in sanguinem vertitur: qui in duas diuiditur partes, quarū quæ tenuior est, & vrinis dicitur, arte conceditur hepatis: quæ per duos vritides canales renibus deriuatur, ibiq; manens decoquitur: de qua sibi renes, quod vtilius est ad nutrimentum obseruant, ceterum B verò de eisdem poris vessicæ dimittitur: † quæ cum ad collum vessicæ deueniunt, coadunata ruuntur.‡ Collum autem vessicæ diuiditur quodam panno mediante, cui vritis porus ex vna parte, & ex altera superiori membranæ scimatico schemate conglutinatur: vnde vrina, & quicquid ex renibus affluit, fundo destinatur vessicæ. Per aliam verò, idest per inferiorem, cum virga quadam cōtinuitate coniungitur, & secundum naturam, & extra naturam vessica ipsam vrinam existētem foras transmittit. Altera verò pars, quæ adicialis dicitur cholericum rubrum felli, melancholicum spleni transmittit, aut attribuit. Sanguinis verò, quod vtilius est, ipsum hepar sibi ad nutrimentum obseruat: de quo quod tenuius est cordi, ipsum cor cerebro, vt præparatum est, ministrat. Ceterum verò diuersis corporis partibus per quasdam venas vnicuiq; propriè destinatas additionem largitur * diuturnam, quod bene coquentes ad similitudinem suæ naturæ à proprio esse mutātes, quod nutribile est sibi retinent: inutile autem, cum fortes sint, extrinsecus per hæc decenter expellunt, per capillos, per vngulas, per aures ceratas gummas, per lachrymas, per sputa, per egestiones, per vrinas, per sudorem, & per cutis sordes.

† Al. quod autem venit coniunctim vnitur.

De Sensibus Animalibus.

Per animales quinque sensus corpus fruitur nouem voluptatibus, sibi à cerebro illatis, scilicet C dilectione, odio, tristitia, gaudio, audacia, timore, verecundia, ira, & furore. Nam per visum auditum, gustum, odoratum, & tactum, diligit, vel odit, gaudet, vel tristatur, audet, vel timet, verecundatur, vel irascitur, vel furit. Quando autem aliquis per aliquem horum quinque ad alicuius amorem erigitur, cor concutitur: & ex eius concussione duo quidem prodeunt spiritus calidi, & sicci. Quorum vnus, qui tenuior est, cerebrum adit: alter verò, qui densior est subitò per neruos diffusus ad virgam ducitur: qui inter neruos, quibus constituitur, & membranulas, quibus inuoluitur, insiliens erigit eam, & tensione quadam eam inflexibilem reddit. Alter verò, quem cerebro adesse diximus, humidum quoddam ab ipso suscipiens, per spinalem medullam ad viam renum deducitur: per cuius duo foramina immissus, sibi substratum attingit membranulum, quod * calefactum penetrat. Et sicut membranulum egreditur, & penetrat, sic venarum retinaculum prædicto membranulo annexum aggreditur: ex quo tenuissimum sanguinem secum à cerebro delatum * hūc miscet: & per duos canales inde procedentes ad testiculos funditur, ibiq; paulisper permanens excoquitur: & in lacteum, & tenacem succum conuertens, inde per germinos canales virgæ applicitos completo communi opere secum foras educit. Nam pterygomatibus, i. alis (& sunt orificia vasorum spermatis, ex quibus mulieris sperma ad fundum matricis mittitur) sugentibus, per collum D matricis subtrahitur, & sic ad inferiores cellulas eiusdem destinatur.

* Al. calefaciēs.

* Al. huic.

De Communi sapore Coitus.

Sapor igitur* communis huiusmodi viris in tota virga, sed maximè in preputio est, mulieribus, verò circa pectinem in confinio vuluæ. Mulierum testiculi duo sunt: quorum vnus sub dextro rene, alter sub sinistro tenetur: qui fundo matricis coniuncti per singulos ex se procedentes, incitata venere, ad cellulas eiusdem sperma ministrant. Quod si simul cum viri spermate conueniat, vel modicum ante, vel post, prius quam prælatum frigescat, vnitur. Si verò in sinistra cellulas matricis simul spermata conueniunt, femineum embryum generant: Si verò in dextera masculinū procreant: Si verò in media, quæ secundum calidum, & frigidum æqua est, secundum plus, vel minus vtriusque spermatis, aut masculinum, aut fœmininum procreant.

* Al. cōionis.

De Embryo.

Oportet autem in embryi dispositione aliquantisper immorari: & dicetur quid in vnoquoque mense à primo vsque ad nonum sibi naturaliter fiat: & qualiter à primo mense vsque ad septimum, & à septimo vsque ad nonum, si genitum fuerit, pereat: & in ipso septimo, vel nono si editum fuerit, salubre perduret. Cum ergo vtrunque sperma viri scilicet, & mulieris in matrice conuenerint, si frigidum, & humidum fuerit, omninò dissoluitur: si verò calidum, &

ſiccum, conſumptionem incurret: ſi autem æqualitate perfruitur, nulla impediente concipiet qualitate. E

De Coniunctione Spermatis.

Spermate igitur vtriuſq; coniuncto, in ſpecie conchulæ expanditur: & radice producta ſibi ſuperficietenus alligatur: ex cuius calore præfati ſpermatis ſummitatibus decoctis ab ipſa diuiditur, & ex ſola radice, per quam nutrimentum accipit, cum ipſo tenetur. Medium autem, quod infra decoctas ſummitates in modum nucis eminet, inter eadem ſpatia ſanguineam glebulam quadam frigiditate conſtrictam primo menſe obſeruat, nulla alicuius ſimilitudinis imagine in ea impreſſa. Secundo, in vermiculi longi ſcilicet, & rotundi producitur ſpeciem. Tertio, in eo crura diuiduntur, et à lateribus brachia: collum caputq; perficitur. Quarto, formatur cor, et hepar, et anima id ingreditur, & naturaliter mouetur. Quinto, omnis interior completur compoſitio, inteſtina ſcilicet quadam diſpoſitione formantur: digiti manuum, pedumq; ſcinduntur: aures, nares, os,* veretrum, & ipſe pudicus formatur circulus. Sexto, oculi ſcinduntur, ſupercilia formantur, palpebræ creſcunt, capilli, & vngulæ producuntur. Septimo, fiunt axungiæ, & caro perficitur: cutis, & omnis humiditas ſecundum diuerſas vaſculorum compoſitiones conſtituitur: & completis ſecundum naturalem diſpoſitionem omnibus, laborat, vt exeat: matrix autem nititur, vt obtineat, & vt calore, quæ completa ſunt, confirmet, & muniat: ſi verò debilis eſt, concedit ei vt exeat. & durat, eo quod naturaliter completum eſt: ſi autem matricis natura fortis eſt, nititur, vt id retineat. octauo, embryo expugnato exitu non ſibi conceſſo, fatigatus quieſcit. In nono, matricis calore iam firmato, & craſſitie confecto, natura concedente, patet ei aditus, & exire permittitur. F

* Al. venter.

De Aetate Planetarum in Embrione.

Habent autem ſeptem planetæ aliquid in compoſitione embryonis ſpeciale. Saturnus quidem frigidus, & ſiccus, ſua frigiditate primo menſe ſpermati grauedinem, & ſua ſiccitate compaginem parat: & ideo non creſcit embryo, ſed à ſuo calore in ſanguinem commutatus ſine augmento permanet. Secundo, Iuppiter calidus, & humidus, calefaciendo confortans, & humectando replens, in longi, & rotundi vermiculi ſpeciem ſperma producit. Tertio, Mars calidus, & ſiccus, calore roborans, & ſiccitate incidens, crura diuidit, à lateribus brachia ſeparat, collũ, & caput informat. Quarto, Sol minus Marte calidus, & ſiccus, & animam, & cor, & hepar creat, & cerebrum: & creatis animam ingerens, naturaliter embryoni motũ præſtat. Quinto, Venus frigida, & humida. omnia * interiora format, aures nares os virgam, & pudicum circulum format, pedum, & manuum digitos diuidit. Sexto, Mercurius ſecundum calidum, & humidum frigidum, & ſiccum æquus, in quo manualis habetur ſcientia: & ponit ſupercilia, oculos ſcindit, palpebras creſcere facit, capillos, et vngulas producit: Septimo. Luna frigida, et humida, replens axungias, carnem, et ſuperficiem complet: venis, et arterijs humiditatem tribuens, toti corpori nutrimentum præſtat: et quia omnia perfecta ſunt, ſi prægnans parturiet, ſalubriter perdurat: ſed quoniam adhuc in eo ſunt membra non bene firmata, indiget alio tempore ad id operis explendum. In octauo, Saturnus reiterata vice ſimiliter infrigidãdo embryonem, matrici grauitatem infert: ſuaq; ſiccitate humores extenuãs, embryoni nutrimentum parcius tribuit: et propterea ægrè prægnantes in hac tenuitate exiſtunt. Nono autem, Iuppiter calefaciendo infrigidata, et replendo tenuia, embryonem corroborat, & matricis aperit aditus, et ſic exitus omnibus naturaliter perfectis conceditur. A primo autem menſe vſq; ad ſeptimum ſi genitus fuerit, non perdurat, eo quod naturaliter imperfectus habetur: à ſeptimo vſque ad perfectum * nonum, quamuis natura perfectus ſit, tamen ſi generetur non ſubſiſtit: quia Saturni infrigidatione ſtupidus, et eius ſiccitate minorato nutrimento afflictus, vel obſtrictus, corrupta matricis naturalitate calore materno exuſtus, ſi excuſſus fuerit, diſſoluitur. Solet autem non omnibus membris perfectus, vt in pluribus apparet, embryo generari: plerunque verò craſſo capite, et tenui collo, vel magnis pedibus, et ſubtilibus cruribus, pedibus genibus applicatis, aut manuũ ſingulis, vel duobus digitis perditis, hac luce perfrui. Sed hoc dupliciter in embryonis compoſitione contingit: aut enim natura æquam habet materiam, et redarguentem ſpiritum, et ſecundum horum duorum æquitatem, moderatè, vel perfectè informat: aut abundantia materiæ, et ſpiritu moderato, eidem materiei abundantiam alicui addit membro, ex qua naſcitur maius cæteris: vel ampliato ſpiritu, et materia minorata, aut ex parte membra attenuat, aut ex toto non dimittit procreari: et hæc omnia, aut æquitate vtriuſq; materiei ſcilicet, et ſpiritus natura perficit, aut augmẽtatione horum vnius. Solet etiam in generatione quibuſdam viris illud muliebre, et quibuſdam fœminis illud virile, quo luxuriatur, adijci: ſed illud impedita, vel oblita natura ſic perficitur. Nam quãdo aliquo euentu impeditur, vel obliuiſcitur illud materiei humidum ſuperfluum, quod ad naturalitatem, vel ad numerum alicuius membri ſolet diſponere, ad alterius naturæ membrum ſine ratione mutat. G H

* Al. exterior.

GALENO

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VIRTVTIBVS NOSTRVM CORPVS DISPENSANTIBVS.

CENSVRA.

Ex veris Galeni libris fragmentum.

B DE dispensantibus corpus nostrum virtutibus, quot sint numero, & quæ sit vnaquæq;, & quem in animali quælibet locum obtineat, necessariũ est scire omnes medicos, ad scrutandum de passionibus, & inuestigandum eam, quæ patitur, & sanandum maximè ipsam. Scire igitur oportet ipsas ex tribus prouenire particulis. Ex capite quidem eam, qua ratiocinamur, & meminimus, & sentimus, & de loco ad locum permutamur: Ex corde verò eam, qua irascimur, & percalidi sumus, & adhuc pulsum habemus in ipso corde, & in omnibus arterijs: Ex hepate autẽ eam, secundum quam nutrimur, & augemur, & cibum appetimus, & assumptum elaboramus concoctione, & digestione, & sanguificatione, & appositione, & prosphysi, & discretione, & excretione. Ad has autem suppositiones sequitur necessariò desipientias quidem, & manias, & melancholias, & phreneses, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, & epilepsias, primi principij esse ægritudines: & omninò in eis pati caput, vel primum & solum, vel compatiens alteri particulæ: Febres verò alias, & epialas, & impulsatilitates, & malas pulsatilitates, & infrigidationes, & rigores, & syncopas, & marasmos, quæcũq; alia talia, alterius principij esse passiones: & pati in eis ipsum cor, vel compatiens alicui alteri, & maximè or-C torum ab eo, vel solo ipso secundum se male habente: Atrophias autem, & cachexias, & cacochymias & discolorationes, & icteros, & diarrhœas, & vrinarum immoderatas excretiones, & elephantiases, & cancros, & vniuersos hydropas tertio principio fieri patiente, vel aliquo ortorum ab eo. Spiritus autem, qui secundũ arterias, & cor, vitalis est & nuncupatur. Qui verò secundum cerebrum, animalis: non ceu existens substantia animæ, sed vt primum eius organum habitantis in cerebro, quicunq; sit secundum substantiam. Ignorare enim eam confiteor, cum à nullo demonstrationem euidentem didicerim: solum autem adinuenerim complexionem cerebri oportere custodire commensuratam necessariò eos, qui meditari & viuere rectè eligunt. Sicut autem vitalis spiritus secundum arterias & cor generatur, materiam habens generationis ex inspiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali amplius elaborato habet generationẽ: decens enim fuit magis omnibus eũ transmutatione certissima potiri. Quo circa & velut labyrinthum telam perquam variam condidit natura propè cerebrum, retiformem plicaturam, diuturnam eius moram in vasis ingenias. Omnes verò particulæ corporis, à cerebro habent sensum & motum, peruenientibus alijs quidem neruis ad organa sensuum ad dignotionem sensibilium: alijs autem mouentibus ea, quæcunque mouentur motu, qui secundum impetum. Cerebrum quidem non sensibile organum D à natura, sed sensuum, factum est. Hæc igitur sufficiant ad præsens. † Generatio verò animalis, dispensatio à tribus principijs consistit: Vno quidem eo, quod in capite seruatum est, cuius sunt opera secundum se quidem, phantasia, & memoria, & reminiscentia, & scientia, & intellectus, & excogitatio: in ad aliquid verò, sensus particulis animalis sentientibus, & eis quæ mouentur secũdum impetum, motum præstare: Alio autem eo quod in corde situatum est: cuius opera secundum se quidem modo est velut vigor animæ, & permanentia in ijs, quæ ratio iusserit, & inuicta constantia: secundum passionem verò, velut ebullitio innatæ caliditatis, desiderante tunc anima punire eum, qui existimatur iniuriam fecisse, & hoc vocatur ira: in ad aliquid autem, principium caliditatis esse ijs, quæ secundum partem particulis, & arterijs motionis pulsatilis: Tertij verò principij firmati in hepate sunt omnia, quæ secundum nutritionem animalis: quorum maximum in nobis, & in omnibus fere animalibus, est sanguinis generatio. Huius autem potentiæ est, & delectabilium fruitio, in qua cum vehementius quam deceat mouetur, intemperantiam & incontinentiam efficit.

† Ex libro 7. de dog. Hippoc. & Plat. cap. 7.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VOCE, ET ANHELITV.

CENSVRA.

Videtur & hic ex Galeni libris ad Arabes peruenisse.

DIxit Galenus, Si neruis, qui sunt inter costas acciderit scissio propè spõdylos, destruetur vox, & anhelitus. Hoc aũt idẽ accidet, si ossa costarũ scindãtur, aut spinalis medulla scd'm latitudinẽ inter finem colli, & initium spondylorum, qui respiciunt ex opposito pectoris. Si autem spinalis medulla infra huius loci initiũ scindatur, nec anhelitus oĩnò, neq; vox omninò priuabitur: sed tantũ de vtroq; priuabitur scd'm numerũ spõdylorum, qui opponuntur pectori. Similiter accidit ex incisione costarũ scd'm magis, & minus. Musculus est organum motus voluntarij. Et ad vnumquẽq; musculũ peruenit neruus à cerebro, aut spinali medulla: qui si scindatur, non mouebitur musculus. Interior autẽ musculus, qui est inter costas, facit anhelitum: & tũc fit, qñ aer expellitur vehemẽter à pectore: & ex eodem anhelitu fit vox, & est ei quasi materia. Et voco collum illum locum, qui est inter superius epiglottidis, & superius œsphagi, vsq; ad radicem linguæ. In collo autem sunt musculi bronchorum. Et raucedo accidit qñ musculi colli extenduntur, & inchordãtur, vt extẽduntur in assumptione cibi & potus. Et qñ epiglottis inchordatur ita, ꝙ constringatur, fit vox: & qñ constringitur, inchordantur musculi, ex quibus pẽdet. Et anhelitus quidem fit apud extensionẽ musculorũ pectoris, & solutionem musculorum colli, & epiglottidis, & tracheæ arteriæ. Raucedo autem accidit extensione musculorũ colli, alijs omnibus remanentibus in suo statu. Vox etiã fit, si musculi epiglottidis extendantur, licet nõ musculi colli. Epiglottis ex tribus componitur chartilaginibus inę-qualibus, & dissimilibus: quarũ vna est anterius, scilicet maior: duæ verò posterius, quarum altera supponitur alteri: quarum superior est minor: Habent quoque * duas iuncturas: quarum duæ sunt inter primam, & secundam chartilaginem: & duo capita primæ chartilaginis intrant in secundã: & sunt duæ iuncturæ inter secundam, & tertiam, quas continent sex musculi. In vtraq;.s. iunctura sunt duo musculi, qui attrahunt tertiã chartilaginem ad posterius, & aperiũt os epiglottidis. E cõtrario agũt alij duo musculi, & sunt * exterius: & qñ ambo extenduntur, claudunt os epiglottidis clausura perfecta, ita ꝙ nihil ex aere egrediatur. Necesse est autem ad hoc vt fiat vox, vt duo modi musculorũ, qui mouent epiglottidem, sint fortes ita, vt neutrũ par cedat alteri in actione. Et intellige per hos musculos, illos quibus aperitur, & claudit: & sunt erecti, & positi in rectitudine: & cõtinuantur ex inferiori, & nõ superius: & mouent iuncturam per superiorem extremitatem: & habent duos neruos proprios, vnum in dextra parte epiglottidis, & alterum in sinistra, qui mouent tertiam chartilaginẽ: quorũ concursus est ex inferiori parte ad superius: qui si scindantur, laxabũtur illi, * scilicet musculi, qui mouent epiglottidem, & destruetur motus eorum. Dũ vox est in epiglottide, agunt in ipsam duo modi musculorum, illi .s. qui aperiunt, & illi qui claudunt: sed si illi, qui claudunt, soli agunt: tunc accidet retentio anhelitus: & si illi, qui aperiũt, soli agunt, aut neuter tũc accidet anhelitus. Destruitur aũt vox, quãdo musculi, qui claudũt epiglottidem, destruuntur: siue illi, qui aperiunt, saluantur: non.n. addunt neque diminuunt in destructione vocis. Qñ Creator voluit in nobis ponere instrumentum vocis, primo posuit aliquid, quo aer fit in nobis velociter, & est pectus: deinde posuit occursum aeris in ipso ex via ampla ad canalem strictum, vt aer per stricturam canalium velocius currat: velocitas enim facit ipsum fortiorẽ: qui quãdo percusserit chartilagines, tunc fiet vox: percutit etiam præter hoc tracheam arteriam, & vuulam, & superius palatum, & locum cursus aeris per nares. Sed ex hoc non fit simpliciter eadem vox, sed quasi vox, vt stertitio & azegiz. Vox autem non fiet, nisi quando aer percutit primam epiglottidem, & est posita supra caput tracheæ arteriæ ad modum instrumenti, quo musici vtuntur tibicines. Si epiglottis amplietur plus, quàm oportet, minuetur velocitas motus aeris: & sic diminuetur fortitudo venti tunc secundum diminutionem velocitatis, & debilitatem percussionis: tunc enim minus resistent chartilagines aeri: non enim amplientur, nisi quando non extenduntur, & remanent laxatæ. Quando autem epiglottis constringitur plus, quam oportet, tunc aer, qui exit ex epiglottide, erit paruus, & tunc erit minor percussio, quapropter, vox erit parua: vox enim non potest crescere, nisi crescant illa duo, quibus fit, aer scilicet, & percussio cremento proportionali: quodlibet

* Al. quatuor.

* Al. anterius.

* Al. sex.

F G H

A bet enim crescit propter crementum illius,à quo constat in substantia. Egressio aeris violenta nõ fit nisi per extensionem musculorum ipsorum:hoc autẽ differt scd'm magis, & minus,scd'm fortitudinem extensionis,& scd'm multitudinẽ,& paucitatẽ musculorum.In egressione aũt aeris violẽta nimis,necesse est vt oẽs musculi pectoris extendantur nimis,& maximè musculi costarum. Anhelitus aũt & vox nunquã fiunt absq; his musculis: In quibus si aliquid impedimẽtũ,aut nocumẽtum acciderit,secundũ numerũ nocumẽtorũ erit destructio vocis. Si .n. motus medij numeri illorum destruitur,medietas vocis destruitur:& si tertia pars motus destruetur, tũc destruetur & tertia pars vocis:& vniuersaliter illa pars, quæ destruet de voce, erit scd'm partẽ destructã de numero illorum musculorũ. Adiuuant autẽ hos musculos duo musculi, qui sunt apud radicẽ costarum: & illi,qui sunt ex duobus lateribus spondylorum: & ex duobus musculis procedentibus in longitudinem,musculi,qui sunt sub diaphragmate positi. Sermo est ex voce: vox est ei quasi materia. cum enim anhelitus occurrerit epiglottidi, ipsa epiglottide existente æquali in amplitudine, fiet vox:nam quando percusserit illam,fiet illud, quod fit in fistula apud exufflationem.

Tractatus Secundus.

EX duobus neruis sexti paris ramificãtur ex parte pectoris duo parui rami,qui reuertũtur ascẽ-B dẽtes ad collũ ex duobus lateribus tracheæ arteriæ,quousq; perueniãt ad epiglottidem:quorum vterq; continuatur cum quatuor musculis epiglottidis. Et sex ex octo musculis omninò necessarij sunt ad hoc, q vox fiat: duo autem alij non in omnibus animalibus reperiuntur: quorum actio est,dum epiglottis clauditur completa clausura. Ex istis autẽ sex duo sũnt in ipso canali epiglottidis:aliorũ verò quatuor,duo sunt à lateribus,& duo posterius. Duo autem musculi,qui intrant in ipsum canalem epiglottidis, attrahunt iuncturã, quæ inter secundam & tertiam chartilaginem:& aperiunt illam duo musculi,qui sunt in lateribus,attrahendo illã iuncturam ad latera:& aperiunt eã duo alij musculi,qui sunt posterius,attrahendo eandẽ iuncturã retro. Ex sex* musculi præter duos prædictos neruos continuantur cum musculis epiglottidis: quorum duo nerui descẽdunt supernè: & ramificantur ex septimo pari neruorum cerebri, quando illud par appropinquat collo: & *subiungitur per omnes musculos, qui sunt extra chartilaginem scutalem. Et duo nerui ex illis sex descendunt ex transuerso, & intrant interius epiglottidi, & illic diuiduntur. Et sunt duo nerui descendentes, qui occurrunt duobus neruis ascendentibus de pectore. Cooperculum epiglottidis est locus strictus, & est in medio primæ chartilaginis: in quo loco propriè fit vox. Et aer,qui venit ex pulmone: currit per tracheam arteriam: & primo † occurrit de amplissimo ‡ loco, C & percutit ipsum: deinde occurrit orificio cooperculi epiglottidis, quod est strictissimum ex illo coopertorio:& aquirit velocitatem motus, & fortitudinem:& illic fortiter percutitur coopertorium epiglottidis,& fit vox. Extensio duorum musculorum,qui sunt intra epiglottidem,prohibet ne copertorium claudatur apud vocem: nam quando aer vehementer eleuatur, & continet in circuitu partes coopertorij epiglottidis, constringit illud coopertorium, & claudit orificiũ eius, & sic prohibet ne fiat vox. Cum enim hi duo musculi ponantur circundantes coopertorium epiglottidis,tunc quando extenduntur,resistunt aeri,qui venit fortiter. Coopertorium epiglottidis, quando homo * vociferat,& quando anhelat anhelitu,aperitur,& ampliatur multum. Quãdo autem anhelitus retinetur,aut quando aliquid comeditur,perfectè clauditur tunc,adeo q nihil ex illo transibit neq; ab interiori parte ad exterius, nec ab exteriori ad interius. Causa autẽ huiusmodi clausuræ est in ipsa substantia coopertorij epiglottidis:est enim neruosa mollis & leuis, vt sit constans,& apta motui. Voci et orationi posita sunt tria membra,lingua,s. & epiglottis,& trachea arteria. Et vnicuique eorum est positum quoddam instrumentum glandularum ad hoc, vt temperet ipsum conuenienti humiditate. Lingua autem habet duas glandulas, in quibus sunt duę venæ, in quibus currit saliua ad linguam,& ad totum os. Collum autem habet duas glãdulas, in quibus D generatur humiditas. In epiglottide verò generatur humor phlegmaticus viscosus ad hoc, vt humectet illa instrumenta. Sed ex duabus glandulis,quæ sunt in collo,& ex corpore,quod est in epiglottide,non proueniunt venæ, in quibus currit humor,sicut proueniunt ex duabus glandulis linguæ. Sed illæ,quæ sunt in collo,sunt in natura spongiæ, ex quibus pertransit humor ille,qui currit supernè deorsum,sine hoc,q indigeat eis,aut sint ei necessariæ venæ,in quibus currat. Et posuit in epiglottide duos dentes,& duo foramina transeuntia ad illos dentes,ad concludendum orificium coopertorij epiglottidis. Et sunt ibi duo musculi continui, continentes radicem tertiæ chartilaginis. Et necesse est ad hoc, quod vox fiat, quòd aer exeat vehementer:& quod cursus eius in epiglottide sit strictus. Quando verò canna erit stricta, vox erit acuta: & si ampla, erit grauis: si curta,erit addens in acumine: & si longa crescit in grauitate. Humiditas autem epiglottidis facit voci grauitatem: siccitas verò acuitatem. initium generationis vocis, est ex orificio linguæ epiglottidis:quod orificium quanto magis extenditur, tanto magis aeris percussio crescit. Existente ergo amplitudine orificij in suo statu, si longitudo crescit, altitudo vocis † cadit: sed magnitudo eius crescit secundum extensionem orificij linguæ epiglottidis. Amplitudo autem linguæ, dum percussio fit illa potentia, quæ erat antequam cresceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatem vocis,& crescit in crassitie,& magnitudine. Si verò lingua creuerit nimis, & * intrauerit de potentia

* Al. nerui.
* Al. submerguntur.
† Al. occurrit amplissimo.
* Al. sitim fert.
† Al. erit eadẽ.
* Al. minuerit.

rentia percussionis,tunc crescet crassities vocis,quantum crescet in grauitate,sed nõ crescet in magnitudine: vox autem crassa fit ex multo aere sine potentia. Cætera autem instrumenta facta ad vocem seruiunt huic instrumento, sicut illa quæ sunt anterius vsq; ad orificium linguæ, quæ facta sunt ad magnificandam vocem, non ad acuendam. E

Tractatus tertius.

DVo sunt musculi eorum qui sunt epiglottidis,qui procedunt rectè in longitudine:& continuant chartilaginem scutalem cum osse,quod est inter linguam,& epiglottidem:& attrahũt maximã chartilaginẽ epiglottidis sursum,& ante:& incipiũt à loco alto,deinde descendunt ad epiglottidẽ: ex quo habemus, ꝙ illi attrahũt scutalẽ chartilaginẽ ad suũ caput. Et similiter vnusquisque aliorum musculorũ attrahit mẽbrũ eũ,quo cõtinuatur,ad partẽ sui capitis.Et si hi duo musculi incidantur,accidet voci maximũ nocumentũ:eradicabit.n.scutalis chartilago, & amplificabitur locus ille totus:& laxatur multũ ita,ꝙ non potest resistere aeri, nõ enim remanet in ipso nisi tela, quæ continet œsophagũ,et cannã tm̃. Si aũt neruus,qui cõtinuatur cũ illis, scindat̃,* minus nocebit voci:diminuetur enim magnitudo eius,& fiet raucedo. Et sunt quidã musculi, qui continuant inter hanc chartilaginẽ,& secundam,quorũ motus si destruat̃,modicũ accidet nocumentum voci, s.duo musculi parui:qui si scindantur parua erit remotio,quæ fiet inter primã et secundã chartilaginem. Et dixi de quatuor musculis,qui sunt super chartilagines epiglottidis,qm̃ continent cannã & epiglottidem intus:nã caput vniuscuiusq; eorũ est superius. Non ergo possunt declinari ad posterius,quia spondyli colli hoc probẽt: nec ad anterius, ꝑꝑ hos musculos,neq; ad latera, ꝑꝑ musculos ex transuerso positos:et sic remanent in cãna,& epiglottide extensi, hoc autẽ multum iuuat in hoc ꝙ fiat vox:aer enim ex quo fit vox,indiget cursu recto, & stricto. Si trachea arteria ex vna esset chartilagine continua, non posset fieri fluctuatio in aliqua parte eius in percussione aeris: sed facta est ex pluribus chartilaginibus;quas *cõtinuet quædã tela gracilis, & sic mouet̃, & fluctuat, qñ aer occurrit:ideo necessarij fuerunt musculi ad hoc,vt adiuuent, et coniungant ipsam. Et quia trachea arteria facta est,& ad anhelitum,& ad vocem,ideo posita est anhelitui tela,quæ ligat ipsũ inter chartilagines: Voci autẽ facti sunt cum chartilaginibus isti musculi,vt constringant,& adiuuent tracheam arteriam. Sũt enim duo musculi in canali vocis, quibus propriè fit vox:sunt & alij duo extra,qui continuant tertiam chartilaginem cum œsophago:& duo musculi qui mouent cannam. Apud destructionem motus eorũ fit raucedo,& fit vox rauca ꝑꝑ hoc,ꝙ aliquod corpus non sonorum percutit anhelitum. Et ipsa canna est non sonora in radice,quia est carnosa humida:epiglottis autem est sonora acutæ vocis,cum sit chartilaginosa sicca, resistens aeri: ideo quando humefit,accidit raucedo. Et tela quæ est super cannam humefit propter multa humida,quæ ꝑ ipsam transeunt:vnde ante,aut potum,aut cibum vox est clara, post autẽ minus clara:quòd si potus fuerit plus,quã oportet,vox erit rauca. Et ideo magis accidit raucedo senibus, ꝓpter multas superfluitates,quæ generãtur in eis.Et in omnibus corporibus illa,quæ sunt sicca,sunt clarioris vocis,q̃ illa quæ sunt humida. Si omnia instrumenta vocis aperiantur,tũc exit multus aer subitò, & est anhelitus:si verò constringantur tunc cũ anhelitu *erit aliquod audibile, ꝙ diuersatur scd̃m diuersitatem instrumenti quod constringitur,adeò ꝙ fiet percussio.Si verò epiglottis fuerit illud,quod cõstringitur,tunc ille anhelitus erit vox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddam inter anhelitum & vocem,& est raucedo:& hoc erit,si non moueris epiglottidem,& dimiseris eam ociosam.Si verò dimiseris cannam non motam,& moueris epiglottidem,tunc fiet vox sine raucedine.Cãna autem nullam habet actionem in voce, nisi in hoc solummodo. Origo autem duorum neruorũ,qui sunt in collo † à parte duorum neruorum ab alis,ex ipso cerebro est: & hoc est, quia actio eorũ est de nobilioribus actionibus animalibus,& subtilior. Genera autem actionum sunt tria, s.* cogitatio,voluntatis conseruatio,& imaginatio rerum.Et mittuntur à cerebro sensus,& motus voluntarius ad alia membra. Vox autem est nobilissima actio voluntaria: fit autem ex nobilissimo motu animæ,s.ex motu cogitationis, & deliberationis. Vnde hi duo nerui descendunt ex ipso cerebro ad stomachum,vt quando cibus defuerit, sentiat homo:vnde orificium stomachi fuit maioris sensus quã cætera mẽbra:& ex illo ascendũt duo nerui ad musculos epiglottidis. Et non posuit Creator hos neruos ex medulla spinali,quæ est inferior, & propinquior his musculis, sed origo eorum neruorum fuit à cerebro, vt instrumenta vocis sint continua cum eo quod regit vocem, s. cogitatione,quæ est in cerebro. Reuersio autem horum duorum neruorum infernè fuit,vt continuentur cum musculis infernè, & motus sit supernè.s.ex capitibus suis. Et duo nerui qui oriuntur à cerebro diuiduntur in quatuor ramos vnusquisq;: & currunt super radices costarum ex superiori ad inferius:& vnus eorum intrat cor & pulmonem, alius stomachum,tertius * reuertitur ad radicem musculorum epiglottidis, cæteri autem intrant alia membra interiora, & canales. Et apostemata musculorum epiglottidis dicuntur angina interior,et exterior. Et si in superiori parte palati acciderit humiditas,tunc claritas vocis corrumpetur. Vox habet duos terminos in acuitate, & grauitate,quos si excesserit, destruetur. Nam si orificium coopertorij epiglottidis post stricturã,quã habet in acuitate vocis, amplius constringatur, abscindetur: si verò extendatur, & amplificetur post amplificationem,qua vox fit in vltimitate grauitatis, tunc fiet anhelitus almacror: & secũdũ dimi-

F G H

* Al. nimis.
*Al. continuat.
* Al. exit.
† Al. ad partẽ.
† Al. cognitio.
* Al. intrat.

A diminutionē*anhelitus,si fuerit medius ab anhelitu,qui est in nimia velocitate,erit* diminutio pcussionis aeris in coopertoriū epiglottidis à prima percussione.Si verò anhelitus almacror medius iungatur amplitudini mediæ in orificio coopertorij epiglottidis, tunc vox in veritate erit media inter acutam & grauē,quia motus pectoris indiget potentia.Ideoq; qui multum debilitatur, tacet frequentius,nisi ex aliqua solicitudine,& tunc cum magna angustia loquitur, & tunc musculi debiliter constringunt pectus, & transitus aeris erit tardus. Cogetur ergo vt coopertoriū epiglottidis ponat valde strictū,qñ voluerit loqui,vt quod deficit ex velocitate aeris,perficiatur ex strictura cursus eius in epiglottide. Nam si instrumenta vocis amplissima essent, tunc vox destrueretur.

* Al.diuisionē.
* Al.diuisio.

Tractatus Quartus.

SI spinalis medulla abscindat̄ in initio pectoris,& fine colli,& in initio dorsi,vbi septimus spōdylus occurrit octauo,destruatur exufflatio totaliter,& vox omninò: nerui.n.veniunt ad omnes musculos,qui sunt intra costas, & intra hunc spondylum. Ad diaphragma veniunt tria paria neruorum,quorum maius oritur ex spinæ medulla post spondylum tertium spondylorū colli: minus oritur ex spinali medulla post spondylū nonum:tertium †ex medio ʒ inter hæc quidem oritur ex ipso cerebro. Si ergo spinalis medulla abscindatur apud tertium spōdylū,tunc diaphragma ca-

† quod est medium.

B rebit duobus paribus neruorū, & remanebit ei motus tertij paris, quod venit ex cerebro. Anhelitus almacror fit per musculos qui sunt inter costas: & musculi,qui sunt supra ventrem, augmentant anhelitū,& tñ, vox non ex actione istorum musculorū augmentatur. Et si duo nerui, qui sunt ad partem duarum venarum pulsatilium destruantur,vox erit: & accidet musculis, qui sunt inter costas,aliqua *occasio:& ramificantur ex his duobus neruis rami,qui continuantur cum canna & pulmone,& diaphragmate,& stomacho, & hepate, & splene, & omnibus intestinis. Ad musculos autem,qui sunt inter costas,non veniunt nerui nisi ex sola spinali medulla. Et inter musculos & neruos, qui sunt in epiglottide & canna,nō est cōtinuatio. Et oēs musculi,qui sunt inter costas, sunt xxij.qui totidem habent neruos: quorū si vnus abscindatur ab vno latere, destruetur medietas anhelitus,& medietas vocis. Quidam putauerunt quòd actio anhelitus sit naturalis, cum fiat in somno,& vigilia æqualiter, & sine voluntate. Alij dicunt ipsum esse voluntarium,quoniam quando volumus anhelamus, & quando volumus retinemus: & hoc est verum secundum nos, vt patet ex nostra anatomia. Alij dicunt quod est medius inter voluntatem, & naturam.

C

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE VTILITATE RESPIRATIONIS.

CENSVRA.

Multa vera in hoc quoque libro insunt,sed magna ex parte Aristotelica.

CAlorem vitalem, qui est in corde, dicit Aristoteles nutriri à sanguine, pingui & vnctuoso existente, eodē modo,quo flamma nutrit̄ ab oleo: Et eiusdem caloris extinctionem,quemadmodū & flammæ,dupliciter fieri. Nā sicut flamma extinguitur dupliciter,siue consumpto oleo,siue addita ei maiore flāma,similiter calor vitalis extinguitur in morte aīalis,aut ex defectu puri,& pinguis sanguinis vt in cōsumptis, aut aquoso sanguine repletis,aut ex supuētu caloris maioris,vt in febrientibus.

D Inuestigans autē Aristoteles, quare maior flāma extinguat minorē flāmam ei appositam, dicit maiorem flāmam cōsumere nutrimētum minoris flāmæ vsq; adeo citò, vt non possit æquè citò nutrimentū succedere. Dico autem maiorem flammam trahere ad se minorē cā similitudinis vsq; adeo citò, vt non possit æquè citò minor flāma attrahere aliā flammam,ex eo à quo nutritur sibi succedente. Nutritur autē flāma non solum à pinguedine aliqua,immo etiā ab aere vicino:& fit nutritio non vt quidam putant per alterationem nutrimenti,neq; per assimilationem eius ad id ꝙ nutrit̄, sed ꝑ attractionem partium nutrimēti,similiū ei quod nutritur: id.n. à quo nutritur ignis, necesse est vt in se habeat igneas partes Quòd autē ignis nutrit̄ ex aere,probat̄ ex eo,quia si inter terrā fodiatur specus ampla angusti oris,& magna lignorum cōgeries intromissa incendatur immisso igne, obstruso quidem foramine,necesse est ligna eodem momento oīnò extingui. Exit.n.ignis per poros terræ superiectæ & non potest aer subintrare ad reparationem ignis exeuntis, tū quia aer obstrusior est igne,nec æquè mobilis est,vt ignis:tū quia necesse est plus aeris influere,quā sit ignis affluens, qui

qui reparandus est ex eo, pro eo q nō ex toto aere,sed ex solis igneis partibus, quæ sunt in aere fit ignis: fitq; ex plurimo aere multo minor ignis: nā & similiter in omni nutritione fit ex multo nutrimento res modica ꝑ digestionē. Velociter ēt quicquid fit ex alio,minus est eo à quo generatū, q tū plerique negant:nā sicut,inquiunt,ex modica aqua fit multus fumus, similiter quoq; ex modica aqua fit multus aer,ita quoq; ex modico aere fit multus ignis. Dico autem q fumus non fit ex sola aqua,sed habet plurimū aerē,in quo disseminatæ sunt aqueæ particulæ, quod est videre hoc modo. Nā qn̄ bullit aqua in vase ad ignem,ignis quidem transit per poros vasis ad aquam,faciens illam tumescere & ampullas eleuari:fiuntq; ampullæ ex directo ignis, qui est sub vase: sicq; ad mediam aquam transit ignis ascendēs in aerem,attrahitq; secum aqueas particulas, cum quibus aeri admiscetur:feruntur q; aqueæ particulæ sursum: donec deferuntur à calore inferiori aere, quē frigidum esse constat,vt ostensum est aliàs. Amplius autem nubes,cum sit fumus,congelata quidē fit nix,quemadmodum pluuia congelata fit grando. nix autem plurimum habet aerem quemadmodum spuma:& est alba vtraq; ꝑꝑ aerem sibi commixtum,quē Aristoteles esse album ostendit:sed hæc hactenus. Qm̄ aūt flamma in continuo fluxu est,& continuè generatur alia,& alia flamma,succeditq; posterior flamma in locum prioris,immo in modum fluuij, putant quidam priorem flammam sursum ascendentem extingui ab aere. Dico autē eam admisceri aeri,disseminariq; in eo per minutas particulas: nam & similiter disseminata fuerat prius, non solum in eo,à quo generata est, immo etiam & in aere vicino, præsertim cum multo plus nutrimenti habeat flāma ex aere, quā ex aliquo alio. Sicut autem flamma in continuo motu est, & in modum fluuij alia alij succedit, & ita calor continue effluit à corde ad venas,& per venas ad totū corpus, & inde continuè effluit extra corpus: nam & vestes non ob aliud calefaciunt, quā quia retinent calorē continuè euaporantem à corpore per poros. Sunt autem pori venæ subtilissimæ,per quas effluit calor,& etiam sudor,qui nihil aliud est quā aqua sanguini admixta:qn̄q; poris amplius dilatatis effluit ipse sāguis. Quod aūt pori sint venæ subtilissimæ, inde patet, q quælibet vena producit ex se aliam venam minorem,& aliam iterum minorem, vsq; dum diuisio perueniat ad capillares venas. Accidit autem poros per frigiditatem,aut aliquo viscoso fumo oppilari: & tunc calor multiplicatur in venis, nō enim sufficienter euaporare potest: tum propter angustiam pororum, tum quia fugit interius propter frigiditatem sibi cōtrariam,quæ est exterius. Dicit enim Aristoteles vltimā digestionē cibi fieri in corde,sanguineq; in ventribus cordis generari. Dicit quoq; Aristoteles: Primū & vniuersale instr̄m oīum sensuum est cor,nō autē cerebrum,vt quidā asserunt:hoc aūt est indicium, q impossibile est dolorem fieri in aliqua parte corporis,dum fiat passio in corde: & si multus fuerit dolor facit syncopen cordis:nam omnes partes corporis colligantiam habent ad cor per medias venas, & pelliculas,& neruos. A duobus igitur ventriculis cordis procedunt magna vena, & arteria ad supremum spondylum colli. Nā magna vena,quæ dicitur caua,procedit à dextro ventre cordis: & primo transit ad gibbum hepatis,& inde per dorsum ad caput. Magna verò arteria, quæ dicitur aorta,qn̄ procedit à sinistro ventre cordis,primo transit ad quintū spondylū dorsi, qui cæteris spondylis vicinior est cordi:vnde qn̄ œsophagus spondylis *innititur, declinat quidem in quinto spōdylo dorsi,& in alteram partem dans locum magnæ arteriæ. Prædicta vena & arteria veniētes ad caput,coniunguntur duabus pelliculis cerebri,& etiam pelli, quæ per omnes spondylos protenditur,& tegit spinalem medullam. Dicunt autē anatomici duplici pelle tegi spinalem medullā, quēadmodum & cerebrum. Ab his verò pellibus cerebri, & spinalis medullæ procedunt omnes nerui corporis. Nihil igitur de corpore sensibile est præter venas,& arterias, & pelliculas, & neruos, cum sit ex eis vnum quoddam continuum cum corde: alia verò membra insensibilia sunt, vt ossa, & ligamenta ossium: Quorum duplex est genus: nam eorum quibusdam colligantur ossa ad se inuicem,alijs verò colligantur ad musculos: Sunt autem & chartilagines omnes insensibiles,quemadmodum & ossa:nam & plerunq; ab ossibus procedunt, & si non omnes. Sunt autem maximæ duæ chartilagines corporis,altera quidem,ex qua constat trachea arteria, & altera, quæ procedit ab osse* puppis:& est maxima pars virgæ virilis,& colli matricis. Sūt etiā insensibiles oēs pinguedines,& medullæ, & ipsum cerebrum, & est etiam caro pulmonis insensibilis:circundatur autem tribus pelliculis,quarum duæ procedunt à vena & ab arteria,quæ à duobus ventribus cordis procedunt,& hæ duæ pelliculæ sunt sensibiles: tertia verò procedit à trachea arteria, quæ est insensibilis:quemadmodū ipsa trachea arteria,à qua ꝓcedit,fitq;per hāc inspissatio aeris ad cor scd̄m fistulas ipsius,quæ à trachea arteria procedunt. Similiter aūt hepar,& splen insensibilia sunt,quemadmodum & pulmo,exceptis etiam quibusdam venis,neruis,& pellibus,quæ in eis sunt,quæ procedunt ad pulmonem,& hepar, & splenem,dilatanturq; in eis. Sunt autē glandulæ omnes insensibiles,quemadmodum & pinguedines,cum sint de genere pinguedinis: quamuis quædā videātur sensibiles propter pelliculas sibi insertas. Sunt autem tam pinguedines,quam glandulæ oēs in corpore ad fomentum,& conseruationem caloris naturalis: quamuis enim calor à corde ad totum corpus procedat,sunt tamen quædam corporis partes magis susceptibiles caloris, quàm cæteræ. Pinguedo enim,q̄ superposita est hepati,& spleni,& intestinis,calefacit ea, facitq; nutrimētū digeri in eis. Vnde cum cuidam pugili pinguedo hæc in palæstra rupta esset, & postmodū liuida

*Al. vicinior fit.

* Pubis.

E F G H

A da facta, à medico erepta esset, cœpit pugil supra modum frigoris esse impatiens, & consueta cibi digestio in ventre mutata est. Glandulæ autem quæ à radice linguæ sunt, non solum generant saliuã, sed etiam digerunt sanguinem in venis, quæ ad meningas cerebri coniũguntur. Cũ.n. meninges cerebri constent & ex subtilissimis venis, quæ à crassis venis colli procedunt, nõ potest sanguis venulas meningum subintrare, nisi fuerit plurimum digestus. Item glandulæ sunt in mesenterio caloris causa, attrahẽtis succum cibi ab intestinis ad venã hepatis. Itẽ testiculi, & mãmillæ glãdulosæ sunt ad generãdũ sperma & lac. Adiacent ẽt collo vessicæ glandulæ, caloris causa attrahentis vrinam à renibus, & insuper sperma digerentis. Quidã etiã inter glandulas annumerãt renes, qui vrinã attrahunt à vena, quæ est in gibbo hepatis: quãuis Aristoteles dicat non ob aliud renes esse in corpore, quã vt ꝑ eos excolet̃ vrina: nã vasa duo deferẽtia vrinã à gibbo hepatis terminãtur ad duos renes: & rursus ex alia parte renum oriuntur alia vasa vrinalia procedentia vsq; ad vessicam, perforata intra vessicam foraminibus pluribus, atq; subtilibus, ꝑ q̃ fluit vrina vessicę: & hæc quidẽ foramina in mortuo animali non apparent, pro eo ꝙ frigiditate obtusa sunt. Dico autem calorem, qui est in sinistro ventre cordis, & in arterijs, non solum nutriri ab aere influente per fistulas pulmonis, immo ẽt ab aere influẽte per poros corporis: quod probat̃ ex eo, ꝙ addidit in passione quadã, quæ dr̃ suffocatio matris, in qua nulla fit manifesta inspiratio aeris. Dico autem in hac passione

B cor comprimi à matrice sursum eleuata: modicumq; calorem remanere in eo, quod nutritur à modico aere influente per poros. Nam & similiter plura animalia viuunt, nõ habentia cor neq; pulmonem, quorum calor vitalis cum sit modicus, nutritur ab exteriori aere influente per poros: hæc autem sunt parua animalia, vt muscæ, & similia: & etiam in piscibus polypodes, & alij oẽs, qui sanguinem non habent: quamuis etiã de cæteris piscibus sanguinẽ habentibus dubitetur, qũo spirent intra aquam. Constat autem maiores pisces spirare aerem extra aquã, quos etiam pulmonem habere manifestum est. Minores verò pisces, qui loco pulmonis branchias habẽt, spirant intra aquã: spirantq; aerem, qui modicus est intra aquam, per poros brãchiarũ, qui sunt proportionales fistulis pulmonis: quemadmodum enim fistulæ pulmonis, ita similiter & pori branchiarum vsq; adeo angustantur in ea parte, quæ terminatur ad cor, vt non capiant aquam, sed aerem solum, qui per poros excolatur ab aqua, transiens ad cor. Quòd autẽ aer sit intra aquã probatur ex eo, ꝙ qñ cõgelatur aqua, fit minor: propter aeris expressionem: vnde Aristoteli visum est, ꝙ pisces, qui branchias habent loco pulmonis, non attrahant aerem, sed aquã attrahant ad refrigerandum calorẽ cordis. Nam & similiter de habentibus pulmonem dicit Aristoteles, quod attrahunt aerem ad refrigerãdum calorem cordis, cum ostensum sit aerem inspiratum præstare nutrimentũ calori cordis. Hippocrates autem in libro de generatione animalium dicit aerem inspiratum refrigerare pariter, ac nutrire calorem cordis. Aristoteles quoque in quodam loco affirmat, quòd omne nutrimentum influens, refrigerat id quod nutrit, & addit etiã quòd deficiente nutrimento, fiat caloris augmentatio rõne vacuitatis: & hoc ostendit per simile eius, quod accidit in ventre & matrice, quæ postquam sunt vacua, calidiora fiunt, quã quãdo plena fuerint. Huius aũt causam determinauimus in libro, quem de spermate edidimus. Et hoc quidem hactenus. His, igitur præmissis, postmodũ scire oportet, ꝙ cũ in corpore sint vena, & pellis, & neruus, quæ sunt receptacula sanguinis, & spiritus, & pellis quidem mediam habet naturam inter neruum, & venam: & manifestum est, quòd ad omnem pelliculam coniungitur aliqua vena, quæ in ipsa pelle diuiditur in multas subtiles venulas, subtilem sanguinem capientes. Habet autem & neruus venulas, ideo & fingi potest in longũ: sed habet eas plurimum subtiles, solum capientes spiritum. Dico etiã quòd instrumẽta omnia sensuum continentur pelliculis, fiuntque sensus in ipsis pelliculis: vt est videre in oculo, cuius pelliculæ plenæ sunt humore aqueo, & originem habent à cerebri pelliculis: fitq; visus non in crystallino humore oculi, vt Aristoteli visum est: sed in pelliculis oculi. Quarum duæ procedunt à duabus

Fortasis in lib. de corde ad me diũ: quo in loco inquit Hip. cor ipsum ex to to ventilari, & spiritum attrahere.

D pelliculis cerebri: & tertia à neruo, qui opticus idest visibilis dicitur: proceditq; ab ipsis pelliculis cerebri. Est autem præter has pelliculas tres, quædam alia quarta, quæ in oculo: quæ alba est, & continet omnes alias, proceditq; à pellicula, quæ tegit cranium, & est insensibilis: est autẽ hæc pellicula in piscibus valde dura, & ferè in modum ossis. Similiter autem & pellicula plena aere locata est intra aurem, in qua fit auditus. Et pelliculæ plenæ spongiosa carne locatæ sunt intra nares, in quibus fit olfactus. Et omnes hæ pelliculæ originem habent à pelliculis cerebri. Idẽ quoq; oportet intelligi & de pelliculis linguæ, in qua fit gustus. De tactu autẽ dicit Aristoteles, ꝙ fit in carne totius corporis. Dico autẽ quòd nõ fit in carne, sed in pelliculis carni commixtis: manifestum est.n. reticulatam carnem esse pelliculis valde subtilibus, quæ à crassis venis procedunt, & ab eis deportant subtilem sanguinem ad nutrimentum carnis. Probat autem Aristoteles, ꝙ principium motus, quemadmodum & sensus, est in corde, pro eo quòd omnis motio fit cũ vi & conatu. Vim aũt facit contentio spũs: origo autem spiritus est in corde: deinde ex contentione spiritus, fit in omni conatu inflatio venarum, & neruorum: & etiam pellium cerebri, & spinalis medullæ, & principaliter diaphragmatis. Constat enim vires corporis omnes esse ex neruorum tensione: causa autem tensionis nerui nulla est alia, quàm spiritus nerũ inflãs. Sed quia origo spiritus est à corde, oportet prius diaphragma inflari, & postmodum venas, deinde duplicem pellem spinalis medullæ,

& ipsius cerebri, vltimo verò neruos. Spiritum autẽ voco nõ solum vaporem sanguinis, sed ẽt aerem inspiratum, qui ei admiscetur: transit.n. aer inspirãs à pulmone ad ambos vẽtres cordis, & inde per venas & pelles vsq; ad neruos. In oĩ igitur conatu fit per contentionem anhelitus, cõclusio spũs inter diaphragma, & in ipsis fistulis pulmonis, quæ procedũt à trachea arteria, *post quam fit aeris inspiratio: & *idem spiritus cõprehensione diaphragmatis transmittitur ꝑ fistulas pulmonis ad ventres cordis, & inde ad venas, & pelles, & neruos. Contingit autem oppilationẽ fieri in loco, in quo vena, & arteria procedẽtes à corde, trãseuntes per collũ, coniungũtur ad pelliculas cerebri, & spinalis medullæ, ex humore, aut fumo multo, aut paruo, & tãtum crasso, aut subtili: fitq; ibi oppilatio per angustiam venularum, quæ procedũt ab illis venis, disseminanturq; in pelliculis cerebri, et spinalis medullæ. Dico autẽ ex hac oppilatione fieri somnum: qñq; epilepsiam, & qñq; etiã apoplexiam. Fit autẽ apoplexia ex humore plurimo, et crasso. Epilepsia ex humore non tãto, neq; adeo spisso: et qñq; ex solo fumo crasso, ascendente à stomacho, aut pede, aut aliquo mẽbro alio: in his quidem videtur aura subtilis, et frigida ascendere ad caput. Somnus autẽ fit ex multo fumo subtili, faciente diuturniorẽ, sed minorem, et facilè solubilem oppilationem: vnde quidam in somno sentiunt, et mouentur, et etiam loquuntur, et imaginantur somniantes: nam et similiter imaginantur quidam in epilepsia, et etiam in syncope, quæ est passio cordis. Fit autem quibusdam in epilepsia spuma circa os, dum spiritus, qui fertur à corde in venas sursum, occurrit humori faciẽti oppilationẽ, & ei admixtus spuma fit. Est.n. spuma admixtio aeris, et aquæ, aut humoris: ideoque alba est vt aer: et ephialtes quædam epilepsia, quæ fit in somno, fit autẽ ex mixtione tanquã epilepsia: ideoq; non in vigilante, sed in dormiente. Vt enim prædictũ est, somnus et epilepsia fiunt in eodem loco, et ex simili causa: vnde Aristoteles dicit epilepsiã esse somnũ quendam: verũ ephialtes longo tꝑe perdurãs in epilepsiã conuertitur: Amplius autẽ dicit Aristoteles, ꝙ quibusdã venis colli compressis fit homo insensibilis: et similis dormienti: vnde et antiqui venas illas vocauerunt carotidas, propterea, ꝙ in eis fit caros, quod est insensibilitas, et immobilitas totius corporis. Cõpressio diaphragmatis, quæ fit in respirando: causa est prolationis vocũ, qñ vuula, quæ est in gutture, supponitur tracheæ arteriæ ita, vt respiratio fiat per angustum. Spiritus .n. exiens per angustum, qñ colliditur vuulæ sibi oppositæ, facit sonum, alioquin fit respiratio sine sono, quando spiritus liberum habet exitum: est enim diaphragma, respirationis origo, et vocis, et omnium viriũ corporis. Est autem et ipsa vuula principium vocis, quia sensibilis, ac mobilis, quemadmodũ diaphragma. Et insuper efficit vires corporis, quemadmodum et ipsum diaphragma: nam in oĩ conatu fit oppilatio omnimoda tracheæ arteriæ suppositæ vuulæ, vt compressione diaphragmatis spiritus, qui est in fistulis pulmonis, non possit sursum per os exire: sed trãsmittitur ad cor, et à corde ad venas, et inde ad pelles cerebri, et spinalis medullæ, à quibus nouissimè trãsmittitur ad neruos: quorum tensio vires corporis efficit: tenduntur aũt modico spiritu os subintrante, et inflante.

*Al. per quam.
*Al. inde.

Pulmo autẽ est immobilis scd'm se ipsum, et insensibilis, quemadmodũ et ipsa trachea arteria, vnde et in peripneumonia nõ sentitur dolor, sed grauitas sola, mouetur autẽ pulmo cũ diaphragmate, eo ꝙ colligantiam habet ad ipsum quibusdã pelliculis: et insuper ex eo, quia dilatatione diaphragmatis maior existit capacitas inter diaphragma, quam necesse est impleri ex aere inspirando, et inflante fistulas pulmonis, quæ intra diaphragma continentur. Quæritur autem de motu diaphragmatis, vtrum sit voluntarius. Si enim est voluntarius, quomodo igitur fit in dormiente: si autem non est voluntarius, quo modo ergo potest voluntariè retineri? nam et quidam leguntur tandiu continuisse, donec extincti sunt. Dico autem motum diaphragmatis voluntarium esse, fieri quidem voluntariè per neruos, nihilo minus etiam fieri propter aliam causam. Nam cum calor continuè effluat à corde, necesse est continuè influere aerem ad cor, qui inflat pulmonem, & propter hoc totum diaphragma, pro eo quod pulmone inflato necesse est capacitatem diaphragmatis augmentari. Nõ solum autem inflatio pulmonis, quæ fit ab aere inspirato, causa est vt diaphragma dilatetur, immo etiam, quia aer inspiratus transit à pulmone per cor ad venas diaphragmatis, procedentes à corde, in quo est origo venarum omnium, non solum pulsantium, immo etiam et aliorum, vt alibi ostenditur. Non solum autem venæ diaphragmatis inflatur spiritu, immo etiã aliæ venæ remotiores à corde, vt in forti conatu est videre: nam et venas pellium cerebri ab eadem causa accidit inflari, vt apparet in habentibus fractum cranium, si anhelitũ contineant: nam et spiritus, qui neruos subintrat, procedit à corde ad neruos per intermedias venas: quod probatur ex eo, quod quibusdam venis colli compressis, fit homo absq; omni sensu, et motu. Non solum autem pulmo ministrat cordi aerem ad nutrimentum caloris vitalis, immo etiam cõmunit, et conseruat calorem, qui est in corde: cuius simile est in cinere videre, qui superponitur igni ad conseruandum ipsum. Habent autem pulmo, quemadmodum et cinis, plurimam raritatem, per quam habet ignis moderatam respirationem, et moderatam aereis influxionem: fitq; inspiratio, et respiratio per fistulas, procedẽtes à trachea arteria, ad cor terminatas, quæ sunt pelle circũtegente pulmonem. Manifestum est enim, quod ad conseruationem ignis necessarius est aer, non vt quidam putant propter refrigerationem, sed nutrimenti causa: est enim aer nutrimentum ignis: omne autem nutrimentum simile fit ei, cuius est nutrimentum: aer enim influens per poros cineris, ignitur,

ad re-

A ad restaurationem euaporationis ignis: aer enim per digestionem fit ignis. Digestionem voco separationem ignearum aeris partium ab alijs partibus:est enim aer corpus dissimilium partium,habens caliditatis, et frigiditatis particulas in se ipso: vnde nec aer est elementũ,sed,sicut alibi ostensum est,duo tantum sunt elementa,calidum,et frigidum.Dico etiam quòd ex aere fit aqua,euaporatione ignearum partium. Nam cum omnium fluminum origo fit à montibus, dicit Aristoteles non solum vapores aqueos ascendere infernè per venas quasdam ad crepidinem montium,et inde distillare,sed etiam in ipsis venis montium aerem per frigiditatem in aquam cõuerti. Manifestum etiam, quòd nec aqua est elementum, nec, aer: fit enim ex aqua glacies,expressione aeris, qui in ea erat: vnde minor est glacies, quàm fuerit aqua,propter aeris eductionem: nam et omne metallum maius fit,si liquefiat,quàm fuerit prius: ignis enim subintrans liquefacit aquam, quæ in poris metalli congelata est. Sunt autem pori in metallo adeò angusti,vt non possit aer,sed solus ignis subintrare. Rursus autem oportet scire, in omni nutritione, id quod nutritur,attrahere, et congregare particulas sibi similes,quæ disseminatæ sunt in eo,à quo fit nutrimentum,pro eo,quòd naturaliter simile ad suum simile tendit. Fit autem digestio nutrimenti per calorem, pro eo,quòd calor,vt ait Aristoteles,aggregat similia,et disgregat dissimilia. Quemadmodum enim in ventilatione aduna-
B tur per commotionem granum seorsum à palea, ita etiam similiter in nutrimento fit per calorem commotio omnium partium, et in ipsa commotione similiter in nutrimento similium ad se inuicem adunatio. Facit autem calidum commotionem, pro eo quòd in continuo motu est, vt est videre in aqua bulliente. Amplius autem calor inspissat nutrimentum, dum continua sua euaporatione partes aqueas secum trahit. Deinceps autem oportet scire solum diaphragma esse principale instrumentum respirationis, pulmonem autem fistulis plenum recipere multitudinem inspirati aeris in fistulis suis: & ob hoc receptaculum spiritus appellatur. Subintrante igitur aere inflatur pulmo, & rursus paulatim detumescit, aere paulatim transmisso ad cor, ad nutrimentum caloris qui est in corde. Vnde quia colligitur multus aer in pulmone,qui sufficit aliquandiu ad nutrimentum caloris cordis,inde est, quòd aliquis potest aliquando absq; spiratione perdurare,& aliquando absque interpolatione vocem protrahere. Insuper autem,& aer breui aliquando tempore permanens in pulmone calido existente, ibique digestus efficitur competentius nutrimentum caloris cordis. Dicit enim Aristoteles, quòd pisces, qui branchias loco pulmonis habent, attrahunt interius aquam, ad refrigerandum calorem vitalem cordis. Dico autem calorem vitalem nutrimento indigere, non autem refrigeratione: nutrimentum verò ignis nullatenus est aqua, sed aer. Sunt
C enim in prædictis piscibus pori quidem branchiarum ad cor adeò subtiles, quod non capiunt, nisi aerem solum, per quos transit aer, qui est aquæ commixtus. Dicit autem Aristoteles aerem non esse intra aquam, persuadens hoc ex eo, quòd cum aer leuior sit, aquæ supernatat, non autem admiscetur ipsi. Est autem sibi ipsi contrarius, cum alibi dicat glaciem fieri ex aqua per expressionem aeris, qui est in ea. Verum pisces pulmonem habentes multo plus habent caloris, quam cæteri pisces, vt delphini, & phoca, & canis, & cete, omnia, & similia. Quoniam igitur multus calor,qui est in eis multo indiget aere ad sui nutrimentum, inde est, quòd spirant extra aquam. Scire autem oportet,quòd trachea arteria veniens ad pulmonem,facit circa eum pellem plenam fistulis pluribus,ac subtilibus,quæ terminantur ad ventrem sinistrum cordis:habentq;foramina subtilissima,per quæ capiunt aerem solum,non autem sanguinem:fitq;per hęc foramina inspiratio aeris ad sinistrum ventrem cordis: sanguis autem, qui est in sinistro ventre cordis, non potest per ea affluere propter eorum angustiam. Amplius autem vena, & arteria procedentes à duobus ventribus cordis,perueniunt ad pulmonem,& faciũt circa eum pelles duas, plenas venis,& arterijs pluribus, ac subtilibus.Quoniam autem in conatu fit* conclusio spiritus,non solum in fistulis pulmonis, sed etiam in venis, & neruis,contingit quandoq; terminos venarum ex multo spiritu dilatari,spirituq;
D exeunte trahere secum sanguinem: estq; sanguis hoc modo exiens spumosus, propter spiritum sibi admixtum. Accidit etiam eadem causa sudorem exire per poros corporis. Est autem sudor,sanguini aqua admixta. Pori verò sunt venæ subtilissimæ,quę à crassis venis procedunt. Contingit autem poros ex multo,aut feruido spiritu vsq; adeò dilatari,vt etiã exeat sanguis per eos,fiatq; sudor sanguineus. Miror autem plurimum super eo,quod dicit Aristoteles se vidisse poros cordis in pulmone,per quos fit aeris inspiratio,& expiratio, cũ sint imperceptibiles propter suam paruitatẽ, quemadmodum & pori vesicæ, per quos ingreditur vrina: maximè cum per frigiditatem obstruantur huiusmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres esse ventres cordis: cum sit patens visui esse tantum duos, ab vno enim procedit magna vena, & ab alio magna arteria: in paruis etiam animalibus vnum tantum esse, à quo procedit magna arteria. Postmodum autem scire oportet, quòd pulmo, cum sit spongiosus, & calidus, habet vim attractiuam: attrahitque aerem ad se, ad refrigerandum calidum cordis, quemadmodum ventosa igne intromisso: exit enim ignis per poros ventosæ, & necesse est aerem subingredi. Idem quoque est videre in hepate, quod spongiosum est, & calidum: attrahitq; succum cibi ab intestinis per medias venulas cuiusdam pellis, quę media est per intestina, & concauam venam hepatis, & continuata est vtrisq;: dicuntur autẽ venulæ illæ meseraicæ, siue mesentericæ: pellis in qua sunt, mesenterium, siue mæseræum appellatur: & protenditur à me-

*Al. conculcatio.

dio ventre per intestina. Dicit enim Aristoteles mesenterium vicem radicis obtinere: sicut enim radix attrahit nutrimentum a terra, ita & mesenterium ab intestinis nutrimentum corporis animalis. Cor etiam, in cuius concauitate plurimus est calor continuè effluens, attrahit cõtinuè à fistulis pulmonis: attrahit etiam succum cibi à concaua vena hepatis, quia, vt ait Aristoteles, in corde perfectè digestus sanguis fit. Rursus autem cor attrahit ab intestinis succum cibi aliunde, quàm per hepar, idest per mediam arteriam: arteria enim, quæ protenditur à corde per dorsum, & coniungitur mesenterio, non transit per hepar, cum dicat Aristoteles, In hepate nulla est omninò arteria. Est autem sanguis arteriæ liquidior, quàm venæ: & præ nimia sua aquositate non coagulatur, quemadmodũ sanguis, qui est in vena. Huius autem hæc est causa, quòd hepar venæ suppositum maximam habet vim attrahendi; attrahitq; succum cibi multum, ac spissum ab intestinis: ideoq; in vena multus est sanguis, ac spissus, qui citò coagulatur euaporante aqua. E contrario verò sanguis arteriæ modicus est, & aquosus, pro eo, quòd arteria habet vim attrahendi debilem ex solo proprio calore, & etiam ex corde. Dicit enim Aristoteles, ꝙ in quibusdam animalibus sanguis ipsius venæ liquidus est, & non potest coagulari, vt in ceruo, & lepore: suntq; huiusmodi animalia timida, pro eo, quòd habẽt sanguinem frigidum, & aquosum. Rursus autem quædam animalia habent sanguinem valdè spissum, ac terrestrem, qui coagulatur statim, vt taurus: cuius etiam sanguis venenosus est. Et huiusmodi quidem animalia habent pinguedinem quandam terrestrem, quæ sepum dicitur: & sunt plurimum ossuosa: & sunt etiam calida, & audacia: nam sanguis terrestris plurimum calidus est, pro eo, quòd est receptaculum amoris: sed prius contingit * calorem in eis egisse, vt est videre in calce, & cinere, similiter, & sale. Nam sal genus terræ est, estq; sal terra incensa: quod probat Aristoteles ex eo, quòd quibusdam calamis incensis, & incineratis fit sal, si mixtus fuerit aquæ, & eadem aqua bulliat ad ignem. Vinum etiam quanto fortius est, tanto terrestrius est: quod probatur ex eo, quòd quantò fortius est, tantò ponderis plus habet, adeò etiam quòd supernatat oleum * in eo. Amplius autem vinum, & liquores alij, varios sapores habent ex terra sibi admixta: vnde in quadam regione vinum suspensum ad ignem in vtribus, indurescit in modum salis, euaporante aqua. Dicit etiam Aristoteles, quòd in sanguine spisso inueniuntur neruuli quidam: & quãtò spissior est sanguis, tantò plures insunt: in liquidò autem sanguine nulli possunt inueniri. Dicit etiam Aristoteles, ꝙ homines liquidioris sanguinis, sunt timidi, sed boni sensus, ex eo, quòd molles carnes habent, suntq; passibilia maximè in eis instrumenta sensus. Videndum autem est deinceps, vtrum aliquis meatus sit à vena ad arteriam: quod quidem probatur ex eo, quòd si scinditur vena, aut arteria, effluit omnis sanguis, tam qui est in venis, quàm qui est in arterijs. Quæritur autem quo modo sanguis intret arteriam, si verum est, vt plurimi putant, totum succum cibi, ex quo fit sanguis, transire ad venam hepatis. Aiunt igitur quidam, quòd cum vena, & arteria habeant in corpore parietem communem fistulas quasdam habentem, sunt quidem in medio illarum fistularum quidam meatus angusti, per quos excolatur sanguis: & meatus illi in mortuo animali non apparent, quoniam per frigiditatem sunt obstructi. Dico etiam meseraicum, per quod transit succus cibi ab intestinis per totum corpus, non solum continuari venis hepatis, immo etiam arteriæ cuidam procedenti à dorso, & non transeunti per hepar, sicut testantur omnes, qui de anatomia scripserunt: ex quo manifestum est, succum cibi non omninò transmitti ad venam hepatis, immo etiam partim ad arteriam. Amplius autem vena, & arteria simul in toto corpore sunt, præterquàm, vt ait Aristoteles, in hepate, & splene: iunguntùrq; adinuicem quibusdam pelliculis, in quibus sunt venulæ subtiles, per quas ab arteria ad venam excolatur liquidus sanguis. Scire etiam oportet, quòd non solum à vena hepatis, immo etiam ab arteria sunt meatus quidam ad renes. Dico autem, quòd ab omnibus venis, & arterijs corporis mittitur vrina, quemadmodum & sudor: nam quemadmodum vrina, ita quoq; sudor nihil aliud est, quàm aqua sanguini admixta. Dico etiam, ꝙ quemadmodum hepar, ita quoq;, & splen attrahit succum cibi ab intestinis per medium mesenterium, cui continuata est vena splenis, quemadmodum & hepatis vena: vnde splen, vt ait Aristoteles, rectè hepar sinistrum potest appellari. Item à corde protẽditur vena ad splenem, quemadmodum ad hepar, per quam cor attrahit sibi succum cibi à splene, quemadmodum ab hepate. In splene autem, vt ait Aristoteles, nulla est arteria, quemadmodum, nec in hepate. Dico autem, ꝙ in curua hepatis, & splenis inueniuntur, tam arteriæ, quam venæ: in gibbo autem hepatis solæ inueniuntur venæ, quæ conueniunt ad cauam venam: in gibbo verò splenis, nec vena est, nec arteria. Miror autem, quàm plurimos antiquorum ignorasse vsum splenis in corpore humano: alios autem opinatos nosse, penitus errasse. Solus verò Aristoteles in libro de particulis animalium diligenter supra hoc scripsit: qui fuit solius veritatis ostensor.

* Al. si prius cõtigerit.

* Al. ouum.

E F G H

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER, CVI TITVLVS EST, COMPENDIVM PVLSVVM.

CENSVRA.

Liber ieiunus, ſed non omninò reijciendus.

HOc ei,quod de pulſibus poſſibile eſt, competentem modum circuit. Primum autem aiunt* egenum antiquum de pulſibus: item non de pulſibus hoc intitulaſſe, ſed de palmon, ideſt de ſaltibus: ignorauit enim, vt B decens hic vir,quæ exiſtat differentia pulſus, & palmi,ideſt ſaltus,ſicut deinceps oſtendemus,primum dicentes, quid ſit pulſus.

*Al. fortè Aegimium.

De Definitione pulſus.

Pulſus igitur eſt diaſtole,ideſt dilatatio,& ſyſtole,ideſt cõſtrictio cordis,& arteriarum: ſolæ enim hæ eorũ,quæ in nobis,pulſuali motu mouentur. Alia verò,quæcunq; videntur,& ipſa pulſualiter moueri,vt meninges,quæ circa cerebrum ſunt in pueris viſæ, ſecundum participationem arteriarum mouentur: circa quas particulas fit palmos, ideſt ſaltus,& tremor,& ſpaſmus.

De ijs, quæ pulſui ſimilantur.

Similia verò pulſui ſunt, & palmos,i.ſaltus, & ſpaſmus,& tremor: etenim & hæc videntur quibuſdam ita fieri,ſicut & pulſus ex diaſtole,& ſyſtole. Differentia verò in eis exiſtit plurima. Igitur Praxagoras quidem exiſtimauit hæc ad ſe inuicem differre quantitate, nõ adhuc autem qualitate: fieri autem ex pulſu,qui magis,eo circa motum extenſo,palmon,ideſt ſaltũ:ex palmo verò,tremorem:& hoc quidem Praxagoras vir non liber,neq; in ijs,quę ſecundũ medicinam ſunt,contemplationibus,neq; in alijs ſecularibus. Herophilus verò diligentius inſiſtens huic loco,in qualitate magis eas differentias inuenit:fieri enim pulſum circa arterias ſolas,& cor: palmon autem,ideſt ſaltũ, & ſpaſmum, circa muſculos, & neruos; & pulſum ſimiliter generari cum animali, & mori cum eo. C

Fit autem pulſus ita. Quando cor attraxerit ex pulmone ſpiritum,primum quidem eum ſuſcipit in ſiniſtrum ſuum ventriculum : demum ſuper concidens, deinde ipſis arterijs præbet. Contingit igitur in conciſione,repletis ijs,quę in corpore ſunt,arterijs,pulſum perfici:euacuatis autem,ſyſtolen. Igitur arteriæ quidem, ſicut dixi, repletæ curſum perficiunt, aſſumentes ſpiritum : cor autem euacuatum, ſicut deinceps demonſtrauimus. Proprium igitur terminum, ideſt definitionem dedimus eius, pulſum dicentes eſſe diaſtolen, & ſyſtolen cordis, & arteriarum.

Vnde conſtet pulſus.

Conſiſtit autem pulſus ex diaſtole,& ſyſtole. Quia verò in pari,& eodem tẽpore,& cor,& arteriæ pulſum perficiũt,& propterea exiſtimant ferè omnes,ꝙ repletis vtriſq; ſimiliter fiat,volo repręſentare eorum errorem. Nam ꝙ quidẽ impari tempore ex arterijs,& corde pulſum,qui fit,aſſumimus:manifeſtum eſt:ꝙ autem arterijs quidem repletis,corde verò euacuato,hoc fiat,volebã remittere eos,qui volunt diſcere,ad anatomiam, ideſt ad inciſionem: vt autẽ non videar inuidus eſſe, & liuorem habere,paucis repræſentabo. Corpus cordis,ideſt ſubſtantia,pinea forma exiſtit:& ampla D quidem pars eius,in qua ſunt ora ventriculorum eius,pulmoni vnitur,& in medio quatuor fibrarũ iacet: vna enim fibra breuiſſima reliquarum exiſtẽs,tertium thoracis ſpacium repleuit: Acuta verò pars eius,& oblonga ſecundum ſurſum cum pectore,non vt ſit continua,ſicut eſt baſis eius pulmoni,ſed eſt abſoluta. Continetur autem vndiq; cor membrano,quod vocatur pericardion,ideſt circa cor. Hoc autem non ſolum pulmoni vnitum eſſe inuenies à latioribus, ſed & pectori in illis partibus,in quibus diximus cordis acutum abſolutum iacere. Contingit autem ita,quandoquidem ex pulmone attraxerit ſpiritum,repletum vndique ipſum ad latera incedere,& multum ſpiritum à pectore auferre. Quando verò rurſum euacuatum fuerit cor,& euacuatum in naturalem figuram recurrerit, tunc proſilit pectori, & percuſſionem facit, & ita concidens pulſum perficit.

De differentijs naturalium pulſuum ſequentium ætatem.

HIs autem ita habentibus, dicemus prius differentias naturalium vnamquanque ætatum ſequentium pulſuum: demum eas,quæ ſunt in febribus: & poſtea pulſus, qui inueniuntur ſecundum paſſionem: in fine verò: pulſus qui ablati ſunt denominati.

De Pulſu puerorum nouiter genitorum.

Igitur modo genitorũ pulſus puerorũ exiſtit breuis omninò,& indeterminatus,& in diaſtole,& ſyſtole. Hunc pulſum Herophilus alogon,ideſt irrationalẽ conſiſtere ait: Irrationalem verò vocat

pulsum eum, qui non habet aliquam analogiam, idest proportionẽ. Neq; enim duplicẽ, neq; hemioliam, neq; aliam quandam rationẽ habet hic, sed breuis est omninò, & magnitudine puncturæ acus nobis aduenit: ideò & primum Herophilus alogon, idest irrationalem, eum competenter dixit. E

De pulsu crescentium.

Procedente verò ætate, & corpore in augmentationem veniente, & ad rationẽ, & pulsus augetur ad rationem, diastolen latiorem systole accipiens: quando de reliquo est eis logon, idest rationem, adæquare ad demonstrationẽ eius, quæ ex grammatica manuductionis. Nã primus quidẽ pulsus, qui in modo genitis pueris inuenitur, rhythmũ, idest tenorem eũ, qui breuis syllabæ existit, etiã in diastole, & systole habet: & propterea ditonus intelligitur. Pulsus autem eorũ, qui apud augmẽtationem sunt, proportionalis est pedi, qui apud eos theo: est autem hic tritonus, diastolẽ quidem in duo tempora accipiens, in vnum verò systolen. Pulsus verò eorum, qui in statu ętate sunt, in vtrisq; par existit, vt in diastole, & systole, comparatus pedi vocato spondeo, qui vtiq; dissyllaborum pedũ longissimus est: constat igitur ex temporibus quatuor: hunc pulsum Herophilus per paria vocat his qui pedi. Declinantium verò, & fermè iam senum pulsus, & ipse ex tribus componitur temporibus, diastole duplo systolen accipiens longiorem. Et hi quidem sunt pulsus, qui secundum latitudinem ætates in sanis sequuntur. Deinceps autem sunt in febricitantibus. F

De pulsu in febribus.

EOrum, qui incipiunt febrire, pulsus paruus omninò est, & subintrans, persecutionẽ patiens in vtrisq;, & in diastole, & systole, vt fermè quãdoq;, & vix incidat tactui. In superadditione verò secundum parum adauget diastolen, & systolen, accipiens, & maiorem, & prolixiorem, propter spiritus ascensionem. In statu verò in vtrisq; par existit, & in systole, & diastole, ceu & febri parilitatem accipiente. In descensione verò, systolen quidem diastole accipit prolixiorem. Calor verò in * ventre, superabundat magis, quam in extremis, quia in primis quidem ferè vniuersus calor in medijs superabundat, vt multoties, & infrigidari contingat extrema. Quando autem sunt in superadditionibus, circa media quidem amplior est calor, in extremitatibus verò paucior. Statum autem accipiente febri, & calor pariter inuenitur in extremitatibus, & in medijs. Et hi quidem sunt, qui secundum latitudinem sequuntur febrientes pulsus.

* Al. medijs.

De pulsibus passionum in generali.

PVlsibus autem, qui secundum passiones fiunt multis, & diuersis existentibus, & de his pulsibus, qui in acutis passionibus sequuntur, dicemus.

De pulsu phreneticorum. G

Phreneticorum verò pulsus breuis, & erroneus, & non benè robustus, propterea, ꝙ continuè spiritus à vigilijs motus superaccidit tactui, ac si accideret motus ab arcu tensi nerui, & chordæ: & omninò minimis periculis manuum nostrarum superacciderit, idest occurrerit.

De pulsu lethargicorum.

Lethargicorum verò pulsus est magnus, & vacuus secundum longitudinem, & latitudinẽ, nobis superaccidens profundo * intellectu: quare & quidam præsumpserũt dicere pulsum incorporeum.

* Al. intellecto.

De pulsu chardiacorum.

Cardiacorum verò pulsus est, minor qui finaliter est pulsu phreniticorum: robustior verò, & quasi morosior, vt & alijs partibus subaccidat, idest sentiatur tactu: hoc autem fit spiritu quandoque quidem remissionem accipiente, & retentionem, quandoque verò intensionem.

De pulsu pleuriticorum.

Pleuriticorum, & peripneumonicorum pulsuum, in paucis quidem est differentia, solum autem ijs, qui valdè empirici, idest exercitati, seu experimentati sunt, comprehensibilis est: acutus enim, & vehemens, quàm plurimum inuenitur, & immissiones inæqualiter multoties faciens.

De pulsu epilepticorum. H

Epilepticorum verò eorum quidem, qui fiũt sine spasmo, & contractione particularũ, pulsus est magnus, & diacenus, idest vacuus, & continuus, & fugatus, persecutionẽ patiens, quam plurimũ. Et hi quidem sunt pulsus, qui secundũ hanc passionem, secundũ plurimum assequuntur, similes pulsui lethargicorum. Eorum autem, qui fiunt cum spasmis, pulsus est magnus, & diacenus, idest vacuus.

De nominibus pulsuum.

SCiendum autem, quòd omnis pulsus consistit ex magnitudine, & velocitate, & plenitudine, & rhythmo, & tenore. Et magnus, est secũdum longitudinem, & latitudinem, & profundum: digna ratione tactui accidens. Plenus autem, est vehemens, & quasi neruiter tactum percutiens. Eurhythmos autem, idest bene tenoratus pulsus, qui in vnaquaq; ætate naturalem cõsequentiam seruat: dicitur autem hic pulsus eurhythmus. Pararhythmus verò est, qui citò desilit à manu. Velocitas autem à spissitudine differt, nam velocitas quidem secundum vnam poterat arteriæ intelligi percussionem, spissitudo verò secundum plures. Ita denique dicimus quidem velocem eum, qui in paruo tempore longitudinem explet: Spissum autem, qui continuè per eundem locum deuenit.

De generibus pulsuum.

Genera pulsuum secundum quietem spissitudo, & raritas, in quo velocitas, & tarditas: secundum totum

A totum robur, idest tensionem, vehementia, & amydrotes, idest obscuritas: secundum corpus arteriæ, durities, & mollities. Igitur hi quidem ita.

De nominibus secundum antiquos quorundam pulsuum.

Deinceps autē de his pulsibus, qui à veteribus scripti sunt, & necessarij maximè sunt, & in quiete existunt, dicamus. Dicitur quis pulsus myurizon, idest muris modo caudatus: cuius sunt rursus due differentiæ: Hic quidem nanq; attritis digitis magnus, & vehemens, demum eas, quæ deinceps sūt diastolas longiores accipiens, in fine rursus, & citus, & magnus, & vehemens sentitur: Alius verò paruus * sentitur, & eas, quæ deinceps sunt, immissiones magnas operans, rursus, & citus, & paruus accidit: hic pulsus quidem quandoq; inuenitur, & sanos naturaliter assequens: quando verò inuentus fuerit in ægrotantibus in paruitate superabundans, eos qui debent abire perindicat: qui verò in magnitudine, eos qui in lethargum. Dicitur pulsus, & parempipton, idest intercidens, quando plures diastolas, & systolas operari dimiserit, secundam diastolen spissiorem attulerit: hic pulsus quidem quandoq; sequitur, & sanos: quando verò in ægrotantibus inuentus fuerit, nihil irrationale significat. Dicitur quidem pulsus dicrotus, quando distans arteria maiorem vnam diastolem, alteram attulerit breuiorem: hic pulsus fit in sanis quidem, à cursibus, vel exercitijs, vel aliud quid citò

B nobis operantibus: in ægrotantibus verò, manibus maximè febrientium inuenitur. Dicitur autem pulsus, & dorcadizon, quando magnus prius accidēs, mox breuis accidit, vt putetur antequam systolen faciat finaliter arteria, rursus dilatari: hic pulsus inuenitur magis in ægritudinibus, quæ sunt circa thoracem. Dicitur pulsus myrmecizon: hic autem est, qui continuè, & subtiliter diastolen facit, vt videatur myrmecos, idest formicæ in manu fieri deambulatio: ferè ex omnibus deficiendo inuenitur. Vltimus verò omnium eorum, & breuissimus est, qui vocatur scolecizon, idest vermiculans: hic verò ita paruus, & languidus, & amydros, idest obscurus existit, quòd formiculante, & breuissimo penitus existente intelligatur diastole, & systole, in hoc autem nequaquam, sed velut desinentia solum, & reuolutio spiritus in arterijs perficitur in eo.

* Al. accidens.

C GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MOTIBVS MANIFESTIS, ET OBSCVRIS,

Quem Ioannitius de Græca lingua in Arabicam transtulit: Marcus autem Toletanus de Arabica in Latinam.

CENSVRA.

Galenus huius libri sui sæpius mentionem facit: & in hoc etiam multos suos libros citat: ob varias tamen translationes aliquæ mendæ in eum irrepserunt.

De Facultate, & primis instrumentis Motus.

D INquit Galenus, Illi quorum proprium est anatomiam meditari per hoc, quòd dicūt motus liquidos, eos qui videntur in corporibus animalium, sensui manifestos intelligunt: veruntamen quo membro fiant penitus ignoramus: & quamuis hoc videamus, qualiter fiant non scimus: † ideò de his doctrinam oportet nos agere. ‡ Principium autem inquisitionis de motibus liquidis est, vt primò inspiciamus, an sint actiones membrorum, & an ex eo, quòd sint passiones ab eis. Et per actiones, intelligo motus agentes imprimentes: & per passiones, motus intelligo, qui fiūt à motore agente, quando ipse mouet aliquid aliud. Et tu poteris vnico exemplo duorum horum motuum naturam intelligere: Nam motus manuū, & pedum, distendendo, & complicando, vel inclinando, & mouendo ad vtranque partem, quę quidem ossibus eorum interiacent, iuncturis efficiuntur. Manuum autem fit iunctura, quæ est in compositione ossis adiutorij, & hæc quidem iunctura vocatur mabit: & iunctura, quæ est in compositione duorum focilium, est cum ossibus: & iunctura ossium basium, quæ interiacent duobus focilibus, † & pectini, & vocatur rasceta: & iuncturis * digitorum. Pedum verò motus fiunt iunctura genuum, & calcaneorum, & digitorum. Et si quis desiderat motus iuncturæ humeri numerare cum motibus manus, & iuncturæ motus coxæ cum motibus pedis, non intromittit in significatio-

† Al. iō intētio nobis hic est, vt eorū causas inquiramus.

† Al. & est pecten.

* Al. iunctura.

*Al.ſummitas. ne diuerſitatem per hoc,vel varietatem: veruntamẽ ſufficit in hac ſignificatione,vt dicatur,ꝙ * pomum oſſis adiutorij,in iunctura componitur humeri cum pyxide,quæ eſt in oſſe ſcapulę:& ꝙ ſummitas oſſis adiutorij inferior,compoſita eſt in iũcturam abit cũ duobus brachij focilibus:ſicut duæ ſummitates duorum focilium,ab inferiori cum oſſibus paruis raſcetæ cõponuntur. Similiter in pedibus iuncturæ ex cõpoſitione oſſiũ,quæ ſunt in eis,erunt. Quòd ſi res in hoc ita ſe habet,anatomici verũ in hoc dixerunt,ꝙ motus manuũ,& pedũ fiunt oſſibus non tamen ab eis,quoniã hæc quidẽ eſt actio lacerti mouentis ea. Prouenit ergo ex hoc, vt motus lacerti ſit actio lacerti: & motus oſſiũ ſit paſſio eorũ:& paſſio eius quod fit,& actio eius quod agit,ſimul exiſtant. Diſcrepant tamen in eo, ꝙ agens eſt principiũ ſui motus ab ipſo,& patiens eſt principiũ ſui motus ab alio. Sicut ergo quando lacertus agit,mouet quidẽ primò vnum duorum oſſium compoſitorũ in iunctura,& eſt illud os, quod cõtinuatur cum adiutorio: deinde mouet ſecundò ipſam iuncturã mouendo os: ita anatomiã conſiderantes inueſtigauerũt, an oporteat dici,ꝙ lacertus ipſe agit primò, aut recipit etiam virtutẽ motus ab aliquo alio. Vt autem viderunt,ꝙ vnicuiq; lacertorũ continuantur arteria,& vena,& tertium quiddam,ideſt neruus,vnicuiq; eorũ intendentes vnumquodq; ſigillatim vinculo cõſtrinxerunt,conſiderantes in ipſa conſtrictione,an motus impediretur lacertorum,aut mobiles permanerent. Poſtquam autem motũ lacertorum ſtrictis arterijs,& venis in ſuo manentem ſtatu deprehenderunt,ipſumq; ſtrictis neruis impediri, ꝙ ad lacertos quidem virtus digeritur à neruis aliqua, per quam fit actio eorum,iudicauerunt. Deinde iuxta hanc viam inquiſiuerũt diligenter, an hæc actio ſit neruis ex ſua natura,& ſubſtantia,an ſupra neruos aliquod membrum ſit,quod neruis virtutem motus exhibeat,ſicut lacertis exhibere viderunt. Adhærentes autẽ neruis,eosq; pręcidentes ſectionem eorum ſuperiorem in ſua ſenſus,& motus habitudine perſiſtere deprehenderunt:inferiorẽ autem,à loco ſectionis ſenſu priuari,& motu. Ex hoc itaq; quod eis apparuit, virtutem motus etiam neruis ab alio membro eis ſuperiori tranſmitti,coniecturauerunt. Proſpicientes igitur primã neruorum originem,eamq; indagantes,quoſdam eorum oriri à ſpinali medulla,quoſdã à cerebro,deprehenderunt. Abſcidentes itaq; ſpinalem medullam,deprehenderũt,ꝙ ab inferiori parte ſectionis non tranſmittitur virtus ad neruos quidem,à quibus virtus oritur,quæ prius tranſmittebatur ante abſciſſionem:& à ſuperiori verò ſectione,quæ eſt ſuper abſciſſionẽ,quæ prius tranſmittebatur virtus,tranſmittitur: ac tunc iudicauerunt virtutem quidẽ motus ad neruos à cerebro tranſmitti. Deinde poſtmodum inquiſiuerunt,an ſit hoc,quoniam illa virtus ſit innata ſubſtantiæ ſuæ propria,an à corde ſibi trãſmittitur: neq; ad hoc in iſto loco neceſſitas vrget,cum nos inueniamus vtiq; neruos exhibere lacertis virtutem motus à cerebro procedentem. Primum igitur membrum,ac præcipuũ, vniuerſa quidem membra corporis animalis mouens motu voluntario,eſt cerebrum: cætera verò, quæ quidem cerebro interiacent, & vltimo membro quod mouetur, mouent ſe ſecũdum ordinem ita,ꝙ vnumquodq; eorum mouens,ac motum exiſtat. Reſtat ergo, vt cerebrum moueat tantũ, nec aliud moueat ipſum. Similiter fit,vt manus,ac pedes moueantur tantũ. Et iam declaraui in tractatibus,quibus inueſtigaui de virtute ordinatiua,de virtutibus animæ,ꝙ cerebrũ eget hepate,& corde ad conſeruandum ſubſtantiam ſuã:& ꝙ non tranſmittitur ab illis virtus,qua fit motus voluntarius. Hic autem nõ eſt aliquid,quod nos cogat,vt probationem ad hoc inducamus,cum ſufficiat in hoc tractatu cõcluſione propoſitionis illius vti duntaxat: quia nõ memoraui,quod apparet in anatomia,vt exponerem per hoc,ꝙ virtus ordinatiua trãſmittitur per neruos à cerebro ad lacertos:verum vt à me intelligeretur ſufficienter,in quo differant motus,& actio:quoniam ſignificatio,quam ſignificat nomen motus, generalior eſt: & ſignificatio, quam ſignificat actio, ſpecialior eſt: cum nos appellemus actionem, motum agentem: & paſſionem, motum ab alio prodeuntem.

De motu reſpirationis, qui notior eſt viſus veteribus.

ET ſermo iſte,in quo nos ſumus,eſt,quo intẽdo inueſtigare de vnoquoq; motu,quod ſit membrũ,qđ ab eo patitur,& quod membrũ opereť ipſũ, verbi gratia de anhelitu: quia melius eſt, vt ponã ſermonẽ meũ de ipſo,vt exẽpli cauſa luceſcat:cũ non conferatur ex exẽpli quidẽ rõne duntaxat, verum cũ ipſo exẽplo non eſt vtiq; modica pars, de qua inueſtigare proponimus. Videmus enim manifeſtè, ꝙ anhelamus: & hæc quidẽ actio animalis eſt cõpoſita ex aeris inſpiratione ab exteriori ad interius, & expiratione è conuerſo: & apparet etiam ꝙ id, quod mouetur in concauitate pectoris in anhelitu facili ſuauiter,concutitur inferius duntaxat: in anhelitu verò magno,non ſolũ mouentur inferiora tantum,verum etiã mouentur loca lateribus omnibus vicina. Diſcordes etiam fuerunt medici in motu anhelitus,an ſit etiam ex lacertis,vt ſunt alij motus volũtarij, aut aliter. Et quidam iudicauerunt,ꝙ hęc actio naturalis ſit,ſicut pulſus arteriarum,& cordis:alij verò iudicauerunt actionem eſſe voluntariã:alij autem,ꝙ ſit actio compoſita. Et hæc quidem inquiſitio magis ad dialecticã,quã ad medicinã ſpectat. Inquiſitio autẽ,quæ dignior eſt in operibus medicinæ,eſt qua quidẽ inueſtigatur,quo inſtrumento mouetur clibanus,ideſt concauitas pectoris,per quã fit anhelitus,quoniã hic quidem * dilatatur,prout apparet in anatomia. Apparet quoq; in anatomia, ꝙ hic clibanus ex oſſibus,quæ latera vocantur,& ex lacertis cõponitur interiacentibus. Meritò ergo anatomiã conſiderantes dixerunt, ꝙ illud membrũ, quod diaphragma vocatur, eſt vna pars iſtius clibani, nec tamen illud totaliter: & hoc quidẽ vſq; ad tempus magiſtrorum noſtrorum homines arbitrati

*Al.extrahitur.

E F G H

A bitrati sunt, ꝙ membrũ istud instrumentis anhelitus nobilius existat. In nostro verò tẽpore * factũ eius patuit ex eo, quod de operatione huius mẽbri declarauit, ꝙ scilicet mouet partes clibani dũtaxat inferiores, quemadmodũ illud, quod mouet superiores eius, est lacertus à collo descendẽs. Mouet quoq; id, quod interiacet, lacertus quidẽ, qui inter latera cõstituitur: nisi quia hic lacertus quidẽ non dilatat clibanũ tantũ, verũ etiã ipsum cõstringit: cũ vnusquisq; eorũ habeat duas tunicas positione diuersas. Lacerti nanq; descendentes à loco, qui est supra collũ, dilatant, et distendunt clibanũ tm̃. Et vidi sæpe plures homines in facto neruorũ, qui mouent huiusmodi lacertos, quos prædiximus, quãdoquidẽ vinculo constringebãtur absq; clibani ruptura, ꝙ vinculũ illud eos motu clibani penitus priuabat: et discipulos meos instruxi qualiter hoc ipsum, quod declaraui, intelligerẽt. Et sententia illorũ, qui dicunt, ꝙ anhelitus est motus voluntarius, vel actio volũtaria, nullũ argumentũ inducit, qđ maioris, q̃ hæc, existat roboris ad probandũ veritatẽ eorũ: qm̃ motus clibani impedit statim, et animal extinguitur subitò ore aperto cupiẽs anhelitũ, cũ nequeat clibanũ mouere. Vnũquodq; horũ fuit ab antiquis inuentũ: et quædã præter illa, quæ ipsi inuenerunt, postmodũ reperi.

Comparatur cognitio aliorum immanifestorum motuum, & liquidorum quorundam ad antiquorum cognitionem: & ponitur excusatio tractationis illius.

B ET quodlibet horũ antiquitus reputabatur ignotũ, qm̃ de ipso nihil anatomiã inspicientes tetigerunt, cui posset aliquis acquiescere, vel quo posset esse cõtentus, nedũ sufficienter probarẽt. Vtinam autẽ aliquis motuũ, et aliqua actionũ harũ, quæ reputabãtur esse ignota, reperiretur à quo mẽbro animalis prodirẽt: et qualiter ab agẽte causa, qñ quidem agit: multa quippe horũ, quæ vltimo comperi, penes me prius erant ignota, quemadmodũ de motu clibani retuli: Et in tractatu quidem tertio de motu pectoris, et pulmonis quædã: siquidem mei docuerũt me doctores ad tempora sua, quibus adieci postmodũ in libro, quẽ de passionibus anhelitus edidi, quod adinueni, postquã à magistris meis didici. Confessus sum etiam in libro de iuuamentis membrorũ ignorantiã meam, quam habui de motu palpebrarum superiorum: deinde verò narraui postmodum, qualiter hoc fit, in tractatu decimo libri mei de cura anatomiæ. Eodem quoque modo ignorabã esse duorum neruorum ex vtraque parte arteriarum constitutorum, qui falso, & sine ratione vocantur apoplectici, cum fuerit in eis ingressa malitia, qualiter vox impeditur: demum quippe cum labore maximo, ac difficultate comperi hoc, cum nullus quidquam de ipsis tractauerit sufficienter. Et hæc quidem significatio erat incognita: demum facta est nunc nota, quia reperi neruos mouentes * lacertos epiglottidis à duobus neruis duabus arterijs vicinis, qui apoplectici vocantur, oriri. Ignorabatur quoque, cur, ex spondylis dorsi medulla spondyli primi si secundum latum tota abscindatur, donec extrema non sese contingant, vox impediatur illius animalis: Et similiter si vnus spondylus locũ dederit: quia spinæ medulla comprimitur fortiter. Inueni quoq; hæc, & alia, quæ reputabant illi, qui fuerunt ante me, ignota de anhelitu, & voce: & eorum inuentio fuit ex eo, quod in anatomia apparebat: Et reperi quoq; lacertum, qui vtranq; mouet genam, cum prius fuisset ignotus. ‖ Nec intelligo quidem in hoc loco per vtranque genam duo mandibularum ossa, sicut Hippocrates intellexit hac appellatione in libro suo de iuncturis, * quem quidem è contrario nempe vocauerunt: sed intelligo per vtranque genam, corpora, quæ duas continent mandibulas, quæ recipiunt, quod os implet de humiditatibus, & cibarijs, aut vento, prout in illo, qui vtres inflat, videtur. Specierum item lassitudinis, actio diuersitatis earum per anatomiam fuit reperta: quando in quibusdam, qui laborabant hac passione, vel membri quod lassatur, sensus impeditur, vel in quibusdã motus, vel vtrunque simul. Et in pluribus eorum nunquam in hac specie locus putabatur esse dubietatis, quoniam quidem non dubitatur, ꝙ in neruis, qui vadunt ad membra, in quibus accidit ęgritudo, quando ingreditur malitia, noceat sensui, & motui. Duæ verò species aliæ non putabantur, donec reperi, secundum quem modum erant in membris corporis, in quibus accidit illud, & non in alijs: quoniam D hoc quidem nullatenus accidit in omnibus membris, ob hoc quòd nõ reperitur in omnibus membris neruus, qui sensum tribuat, & motum lacerto, qui est in membro patiente, præterquam neruus, qui sensum tribuit cuti, membrum scilicet illud includenti.

* Al. lacertum.

In lib. de Articulis com. 11. t. 4.7.262. h

* Al. quam.

De motu virgæ.

ET iam narraui omnia ista, quæ apparẽt ex istis rebus in libro meo de anatomia. Et qui indagat de istis rebus, remouet hæsitationẽ earũ: & patet esse eius per hoc, qđ apparet in anatomia. Et quædam harum rerũ, magis congruit, vt per dialecticã discurrantur: nisi quia cũ hoc ad hoc anatomia iuuamur. Vtpotè linguæ prolixitas, donec emineat ori: & satyriasis, quæ accidit in pueris: & in quibusdam est velocior, quando intuentur, quã amant, aut imaginantur eam: quia causa augmenti ex vtroq; modo est difficilis. siue ex volũtate fiat hominis, siue naturaliter sine volũtate. Et in omnibus motibus, qui fiunt ex voluntate, nihil obscurius, & dubitabilius hoc. Qm̃ in pueris ego video, nedũ in alijs, quando ipsi volunt aliquod membrũ ex membris suis replicare, aut distendere, aut in partem declinare, hoc quidem faciunt ex voluntate, & hoc quidem ipsi faciũt per lacertum, qui destinatur illi motui, & appropriatur, licet ipsi quidem lacertum illum ignorent, & non ipsi tantũ, sed etiam multi medicorum. Et illud est quoniam inuenio membra corporis moueri per lacertum, cui Creator, qui nos creauit, & plasmauit, & in omni tempore præsens est nobis, prudenter indidit potentiam

tentiam mouendi. Quando igitur aliquē volumus motuū, mouet lacertū, quē ad hunc plasmauit, & creauit. Et declaraui in libro meo de iuuamento membrorū, ꝙ creauit nos non solū prudens scire quid oportebat melius agere, immo cum prudentia habuit potentiam, qua quidem nihil ei de hoc, quod melius, & competētius prouidit esse, defuit agendū: & bonitatem, ac largitatem, in qua nulla fuit auaritia creandi, quod melius est. Et imperscrutabile videtur opus Creatoris esse veraciter scire, & qualiter inest corporibus animaliū: veruntamen nō est quidem licitum dicere eū non viuere, vel non agere: immo vtiq; est summè prudēs, & potens, ac benignus, sicut iā declarauimus. Et si notum est, & publicū, ꝙ in omnibus corporibus est animaliū, sicut quidā putāt, verbū istud inducit ad hoc, ꝙ duæ sunt in corporibus animaliū animæ: quarū vna creatur naturaliter, & plasmat omnibus mēbris, & est præposita omnibus quidē voluntatibus eius, ex quibus actiones procedunt per motū lacertorum, qui deputantur illis actionibus propriè: alia verò est anima, qua volūtas inest actionū. Quidā tamen hoc respuentes non fuerunt contenti hoc: & ab ipso fugerunt, dicentes, ꝙ anima, qua quidē voluntas existit, est illa, quæ per se, & suā essentiā vniuersa corporis membra imaginatur, vt quod voluerit de actionibus cōpleatur. Et huiusmodi quidē dicti apparet peremptio, propterea, ꝙ si nobis esset hæc anima, ignoraremus cū ignorantia actionū inuenire, an illi quidē lacerti sint, aut non sint. Et ex eo, quod cōpetit ei, quod diximus, est quidē, quoniam illud, quod diximus, non solū est verum in animis hominū, verum etiam in animalibus remotioribus intellectu, hoc est in brutis, vt sunt asini, oues, porci: adeò quidem, vt animas habeant in summa potentia, & prudētia, & bonitate, ac largitate, iuxta quod exposcit natura corporū eorum, aut creatura exigit. Et si nos quoq; cætera dimiserimus animalia, & simus homine contenti, cui quorundam animaliū comparatione intellectus attribuitur † propriè infra illa, videbimus, ꝙ vita in actionibus, quę fiunt à voluntate consistit, nec in alijs liquet actionibus, & non nobilioribus, atq; præcipuis. Congruit igitur, vt dicatur, ꝙ non est actio quidē nobilior homini, nec conuenientior rationali, quā ratiocinari, ac loqui: & hoc quidem erit cum distinctione, quā lingua agit in voce expedita, ab epiglottide * distincta: Cum lacertos habeat lingua, quorū quidā ipsam sursum attrahūt ad partē palati ad oris suprema: alij verò in contrariā eius partē trahunt eā, donec ad inferiorē deponant mandibulam: lacertos quoq; alios habet quam plures, qui ad vtranq; partē eam declināt. Neq; aliquis est puerorū, neq; adultorum, & eorundem, qui anatomiā inspiciunt, qui lacertos linguæ nouerint, quādo voluerit aliquod nominū pronūciare: verbi gratia, si dicat Petrus, ꝙ valeat prius excogitare, & intelligere, quo lacerto, & quo motuū, illud nomen proferat. Conuenit igitur, & cōpetit, vt musculus, cui libido fuerit irrogata, secundū hanc rationē incurrat satyriasim, qn̄ libidinē autumat, & imaginatur, per aptitudinē rei ad hoc. Et ꝙ membrorū corporis immutatio imitatur animæ immutationē, non in motibus tantū, sed in alteratione coloris erit instar huiusmodi. Et ante modos huiusmodi alterationū, quædā sunt alterationes, quæ fiunt calore, & frigore: & ex hoc est, ꝙ sæpe contingit diminutio ei, quem arripit timor subitus, vel horror, vel angustia. Et ex hoc arguerunt quidam, dicentes, ꝙ animæ quidem non sunt aliquid per se existens, adueniens corpori, vt possibile sit absq; corporibus existere, verum animæ sunt quid ex corpore. Et quoniā hi inuestigauerunt de loco quid sit, diuersificati sunt diuersificatione nō modica. Quidā enim dixerūt, ꝙ est spiritus: & quidā ipsorū dixerūt, ꝙ est alia maneries de commixtione elementorū, quam vnusquisq; eorum profitetur, aut ex cōpositione eorū: & quidā nempe existimauerunt, ꝙ virtus esset substantiæ, quę vnicuiq; appropriatur animali: & quidā putauerunt ipsi eidem animali essentiam sibi propriam. Verū substantiæ, quę sentiunt, & mouentur voluntate, sunt illæ, quæ animalia nuncupantur: operatio verò eorum, quæ operantur ex eis secūdum epithetum substantiæ, quē habent ex commixtione elementorū. Et iam sententias in libro nostro elementorū cæteras deteximus secundū sententiā Hippocratis, cum vera sit istorū sentētia, qui dixerūt, ꝙ substantia generationi, & corruptioni subiecta, qualitatibus quatuor calida, frigida, sicca, & humida, & nō alijs immutatur. Inquirere autē de anima, an eius substātia sit corporea, neq; cesset quādo corpus accidit alicuius rei animalis descendere in ea: aut sit aliquid corpori continuū, qđ cū corpore accidit: aut spermatis sit virtus, & potentia aliqua, cui cōueniant quidē cū creatione corporis accidentia animæ: relinquo hoc illis, qui de se existimāt, ꝙ hoc sciunt veraciter. Satyriasis autem virgæ scio manifestè, ꝙ fit voluntate, & fortasse imaginatione tantū. Similiter scio ab ore cuiuslibet hominis egredi linguā, qn̄ hāc actionē vult. Causæ autē propinquę, hac appellatione appellantur à peritis, & sapientibus viris in hoc ca. & subtilis speculationis. Meritò autē dixerunt, ꝙ earū causæ duæ sunt simplices, & vna composita. Causæ duæ simplices sunt, ꝙ ab arterijs spiritus ad ista duo mēbra destinantur, cū sint rara, & porosa interius, scilicet virga virilis, & lingua: vel à se habēt vt erigantur, & dilatentur: & vtriusq; erectio sequitur, & comitatur spiritum intra venas existētem vsq; ad exteriora vtriusq;: & pori, qui sunt inter vtranq;, necessitate vacuitatis implentur. Sic enim virgæ virilis impletio fit ab imaginatione, & voluntate: & distensio quidem vehemēs habitudine, & valida, prout dicunt, & testantur medici cōsiderantes anatomiam, lacertis aliquibus attribuitur paruis, & spiritibus, qui continentur in arterijs. Et eodem modo fit in lingua, quando erigitur, & dilatatur, ei quidem continuè spiritus immittuntur, cum eo etiam, quòd aliqui lacerti in ea habitudine distenduntur. Veritati quidem huiusmodi dicti attestatur, quòd arteriæ in lingua, & virga virili

† Al. circūscriptis illis.

* Al. destinata.

E F G H

A virili confixæ maiores, q̃ in cæteris membris existunt. Cauebo ergo eum, qui verbum meum hoc audit, † ne scilicet abhorreat verbum meũ, existimando, ꝙ arteriæ, spiritum quidem dũtaxat cõtinent, sicut Erasistratus existimauit: sed sæpius dixi, ꝙ in arterijs sanguis subtilis continetur * calidus cum sub̃a quidem aerea: & extrema venarum orificia sunt adeo stricta, ꝙ id quod ab eis egreditur, spiritus est tm̃. Et poteris quidem præcognoscere, qđ de duobus dictis propinquius existat veritati. Et magis elegi verbum illius qui dixit, ꝙ distensio virgæ virilis non est minor causa, q̃ illius, qui dixit, ꝙ ab arterijs quidẽ spiritus destinantur ad virgã virilem, & linguã per id, quod narrabo. Quod est, quia præsumet aliquis, & anticipabit dicere, ꝙ vnũquodq; membrum, suo ipsius intendit cõmodo, & reparationi: & hoc quidem non solum est sufficẽs, sed, & verum: sed quod dicitur, quod membrum, alterius intendat commodo, modum, & quantitatem naturæ excedit, cum hoc quidem in hominibus cunctis non reperiatur, nedum in brutis. Et hoc quidem declarauimus sufficiẽter in libro nr̃o de virtutibus naturalibus. Et quod hoc affirmat, & asserit, est, quòd stomachus nequaquam cibaria digerit, vt per hoc intendat oĩa membra animalis reparare: neque hepar quoq; cibũ alterat hac intẽtione, & immutat à stomacho progressum ad ip̃m, vt conuertat in sanguinem, & ad cætera mẽbra mittat: similiter quoq; à corde non quidẽ pulsus actio prodit pro alio B mẽbro, sed pro suo commodo. Quod autem dictũ est verisimilius sententiæ naturali, vt dicatur, ꝙ vnumquodq; membrum attrahit sibi quod cõuenit ei, vt ex ipso nutriatur: deinde illud immutat quod attraxit, & retinet, & assimilat sibi: & expellit à se, quod est sibi diuersum. Quod verò dicitur quòd vnumquodq; membrum non intẽdit quidẽ reparationi suæ, sed quicquid operatur, operatur vt præstet obsequium alijs membris, non est verum. Cum ergo hoc sit vnum de ijs, quæ in libro nostro De virtutibus naturalibus declarauimus, oportet vt principium repletionis accidat quidem membris, quæ implentur, non ex arterijs, sicut quidam dixerunt, verum ipsamet membra cum habeant erigi, & propriè dilatari, attrahunt spiritus ab arterijs, & implentur ex eis.

† Al. ne scilicet oberret.

* Al. clarus.

De motu linguæ.

Virga verò virilis augetur manifestè, & fit magna, suscipiendo augmentum non solum in longitudine, verũ etiã in circuitione. Sed linguã videmus in longitudine distẽdi, qñ ab ore educitur, non tñ augeri in omne corpus suum, quemadmodum virga virilis. Similiter quoq; non videtur ob ore vniformiter egredi, qñ fortius homo, q̃ potest, os suum aperijt, aut qñ penitus * extat apertum, aut qñ inter duas habitudines mediocriter se hẽt. Qm̃ in ipso, cuius est os apertum fortiter, ac valde plus, q̃ possit, inuoluitur in inferiori labio intantum, quod si conetur quantum potest C eam eleuare, non valebis eã adaptare, vt ad figuram attingat mediocrẽ propter hoc, quòd mandibula quidem inferior concomitabitur eam, donec claudatur os: quoniam actio in aperiendo os & in claudendo, est huius mandibulæ tantum, superiori quidem mandibula quiescente. Et maximè qñ aliquis quæsierit linguam eleuare sursum cum conamine, donec exterius inuoluatur super labium superius, eam concomitatur mandibula inferior, donec concurrant labia, & os claudatur: & hoc fit, quia vinculum linguæ est ex parte inferiori anterius: deinde post ipsum est extremitas linguæ absoluta, qua fit propriè distinctio vocis, vt fiat pronunciatio, & locutio. Et hæc extremitas est, quæ egreditur exterius ab ore, cum oris apertio quidem fiat, qñ mandibula inferior inferius attrahitur, & lingua mãdibulę sigillatur, cum sit ei ex parte inferiori tota continuata. Oportet igitur, vt non extrahatur extremitas linguæ sursum in illa habitudine, cum vinculum ab inferiori attrahat ipsam, & prohibeat. Et scd'm hanc rationem, si aliquis quęsierit violenter linguam suam sursum eleuare, videbit mandibulam suam inferiorem sequi eam, & appropinquare mandibulæ superiori: & attinget hoc quoq; conclusionem oris. Cumq; iam præmisimus hoc, concludemus sermonem nostrum, sicut oportet conclusione sua: & narrabimus hæsitationem, quæ accidit nobis de esse linguæ. Et dignum fuit, & meritò accidit nobis, cum non inueniamus causam, D propter quam linguam prolixatur, donec ab ore quidem exeat: nec respõsio quam videmus, egreditur ab illa ambiguitate. Scimus enim, ꝙ lacertus mouens linguam, sumit principium ex partibus tunicæ nodi gutturis, & ossis, quod assimilatur lambda literæ. Ideo oportebat tunc necessariò, vt, si lingua attrahatur ad illas partes, ascendat interdum per lacertos, qui continuantur ei desuper: & humilietur per lacertum, qui continuatur ei deorsum, quando ipse ad se attrahit: & declinet interdum, deuiando ad aliquam partium per lacertum, qui circundat quidem in duas partes. Cum ergo anatomiam inspicientes in hoc conueniant, quòd nullus motus obedit voluntati, nisi motus lacerti tantum: nec aliquis lacertus linguæ continuatus distendit eam, donec adducat eam extra os: tunc meritò in titubationem incidimus quando scire volumus qualiter actio fiat linguæ. Et si motus aliquis posset in corporibus animalis inueniri, qui voluntate fieret absq; aliquo lacerto, non incideret in hanc quæstionem aliquid ambiguitatis.

* Al. nõ existat.

De motu vomitus, & deuorationis.

Oportet ergo de * hoc inquisitione vehemẽti inquirere, donec ad veritatẽ pertingamus huius rei. Et inspiciamus si fortè inueniant̃ in alijs quoq; membris motus voluntates aĩalis imitãtes: & non solum voluntates eius, verum id, quod imaginamur existimando, sicut in virga fit virili: quia impletur corpus rarificatum ex vento velociter, ac leuiter; deinde ad tantum attingit motum,

* Al. hac.

tum,q̃ impletione sui crescit. Et tu poteris scire manifestius ex animali quod ruminat, q̃ motus voluntarius non est solius lacerti: quia hoc animal postquã implet ventrem suũ herbis, aut ex alio nutrimento, redit in idẽ, & erigit ipsum paulatim ex eo, quod transglutiuit ad os suũ, vt molat ipsum, & terat actione ruminationis. Quidam etiam hominum intendunt euomere, quod potauerũt, præter conatum vehementẽ volentes expellere facilè, ac velociter, vt non oporteat eos caput conquassare, sicut alij faciunt: & non egeant membrorũ prouocatione, quibus euomitur, neq; eorũ distensione. Et manifestum est hoc procedere ex eis, quia instructi sunt in hac actione plus, quam alij: & consueuerunt omni die, qñ exeũt à balneo euomitare, & sumunt potũ ante cibum. Quod si aliquis dixerit, q̃ œsophagus obedit volũtati in huius actionibus: & si dixerit, q̃ stomachus obsequitur voluntati: & si dicat, q̃ vterq; ei obsequitur: nihil in hoc casu refert, in quo sumus inter hæc, nisi quia alio modo, quã oportet inquiritur, cũ intenderimus inuestigare de motu membrorũ: & non sumus quidem contenti perspicere, ex quibus membris illi fiãt motus, *quin consideremus cũ hoc, secundum quẽ modum fiat actio illorũ. Et video manifestè in lingua, & in generationis instrumẽtis, illa eadem mẽbra, quæ mouentur: & cũ hoc quoq; video scientia manifesta, q̃ actio linguæ, quæ accidit quando ducitur ab ore, voluntati quidem obsequitur: actio verò generationis instrumentorũ non fit à voluntate tantum, sed sæpius sine voluntate obsequẽdo ei, quod anima format, & imaginatur. In animali quoq; ruminãte: & in euomente facilè, meritò quisquis fuerit quæsiuit, an illa actio fuerit solius œsophagi, vel stomachi, & similiter habitudo in volũtate. Iam diuersificati sunt homines in hoc. Et quidam eorum actionẽ eius attractioni stomachi attribuunt. Et quidam eorũ attribuunt eam compressioni quidem œsophagi, qua comprimitur id, quod discurrit per ipsum, & coarctatur. Qui autem in sermone suo distinxit, & perscrutatus est breuiter actionem membrorũ, dixit q̃ œsophagus ex duabus componitur tunicis: vna intrinseca, quæ quidem obedit stomacho, per quã ipse attrahit, quod trãsglutitur, sicut quod per manum trahit aliquis: alia verò extrinseca impellit comprimendo circumquaq; rem, quæ transglutitur, donec ad stomachum perueniat, quemadmodũ coqui faciunt, quando manibus suis comprimendo id, quod continent intestina, emungunt. Et quidam viderunt, q̃ vtraq; tunica œsophagi agit in transglutiẽdo, nisi quia maior virtus, ac dignior in hac actione, est in interiori tunica: & exterior ei facilè suffragatur. Et iam quidẽ declaraui in libro meo de virtutibus naturalibus, q̃ præcipua virtus, & maior, & dignior, quæ ad transglutiendũ operatur, est quidem tunicæ intrinsecæ œsophagi: actio autem, quæ est in tempore vomitus, quæ est contraria transglutitioni, fit quidem per aliam tunicam, scilicet extrinsecam. Oportet ergo, vt ponamus causam in maiori parte, virtutem quæ est in stomacho expulsiuam, quæ non est voluntaria, sed naturalis: et fortassis causa in illa operatione virtus est voluntaria: et fortè virtus naturalis in illa habitudine, virtuti suffragatur voluntariæ facilè, et modicum. Sed quando vomitat homo sine voluntate cibum, quando eleuatur ad orificium stomachi, sicut accidit pueris dormientibus, oportet quidem existimare, quòd causa in illa actione est virtus expulsiua: et hęc virtus etiam inuenitur in intestinis, et vessica manifestè, et matrice, et inuenitur etiam non minus in cæteris membris animalis omnibus: nisi quia in istis occultius inuenitur adeò, vt probatione indigeat. Et iam adinuenimus in eis probationes, et fundauimus in libro nostro de virtutibus naturalibus.

*Al. cum.

E F G

De motu egerendi, & vomendi.

ET sicut quidã vomitus fit à virtute naturali sola, & quidã, vel totus, vel maxima pars ipsius, fit prorsus à virtute voluntaria, ita reperitur in euacuatione per inferiorẽ regionẽ, idest per anũ: & in euacuatione, quę fit per vrinã qñ mingitur, duplici quidem actione. Fortassis enim fiet hoc ab aliquo lacerti iuuamento, qui congruit ei, extrinsecus condensando, & comprimendo anũ: vel fortè absq; illius lacerti iuuamento fiet ab intestinis, vt egrediatur egestio, vel à vessica per vrinam, & hoc fiet à dormiente. Et prouenit hoc etiam propter vigiliam nimiam, vel propter multam materiam, quam quidem continent illa loca, vel propter materiæ pũctionem, vt demũ dimittatur absq; voluntate: & illa loca non comprimantur à lacerto, neq; in illa quidem habitudine quicquam habeant de actione voluntaria, nisi tantum vnicam, scilicet relaxationis actionem, & circularium impedimentum lacertorum, qui continent quidem extrema lacertorum illorum, qui ne fiat absq; voluntate purgatio, solum virtutem prohibent naturalem in eo, qui permanent in suo cursu naturali. Quod si quidem accidat lacertis illis laxatio, aut incidantur penitus, donec sectio totaliter appareat, et egestio quidem, et vrina tunc progreditur prorsus absque voluntate. Et iam quidam in hoc loco litigium induxerunt, vt vincere videantur, non ex eo, quòd sequeretur inde commodum, interrogantes, an actionis lacerti laxatio, comprimentis orificia meatuum, et impedimentum eius de actione computetur voluntaria, et dixerunt quòd actio quidem lacerti fit per distensionem eius, et incuruationem, et non per relaxationem. Congruit itaque in hoc capitulo sententia eorum, qui sentiunt, quòd rerum virtutes æstimandæ sunt: cum in eis iam conueniatur inquirere de nominibus. Restat autem, vt concordes simus, quòd lacerti quando meatuum extremitates comprimuntur, non egreditur quicquam ab eis: quando verò ab eius actione arcetur, quod in illis extitit meatibus, egreditur. Meritò igitur dicit obiector, quòd illud, quod egreditur quidem ab illis meatibus, quando relaxatio vincit, illi quidem lacerto contingit actio non voluntaria, quæ

H

fit

A fit per virtutem tantum naturalem:& quod egreditur ab eis,eo in sua manente cõplexione, quando suffragatur lacertus illis conueniens instrumentis extrinsecus, actio fit volũtaria : veraciter erit secundum primam intẽtionem, vel viã,vel semitam primam,vel qualiter voluerit nominare. Et si quidem intendit voluntate sua, illorum lacertorum impedire, vel laxare actionem, ipsis per sua natura non permanentibus, illud quod egreditur actio voluntaria per secundam intentionem, & viam secundam, non primam appellatur.

De membris, quæ mouentur motu voluntario.

ET sub hoc occupationis genere multa continentur alia dubia:immo quidem, si dignius est verum dicere,sub hoc capitulo oĩa,quæ quidem accidunt, & arcentur à nostra voluntate, continentur.Qm̃ ambulare,currere,calcitrare,& cæteræ quæ pedibus actiones perpetrantur, voluntariæ dicuntur actiones,per intentionem primam: similiter actiones,quæ manibus aguntur,voluntariæ dicuntur. Vox,& locutio dicuntur esse à voluntate, prima quidem intentione : manuum aũt & pedum quietudo,& cessatio à sermone,dicuntur actiones voluntariæ, intentione quidẽ, & sententia secunda.Qm̃ sicut,qñ membra nostra volumus mouere,est illud, quod volumus, actio voluntaria:ita idem etiam,qñ volumus ea mouere,erit quidem quod volumus,& hoc sequetur precisionem consilij apud homines in aliqua actionum voluntaria. Nec hoc quidem currit in sermone duntaxat hominum, verum reperitur ad instar hoc in sermone Dei sublimis viro comminantis, tempore necessitatis præsenti amico non subuenienti, in hunc modum dicentis. Nunquid tu præsens fuisti,ac amico quidẽ tuo in mortis articulo iam cõstituto non subuenisti,deinde me fraudulenter adijsti ? egredere à meo sancto altari. Et quidam hominum non admittunt hunc sermonem,& existimant quidẽ,ꝙ non est appellanda causa illius, quod accidit, nisi quidem actio imprimat aliquid in accidentia illius rei,quę accidit.Et cogitur,qui hoc dicit verbũ, dicere, ꝙ qui se, ne in exercitum magnum vadat ex regis edicto ad pugnam, & ad supponendũ se periculo,occultat, nullã pœnam meretur : qm̃ pugnantes illius exercitus si ceciderint, ipse cadet inter eos ratione cadentium,non quia ipse occultauit se ab eis. Et determinaui inter eos, qui dicebant verbo hoc, & inter illos,qui aliud verbum dicebant,hoc modo discordiam magnam,& validam. Et iã orta fuerat sæpius inter medicos, & philosophos discordia, atq; altercatio, vtrum priuatio, vel non factio esset quidẽ causa accidentiæ rei,quæ accidit. Et doctores legum, & reges, eos qui absentant à pugna,& eam subterfugiunt voluntariè,acrius puniunt, q̃ illos, qui post victoriam hostium fugiunt. Illi enim qui existimant,ꝙ non est aliquid priuatum causa accidentiæ rei, non possunt ratione defendere se in aliquo contra illum,qui dicit,ꝙ illi,qui subterfugiunt pugnam timore cædis,vel mortis,iustè puniuntur:sed contenti sunt hoc verbum dicere,& ipsum sæpius iterare,& successiuè,cum non possint declarare,atq; ostendere,quòd nequit aliquis eis sufficienter probare, quòd priuatum licet esse causam eius, quod accidit præsentaliter. Et quidam medicorum intendentes hoc fundamentum obseruare, fundauerunt se per ipsum, existimantes, quòd egressus egestionis,& vrinæ, quando fit absque voluntate lacerti,qui est super orificia meatuum, actio est naturalis, & non voluntaria, neq; de actionibus animalibus prorsus. Sed qui sophistarum relinquit altercationes & contrarietates, & intendit in eis quæ in arte iuuant medicinæ, concedit, qui vult actiones istas appellare qualitercunque : & intendit inspicere qualiter ea,quæ iuuant, & vtilia sunt, duntaxat inueniantur, quod est qualiter hæ fiant actiones: Exempli causa, quòd in stomacho, & intestinis virtus viget naturalis, expellens quidem id, quod eis nocet quantitate sua,vel qualitate nocua : & expellit etiam cum hoc interceptum in eis,licet non sit nocuum, quando non iuuat: & hoc quidem in membris in sua manentibus natura, quando consequitur ex hoc, quod continetur commodum per temperantiam. Et fortasse aliquid intendunt expellere membra in tẽpore indebito,& non opportuno : & imitatur ipsa lacertus, qui comprimit, & coarctat illorum orificia meatuum, D vt quid expellat,donec transiliat, & egrediatur: & similiter quando tempus accedit, quo sentitur ille exitus superfluitatum, ille quidem lacertus relinquitur, ac remittitur: demum quiescit ab actione sua, de quo sermo præcessit. Nec huius negocij fecimus mentionem, nisi ob id, quod sermo se ingessit ex continuo, non quidem principaliter ex prima intentione, quæ proposito, quod intendebam, necessaria existeret præsenti. Nec est quidem absurdum cum eo, quod præcessit rememorari,quod sum narraturus : Quod est, quiaꝙ qui videt ophthalmiam patientem insuetus hoc videre,oculi eius primo replentur humiditate : & si diutius inspiciat, ophthalmiam quoque incurrit & ipse,quia oculi formidantes ægritudinem, debilitantur ex illa : & euanescit virtus illorum essentialis adeo, vt aliquid ab oculis admittat vicinis, qui sibi continuantur, quando fuerit in eis superfluus humor,atq; prauus. Etiam quidem hoc innuit Hippocrates, & his similia ex eo, quòd corpori communicat cogitatio, & compatitur in accidentibus, sermone quem scripsit in libro humorum huiusmodi. ‖ Et fortasse quidem videt homo serpentem subito, & in colore suo accidit pallor.Et fortasse quis incedens super apicem pinnaculi, aut montis excelsi timet, & pedes eius tremunt.Similiter quoque homo videt alium mingentem,aut egerentẽ,aut pandiculationes agentem,& ad hoc prouocatur idem operari,quasi in membris ipsis visio sit intellectus, & inspectio. Et manifestius hoc declaratur,ac liquidius sicut dixi in actionibus, quæ fiunt in lacertis, quoniam

In lib. de humorib' ad medium.

quoniam illas actiones agunt pueri, nedum adulti, quando voces imitantur, quales alios audiunt proferentes, cum ignorent ipsi lacertos linguam mouentes, adeò, vt incidant vocem incisione locutionem formante: similiter accidit inspiratio,& expiratio,anhelante lacertum quo hoc operatur ignorante. Non est ergo mirandum linguam quidem moueri à lacerto voluntate duntaxat, sed in ea virtutem esse, qua quidem perpendit,quod appetit intellectus, adeò, vt moueat se ipsam motu, vt ab ore quid educatur * competenti. Et iam quidem prædixi qualiter hoc fiat, scilicet linguæ raritatem porositatem eius, sicut in virga virili. Sed quia porositates in virga virili ampliores existunt,augmentum virgæ virilis immensum, multam aeris comitatur substantiam: linguæ verò porositates modicæ,ideóq;non accidunt in ea raritates multæ,vel magnæ. Et huius generis quidem est,quod de dolore quæritur: quid nanque est, ꝙ illud quod quidem incurrit occupatus ex aliquo, & negociosus in loco,in quo est,apostema est minus. Quando ergo euacuatur,cum eo quoq;quod ab eo non desistit augmentatur. Quidam autem dixerunt,ꝙ pars animæ dispositiua,& ordinatiua, qua fit ordinatio,quia causa motus existit voluntarij,& sensuum omnium membrorum sensibiliū, quando cogitatione detinetur,& occupatur alicuius rei, retardat præuentionem. Et quidam dixerunt, ꝙ in ipsis membris est quædam virtus: quando ergo illa pars ad angustiam peruenit * ordinatam animæ, & debilitatur,& euanescit,& etiam laxatur: res autem debilitata, & euanescens habet necesse, vt contra id, quod nocet ei, validius insurgat. Et hoc quidem excogitauit vir quidam philosophus,cuius philosophia,atq;prudentia pura quidem,& non turbata fuit,neq;inuidia ducebatur, veritatem secutus non verbo tantum, sed etiam opere. Percussionem sustinuit is in femore, ex qua sibi contigit apostema.Factum est ergo per hoc,in quo dubitauit:& illud fuit,quoniam mirabatur ad plurimum,qualiter languor eius noctu magis intendebatur,cum etiam maioribus vteretur remedijs in tenebris,& pedes eius tunc magis ociabantur, quam in luce,& totum corpus eius erat opertum,& calefactum. Et ipse dixit,quòd sicut reuelatum fuit,illud quidem nō fuit,nisi quia non erat de nocte alio negocio occupatus videndi, vel audiendi, neque aliquid agendi, neq; in aliquo prospiciendi,nec cogitandi: sed eius cogitatio conuertebatur in apostema coxæ duntaxat. Et dixit,quòd acciderat ei apostema prius semel in oculis suis,& dolebat noctu vehementius: & illud est,quoniam sicut quando oculus sanus aspicit alium oculum ægrotum,& intendit circa ægritudinem cogitare,& imaginari, etiam ipse oculis ægrotat. Sic ita non est mirandum, vt cogitatio operetur, ac imaginatio illud: & quamuis sit in ægritudine femoris, quia dispositio eius, licet admodum sit modica,tunc tamen ægritudo intenditur,& augmentatur. Harum autem rerum veritatem licet non attingamus perfecta probatione,quod tamen de eis dicimus firmè,est sufficiens:& possibile est, vt non sit sufficiens tantum, sed verum.

*Al.concepti.

*Al. ordinatiua.

E

F

G

De motu palpebrarum.

ET iam tempus est,vt ad aliam speciem motuum liquidiorum redeamus,ac si sit conuersio eius quod narrauimus.Quoniā sicut quædam mēbra reguntur in virtutibus naturalibus,& motus in eis apparent animales, vel actionibus permixti naturalibus, sic inuenio alia membra, quasi voluntatem sequentia: & voluntas eis prædominatur dominio manifesto. Et cum hoc inuenio, quòd permiscentur eis motus naturales, sicut * motus palpebrarum: quoniam quidem hæc actio erit in pluribus hominibus absq;voluntate: & non reperies aliquem ferè,qui sic arceat palpebras suas, vt non moueat eas, & apertis permaneat oculis, vsquedum velit eos claudere, & claudat, nisi rarò.

*Al.motibus.

De motu clibani pectoris in tussi, risu, & sternutatione.

ET iam inuenimus quoq; in motu clybani pectoris totius in tempore tussis, risus, ac sternutationis,locū ambiguitatis. Et hoc quidem est,quoniam istud membrū animalis mouetur vtiq; semper per lacertum: & initium motus lacerti mouentis ipsum procedit à fundamento neruorum & origine illorum, adeò ꝙ homo si intenderet illis neruis, & illos amputaret omnes incontinenti præpediretur anhelitus illius animalis. Et siquis voluerit forti conamine tussi resistere, vt fortassis valeat anhelitum arcere,ac continere propter tussim paululum, si fortis fuerit virtus in arcendo, & comprimendo anhelitum suū dominando ei diuturniori tamen tempore nō poterit resistere quin deficiat,& vincatur,donec,siue velit,siue nolit tussiat. Similiter fit in sternutatione, quoniā nequit actor eius ipsam comprimere,quando violenter inuadit. Eodem quoq;modo hoc quidem inuestigatur,& anhelitus. Et quidam existimauerunt,ꝙ anhelitus esset actio naturalis non voluntaria,ob id quidem quia viderunt eam in soporato, & apoplectico. Et iam sufficienter quidem exposuimus de anhelitu in tractatu secundo,libri nostri de motu lacertorum: & librum nostrū inspicienti competit quod ibi diximus de anhelitu,ad tussim reducere,& sternutationem. Risus autem incitatus ex eo,ꝙ superficialia tanguntur loca sub axillis,& volę pedum,non quidem sub hoc capitulo comprehenditur: neque video quidem ad cognoscendam causam, propter quam si tangantur huiusmodi loca,huiuscemodi tactu moueantur motu huiusmodi,velut quando aliquid videtur risibile,vel auditur, secūdum aliquam semitam * penitus: nec ad cognoscendam causam,propter quam, quando similia viderimus istis,vel audierimus,corpus prorumpit in motum risus,etsi velimus arceri ab eo, & continere quanto possumus conamine soliciti. Tussis verò,sternutationis,oscitationis,singultus, pandiculationis habitudinem narraui quidem in causis accidentium.

H

*Al. scenicam.

De

A

De motu gutturis in deglutiendo.

Contentus sum aūt impræsentiarum ponere quidem exēplū ad inquisitionem aperiendam de actionibus ambiguis, de quibus hęsitatur, qūo fiant. Et iam aliquid ex hoc narraui in tractatu secundi libri mei de anatomia viuorū aīalium. Nunc aūt narrabo modum in alia specie aīalium, causa quidem exercitij, conscius inter oīa nihil esse vtilius ei, qui voluerit acquirere scd'm habitudinem, & modū in arte medicinæ: vt in pluribus exercitet̄ exēplis. cū in transitu eius, quod transglutitur in œsophago plures discordent, oportet ad inquirendum diligenter intendere, qualiter rei veritas reperiatur. Et primò narrabo ex anatomia totā formam œsophagi qualiter sit, deinde post modum oīa alia mēbra, quæ sibi continuantur. Et primum eorum q̄ sibi continuant̄, & dignius oībus est stomachus. At quidē si aliquis dicat œsophagū ipsius esse partē, non verebitur hoc dictum neq; verecundabit̄. Secūdū aut de ijs, quæ continuantur œsophago, est nodus gutturis, demū lingua, atq; os. Et illud est, qm̄ vna tunicarum œsophagi. s. interior in sua natura neruosa, cūcta, quæ sunt in ore & nodo gutturis inuoluit. Et vr̄ apparibiliter (qn̄ id quod transglutitur ad stomachum per œsophagum transmittitur) de suo loco nodus gutturis moueri primò, & ad partē gutturis eleuari: qn̄ autem quod transglutitum est residet, in fundo stomachi, nodus gutturis incontinēti subtrahitur, donec ad pristinum locū redeat. Et ex hoc quidem: quod apparet in hoc capitulo, nobis

B

aperitur initium inquisitionis: & orit̄ quęstio, an nodus gutturis tres habeat partes, quæ sint, nomē non habens, peltalis, & cymbalaris: & an nodus gutturis in aliquo suffragetur, semetipsum erigendo ad transglutiendum nutrimentum: an quidā moueatur motu aliquo: quem agit, & operatur deuoratio: Postq̄ aūt cogitauit ille, qui magnæ fuit inuestigationis in inquisitione huiusmodi actionis, ꝙ antecedit deuoratio transitum eius quod trāsglutitur in ore, & gutture, indagauit, an in motu nodi gutturis sit aliquod instrumentorū, quod actionem operetur illam. s. transitum nutrimenti in ore, & gutture: an non sit ad hanc causam possibile, vt nodus gutturis attrahatur sursum, sed sequatur necessariò motum membrorū, quibus fit transitus nutrimenti in œsophago. Deinde, nescio qualiter discordauerunt, vt quidam essent quibusdam contrarij. Et duæ illarū sectarū † antiquiores, à veritate fuerunt remotiores, quæ iudicarunt ꝙ nodi gutturis eleuatio, atq; erectio motum q̄dem lingua contingit, qui mouet eam, immittendo, quod transglutitur, donec ipsum ad œsophagum ꝑducit. Et qui fuit ex illis in anatomia profundior, ipse quidem existimauit, ꝙ lingua, quando magis flectitur in transglutiendo, sursum attrahit duos lacertos: & attrahunt sursum illi duo lacerti nodum gutturis per attractionem suam, qm̄ inter radicem linguæ, & nondum gutturis in-

† * Al. præsumptuosæ.

C

figuntur, propterea quidem, ꝙ continuātur chartilagini, quę scuto assimilatur. Et assertores huius verbi existimāt, ꝙ duæ duorum lacertorum extremitates horum definant in chartilaginem. Cum oēs ergo, qui profitentur anatomiam, in hoc quidem cōmunicent, quòd cuiusque lacerti corpus, qn̄ operatur, & agit, versus caput suum retrahitur, non est ergo mirandum, si qn̄ lingua incuruatur in initio deuorationis totaliter illorum lacertorum versus caput, eorum corpora vnumquodque duorum sursum contrahit, loca eorum iuxta linguam, & secum quoque chartilaginem sursum scuto similem. Cum ergo residuæ chartilagines duæ nodi gutturis, huic continuentur chartilagini, totus icciro nodus gutturis eleuatur atq; erigitur. Quòd si res, sicut existimauerūt, quòd apparebat in anatomia, se haberet: verbū quod dixerunt, oībus quę dixerāt, sufficientius esset. Sed quia duo lacerti, qui chartilagini quidem continuantur, scuto simili, non continuantur vtiq; cum lingua, sed capitum eorum origo existit à duobus ossis lateribus, quod lambda literæ græcæ assimilatur, eorum patet error, qui quidem existimauerūt, quòd chartilago nodi gutturis assimilata scuto mouetur, siquidem motu linguæ per attractionem, duorum lacertorum, quos prædiximus, sursum. Et quamuis etiam cum hoc quòd existimauerunt, verum existeret, quod apparebat in anatomia, nō quidem cum chartilagine scutea sursum quidem attracta duæ chartilagines residuæ de

D

chartilaginibus nodi gutturis attraherentur, cum in eis distinctiones essent manifestæ valde inter quasdam chartilagines adinuicem. Quòd si quidem in animali intendas mortuo illos duos lacertos sursum trahere, videbis, & chartilaginem vnicam sursum trahi parum, & non videbis ipsum mouere nodū gutturis totū per motū eius. Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi gutturis, qm̄ vnusquisq; eorum mouet quidem chartilaginem illam, quæ continuatur cum eo duntaxat, motu facili valde. Et manifestior quidem modus, quo deprehenditur error huius sententiæ, est quod in animali viuo apparet. Quoniam si tu duobus illis intendas lacertis, & amputes illos, deinde labia coniungas vulneris, & vinculo constringas, & dimittas animal agere quodlibet, videbis post modicum temporis ipsum transglutire cibum suum, & potum, & mouebit nodum gutturis sui sicut prius: neq; hoc faceret, si fortè lacertus, qui ipsum mouet, amputaretur. Et quòd non prolongetur spacium temporis inter incisionem illius lacerti quam facis, & quod de hoc dixi oportet videre. Et ergo vt animal, quod incidis, & scarificas, prius affligas fame vel siti: & quod de hoc dixi est superfluum, quod ad illud, quod necesse habetur cum eorum ignorantia: cum quidem esse duorum capitum duorum lacertorum solum sufficiat ad errorem huiusmodi sententiæ & consilij detegendum. Qm̄ quidem hos duos lacertos infixos esse video in duobus lateribus ossis lambda literæ assimilati: & duos alios lacertos video à summo vniuscuiusque laterum illius

ossis

* Al. continuatis. · * Al. maturius. · * Al. ab istis. · † Al. Tunicę verò alterius, & villi, q vestiũt, & ẽt currunt in circuitu secundum latitudinem, vtiles sũt quidem, & suffragantur.

ossis oriundos, abinde versus linguam tendentes, duobus quidẽ lacertis * continuatos ad nodũ gutturis discurrentibus. Et videtur mihi ꝙ decepti sunt, & errauerũt in anatomia simiarũ: quoniam in hoc quidẽ animali reperiuntur duo capita duorũ lacertorũ superiorũ iũcta duobus duorũ lacertorũ capitibus inferiorũ ita, ꝙ se cõtingunt, qñ animal carnosum extiterit, & delicatũ: & hoc erit præ angustia duorũ laterũ ossis lambda literæ græcæ similis, & subtilitate vtriusq;. In animali verò cuius duo latera huius ossis fuerint lata, tu quidẽ capita istorum duorũ lacertorum videbis adinuicẽ seiuncta manifestè, & maximè qñ animal extiterit magnũ, vt taurus, & similia. Et inter illa capita, distantia quoq; longitudinis est sensibilis in oĩbus animalibus dẽtatis. Studeas igitur exerceri quidem primo in huiusmodi speciebus animalis, vt inter capita lacertorũ horũ, de quibus fuit locutus, bene distinguas: deinde hoc idẽ in equis, & in cæteris habentibus vngues, coneris. Quando igitur hoc feceris poteris inter vtrũq; bene distinguere. In simijs ẽt facilè: & maximè quidẽ si prius exercueris in simijs, quorũ capita capitibus canũ assimilãtur. Et qñ fuerit aĩal antiquius, & * maturius, anatomiã omniũ lacertorũ melius perscrutaberis. Post autẽ q̃ perfectè deprehẽdimus, & verè scimus, ꝙ huiusmodi verbi professores, quod perscrutati sumus, errauerunt in eo, cõsideremus igitur, an ab alia re, quę sit in ore de mẽbris, sit causa attractionis, & erectionis nodi gutturis tpe transglutitionis: & aperiam spectionẽ inquirens secundo, cũ inter ipsum, & œsophagũ sit cõmunicatio non modica per tunicã quidem interiorẽ, in qua substantia carnis est modica valdè: deinde cessat in ea caro annihilari paulatim, donec ea priuetur penitus: & fit in modũ pelliculę spissæ, qua totus nodus tegitur gutturis, & os, & cum ea tegitur superior pars linguæ. Et iam vidi semel quosdam brutorũ animalium medicos, ac chirurgos volentes in œsophagum infundere quædã, quę infunduntur animalibus, & tenebatur eius lingua cũ mandibula fortiter inferiori ita, ꝙ commouebatur: & memini quorundam, quæ infunduntur hominibus, quando apoplexiam incurrunt. Nos quoq; intendimus faucibus oris quidẽ, & ponimus quædam in eis cibaria humida liquida: & in radicẽ linguæ immitto, & infundo, quod est in vase in œsophagum: & video, ꝙ nodus gutturis tunc eleuatur. Et ex hoc patet manifestè, ꝙ eleuatio nodi gutturis est accidẽs ineuitabile transitus eius, quod trãsit per œsophagum. Et fortassè ponimus in œsophago grana modica rotunda, quo quidẽ transglutiantur narcotica, & quædam * pharmacica, & quædam quidẽ, quæ alia opera faciunt, retẽta cum extremitate lingua, vel interius expulsa, ne prohibeat digitos nostros, quibus intromittũt grana, donec ad principium perducantur œsophagi: neq; tamen ex hoc huiusmodi veritas patet verbi, verum etiam ex hoc, ꝙ non est possibile, vt alius excogitetur modus, quam iste, quem dixerunt quidam in lacertis, quo liceat linguæ quando mouetur ad se nodum gutturis attrahere. Et illud est, quoniam cum radix linguæ, & duo lacerti descẽdant ad ipsam † à duobus locis, quæ prędiximus, oportuit illis duobus lacertis linguam, neq; aliquid aliud moueri: quoniam verbi illius, quod auctor asserebat, quòd possibile quidem erat nodum gutturis illis duobus attrahi lacertis sursum descendentibus ad chartilaginem scuteam, error detectus est, & patuit falsitas. Cum ergo sit hic quidem existimare alium modum, quo possit hoc stare præter hunc manifestè patet hoc esse falsum: neque aliquis aliud poterit dicere. Similiter etiam nullus poterit dicere, nisi quòd motus nodi gutturis erit cum transitu eius, quod transglutitur in œsophago, non cum actione linguæ, cum actio quidem linguæ transitum eius, quod in œsophago transglutitur, antecedat: deinde quiescit, & præpeditur tempore, quo cibus in œsophagum transit. Restat ergo nobis indagare causam, propter quam mouetur nodus gutturis cum transitu rei iniectæ in œsophago à principio vsque ad finem, donec incipiat eius motus, quando iniectum inchoat in œsophago transire, & quiescit quando quiescit illud, & residet. Et res etiam patet, & manifestatur ei, qui non exercuit cogitationem suam multo exercitio, quòd non potest esse, quin sit vno duorum modorum: siue quod nodus gutturis innatum habeat intellectum, quo moueat seipsum, cum videat hoc esse sibi melius, ac dignius, siue, quòd eleuetur per attractionem. Cum ergo per primum dictum sit absurdum, restat, vt secundum sit verum, scilicet, ꝙ nodus gutturis eleuetur, quando trahit ipsum œsophagus. Et approbat hoc esse verum, & attestatur naturalis, quo declarauimus, quòd in omni membro virtus est attractiua. qua quidem id, quod est simile, attrahit sibi, & assimilat: quemadmodum in vnoquoq; ipsorum est virtus expulsiua ad id, quod est contrarium ei, & odit. Quod si est verum, est quod declarauimus, quòd desiderium est actio oris stomachi, & ꝙ œsophagus attrahit, quemadmodum res attrahit manus, quod competit ei, & desiderat, quod est in gula. † Tunicæ verò alterius pellicula, quæ currit, & inuestit in circuitu secundum latitudinem, vtilis est quidem, & suffragatur, ꝫ quando stomachus quidem ad euomendum aliquid mouetur. Similiter pellicula quædam, quæ est in intestinis omnibus inuestit in circuitu in latũ: nec aliqua pellicula in eis existit, quæ aliter, quàm hoc modo inuestiat, quoniam natura non aptauit ad attrahendum aliquid conueniens, sed ad educendum, quod in stomacho superfluit, sicut explicaui in libro meo de virtutibus naturalibus. Probationes ergo secundum hanc viam apud eum, qui cogitationem suam circa virtutes actionum exercuit naturaliũ, sunt veriores, & magis vrgentes, & ad credendum digniores, quã argumenta, quæ sunt præmissa. Ille autẽ cui non est insitum à natura, nec est aptus ad intelligendum subtilia; nec cogitationem suam circa doctrinam eorum, quibus verè comprehenditur cognitio, à pueritia exercuit: nec postea in scien-

tia

A tia rerum naturalium intentionem ſuam diu appoſuit: probationes, quæ fiunt ſenſui manifeſtæ ſecundum modum illarum, quas ſuperius narrauimus, non erunt ei firmiores, & magis vigentes: non.n.proſpexit, & ſciuit, ꝙ natura nil operatur fruſtra, & incaſſum. Et quia vna tunica, ſcilicet interior œſophagi ſola videtur habere ſolicitudinem apparibiliter in œſophagi actione, non reputo quenq̃ ad tantam deueniſſe ignorantiã, ꝙ dicat, ꝙ ſtomachus attrahat id, quod cõpetit † ei, per pelliculam, quæ diſponitur circulariter in latum: & expellat per pelliculam, quæ tendit ꝫ linealiter in longum: niſi quis in hac vita nihil de hoc excogitauit: ſed acquieſcat quidem ei, quod nouit ſenſu, donec ipſum veraciter comprehendat: veluti quidam oſtendere volens cuidam volenti hanc viam in gallo, quod † pellicula quæ diſponitur ꝫ in latum, quæ eſt in tunica œſophagi exteriori, quando amputatur amputatione in longum, videtur illud animal traijcere. Et manifeſtum eſt, ꝙ hac vtiq; anatomia debemus vti in gallo fame prius afflicto: & illud eſt, qm̃ poſtquam fueris vſus hac abſciſſione ſecundum rectitudinem facta in longum, cum non in aliquo ſibi conſeruandum vitam efficiat, ipſe quidem comedit, & bibit prius, quam locus vulneratus apoſtemetur, & doleat, & tunc abſtinebit ab eſu, & potu. Et non ſic quidem declaratur ei, cuius hæc fuerit via ſua ſcilicet de tunica œſophagi: † cuius villi tranſeunt ꝫ linealiter in longum, & non quia cum interiore parte nodi B gutturis cõtinuetur: hoc quidem modo factum, in quo ſumus, magis declarabitur, quã illo modo, quem prædiximus. Neq; declarabitur ei, cuius fuerit hæc via ſua, id quod accidit quibuſdam piſcibus, ſcilicet chamæ, & illi qui vocatur ſonedis, quod ſtomachus vniuſcuiuq; illorum, qñ intenſa fame conatur aliquod animal minus eo capere, & euadit illud, ſæpius inuenitur erectus vſq; ad os ſuum: & hoc quidem, quia in his animalibus appetitus valde intenditur, & ſuperat.

† Al. ei ꝑ villos qui diſponũtur circulariter in latum, & expellat per villos qui tendunt.

† Al. villi qui diſponuntur.

† Al. cuius pellicula tranſit.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE DISSOLVTIONE CONTINVA.

C CENSVRA.

Pleraque ex libris De Alimentis, & de cibis boni, & mali ſucci, in hunc librum ab aliquo longè poſt Galeni tempora tracta videntur: ineſt tamen in libro non nihil abſurdi.

QVia corpora hominum ſunt in continua diſſolutione, & propter calorem naturalẽ, qui eſt in ipſis, & ꝓꝑ calorem aeris circundãtis ea extrinſecus, fuit neceſſariũ reſtaurare in eis, quod diſſolutũ eſt de *ipſis*. Ideoque fuerunt neceſſarij cibi, & potus: & fuit infuſa *in ipſis* virtus appetitus ad cognoſcendũ horam neceſſitatis eorũ, & quantitatẽ aſſumendã de eis, & ſpeciẽ conuenientẽ eis. Verũ quia nõ reſtauratur id, quod diſſoluitur, nec ſtat loco eius, niſi ſit ſibi ſimile: nec inuenitur in cibo, & potu aliquod ſimile ei, quod diſſoluitur de corpore: ideo fuit neceſſariũ naturã mutare cibum, & potum, vt ſtet loco eius, quod diſſolutum eſt, & ingrediat̃ in locũ eius. Neq; poteſt virtus, quæ mutat & conuertit ci-D bũ, & potũ in corpore hominis, facere, ꝙ mutetur, & conuertatur, niſi, quod eſt ſimile corpori, & ꝓprium. Et qm̃ nõ totum, quod comeditur, & bibitur aſſimilatur corpori, ideo nõ eſt dubium, ꝗn remaneat ex cibis, & potibus ſuperfluitas in corpore: quam de corpore mundificare oportet, & ab eo eijcere. Nam ſicut ciborum, & potuum, quando intrauerint ſtomachum, operatuſq; fuerit in eis ſtomachus ſuas operationes, eorum pars tranſit ad hepar, & reſiduum fit egeſtio mundificanda de corpore, ſimiliter faciunt organa corporis, & loca, ad q̃ peruenit nutrimentum, ad *hoc* facta. Oportet igitur penitus eum, qui vult cuſtodire ſanitatẽ, ad duas res intentionem ſuam dirigere: quarũ vna eſt ad corpus, cum cibo conueniente, & loco eius quod diſſolutum eſt *de ipſo*: alia eſt mundificatio ab ipſo eius, quod generatum eſt de ſuperfluitatibus ciborum. verum oportet te ſcire diuerſitates naturarum ciborum, & diuerſitates naturarum corporum, & nocumenta eorum, vt ſcias conuenientiam cuiuslibet ſpecierum cibi, & cuiuslibet differentiarum hominis, propterea quòd naturæ ciborum ſunt diuerſæ. Nam eorũ quidam ſunt temperati, ſicut ex quibus generat̃ ſanguis purus, & mundus: & quidam eorum ſunt nõ temperati, ſicut ex quibus generatur ſanguis cum cholera aut phlegmate, aut cholera nigra ſuperfluè, aut ventoſitas craſſa, & inflatiua: & eorũ quidã ſunt craſſi: & ꝗdã ſubtiles: & quidã, ex quibus generatur humor viſcoſus: & quidã, ex quibus generatur humor ſine viſcoſitate nocuus: & quidam, qui iuuant propriè naturas alicuius

membro-

membrorum,& non alias. Et corporũ quędã sunt tẽperata etiam,quibus dominatur naturalis sanguis purus,& mundus:& quædã sunt non tẽperata,& dominatur eis phlegma,aut vna ex choleris, siue vna duarũ cholerarũ: & quædã eorũ sunt rara,& velocis dissolutionis: & quædã sunt spissa, & tardæ dissolutionis: & quædã,quæ in omnibus membris sunt sana: & quædã sunt,quæ sunt læsa in aliquo membrorũ,& nõ in alijs. Itaq;oportet,quando dominans est secundũ corpus sanguis mundus,ꝙ ministrentur cibi ęquales in quantitate,& tẽperati in naturis suis. Et quãdo est phlegma dominans,oportet,ꝙ sint cibi calefacientes,& exiccantes,& nutriatur cũ ijs,quæ addunt in caliditate, & consumunt humiditatẽ. Et qñ ei fuerit dominans cholera, oportet ꝙ nutriatur cũ ijs, quæ extinguunt cholerã,& addunt in humiditatẽ. Et qñ ei nigra cholera dominatur, oportet,ꝙ nutriatur cibis calidis,& humidis. Et qñ corpus est spissũ,& tardæ dissolutionis,oportet ꝙ nutriatur cibis paucis,& subtilibus,& humidis,quia paucũ est, quod dissoluitur de corpore. Et qñ corpus fuerit rarũ, oportet,ꝙ nutriatur cibis multis,crassis,siccis,& viscosis propter multitudinẽ eius:quod dissoluitur de corpore. Et hoc regimen est conueniens de necessitate,nisi sit in aliquo membrorũ corporis læsio,aut dolor.quia qñ fuerit læsio,aut dolor in aliquo membrorũ,oportet,ꝙ fiat consideratio de cibis conuenientibus mẽbro dolẽti. Et si fuerit diuersum à necessitate residui corporis,sicut bene hepar est frigidũ,& stomachus,& in vijs sunt oppilationes,oportet,ꝙ administrentur cibi subtiles, & dimittat cibos crassos. Et si sit residuum corporis pręter necessitatem eorum,propter maiorẽ tenuitatem,& raritatẽ,vt non faciant cibaria crassa oppilationẽ in hepate:aut si est aliquando hepar calidum: prohibebis cibaria dulcia, & si ipsi corpori conueniant propter velocitatẽ conuersionis eorũ in choleram. Et quando stomachus est debilis:oportet confortare ipsum nutrientibus. Et quando est,ꝙ in ipso generatur phlegma,oportet ipsum lauare,& abstergere. Et quando est,ꝙ in eo cholera generatur velociter multa,conueniunt,quæ extinguunt acuitatẽ choleræ,aut ꝙ prætermittãtur res generantes ipsam. Et si est aliqñ cibus remanens natans in orificio stomachi,ministrẽtur cibi crassi ponderosi,vt ponderositate sua descẽdant in fundũ stomachi:& præcipias ei,ꝙ paulatim moueatur post cibũ,vt declinet cibus de ore stomachi: & quando hoc non fecerit,non est necesse,qđ memorauimus de cibo,& motu. Et quando est descẽsus cibi de stomacho ante digestionẽ suã,indigemus ijs,quæ stringunt,& retinent. Et quãdo est superfluitas cibi difficilis descẽsus de stomacho & intestinis,indigemus ijs,quæ descendere faciant,& ventrẽ mollificent. Et quando caput est calidũ, suscipiens vapores,prætermittamus cibaria calida,& sicca,licet conueniant in reliquo corpore. Et oportet,ꝙ non sis contentus ijs,quæ memorauimus,sine consideratione,scilicet,quantitatis motus ante cibũ,& somnũ post. Nã quando est motus ante cibũ multus,ciba bene,nõ cibis multis,crassis, viscosis,ad siccitatẽ declinãtibus,qui sint difficilis dissolutionis:neq;iniungas ei diætam,quia parũ conuenit ei. Et qñ non est ante cibũ motus, vel est paucus,oportet,ꝙ non sit contentus diæta,cum scilicet paucis cibis,& subtilibus sine adiutorio,in purgando cum medicina laxatiua,vel cũ balneo illud,quod generatur in corpore de superfluitatibus: et quandoq;cũ prouocatione vrinæ,et cũ minutione sanguinis. Et quando motus est cõueniens,dabimus cibos tẽperatos in subtilitate,et crassitie. Et quando est somnus post cibum multus,oportet,ꝙ donemus cibos multos,et crassos: et hoc conuenit fieri in hyeme,propter longitudinem noctis,et multitudinem somni. Et quando somnus est paucus,et leuis,subtilibus nutriatur,sicut in æstate,propter breuitatẽ noctis,et paucitatem somni. Et dicamus,ꝙ oportet, ꝙ mensuremus in cibis quatuor modos. Primus est, ꝙ nutriatur corpus bonis cibarijs hora,qua nutritur, sicut ante memorauimus: quia quando est dominans secundum corpus caliditas,indigemus cibis frigidis:et quando dominatur ei frigiditas,indigemus cibis calidis:et quando est temperatum conueniunt ei cibi temperati similes. Et quando est aliquis ciborum præter bonitatem,nec est ei cõueniens,oportet ne sit simplex,immo admisceas ei alios,et comedas cum eo cibos conuenientes, vt rectificetur, quod cum eo timetur de nocumento ciborum malorũ, quibus vtitur cum eo. Similiter et modus secundus est mensura etiam ciborum ita, vt sint in mensura virtutis digestiuæ,quia et si est cibus in se ipso bonus,et est corpori cõueniens, et est virtutem digestiuam debilitans quantitas sua,generatur ex ipso nutrimentum malum. Et modus tertius est prætermittere ex cibarijs,quæ oportet prætermittere,et postponere,quæ oportet postponere: Verbi gratia, quia aliquando aggregat homo cibos lenientes corpus in vna comestione, et cibos stypticantes ipsum: quòd si præmisit lenitiuum, et secuti sunt eum alij, leuiter descendunt cibi post digestionem suam: sed quando præmisit stypticum, et secutus est leniens, non descendunt, sed corrumpitur totum: et hoc ideò, quia lenitiuus separat inter stomachum, et inter descensum cibi styptici, et remanet in stomacho post digestionem suam, et corrumpitur, et corrumpit corruptione sua cibum alium: sed quando est cibus leniens ante stypticum, leniens descendit post digestionem suam, et stypticus leuiter per vias descendit. Et ideò si aggregat aliquis in comestione vna cibos velocis digestionis, et alios duræ, et tardæ digestionis, præponat cibos duræ, et tardæ digestionis in fundum stomachi, propterea, quia fundus stomachi est calidior, et potentior super digestionem, propter multitudinem compactionis eius, quæ est in eo de partibus carnis: et superius stomachi est neruosum, frigidum, debilis digestionis: et ideò quando natat cibus in stomacho, non digeritur. Et modus quartus est assumptio ciborum in hora sua. Et ideò, qui accipit cibum

A bum secundũ post descensionẽ primi,& præmisit motũ sufficientẽ,& secutus fuit somnus sufficiẽs, fit bona digestio.& qui accipit cibũ, & remanserunt in stomacho, aut intestinis reliquiæ in quantitate ex priori cibo præter digestionẽ,corrumpitur cibus secundus cũ reliquis primi.et qui comedit cibũ post motũ sufficiẽtem,& accipit super mundificationẽ, & super necessitatem corporis, inuenit cibus calorẽ naturalẽ,sicut ignis qñ ardet.et qui sumpsit cibũ pręter motum,& accipit præter mundificationẽ,& pręter necessitatẽ corporis,inuenit cibus secundus calorem naturalem submersum, sicut ignis qñ operitur cinere. et in quo somnus sequitur cibũ reuocatur calor naturalis in ipso,& aggregatur in interioribus corporis,& digerit cibum.et in quo motus sequitur cibũ, descendit cibus de stomacho pręter digestionẽ suam,& intrat venas sine mutatione, & adducit in hepate oppilationẽ,& renibus,& reliquis membris, & morbũ. & aliqñ est membrũ debile,vt stomachus, & natat in ipso cibus:& non iniungas somnum,donec non descẽderit cibus de stomacho:& sumãt immediatè aliquid de vino, vt descendat cibus de stomacho aliquo descensu, donec deueniat in fundum stomachi: & ante præcipias eum mouere parum,sicut memorauimus iam. Nec oportet vnquam,ꝙ accipiat ex vino multum in principio acceptionis cibi, ne descendat cibus cum vino,& prohibeat digestionem,propterea,ꝙ separet inter substantiam stomachi,& inter cibum: & quãdo B non tangit stomachus cibum non mutat in similitudinem corporis conuenientem, sed remanet in in ipso indigestus. et debent isti, qui accipiunt cibum cum ipso sumere de vino, quod solum sedet sitim:& abstineant se cum quantitate,qua possint: & quiescant,donec digestio fiat: postea sumant de vino,prout optauerint, nam ipsum adiuuat ad descensum cibi, & subtiliat,vt penetret, & vt ingrediatur in venas subtiles. et debet similiter esse acceptio cibi in hora motus appetitus, ꝓpterea, ꝙ quando mouetur appetitus,& nõ incipit accipere cibum, attrahit stomachus ex superfluitatibus corporis: quæ cum intrent stomachũ,destruunt appetitum,& corrũpunt cibum,qñ admiscetur ei. & melior horarũ in accipiendo cibũ,est hora frigiditatis,propter aggregationem caloris naturalis in interioribus corporis: sed in hora caliditatis oportet, ꝙ dimittatur acceptio cibi, quia caliditas aeris attrahit calorem naturalẽ ad exteriora corporis, & euacuatur ab interioribus, & debilitatur calor in interioribus corporis ad indigestionẽ.& propter hoc est,ꝙ antiqui pręferebant cęnã prandio,præcipientes,ꝙ sumeretur plus in cęna, propter aggregationẽ caloris in interiora corporis frigiditate noctis,& somnũ, quia caliditas in somno reuocatur, & calefacit interius corpus, & infrigidat extrinsecus: sed in vigilia accidit contrarium huiusmodi, quia calor extenditur in exteriora corporis,& debilitatur in interioribus.& ideo necessariũ est,ꝙ homo,cui est dñium complexionis C calidæ:& cuius stomachus est calefactionis velocis ꝓꝑ generationem choleræ citrinæ: & cui generatur in stomacho,aut effunditur ei multa cholera citrina: nutriatur cibis crassis duræ digestionis: & digeret eos, & non digeret cibos leues subtiles velocis digestionis, quia cholera est potẽtior super leuibus cibis,& corrumpit eos,& non est potens corrumpere crassos.& ideo inuenimus hoĩes, qui digerunt carnes bouinas,& non digerunt carnes pullinas,& quę similãtur eis ex cibis leuibus. & consuetudo in eis addit magnam partem,qm̃ qui consueuit prandere,& remouetur ab eo, & est contentus cœna,magnificat nocumentum sibi: & qui consueuit sumere cibũ in aliqua hora determinata,& mutatur ad aliã præter istã horã,declarabitur sibi hęc permutatio nocua,& si mutauerit cibum ex horis malis ad horas bonas.& debet propterea imitari cõsuetudinem qñ est antiquata,& longa,& si sit non bona,qñ non adducit aliquid necessitatis ad mutationem suam: nam cõsuetudo est natura secunda,sicut memorat sapiens Hippocrates. Quod si eueniat aliquid vi ducens, ꝙ mutetur ab ea,conuenientior rerum est in eis,ꝙ mutetur ab ea paulatim.& appetitus etiã in opere digestionis cibi est maior pars,quia significatur super conuenientiã,& bonitatẽ.& qñ sunt cibi duo æquales in bonitate, et est necessitas appetitus de eis ad vnum eorum declinans,consentiemus dare rem appetitam præ alia,quia conuenientior est naturæ suæ, et leuior ea in digestione. & quãdo D duo cibi sunt,& vnus eorum est melior altero,& necessitas appetitus in eo est ad peiorẽ declinans, eligimus eum super meliorem eorũ,dummodò non timeamus ex ipso nocumentum multo maius, quã eueniat ex ipso iuuamentum, propterea, ꝙ libenter sumatur, et melius stomachus digerat ipsum: vt explanauimus in eo, qđ rememorati sumus,ꝙ oportet studere ministrare cibos bonos,& electos secundũ cognitionẽ diuersitatum naturæ corporũ,& operationũ eorũ,et diuersitatem virtutum ciborum.et declarauimus diuersitatem naturę corporum.et operationes eorũ:et quod conuenit cuilibet vni eorum ex speciebus ciborum, et potuum: & ego nominabo species ciborum, & rememorabor,quod est in qualibet specie,et omnia,quæ sunt in qualibet specie ipsorum: et rememorabor in qualibet specie dispositionis corporis,et conuenientium eorum.

CAP. 2. Ciborum subtiliantium tria sunt genera. Eorum enim sunt ex quibus generatur sanguis subtilis:et dicuntur ipsi subtiliantes, quia sanguis generatus ex eis quando commiscetur sanguini qui est in corpore,reddit totũ subtilius,quàm prius esset: sicut medulla panis frumenti fermentati, loti lotionibus pluribus,et carnes pullorum,et carnes aduragi,et phasiani,et starnæ, et axillæ auium omnium, et carnes piscium paruorum, in quibus non est viscositas, et cucurbitæ, et almesci, et quod similatur eis. et huius generis cibi conferent ei, qui non mouetur, & cuius labor naturalis in corpore suo est debilis,et qui non securatur quin in corpore eius generetur humor crassus: &

generetur in hepate, aut in ſplene oppilatio, aut renibus, aut in pectore, aut in cerebro, aut aliquid in iuncturis ſuis phlegmatis. Ciborum ſubtiliantium genus aliud eſt, quod ſubtiliat, quod inuenit ex re craſſa propter id, quod eſt in eis de caliditate, & acuitate: ſed ipſa ſunt in ſubſtantia ſua craſſa, generantia humorem craſſum: ſicut paſtinacæ, cæpæ, raphanus, & rapæ, & quod ſimilatur iſtis. & huius generis ciborum, qñ coquuntur, & aſſantur, ſeparatur ab eis caliditas, acuitas, & inciſio, & remanet ſubſtantia mala. & quidem poſſibile eſt, ꝙ eueniat iuuamentum per inciſionem iſtorũ ciborum, & ſubtilitatem eorum: & ꝙ diſcedant à ſubſtantiæ ſuæ natura ſecundũ vnũ triũ modorũ: Aut coquantur ſimul, & eius craſſities attenuetur, ſicut fit de cæpis, aut exprimantur, aut coquãtur, & poſt ſumatur aqua ſua, ſicut fit de raphano: aut ꝙ comedatur aliquid crudũ ad inciſionẽ phlegmatis, & vomatur cum eo, ſicut faciunt cum eo omnes. Et tertium genus ciborum ſubtiliantiũ eſt, ex quibus generatur ſanguis ſubtilis, & tenuat, quod inuenit de humoribus craſſis, & viſcoſis in corpore. Huiuſmodi generis ciborum ſubtilium ſunt quatuor differentiæ. Prima eorum differentia eſt eius, quod eſt ſapidum, dulce ſubtile, propter id, quod eſt in eis de virtute mundificatiua ſicut aqua hordei, & batheca, & ficus ſiccæ, & amygdalæ, & fiſtici, et mel, et hæc ex his, quæ abſtergunt. & hæc differentia eſt propinqua in iuuamento ſubtiliantibus cibis, qui ſunt ex primo genere, niſi ꝙ illorum perfectio eſt in ſubtiliori corpore. & ſecunda differentia eſt acutior, inciſiua: ſicut ſinapi, naſturtium, allium, porrum, apium, eruca, origanum, ficus, menta, mentaſtrũ, fœniculus, ruta, anethum, cyminum, carui, vinum citrinum clarum ſubtile antiquum calidũ. & hæc differentia confert ei, qui indiget apertione oppilationis ſplenis, hepatis, pectoris, & cerebri: & incidit ſubſtãtiam, & tenuat. Sed non oportet aliquis multum vtatur eis, nam ſanguinem adurunt, & reddũt ipſum aquoſum. & hi cibi minuunt corpus, & poſtea ipſum debilitant: et poſtea calefaciunt ſanguinẽ calefactione nimia, et redit plurimum eius cholera citrina: et poſtea, ſi continuus ſit vſus eorum, ex ipſorum continua aſſumptione diſſoluitur ſanguis ſubtilis, et deducitur ad exiccationem, et craſſitiem, et plurimum fit cholera nigra: et quandoq; generat ex iſtis lapis in renibus nociturus. et hæc differentia vehementius, et perfectius operatur in eo, in quo eſt cholera citrina dominans. et tertia differentia eorum, quæ diſſoluunt, et tenuant cum ſalſedine ſua, ſicut muria, et piſces qñ ſunt ſaliti leuis carnis, et paucæ pinguedinis, et ſicla, et aqua caſei ſaliti, et oẽs cibi, in quibus poſitum eſt ſal, et muria, et baurach. et huiuſmodi differentiæ iuuamentum, et nocumentũ eſt propinquum iuuamento ſuperacutarũ, et nocumento earum, niſi ꝙ hæc differentia in mundificando ſtomachum, et inteſtina, et leniendo naturam, eſt perfectior. et quarta differentia eſt eorũ, quæ incidunt, et tenuãt cum acetoſitate ſua, ſicut acetum, et ſecaniabin, et acetoſitas citri, et aquæ granorum acetoſorum, et oẽs cibi qui cũ eis accipiuntur. et hęc differẽtia confert ei, qui eſt in ſtomacho, et in reliquo corpore calidus, et qñ generatur in eo phlegma ex craſſitie ciborũ aſſumptorũ, aut ex multitudine eorum. Cibaria craſſa qñ inueniunt corpus calidum, multum laborant. et ſomni multi poſt cibum, digerunt, et nutriunt corpus nutrimento plurimo adhærente, et confortant. et confortatione plurima. et melius eſt, ꝙ ſumantur hęc cibaria in hyeme, ꝑ aggregationem caloris in interioribus corporis, et longitudinem ſomni. et qñ quis ſentit in corpore ſuo diminutionem manifeſtam, et ſi comedat aliquid, et ſit in corpore ſuo caliditas pauca, et propriè in ſtomacho, et labor ante cibũ paucus, et ſomnus poſt paucus, non perficitur digeſtio, ſed generatur in corpore humor ex eis craſſus nimium, crudus, generans oppilationem in hepate, et ſplene. Ideo oportet, qui comedit cibos craſſos, et præter neceſſitatem dominij appetitur eius, ꝙ paucos ex eis accipiat, et commixtos, nec aſſueſcat eis. et ſunt ex cibis craſſis, qui cum craſſitie, et viſcoſitate ſunt multum nutrientes, quando digeruntur: ſed ſi non digerantur, ipſi eorum multitudine generant oppilationem. et cibaria craſsa dominante eis ſiccitate duritie, et viſcoſitate, et ſimplicia, et commixta faciunt idẽ: et hoc eſt, quod rememoramus: aliquando enim propter nutrimentum ex natura rei, et aliquando adducit eis ex contactu caliditatis, et coctione. et lenticulæ, et glandes, et lepores, et fungi, et fabę aſſæ ſunt craſſa, quia ſiccitas eſt dominans eis in natura eorum. et hepata, et oua dura elixa, aut aſſa, et omne, quod eſt frixum ex eis, et lac coctum coctionibus pluribus, et vbera, et vinum vuæ, quod eſt coctum, et ſpecialiter quod eſt ex vua craſſa in natura ſua omnia ſunt, craſſa, quia caliditas in coctione acquiſiuit eis ſiccitatem, et coagulationem. et caro cerui, et hirci, et carnes bouinæ, et ventres, et inteſtina, hæc ſunt craſſa, propter duritiem naturæ eorum: et eodem modo lupini, et grana pini, et rapæ, et faſeoli, et panis furni in exterioribus eſt craſſus, propter id, quod acquiſiuit eis ignis ex ſiccitate: et in interioribus eſt craſsus, propter viſcoſitatem, quæ in pane eſt de natura frumenti: et ſimiliter omne, quod non eſt bonum, vti aſsatum, et confectum, et fermentatum, aut nimis digeſtum ex pane, aut tenuius coctum: et omnis panis in teſtis cum oleo, et ſine oleo: et dactyli, et ſeſamum, et fungi, et ſimilia. et lagana, et cerebra, omnia ſunt craſsa, propter viſcoſitatem, quæ eſt in natura eorum, et pultes ſunt craſſi, propter coagulationem eorum, & viſcoſitatem acquiſitas eis ex decoctione. et melangianæ ſunt craſsæ, propter ſiccitatem, et viſcoſitatem, quæ ſunt in natura earum. et piſces duri, & viſcoſi ſunt craſſi, propter aggregationem duarum rerum ex tribus in ipſis rebus. et caſeus eſt craſsus, propter aggregationem trium rerum in eo. et aures, et labia, et extremitates muſculorum, ſunt generantia humorem viſcoſum non cum craſſitie. et etiam

A etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus crassus, propter debilitatem calidi corporis, & digestionis, & subtiliationis suæ, sicut accidit ex comestione fructuum ante maturationem eorum, & ex comestione citrulorum, & cucumeris, & carnis citri, & lactis acetosi.

CAP. 3.

Et ei qui est in corpore tẽperatus, & sanus, nec labor eius est multus, nec est labor in virtute, meliora sunt cibaria media inter subtilia, & crassa, quia ipsa ei conueniunt, & non debilitãt sicut cibaria subtilia, nec generant cruditatem, & oppilationẽ, sicut crassa. Et oĩs panis bene pręparatus arte, ouũ gallinarũ, caro hœdi anniculi, caput, & caro agni, & pecudum, oẽs sunt humida, & viscosæ. Et caro pullorum, columbarũ, & paruarum auium, generat sanguinem calidiorem, & crassiorem sanguine temperato. Sed hepata pullorum, & anserum, & axillæ ipsorum, sunt temperata, & reliquum corpus multarum superfluitatũ. Et omnis auis, quæ est multi motus, & cuius pascua sunt in locum boni nutrimenti, mundi aeris, & sicci, est melior multũ, & subtilior: omnis verò auis quietis, est opposita, & peior, & immũdior magis. Sed omnia oua bene præparata, & maximè quæ sunt proiecta in aquam calidam, & reperiuntur ante, quã indurescant, sunt temperatæ crassitiei. Et omnes pisces nõ duræ carnis, nec multæ viscositatis: aut quibus nõ est viscositas, & sunt boni saporis: & quorum pascua sunt in aquis mundis à sorditie, & aquis fluminũ: sunt tẽperati, & boni nutrimẽti. Et de fru-B ctibus, vuæ, & ficus, qñ sunt benè maturæ super arborẽ, & citò descendunt de corpore, & quod generatur ex eis, tẽperatũ est in subtilitate: & si non citò descẽdũt, nõ sunt bonæ. Et de oleribus, endiuia, lactuca, & asparagi. Et omne vinũ cuius color est color granati clarus, nec est nimis antiquum.

CAP. 4.

Cibaria velocis digestionis sunt vnius horum modorũ. Primus modus est, quando sunt naturæ non siccæ, sicut sunt lenticulæ: neq; sunt duræ sicut lupinus: nec sunt viscosa nimis, vt triticum: nec aspera multum, vt milium, & panicum, nec multum vnctuosa, sicut sesamum: nec abominabilia, vt vinum ponticum nimis: nec sunt plurium superfluitatum, vt caro pullorum anseris: nec dominatur eis frigiditas vehemens, sicut lacti acetoso: nec caliditas vehemens, sicut melli. Et modus secundus est secundũ naturam digerentium ea: & hoc est vno duorũ modorũ: Modus primus est conuenientia cibariorum, & similitudo complexionis naturalis corporis, sicut quæ appetũtur, & sapiunt cuilibet homini. Et iam inuenimus homines diuersos in appetitu eorum: & quilibet tñ eorum melius digerit, quod appetit, & ad quæ multum declinat eius appetitus, quã quæ nõ appetit, & ad quæ nõ declinat. Et modus secundus est ex complexione accidentali corporis in accipiendo cibos contrarios ei, sicut apparet, qđ cui dominatur caliditas ex aliqua causa, est cibos frigidos fortius digere-re, quia extinguunt caliditatem corporis, & temperant eam, nec calidos digerit: & cui dominatur C frigiditas, calidos digerit, sed non digerit frigidos, & cui est corpus humidum totum, stomachus digerit cibos siccos, nec digerit humidos: & cui est actualiter siccum, est oppositum isti. Et iam declarauimus, ꝙ cibaria subtilia, & media, de se sunt velocis digestionis: & etiam aliquando euenit, ꝙ cibaria crassa velociter digeruntur in aliquo corpore, sicut iam memorauimus, & declarauimus, ꝙ panis bene præparatus, & caro gallinæ, duragi, & starnæ, & hepata pullorum anserum, & eorum axillæ, & omniũ auiũ pinguiũ, & iuuenum, velocius digeruntur, quã axillæ macrarũ, & antiquarũ, & carnes auium omniũ velocius digerũtur, quã quadrupedũ. & omne, quod est ex aĩalibus siccis, paruũ velocius digeritur, quã magnũ: & ideo caro vituli velocius digeritur, quã caro bouis: & hœdi anniculi, & agni, velocius digerũtur, ꝗ caro antiquorũ, & ꝗ capra. & oẽ quod est ex animalibus humidis maius, velocius digeritur ante, quã durescat, quã minus: & ideo anniculus ex pecude velocius digeritur, quã agnus. & caro, oĩs animalis, quod est in augmento, & cremẽto velocius digeritur, quã eius, quod inueteratũ, & antiquum est. & caro, cuius pascua sunt in locis siccis, velocius digeritur, ꝙ cuius pascua sunt in locis humidis, propter superfluitatum paucitatẽ, quę sunt in eo cuius pascua sunt in locis siccis: et multitudinem eorum, cuius pascua sunt in locis humidis, & omne, cuius substantia est rara, velocius digeritur, quã cuius substantia est spissa: & ideo nuces velocioris D sunt digestionis, quam auellana: et oua non dura velocius digeruntur, quam dura: et omne quod leuiter, et facilè masticatur, et similiter lactucæ, et endiuia, et citruli, et cucurbita, digestibiliora sũt quã apium, et carbthum. et omnis cibus, qui melius sapit est digestibilior abominabili: et ideo vinum dulce digestibilius est aspero. Quæ tardè digeruntur, tarditatẽ habẽt, quia in natura sua sunt aut sicca, aut dura, aut viscosa, aut spissa, aut multæ vnctuositatis, aut superfluitatis, aut abominabilis saporis, aut caliditas est in eis nimia, aut frigiditas. et quod est contrariũ complexioni naturali, qñ non appetit. et quod est conueniens accidentaliter diminuendo corpus, aut addendo *in ipsum*. et caro bouis, et caro cerui, et venter, et intestina, et interiora, et aures omnium *animalium*, et caseus, et oua dura, tardè digeruntur, propter siccitatem, et duritiem eorũ. et eorũ, *quæ sunt ex auibus* alcarasym, galfaguelut, et pauones, et ventres omnium auium. et de granis, *oryza*, et lupini, et lentes, et milium, et glandes, et castaneæ, et caro hirci, et maiores capræ, sicut meminimus, propter spumositatem, et abominationem eorum. et caro pecudum, et hepata omnium animalium, et pulli anserum, sunt tardæ digestionis, propter multitudinem superfluitatum eorum, et lac acetosum, propter frigiditatem suam. et frumentum coctum, propter eius viscositatem, et spissitudinem, et fabæ, et faseoli, propter multitudinem inflationis eorum. & sesamum, propter multitudinem oleagineæ substantiæ. et vuæ, et ficus, et reliqui fructus, qui non valdè maturantur. Et caro

citri,& bedaruch,& rapæ,& pastinacæ,& omnia olera, & radices, & vinum nouum crassum, propter superfluitatem eorum. Cibi multarũ superfluitatum sunt caro pullorum anserum præter axillas,& interiora omniũ aĩalium,& cerebra,& aues de paludibus,& lacubus,& culturæ,& cicera recentia,& fabæ virides,& caro aĩalis lactentis, & omnis caro quiescens non velocis exercitij, & pisces,sicut meminimus,& istorum,ij qui sunt de aquis sordidis thermarum. Cibi nõ habẽtes superfluitates sunt axillæ auium,& pedes quadrupedum,& genua: et animalia, quorũ pascua sunt in desertis,& in locis siccis. Cibi multi nutrimenti sunt omnes cibi crassi,qñ digeruntur benè in multitudine:& omne,quod est superfluitatũ paucarũ,& est plurimi nutrimẽti. Sed oportet,ꝙ cibi multi nutrimenti sumantur ab eo, qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo, sicut est conualescens:& hi cibi grauant stomachum ꝓꝑ multitudinem eorum:& corpori conueniunt indigenti nutrimento multo. Et caro vaccina, & cerebra, et medullæ, et interiora,et ventriculi auium omnium:et pisces,crassæ,et viscosæ carnes,et similia: et fabæ,et cicera,et faseoli,et lentes,et lupini, et dactyli,et glandes, et castaneæ, et rapæ, nutriunt eum, qui digerit ea,nutrimento multo crasso. Sed axilla pullorum anserum, et panis similæ, et vuæ passæ plenæ dulces, et ficus, et lac recenter mulsum,et vinum,nutriunt multum,propter paucitatem superfluitatum eorum, et plurimam conuenientiam eorum ad corpus. Et nutrimentum lactis est crassum, licet subtilius minus nutriat: et crassum incrassat,sicut vaccæ. Et subtilius est lac asinæ lacte camelæ: et lac capræ est medium inter ista. Et nutribilius est vinum rubrum crassum dulce: et post hoc nigrum,crassum dulce: et post hoc album,crassum dulce: et post hoc crassum,rubrum asperum: postea nigrum,crassum asperũ: et post hoc vinum subtile: et de istis etiã omne,quod declinat ad rubedinem,et dulcedinem,est magis nutritiuum: et minus nutritiuum,est album subtile. Omnes cibi subtiles sunt pauci nutrimẽti: et omnes,in quibus est nimia siccitas,et humiditas,aut multa superfluitas,sunt minoris nutrimenti: sicut pedes,et venter,et intestina,et aures,et pinguedo,et pulmo,et caro omniũ auium,et animaliũ antiquorum,parum nutriunt,ꝓꝑ siccitatem,quę est in eis. Et ideo panicũ,et milium,et papauer,et oliuæ,et nuces,et amygdalæ,et auellanæ,et zarur,et caules,et cappares,et fructus lentisci,et vuæ passæ,ponticæ,et pira pontica,omnia parum nutriunt,ꝓꝑ siccitatem eorum. Sed pisces,et cucurbitæ, et granata,et mora,et poma,et prima,et chrysomela,parum nutriunt,ꝓꝑ multitudinẽ humiditatis eorum: et nutrimentũ eorum neq; remanet,sed dissoluitur citò. Vnde panis hordei,et furfur, et fabæ humidæ, et oĩa olera,velut caules,et sicla, et acetosa,et portulaca, et raphanus, et sinapi, et nasturtium,et pastinacæ,parum nutriunt,ꝓꝑ multitudinem superfluitatum eorum. Et cępæ, allia,et porri, qñ comeduntur cruda, non benè nutriunt: sed qñ coquuntur in cibis, nutriunt nutrimento pauco,bono,sicut memorauimus. Et medulla panis lota bene,et amylum, sunt nutrimenti pauci, ꝓꝑ subtilitatẽ eorũ: sed ficus,et vuæ passæ,sunt inter ea,quæ minus nutriunt,et quæ plurimum nutriunt: et eorum nutrimentum est tenerum humidum: et similiter est nutrimentum fabarũ. Et omnes cibi quibus hoc dominatur dominatione forti,amittunt id,quando elixantur,aut assantur, aut infunduntur,et nutriunt nutrimento paruo. Cibaria boni chymi sunt omnia cibaria temperata, in quibus non est nimia fortitudo: et in quibus non sit egressio in quantitate, generant sanguinẽ clarum,mundum,sanum,et oẽ,quod est simile istis,est conueniens omni corpori,et omni tempore,in corpore temperato,et in tempore temperato. Sed corpora,quæ egrediuntur temperamentum, indigent cibarijs,quorum virtus sit egressa temperamentum,contrarijs virtuti dominanti super corpus temperatum: et similiter etiam corpora temperata in tempore non temperato. Ac cibariorum temperatorum quædam sunt crassa,et quædam subtilia, et quædam sunt media horum. et hæc cibaria temperata,media inter subtile,et crassum, sunt meliora omnibus hominibus, et maximè tẽperatis,et in tempore temperato. et iam quidem narrauimus cibos crassos, et subtiles,et medios: et nominauimus eos, qui sunt boni: et quando quælibet eorum est bona species: et remansit, vt nominemus cibos generantes chymum bonum,et diminutos, secundum quod diuisimus.

CAP. 5. Dico,ꝙ panis frumenti mundi bene factus arte sua,qñ comeditur in die suo: et caro gallinæ, et hœdi anniculi caput: et pisces non cum duritie, nec multæ viscositatis, quibus non est zinuma,nec malitia,nec pinguedo plurima: et quorũ sunt pascua in aquis non sordidis, nec aquis thermarum, qui non nutriuntur male, nec sunt velocis corruptionis, sed remanent tp̃e longo ante quã mutentur: et oĩa oua non dura,bene parata,et cocta: et oẽ vinũ boni odoris,leue, in quo est dulcedo pauca: oĩa sunt boni chymi tẽperati inter subtile, et crassum. Sed panis de simila bene paratus ex arte,et phasiani,et duragi,et pulli columborum,et axillæ omnium auium: et pisces parui,quibus non est pinguedo multa, et sunt teneri, in quibus non est viscositas manifesta, et quorum pascua sunt, secundũ quod nominauimus: et piscibus paruis teneris sal remouet viscositatem: et furfur hordei, et vinum boni odoris,persicum,vel citrinum: omnia hæc sunt boni chymi, ac subtilis. et lac recenter mulsum est boni chymi, nisi ꝙ ipsum est crassum: et ideo aliquando caseatur in stomacho, et propterea admiscetur ei mel, et sal, et tenuatur cum aqua. et melius lac, et temperatius, est lac capræ,quia est subtilius,quàm lac pecudum, et vaccæ: et est crassius, quàm lac asinæ, et camelæ, et debet accipi lac ex animalibus sanis, iuuenibus, bene nutritis: nec est accipiendũ in tempore,quo lactant,quia tunc est crassum: et tenuatur post paulatim, donec sit aquosum. et melius est recipere

A lac statim mulsum, antequam immutetur ab aere, quia velociter immutatur. et lagana, & caseus humidus, & panis similæ bene paratus, & ex arte coctus, et panis frumenti, & caro vituli, & partes, * et vbera, & hepata, et interiora, et de granis fabæ: & de vino id, quod boni est odoris, dulce: omnia hæc generant chymum bonum, & crassum. *Al. vt.

CAP. 6. Omnia cibaria, quæ non tẽperata sunt, nõ generant sanguinem purũ, mundum, clarum. & cibariorum mali chymi tres sunt species. Eorum.n.sunt, quæ addunt in phlegma: & eorum sunt, quæ addunt in cholerã: et eorum quædam sunt, quæ addunt in cholerã nigram. et oportet oẽm hominẽ dimittere multitudinem eorum, et continuationem assumptionis eorum: etsi enim digerant ea, nec inferant nocumentũ citò, tñ adunantur in corpore continuantis acceptionem eorum in longo tpe chymi generantes ægritudines malas. et non dimittat oẽm speciem eorũ, quæ addit in eo id, quod dñatur in corpore eius, sed accipiat etiam id, quod est oppositum ei, quod dñatur corpori, quod est nocuum minus. et ego finio rememorationẽ horum cibariorum. et memoro, quod gñatur ex quolibet eorum. et dico, ꝙ oẽ quod accipitur ex pane, et farina multi furfuris, et frumẽti antiqui, aut farinæ, est mali chymi, addens in cholerã nigrã. et caro pecudis oĩs addit aliquid in phlegma. & caro capræ multorũ annorũ omnis addit in melãcholiã. et mala est caro hirci, & caro bouis, & hirci syl-B uestris: et post caro hirci maximè non castrati: et post caro pecudũ multorũ annorum: et post caro bouina. et ex istis caro castrati est melior multo. et caro capreoli, cerui, et leporis, est preter malitiã, quã memorauimus. et de membris aĩalium, renes sunt mali chymi, ꝑꝑ spumositatẽ, & superfluitatem, quas acquisiuerunt ex malitia vrinæ. et cerebrum addit in phlegma. et oẽs ventres addunt in phlegma, propter multitudinẽ superfluitatis eorũ. et oua cocta in tegamine, vel in testis, generant nutrimentum crassum, et corruptibile: et similiter caseus, et maximè antiquus. Fungi generãt chymum crassum, & frigidũ. et fęnumgræcum, et cicera, sunt mali chymi, propter id, quod est in eis de caliditate. et lentes addunt in melancholiã. et miliũ, et panicum generãt sanguinem crassum. & pisces duri quibus dñatur viscositas, generant phlegma: et si fuerint saliti, et antiqui, generant melãcholiã. et ficus siccæ, si multæ sumantur ex eis, generant superfluitates putridas, & multiplicant pediculos. et pira, et poma, si comedantur matura, gñant chymũ frigidũ. et similiter cucumeres, & citruli, et aqua bathecæ, et cucurbitæ aliqñ ante quã digerantur, adducũt in corpore accidẽtia mala: ex aliqñ faciunt in stomacho corruptionẽ: corrumpuntur.n.in eo, & gñant chymum malum, et maximè si inueniant in stomacho malã superfluitatem: et ideo accidit indigestio illi, qui comedit bathecã. et olera oĩa sunt mali chymi, propter multitudinẽ superfluitatũ in eis, et paucitatẽ nutrimen-C ti. et cæpæ, et allia, et raphanus, et rapæ, et pastinacæ, propter malitiam caliditatis, quæ est in eis, et acuitatis. et qñq; addunt in cholerã, et qñq; in melancholiã, sicut meminimus iã. Sed qñ coquũtur, et effunduntur ab aqua illa, et coquuntur cũ alia, remouetur caliditas, et acuitas ab eis. et bedarus calefacit sanguinẽ calefactione forti. et caules generant melancholiã: et similiter oẽs herbę similes.

CAP. 7. Cibaria media sunt panis de farina crassa, et caro castrati, et ex vacca, et pecude: et ex membris, lingua, et intestina, et aures: et ex fructibus vuæ, et batheca, et maximæ appẽsæ, et ficus maturæ humidæ, et siccæ cum nucibus, et castaneæ: et ex oleribus, lactuca, et post endiuia, et post citruli, et atriplex, et portulaca, et olus iamenum, et acedula, et olera, quibus non est multa acuitas.

CAP. 8. Cibaria calida conueniunt ei, cui dominatur frigiditas: et in temporibus, et in partibus frigidis, et in ciuitatibus frigidis. et vitare debet ipsa ille, qui est calidæ complexionis, et in temporibus calidis, et in ciuitatibus calidis. Ex quibus sunt frumentum coctum, et panis frumenti, et cicera, et fęnumgræcum, et dactyli, et sesamum, et cannabis, et vuæ dulces, et passulæ dulces, et apium, et ruta, et raphanus, et rapę, et sinapi, et pastinacæ, et allia, et cæpæ, et porri, et caseus antiquus, et vinum dulce, et calidum, et vinum dulce antiquum citrinum.

CAP. 9. Cibaria frigida debent administrari ei, qui post calidi corporis, et in temporibus calidis, et in D ciuitatibus calidis. et ex illis est hordeum, et omne quod fit ex eo, et milium, et panicum, et cucurbita, et batheca, et cucumeres, et citruli, et pruna, et persica: et quę declinant ad acetositatem, et põticitatem, sicut vuæ, et passulæ, et fructus palmæ, et radix eius: et lactucæ, et endiuiæ, et portulacæ, et papauer, et poma, et pira, et granata pontica sunt frigida terrea: et ea, quæ sunt acetosa, sunt frigida, subtilia: et acetum frigidum, subtile, nocens neruis: et vinum * album ponticum est minus calidum vino albo, sed tamen hoc est crassum, nocuum, et malum: *Al. nigrum.

CAP. 10. Cibaria sicca conueniunt ei, in cuius corpore dñatur humiditas, et in tẽporibus, et in ciuitatibus humidis. et ex his sunt lẽtes, et caules, et sauich sicca, et oẽ quod assatur, et omne, quod frixũ est. et oẽ in quo plurimũ vini, et muriæ ponitur, et acetũ, et sinapis, et caro oĩs multorum annorum aĩalis.

CAP. 11. Cibaria humida conueniunt ei, qui siccæ cõplexionis est, et in tẽporibus, et in ciuitatibus siccis. et ex eis est hordeum, et batheca, cucurbita, citruli, et cucumeres, et nuces humidæ, et vuæ, et ficus, et pruna, et radix palmæ, et mora, et lactuca, et olus iamenũ, et * cathasi humida, et faseoli humidi. *Al. atriplex.

CAP. 12. Iam memoramus, ꝙ qñ est in aliquo membro corporis morbus, oportet sit plurimum intentionis viæ in cybarijs, quæ conueniunt illi membro: et maximè qñ morbus existit in stomacho, aut in capite, aut in hepate, aut in splene, aut in renibus. et qñ stomachus est debilis, et mollis, rectificant eũ cibaria styptica, sicut cydonia, et oliuæ, et aquæ, quæ sunt salsæ, et acetũ, et oleũ põticum, et vuæ

ſepultæ in vinacijs vuarum,& agreſta,& vinum ponticum ſubtilis odoris. Et cortex citri,qñ acci- E
pitur de eo parũ,confortat ſtomachum: & qñ accipitur de eo multum,grauat,quia ſubſtantia eius ſola,eſt duræ digeſtionis. Et oĩs cibus,& potus ſtypticus,ſi pmittatur ante alios cibos,ſtringit vẽtrẽ:ſi accipiatur poſt alios cibos,& potus,lenit ventrẽ, nam ꝓꝑ duritiem eius adiuuat ſtomachum in deponendo cibũ. Et aliqñ aggregatur in ſtomacho phlegma viſcoſum,& adhærens,& auferens appetitũ ab eo:& rectificant eũ cibaria,quæ incidunt phlegma, & mundificant ſtomachũ, ſicut ſinapi,& naſturtiũ,et raphanus,et vinũ calidũ,& nuces cum ficubus. Et aliqñ eſt mollis,& debilis, in quo eſt phlegma adhærens:& conueniunt,quæ amouent phlegma,& mundificãt ipſum, & corrugant ſubſtãtiam eius,& confortant,vt capparis pręparatus cũ aceto ſolũ,aut cum aceto,& melle, & fumus terræ,quando comeditur cum aceto,et vinum ponticum, quãdo miſcetur cum vino calido boni odoris.Et quando generatur in ſtomacho calido,tunc cuſcutæ, et apium mundificãt eum.

CAP. 13. Sicla eſt mala ſtomacho propter mordicationem,quã habet ex acuitate,et bauracitate:& rapæ, qñ nõ valde coquuntur,ꝓꝑ mordicatiuũ,quod eſt in eis:& olus iamenum, & cataſ, propter viſcoſitatem eorum,& ideo oportet,ꝙ comedatur cum aceto, et muria. Et fœnumgręcum eſt malũ ſtomacho,facit.n.incenſionem.Et ſeſamum eſt malũ ſtomacho,propter vnctuoſitatem,& multitudinem oleaginoſæ ſubſtantiæ:et lac propter velocitatẽ immutationis eius naturæ:nam aceſcit in ſto- F
macho frigido,et cõuertitur in cholerã citrinam in ſtomacho calido. Et mel, qñ plurimũ accipitur de eo,pungit ſtomachũ,et facit incenſionẽ. Et batheca ſimiliter facit incenſionẽ, qñ non digeritur in ſtomacho: et generatur ex ipſa humor malus,et ideo generat indigeſtionem : et oportet, ꝙ poſt comeſtionem batechæ accipiatur cibus plurimus boni chymi.Et cerebra oĩa ſunt mala ſtomacho: et ideo oportet,ꝙ comedantur cum origano,et mentaſtro ſylueſtri,et ſinapi,et ſale:et medulla. Et vinum nouum,craſſum,nigrum,ponticum,velociter aceſcit in ſtomacho, et facit incenſionem.

CAP. 14. Lac,et dactyli,et vua, quæ ſepulta eſt in vinacijs vuarum,et ruta, et fœnumgræcum, et ſinapi, faciunt dolere caput.Et vinum citrinũ antiquum facit dolere caput,et inebriat plus,quã vinũ ponticum nigrum.Et vinum album non facit dolere caput. Et omne vinum paucã ſuſtinens aquã non facit dolere caput:immo aliquãdo ſedat dolorem capitis,et eſt capiti melius,quã aqua qñ eſt ſola.

CAP. 15. Cibaria,quæ inflant ventrem,ſunt cicera,et fabæ,et maximẽ, quæ coquũtur integræ:ſed ſi torreſiant,minuitur earum inflatio : et poſt iſta faſeoli, et almeſci, et lentes,et hordeum, quando non bene coquuntur,et foca,et ficus humidæ generant inflationem:ſed eorum inflatio deſcendit velociter.et vuæ multum maturæ minus ſunt inflatiuæ. Sed ficus ſiccæ non inflant,et humidæ inflant. et lac generat in ſtomacho ventoſitatem:et mel,quando non coquitur:ſed quando coquitur,et re- G
mouetur ab eo ſpuma eius,non inflat. et vinum dulce, et ponticum,et vua.

CAP. 16. Oĩs cibus inflatiuus ſi ſit bene paratus ex arte,et bñ paratus in coctione,et maturitate,minuitur eius inflatio:et ſi miſcẽtur ei ſpecies diſſoluẽtes vẽtoſitatẽ, ſicut cinnamomũ, aniſum,et alcheiſim, et ruta,minuit inflationẽ.et acetũ mixtũ cũ melle ſimiliter tenuat ventrem, et expellit inflationem.

CAP. 17. De ijs,quæ mundificant eſt furfur,hordeũ,et fęnũgræcũ,et batecha,et oleũ dulce,et fabæ.et cicera nigra ſunt de ijs,quę mundificãt renes,et frangunt lapidẽ gñatum in eis.et cappares cũ aceto, et melle,qñ comedũtur ante cibũ,abſtergunt,et mundificant ſtomachũ,et inteſtinum,et aperiunt oppilationes.et ſicla ẽt aperit oppilationes hepatis,maximẽ qñ comeditur cũ ſinapi. et cæpę, et allia,et porri,et raphanus,incidunt,et ſubtiliant humores craſſos: et caſeus ſimiliter ſubtiliat.et ficus humidæ,et ſiccæ mundificãt,et abſtergũt renes.Et amygdalæ ꝓpriẽ amaræ mundificãt,et tenuãt, et aperiunt oppilationes hepatis,et ſplenis:et adiuuãt ad ſpuẽdũ humiditatẽ ex pectore, et pulmone.et fiſtici cõfortãt hepar,et aperiunt oppilationẽ eius. et mel apũ tenuat, et mundificat, et maximẽ quod colligũt apes de arboribus calidis,et ſiccis,ſiue planta,ſicut eſt origanũ : nam mel tenuat ſputũ craſſum,et iuuat ad ſpuẽdũ.et ſecaniabin tenuat,et incidit humiditatẽ craſſã,et viſcoſam: et H
aperit oppilationẽ hepatis,et ſplenis:et mundificat pectus,et pulmonẽ. et vinum ſubtile mũdificat venas ab humore craſſo,qñ ei eſt acuitas,et inciſio:et confert ei,in cuius corpore eſt humor craſſus & frigidus.et vinũ ſubtile aquoſum adiuuat ad ſpuendũ humiditatẽ ex pulmone, cũ cõfortatione mẽbrorũ,et humectatione,et tenuatione craſſarũ ſuꝑfluitatũ,q̃ ſũt ĩ eis,et hoc ẽt oꝑat vinũ dulce.

CAP. 18. De ijs,quę oppilãt eſt lac,qñ in eo fuerit aquoſitas pauca:et ſimiliter caſeus multus,qm̃ adducit oppilationẽ in hepate,et lapidẽ in renibus ei,qui multiplicat aſſumptionem eius, et cuius renes, et hepar parata ſunt recipere læſionem.Et omnes cibi dulces ſunt mali hepati,et renibus,qñ eſt in eis craſſities. Et lac ſi comedatur ſolũ,auget craſſities ſplenis,et hepatis:et ſi comeditur cum eo,quod ſubtiliat,et mundificat,ſicut eſt mẽtaſtrũ ſylueſtre,et origanum, et piper, aperit oppilationem hepatis,et ſplenis:et dactyli humidi,et oĩa,q̃ accipiũtur ex frumẽto,p̃ter panẽ bene paratum ex arte. Vinũ dulce generat oppilationem in hepate,et lapidẽ in renibus,et craſſum reddit ſplenem. Omne,quod tardẽ deſcendit,eſt ſicut quod accipitur ex medulla frumenti,et fabarũ,et lentium, et cerebra,et hepata,et interiora,et omnia oua dura elixa,et aſſa,et oua frixa,et faſeoli, et ſeſamum, et glandes,et poma,et pira pontica, et vinum dulce,ponticum,craſſum,nouum,et omnes aquæ.

CAP. 19. De ijs, quæ velociter corrumpuntur in ſtomacho, ſunt chryſomela, et mora, et batecha: quæ ſi citò non deſcendunt de ſtomacho, et obuiant humoribus malis, citò corrumpuntur. Et debent

A ista comedi ante cibum, amouenda de stomacho, propter velocitatem descensionis eorum, et lubricitatem viarum in eo, qui comedit prius ista: nam quando comeduntur post cibum, corrumpuntur propter remanentiam eorum in stomacho, et relinquunt corruptum cibum corruptione eorum, et quandoque taliter corrumpuntur, quod euenit sicut venenum perniciosum.

CAP. 20. De cibis, qui non velociter corrumpuntur in stomacho, melior, est crassus, solidus, tardæ digestionis, sicut caro vaccina, et pedes: et maximè pedes vaccæ, et quæ similiantur istis.

CAP. 21. Quando superfluitates ciborum tardè descendunt de stomacho, et intestinis, debent dari cibi lenientes, et pungentes, in quibus sit dulcedo, aut acuitas, aut salsedo, aut nitrositas, vt aquę caulium, et lentium: leniunt enim ventrem, et eorum substantia stringit ventrem: Et brodium galli antiqui, et panis multi furfuris, et fœnumgræcum cum melle. Et oliuæ cum aqua, quando comeduntur ante cibum cum muria, leniunt ventrem: et quando etiam comedunt post cibum sine muria, et maximè quæ sunt ponticæ, cum aceto, cōfortant stomachum, et deprimunt cibum sicut iam memorauimus de rebus stypticis confortantibus stomachum. Et lac subtile, et multæ aquositatis, et caseus quādo maximè admiscetur ei sal, et mel, et caro paruorum animalium, et sicla, et* chataf, et oKis, et cucurbita, et batecha, et ficus, et passulæ dulces, et nuces humidæ, et siccæ quando mol- B lificantur in aqua, et mora, et pruna humida, et sicca quando infunduntur in aqua mellis, aut comedatur, aut bibatur vinum dulce, et differatur plurimum cibus, sunt lenitiua ventris. Et aqua mellis aliquando tendit velociter in venas, et vadit cum ea totum nutrimentum, et claudit ventrem, et prognosticat vrinam: et aliquando mundificat stomachum, et mordicat, et excitat ad deponendum cibum, & leniendum ventrem. Et mel quando non coquitur lenit ventrem, et si coquatur non lenit: et similiter aqua mellis, quando multum coquitur. Et secaniabin mundificat stomachum, et intestina: et quandoque facit in intestinis tinesmon. Et vinum dulce, et mustum, leniunt ventrem.

* Al. atriplex.

CAP. 22. Quando est descensus cibi de stomacho ante suam digestionem, debent ministrari cibi stringentes styptici: et ipsi sunt, in quibus dominatur stypticitas, aut ponticitas, aut crassitudo: Et tales sunt cydonia, et pira, et grana myrti, et fructus spinæ albæ, et substantia lenticularum, et castaneæ, et glandes, et vinum ponticum: et hæc stringunt ventrem cum stypticitate, et ponticitate ipsorum. Et oriza, et panicum, et milium, et sauic hordei, stringunt ventrem cum siccitate eorum. Et caro leporis, et caules cocti post effusionem, aquæ primæ ab eis, cum aqua eorum secunda, et lac coctum, et caseus, stringunt ventrem cum crassitie sua. Et oportet, quod lac coquatur, donec sit C aquositas consumpta, nam eius aquositas lenit ventrem: et etiam possibile est, quòd lapides fluuiales, aut frusta ferri igniti, remoueant illam ab eo. Et quando separatur aqua eius, confert descensui seperfluitatum acutarum, nisi sint multum crassæ, quando fit operatio cum eo. Sed aliquando caseatur, et glutinatur in stomacho: et aliquoties egreditur à stomacho, et generat in hepate oppilationes, aut lapidem in renibus: et oportet propterea mittere in ipso post consumptionem aquositatis aliquid ad sublationem ipsius, et vt non caseetur, nec generet oppilationem, nec lapidem. Et omnia acetosa, sicut poma acetosa, & granata acetosa, si inueniunt in stomacho humorem malum, et crassum, incidunt, et expellunt, et leniunt ventrem: sed si inueniunt mundum, stringunt ventrem.

EX GALENO, ET ALIIS PRÆSTANTISS. MEDICIS DE AQVIS,

CAPITA SEX ORIBASII.

Augustino Gadaldino Mutinensi Medico interprete.

Libri primi ad Eunapium. Caput xiiij. Et libri quarti ad Eustathium filium Cap. vltimum. De Aquis ex Galeno.

F

AQuarum præterea bonitatis, ac vitiositatis experti esse debemus, nam hæ ad omnem victus rationem multiplicioris sunt vsus, quam cætera ferè omnia. Scire itaque oportet illam aquam esse optimam, quæ nullam prorsus qualitatem gustu, aut odore præseferat. Statim verò, & hæc bibentibus iucundissima est, visuiq; pura: siq; ab hypochondrijs confestim descenderit, nullam aliam præstantiorem perquirito. Nam quæ in hypochondrijs diu morãtur, ventremq; feriunt inflant, ac grauant, licet prædicta bona adsint, semiprauæ iudicãdæ sunt: quin, & quę in eiuscemodi aquis elixantur, tardissimè, ac deterius elixantur. Satius igitur est huiuscemodi aquam experimento iudicare. Quòd siquis ex indicijs discernere ipsas velit, ex ijs, quę dicentur, iudicet. Quæ enim ad septentrionem spectant, ac Solem auersantur, illæ tardè permeant, ægrè coquuntur, tardè etiam calefiunt, & refrigerantur. Quæ verò ad orientem versæ sunt, ac per meatum quendam, vel terram puram colatæ, celerrimè tum calefiunt, tum refrigerantur, eas optimas esse sperandum est. Bonæ etiam, & quæ æstate frigidiores, hyeme calidiores existunt. Sunt, qui pondere ipsas probent, ac quæ leues sunt meliores esse arbitrentur. Sed hoc si cum prædictis alijs indicijs numeretur, laudandum est: sin per se solum sit, non erit sufficiens bonarum aquarum argumentum. Leuissimæ verò (vt ait Hippocrates) ‖ dulcissimæ, limpidissimæ, ac tenuissimæ sunt ipsæ pluuiales, propterea, ꝙ Sol, quod leuissimum est, trahit, idq; non ex cęteris solum aquis, sed & ex ipsis etiam humanis corporibus: vnde facillimè omnium putrescunt aquæ hæ pluuiales, vt quæ varijs, ac multis constent qualitatibus. Nemo tamen aquam quæ facilè putrefit, pessimam esse autumet, nam quòd facilè alteretur, bonitati potius, quàm vitio tribuitur, quare vbi cæteras habueris optimæ aquæ notas, licet facilè putrescat, optima hæc cẽsenda est: cum verò iam mutari cęperit, ijs, qui eam biberint, raucitatum, tussium, grauitatumq; vocis causa est. Harum autem aquarum pluuialium præstantissima est temporaria, seu æstiualis, deinde tonitrualis, postremò nimbalis. Quæ verò ex glacie niueq; conflantur aquæ vitiosissimæ sunt: dum enim aqua congelatur, quicquid tenuiorum partium inerat, exprimitur. Aquas * palustres, fętentes, ac absurdis qualitatibus prędítas, expedit elixationibus ad melius reducere, sicq; bibere temperatas vino, acerbas quidem dulciori, alias autem acerbiori. Aliquas etiam colare bonum est, vt limosas: † sed salsæ polentis * colentur. ‡ Quæ vehementer frigidæ sunt, post cibum bibantur, non tamen affatim, aut inhianter, nec sine vino. Quidam cibos, ac potus quosdam remedia aduersus aquarum vitia inuenerunt: ac alij quidem cicerum decoctum præbibunt, vel ipsa etiam cicera cõmanducant: alij caucalidas pariter cum pisce aliquo elixas, fœniculos itidem: alij betas, & cucurbitas cum muria vinoq; diluto præmandunt.

G

In lib. de aere, aquis, & locis ad medium.

* Al. fæculentas.

†‖ Al. salsas, & bituminosas.

* Al. elixentur.

H

Libri quinti Collectionem medicinalium ad Iulianum Imperatorem. De Aquis ex Galeno, Caput 1.

AQua, quæ optima est, omni prorsus carere debet qualitate non ad gustum tantũ, sed etiã ad olfactum. Fuerit autẽ, & hęc ipsa tum iucundissima bibenti, tum exquisitè pura. Si verò etiã celeriter ab hypochondrijs descenderit, non est, ꝙ præstantiorem aliam perquiras. Ita, vt quæ puræ quidem sunt, & splendidæ, & dum bibuntur non iucundę, diutius tamen in hypochondrijs morantur, vel ventrem ferientes, vel inflantes, vel grauantes, semiprauæ censendę sint. Enimuerò multæ etiam tales sunt, de quibus præcipuè mihi videtur scripsisse discrimẽ ab optimis aquis Hippocrates, vbi inquit, ‖ Aqua, quæ citò calefit, ac refrigeratur, leuissima est. Neque enim in cœnosis, vel

Gal. libr. 1. de san. tuen. ca. xj. Gal. 4. p. 6. epi. commen. x. 5. Aph. 26. Ext. ord. 39. h. & in li. de morb. popula. sect. 2. ad medium.

A vel maleolentibus, vel quid medicamentosum gustu præseferẽtibus, eiuscemodi dignotio ex vsu est, vt quæ manifestè omnibus appareant: sed in quibus nihil quidem eiuscemodi insit, verum alia quædam ob praui aeris ad mixtionem vitiositas circa aquam fit: vel etiam aliquod aliud insit vitium, ipsi aquæ connatum, quod latentem habeat causam. in his enim memorata hæc dignotio optimum est iudicandi instrumentum: neq; enim celeriter, aut calefiunt, aut refrigerantur eiuscemodi aquæ. Alia quoque huic similis est dignotio per ea, quæ in ipsa elixantur, vel olera, vel legumina, vel fructus, vel radices, vel carnes: celerrimè enim in optimis aquis, tardissimè in prauis, elixantur. Hasq; tam prauas aquas veteres quidã ἀτέραμνα & ἀτεράμνηνα idest indomitas, ægrèq; coctibiles, seu crudas appellarunt: quo pacto & ipsa etiam legumina, quæ difficulter elixantur. Tutissimum ergo est experimento talem aquam iudicare. Quòd siquis etiam ex indicijs eius facultatem prænosse velit. Quarum fontes ex saxis scaturientes, ad septentrionem erumpunt, Solemq; aduersum habent, has omnes ægrè coctibiles, tardiq; transitus esse iudicandum est. statim etiam ipsis accidit, vt tardè tum calefiant, tum refrigerentur. Sicuti contra, Quarũ fontes ad oriẽtem erumpunt, ac per meatum quendam, ac terram puram percolantur, celerrimèque, tum calefiunt, tum refrigerantur, has præstantissimas esse sperandum est. Aquæ verò pluuiales (vt in-

Gal. li. 1. de sa. tuen. ca. xj.

B quit Hippocrates (‖sunt leuissimæ, dulcissimæ, limpidissimæ, ac tenuissimæ. Nam Sol leuissimam aquæ partem tenuissimamq; attollit, sursumq; rapit: attollit autem non ab alijs aquis tantum, sed & à mari, omnibusq; alijs corporibus: vnde celerrimè omnium putrescunt. Maximè enim ea corpora, quæ vnam in se ipsis habent qualitatem, difficilius putrefiunt, quàm quæ multas obtinent: quando non ob aliam causam corpori adsit, vt vel difficulter, vel facilè putrescat. Sanè animam attendere oportet, ne quispiam aquam, quæ celerrimè putrescit, deterrimam esse opinetur: eadem enim etiam præstantissima esse poterit, vbi omnia optimarum aquarum indicia superiore sermone tradita habuerit. Nam quod facilè secundum qualitatem alteretur, id in bonitatẽ potius, quam vitiositatem aquæ referendum est. signum autem bonitatis pluuialis aquæ est, quod à solari caliditate concoquatur: nam & cætera omnia, quæ elixantur, se ipsis dulciora euadunt. Cum verò putrescere cœperit, penitus absurda est: qui enim aquam adhuc putrescentem bibunt, raucitatibus, tussibus, vocumq; grauitatibus, corripiuntur. Ex ipsis autem pluuialibus aquis, quæ æstate fit, quam horean, idest horariam, seu temporariam Hippocrates vocat, nimbali præstãtior est. Melior etiam est nimbali tonitrualis. Quæ verò ex glacie, vel niue liquescenti fiunt, deterrimæ sunt: nam in ijs, quæ à frigore congelantur, quicquid in ipsis continebatur, quod tenuissimarum

In lib. de aere, aquis, & locis ad medium.

C esset partium, id totum exprimitur. Sanè præstiterit, quæ fęculentæ sunt, & maleolentes aquæ, & quæcunq; absurdas habent qualitates, eas prius elixatione alteratas offerre. Et in alium etiam vsũ aquam præcalefacientes refrigeramus: quamuis neque gustum, neq; olfactum prauũ habeat, exquisitèq; sit pura, quando ipsam diutius in ventriculo cõmorari, nocumentumq; aliquod inferre experti fuerimus. Nam caliditas aquam, quæ elixatur, totam æqualiter fundendo, eam aptã ad secretionem reddit. Dum enim refrigeratur, terrestres quidẽ partes innata grauitate descendẽtes, ad vasculi fundum peruenient, aqua verò his supernatabit: qua sensim in aliud vas transfusa, citra noxam vti poterimus. Post elixationem verò quando aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem quidem si habeamus, aquæ prius calefactæ extrinsecus ipsam circumponimus: niue verò si careamus, ex puteis, vel aquæductibus, refrigerationem ipsi comparamus, ipsam nimirum prius calefacientes, vt alteratu facilis reddatur. Nam quicquid ante calefactum est, promptius in se ipsum totum, alterationem, quæ à vicinis corporibus fit, suscipit. Cum verò vasculum in puteos demiserimus, vel aquæductibus subiecerimus, necessariò operculum ipsi faciemus: ac vndique ipsum exquisitè stipabimus, vasculum sanè non implentes, sed vacuum in aliqua ex parte facientes, vt nimirum aer, qui inter operculum, & aquam in vasculo positam medius est, prius refri-

Gal. 4. par. 6. epidem. com. x.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

D geratus, ita contactu propinquam aquam refrigeret. Vbi autẽ nihil eiuscemodi adest, vt in Aegypto, vasculum suspendentes, detectum id, quò aerem suscipiat, relinquimus. Quoniam verò nec incidentis, nec calidi quicquam habet aqua, iure optimo tardè meat, ægrè cõcoquitur, ęgrè itidem subducitur omnis aqua, quamuis alioqui optima sit. Moratur enim multo tempore in ventriculo, fluctuationes ipsi ferè semper inferens: sitq; ventriculus biliosus fuerit, simul & ipsa aqua corrumpitur: cumq; vix à ventriculo in ieiunum transierit, haud facilè distribuitur. Quapropter nec ad mouendam vrinam, nec ad educendũ sputum natura apta est. Neque tamen sitim sedat, etiam si diutissimè in ventriculo moretur: quandoquidem in totam profunditatem non immergitur, nec ariditatem irrorat. Quod autem non nutriat, ‖ sed vehiculum duntaxat nutrimenti *sit*, dudum ab Hippocrate, alijsq; præstantissimis medicis dictum fuit: quare nec vitalem virtutem potest roborare. Et hæ sunt causæ, cur Hippocrates relicta aqua, ad melicratũ, oxymeli, & vinum, in ægrotantibus peruenerit. Ac quantum quidem ad hæc, nunquam ea quis vteretur: plerique tamen in alijs falsi, ad aquam confugiunt, in qua danda magnopere non potest aberrari, cũ nec vires ẽt magnas ipsa habeat. Prauus autem fit vsus oxymelitis, vini, & melicrati, tum ob confertas mutationes, & tum ob acraton hoc est intemperatam, meracamq;, seu impermixtam mixtionem à medicis

Gal. l 3. de vict. rat. in morb. acu. comm. 40.

Ibidem.

In lib. de alimẽto. in vlt. verb.

Ibidem.

magna

Ibidem. magna ex parte factum. Nam veluti manus quædam, quæ ad distributionem aquam rapiat, minimum omninò vini immiscendum est, quo nimirum aqua syncera esse desinat: Sic sanè oxymeli illud quod aquosum est, laudo. Posset etiam quis eo melicrato, quod aquosum est, citra periculum vti: nam quod impermixtum est, nisi prius aluum subducat, maximè nocuum euadit, ac præsertim in picrocholis, & ijs qui magna habent viscera: in quibus sanè corporibus aqua etiam ipsa nocua est, quando in bilem versa fuerit, diutius in hypochondrijs morata: præter enim hæc omnia, quæ habet mala, adhuc etiam cum sit stercoris expers, nullam alui subductionem facit. Quòd verò hæc ipsa, cum in accessionum initijs bibitur, lædat, omnibus sanè notum est. Quando ergo in potu vtilis erit aqua? quando sola potione pro diæta laborans vtitur, ptissanæ cremorem nondum assumens. Tunc ergo in medio aliorum potuum aquam quis in tempore offerat, præcipuèq; quãdo laborans siticulosus sit: nam inundationem, græcè πλημμυρίδα, quandam, hoc est humiditatis multitudinem, ab ipsa fieri asserit Hippocrates: quare inter melicratum, & oxymeli parum aquæ dat, quippe quæ ad expuendorum humiditatem conferat. Quin & vbi vinum maximè nocuum sit, tunc & aquam dat: nocuum autem est, cum vel delirat laborans, vel caput vehementer dolet. Suam igitur propriam naturam humidam, ac frigidam habet aqua: adscititiam autem acquirens caliditatem, calefacit quidẽ ac humectat propinquas sibi res. At non similiter ambo hæc facere natura apta est, verum humectat quidẽ summè, siue tepida, siue temperata, siue etiam calidior existat: calefacit autem non summè, nisi quæ extremè ferueat. Exploretur autem hic sermo in temperata natura. Si enim huic naturæ aquã temperatè calidã offeras, siue lauando, siue perfundendo quamcunque velis partem, hanc ipsam humidiorem, ac calidiorem demõstrabis in ipso perfusionis tempore. Si verò posthac quieueris, vt qui frigida corpus, nec coegeris, nec densaueris, paulo post frigidiorem ipsam se ipsa factam cõperies, caliditate innata immoderatius perspirata. Non tamen, quemadmodum frigidius deinceps, ita etiã siccius demonstrat corpus calidæ aquæ vsus: quamuis certè & hoc fieri videretur, tum ob meatuum raritatem, tum ob corporis mollitudinem, tum denique ob substantiæ fusionem. Necesse est enim vt largior in huiuscemodi affectionibus fiat euaporatio: vapor autem humor est attenuatus. Verum non sic se habet rei veritas. Nã quæ in vasis, ac alijs vacuis regionibus continentur humiditates, vniuersæ vacuantur: corpora verò ipsa vasorum, ac vniuersum carnosum genus, humidius se ipso fit: & hanc solam facultatem, vt videtur, nunquã deponit aqua. Neq; enim cũ feruens cõburit, corpora quæ vsta sunt, sicca euadunt, vt quæ ab igne aflata sunt: neq; etiam cum summè frigida facta, toto die vel etiã longiori tempore super aliquam partem perfunditur, eam sicciorem reddit: Sed hæc quidem accidunt, propterea quòd humiditas, quæ in vasis alijsq; regionibus continetur, vacuata est: innatæ autem, ac solidæ ipsæ partes, hoc est τὰ πεφυκότα, nulla in re se ipsis sicciores fiunt.

[Marginal notes: Gale. 3. de vict. rat. in mor. acu. com. 41. Item lib. 1. de facult. simpl. med. cap. 8. — Ibidem. — E, F, G]

De Aquæ frigidæ, & Oxymelitis in ægrotantibus exhibitione. *Caput 2.*

QVoniam omnis affectio corporis, quæ præter naturã est, à sibi ipsi contrarijs curari est ostẽsa, patet febrem quoq; ipsam à frigida extinctam omninò iri, quãdo ipsa sola fuerit, sine vlla affectione, quæ à frigida læditur. Nam si cum febre, alia sit affectio, quam frigida lædit, licet quæ ex hac ipsa affectione orta est febris, à frigida confestim extincta fuerit, alia tamen deinde grauior febris accendetur, aucta ea affectione, quam frigidæ potio læserat. Læduntur autem à frigida affectiones, tum quæ sunt partium phlegmone laborantium, tum quæ sunt succorum inconcoctorum: quorum nota, ac indicium est ipsa vrinarum inconcoctio. Si igitur vrinæ concoctæ sint, simulque nulla pars principalis phlegmone vexetur, hæc satis erunt, vt ad frigidam dandam nos impellant. Quòd si æstatis tempore vehementia febris aliquando vrgeat, laboransq; iuuenis sit, ac frigidæ potioni assuetus: si vnà cum aspectu, ac cõsistentia vrinarum sublimamentum laudabile videas: frigidam dando, non peccaueris, quamuis aliqua particula phlegmone vexetur: sed malueris hoc in loco, febris quidem vehementiam quàm primum sedari, reliquias autem phlegmones pluribus diebus indigere: scirrhosiores enim, solutuq; difficiliores vt ipsæ euadant, necesse est. Si igitur non admodum adurentes sint febres, frigidam dando in particulis phlegmone laborantibus, magnopere à coniectura aberrabis. Nam quæ vehementer flammeæ sunt febres, phlegmonen erisipelatosam quoquo modo esse significant: ideoq; frigida etiam hanc iuuat, sicuti in exterioribus conspicitur. In ijs ergo, qui incipientes habent phlegmones in iecore, ventriculo, alijsq; eiuscemodi particulis, exquisitiori determinatione est opus: magnopere enim hi omnes læduntur, licet in tempore assumpserint, si aliquantũ potus ipse quantitate excedat. Quoniam autem principia earum phlegmonarum, quæ sine ictu, aut vulnere consistunt, vel ob imbecillitatem particularum, vel ob aliquam igneam caliditatem fiunt: Eas quidem, quæ ob imbecillitatem fiũt, semper frigida lædet: Eas verò quæ ob igneam quandam caliditatem, ea ipsa moderatè exhibita iuuabit: periculum enim est in largiori potu dando, ne pars ad contrarium excessum transeat. Adhuc verò tales affectiones frigida potio iuuabit, si dum sani erant, ea ipsa vti solebant. Considerandi igitur sunt, qui in thorace, ventriculo, iecore, ceruice, ac toto capite sunt validi morbi. Nam artus

[Marginal note: H]

A tus (quæ cωla græcè hoc est membra longa dicuntur) haud magnopere fortasse lædentur: lædentur etenim aliquantulum per quasdam affectiones, quas deinceps dicam. Quòd verò horum eadem futura sit noxa, quanta prædictarum partium validè affectarum sit, ne id quidem idiota afferet. Si igitur erysipelatosa, vel herpistica, hoc est serpiginosa quædam affectio in hypocondrio sit, vel erysipelatosa phlegmone, vel aliqua alia affectio summè calida ex intemperie nimirum sine succis genita, tunc frigidæ potio iuuabit: Sicuti eadem maximè lædet, vbi abscessus, vel œdema, vel scirrhus, vel vlcus, vel intemperies frigida affuerit. Quoniam autẽ de artubus dicere sum pollicitus, sciendum est, quod quæ in his sunt phlegmonæ neruosarum partium, à quibus alioqui spasmorum imminet periculum, à frigidæ potione maximè læduntur. Si autem in carnosa artuum parte phlegmone gignatur, bibere etiam frigidam homo poterit. Et si extrinsecus membro phlegmone vexato obtulerit, lædetur quidẽ, non tamen insigniter, nec omninò manifestè, præsertim si frigidæ potioni fuerit assuetus. Cum igitur febris fuerit sola sine vlla alia affectione, quæ à frigida lædi possit, tantum frigidæ dandum est, quantum laborans ipse anhelitu non iterato haurire poterit. Oxymeli autem æstatis tempore frigidum datur, vt laborantis sitim non exacuat: quapropter etiam ante, quàm concoctus sit morbus, oxymeli frigidum dare audemus æstatis tempo-B re, aquam certè iam eiusmodi affectione ad saturitatem non daturi: nam tum phlegmonen densabit, si ob eam febricitent: tum succos seruabit inconcoctos, si ob hos ægrotent. At oxymelitis tunc parum damus, tanquam tepidum prius sit in ventriculo euasurum, quàm eius frigiditas vsq; ad costam distribuatur. Quòd si exiguum quid distributum etiam fuerit, illud ab ipso oxymelite corrigetur, vt quod incidendi facultatem habeat.

Gale. I. de vict. ra. in mor. acu. commen. 93.

Ex libris Rufi de Aquis. Est in secundo libro de Diæta, seu potibus. *Caput 3.*

AQuæ, quæ resides sunt (voco autem eas, quæ sunt ex puteis) cum minimè sint fatigatæ, neque valdè tenues sunt: sicq; intrò inierint, minus madefaciunt, ac dissoluũt cibos, minus itẽ *concoquunt, nec benè etiã per vrinam redduntur præ crassitie, & quia frigidæ sunt. Fiunt autem potabiliores, tum crebro haustu, ac si effluerent, tum expurgatione puteorum. Quæ verò fluunt, multò sunt tenuiores, atque ad madefaciendum præstantiores, ad concoctionẽ item, & ad vrinæ redditionem. Quæ verò sunt ex stagno, omnes pessimæ sunt: nam & odorem absurdum habent, C sicuti putrefactæ: & æstate quidem calidæ fiunt, hyeme autem frigidæ: quod maximum signum prauitatis aquarum statuo. Aestate igitur ventres perturbant: tardè etiã in vessicam transeunt: sæpius item difficultates, læuitatesq; intestinorum homini inferunt, à quibus res tandem in aquam intercutem cedit. Hyeme verò cum frigidæ sint, ventres quidem non admodum perturbant: rupturas autem, pleureses, & tusses faciunt: quin & ad lienem repunt, postea in aquam intercutem desinunt: ex liene autem & pedes vlcerantur, & ea ipsa vlcera celerem curationem non admittunt. Solæ autem, quæ in Aegypto sunt paludes, ex oĩbus quas nouerim, sunt salubres, ꝙ & hyeme aqua non putrescat, neq; enim supercalefit: & autumno Nilus paludes replendo, antiquam aquam extrudat, & aliam recentem in eius locum reponat. De aquis autem pluuialibus hæc cognosco. Aquæ pluuiales leues sunt, tenues, puræ, gustantiq; dulces: & si quid in ipsis elixare volueris, celerrimè id elixatur: siq; ipsas calefacias, celerrimè calefiunt: vinoq; perexiguo temperantur: quare bonæ sunt ad concoctionem: bonæ ad vrinarum secretionem: bonæ iecori, lieni, renibus, pulmoni, ac neruis: cum enim facultatem valdè refrigerantẽ non habeant, meritò hisce partibus fiunt benigniores. Vernales ergo, ac hyemales opportunissimæ, ac optimæ sunt: quas sanè ego præcipuè laudo. Autumnales autem & æstiuales fuerint quidem alijs præstantiores, sed non D omnes omnibus: nam viribus quidem eas, quæ in terra sunt, antecellunt: quam verò sint vernalibus hyemalibusq; inferiores, dici sanè non potest, nam terra siccius vaporat æstate, & autumno §&§ aer multas habet terræ sordes, quas pluuiæ purgãt. Tales igitur ficciores, nitrosioresq; vt sint necesse est, atq; ad abstergendum per intestinaq; descendendum idoneæ: minimè tñ sunt accommodatæ renibus, pulmoni, & arteriæ: quin & plus vini tales aquas ferre necesse est, quo earum nitrositas vincatur. Differunt autem non parum etiam aquæ penes flatus ventosve aquilonares, & australes. In aquilonaribus enim dulcior quidẽ pluit aqua, verum frigidior: in australibus autem minus quidem dulcis, calida autẽ magis. Et in vniuersum tempora, quæ imbribus pluuijsve abũdant, dulciorem: quæ eisdem carent, siccæq; sunt nitrosiorem aquam præbent. Quæcunq; autem à niue, & glacie fluunt aquæ, vniuersæ duræ quidẽ sunt, frigiditateq; excedunt, dulces tñ sunt gustanti: aqua autem quæ dura, frigidaq; sit, neq; ad concoctionem, neq; ad vrinæ redditionẽ cõmoda est: quin & neruis, pectoribus, costisq;, mala est, nam & spasmos tetanosq; infert, ruptionesq; in thorace facit, vt etiam nonnulli subcruenta expuant, ac suppurentur. Fontanæ autẽ aquæ, quæ ad orientem vergunt, vniuersę humiditate, tenuitate, odoris bonitate, quodq; tum moderate *humectent, tum moderatè calefaciant, cæteris excellunt. Quæ ad septentriones, dulces quidem sunt,

* πέσσει. est in græc. cod. vide etiam Aetium, lib. 3. capit. de Aquis, ex Ruso, qui vult, qđ aqua coquat cibos in ventriculo.

sed

ſed immoderatius refrigerant. Quæ ad occidentem, violentæ ſunt in refrigerando, violentæ item & duritie: vnde raucitatem, laterum morbos, ac ſpaſmos inducunt. Quæ ad meridiem, ſalſiores calidioresque ſunt, minimèque vt per vrinam reddantur idoneæ: ad ſeceſſiones autem per inteſtina, præſtantiores ſunt. Atqui licet aquas, quæ ſunt in meridie, non laudem, Nilum tamen ita laudo, vt paucis admodum fluuijs in bonitate aquæ comparandus videatur: nam & ventrem ſubducit, mulieribusque purgationes citat, & in puerperio bibitur. Pleræque verò meridionales aquæ reſides ſunt, quibus duplex eſt noxa, altera à regione, altera quòd non effluat. Pro terræ verò natura ſic de aquis dignoſcere oportet. Nam terrarum alia eſt plana, ſeu campeſtris, alia colles, & montes. Campeſtris ad aquarum effluxiones deterior eſt: multique hoc in loco putei foſſiles, fontesq; reſides ſunt. Colles, & montes ſunt præſtantiores, nam & puriores aquas, tenuiores, & meliori præditas odore, dulcedineque ſuauiores præbent. Rurſus camporum nonnullis ſalſugo, & nitrum inſidet æſtate & autumno: nonnullis nihil, verum terram hanc, dulcem appellant: hic ergo & aqua eſt præſtantior, potabiliorque, illic ſalſa, ac nitroſa. Ex montibus itidē alij terrei alij petroſi: ac terrei aquas habent præſtātiores, quo ad mollitiem, & quia minus ſint frigidæ: petroſi, quo ad duritiem, & frigiditatem aquas habent deteriores, puriores tamen cæteris, ſedimentoque vacantes. Maxima autem, ac notabiliſſima in aquis eſt differentia, tum ex metallis, tum ex herbis illic natis. Ac metalla quidem, tum ad aliam habitationem, tum ad aquæ potionem nocua ſunt. Herbæ verò nonnunquam quidem admodum lædunt aquam, nonnunquam autem ipſam adiuuant, vt ſium, calamintha, & adiantum: hæ enim plurimæ in riuis, ſeu canalibus naſcuntur, ac laudabilem quidem aquam lædunt: prauam verò alioqui iuuant, cum quoddam ab eis veluti medicamentum ipſi aquæ commiſceatur. Euadunt autem præſtantiores, vt per vrinam reddantur, eiuſcemodi aquæ. Non minima ergo habenda eſt conſideratio, an etiam à terra, vel aliundè aliquod aquis vitium adueniat, quòd non ſatis ſit fontes hic quidem pręſtantiorem aquam, ac potabiliorem, illic verò ſalſam, ac nitroſam præbere, niſi etiam quæ ad riuos attinent, ſimilia exiſtāt. Quæ igitur maxima ſunt, in hoc ſermone dicta ſunt: dicantur autem & alia ſigna bonitatis aquarum. Quæcunque aquæ hyeme quidem calidæ ſunt, æſtate verò frigidæ, quoquo modo videntur eſſe optimæ. Quæ verò ſimili modo in calore, & frigore, quo tempora, ſe habent, peſſimæ. Nā æſtate in terræ ſuperficiem calor aduentat, hyeme in profundum immergitur: ob idque mihi videntur fontes, quicunque à profundiſſimis partibus fluunt, & quæcunque antra caua, omnia per hyemem calidiſſima eſſe, per æſtatem frigidiſſima: ideoq; omnia, quæ in ſuperficie ſunt, vnà cum temporibus commutantur, quocunque modo ea ipſa tempora in calore, vel frigore ſe habeant. Mirabile autem eſt, quod *alicubi aqua hyeme euaneſcit, æſtate apparet, quamuis contrarium iure eſſe deberet. Verum etiam huiuſce rei cauſam calor ipſe habet, vt qui profundas aquas ſecum conuehat, nam & hæ calorem ipſum ſentiunt. Quicunque enim fontes profundi ſunt, parumq; admodum ab externis imbribus ſuſcipiunt, hyeme quidem, ac per vehementiſſima frigora minimos, æſtate verò maximos comperies. Quare & quod in Delo eſt ſtagnum, hæc ipſa eiſdem de cauſis patitur, puteique, qui in Pythopoli ſunt. Vna ergo hæc ipſa eſt bonarum, ac prauarum aquarum cognitio: ſi hyeme calidæ, æſtate frigidæ ſint. Secunda verò, ſi in ore guſtantis nihil notabile habeant. Ita verò nec multo vino pro temperando indigebunt, omnique vino conuenient. Eſto autem & pura illa, quæ præſtantior ſit, nec alioqui colore infecta, nec fœcem, ſubſidentiamque habens. Statim verò quæ pura eſt pondere etiam eſt leuis, nam quæ pondere leuis eſt, terræ ſemper impermixta eſt: quæ verò eſt grauis, terræ ratione plus grauat. Sunt & hæc non minimè conſideranda, vt ſi citò ipſa calefiat, ac refrigeretur: nam eiuſmodi aquæ cæteris ſunt præſtantiores: Et quomodo ad concoctiones, quomodo item ad ſeceſſionem ſe habeant: nam quæ citius * concoquunt, ſunt præſtantiores, & quæ ſecedunt, ſi veſſicam ſecedant, ſunt præſtantiores: deterior autem eſt, quæ per inteſtina ſeceſſio. Quarum verò in noſtra arte non eſt opera perdiſcere, ea ab incolis percōctari debemus: nequaquam autem facilè ſciri poſſunt, quæ præter rationem eueniunt. Ne diutius morer, Aqua in Leontinis eſt, ex qua, ſi quis biberit, moritur: Huiuſcemodi alia in Phæneo Arcadiæ conſpicitur, quam Stygos hydor appellant. Huiuſmodi item alia in Thracia, & ſtagnum illud, quod apud Sauromatas eſt, quod nec auis tranſuolare poteſt. Et aliud etiam apud Medos eſt, cui ichorem nigrum ſupernatare dicunt, qui vbi igni admotus fuerit, accenditur, hoc medicamento Medeam tradunt Creontis filiam perdidiſſe. Et etiā Suſis aqua, quæ ſi bibatur, dentes excutit. Sybaris autem fluuius homines infœcundos reddit. Quæ verò in Aethiopia eſt aqua rubra appellata, furorem inducit. Quæ in Aegypto eſt, bibentium capita depilat. Horum ſanè nihil ſciri poteſt, cur qui illis inconſideratè iam vſi fuerunt multi quidem mortem obierint, multi verò aliud quid inconueniens perpeſſi fuerint. Sunt & aliæ multæ aquarum facultates, quæ non ſecundum communem naturam ſe habent. Nam quæ Lyceſtis eſt aqua, bibentes ad temulentiam adigit. Quæ in Clitolio Arcadiæ eſt, in ea ſi quis ſe lauerit, odorem vini amplius ſuſtinere non poterit. Aqua Arethuſæ in Chalcide, mulieres quidem iuuat: cætera verò animalia, ſi ex ea biberint, pedum doloribus afficiuntur. Cydnus pedum dolores

*Græc. cod. hic in margine habent, Loquitur de fōte illo qui in Lycia eſt apud Chimæram montem, quem Pegaſus ictu vngulæ aperuiſſe fingitur.

Cod. græci habent in margine, De Paradoxis, quæ ſunt in aquis.

E F G H

A dolores sedare creditur, quamuis frigiditate excellat. Qui verò habitat, vbi praua est aqua, excogitare debet, vt ipsam potabiliorem efficiat. Optimum igitur erit, vt ipsa in fictilibus vasis elixetur: ac vbi noctu refrigerata fuerit, rursusque calefacta, bibatur. Si verò exercitui bonam aquam ex praua præparare fuerit opus, foueas ex ordine ab altissimis locis ad decliuia fodere, per illasque aquam ducere oportet, terra dulci, ac pingui, quæ conficiendis fictilibus sit idonea, in foueas iniecta: semper enim hoc modo aquæ vitiositas in foueis remanebit.

Aquæ correctio ex libris Dioclis, *Caput 4.*

AQuam *imbecillissimam efficies, si tertiam partem decoquas, & *ouorum alba similiter incoquas: inijcere autem in hæc ipsa oportet glebam argyllæ aridæ, quousque maceretur: sit autem mensura semisextarius in amphoram. Vbi autem decoxeris, bibatur: Ita etiam odorem ab aqua extrahes, si calefactam manu ad ventum perfundas, & in vase immenso insoles, atque in multa vasa paulatim diffundas.

B *Aquæ purgatio ex libris Athenæi,* *Caput 5.*

AQua defæcatur partim vasis stillacidijs (quæ stacta à Græcis appellantur) partim colis (quę ab eisdem hylisteres vocantur) quæ nonnunquam quidem simplicia, nonnunquam verò duplicia, vel triplicia fiunt, vt purissima aqua per hæc ipsa excipiatur. Quin & foueæ, tum iuxta mare, tum iuxta stagna fiunt: illic quidem, cum aquam potabilem à mari secernere volumus: hic verò, vt si conturbatum fuerit stagnum, hirundinesque in se, vel aliqua etiam alia vitia habuerit, purissima maximèque innoxia aqua per terram transudans, in fossas colligatur. Vbi verò multa aquæ quantitas haurienda sit, vt in exercitibus, latera foueæ lapidibus, vel lignis in orbem circundant, atque vbi pauimentum eodem modo instrauerint, puras conseruare aquas nituntur. Porrò aquæ, quæ defæcantur, tenuiores, purioresque fiunt, ob idque etiam frigidiores: pleræque verò, licet fuerint defæcatæ, vires tamen à sordidis corporibus perceptas adhuc conseruant.

DE VINIS EX GALENO
CAPVT SEXTVM.

Libri quinti Collectionum Medicinalium Oribasij ad Iulianum Imperatorem.

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

VInum Aquosum nominant homines id, quod colore, & consistentia aquæ assimilatur: transparens enim ac splendens est, & purum, ac cõsistentia tenue apparet: tibique dum gustaueris, nullam fortem habere qualitatem videbitur: dumque temperatur, multæ aquæ haud sustinet mixtionem, vnde ab antiquis oligophoron, id est pauciferum, vocatum est. Haud omninò autem vinum hoc ab adstrictione est semotum, at eam exolutam penitus habet: si enim ipsum aquæ comparaueris, manifestè ex ea comparatione gustu persenties, id exiguam quãdam adstrictionem assumpsisse. Est & viribus aquæ simile, nec caput imbecillum, nec neruos imbecillos tangens, quoniam nec manifestè calefacit. Videtur etiam nullam aliam conspicuam qualitatem possidere, non austeritatem, non acerbitatem, non dulcedinem, non acrimoniam. Idoneum autem est hoc vinum ad eorum, quæ in pulmone continentur, eductionem, virtutem nimirum roborans, & humores humectans, ac incidens moderatè. Idem & febricitantibus minori cum periculo datur, quàm alia vina: nam huic vni ex omnibus vinis inest, vt aquæ & vini malitias effugiat. Præterquam autem, quòd nunquam caput lædat hoc vinum, sæpius etiam iuuat, leues eos dolores, qui ab humoribus in ventriculo contentis excitantur, sedans. Inueniens autem aliquando quosdam ob aquæ potionem capite dolentes, præcipuèque cum ipsa praua fuerit, quæ dum corrumpitur, naturale robur ventriculi exoluit: quo iam imbecillo reddito, ichores biliosi ex *corpore in eius spacium confluere consueuerunt, sicuti ijs, qui ieiunarunt, accidit: à quorum malitia, & læsione prædictum vinum hominem liberat, primum quidem, ac statim epicraseos .i. contemperamenti ratione: postmodum autem, eo quòd roboratus venter, deorsum, quæ sibi noxia sunt, pellit. Ijs autem, qui admodum calidi sunt temperamento, aquæ potio magis, quàm vini confert. Quòd si quandoque vino indigent, dandum ipsis est, quod tenue sit moderatèque austerum. Vina aquosa cum vrinas cieant, paucissimum corpori præbent alimentum: eaque sola ex vinis tuto etiam recentia bibuntur, quemadmodum Gaurianum nominatum, & aliqua ex Sabinis. In vnaquaque autem natione talia vina gignuntur, in Italia imbecillum Sabinum, quod etiam febrientibus dant: in Asia Titacazenum, & Tibinum. At si eorum signa audieris, facilius in vnaquaque natione talia vina inuenies. Apud nos citò potabilia euadunt Tibinum, & Arsyinum, & præter hæc Titacazenum. Dulce vinum, nec tenue exquisitè, nec splendidum, sed plus minus à prædictis recedere, neutrum verò habere, comperies. Calefacit autem vinum dulce, crassumque consistentia est. Ac particulares eius vires, quas dum potatur, præ se fert, has duas qualitates consequuntur: nam color ex sua ratione nullam, vel in iuuando, vel in lædendo vim obtinet. Quàm crassum autem consistentia est hoc vinum, tam etiam tardè meat, ita vt non solum aliquam ex obstructis particulis obstructione non liberet, verum etiam obstructionem adaugeat. Ob idque iecori affecto maximè nocuum est, præcipuèque quando phlegmone aliqua, vel scirrhus in ipso sit: Moderatius autem lædit, quando à crassis obstructum fuerit humoribus viscus id: vel quando imbecillitate afficitur, sicuti in affectionibus, quæ propriè hepaticæ vocantur. Post iecur lien à dulcibus vinis læditur: non tamen pulmo, quando crassum humorem in bronchijs habet: dulce enim vinum in acutis morbis

* Al. ex ore ventriculi.

A morbis ad expuitionem confert, cum iam peripneumonia, & pleuritis concocta fuerit, nec iam phlegmone vexentur particulæ. Quo autem magis à vehementi caliditate distant vina dulcia, eo minus capitis grauitatem, mentisque læsionem faciunt: at facilius, quàm alia vina deijciuntur, magnaque reddunt viscera. Non sunt autem picrocholis idonea, materia enim sunt omnia vina dulcia flauæ bili. Nec solum, quia multa caliditas tales humores amaros reddit, vina dulcia febricitantibus non conueniunt, sed etiam, quia cum crassa sint, neque ad vrinam transeunt, nec secum vnà biliosos humores educunt, nec euacuant. Vnum autem duntaxat bonum hoc ipsius inest, quòd ventrem leniunt: quare ipsa præbibunt: nam si hoc non fecerint, omni sanè modo lædunt. Præter alia enim sunt siticulosa, hac ipsa re iudicantia, quòd facilè bilescunt. Sunt & talia vina flatuosa. Inferioribus tamen intestinis haud sunt nocua, quòd flatus ab ipsis genitus tardè meet, moreturque in hypochondrijs, quousque perfectè concoctus, ac tenuatus fuerit. Dulce simul & austerum est vinum, quod in Cilicia est (Asibates appellant) contrarijs constans qualitatibus: quare prauum existit, quippe quod nec distribuatur, nec descendat, sed diu in ventre per maneat, ipsumq; inflet. Nigrum vinum, quod citra dulcedinem austerum apparet, vel acerbum, replet, ac tardè meat: ambasque deiectiones, tum quæ per aluum, tum quæ per vessicam fit, cohi-

B bet, facilèque acescit, & vomitum prouocat: Solis autem ventris fluxionibus conuenit, nec in his ad saturitatem est bibendum. Album simul & austerum vinum, nec ipsum vrinas ciet: sed si crassum est, in hypochondrijs moratur: si non crassum, non æquè ad vrinas transit, sicut alba, & mediocriter austera. Cirrhum idest fuluum, & austerum vinum, fluxionibus ventris, & ipsum competit. Duplex autem fuluum sicut, & nigrum, est, alterum dulce, austerum alterum. Sed fuluum caput, & mentem magis ferit, quia nigro calidius est. Flauum vinum summè calidum est, quemadmodum & quod post ipsum est fuluum, post hæc rubrum, postea dulce. Album cæteris alijs minus nutrit. Ex albis vinis nullum est dulce, verum quædam austera, ac crassa sunt; quædam aquosa, ac tenuia. Ex flauis, & fuluis quædam sunt dulcia, vt Hippodamantium, & Faustianum Falernum: quædam omninò dulcedine carent. Rubra vina his sunt crassiora: quemadmodum rursus rubris alia, quæ iam proximè ad nigra colore accedunt. Atque omnia hæc pro crassitudinis ratione nutriunt: ob idque ijs, qui refectione indigent, vt vinum dulce bibant, concedendum est, præsertimque cum eorum iecur, lien, & renes vitio careant: Qui verò crassum humorem in venis collegerunt, ijs tenuis consistentiæ vina vtilia sunt: sique humor ille frigidus fuerit, acria & vetusta: si non frigidus, quæ nec acrimoniam, nec vetustatem habeant, conue-

C niunt. Ad probos autem succos gignendos odorum præstantius est, sed caput ferit. Austeris ad roborandum stomachum, ac sistendam aluum fluentem vtimur, alioqui sanè non vsuri, propterea, quòd nec alimento distribuendo, nec sanguini procreando, nec probis succis gignendis, nec vrinæ ciendæ, nec sudori prouocando, nec aluo subducendæ, conferunt. Biliosis igitur corporibus, nec Falernum, nec Tmolites fuluum, & dulce, nec Ariusium, nec Lesbium illud, quod odorũ ac fuluum æquè, ac prædicta vina, est, conuenit. Calidiora enim omnia hæc vina sunt: facilèque, qui ea biberint, caput dolent, ac febricitant, atque aliqua neruorum affectione tentantur. Igitur nec biliosis naturis, nec Sole exustis, nec ijs, qui in laboribus multis, aut penuria, aut mœrore, aut tempore, & cœli statu calido viuunt, danda sunt talia vina. Contra verò ijs, qui calefactione egent, pituitosis, frigidisque temperamento, ac humorum crudorum copia refertis, ociosè viuentibus, in regione frigida, & hieme, & cœli statu frigido, ac humido, bona sunt. Sanè omnium vinorum, quæ nec valdè crassa, nec admodum dulcia sunt, vt Theræum, & Scybellites, commune est, vt cum in longum temporis spacium extensa fuerint, flaua fiant colore, ac quiddam more ignis coruscans acquirant. Nam nigra (quale apud nos Perperinium) si veterascunt, in

D rubrum quidem prius, vel fuluum, postea verò in flauum colorem transeunt. Et album, quale est Bithynum, quod cum inueteratum est, Romani Cæcubum vocant, iam quando est tale, amarum est, & propterea potui inutile. Vitanda igitur, & ita vetustorum potio est, sicuti etiam recentium. Maximè autem abstinendum est à vinis natura crassis, quando recentia sunt: tantum enim abest, vt ciborum concoctionibus quicquam conferant, vt vix etiam concoquantur. Præterea, nec per aluum transeunt, nec distribuuntur facilè, nec vrinas prouocant, nec sanguini procreando conducunt, nec nutritioni: sed diutius in ventre suspensa (vt aqua) remanent: sique de ijs parum quis biberit, facilè acescunt. Vetustissima vina ita ab albo simul, & austero, & recenti, & crasso differunt, vt alterum quidem validissimè calefaciat, alterum sensibiliter refrigeret. Glaucos autem, id est mustum, quàm flatuosum, concoctuque difficile, & crassi succi sit, omnes norunt. Solum hoc vnum bonum habet, quòd ventrem subducit: quo si fortè aliquando priuetur, maximè nocuum redditur. Celerrimè omnium vinorum alba, & aquosa inueterascunt, id est promptè in veterascentium qualitatem transmutantur. Hæc autem est acrimonia quidem primum, quæ plane calefacit: postea verò amaritudo, ad quam aliquando in decem annis peruenire conspiciuntur, nisi primis tribus quatuorve annis prius acuerint, potentia autem simul, & austera, & alba vina, quæ crassitudinem habent, etiam post decimum annum quando-

que,

que, nisi ritè fuerint reposita, acescere contingit: contingit autem & ipsa plurimo tempore inueterari. Talia sunt in Italia Tiburtinum,& Signinum,& Marsum,& Surentinum, quòd fermè ante annum vigesimum adhuc est crudum: viget enim, dum tot annorum est, diuque potui aptum perseuerat, haud facilè nimirum amarescens: ac virtute cum Falerno contendit. Secus autem patiuntur quæ aquosa sunt, Sabinum, Gaurianum, Arsyinum, Titacazenum, Tibinum, & id genus alia: facilè enim ad contrarias qualitates transmutantur: ad acidam quidem in principio, ad amaram autem, si perdurarint. Locus sanè, in quo reponitur vinum, multum ad eius alterationem facit. In principijs enim optimus est frigidus, postea verò calidus, nam tepidus facilè acida reddit vina. Quando verò vina in frigido loco reposita, duobus tribusve annis perdurauerint, exinde calefieri admodum desiderant, nec amplius locum tepidum, ac temperatum requirunt. Quædam autem vsque adeo sunt debilia, & aquosa, vt ne à principio quidem frigidum ferant. Ex vasis porrò vina continentibus, quodcunque sinas sine obturamento, facile acescit. Sicuti sanè, & ex ijs quæ obturata sunt, minus patiuntur, quæ plena sunt: nam quæ subuacua sunt, quia in se ipsis aerem continent, per illum medium citius ab ambiente extrinseco alterantur. Quæ verò vsque adeo sunt repleta, vt operculum à vino tangatur, per illud solum alterationem habent, at tam imbecillam ac debilem, quàm sanè est densum operculum. Que verò à pice, vel gipso stipata sunt, magis perdurare comperies: quæ à corio solo, minus: quemadmodum & quæ à folijs obturata sunt. Vina autem fulua apud nos optima, tria sunt. Tmolites, Lesbium, & probatissimum veteribus Ariusium, quòd in Chio prouenit: quo omnes ad optima medicamenta conficienda, ac præcipuè ad antidotos vtebantur.

GA-



GALENO ASCRIP. PRÆSAGIVM EXPERIENTIA CONFIRMATVM.

B

Georgio Valla Placentino interprete.

CENSVRA.

Imitatur, & hic liber veros Galeni libros, sed ieiuna admodum oratione.

CVicunq; præsciscere libuerit mortis non diem modò, sed etiam horam, considerare expedit, quo potissimum tempore languens ab accessione vehementer affligatur, num inter accedendum, tum impensè obrigescat, et æstu conflagret, diuque ea permanserit intensio, pulsusque sit exiguus, et segniter somnum cœperit, somnolentusque fuerit, vel id genus aliud subierit detrimentum, id omne tempus suspectum habere oportet, vel si etiam ita mediocriter habuerit. At circa vigorem, si ęgrotum deiectum, aut cedentem, aut mœrentem spectes, febrisve magnitudinem minimè tolerantem, plurimumque exæstuantem, et se tenebricum volutantem, et capite dolentem, et corde succumbentem, aut tali aliquo affectu vexatum, suspectum id tempus tibi esse maximè oportet, si etiam accessionis principio, ac vigore sint mediocria. Verum id si circa vigoris decessum fuerit, anima consternetur, et sudores sint inæquales, aut frigidi, aut circa caput, aut circa pectus insurgant, pulsusque obscuros, et debiles efficiat, aliaque id genus, id tempus expedit suspicere: neque tum definiendum quicquam: neque dies mortis proferenda. Nam secunda die si contingant, et quarta accessionem vehementiorem esse prima, tertius, et quintus, et sextus diem mortis indicabunt. Quot de causis succenduntur febres? quandoque, aut ob additamentum idoneæ materiæ, aut ob motum, aut ob districtionem, aut putredinem, aut ob accessum caloris extrarij. Ac ob additamentum quidem, vt temperamentum quidem, vt cum temperamentum nacto calidum, adiectum fuerit piper, sinapi, allium, et similia: horum enim qualitas si cordi fuerit inuecta, et insita, succendet caliditatem, febremque inflammabit. Ob motum autem dupliciter: nam is, aut ab anima, aut à corpore suscitatur: ab anima quidem, vt cupiditate, et cura: à corpore autem, vt in labore immenso. Ob adstrictionem, cum ob glutinositatem, ob quampiam crassitudinem, exaruerint obstructique fuerint incerti corporis meatus, aut extrema vasorum, & in profunditatis difflammatione febris fuerit incensa. Verum ob putredinem, vt cum subiecta, & redundans materia putruerit introrsus, cordique fuerit obiecta, ac febrem succenderit. Ob accessum autem caloris alterius, velut cum in Solis ardore caput exæstuauerit, præcipuè tunicularis pituita per arterias cordi fuerit obiecta, febremque succenderit.

Signa febris futuræ.

IMminentis febris nuncius est hiatus, horror, oscitatio, nausea, somnolentia, tussicula subaspera, extremorum membrorum infrigidatio. Atque hæc quidem extrinsecus præsagia. A pulsibus autem ex paucitate, & inæqualitate deprehenditur etiam quod desideratur: ac iniectione quidem, cum impensior correptio, frigetque cum aliquanta inæqualitate, atque exiguitate: at in ascensu ferè sunt improbi, aucta diductione ad perfectum vsque vigorem: sed calore intenso,

primum magnitudo augetur, deinde celeritas assumitur. Nam cum satis succensa febris conflagrarit, tum ingentes simulque celeres efficit pulsus: sin autem impensius, etiam crebros. Quo nempe pacto ante febres hiatus progignuntur? hiant ante febres ægri ob concussionem, & vim ipsos intendentem. Nam quemadmodum ex ahenis ad ignis violentiam positis vapor attollitur multus deferuente in ipsis aqua, ita etiam ex eis, quæ introrsus in corpore sunt, vapor exhalans intendit conuincitque corporis musculos: solent nanque nerui tepefacti desidere, atque ita fiunt oscitationes. At quonam demum pacto capitis dolores febricitantibus incitantur? nempe, cum venæ plenæ, & à flatibus intumentes, interfectæ fuerint, in caput dolores aduehunt, vi ac tenore internorum flatuum, qui immissi dispersique sunt. E

De Significatione sudorum.

FEbrem verò sudoribus dissolutam iri cognoscimus ex eo, quod languor fit vigoris maximi, vt est qui causus nominatur. Biliosus nanque is demum est morbus, qui cum impensius moueri oporteat, rigor efficitur. Et proinde si venter astrictus sit vrinave, proxima subeunte crisi, rigor erit expectandus: Sin amborum fuerit astrictio, nec vllus præstò est vomitus, aut sanguinis eruptio, sudor multus consequatur necesse est, præsertim cum languentes prociderint, accessione incrementum capiente, vt ea de causa magis incalescant: nonnullaque corporis fit calida euaporatio, qualis antea non fuerit iu dudum memoratis. Pulsus ingentes, & sublimes, & celeres, in diductionemque potius properantes, ac velut vndosi: cum arteriæ tunica atra, humidaque apparent. Totius verò corporis extrema superficies perprurifcit, ac remollescit, & quandoque ad horas rufescit. Atque hæc in critica accessione adueniunt, præeunte concoctione. Et si critica die bona existente, salubrium, ac resoluentium sudorum fuerint indicia, non dubium, quin calorem esse expediat mediocriter sudoris solubilem, per vniuersum corpus sibi constare, exinanireque iuxta proportionem, atque habitiorem alacrioremque reddere hominem. At frigidi sudores cum acuta febre erumpentes, mortem subesse minitantur: At cum ardore, morbi longitudinem coarguunt. Si à sudoribus febricitantibus fuerit initium, boni & tertiani, & quintani, & septimani, & nonani, & vndecimani, & quartidecimani, & vigesimiseptimani, & trigesimiquartani, hi nanque sudores morbos iudicant: qui autem ita non sunt, laborem significant, & longitudinem morbi, & subuersionem. Ac vbi est corporis sudor, ibi quoque dicito subesse morbum. Et vbi est corporis frigus; aut calor, ibidem est quoque morbus. Et vbi in toto corpore mutatio, fueritque refrigeratum corpus, aut rursus incaluerit, aut color ex alio alius emerserit, morbi longitudinem pronunciat. Sudor ex somno factus citra manifestam causam, corpus significat cibum assumpsisse plurimum. Quòd si cibi plurimi causa non fuerit, significat egere euacuatione febricitantium corpora. Sudor aduentante febri, nec deficiente febri malum: longum nanque morbum, & humiditatis significat copiam. F G

De Sanguinis detractione ex venis.

Vide in libro De Curandi ratione per sanguinis missionem, ex quo totum ferè hoc caput extractum est.

IN omni die, & noctis hora, vrgente necessitate, sanguinem detrahito, Aduertendo tamen in febricitantibus vigorem cessantem accessionis. In alijs autem: siue ex lippitudine, siue ex alia ratione citra febrim, vbi sanguinis detractione ex vena opus sit, doloris, aut inflammationis considerato magnitudinem: qua enim hora mitigatum dolorem inspexeris, sanguinem de vena mittes. Re nulla vrgente quo minus fiat, satius fuerit matutino tempore de vena sanguinem detrahere: nec statim cum ex somno experrectus, sed posteaquàm ad horam peruigilarit. Ac prius abluere aliquos præstiterit, & alios prius obambulare. In quo autem præoccupata custodiæ causa sanguinem de vena detrahere permittitur, etiam post aliqua consueta exercitia sanguis è vena detrahendus. H

Cæterum languoris magnitudo, & virium robur, atque firmitudo, primæ sunt sanguinis è vena detractionis considerationes. Proinde perspiciendum cuiusmodi ea sit naturalis hominis complexio. Ac atras habentibus venas, & mediocriter tenues, neq; albis, neq; carne molliculis, ad euacuandum minus parcendum est: At contra parcendum, quando sanguinis parum habent, carnemq; dilabilem. Hac de causa, neq; pueris sanguinem ex vena detraxeris ad quartumdecimum vsq; ætatis annum. At in maximis inflammationibus, validissimisq; doloribus nullum noui maius adiumentum, quam ad deficientem vsq; animam euacuare. Aduertenda sanè est diligenter, qualis sit pulsus eleuatio ab eo, qui ipsum attineat suffluente adhuc sanguine: quemadmodum in alijs vnde sanguis detrahitur, siquid agere expediat: ne quid modò lateat deficientis animæ, quod ad interitum aduehat.

A uehat: Quòd si tempus fuerit vernum, locusque natura temperatus, & fuerit natura concinna, detrahito sanguinem. Et impensius, vbi pericula insideant, aut pulmonis, aut anginæ, aut lateris, aut cuiuspiam alterius acuti, ac vehementis morbi, detrahendus, vt dictum est, sanguis, pulsu vsque explorato: omne nanque percussum membrum aduerteris non annorum modo numero, sed etiam corporis habitudine. Formidanda verò frigidis temporibus larga euacuatio, ob consequentem refrigerationem. Neutiquam perscribi potest singulorum hominum definienda euacuationis mensura. Perspexi nanque in nonnullis, nec plusquàm sufficeret, sanguinis libras sex ablatas esse, & confestim extinctam febrem, neque vllam consecutam fuisse virium exinanitionem: Quibusdam verò libram dimidiam citra læsionem: quibus siquis duas modò exhausisset, impensissimè offecisset: vidimus vnam quoque aliquando auferri, & minus, ac profuisse. Reuulsionis gratia, qui in rectum languentium secat venas, confestim perspicuam inspexerit vtilitatem: Si quispiam anularis digiti venam secet, vt nonnulli mediam inter medium, & anularem digitum venam, sinentes sanguinem effluere, quoad spontè cessauerit, lienem iuuari, vt in ancone venam secando inferiorem. satis commodè nanque lieni prodest male habenti sanguinis detractio ex manu sinistra. Atque adeò profectò in pleuriticis in rectum languentis ex vena sanguinis detractio vtilitatem frequenter demonstrat euidentissimam. At ex opposita manu, aut B prorsus obscuram, aut expectabilem. Ingentibus oculorum doloribus succurrit, siue humeralis appellata vena, aut quæ ab ea deuiat in ancone secta, perspicuam confestim afferendo vtilitatem. In latere autem languente, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, ac ventre paraxillæ ad anconem diffractionem peruenientem diductam secare quidem expedit, præcipuè ad emissionem, quæ per fracturam, cui insidet humerali vena discreta pariter auulsa. Tres nimirum hi modi sunt ad anconem sanguiuis detractionis, quæ extra, & intra, & quæ media. Quæ igitur intus, infra collum languentibus vtilis: quæ extra, in facie, aut in capite: at medius locus quandoque quidem ambas habet diductas venas ad partes anteriores manus protensas: deinde hic copulatus quandoque statim in se inuicem existentes ad inflexionem distractionis. Incerta igitur existente sua languentis membri vena, ad mediam aliquam eundum: diductioque potius, quàm in sua, sectio facienda. Est etiam cum distractio infra anconem, quæ in brachio diducenda nihil prohibet, non apparentibus in ancone. Vt autem dicta omnia membra in ancone sanguinis detractionibus adiuuantur, ita in inferioribus his est, vt in poplitibus, & talis. Sunt autem dictorum, quæ ad coxendicem, & vessicam, & vuluam, & renibus alternan- C tes. Ideò in ancone quandoque sanguinis detractionibus obtemperant, cum recens fuerit inflammatio, & sanguinis vis multa. Sin affectio sit, quam propriè phrenitim appellamus, poplitem secare oportet, & in talis venas. Vt in vuluis inflammationes, sectarum in cruribus venarum adiumento, non parum leuantur. Enimuerò euacuationibus ab anconibus siquid sit infestum, & obseruandum frigus expedierit alimentum exhibere mediocre ad tres, aut quatuor modò dieculas.

Cum olim pestilentia ingens Asiam occupasset, qua cadebant innumeri, tum ego secundo die nulla facta remissione, crus scalpendo, ad binas libras sanguinis euacuationem fieri permisi: & perinde deuitaui periculum. Multi quoque alij eo vsi adiumento conseruati sunt, præcipuè qui largè sanguinem euacuarunt. At etiam mediocres capitis aufert dolores, fauciumque inflammationes. At vetustiores tales casus scarificationum sectionibus dissoluimus. Oportet itaque ex atrocibus morbis ad naturalem habitum perducere: neque quicquàm, tam ad concinnam conuersionem agit, quàm ex scarificatione sanguinis euacuatio. Inter indicem verò, & pollicem secta vena, & fluens sanguis, quoad spontè constiterit, vetustum dolorem, præsertim si ei membro insederit, curat. Purgatorum autem, & plus mediocritate euacuatorum, & refrigeratorum, D & resolutorum, & conuulsorum, cessare purgationem expedit, aquamque tepidam exhibendo vomere hortabimur: at præstabit illinere calido oleo manus, & pedes: sistit nihilo minus somnum, & lauacrum. Cæterum non satis purgatis balnea congruentiora sunt, nam noctu purgantur: hos minus pascere conuenit: at tutò purgatis, oua, & alicam, & sorbitiones, & vinum dulce exhibere expedit, quo intestinum purgatione moueatur per * xesmum: conuenit etiam per posteriora lac immittere, cum hircino adipe, dulci vè vino, atque ita suffluentia componere clysteribus admouendo omnifariam purgationem.

Exca. 2. libri septimi Oribasij ad Iulianũ Imperatorem.

* Al. clysmum.

De Adhibenda cautione in sanguinis detractione.

QVi detrahere sanguinem velit, aduertere debet ne stercus multum cohibeatur inter intestina. Proinde molli clystere euacuandus æger, ne venæ ab intestinis venentur, attrahantque putridam quampiam superfluitatum essentiam. Ex præsenti igitur morbo, qui sanguinis detractione egent, quouis tempore è vena sanguinem detrahemus, vigorem, & delirium in febribus

particulariter custodiendo, & accessionem. Si continua sit febris omninò, matutinum tempus accommodatius. Qui verò non præsenti morbo occurrunt, sed cauendi causa sanguinis exquirunt detractionem, his vernum congruit tempus. In ætatibus porrò supra quartum decimum annum detractio facienda, sicut intra annos sexaginta: nisi si qua modò efflagitans nos ingens vrgeat, necessitas. In totumque vires imbecillæ obseruandæ sunt. Nec non sub lingua venas, vt in anginæ morbo, obliquè dissecamus, adstrictionem obseruando: Quemadmodum, & in capite, & in oculis ex morbis vetustis eo modo dispescunt. In pede autem, sicut in ischiadicis: aut ob anum, supra interiorem talum vtiliter secant. Verum per morbos acutos, detrahito ex vena sanguinem, si vehemens appareat ægritudo, & occupati morbo iam puberes sint, roburque eis adsit. Si igitur angina fuerit, delige purgationem, vel siquid fuerit pleuriticum. Quòd si debiliores appareant, si etiam plus sanguinis detraxeris, clysteribus tertio die aluum exhauri: ac si tutus fuerit æger, etiam inedia vtitor. Detrahendus igitur ex vena sanguis brachij dextri vena interiore: iuxtaque habitudinem auferendus sanguis: ætatisque plus minusve considerandum. Eueniunt istorum pluribus talia, rubores faciei, & oculorum vacillatio, diductioque manuum, pandiculatioque, stridores dentium, pulsus, maxillarum contractio, refrigeratioque extremorum, flatuum oblationes per venas: quàm primum propè sanguis de vena detrahendus sublimibus cunctis existentibus mœstis, flatibus, & fluxibus, ad ferendam opem id accommodatius. Ferendum illud perpetuò est ad curam salubrem victum vniuersum, quàm medicina longè præstantius esse.

DE VRI-



DE VRINÆ SIGNIFICATIONE EX HIPPOCRATE.

Georgio Valla Placentino interprete.

CENSVRA.

Nulla hic methodo Hippocratis, & Galeni verba exſcribuntur.

OPtima vrina eſt cum eius alba fuerit hypoſtaſis, quam ſubſtantiam dicere poſſumus, et læuis, et æqualis perpetuò, donec iudicatus fuerit morbus: ſignificat nanque ſecuritatem, nec diuturnam fore ægritudinem. Si verò intermittat, et puram quandoque mingat, quandoque ſubſidat album quoddam, et læue, tum diuturnior efficitur morbus, et minus tutus. Si fuerit vrina ſubrubra, et hypoſtaſis ſubrubra, et leuis, diuturnior hæc, quàm prima, verum multò ſalubrior. Craſſioris autem farinæ ſpecie in vrinis hypoſtaſes, malæ: quibus adhuc peiores ſunt etiam folioſæ: at tenues, et albæ, admodum malæ: quibus improbiores furfuraceæ. Nebulæ ſuſpenſæ, et mobiles in vrinis, albæ quidem bonæ, nigræ verò malæ. Si erit tenuis, et rutila vrina, ægritudinem ſignificat crudam, ac diuturnam: et ſine periculo eſſe non poteſt. Lethalis autem male olens, et aquoſa, et atra, et craſſa. Virilis autem, ſiue muliebris atra vrina, peſſima: infantibus autem, aquoſa. Quibus vrinæ tenues, et crudæ minguntur diuturnæ, ſi alia ſigna tanquam euaſuris adfuerint, hos abſceſſum ad ſepti tranſuerſi regiones infernas expectare oportet. Pinguedines quoque ſupernè innatantes araneoſas licebit improbare: colliquefactionis enim ſignum eſt. Conſiderandæ porrò vrinæ, in quibus ſunt nebulæ, ſurſum ne, an deorſum meent, quoſque colores habeant: deorſum enim labentes cum coloribus iam memoratis, malas eſſe decet arguere. Nec te fallat veſica ipſa ægra, quæ huiuſmodi aliquam reddat vrinam: nec enim totius eſſe corporis ſignum, ſed ipſius per ſeſe. Quibus vrinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non febricitantibus, copia ex his tenuis adueniens prodeſt: præcipuè tales adueniunt, quibus à principio, vel è veſtigio ſtabilitur hypoſtaſis. Quibus vrinæ perturbatæ velut iumentorum, ijs cephalalgiæ, aut adſunt, aut aderunt. Quibus vrinæ perſpicuæ albæ ſunt, improbæ, præcipuè in phreniticis apparentes. Quibus hypochondria ſublata, murmurantia, ilium dolore accedente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant, vel vrinæ proueniat copia: hæc ſanè in febribus. Quibus ſanguis, vel pus mingitur, renum, vel veſicæ exulcerationis eſt argumentum. Quibus in vrina craſſa exiſtente minutæ carunculæ tanquam pili pariter adueniunt, ijs à renibus excernitur. Quibus in vrina craſſa exiſtente furfuracea eminguntur, eorum veſica ſcabieſcit. Quibus ſpontè ſanguis mingentibus exit, eis à renibus ſignificatur venulæ fractura. Quibus in vrinis arenoſa ſubeſt materies, ijs veſica calculeſcit. Si noctu mingatur multum, exiguum excrementum ſignificetur. Quibus blioſæ hypoſtaſes, ſupernè autem tenuitates, celerem ægritudinem ſignificant. Quibus in vrinis inſident bullæ, ex renibus ſignificant ægritudinem, eamque longam fore. Quibus febrium vertigines à principio ſunt, et pulſatus capitis, et vrina tenuis, eis expectanda eſt ad criſes febris acumine augeri: nec mirabor cum caput circumferri videbitur, ſi in amentiam deciderint. Quibus pinguis hypoſtaſis, et accumulata, ijs renum vitia, et acuta ſignificantur. Quibus ex renibus laborantibus prædicta ſigna ſint, laboreſque circa muſculos ſpinales extiterint, ſi in locis ſint exterioribus, abſceſſus, quæ Græci apoſtemata vocant, foris expecta futuros: ſin in locis exterioribus fuerint dolores, abſceſſus in interioribus fore expectato. Si ſanguinem meiat, et grumos, ſtranguriaq; affligatur, dolorque ad perinæum, ac epigaſtrium incidat, ſignificat circa veſicam eſſe ægri-

tudinem. Quibus à principio vrinæ sunt sabulosæ,vel etiam crassæ,purgandi sunt,si cetera cõferre videbuntur. Quibus à principio vrinæ sunt tenues,ijs medicamen ne exhibeas: at,si videbitur,clysteribus vtere,ita nanq;si curentur profuerit. Quod futurum quoq;est, ex vrinis licebit conijcere. Nam si densior,vel pallidior,melior erit vrina:si tenuior,& nigrior,erit deterior: salutẽ nanq;pronunciat.Hinc Hippocratis locũ Galenus hoc modo interpretatur.Manifestò nunc crassiores tenuibus comparans dixit: nõ naturalibus autem tenues,& nigras,pessimas ad solas tenues effectas,minimè concoctam significans ægritudinem : integrè nanq; tenuis aquosa est, & perinde etiam alba. Quòd si mutationes habeat tempus significat:& necesse morbum commutari ad inæqualitatem in deteriorem, & meliorem. Ex febribus inquit porrò Hippocrates præcipuè morbis vrinarum significatio colligitur vtilissima. Sed quoniam omne contra naturam ab eo, quod est naturale inuenitur, à naturalibus sumamus principium. Vrina igitur in sanitate, & habitu bono constitutis hominibus, optima est, quæ subrutila, aut subflaua,crassitudine mediocris, quæq; colorem non mutat,cumq; emicta fuerit, læuem, & albam, & æqualem perpetuò seruat hypostasim, iuxta bibentis rationem. In fœminis naturalis vrina colore albior fit, quàm in viris, ferè necesse est,maioremq; habeat hypostasim. At infantium crassa est hypostasis propter puerorum voracitatem, inordinatumq; & intempestiuum motum. Læuem inquit Galenus hypostasim vocat Hippocrates, continuam, & indiuulsam significare volens, læue si quidem opponitur aspero: æqualem verò,vt in totum semper similem mingat: nam quæ manet concocta, neque deinde inconcocta, non vtique hypostasim, vel profusionem totam habet inæqualem. Si quæramus igitur in naturali vrina colorem, vel profusionis constitutionem, & quæ à profusione inferuntur, vt nebulam, subnebulam suspensam, & in fundo hypostasim, non dubium quin ad hæc conuersa vrina inconcoctionem indicet in venis esse. ‖ Optima quidem, inquit Hippocrates, vrina est in ægrotantibus, quæ simillima sanorum vrinæ, subuiridis, vel subflaua, & albam, & læuem, & æqualem habens hypostasim. At deterior, eleuationem habens albam, & læuem, & æqualem. Est porrò inconcoctior, quæ nebulam habet, quæque est subternubilata. In qua enim flatus est in profundo crassus, & inconcoctus, si exiguus quidem sit extrudit reliquam materiam, vt ad fundum vasis deferatur : ipsamque dispescendo,dirimendoque vniri non permittit. Quòd si redundet inconcoctus in fundo flatus, attollit ad profusionis medium hypostasim, facitque eam sublimitatem appellatam. Quòd si flatus impendio plus fuerit inconcoctus, ad extremum profusionis agit hypostasim : quæ nebula nominatur, aut subnebula. Quanto igitur potuerit flatus distribuere, nec sustollere hypostasim,tanto inconcoctiorem esse vrinam arbitrator. Quòd neque hypostasim, neque sublationem, neque subnebulam, neque nebulam vrina habuerit, sciendum est morbum facientes humores naturam concoxisse. Quòd si quandoque quidem habet hypostasim, vel sublationem, vel subnebulam, vel nebulam, quandoque autem non, pugnam naturæ ostendit cum ægritudine. In puris nanque tertianis, & quotidianis nebula solum, vel sublatio, sæpenumero ad morbi solutionem sufficit: quandoque verò bene coloratam duntaxat esse vrinam. Plerunque etiam color albus eius, quod intus apparet illatum in profusione, fallit ignaros, quòd hypostasim vtilem, quæ non sit, esse opinentur : euenit siquidem, vt crudus humor, & albus cum vrina excretus subsidat, præbeatque videndam vtilem hypostasim. Quandoque etiam iecore, aut renibus languentibus pus cum vrina excernitur, & subsidendo fallit etiam minus acutum artificem: sed prius definiendum excutiendumque est, laguere hominem, aut ex renibus, aut ex iecinore, aliove membro, vnde per vrinam purgari consueuit: deinde etiam grauiter olens puris particeps inuenitur. At crudus humor per vtiles hypostases distinguitur ab inæquali substantia eius quod subsidet: neque enim id sibi continuum manet, sed in minutas partes dispescitur tanquam arenulas: neque omninò læue est, sicut vera est hypostasis. Subinde vtilium vrinarum primum quidem apparet nebula: deinde succedens sublationem facit : postremò residens in fundo vasis hypostasim facit, cum perfectè id concoctum fuerit. Verum in crudis humoribus statim ab initio in vasis fundo substernitur vis multa, quòd non sit vtilis, sed mala tota profusio : deinde pedetentim concocta, & attenuata ad medium sustollitur profusionis, facitque sublationem. Cum verò attenuatior, ac concoctior euaserit, subsidet in profusione,& nebulam facit, planèq; ignaros fallit, vt existiment in deterius lapsam esse valetudinem. Si fuerit vrina magis biliosa inquit Agrius Hippocratis interpres, & hypostasis similis, debes euacuare, siue per vrinas, siue purgamine. Si biliosus fuerit color, hypostasis autem alba, erit bilis cum pituita, vtrunq; euacuato. Si color albicans,& hypostasis rufa, seu manifestò,seu obscurè,vel plus fuerit, si potentia valida,firmèq;sint vires,mitte sanguinem ex vena : sin imbecillis sit, medicamen adhibe, aut ei rei accommodatum adhibe cibum.

In prognosticis com. 2. t. 29. 4. 200. b

E F G H

GALENO

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE SIMPLICIBVS MEDICAMINIBVS AD PATERNIANVM.

CENSVRA.

Liber cum multis rationibus, tum ea maximè omittendus, quòd hæc doctrina in proprijs Galeni libris verior, & clarior habetur.

PRÆFATIO.

B

CVm mihi proposuissem, charissime Paterniane, omnia Sinigmata, tam metallica, quã aromatica, & omnẽ herbationẽ describere, optimũ duxi, quia studiosissimũ, & peritissimũ esse te probaui. Itaq; accipe, tibi exemplum voluntatis, & ingenij offero. Igitur frater solicitè exquire tota tua peritia hanc scripturam: ne autem calumniareris prospexi. Et nequis dum, aut herbulam, aut aliquam aliam speciem', siue aromaticam, siue metallicam requirit, diutius erraret, & totum volumen euolueret, ordine primarum literarum a b c d &c. agam omnia sinigmata nominare: quæ in simplario tractantur, & in vsum medicinæ cadunt. Incipiemus igitur ab a. & sic deinceps ad extremam literam perueniemus.

De Aere vsto.

Aes vstum fit maximè de clauis cupreis vetustis, qui in olla fictili cruda missi, in furno incenduntur, aspersi sulphure, vel sale, vel vtroq;, vel alumine, & coquuntur, Bonum autem æs, quod est optimè vstum, vtpotè rubricæ colorem faciet ad ipsa capitula in se, quod enim est fruitius, est combustum. Est ergo virtus, & efficacia æris vsti similis squamæ, sed tamen fortior est.

C

De Acacia.

Acacia fructus est arboris spinosæ, quæ maximè in Ægypto nascitur. Hic igitur fructus velut oliua exprimitur, & succus illius in Sole siccatur, & in glebam redigitur. Erit ergo optima acacia, quæ est penitus leuis, leuiter subrubra, suauitate odoris sui subacidas transit, & gustu valdè styptica: hæc enim maximè de immaturo fructu premitur: nam nigra de maturo fructu premitur. Omnis autem acacia viscidè stringere potest.

De Aerugine, vel vitreolo.

Ærugo circa aliqua metalla in quibusdam pelagis lente, & veluti stillicidiũ manare perhibetur. Verum, & conficitur hac ratione. Granula interiora vuæ, quæ quasi sunt, quæq; grȩcè tritapta dicimus, valdè substruuntur in vase aperto: & asperguntur miua: & aceto: deinde superponitur lamina ærea, & lata: & iterũ operitur eisdem tritaptis similiter aspersis: & lamina alia superponitur, & hoc vlterius fit quandiu vas capit: deinde oppilatur diligenter, ne aliquod habeat aspiramentum. Et sic die septimo aperitur, & prolatis laminis, ærugo quam traxerint, leuiter abraditur: & rursus intinguntur, & hoc fit vsq; quo totæ consumantur. Alij super acetum acerrimũ has ipsas laminas suspendunt, & diebus decem relinquunt: deinde perferunt, & æruginem quantam inueniunt abradunt. Alij massulas æris ligant, & eis quasi scobis ligamenta decidunt in acetoq; mittunt: & quotidie bis, aut ter commouent, vsq; quo ærugo euadat. Est ergo optima ærugo, quæ est leuis, & tactu nullam asperitudinem habet. Vires autem habet quasi æris vsti, vel lapidis, & maximè acutiores.

D

De Ammoniaco.

Ammoniacum est quasi lachryma herbæ, quæ græcè nartex, idest ferula appellatur, similis altit, idest assæ, sed viscosior, & folijs veluti pinguioribus: quæ contrita, est glutinosa quasi glutẽ. Nascitur autem in terris Ammonis quondam regis in vltima Cyrene. Colligitur autem ammoniacũ sic: Maximis æstatibus huius herbæ radix, & thyrsus inciditur, & sic lachrymam fundit: & postea in terra colligitur: vnde & sordem capit. Verum est optimum ammoniacum, quod est mundissimum, & recentissimum, & colore candidum, & quasi pingue, vt thus. Et, si frangatur, spissum, & splendidum apparet: odore subsimile castorio. Potest igitur efficaciter remollire, & relaxare.

De Aloe.

Aloe succus est herbæ, quæ est similis scillæ, cuius radice incisa hic ipse promanat succus, & colligitur: vel tota herba contusa premitur, & siccatur. Aliqui enim dicunt de petris eam collectam in Iudæa, & Asia, atq; in India. Verum optimam iudicamus, quæ est fragilis, gleba munda, pinguis,

ſplendida, ſubruſa, & dum aliter facile exhumidatur odore, ſubuiſcoſa, & guſtu amariſſima. Effectũ autem duplicem habet. Si enim bibatur, & deglutiatur, ventrẽ ſoluit, & purgat putredinẽ, & choleram, & phlegma deducit: cum oxymelite datũ drach. ij. ſtomachicis, & hepaticis magnũ adiutorium eſt. Alij poſt cęnam bina, vel trina grana ſicut ciceris magnitudine deuorant, quoniam corpus procurat, & eſcas non corrumpit: & ſi ſitis fuerit, extinguitur, quãdo triueris cũ ſucco caulium, & feceris ad ciceris magnitudinem. Alij miſcent colocynthidos interiora, & ſcammoniam, & dant ad typos, vel ad varias infirmitates. Si verò corpus extrinſecus illiniatur, efficaciter ſtringit. E

De amylo.

Amylum omnibus notum eſt: eſt enim quaſi medulla frumenti, quod infunditur in ſportellam, & cum preſſura colatur. Cuius eſt optimum quidem, recentiſſimum, & candidum, & leue, & ſine vllo acrore, vel lutoſo aliquo, aut inquinoſo odore. Poteſt autem leniter ſtringere: propter quod collyrijs ad lachrymam facientibus miſcetur: & ad profluuium ventris prodeſſe comprobatur.

De alumine.

Alumen dicitur rotundum, & ſciſſum, & liquidum. Inuenitur autem omne alumen in inſula, quæ Melos dicitur, ſed & in Ægypto, & in Macedonia, & pluribus locis. Verum eſt optimum ſciſſum alumen, quod græcè ſchiſton dicitur, quiq; illius rotundi veluti flos eſt. Hoc igitur ſimile eſt albis capillis vexatis, & quodam modo carminatis. Liquidum deinde, quod eſt leue, perlucidum, & aliquid in ſummo in modum floris quaſi lactis habet, quod ipſum probamus ſiccum ad dulcorem. Syncerum autem ſi ſit, non inficitur ab illo. Rotundum eo, ꝙ eſt ſubalbidum, & aliquo pallore velut pingue natum, fragile, mundum: & colorem mutat aſperſo ſucco quem diximus. Poteſt autem omne alumen vehementer ſtringere. F

De auripigmento, & pſilotro.

Auripigmentum, quod aliqui arſenicum dicunt, naturale eſt. Intrinſecum colorem habet aureum: quod comminutum in laminas tenues comminutas funditur, quod in modum auri refulget. Inuenitur in montibus Aſiæ, & Armeniæ, Ponticæ, & Cappadociæ. Verum eſt quod de Amiſta, & Diſponto affertur: hoc enim laminas habet latiores: & optimum eſt, & ſynceriſſimum, & aurigeneo colore limpidiſſimum. Vires quoque habet ſicut ignis, quòd vrere poſſit, & alienationes conſumere. Si cum calce viua mixtum fuerit, & corpori illinitum, pilos tollit. Vnde græcè hæc ipſa mixtura pſilotrum dicitur, latinè acilea nuncupatur.

De aphronitro.

Aphronitrum optimum eſt, quod eſt leuiſſimum, candidiſſimum, latum, & fragile. Poteſt enim, & calefacere, & cum aliqua mordacitate relaxare, & omnes ſordes de corpore abſtergere. G

De aloſardio.

Aloſardium eſt veluti pinguamen, quod aquis ſupernatat, ſtantibus prout ſtant alia, colore croceato. Cuius optimum eſt, quod nullo fallimine colligitur: hoc enim coloratiſſimum eſt, & cum aliqua pinguedine, aquoſum, & penè putridum. Poteſt igitur acriter, & incidere, & calefacere, & quaſi ſal aliena conſumere. Item collyria, & malagmata colorare.

De alcimonio.

Alcimonium ſpecies habet duas: videtur autem ſiccum, & liquidum. Aliqui aiunt vtrunque lachrymam eſſe arboris, qui in Iudæa, & alijs locis naſcitur. Alij quidem certius veluti pinguamen ſtagnorum eſſe dicunt, valdè glutinoſum, et in ſe cohærens, et aquis paluſtribus ſupernatare: hoc igitur in ſcaphulis puſillis attrahi, et imponi, et impletis ſcaphis non aliter præcidi: et ſic in terra expoſitum ſiccari: & hoc ipſum maximè in Iudæa, & alijs locis fieri: Liquidum autem, quod in Babylone, & Iacintho colligitur circa quoſdam lacus. Eſt igitur ſiccum aſphaltum, quod eſt optimum, frigidiſſimum, & colore ruſo veluti purpura ſplendens: quod autem nigreſcit, pice adulteratur liquida: deinde quod eſt lucidum, & glutinoſum, vtrunque odore grauiſſimo. Vires autem habet viſcidas, & efficaciter relaxantes. H

De aphroſelino.

Aphroſelinum in Ægypto tantummodo inuenitur: quod ita creatur: Ros cęleſtis poſitus ad Lunæ claritatem, in ſpecie lapidis, quem ſpecularem vocamus, coagulatus ſtringitur: vnde & nomen ſumpſiſſe videtur. Cuius eligimus, quod eſt colore cæruleo, & lucido. Poteſt autem omnia vitia capitis potatum emendare: & cephalalgicis, & epilepticis vtiliter prodeſſe.

De argemone, & eupatorio.

Argemone herba eſt pluribus nota, cuius vires faciunt contra venena ad diuerſas compoſitiones. Huius igitur radicem Græci eupatorium dicunt, & eſt diuretica valdè.

De apio.

Apium herba eſt, quæ in hortis naſcitur, omnibus nota: & cuius ſemen facilè nouerunt, magis tamen ad medicinam aptum eſt. Mittitur autem in purgatorijs, & in antidotis. Eſt autem viribus acrius, et excalfactorium, et diureticum certum.

De aniſo.

Aniſum optimum eſt Creticum, deinde Ægyptium. Gallicum inertiſſimum, veruntamẽ habet

vires

A vires relaxantes, & excalfactorias,& diureticas,& ad vſum idoneas. Et ſemen eius ſimile cicutæ. De nutrientibus, ſi bibatur, lac prouocat, & auget,odore eius ſuaui.

De agarico.

Agaricum ab arboribus excreſcit, prout tubera, vel boleti:& eſt fractu leue, & quaſi vanum: eſt pallidum valde,& aſpectu ſubrubrum, penitus ſubalbidum, non diſſimile furfuri: guſtu initio videtur dulce,ſed ex lento euadit amariſſimum. Quod autem eſt optimum, in Ponto maximè inuenitur: quod autem in alijs locis naſcitur, multum eſt ineptius. Vires autem habet acriter relaxantes: & venenoſis morſibus, & potibus reſiſtentes. Sic & ventrem purgat aliquatenus: & choleram, & phlegma deponit. Ideo nec dolorem, nec vomitum facit.

De abſynthio.

Abſynthium omnibus notum eſt: & Santonicum,tam Gallicum,& marinum,quàm Pōticum, quod ipſum ex omnibus notum eſt. Hoc.n. & in ſuccum redigitur contuſa tota herba: & ſuccus eius expreſſus ſiccatur, vel in aqua vſq; ad tertias decoquitur: & ſic ipſa aqua recocta in mellis redigitur ſpiſſitudinem. Vſus quoq;, & vires abſynthij,& ꝙ lumbricos,expelli,nemo ignorat.

De Amurca,vel fæce olei.

B Amurca fæx eſt olei quando premitur: nigra & aquoſa: quæ coqui ſolet in mellis ſpiſſitudinem. Cuius eſt optima quæ de recenti coquitur: & ſic venuſtatem accipit. Vires habet ſtypticas, valde propinquas ei, quod in emplaſtris mittitur, & in alijs multis compoſitionibus.

De ariſtolochia.

Ariſtolochia eſt rotunda. Et hoc ipſum quod non eſt vetuſtum, & graue, ſiccum, & quodammodo ſpiſſum,& guſtu amarum,in emplaſtris mittitur, & caua vulnera comprehendit, & replet. Ad viperarum morſus,& ad alia venena intrinſecus facit.

De aconito.

Aconitū herbula eſt, quæ folia habet à ſua radice duo, vel tria ſimilia cucumeri, & thyrſulum non altū,radicē oblōgā,& ad vnum magis tenuiorem,& minutiorē, ſpeciē, & colores ad ſimilitudinē ſcorpionis puſilli ſine pedibus. Vires aūt habet quaſi thapſia. Et valde venenoſa eſſe dicitur.

De artemiſia.

Artemiſia herba eſt ſubſimilis abſynthio,ſed ꝑ oīa vaſtior.i.folijs latior,ramis altior, & fortior ſed aſpectu & colore humidis.Pōt autē relaxare,mēſtrua,& vrinā prouocare,& partum expellere.

De aſparago.

C Aſparagus,& ſemen,& radix eius vrinam prouocat. Poteſt duritiem relaxare. Vires habet aliquatenus calefactorias, & diureticas.

De amygdala.

Amygdala eſt,& ſuauis,& amara: & vtraq; viribus ſtyptica. Magis tamen ſunt in vſu medicinæ, & aptiores amaræ, eo quòd ſubtiles magis.

De anagallide.

Anagallis eſt herba, quæ naſcitur in locis humidis. Et ipſa ſpecies habet duas, etenim vna cæruleo flore,altera quaſi roſeo, verum vtræq; ſunt in reliquo ſimiles. Sunt autem thyrſulo humili, folijs mollibus, & puſillis, & quaſi rotundis, habentes circa ramulos ſuos radiculas minutas, & ſubdulces,viribus ſtringentes.Efficacior quidem eſt illa cærulea, quæ in emplaſtris mittitur. Et ſuccus illarum cum melle Attico ad oculorum facit claritatem.

De ami.

Ami ſemen eſt Æthiopicum, cymino minutius quidem, & exalbius, & quodammodo ſpiſſum. Cuius optimum eſt quod eſt recens, & non furfuroſum. Vires habet acres, & excalfactorias, & relaxantes: vnde prorſus inflationem ſedat, & vrinam, & menſtrua prouocat.

D *De ardacha.*

Ardacha naſcitur in Gallia,locis humidis, circa calamos, quibus adhæret: & eſt ſpuma,quæ eſt in ſpecie ſpongiæ, conſimilis halcyonio, ſed aſperior, et ſiccior, et leuis valde. Vires habet acres, et in modum ignis excalfacientes. Et ſi corpus de ea fricemus, cum magno calore punctionis denſat, & anathema facit.

De amomo.

Amomum genus eſt herbæ odoratiſſimæ,quæ ramulos habet duros, et ſiccos, virgulis aſſimiles,colore ſubrufo, circaq; folia habet iuncta, et copioſa, et in ſpeciem racemorum implicata: flos eius,quaſi violæ, tota guſtu acriter excalfaciens.Cuius etiā optimum dicitur Armenium:ſequitur Ponticum,quod ipſum aſperius eſt, durius: nam de Media, omnium eſt inertiſſimum, eo ꝙ locis humidis naſcatur. Vires autem habet omne amomum calefacientes,et ſiccantes. Eligere tñ debemus, quod ab vna radicula omnes ſuos ramulos excreſcentes, et integros habet folijs, & floribus, qualiter diximus. Item reprobare debemus, quod gummi conglutinatur coniunctum cum amomo, aut amomide herba,quæ eſt aſſimilis,ſed caret odore, et flores habet origano ſimiles.

De aſaro, ideſt bacchare.

Aſarum radicula eſt minuta, et nodoſa, et tranſuerſa, ſuauiter olens: quæ et in Gallia, et in

Phrygia inuenitur. Verum optimum Asarum Ponticum, & huius quod est recentissimum. Vires E autem habet excalfacientes, & cum acrimonia relaxantes. Vnde & vrinam, & menstrua prouocat: & totum corpus calefacit, cum oleo, & vino iunctum, atque læuigatum.

De acoro.

Acorus herba est, quę & thyrsum emittit, & folia iridi similia, lata, & oblonga, & exalbida, & in summo extensa, & acuta, quasi gladius. Florem aureũ habet, radicẽ quoq; implicatam, & nigriorẽ, quam iris habet, nodosam, & gustu acrem, & aliquatenus ad odoratũ. Semen plenũ, spissum, integrum, & ipsum odore suaui perstringitur, quo & meu: & per omnia est efficacius, & magis excalfacit. Et intra splenẽ videtur consumere potũ. Et succus radicis illius claritatem oculis facit mirificè.

De auena.

Auena crescit in segetibus: & est tota similis folijs, & culmo frumento: sed fructu differt. Hæc igitur vires habet efficaciter relaxantes, & ad omnem tumorem facientes.

De portulaca.

Portulaca omnibus nota est. Ea viscidè stringit: propriè tamen, masticata dentium offensam, quæ ab immaturis fit, quàm græcè hæmodiam dicimus, sanat.

De asphodelo. F

Albucus, qui dicitur asphodelus, nascitur in molli terra: & habet folia similia porrò capitato, & circa terram diffusa: thyrsum lenem, rotundum, & oblongum: in summo ramulos excrescentes, habentes florem exalbidum, fructiculum nigrum: radices quoque oblongas, & rotundas, quæ sunt potentiores: Combustæ enim, & in cinerem redactæ alopeciam emendant, & albidas maculas.

Item coctæ aqua ipsa bibita renibus dolentibus prodest. Vrinam & menstrua prouocat: & ad tussim veterem facit: nam tunsa, & imposita duritiem emollit.

De abrotano.

Abrotanum omnibus notum est, & amaritudine, & acrimonia sua. Similiter, vt absynthium proficit: sic lumbricos expellit.

De anetho.

Anethum vires habet acres, & excalfactorias, & diureticas, aptas, & idoneas rursus ad infrigidationes omnes intestinorum.

De gramine, quæ dicitur agrostis.

Agrostis herba est, quæ in campis nascitur: & habet folia quasi auena pusilla, & veluti vinculis in terra repentia, nodosa, radiculas quoque longas spissas nodosas, quæ faucium vulnera glutinat: G potata vrinam prouocat. Canes etiam quando volunt purgari, hanc herbam manducant.

De armeonio.

Armeonium, vel minium optimum dicimus, quod est leue, æquale, cæruleum, fragile, sine lapillis. Vires habet chrysocollæ, & tamen inferiores. Proprietate genas siccat, & nutrit palpebras.

De halosachne.

Halosachne est veluti spuma maris, & quæ in petris insidet, & remanet. Vires habet quasi sal, & omne nitrum.

DE BDELLIO.

BDellium lachryma est arboris, quæ in Arabia nascitur, quod in modum resinæ manat. Optimum est, quod perlucet cum aliqua pinguedine, prout chrysocolla, & gustu est amarum, mundum, & nihil in se sordidum, aut alienum habet, molle, & ab igne odorem suauem emittit. Potest tamen penitus, & in instanti excalfacere, durities neruorum emollire, & stricturas relaxare, & ea, quæ sine collectione habet euaporare. Sed & adulteratur gummi ipsius: quod gustu, & sapore deprehendimus, amittit enim suam mordicationem.

De balaustio. H

Balaustium flos est syluatici mali granati: cuius floris aliquæ sunt species. Inuenitur autem, & album, & purpureum, & simile rosæ. Et quidem ipsum vires easdem cytinis habet.

De butyro.

Butyrũ fit ex lacte bobulo, & ouillo. Est autẽ optimũ ouillũ, quod colore subrufo, & amplius est pingue: quod ita conficitur. Emittitur enim in capillã longã: & cũ virga, quę habet in capite rotulã, quę intra cupam capere possit, agitatur diutissimè hoc ipsum lac: & fit, vt quod est illius pinguissimũ supernatet: quod colligitur, & in vasculo reponitur. Optimum est ergo butyrum, quod est pinguissimum, & ex ouillo lacte æstate factum. Vires autem habet leuiter relaxantes: vnde ad vuluæ dolores, & tumores, & loca neruosa, & delicata, & siccitatem pulmonis, propriè videtur facere.

De batrachio.

Batrachium herba est in modum cicutæ, similis coriandro, vel apio, arescens veluti ferula: & in summo florem habet aureum, & splendidum valdè: & radices subalbidas, & longas. Nascitur in locis humidis. Vires habet causticas, et exulcerantes.

De bryonia.

Bryonia, herbæ radix est plerunque habens vastitudinem rapæ, et longitudinem pastinacæ.

Viribus

A Viribus acris,& calefactoria propter quod oleum,in quo est cocta,ad acopa,& malagamata facit, naturaliter nascens in plurimis locis.

De Bulbo erratico.

Bulbi erratici flos est rufus,& odoratus. Cuius est optimus,qui longitudinem, & æqualem habet vastitudinem,& nimiam vastitudinem,in summo velut apicem abijcientem,recens, & aspectu prout succinum perlucens,& ad tactum non humidus,& ad gustum linguam submordens, & saliuam diu,multumq; inficiens: huiusmodi erit optimus, licet cornetum, licet sium, vel ægæum, vel selgium,vel syriacum,& cyrenaicum,& centuripinum,siculumq; appellemus, vel siquid est aliud, a suo tractu taliter cognominatur. Vires autem habet omne crocum leuiter stypticantes: mitigat enim omnes dolores commixtum collyrijs,antidotis:& alijs quampluribus compositionibus. Verum adulteratur oleo rosaceo perunctum: atque de fructu, læuigata cum ea spuma argenti, aut molybdæna,aut lapide sparto: sed dignoscitur,aliquid enim tactu bulluastrum inuenitur: odor situosus, & terrenus: & de fructu austerus occurrit: & est enti simus.

DE CADMIA.

Cadmia fit in metallis vbi æs, cuprum,& argentū,coquitur:& cōflatur,qn̄ prima terrea pressa B sunt. Nā quod est terreū,coctura ipsa separat,&quasi fuligo lateribus,& cameris ex ipsa plenitate furnorum agglutinatur, & sic tp̄e crassatum, & in speciem lati lapidis induratum auellitur. Est ergo optima cadmia,& quasi prima,quam Græci botrytin appellant: quæ extrinsecus, quasi racemulos habet,& intrinsecus subuiridicat. Secunda,quā onychitem appellamus. Tertia ostracitis,quæ est tenuissima,& aspectu testæ assimilis. Oīs tn̄ cadmia styptica est, & vehementer stringere potest:propter quod collyrijs miscetur, & vulnera sordida expurgat, & ad cicatricē ꝑducit.

De Cerusa.

Cerusa sic fit: Acetum acerrimū funditur in amphoram,vt faciat quasi dimidiam:deinde plumbum dilatatum, & extenuatum super acetū suspenditur: & sic ipsa vi aceti remissain soluto plumbo in amphora, veluti fæx subdet: quam fæcem de limpidato aceto læuigamus, & in Sole siccatam terimus,& ex aqua tandiu lauamus vt nihil habeat asperum, & læuigatam aquam in Sole siccamus. Cuius est optima,quæ est candidissima: & non grauissima: & quæ lingua non denigratur. Vires autem habet stypticas: sed ex aqua, & vino potata, venenosa esse dicitur.

De Chitran.

Chitran lacticinum est q̄ plurimarū arborum:oībus notum est. Cuius quasi optimū eligimus, C quod est candidum,& mundum,& glutinosum. Præstat aūt,quod,& dragantum facere dicimus.

De Chalcitide.

Chalcitis gleba est naturalis, quæ est in Cypro insula: quæ in metallis inuenitur colore subaureo,intus venas habens diffusas prout alumen scissum, & in modum stellarum fulgentes. Cuius est optima, quæ recentissima, & mundissima, & æqualiter fragilis. Potest igitur sine mora vehementer stringere: vnde ad profluuium sanguinis,humoris,& ventris,habetur vtilissima.

De Como.

Comum herba est omnibus nota, cuius semen est simillimum aniso, & ad vsum medicinalem colligitur. Refrigerat autem,& stringit. Sed,& succus illius expressus seruatur,nam, & ipsum eadem præstat. Verum optimum comum habetur Creticum.

De Castorio.

Castorium animalculum quadrupes:& qui Castor appellatur, testiculus eius est: quod partim in aqua,partim in terra viuit,& circa aliqua flumina capitur. Verum optimum castorium est ponticum:hoc enim plenissimum inuenitur,& cohærentibus suis testiculis positum, siccum colore cereo, odore grauissimo. Potest igitur firmiter excalefacere, & relaxare, & sic elimare longinqua D vitia neruorum, quæ nimijs doloribus contrahuntur.

De Chalcantho.

Chalcanthum in metallis inuenit̄. Cuius,est,quod naturaliter fodit̄. Cuius quoq; optimū dicimus,quod est colore cœruleo potius,q̄ pallido. Et aliud,quod ex hoc quidē fit. Admixta .n. aqua copiosa coquit̄ in plūbeo vase satis amplo: & sic ex partibus copiosis instanter cōpositis veluti laminæ insequunt̄: post quod ipsum chalcanthū in glebulas dispartiū spartitoris agglutinat. Verum est optimum, quod est colore prout diximus cæruleo graue,mundū, perlucidum, & viscidè stringere potest. *Item de Chalcantho.*

Chalcanthum in metallis fit. Quando enim æs remissum est, purificatur, aqua frigida aspergitur subito, aut in fimo conficitur. Ipsum flos est in specie milij: & optimum est,quod est rotundum,graue,& aliquatenus splendidum,siccum, fragile si læuigetur. Adulterat̄ tamen scobe æris, quæ frangitur. Verumenimuero æris flos vires habet viscidas, et stringentes: sic enim cicatrices deducit, & factas in gulis extenuat.

De Crocomagmate.

Crocomagma fit expressis aromaticis crocini vnguenti: & est quasi gleba lata,& oblonga. Cuius optimum dicimus,quod croci habet colorē, & similiter redolet, vt myrrha, & gustu linguam submor-

submordet, dentes quoque, et saliuam, et manus inficit, graue, et minimè asclosum. Vires quoque, & ipsum croco repræsentat, id est stypticas: nam & hoc stringit. Plures autem in compositione propter precij distantiam pro crocomagmate mittunt crocum. E

De Cucurbita syluestri.

Cucurbita syluastica nascitur maximè in Ægypto, magnitudine similis infantili pilæ, gustu amarissima, nota quàm pluribus. Hæc igitur amaritudine, & acrimonia sua viscidè, & cum vexatione totum corpus commouet, sic & ventrem purgat, & in antidotis commiscetur.

De Centaurea.

Centaurea herba est origano assimilis, aliqua maior, & aliqua minor: verum folia habet magis oblonga, quàm rotunda, incisa quasi ferula: ramulos ab ipsa radice plures, & longos, in quibus summus flos illius est purpuratus. Vires quoque habet cum aliqua exasperatione laxantes: vnde totum ventrem purgat, & nigram bilem prouocat, & menstrua amouet, & partum expellit. Radix autem eius est vasta, ardens velut ignis, mollis, fragilis, succosa, acris cum magna amaritudine. Cuius succus est colore subrufo, & facit suspiriosis, & tussientibus.

De Chelidonia.

Chelidonia herba est omnibus nota: Quæ succum quasi croceum emittit: qui in icteritijs citrinis, et in nigris bibitur: et collyrijs mixta ad caliginem oculorum facit. F

De Cedro.

Cedrum lachryma est arboris eiusdem nominis, solidum, viscidum quoque, et ipsum efficaciter, et omni vexatione refrigerat, et stringit, propter quod maximè causticis admiscetur.

De Cinadar.

Cinadar nō est sanguis draconis, quod aliqui putāt, sed fit de lapide, qui dicitur argyritis arena. Et est optimū, quod in Hispania fit: hoc enim splendidissimum est, et coloratissimū est colore sanguineo, veluti coccineo. Potest igit leniter stringere, quapropter quidē collyrijs additur: sed et coloris gratia: inficit enim, et colorat adhuc magis, q̄ hęmatites. Aliqui dn̄t ipsū esse miniū cinnabar.

De Cera.

Cera omnibus locis inuenitur: Sed optimam dicimus, quæ aliquatenus pinguis est, munda, et odore suaui, et quasi melleo. Verum omnis cera remollit, et laxat duritiès, propter quod in emplastris, et acopis, et malagmatibus mittitur.

De Careo.

Careū est semen omnibus notū. Cuius et vsus, et efficacia ferè talis est, qualis, et apij: hoc tn̄ aliquatenus virosius videtur esse, et magis ad compositionem idoneū: verū in antidotis, et in purgatorijs mittitur. G

De Cypero.

Cyperus radiculæ sunt pusillæ, non dissimiles oblongis oliuis. Quarum eligimus, quæ sunt grauiores, et splendidiores, sed et duriores, et veluti lanuginē habentes ad similitudinem spicæ, et ipsæ colore fusciores, redolentes suauiter, et gustu acres, et subamaræ. Viribus excalfacientes: et aliquatenus stringentes.

De Cocco Cnidio.

Coccus cnidius fructus est herbæ, quæ in montosis crescit. Autumno colligitur, et in Sole siccatur. Duos habet veluti cortices, vnum extrinsecus rubrum: alium intra se, quasi nucleum album habentem. Verum purgat vehementer: et nimio suo calore prout ignis excalfacit.

De Cyclamino.

Cyclaminos herba est, quæ radicem habet nigro cortice, clausam in speciem rapæ, et thyrsulum pusillum: circa quam folia similia hederæ, sed nigriora, tria, vel quatuor: et flosculum roseū in specie. Hæc igitur radix, quo tempore tota herba florescit, conciditur, et in pila tunditur: et sic in pressorio succus eius exprimitur: et in patella fictili siccatur, vel etiam coquitur, vsque dum mellis habeat spissitudinem. Vires autem habet acres, et excalfactorias: vnde et ventrem purgat. Hic ipse succus potatus, et commixtus cum melle, aut cum lacte, aut aceto, per nares infusus, caput purgat: et suffusiones super oculos inunctus dissipat. H

De Costo.

Costum radiculæ sunt non ignotæ, et plenulæ, et spissæ, et siccæ, non vermiculosæ. Quod ducimus ex Creta, eo quòd sit recens: tale est enim optimum costum. Sed et gustu submordet, et excalfacit. Hæc omnia in se habet, quod ab Ægypto affertur: sequens est Arabicum: hoc enim leuius quidem, et odore suauius: deinde Indicum, quod est vastum, et nigrum, et leue, prout ferula: infirmius Syrium est: strictum est enim, colore buxeo, et graue valdè, et odore graui. Verum omne costum vires habet acriter stringentes, et excalfacientes.

De Cantharidibus.

Cantharides animalcula sunt: Quorū sunt efficacissimæ, quæ in spicis frumenti adhuc florescentis inueniuntur, virides, et quasi districtæ circa papillas suas, violaceo colore, oblongæ, et vastæ: incertiores enim sunt, et minores, et latiores, quæ circa rosas colliguntur: et adhuc infirmiores quoq;, vt colore sunt. Hæc enim animalia momento à vapore aceti suffocantur, et in vas non picatum reponuntur: Faciunt enim ad aliquas antidotos, et ad aliqua caustica: sed venenosa esse dicuntur.

A *De Chrysocolla.*

Chrysocolla est quasi puluis viridis valde: Cuius optimam dicimus de Armenia: est enim leuis,& sine vlla aredine, & omnium viridissima: sequens est Macedonica: postq; Cypria, ærugini similis. Verum omnis chrysocolla vires habet acriter stypticas. Vnde & collyrijs ad lachrymam facientibus miscetur: & in cerotis posita carnes luxuriantes stringit.

De Calisiua.

Calisiua fit de lapide,qui affectatim vritur: & est viscidissima,quæ est recens, & non mundata. Mittitur autem in emplastris,& in causticis,est enim, & ipsa caustica, & vires habet acerrimas.

De Coriandro.

Coriandrum notissimum est. Huius ergo succus viscidè refrigerat,& stringit: propter quod ad ignem sacrum propriè facit, sed & ipsa folia trita, & imposita. Item semen eius tritum, & potatum cum oleo lumbricos occidit.

De Cymino.

Cyminum viribus præcipuis præditum videtur Æthiopicum: sequens Afrum. Verum omne cyminum leuiter laxat, & calefacere potest: & sic inflationibus, & tortionibus prodest: & viscidè dolorem placat:& si bibatur, pallorem facit. B

De Chamæleonte.

Chamæleon herba est non vna specie. Inuenitur autem nigra,& albida. Verum albida est, quæ folia habet circa suam radicem in terra diffusa,varia,densa,aspera, quasi spinosa: & in medio velut surculum acutum stantem: florem purpureum,densum,& minutum, qui,& albescit: semen quasi anethum: radicem albam, & vastam, mollem,grauiter redolentem,gustu subdulcem: Quæ cum passione vrinam mouet,& hydropicos siccat, & lumbricos occidit. Nigra deinde quæ est, folia habet tenuiora,& pauciora, & subrubicunda: thyrsulum oblongum, crassitudine digiti, & ipsum rufum:in quo summo cumulum,& florem spinosum, hyacinthino colore: radicem vastam, & nigram,vel variam,spissam,subrufam, & submordentem,sicut asseritur. Quæ facit ad maligna vlcera,quæ græcè cacoethe dicuntur. Item maculas,& lentigines cum alijs rebus commixta tollit. Vtranque tamen quibusdam locis circa folia sua dicunt viscum emittere.

De Cardamomo.

Cardamomum semen est,quod nascitur in Arabia, & in alijs locis. Est optimum, quod est flauum,plenum,graue,durum,& quasi lentum,& non rugosum,& totum conclusum,& si frangatur puluerosum,gustu subamarum, excalfaciens, odore graue. Vires habet acres, & excalfactorias,relaxantes:vnde torsiones, & inflationes ventris sedat, & vrinam, & menstrua prouocat, & partum expellit,& ad tussem veterem facit. C

De Chamæmelo.

Chamæmelus herba est omnibus nota:Cuius virtus, & efficacia est cum suauitate calefactoria, & cum omni dulcedine temperata,& sudorem prouocans.

De Calamo aromatico.

Calamus aromaticus est,qui in India crescit,& subrufus, & nodosus maximè,& quasi araneas habens, & qui frangitur in plura frusta sicca, & minuta, & odore suaui, fructu & viribus stypticis, & glutinosis, acris,& excalfaciens. Reprobamus autem, qui aut exalbidus est, aut nigricans, & nodos raros, & paucos habens.

De Chamædry.

Chamædrys herba est oblonga: cuius folia sunt simillima quercus, sed minora, gustu amara, thyrsulum,& florem ex parte rubicundum habens,& pusillum: nascitur in locis asperis. Vires habet acres,& relaxantes:propter quod ad tussim veterem facit,& menstrua, & vrinam prouocat, sed & partum expellit, & hydropicis prodest. D

De Casia.

Casia cum plures habeat species, & aliquibus locis colligatur. Optima est, quæ in Arabia inuenitur: est enim aspectu grauissima,colore rufo,tenuis,leuis, longa fistula maiori, ad tactum leuissima. Hæc igitur ipsa certis est cum virgulis,quæ sibi crescunt tenues,& oblongæ: quarum cortex tempore certo à virgulis suis recedit, & quasi tribulus adducitur, prout dracones squammis suis se exuere dicuntur. Verum omnis casia fistula vires habet acriter calfacientes, & stringentes: vnde ad omnia vitia thoracis facit: et in antidotis mittitur, aliquando pro se, aliquando pro cinnamo duplicatis ponderibus eius.

De Chifien.

Chifien est quasi suffimenti genus. Quod ex his rebus conficitur, calamo aromatico, cinere aspalathi,myrrha, primo cypero,iuniperis veteribus, et nuce elapidata: puluerizari quæ possunt, tunduntur,& cribrantur: et siccum reliquum in vino maceratur vna die: deinde aspalathum comburitur, et læuigatum aspergitur: et tunc mel decoctum admiscetur: et sic omnia in vnum diligenter commouentur:et in vase fictili reponuntur. Hæc antiqui, qui eis vtebantur. Medici quoque illud in aliquas compositiones mittunt. Potest autem acriter, et efficaciter relaxare.

De

De Cinnamo. E

Cinnamum sunt quasi ramuli,& virgulæ,quę ab vna radice plures excrescunt rectæ,& minutę, & non adeò longæ, & colore subrufæ, & extenso cortice, non rugoso, qui cortex vngue non facilè abraditur: nodulos plures,& interualla habent,& in medio leues: & si frangantur, quasi puluerem emittunt:odore omnia vincentes: ferè enim hæc maxima probatio cinnami est,q̃ est omnium rerũ odoratissimum. Gustu verò,& viribus est acre,& excalfactorium: & extensos stringit, & submordet: propter quod in multas compositiones mittitur: tamen in antidotis preciosum est valdè.

De Cucumere Erratico.

Cucumer erraticus nascitur maximè in locis sabulosis: & est per omnia dulci cucumeri similis, sed pilosior,idest asperior, & multo breuior, & minor: radicem habet quidem vastam: Quæ læuigata,& pro fomento imposita,ad dolorem,vel durities neruorum, & ad podagras facit: & siccata, & rasa, & cribrata, omnia mala de corpore tollit.

De Conyza.

Conyza est omnibus nota: Cuius folia præ acrimonia sua viperas, & serpentes fugant, & ad morsus earum faciunt: sed & vuluæ longinqua vitia remediant.

De Colchico. F

Colchicon, vel ephemerum hanc ipsam herbam aliqui bulbum erraticum dicunt: effert autem florem album,deinde emittit quasi bulbi fructum in thyrsulo rubrum:radicem subrufam,& nigricantem, intrinsecus albam,& mollem, dulcem, lacte plenam: Quæ dicitur vicem fungi strangulatoris facere: & ferro præcisos sanare linita.

De Clematide, vel Vite Alba.

Clematis,hanc aliqui vitem albam dicunt,flexibilem,subrufam,& quasi circunflexam:folia habet acria, & exulcerantia: fructum vuæ similem. Phlegma deorsum deducit, & purgat.

De Cnico.

Cnicum thyrsos habet bene longos spinosos, capitella, & folia habentes oblonga,aspera, & vitiosa,& ipsa spinosa:florem quasi croceum:semen oblongum,& quasi angulosum,rubrum,& albũ: Quod totum ventrem purgat, & phlegma, & choleram deponit. Sed moderatè tunditur semen eius: & expresso succo eius,datoq; in ptissana, aut in iure pulli, alumen, vel anisum,vel amygdalas miscent: & faciunt dysentericis magnum adiutorium drachmæ sex.

De Corallo.

Corallus est colore rubro, quasi arbustum. Vires autem habet stypticas: vnde sanguinem excreantibus mirè proficit. G *De Cuculo,idest Vua Lupina.*

Cuculus græcè cinenon dicitur, alij strychnon vocant: & est herba facilè nota. Nascitur in hortis: ramos habet plures,& diffusos, folia autem maiora, & latiora: quæ facit grana rotunda, & viridia primum, similia quasi granis vuæ: deinde quando maturuerint, nigra efficiuntur: & dicitur vua lupina. Vires igitur habet stringentes, & bene refrigerantes.

De Cano.

Canũ optimũ habetur,qđ validissimũ est,& est cęruleũ.Inuenitur.n.in metallis,in quibus conflatur,& quibusdã littoribus maris.Vires habet,verũ acriter stringentes,& quodãmodo causticas.

De Cornu Cerui.

Cornu ceruinum.Vires habet stringentes:vnde ad omne profluuiũ facit.Sed & limatur,& raditur,& in ouo in potũ datur,& lumbricos expellit. Item si suffumigatur,viperas, & serpentes fugat.

De Coagulo.

Coagulũ oẽ stringere,& glutinare põt: vnde ad oẽ profluuiũ,aptissimũ,& validissimũ habetur.

DE DICTAMNO.

DIctamnum herba est mollis,quæ quasi ramos emittit rotundos,& oblongos,nodulos copiosos habentes,circa quos foliola excrescunt similia menthę,sed exalbidiora,& angustiora: & in summis ramulis flosculum roseum: & in hoc ipso veluti semen nigrum, & similiastrum: odore penè artemisiæ, sed suauiore, & gustu extento excalfacit cum amaritudine. Vires habet excalfacientes,& leuiter stringentes. Et propriè tamen vrinam,& menstrua prouocat:sed & fœtum mortuum expellit, & odore suo viperam, & serpentes occidit. H

De Diphrige.

Diphriges est veluti fęx,quæ à cupro vero crescit,quod subinde calefacit,quod similiter,vt calx viua vritur,quodq; primum in Sole siccatur, deinde coquitur. Potest igitur viscidissimè stringere, & in modum niuis refrigerare,vnde optimum dicimus,quod gustu validissimè stypticum est,& similiter, vt alumen exiccat.

De Dryopteride.

Dryopteris filix est, quæ in arbore crescit, quod Græci polypodium vocant: Per omnia iridi terrestri, & specie similis, & efficacia.

De Dauco.

Daucum optimum est creticum. Hoc igitur radiculã habet oblongam, crassitudine digiti: thyr-

A sulum eadam longitudine: in quo summo flosculum exalbidum, & in medio semen, quasi pilosum, magnitudine milij. Est & aliud, cuius semẽ oblongum videtur, & cymino simile. Tertium verò, quod cymulam habet quasi coriandri. Verum oẽ daucum vires habet acres, & excalfactorias: sic protinus ad gustum linguam remordet, & excalfacit. Vrinam quoq; & menstrua prouocat: & partum deijcit: & ad tussem veterem, & ad omnia vitia thoracis, quæcunq; fuerint, idoneè facit.

De Dorycnio.

Dorycnium, & alicacabum aliqui dicunt. Folia habet colore similia oliuæ, sed longiora, & aspera: florem habet album: & semen quasi orobi, & in folliculos: Quod aliqui quasi amatorium describunt. Verum tota herba venenosa est.

De Cridrio.

Cridrium radicula est plerunq; pusilli digiti colore humaceo, idest terreo maximè penitus. Cuius eligimus, quæ est sicca, & spissa, non vermiculosa, gustu excalfaciens. Vires habet acriter relaxantes: & maximè ad oculorum claritatem facit.

DE EVPHORBIO.

EVphorbium est lachryma arboris, quæ in Mauritania nascitur, & vt aliqui volunt, & in partibus Italiæ, quæ Galliæ adiacent. Optimum est ergo euphorbiũ, quod est recens, subalbidum, & guttulis suis assimile minuto thuri, gustu extento linguam vehementer mordens, & excalfaciens. Potest autem purgando humores stringere, & calefacere aquaticos humores, prout sinapi Alexandrinum, quod est minus acutum, & igneum. Hydropicis maximè datur, & colicis omnibus, qui frigidi sunt. Ventres autem cholericos turbat: & sitim grauem facit, quia nimis exiccat. Commiscebis autem ei petroselinum, aut anisum, aut cyminum. B

De Ebeno.

Ebenum genus ligni, quod in Æthiopia nascitur: Cuius optimum est, quod est nigrum, & ęqualiter læue, simile sua lenitudine * coruo. Est.n. aliud in India, quod aliqua in se adiectitia hẽt subrufa: verum melius est ad vsum medicinalem, quod prius diximus. Vires autem habet ad gustum acres, & aliquatenus stypticas: vnde scobes illius in collyrijs miscentur, & ad vulnera polyhæma.

* Al. cornu.

De Ebea, seu Oliuæ Lachryma.

Ebeas * drachi, oliuę lachryma est, & gummi assimilat: & similiter ab ipsa matrice oliuę manat: & maximè in Æthiopia inuenitur. Cuius est optimũ, quod est recens, mũdũ, pingue, rufum, gustu submordens. Vires autem habet vehementer excalfactorias, & ad oculorum caliginem facit.

C *De Elaterio.*

Elaterium succus est erratici cucumeris: quod hac ratione conficitur: Collectis quam pluribus cucumeribus prius, quàm in plenam maturitatem veniant, hos ipsos oẽs admordemus: & in colum mittimus, supposito alio vase, quod succũ excipiat illorum: & sic maximè illos supprimimus, vt non solum humorem exprimamus, sed etiã ipsius cucumeris quicquid est carnosum: deinde si fieri potest siccamus in patella fictili, nimisq; probatũ delimpidamus. Siquid aquosum est supernatat: & quod est admodum quasi fęculentum, in mortario læuigamus, & in pastillos redigimus. Aliqui etiam aquam miscent, aut pluuialem, aut marinam, & rursus delimpidant: deinceps cętera similiter faciunt. Verum optimum est elaterium Ciruzaicum: hoc enim est candidissimum, & leuissimum, & maximam habet amaritudinem, & gustu aliquatenus excalfacit, & saliuam euocat in modum veratri. Quod autem est quasi pallidum, vel fuscum, & asperum, & graue peius est.

Vires quoque habet similes elleboro, vel etiam vastiores. Totum.n. corpus promouet: sic & ventrem, & viscera depurgat, & vomitum suscitat: & si plus modo sumatur, venenum esse dicitur.

Sed & adulteratur amylo, propter candorem, & leuitatem: Item cinere polinæ: Item farina orobi, vel succo ipsius radicis. Hæc tamen intelliguntur eo, quòd amaritudinis, & candoris, quod D diximus aliquid amittat, & aliquid grauitudinis assumat, nec ad gustum sic excalfacit.

De Erificio.

Erificium herba est, quæ in summis montibus inuenitur: quæ folia habet similia apio, & thyrsulum oblongum: in cuius summo flosculum, quasi violaceum habet, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem, & valetudinem in specie cæpæ oblongæ, & veluti ad vnum * extuatæ: habetq; radices alias, quæ sic radiculas minutas è lateribus emittunt nigro cortice clausas. Hæc ipsa viribus est aconito similis, & thapsiæ. Proprio gustu omnes illas probare deuita.

* Al. eleuatæ.

De Helenio.

Helenion herba est omnibus nota, nam & in hortis nascitur, & est assimilis lapathio: folia habet asperiora, & latiora: habet thyrsulum alium, in cuius summo flos est aureus: aliqui sine thyrsulo describunt: radicem habet bene olentem, vastam, subrufam, amaram. Huiusmodi igitur folia ex vino cocta, & imposita renibus, coxiosos emundant. Item succus florum cum ruta tussientibus, & ruptis prodest. Vrinam quoque, & menstrua prouocat, & partum expellit.

De Eruca.

Eruca omnibus est nota. Et habet vires excalfactorias, & diureticas: & coitum per suam virtutem ad venas portitat.

De Hedera.

Hedera naſcitur in diuerſis arboribus, parietibus, vel petris, & terra: eſt oĩbus nota. Huius trita folia dyſenterias remediãt. Itẽ trita, & pro fomẽto ẽt poſita, ad cõbuſta, & vulnera cãceroſa faciũt.

De Elelisſphaco.

Elelisſphacos herba exalbida, vaſta, & oblonga: virgam habet vaſtam, & quadratam: folia aliquatenus aſpera, odore non inſuaui: fructus in ſummis ramis quaſi ormini ſyluani: naſcitur locis aſperis. Poteſt autem acriter ſtringere: propter quod ad dyſentericos facit: & ſuccus foliorum eius denigrat, & vrinam prouocat.

De Epithymo.

Epithymum eſt flos herbæ aſſimilis ſetæ, ſubuiridis, & nauſeoſus: Qui ventrem temperat, & vomitum facit. Nam verus epithymi flos exalbidus eſt, & aſper, & plurimũ in Pamphilia inuenitur.

Choleram nigrã ſoluit tritũ drach. vj. aut cũ vino dulci, aut cũ melicrato, miſcendo & modicum ſalis: & his dabis quibus præcordia ab inflatione vexantur, & hepaticis, & qui ſuſpirium patiũtur.

De Erpyllo, vel Serpyllo.

Erpyllum herba eſt, quę in hortis ſeritur, & in campis ſaudis, & petroſis creſcit. Iacens veluti repens ramulis, & oblongis, foliolis denſis, puſillis: odore ſuaui in modum ſampſuchi: floſculum habens in ſummo rubicundum: inuenitur aliquando, & ſtans. Poteſt igitur vrinam, & menſtrua prouocare. Et in fomentationibus capitis phreniticorum, & lethargicorum aliqui illo vtuntur.

De Erythrodano.

Erythrodanum ramulos habet tenues, & quaſi nodoſos: folia ex interuallo, & iuxta ſingula veluti ſtellulas: fructũ rotundũ, viride, deinde rubicundũ, et ad maturitatẽ nigrum: radiculã tenuem, puſillam, rubicundã, diureticã: Cuius vſus ad eadem proficit, ad quæ alias diureticas herbas facere diximus. Latos ramulos habet vj. vel vij. tenues, et oblõgos: folia quaſi ex ſe piloſa, et ſtyptica: vnde fronti impoſita lachrymã oculorum ſtringit, et cocta deinde, et manducata ad dyſentericos facit.

De Ebulo, & Sambuco.

Ebulus, et ſambucus videntur quaſi magnitudinem, et folia, et florem, et grana ſimilia habere: et ferè eaſdem habere vires. Propriè tamen ebuli radix hydropicos et inanit, et purgat: ſed et ipſa folia cocta, et manducata, ventris ſunt purgatiua.

De Erice.

Erice adſimilis hiricæ, ſed multo breuior eſt, et acris valdè: Propter quod et comula illius ſerpentes, et viperas fugat.

DE FICV.

Ficus fructus eſt arboris eiuſdem vocabuli: Quæ nimium comeſtæ ſtomachũ comburunt, ventrem deponunt, feruores nutriunt, ſudorẽ prouocant, ſitim prohibent. Siccæ verò, quæ caricæ vocantur, ſtomacho vtiles ſunt, ſitim operantur, et ventrem ſtringunt: faucibus, arterijs, renibus, et veſſicæ vtiliter proſunt: et eos, qui ſpiritum tardè recipiunt, iuuant: illos etiam, qui de longa ęgritudine colore pallidi videntur, meliorant: hydropicis proſunt: thoracis ſorditiẽ purgant. Decoctæ verò cum hyſſopo, et careno, potui ieiuno datæ, tuſſibus antiquis proſunt, et pulmonum vitia mundant. Cum aqua verò mulſa decoctæ, arterijs, et tonſillis tumentibus optimum gargariſmum eſt. Durities, et parotidas, et feruores ſoluunt ſicut iris, et intra decoctæ imponantur. Crudæ quoq; ſimiliter, nitro, et ſale permixto, durities, et vulnerum rheumatiſmum emendant. In aceto coquantur, et cum eodem ſucco permixtæ coquantur, et imponantur: Impetigini, et maculis vtiles ſunt.

De Fœniculo.

Fœniculũ eſt omnibus notũ: De cuius radicibus contuſis in pila lignea, vt betæ ſuccus exprimitur: Idoneus eſt ad multa medicinalia, et maximè ad vitia oculorum premitur. Similiter et de ſemine, et de ramis illius adhuc viridibus. Verum optimus eſt ſuccus, qui de radicibus fit: leniter enim calefacit, et remollit.

De Folio.

Folium folia ſunt herbulæ, quæ in India naſcitur locis humidiſſimis, et paludibus: colligũtur autem hæc ipſa folia in aqua ſupernatantia. Verũ eſt optimũ, quod piloſum, et haſtile eſt, notiſſimum, et integrum leue, exalbidum viſcidè, ſuauiter redolens in modum ſpicæ, et eundem odorẽ diu multumq; ſeruans, guſtu ſubamarum. Poteſt autem vires habere ſimiles, quas ſpicam habere diximus.

De Fæcula.

Fæcula fæx eſt vini, vel aceti, quæ coquitur, et reponitur: Cuius eſt efficaciſſima, quæ eſt recentiſſima. Mittitur autem in cauſtica.

De Filice.

Filix herba eſt ſine flore, ſine fructu: ramulos habens longos, vaſtos, patulos, diffuſos, et in ſpecie alarum, et pinnarum adapertos: vaſta, extrinſecus nigra, penitus viridis: naſcitur maximè in locis petroſis. Vires habet acres, et relaxantes, et aliquantulum ventrem mollientes: et propriè tineas, et lumbricos expellit ex mulſa aqua potata.

De Phu.

Phu herbæ genus eſt, quæ in Ponto naſcitur, quæq; habet folia ſimilia apij ſaluatici, thyrſum

rufum

A rufum,mollem,cauum,leuem,ex interuallo nodos habentem:& flores maiores,quam narcissi,cum aliquo pallore purpurascentes: radiculam subrufam,vastitudine pusilli digiti, ex aqua aliæ excrescunt minores in se implicatæ: Quæ tota radix vires habet excalfactorias,& diureticas.

De Fimo.

Fimus omnis efficacissimè tumorem lenit, & veteres durities remollit. Item podagricos in accessionibus mitigat. Caninus fimus albus,tritus,cum melle impositus,& tumores,& vulnera delicatè mundat.Asininus autem cum aceto tritus,vel succus eiusdem, dentium dolorem tollit.

De Felle.

Fel omne vires habet acres,& thermanticas:vnde potest omnem sordem de corpore abluere,& abstergere. Item caligines,& cicatrices oculorum eximit.

DE GLAVCIO.

Glaucium succus est herbæ eiusdē nominis, humilis, & foliosæ: cuius folia similia sunt papaueri:nascitur autē in locis planis,& humidis.Hęc ipsa folia siccāt,& calido cinere opprimūt, vt sic succū remittant.Alij hanc herbā tantūmodo in olla noua addunt:& sic ollā luto vndiq;circūliniunt,& in fumū feruentem mittunt:& sic folijs maceratis succum eorum exprimunt,& siccatum B in Sole,in pastillos redigunt.Alij ex aqua dulci coquunt,quousq;aqua croci colorem habeat:& tū colant,& similiter siccant.Est autē optimū glaucium,quod recentissimum,& tinctum croci colore, quasi similiter inficiens croco mundo,odore graui,& defrustato, gustu amaro. Vires autem habet stypticas:vnde resolutum in aqua,& inunctum prius,impetus lippitudinis,& lachrymas stringit.

De Galbano.

Galbanum est lachryma naturaliter manans ex arbuscula assimili ferulę,quę in Media nascitur: Cuius lachrymam eligimus,quæ est mundissima, & similis ammoniaco, non vda,nec dura, quam minimè astulosa. Cuius vires præstant,quod & ammoniacum.

De Git.

Git herba est,quæ in segitibus crescit,habens semen nigrum,& minutum,& odore non insuaui pluribus notum. Hæc igitur relaxare,& calfacere potest. Si potetur,menstrua,et vrinam prouocat, & lumbricos expellit. Imposita tumores,& durities soluit.

De Galla.

Galla est quasi nux parua,vel malū arboris assimilis quercus:quarū sunt aliquę percussæ:aliquæ integræ,& extrinsecus asperæ,quæ ipsæ sunt viscidiores. Verū oīs galla vehemēter stringit. Eligi- C mus tñ,quæ sunt nigriores integrę grauiores,& quodā mō pleniores,quas Græci cicidas appellāt.

De Fœnograco.

Fœnumgræcum est omnibus notum. Vires autem habet leniter relaxantes:vnde ad omnem rigorem, & tumorem idoneè facit.

De Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza herba est,quæ folia habet actu pinguia,& gumosa circa virgulas oblongas, et flosculum quasi hyacinthi,fructiculum magnitudine similem pilulis: plantæ radices quasi buxeo colore oblongas,& in omnem partē diffusas in modū viticularū,ad gustum dulces: ex quibus succus coquitur similis glaucio:Nam habent vires suauiter relaxantes,& cum dulcedine exhumectantes. Nascitur autem locis glareosis,et in campis. Vnde, & sitim sedant,& renum,et vesicæ dolorem mitigant,prouocant enim vrinam,& menstrua: & omnem tumorem tunsæ,& impositæ placant.

De Gentiana.

Gentiana herba est assimilis coctæ lactucæ:folia quidem in gyro habet incisa in specie serræ: & thyrsum oblongum,crassitudine digiti,cauum,mollem,ab imo rubicundum:semen in foliolis: radicem longam,similem aristolochiæ,sed nigriorem,et lentiorem corticē:hęc igitur gustu est ama- D rissima: Et habet vires acres, excalfactorias,& relaxantes: et acrimonia,et amaritudine sua potest partum expellere: & omnem serpentem fugare: & aduersus venenosa prodesse.

De Gladiolo.

Gladiolum omnes nouerunt. Huius igitur radix potata ex vino,& ad venerea percitat, & menstrua prouocat. Item trita, & in modum fomenti posita, surculos, & spinas de corpore extrahit: etenim durities dissoluit, & euaporat.

De Ge, seu Terra Samia.

Terra Samia terra est naturalis,& genus cretæ:Cuius optimam iudicamus,q̄ est leuissima,candidissima,mollis,& fragilis,& quæ solaria oblōga habet, et linguæ applicata vehementer adhęret: huiusmodi quoq; est,quā florē asterē appellamus.Facit autē terra samia ad ea,quæ instātius stringere volumus: sic et cœliacis, et dysentericis,et ad omne profluuium fortiter prodesse obseruatur.

De Gypso.

Gypsum lapidis genus est,simile vitro: Cuius optimum est,quod venas habet latas, lucentesq; & hac ratione paratur: In clibano missum,vt calx candidum fit. Vires habet, quas et terra samia, et amplius stypticas, et refrigerantes fortiter: vnde illinitum fronti, sanguinis fluxum restringit: potatus verò, et dysentericis, et cœliacis omne profluuium sistit.

De Ge, seu Terra Ampelitide. E

Terra ampelitis terra est,& genus cretæ,colore nigra: Cuius optimam dicimus, quæ est nigerrima,splendida,leuis,& quæ ab humore citò resoluitur, Stringens valde, & denigrans: propter quod capillos inficit. Sed,& in calliblephara mittitur.

De Ge, seu Terra Erethria.

Terra erethria gleba est rubicunda: Cuius est optima,quæ sine sabulo est,& sine lapillis. Vires habet valde stringentes, & efficacius quàm terra samia.

De Ge, seu Terra Chia.

Terra chia gleba est alba,et lata,non valde candida:aufertur aliquando,&.in patellis rotundis, aut quadratis: & ipsa efficaciter stringens. Sed,& cutem purgat,& extenuat,et splendidam facit.

De Ge, seu Terra Selinusia.

Terra selinusia vires habet quas,& terra chia. Et est optima, quæ est lucens,candidissima,splēdens,& quæ ab humore citò remadet.

De Ge, seu Terra Melina.

Terra melina est colore spodij,et dura valde:ad gustum sapore aluminis,et linguā exiccat. Eligimus autem,quæ est melior,et recens,et quæ ab humore citò resoluitur,nec in se quicquam lapidositatis habet. Hanc autem probationem in omni creta desideramus. Et hæc quoq; prioribus illis similiter proficit. F

De Ge, seu Terra Cimolia.

Terra cimolia est aliqua cādida,et spissa,et purpurea,velut pinguis. Et melior videtur,& ad tactum frigida. Valde quoque illinitur ad ignem sacrum,et combusta, pustulas enim fieri prohibet.

DE HERBO.

HErbum nascitur in lenticula:quod et seritur:et aliud pallidum,aliud subrufum. Vires habet acres,et diureticas valde. Et si comedatur extra rationē,caput grauat,ventrē soluit,per vrinā sanguinē educit. Boues saginat,si decoctum detur. Fit autem farina de illo,quod albius est,ita vt si aqua parum aspergatur,et in patellis assetur,corium dimittat,et sic tundatur,et tenuissimè cribelletur. Ventrem vtiliter laxat,vrinam mouet,et colores malos emendat,ad mensuram trium cochleariorum cum melle, vel vino datum. Vulnera quoq; similiter cum melle optimè purgat,et implet: lentigines,vel maculas tollit,duritiem mammillarnm soluit, carbunculos etiam malignos sanat,et contra canis, et viperæ morsum vtiliter imponitur: cum aceto verò acceptum vrinam mouet, tortionibus prodest. Aqua verò vbi coctum fuerit, pruritum prohibet, si totum corpus inde lauetur. G

De Herba Sauina.

Herba sauina omnibus nota,est inter vires acres,et excalfactorias:propter quod,et in vino potata partum expellit, et super vrinam sanguinem inducit.

De Hasceg.

Hasceg,idest minium species habet duas. Est enim vnum lene,et plus venustum, et valde cęruleum: quod inueniri solet † circa primitiam,‡et quasi radiculas foliorum calamorum, qui in * India nascuntur. Est,et aliud, quod maximè in Italia fit, quando † purpura tingitur:‡ nam quod est spumosum,et quasi supernatat,et lateribus vasorum illorum adhæret,colligitur: et cum ipsa argyritide terra mixtum in similitudine digitorum formatur,vel in pilulas siccatur:Cuius est optimum quod vehementissimè cæruleo colore fulget æqualiter,et fragile. Potest igitur siccare,et refrigerare: vnde locis turgentibus,et distensis impositum citò emollit, et quasi rugulas facit.

De Hustolige.

Hustolex est quasi collyrij genus subcæruleum, quod confringitur aliquatenus. Huius ipsius sunt genera duo,est enim, quod foditur, et in terra inuenitur, est, quod potius præparatur ratione tali: Mortarium est cupreum cum pistillo, et sic læuigatur alumen liquidum,et sal, vel nitrum eisdem ponderibus,ex aceto acerrimo(alij,et aceti lutei vetustissimi duas partes commiscent) et hæc læuigant æstibus maximis, et in Sole calidissimo vsque quo spissitudinem aliquam accipiat, et colorem cæruleum,deinde fingitur velut collyrium. Aliqui ex vrina infantis masculi hoc faciunt, et fit aurificibus idoneum valde ad aurum glutinandum. Vires autem habet viscidè stringentes valde,et nimis cum magna exasperatione. H

DE IRIDE.

IRis ad similitudinē iridis,quam in cęlo videmus, dicitur et hæc cognominata,quo modo enim illa plures,et dissimiles,habet colores,sic et hæc varios,et differentes emittit flores,aliqui enim purpurei sunt,aliqui violacei,verum folia sunt similia gladioli,sed maiora,et latiora,et pinguiora, ramuli quoque ipsi,similiter radiculæ nodosæ,et duræ,suauiter olentes in modum violæ:Quarum optima est iris Illirica,et Macedonica,est enim spississima,et breuis,et non fragilis,et subrufa,odore suauissima,et gustu linguam viscidè excalfacit,et dum tunditur sternutare facit. Ab istis Africana laudatur,quæ est colore candidior,et gustu amara. Verum si tempore relinquantur,et quasi senescant,fiunt quidem vermiculosæ,sed odore suauiores. Possunt igitur excalfacere leniter, et vulnera concaua replere.

A

De Ibisco.

Ibiscus genus est herbæ similis erraticæ maluæ, omnibus notum: Cuius radix, & tota quidem herba lenit: & efficaciter omnem duritiem, & rigorem mollire, & relaxare potest.

De Iunipero.

Iuniperum fructus arbusculæ rubicundus, & dulcis, omnibus notus: Cuius vires sunt excalfactoriæ, & diureticæ, & ad digestionem facientes.

De Ichthyocolla.

Ichthyocolla est aliqua, quæ conficitur coctis ex aqua corticibus quorundam piscium: est aliqua, quæ ventriculus videtur esse piscis: quæ in Ponto nascitur. Verum omnis ichthyocolla stringere potest: vnde, & cutem extendit, & splendidam facit.

De Inanthe, idest Floribus Labruscæ.

Inanthe, flores sunt vitis syluaticæ, qui solstitio colliguntur. Idus viij. nam, qui ante hunc diem, vel post eum flos colligitur, infirmus est. Vires autem habet inanthe bene refrigerantes, & stomacho præstantes.

DE CHAMÆPITY.

B

CHamæpitys species habet tres. Est autẽ, quæ ramulos emittit oblongos, & curuos in similitudinem anchoræ, & fructiculum, tenuem comulã, flores tenues, & aureo colore semen nigrũ & odore plenum. Est, & alia, quæ masculus dicitur, quæ folia habet tenuiora, & quasi pilosa, thyrsulum asperum, tenuem, molliculum, & subaureo colore: semen, et ipsum pinum redolens. Est, et tertia, quę quasi in terra serpit, folia habens similia cardis, sed quasi pinguiora, veluti pilosa: flosculum aurei coloris: et ipsa similiter olens prioribus. Verum omnes vires habent acres, et diureticas.

De Chamædaphne.

Chamædaphne folia habet quasi laurus, sed leuiora, tenuiora, et in extremo spinosa: fructum in ipsis folijs rotundum, et subrufum, et diureticum.

De Chamælea.

Chamælea ramulos habet oblongos: folia fortiora quam lapatij, in speciem quasi folij oliuæ, densa, et tenuiora, et spinosa, et gustu mordentia. Tota herba ventrem purgat tepida attractione.

DE LEPIDE, IDEST SQVAMA.

LEpis colligitur quando massæ cupreæ diu multumq; in igne calefactæ, et in aceto luteo extinctæ super incudem atteruntur, vt lamulæ, et veluti spumellæ decidant. Has igitur colligimus: et Græco nomine lepidas appellamus: Quæ et ipsæ viscidè stringere possunt. Eligimus autem, quæ sunt vastissimæ, et colore subrufæ.

C

De Lycio.

Lycium succus est arbusculæ pusillæ, et spinosæ: Cuius grana, et folia, et radices in vnũ ex aqua dulci coquuntur: et diebus admodum quinque relinquuntur: et iterum coquuntur, donec fęcis habeant crassitudinem: et sic in vascula defunditur: maximè Ponticum tale est. Aliqui diutius coquunt sic, vt in glebam redigant. Verum est optimum lycium radicum: hæc enim gleba est extrinsecus nigricans, et intrinsecus subrufa, et assimilis aloe, gustum habens amarum, et stypticum. Vnde adulteratur amurca, et absinthij succo.

De Lasere.

Laser lachryma est herbæ, quæ silphium appellatur, quæ in multis locis in speciem, et magnitudinem ferulæ crescit, folia circa se habẽs maiora, quam apij, semen simile. Optimum est ergo laser quod Cyrenaicum dicitur: hoc enim subrufum est, et perlucidum, et intus exalbidum, odore viscidum, et ab humore citò resoluitur, et ad gustum confestim humorem prouocat. Vires autem habet acerrimas: vnde cum magnis vexationibus excalfacit.

D

De Libystico.

Libysticũ semen est herbæ eiusdẽ vocabuli, acre. Vtile stomacho, et excalfactorium, et ad digestionẽ valde vtile: ꝓꝑ qđ ad inflationes potũ facit: et in antidotis, quę colicis prosunt, admiscetur.

De Lauro.

Laurus omnibus nota arbor est: fructus illius est, quem baccam lauri appellamus: Quæ bacca et tota arbor vires habet acriter calefacientes, euaporantes, et relaxantes. Lixiuium eius in caustica mittitur, et ad vsum medicinæ efficacissimum. Quod est ex cinere, quæ de quercu fit, non solum hominibus prodest, sed et pecoribus: multis enim causis necessarium est in vulneribus. Sed et interioribus partibus, vt potio datur, habet enim propriam rationem, quibus verò causis detur demonstrabo: Pecora quibus pulmo tensione vexatur, et quibus venenata aliqua res per cibum obrepserit, ex hac ratione liberantur. Hac ratione multum, et vulneribus præstat.

De Lixiuia.

Lixiuia vires habet stypticas, et acres: inurit. n. et exuulnerando instaurat: humectantia vulnera extaurando, et exuulnerando siccat: ideo vix cohærentia vulnera, et fistulæ, et his similia, quæ fuerint, lixiuia calida clysterizãtur sæpe. Facillimè curã medicamenti sententia ad sanitatẽ perducit. Difficilia ad sanandum vulnera callosa, longo tempore sordida, quæ nullam medicamentorum

virtutem pro longo tpe senserunt, vtile est lixiuia quotidie lauari: ex cuius virtute omnis limus,& E quæcũq; pro vetustate stupida facta sunt auferũtur, si quotidie fiat:& post hoc deinde curari oportet sicut ipsa vulnera dictauerunt medicamẽtis aptis: virtus enim lixiuiæ non sanat, sed ad sanandũ vulnera disponit. Hoc idem superius in interioribus fieri partibus dixi. Ex quo cinere lixiuia facta, cuive necessaria sit,& qui cinis,& qũo temperatus, impositus quid pręstet vide. Etenim ex sarmentis cinis, ex cinere lixiuia fit. Dicenda enim est res acris, & styptica, cum tam solidè curet, sed magis stringat. Sed,& ipse cinis in recẽtia vulnera in profundum positus sanguinem statuit à cursu: Ideoq; oĩbus pecoribus castratis cinis impositus prodest, oĩbusq; abscissis. De sarmentis tñ oliuæ cinis acerrimus est,& ex nucleo solo acrior est: & ex hoc lixiuia, vulnerũ cancerata aufert: etenim acriore lixiuia sordida vulnera lauanda sunt. Caprifici cinis omnibus superioribus acrior est.

De Lentisco.

Lentiscus arbuscula est similis myrto: corticem in cyma subrubrum habet, folijs pusillioribus. Virtutis est stypticæ. Huius folia, aut extremitatem amarã, vel radicis corticem, in aqua vehementer decoques, quousq; mellis habeat spissitudinẽ, & sic vteris: facit autem eis, qui sanguinem reijciunt. Ex posca frigida dato scrup. v. vel vj.& ad fluxum ventris, et ad dysentericos similiter oblatum,& ad veretri vitia tritum imponito. Fit autẽ succus de folijs eius, vel cymis contusis, et expres- F sis, similem in omnibus habens virtutem. Aqua, in qua folia eius fuerint decocta, si fracturas frequenter fomentaueris, aiunt celerius solidari. Facit,& ad dentes se agitantes: si enim frequentius in ore teneatur, stringuntur. Fit quoq; de semine eius oleum similibus causis necessarium: Capillis cadentibus inunctum prodest, eo ꝙ calidam, & stypticam habet virtutem. Nascitur verò in Chio insula. Vtile sanguinem reijcientibus,& tussibus antiquis in potatione sumptum. Prodest hæmoptoicis cum aqua frigida, seu posca: tussientibus in mulsa calida. Est autem stomacho optimum,& ructuosis, & fœtori oris prodest manducatum. Pilos etiam, qui iam in oculis nascuntur contrarij acu, vel graphio calefacto optimè colligat. Gingiuas tumentes impositum emendat,& sanat.

De Lenticula.

Lenticula herbæ semen est, quod seritur locis sabulosis, lapillosis,& tostis: Quæ si sæpius fuerit comesta non cocta, inducit caliginem turbando: excoriata verò decocta in aceto, ventrem stringit. Podagricis cum polline mixta præstat medelam: cum melle autem vulnera purgat, & glutinat: in aceto posita cocta, et imposita, durities,& scrofas emollit. Oculorum doloribus, vel tumoribus optimum adiutorium est. Si cum cydonio in aqua cœlesti fuerit decocta, & oleo rosaceo admixta, veretri vitia emendat: & si melle adiecto ponatur in succo mali granati, sanat. Et ad vessicas, & G ad ignem sacrum, et perniones, simili modo decoctum imponito.

De Lupinis.

Lupinus herbæ fructus est, quæ seritur omnibus prouincijs. Virtus eorum est calida: nutriunt corpus: sunt indigestibiles,& ventrem temperant si cocti manducentur. Aqua verò vbi cocti fuerint cũ ruta, et pipere, modice potui data spleniticis prodest. Scabiei maculis, vel feruoribus apta, optima fomentatio est. Cum aceto verò in modum cataplasmatis impositus, scrofas, vstiones,& malignos humores accipit. Farina verò eorum cum marrubio pari pondere in vmbilico imposita lumbricos expellit. Radix eorum in aqua decocta,& in potu data vrinam mouet.

De Lipsianis.

Lipsiani comesti lupinis minores, sed virtute similes: Tamẽ optimi sunt, qui maiores sunt. Nam possunt acriter relaxare,& sua amaritudine non solũ lumbricos occidere, sed & partum expellere.

De Lapathio.

Lapathium herba est omnibus nota: & inuiscatiuũ esse dr. Huius igitur radix,& radicis cortex intus, ex aceto, vel alumine liquido, omnem maculam à sudore factam infricata in balneo tollit. H

De Lilio.

Lilium omnes nouerunt: Cuius vires possunt durities neruorum remollire: et ipsa folia cocta, et imposita ad combusta proficere: sed et potata, aut ipsum semen menstrua prouocat, partum deijcit, et ad serpentis morsum facit.

De Ladano.

Ladanum hac ratione colligitur: Funiculi ligati circa hederam distrahuntur: et sic quicquid illis glutinosum in modum sordis adhæret, abraditur, & in glebulas expansas redigitur. Aliquando etiam genibus, et fœminibus caprarum, quæ hedera vescuntur adhærens, hoc ipsum ladanum inuenitur, et similiter abraditur hoc totum. Verum est optimum, quod olet, et quod est subuiride, et pingue, et resinosum, sine vllo sabulo: maximè tamen in Cypro colligitur: quod enim à Cilicia, vel Arabia affertur, infirmum est. Vires autem habet ladanum acres, et excalfactorias, et relaxantes: propter quod in malagmata, et in emplastra mittitur: et ad tussem veterem facit. Item capillos fluentes cum oleo myrtino continet.

De Lonchitide.

Lonchitis folia habet rubicunda, florem nigrum, assimilem personis comędorum, quorum orificia patent: semen albũ, oblongum in specie lancearũ: radicem quasi dauci, similiter diureticam.

De

A *De Lathyride.*

Lathyris nascitur circa aquam,& ipsa; à qua foliola habentur pusilla rotundula: flosculũ exalbidum. Tota herba est acris,diuretica,acuta. Thyrsum habet oblõgum,vastitudine digiti,cauum, & in summo quasi ramulos diffusos, folia longa, fructiculum in summis ramis triangularem, & penè subrotundum quasi capparis, in quo sunt tria granula rotunda, & interstrata tenui veluti membranula: Quorum septena,vel * nouena ventrem viscidè purgant,aqua frigida superbibita: quæ choleram rubram,& phlegma deponunt. * Al. octona.

De Linozostide, vel mercuriali herba.

Linozostis folia habet quasi ocimum;thyrsulos binis nodulis,& densis, & pluribus cauos: fructum fęmina,quæ dicitur,habet copiosum, & quasi racemosum: quæ deinde masculus, pusillum, & rotundum,combinatum quasi testiculos,folijs ipsis adhærentem. Verum vtrunq; ventrem soluit,similiter,& phlegma, & humores calefaciendo deponit: & quasi olus decoctum manducatur, & succus idem,& ius bibitur.

De Lapide Hæmatite.

Lapis hæmatites est naturalis,qui ab Aegypto,& India,& Hispania affertur; durus est extrinsecus, & lenis, & veluti colore liuidus intus, deinde sanguineus: Cuius maximè idoneum iudicamus,qui tritus in cote ex aliquo humore in modũ sanguinis inficitur. Verum potest viscidè stringere,& tamen sine magna acrimonia.

B

De Lapide Schisto.

Lapis schistus colore fusco est,aliqua in se ostendens subrufa, oblongus, & spinas habens directas,prout alumen scissum. Hunc quoque optimum iudicamus,qui & ipse viscidè stringere potest.

De Lapide Asio.

Lapis Asius in Alexandria tãtummodo inuenitur: Cuius est optimus ad vsus medicinæ,qui est colore candidus, fragilis, leuis in modum pumicis, & veluti puluis in manibus insidens. Effectu autem viscidè relaxare potest; aliquid enim salsuginis,& nitrosi saporis ostendit. Vnde,& corpora,quæ in eo sepeliuntur, tempore consumit: quapropter Græci sarcophagon appellant.

De Lapide pyrite.

Lapis pyrites est purissimus,& grauissimus,colore æris:& si ferro percutiatur,scintillam,& ignẽ mittit. Vires habet acres, & ad similitudinem cadmiæ,& propriè ad oculorum claritatem.

De Lapide Magnete.

C Lapis magnes inuenitur circa littus Oceani,colore cœruleo,qui probatur. Hic quoque ferrum ad se trahit,& tenet. Vires autem,& purgatorias habet: propter quod hydropicis in potu datur, & omnem humorem per ventrem eministrat.

De Lapide Gagate.

Lapis gagates colligitur in Lycia,circa ripam fluminis,quod Gages appellatur:& est colore niger,& aridus,& quasi latus,leuis valde: Cuius est melior,qui ad lucernam accẽditur facilè, & odorem asphalti habet. Potest autem remissus ex aqua dentes, qui agitantur restringere,& stabilire.

De Lapide Thracia.

Lapis thracias est niger quasi calculus: nascitur in Scythia in amne quodam, qui Pontus dicitur. Vires easdem habet, quas gagates; & dicitur accendi ab aqua, & extingui ab oleo.

De Lapide Quadrato.

Lapis quadratus in Aegypto inuenitur, & est exalbidus. Vires habet viscidas, & stringentes; vnde conceptum vitare dicitur. Inuenitur, & in Aethiopia.

De Lapide Phrygio.

Lapis phrigius in Phrigia inuenitur: Cuius melior est, qui est pallidior, & aliquatenus grauis.

D Hic eo,quòd nimium stringit,& exulcerare solet.

De Lapide Galactite.

Lapis galactites est quasi cinereus, & dulcis ad gustum, & humorem facit quasi lacteum, leniter stringens: propter quod ad lachrymam oculorum facit.

De Lapide Melitite.

Lapis melitites per omnia priori similis. Sed hic spernitur, quòd dulciorem humorem emittit.

De Lapide Morochtho.

Lapis morochthus in Aegypto inuenitur,& est pallidior. Vires hẽt,& ipse efficaciter stringẽtes.

De Lapide Phlogino.

Lapis phloginus,& ipse in Aegypto inuenitur,aureo,vel flammeo colore. Illinitus senium facere dicitur.

De Lapide Crystallo.

Lapis crystallus est limpidus,& perlucidus colore. Vires habet stringentes,& lac prouocare dr.

De Lapide Thyite.

Lapis thyites,quem vidimus,in Aethiopia colligitur,colore subuiridis,& ab humore remissus. Habet vires acriter mordentes: propter quod caliginem, & cicatrices oculorum extenuat.

De Lapide Batrachide. E

Lapis batrachides ab Aegypto affertur, colore ranæ rubræ. Vires habet lenientes, & relaxãtes.

De Lapide Smiride.

Lapis smiris potest viscidè stringere, & penè nimiè: propter quod in caustica mittitur.

De Lapide Misye.

Lapis misy prout chalcitis, & ipse in Cypro insula inuenitur, & in eisdem metallis: similiter, & glebula est, & auro refulgens, ac fragilis. Cuius fragmenta sunt super minuta, & in modum sabuli. Optimũ autem misy dicimus, quod in aginem colorem maximè splendet, & dum læuigatur mollis sentitur, & æqualiter fulget. Qui est idoneus non est pallidus, & æqualem tractamus, & aqua tantum citò denigratur. Verum effectu videtur exuperare chalcitin.

DE MELLE.

MEl succus est roris cœlestis, qui ab apibus colligitur: Cuius sunt genera duo: Vnum, quod in cupiliones ab apibus, quæ sunt oblongæ colligitur: Aliud est, quod sub terra inuenitur, & atticum appellatur, quod variolæ, & lanuginosæ, et fortiores apes reponunt: & habetur melius ad claritatem faciei, et oculorum. Vtriusque virtus est calida. Solum enim mel quasi compositionem in se habet, quia ex multarum flore, vel succo herbarum colligitur: propter quod omnibus valetudinibus pro occursu citato prodesse potest. Ideo omnibus antidotis commiscetur: vulnerum sorditiem adhibitus comedit adiuncto sale: illinitur extrinsecus faucibus exiccatis: deducendo humores aperit. Mel solum fastidium tollit, orexin facit, nauseam prohibet: Vnde pulmoni, et interioribus omnibus per totum leniendo medetur, atque ea relaxat. F

De Myrrha.

Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, quæ maximè in Arabia inuenitur: quæq; aliquo loco incisa, hanc ipsam lachrymam emittit. Est ergo optima myrrha, quæ est mundissima, & tacta quidem aspera, & arida, et fragilis, et leuis, et glebulis pusillis extrinsecus vno colore, intrinsecus deinde subrufa, et veluti venulas habens albicantes, odore suaui, gustu amara, et excalfaciẽs: hæc igitur in montibus inuenitur. Colligitur autem altera myrrha in planis, quæ et ipsa est melior et pinguior: quam exprimere in liquorem solent. Quod est illius quasi liquidissimum, in vascula reponitur, et Græci myrrham stacten appellant. Verum est omnis myrrha styptica, et acris, et excalfactoria. Huius itaque effectus vehementer commouere potest.

De Mandragora.

Mandragora herba est pluribus nota: sic et aliqui herbam ipsam apollinarem appellant. Huius ergo succus colligitur, folijs ipsius herbæ penitus, et improbè excisis, vt quasi concauus locus earum relinquatur: aut ipsam radicem, prout panacis, aut mala eius, vel totam radicẽ in pila tundunt: et sic omnis illius succus origano exprimitur, quod græcè mandragorochylon appellamus. Vires autem habet refrigerantes, et hac ipsa ratione stringentes: sed et grauem marcorem facere potest, vnde, et somnifera creditur: compescit autem dolores, et vigilias. G

De Molybdæna.

Molybdęna est quasi stercus auri, et argẽti. Est, et alia quę foditur in Corintho. Verũ optima q̃ est colore quem diximus, nõ lapidosa, fragilis, splendida. Vires quoq; hẽt assimiles spumæ argenti.

De Malo Granato.

Malum granatum, quod græcè rhoea dicitur, fructus est arboris eiusdem vocabuli: Qui recens, et maturus manducatur sine suo cortice, qui malicorium, vel sidia dicitur: et cum aliqua dulcedine sua ventrem stringit, et stomachum erigit. Magis tamen stringit, quod est subacidum: cuius ipsius flos cytinus dr̃. Vehementissimè stypticus is est, et efficacissimè stringit: vnde dysentericos sanat, et vulnera recentia glutinat. Eadem, et cortex illius præstat, quem malicorium diximus nominari.

De Medulla. H

Medulla quidem omnis leniter mollire, et relaxare durities, et tumores potest. Veruntamen efficacissima videtur ceruina, sequenter vitulina, inde caprina numeratur.

De Menta.

Menta herba est, quam omnes nouerunt: Quæ est apta stomacho valde, valde sanguinis abundantiam stringit, et capitis dolorem sedat, item singultus, et nimios vomitus reprimit, et conceptum vetare dicitur.

De Mastiche.

Mastiche genus est resinæ, quæ in modum gummi ab arbore manat, quæ schinus dicitur: et in Chio insula nascitur, locis asperis, et petrosis. Est ergo mastiche aliqua albida: verum optima est, quæ candidissima, et perlucida: et quæ, dum maturatur, aliquatenus mollescit. Vires autem habet euaporantes, et cum suaui euaporatione laxantes. Adulteratur resina à cypresso, et à pino: sed ista odore suo deprehenduntur.

De Marrubio.

Marrubium herba est, quæ ramulos emittit oblongos, vel minutos tres, aut quatuor, circa quos folia mollia, et exalbida, quasi rotunda: flosculum rufum, et assimilem pulegio: nascitur in campis

A pis* saudis,& petrosis,& est optimum creticum. Vires autem habet acres,& efficaciter relaxantes: vnde succus illius cum melle ad tussim facit,& in partibus neruosis optimum est.

De Myrta.

Myrta genus est herbæ lignosæ. Duobus generibus est,& nigra,& alba: vtraq; est omnibus nota. Vires habet stypticas valde:& nigra tñ illa stringit potentius, vnde & sanguinem excreantibus remedium est,& dysentericis,et omne profluuium stringit. Eius verò nigræ,quę in montosis locis nascitur,grana sicca,vel viridia commanducāda offeruntur ijs,qui sanguinem reijciunt, et * viscidè tædia sustinent. Stomacho est conueniens: vrinam mouet: et scorpionū morsibus prodest, si imponatur,aut potui detur,aut locus, qui tactus fuerit ex eadem cataplasmetur. Et viridis myrta similiter operatur. Coctura eius cum vino mixta capillos tingit. Et ex vino decocta,et in modū cataplasmatis imposita,vulnera sanat. Cum polline tritici immixta,tumores oculorum compescit,et ægylopibus vtiliter facit: grana etiam contusa,& expressa faciunt: et ideo parum decoqui expedit, ne acescat: et vase piceo reseruatur. Fit autem contra ebrietatē,et furfures capitis: et vulnera curat, si frequenter inde lauentur: et capillis fluentibus prodest. Fit etiam oleum de folijs eius contusis,et in oleo diu decoctis,quod in incuruationibus prodest: et articulis, vel fracturis vtiliter imponitur: B sed et maculas perfricatum emendat: aures prurientes curat,sed tepefactum immittatur. Ipsa folia trita cum aqua imposita vulnerum rheumatismum sanant, vel locis fluentibus prosunt, fluxū ventris emendant,et ignem sacrum,vel tumores testium curant. Sicca autem,et cribrata, panaritijs,et locis vrentibus prosunt. Commixta autem folia eius tenuem cum ceroto ignem sacrum curant. Folia eius trita, pensus piperis medietate, acetum quantum sufficit, masculis prosunt.

*Al. anethi.

De Meu.

Meu radiculæ sunt herbæ assimilis * anisi,quæ radices inueniuntur in omnem partem exporrectæ,tenues, oblongæ, suauiter olentes, et gustu linguam excalfacientes: nascitur maximè in Macedonia. Vires habet ipsa radix relaxantes: vnde potata omnem rigorem vessicæ, et renum remollit: et inflationes dissipat. Item vrinam, et menstrua prouocat.

*Al. vessicæ.

De Malabathro.

Malabathrum,qui putant esse folium spicæ,falluntur: licet autem sit similis odore, tamen certè alterius est naturæ. Inuenitur autem supernatans quibusdam paludibus in India in specie foliorū, et sic habetur leuis: lino trahitur,et siccatur. Est ergo optimum,quod est recentissimum,odoratissimum,tenue,integrum,nigricans,gustu non salsum,sed potius picem referēs. Potest autem eadem C præstare,quæ spica: et easdem vires habet, quas et cetera aromata habere diximus.

De Marrubiastro.

Marrubiastrū est subsimile marrubio,et facilè notū: cuius vires faciunt ad serpentum morsus,et ad suspiriosos. Item strucinas,i. scrofulas,vel hæmorrhoidas cęcas dissoluit,et menstrua prouocat.

De Millefolio.

Millefolium thyrsum habet ex vna radice mollem, et subrufum, et quasi manu lineatum, folia quasi fœniculi, Quæ vulnera glutinant, et sine tumore custodiunt.

De Myrtice.

Myrtice fructiculum affert mollem,fragilem,et veluti florem,in Aegypto quidem,similem gallæ. Huius igitur succus,et aqua,in qua fuerit coctus, pediculos occidit: et culices, et pulices fugat.

De Moro.

Morus arbor est spinosa, q̃ affert mora similia rubo,sed & fortiora, et albidiora: quæ et vētrem laxant,& digestionē faciunt. Succus eorū cum melle,et careno,vel vino austero,pari mensura permixtus,et ad spissitudinē mellis decoctus,synanche laborantes curat. In Sole in vase æneo positus vehementior erit.& ideo vulnera,et attritiones curat,vel putredines. Sed,vt supra dictū est,synāchē cū tumore veniētē emēdat. Si cū alumine scisso,vel galla,croco,et pauco myrrhæ,& cōmisceatur,nō solū his rebus ꝓdest,sed et vitia oris abstergit. Cortex radicū eius ĩ aqua decocta, in potione data,ventrē soluit,et lūbricos eijcit. Folia eius quoq; trita,et imposita,in igne cōbustum sanāt.

D

De Moris Syluaticis.

Mora verò syluatica,ratione quæ de rubro colligitur,stringunt fortiter: & synanchicos melius curant. Succus eorum,vel alicuius rubi succus cum melle æquali mensura coquatur ad tertias, et sic gargarizetur frequentius: si enim bibatur, ventrem stringit aptè.

DE NEPITA.

Nepita est omnibus nota: Cuius sunt species tres: est enim, quæ folia similia ocimo habet: & est,quæ pulegio assimilatur: est,quæ mentæ habet speciem. Verum omnia folia gusto sunt acria, et excalfactoria valde sunt. Igitur coxiosis genere sinapismi prodest: et regium morbum emendat: et lumbricos, et tineas, et partum expellit: et vermes in auribus occidit.

De Narcisso.

Narcissus thyrsum habet oblongum, folia quasi porri, sed breuiora, et plena: florem album inter croceum,aliqñ purpureum: fructum quasi quasdam membranas nigrum, oblongum: radicem quasi bulbi, quæ maculas in facie tollit, & suppurationem ponit, et intumescere non permittit.

De Nascaphtho.

E

Nascaphthum affertur ab India: & est quasi cortex elamulæ, non odoratus, & viscidè excalefaciens: Propter quod, & in antidotis excalefactorijs mittitur.

DE OPIO.

OPium succus est quodam modo erratici papaueris: quod sic colligi solet: Cum quidem hoc ipsum papauer flores suos amittit, & ampullulæ succrescunt virides, & teneræ, harum ipsarum capitella homines scalpello acuto leniter abscindũt sic, vt intrinsecus non lædant: et deinceps in gyrum scarificant: & sic lacticulum, quod promanat digito conterunt, & in conchulis reponunt, & siccant. Meconium autem fit contritis in vnum folijs, & ampullis viridis papaueris. Verum succus organo pressus, & siccatus in pastillos redigitur, & Meconium appellatur. Erit ergo optimum, quod est odore grauissimum, & colore subrufum, & gustu amarissimum, & quod humorem quo resoluitur, quam citissimè candidum facit, & accensum splendidam, & aliquatenus durãtem flammam emittit, & rursum extinctum pristinum odorem reseruat: maximè Hispanum tale inuenitur. Adulteratur autem, et lentis, et lupinorum farina: sed & gummi nigro, & lactucæ erraticæ succo: item glaucio. Sed, & adulteratum, quod est, sic intelligimus, eo ꝙ non omnia coeant, quæ synceritatem illius comprobare diximus. Potest autem syncerum opium lachrymam stringere collyrijs admixtum. Habet, & circumlinitum refrigerare, & auricularum dolorem, et totum corporis languorem mitigare, illa videlicet ratione, qua etiam somnum facere dicimus.

F

De Omphace.

Omphax succus est de radice moræ syluaticæ, & immaturæ vuæ: qui expressus siccatur in Sole: et in pastillis latis vsquequo fieri potest formatur, & sic reponitur. Optimum est illud, quod est colore rubido, & fragile pistillo, et gustu styptico valde, et linguam submordens. Vnde potẽter stringit, et omne profluuium confestim tenet.

De Opopanace.

Opopanax succus est herbæ, quæ panax dicitur, simillimæ per omnia ferulæ: quæ nascitur in Cappadocia, Africa, et Macedonia, locis asperis, et lapidosis. Colligitur ergo hic ipse succus hac ratione: Medijs æstatibus terra, quæ est circa radicem, et herbam foditur, et cauatur, deinde folijs ipsius sternitur: et sic ipsa radix, et ferula in oblongum, et in gyrum inciditur: postq; humor lacteus emanat, et in folia supposita defluit, et siccatus quasi exalbidæ myrrhæ colorem accipit. Ergo optimus est opopanax, qui ab Africa affertur: hic est extrinsecus veluti crocatus, intrinsecus lacteus, mundus, odore graui equidem viscidè. Potest igitur opopanax, et laxare, et calefacere, et mollire stricturas, et durities, fugare viperas, et omnem serpentum accessum.

G

De Opobalsamo.

Opobalsamum lachryma est arboris, quam balsamũ appellamus, similis malo granato, ramosæ ramis tenuibus, et exalbidis, qui xylobalsamum dicuntur, quæ folia habet similia erucæ. Hæc ipsa arbor in India tantummodo crescit, et fructum affert aliquatenus oblongũ, circa medium vastiorem, et quasi ventrosum, ad capitula vtraque subitò deductum, rubicundum valde, grauem, et plenum, et si frãgatur mollem, et si masticetur similiter, vt piper mordentem, et suauiter redolentem quem carpobalsamum dicimus. Huius ergo arboris lachryma colligitur vere vsq; ad autumnum. Inciditur autem ipse truncus in aliquot locis, et ipsi ramuli: et sic vascula supponũtur, quæ lachrymam fluentem excipiant. Quod ipsum aliquot coloribus videtur. Verum est optimũ, quod recens, et syncerum, et exalbidum est, et austerum, et odore graui, et acuto, et nõ acri, et quod aliqua lenitudine linguam submordet. Sequens est, quod est colore subrufo: et quasi glutinum se distillat à digito, leue etiam aspectuq; gratum. Tertium autem, quod est tenuè valde, et perlucidum. Omne autem opobalsamum, quod vetustatem accipit, fit subrubrum, et terrestre, et siccum. Verum optimũ est syncerum, quod quando aquæ mundæ instillatur, non protinus diffunditur, sed magis subsidet, postmodum totam aquam exalbidam facit: lacti autem admixtum, in caseum illud adstringit, vt coagulum. Item vestimento albo, aut mundo instillatum, maculam non facit. Quod enim syncerum est, in summa aqua diffunditur, et supernatat, et prout oleum quasi pilulas ostẽdit. Nam vires habet aliquatenus acriores, quæ viscidè excalfacere, et relaxare efficaciter possunt.

H

De Oleo.

Oleum vetus optimum est, quod cum bona pinguedine perlucet, odore, et gustu simile vetusto pinguamini. Vires autem habet excalfactorias, quæ penitus relaxant. Sed ad caliginem oculorum facit, si fuerit de pluribus annis: et ad diuturna, et indurata vitia neruorum. In cibis verò admixtum omnibus conuenit, et lenitiem stomacho, et ventri reddit, et siqua strictura, aut vulneratio intrinsecus facta est, leniendo relaxat. Accepta rosa refrigerans inuenitur. Nardo decoctum, metasyncreticam virtutem habere incipit: Chamæmelo verò, itidem metasyncreticum esse videtur. Cum bacca lauri decoctum, plus quàm oportet thermaticum esse certum est. Semini lentisci mixtum, sicut rosaceum, per longum tempus, stypticam virtutem affert. Mastichæ admixtum, colleticum esse videtur. Anethum illic per tempus madefactum, thermanticum comprobatur. Mala cydonia illic per tempora madefacta, paregorium, vel stypticum aliquantum inueniri

faciunt.

A faciunt. Cucumeris agrestis radice admixta,& decocta, catharticam,& thermanticam habet virtutem:& quidem propriè attritis inunctio facit. Iridi admixtum, pluribus valetudinibus prodest.

De Ouo.

Ouum partus gallinæ est,quod oēs nouerunt. Effectum habet duplicem. Si semicoctum bibatur,virtutē stomacho præbet,& non permittit corpus debilitari,eo ꝙ naturæ fit animantis:lenit.n. oīa,quia læuem vicem habet.Crudum aūt potatum, raucos emendat. Lachryma quoq; tepida in oculis dolentibus inuncta salutem restituet. Vitellus verò eius extrinsecus in aliqua parte corporis illinitus,paregoricus,vel stypticus inuenitur. Coctum verò in aceto,vt fit perdurum, dysentericis prodest. Virtute autem sua cibi,& potus vicem præstat. Si crudum bibatur sitim prohibet.

De Ocimo.

Ocimum herba est omnibus nota. Vires habet acriter excalfacientes, & relaxantes, & vrinam prouocantes.

De Origano.

Origanum & ipsum omnibus notum est,& habet vires acres,& excalfactorias,& relaxantes,& euaporantes. Vnde & suspiriosis,& tussientibus prodest, & serpentes fugat, item biles detrahit, B ventrem detrahit,sed vrinam & menstrua prouocat.

De Orobo.

Orobum oēs nouerunt.Huius igitͤ farina cum melle vulnera purgat,& maculas tollit,& alienationes tenet. Ipse autem orobus manducatus,caput replet & ventrem, & sanguinē per vrinā prouocat,& est optimus Atticus:est enim colore violaceo,effectu viscidè sistens, & in modum cani.

DE PONITIO.

Ponitium hac ratione conficitur: Chalcitidis partes duæ, & cani vna in mortario læuigantur æstu calidissimo, infuso subinde feruente,& acerrimo aceto: & hoc fieri habet donec res rubro colore appareat. Habet igitur ponitium vires quam chalcitis equidem vastiores.

De Pipere.

Piper fructus est arboris,quæ in India nascitur:Quod qn̄ primum crescit, oblongum & rotundum apparet:& longo piperi assimilatur, quod ex minutis, & q̄ pluribus granulis veluti constipatis constat: & quæ tempore ipso accrescunt,at dissipantur,maturata enim, & nigra facta nigrū piper dicuntur. Eligimus.n.Longum piper,quod quando frangitur, & strictissimè granula sua coniuncta habet, & circa suam veluti medullam cohærentia, quodq; gustū viscidè mordet,& calefa- C cit. Album deinde,quod sine ruga sit candidissimum,graue,& non minutum,& ad gustum simile longo. Item Nigrum, quod præter colorem in reliquis sit simile albo. Potest autem omne piper syncerè stringere,& excalfacere, & totum corpus vehementer commouere. Sed adulteratur longum quidem,sinapi & gummi formatis in speciem piperis longi: & album deinde leuigatur cum spuma argenti, & excuditur in pilulas eiusdem magnitudinis redactum: item nigrum his ipsis pilulis denigratis,sed & leue,& cauum,& farinosum piper est,lapillulis admixtum.

De Pompholyge.

Pompholyx est quasi flos spondij. Simul autē vtraq; colligūtur circa metalla, vbi æs,& cuprū, & argentum conflatur. Verū pompholyx,prout leuissima fuligo in ipsis cameris inuenitur: spodiū circa parietes,& adulteratͤ stellis siccis tenuibus combustis,itē cannis quibuslibet, sed fiunt fuscidiora,& non æqualiter læuia. Est enim optima pompholyx,quæ est læuissima, & candidissima, & ad tactum nullā habens asperitatē:easdē.n.& spodiū vires habet,stypticas,& quæ siccare possunt.

De Purpurisso.

Purpurissum quòd & facum aliqui dicunt, glebula sunt quadratæ, & pusillæ in modum tessellarum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roseo: tale est maximè Canusinum, sequens Puteo- D lanum. Vires habet aliquantulum stypticas.

De Pyrethro.

Pyrethrum radix est oblonga, colore fuscior, intus exalbida, crassitudine digiti pusilli, gustu excalfaciens vehementer, & saliuam copiosam prouocans. Cuius optima est, quæ est recens. Potest autem efficaciter relaxare,& calefacere acriter.

De Pumice.

Pumex lapidis est genus, qui in littoribus maris inuenitur, quique assiduè à fluctibus illisus fit leuissimus,& exalbidus,& vndiq; concauus in similitudinem spongiæ. Facit ergo pumex ad dentifricia,& scriptores pennas,vel calamos sibi in eisdem temperantes benè scribunt.& mittitur hæc ipsa pumex in malagmata. Abradit autem, & sua asperitudine læuigat.

De Pulegio.

Pulegiū herba est oībus nota. Quæ cū aliqua acrimonia excalfacit:et est diureticum valdè: sed et mēstrua prouocat,et partū expellit: et etiam tussiētibus prodest: et odor eius nauseam prohibet.

De Propoli.

Propolis circa fauos,et circa aluearia apū inuenitͤ:et est quasi genus ceræ. Cuius eligimus, quæ est colore subrubra,odore melleo,est autem quasi mum. Vires habet similes ceræ,sed efficaciores.

De Psyllio.

Psyllium semen est herbæ nigrum,& minutũ,pulicis magnitudine,vnde & cognominatum vr: herba tota assimilis fœno,longa,& angusta:& calamũ minutũ,& oblongũ habet: à quo medio incipit quasi spicula oblonga,in qua ipsum semẽ inuenitur:quod efficaciter refrigerare,& stringere potest: vnde oculis lachrymantibus citò prodest.Itẽ dysentericos,& podagricos emẽdat: & capitis dolorẽ ex aqua læuigatũ,& in fronte linitũ confestim sedat.Et hæc ipsa herba pulicaris dicitur.

De Plantagine.

Plantago similiter herba est. Et huius succus,& folia efficaciter refrigerant,& stringunt: quapropter succus illius sanguinem excreantibus vtiliter datur. Item folia contrita cum pane imposita,quæ stringere & siccare volumus, id vtiliter faciunt.

De Polio.

Polium herbula est oblonga, exalbida folia habens: & in summo quasi canitiem, & comulam semine plenam,odore graui,& non suaui. Potest ergo omnem viperam fugare: potest & res venenosas extinguere. Laxat quidem stomachum,& caput purgat:sed & vrinã,& ventrem mouet.

De Pelecino, vel cæpa canina.

Pelecinus herba est,quæ in itineribus nascitur: plures & tenues ramulos habet, folia pusilla: & granula in folliculis terna,vel quaterna,subrufa,& amara valde: Quæ possunt cum aliqua acrimonia viscidè stringere: propter quod & in antidota mittitur, & menstrua prouocat.

De Panace.

Panax radix est herbæ,de qua opopanax conficitur: Quæ & ipsa etiam, & si infirmius, eadem præstat, quæ opopanax.

De Peucedano.

Peucedanũ herba est,thyrsum & ramos habens similes,vt fęniculũ:radicẽ vastã,& nigrã,odore grauem,succi plenã:& circa illã comulã densam: florẽ aureo colore. Hæc igitur radix aliqñ ꝓ succũ suũ exprimitur:& succus eius melior est,si sit colore subrufus,& ad gustũ excalfacit: aliquãdo siccatur,& reponitur:Facit autẽ ad vulnera antiquata,& expurgat viscidè: propter quod in aliquibus emplastris,& malagmatibus mittitur,& radix eius incensa serpentes,& viperas fugat.

De Pastinaca.

Pastinaca omnibus nota est:nam sumitur in cibo,& in reliquis virtutibus.Vires habet acres,& excalfactorias,& diureticas.

De Petroselino.

Petroselinum nascitur circa petras,& est optimũ Macedonicũ:est.n.odoratũ,subdulce,diureticum valde,& excalfactorium: vnde & stomachi,& coli inflationes,& tensiones remediat.

De Peristereone, vel verbena.

Peristereon herba est columbaria: folia habet modica quasi incisa, radicem mollem, thyrsulum stypticum. Tota herba vulnera glutinat,& alienationes stringit: & ad omnia venena potui data optimè facit: similiter ad tertianas,& quartanas disposita est. Huius succus in collirijs mittitur. Hæc autem, & columbina,& verbena, dicitur.

De Polypodio.

Polypodium herba est similis filici,quæ in petris, & circa radices arborum vetustarum, & in querceis arboribus crescit: hæc melior habetur: cuius radix pilosa, & hirsuta videtur, gustu styptica cum aliqua dulcedine: in folijs verò habet binos ordines quasi punctorum aureorum. Vires habet ventrem soluentes, & bilem distrahentes.

DE COLOCYNTHIDE.

Colocynthis similis est cucurbitæ rotundę,vel malo granato.Huius verò medulla,i.quod intus habet carnosum,& semen,viscidè vẽtrem purgare potest: & in plura cathartica mittitur.

DE RVTA.

Rvta herba est quasi oĩbus nota vtilis valde. Hæc.n.stomachũ erigit,& tussientibus prodest, & coli dolorẽ sedat:item vrinã,& menstrua prouocat:partũ quoq; si plus sumatur,expellit.

De Resina.

Resina est quasi lachryma herbæ:& locis q̃ pluribus colligitur. Verum sicca, quæ est, inuenitur circa nuclipinum,& pityn:alia liquida circa terebynthũ, & peucen, & cypressum: & quæ circa lentiscum,quam aliqui masthichinam esse dicunt,in Chio insula colligitur:aliæ, prout diximus, pluribus locis inueniuntur. Communiter verò omnis resina laudatur,si sit munda,perlucida, & si odorem suum pristinum seruet. Specialiter tamen liquidarũ optima est terebinthina, habet.n. & candorem,& munditiam,& perlucet,& vitro assimilis esse debet: post masthichina recipitur,colore nõ dissimili ponticæ ceræ: Item siccarum receptissima est pityina: post quam numeratur peucena,& nucliplinea,quam græcè strobilinam dicimus. Verum omnis resina efficaciter relaxare,& remollire potest:& in vsu aliquando crudæ accipiuntur,aliquando friguntur.

De Roremarino.

Rosmarinus herba,est fructiculus:& semẽ dicta cachrys,adsimilis spondylio: quæ herba radicem

A cem,& folia habet quaſi fœniculum,ſed aſperiora,& exalbidiora, et craſſiora, et veluti thyrſum oblongum, et ramoſum. Huius igitur ſemen quod eſt breuius, et vaſtius, cachrys dicitur: quod inde tenerius,et oblongum,roſmarinus. Verumtamẽ efficaciter ſtringere,et relaxare poteſt:vnde et vrinam mouet,et antidotis contra maligna admiſcetur.Et quidem cachry acrius, et viſcidius.

De Rubo.

Rubum omnes nouerunt.Huius igitur,et folia,et flos,et mora leuiter ſtringunt: vnde ad vuulã et fauces euidenter faciunt: quamuis omne profluuium idonee ſtringant.

De Rhu.

Rhu, quod ab aliquibus radix dicitur, aliqualiter vaſta, et nigricans, fragilis leuiſſime: odore, & guſtu amara,et leniter ſtringens:& ſi fricetur,& maſticetur,fit veluti glutinoſa, et croceato colore: Vnde optimum rhu eſt ponticum. Vires autem habet efficaciter ſtringentes:propter quod cum vino læuigatum,& quaſi fomentum impoſitum, inflationem ſiccat,& vulnera glutinat,& ſanguinis abundantiam reprimit. Mittitur et in antidotis.

De Roſa.

Roſam omnes nouerunt: Quæ & ipſa ſuauiter ſtringit, et refrigerat.

B *De Rapa,& napo.*

Rapa omnibus nota eſt. Huius radix comeſta inflationes facit, et multum carnis, ſed inutilem nutrit humorem. Aqua verò in qua fuerit cocta, podagricis, et ad prægnationem optimũ fomentum eſt:ſed et ipſa contrita,& impoſita idem operatur. Si excauetur, et accipiat oleum roſaceum, et ceræ modicum,& ſic in cinere calido coquatur ita,vt cerotum faciat, vulneroſos promouet, & curat. Eſt etiam rapæ ſimilis napus,qui ſimiliter inflat: ſed ſemen huius napi contra venena potui cum vino optimo datur, vel ex mulſa contritum.

De Raphano.

Raphanus oĩbus nota eſt,quæ radix appellatur.Radicem habet ſimilem rapæ, ſed longiorem: Quæ comeſta à ieiuno,prout antidotũ,magnũ eſt adiutoriũ ſanitatis,et tutamentum corporis:ſed inflationem operatur,ructus fœtidos facit,et vrinã mouet, vẽtrẽ relaxat: decocta aũt in cibo ſumpta phthiſicis prodeſt: & thoracẽ à phlegmate laborãtem emẽdat.Cortex verò eius cum aceto, & melle acceptus,vomitus mouet: hydropicis et ſpleniticis prodeſt: ſi in modũ cataplaſmatis imponatur cum melle commixta,et prodeſt. Putredines curat,et liuores tollit, et contra viperarũ morſus prodeſt. Alopecias capitis iuuat. Fungos malos, aut in potu,aut in cibo ſumpta, cõpeſcit. Se-

C men verò eius cum aceto datum,ſplenẽ minuit. Si in aceto,et melle radix ipſa coquatur,et ſic gargarizetur,ſynanchen curat. Folia eius tunſa,et impoſita, omnibus articulis dolentibus proſunt.

DE SARCOCOLLA.

SArcocolla eſt,prout aliqui aiunt,lachryma arboris, quæ in Perſide naſcitur. Alij quidem fieri dicunt ex ſuffimentis æquè ſimiliter reſinæ per parietes læuigando. Alij enim ſarcocollã, argemonem herbam vocant:Quam optimã iudicamus,quæ eſt ſubalbida,fragilis, ſine odore, flore ſubruſo, folijs quaſi rotundis, radice longa: quarum ſunt infirmiores,quæ ſubrubicant, et ad guſtum commixta dulcedine aliquam habent amaritudinem,et dentibus preſſæ agglutinantur. Poteſt igitur ſtringere lachrymam,et quodammodo hilarem viſum facere. Adulteratur autem gummi,et reſina,ſed tactu facilè deprehenditur.

De Spica nardi.

Spica nardi ad ſimilitudinem cognominata eſt: ſimilis eſt enim ſpicæ frumenti: & hæc plurimas habet velut ariſtas,& quaſi ſetarum, vel capillorum faſciculus ad modũ patet: naſcitur enim in India ex vna radicula ſine folijs. Dicitur tamen et Syriaca, non quia in Syria legatur, ſed quia

D montis illius in India,in qua plurima inuenitur, pars ad Syriam ſpectat. Verum optimã diximus, quæ eſt odoratiſſima,et colore ſubruſa,recens,& ad tactum non grauis,nec vaſta, ſed magis denſa. Hæc ergo vires habet ſuauiter ſtypticas,et leniter calfactorias.

De Syrico.

Syricũ fit de ceruſa plurimũ ſiccata,et cribrata.Coquit̃ autẽ in patella fictili ſuper carbones vſquequo ſandycis habeat colorẽ,ꝙ ipſum ceruſæ vires repræſentat: eſt optimũ, qđ ignis habet̃ colorem.

De Saluicula.

Saluicula herbulæ genus eſt,quæ radiculas, et folia ſub floribus ſimilibus violæ,q̃ plurima habet, quæ tota prodeſt:hæc refoſſa in modum ſtabularum ſtringitur: naſcitur autẽ in alpibus ſummis,et in Norica regione:Quam ipſam optimam iudicamus,quæ eſt odoratiſſima: cui tamen,& hæc adeſſe oportet,vt recens,et ſine ſabulo ſit,& quam plurimas cum ramulis ſuis radices habeat; ille autem ſunt viſcidiſſimæ. Poteſtas igitur ſaluiculæ eſt,quæ et ſpicæ,etſi infirmior.

De Sale.

Salẽ oẽs nouerunt. Colligitur aũt in quibuſdã littoribus,et partibus maris, aut foditur, aut paratur,prout aliquibus in locis in Gallia,maximè tamen in Italia,vel in diuerſis prouincijs. Verum eſt optimus ſal,qui ex mari fit mundus,et candidus, cuius virtus ſapore ipſo probatur, potens comedere,et purgare: multis quidem rebus miſceri præcipiunt Cuius ſalis virtus eſt,ꝙ omnibus cibis

bis

bis admixtus conuenit,& oxerim facit, fastidium auertit,nauseam prohibet. Qui autē foditur,est E velut vena alba,& perlucida:venas habet prout schistos,quem,& nos salem armeniacū diximus.

De succo.

Succi virtus duplex est,vel triplex. Hic eadem,& si incertius,præstare potest, quæ et ouū diximus facere:vicem.n.cibi & potus præstat. De hordeo ptissanas faciūt, quæ frigidam,& humidam habent virtutem,& relaxare possunt: si oleum rosaceum admisceas,& febricitantes refrigerat, & reparat. De hordeo immaturo succus ventrē stringit,et infrigidat, et vires acquirit. Et alicæ, vel orizæ succus similiter operatur:Siligo enim tritici ventrem stringit,et ardorem, et corruptionem.

De stibio.

Stibiū lapis est fulgēs,et splēdens,nulli lapidi similiter,q̄ ī metallis inuenit̄,colore assimilis plūbo:Cuius est optimū,qđ late refulget,fragilissimū,et qđ est in se mūdū,lapidosum,vel terrenū nō continēs. Vires aūt hēt stypticas:vn̄ et refrigerare,et stringere,et lachrymas velut oppilare potest.

De sandaracha.

Sandaracha affertur maximè à Ponto, et Cappadocia,et Cilicia: et est à principio lapis igneo colore,qui in minuta comminuitur. Est ergo optima sandaracha, quam florem appellamus, quæ est roseo colore,munda,vel nihil exterum habens: Effectu,et ipsa fortiter stringens. F

De sagapeno.

Sagapenū est lachrymæ genus,quod in aliquibus locis colligitur:Cuius optimum dicimus,qđ est glebulis minutis durū,colore subsimillimū myrrhæ,gustu acri, et quasi glutinosum, odore cepastrū,recens,mundū,et intus albidū,et extrinsecus rubidū. Vires hēt, quæ cū acrimonia viscidè laxare possunt. Hoc ipsum galbano aliqui adulterāt, formatis ex eo guttulis eiusdē magnitudinis.

De sepo.

Sepum omne mollire potest durities. De quadrupedibus optimum est leoninum: melius est leopardinum:nunc melius vrsinum, quàm taurinum, vel ceruinum: caprinum verò spissius est, et siccius,et magis hircinum,vel asininum. De volatilibus verò optimum est anserinum,melius pullinum. Item melius phasianinum,et omnibus melius vulturinum.

De sanguine.

Sāguis oībus humidus est. Foris ī corpore illinitus, stypticus īuenit̄:et oculis ꝓdesse cōprobat̄.

De syricio.

Syriciū herbulæ radix est,nota quā pluribus,exalbida,et spissula:Quæ acrimonia sua,et asperitate,vrinā,et calculū prouocat: Sternutare copiosè facit tunsa, et cribrata,et in naribus imposita. G

De staphide agria.

Staphis agria semen est herbæ,quæ florescit similiter, vt vites erraticæ: et fructum affert in folliculis viridibus quasi ciceris, triangularem, album, subrufum, gustum acerrimum, et amarum. Verum optima est,quæ est recens,nigra,plena. Hæc ipsa cum maximis vexationibus viscidissimè relaxat. Pediculos quoque ex oleo læuigata,et corpori illinita occidit.

De Sepia.

Sepia est marinum animalculum,cuius testa, et item os siccatum, et repositum, leue, et candidum, et oblongum videtur, et ad vsum medicinæ facit. Admiscetur autem collyrijs: et solum in mortarium leuigatum, dentifricium est optimum.

De Sulfure.

Sulfur optimum est, quod viuum appellatur, et est splendidissimum, et perlucidum, et veluti perunctum vires habet viscidè relaxantes,et plurima vitia remediantes.

De Silphio.

Silphiū radix est,cuius lachrymā laser esse diximus,et est radix pluribus nota. Virosè,et acriter excalfacit,et vessicam lędit:verū admiscetur antidotis,et purgatorijs:et sale condita suauiter facit. H

De seseli.

Seseli semen est herbæ,quæ similatur fœniculo,et anetho: crescit, et grauat, et grana affert vastiora,et oblongiora,quàm vtrunque. Verum, et hoc est diureticum, et in plurima antidota mittitur propriè tamen ad colicum dolorem facit.

De Scammonio.

Scammonium, quod et colophonium, vel diagridium dicitur,succus est herbæ, quæ à sua radice plures ramos intra se mittit,quæ nascitur,et in Mysia,et in colophone: et similiter, vt creditur,mādragoræ,aut quasi panacis,radix illius inciditur, et folijs suis suppositis lachryma, q̄ emanat,excipitur. Verum optimum diximus scammonium,quod est medium,leue, perlucidum, intus non spissum,sed magis prout spōgia fistulosum,et splendidū,et quod simul,ac saliua tangitur humorē lacteū, et amarum ostendit. Hoc igitur ipsum stomachum quidem euertit, sed ventrem viscidè purgat. Adulteratur autem tithymali succo, sed ita deprehenditur, quòd tithymali succus ad gustum minimè excalefacit,quodam modo;sed vrit,quod abest ab syncero colophonio.

De Singibere, seu zingibere.

Singiber,herbulæ radix est pusilla, exalbida, leuis, et veluti trunca. Inuenitur maximè in Tro-

glodytis

A glodytis,& Arabiæ partibus:& aliqui illam piperis radicem putant. Hoc ergo optimum eſt,quod eſt recentiſſimum,& ſine fiſtula vlla,quod ἄτρητον græcè dicimus,odore ſuaui, guſtu & ſapore ſimile piperi. Cuius vires plurimæ ſunt, ſed propriè digeſtionem facit:& ſtomachum confirmat,& corroborat: & ventrem laxat.

De Styrace.

Styrax eſt quaſi lachryma arboris, quæ & ipſa ſtyrax appellatur, ſimilis tota cydoniæ. Huius igitur arboris ramuli,& virgulæ, vt vermiculi, circa ipſas medullas naſcuntur: à quibus inciduntur, & foramina ipſorum ſcobem quaſi furfur emittunt, quæ cum lachryma confiſcatur: quod in modum reſinæ pityinæ manat, maximè æſtibus medijs, & Sole candidiſſimo. Verum optimum dicimus ſtyracem,qui eſt ſubrufus, & qui multum reſinæ ſpecie permanet, odore ſuaui & quaſi melleo, & ſubauſterus, ſine humore, & leuis dum fricatur. Viribus autem poteſt leniter relaxare: calefacit enim,& lenit durities, & mollit. Sed adulteratur copioſa ſcobe ipſius arboris, vel etiam alterius,exinde tunſa,& cribrata,& cum melle decocta, ſubacta, & rurſus cera, & adipe reuoluta.

De Symphito.

Symphitum,quod aliqui anagallicum dicunt,herba eſt pluribus nota: cuius radix videtur ob-B longa,cortice nigra, ad guſtum ſubamara,& glutinoſa. Propter quod ad reſtringendum, ſanguinem excreantibus datur: viſcidè autem ſtringit,& glutinat.

De Spuma argenti, vel lithargyro.

Spuma argenti fit in metallis,& purgamentis argenti quando conflatur. Item è ſcoria, quam Græci molybdenam dicunt. Aliqua ex plumbo, & ipſa coctura in ſpeciem puſillorum tribulorum redigitur. Verum optimam dicimus,quæ eſt colore aſſimilis auro,& vſque grauis.Poteſt autem aliquatenus ſtringere, & refrigerare: & eadem præſtat, quæ & ceruſſam facere dicimus. Ab aliquibus verò lithargyrus appellatur.

De Sori.

Sori glebula eſt viridis, quæ foramina habent quam plurima.Dicitur & aliud eius genus inueniri colore argenteo. Verum optimum iudicatur Aegyptium, ideſt, quod ab Aegypto affertur: quod plurima habet foramina,& eſt fragile,& dum comminuitur infuſcatur, guſtu ſtypticum, & odore nauſeoſum ſic, vt & vomitum quibuſdam moueat. Coquitur autem vſquequo ſit colore rufum. Et habet vires valdè ſtypticas, & acres: vnde & alienationes continet: & vulnera, quæ lu-C xuriantur, exiccat.

De Stœchade.

Stœchas herbula eſt, quæ ramulos emittit tenues, & oblongos, circa quos habet folia oblongiora,quam thymbra,ſed non diſſimilia, & ſemen minutum: tota herba eſt odore ſuaui, guſtu acris, & ſubamara. Vires habet relaxantes: vnde menſtrua prouocat, & vitia thoracis ſedat, & in antidotis miſcetur. Naſcitur vt plurimum in inſulis,quæ ſtœchades dicuntur.

De Sapone.

Sapo conficitur ex ſeuo bubulo,vel caprino,aut *veruecino, & lixiuia cum calce: Quod optimum indicamus Germanicum,eſt .n. mundiſſimum, & veluti pinguiſſimum: deindè Gallicum. Verum omnis ſapo acriter relaxare poteſt, & omnem ſordem de corpore abſtergere, vel de pannis, & exiccare ſimiliter, vt nitrum,vel aphronitrum. Mittitur & in cauſtica.

* Al. hircino.

De Sampſuco.

Sampſucus herba eſt: folia & ramos habet plures, & puſillos, circa terram diffuſos, non diſſimiles nepitæ, tota herba olens eſt ſuauiter: Viribus acris, & excalfactoria, & ad omnem duritiem, vel rigorem valdè idonea.

D *De Sinapi.*

Sinapi omnes nouerunt: Cuius efficaciſſimum eſt Alexandrinum: habet enim Vires acriter & viſcidè diſtinguentes: propter quod vitia longinqua eliminat, eo quod loca ſanguine manantia exiccat, & extringit, & corroborat ſimul ſtomachum: quod ipſum ſinapi moſano vidimus contingere.

De Sertulo.

Sertula herba eſt humilis, odore ſuaui, exalbida: floſculum habens ſubrufum: Cuius melior habetur, quæ eſt recens,& vaſtior, & non nimis exalbida. Vires autem habet leniter relaxantes: propter quod,& oculorum tumorem ſedat: & partibus neruoſis, & delicatis, ex aqua multa cocta, in modum fomenti trita,& impoſita facit.

De Syro.

Syrum naſcitur in Africa, & in India: Optimum tamen habetur Arabicum, & huius ipſius, quod eſt recentiſſimum,& plures,& breues calamos habet: & ſi frangitur, rubicundum intus apparet: redolens ſuauiter, ſi fricetur inter manus: & guſtu linguam ſubmordens, quod Vires habet acriter relaxantes. Propriè quidem veſſicam petit, & vrinam prouocat. Mittitur & in antidota, quæ aduerſus venena faciunt.

De

De Scilla.

E

* Al. allio.

Scilla radix est herbæ pluribus nota: est enim colore, & corticibus vasta, & cæpe, vel * bulbo assimilis. Vires habet acerrimas, & calfacientes: vnde & tussientibus, & hydropicis vtiliter datur. Et si fricetur in corpore, magnam, & intolerabilem pruriginem facit.

De Scordio, vel allio agresti.

Scordium herbula est virgulas mittens quadratas, rectas, & oblongas: & folia stringentia, ad gustum subamara, odore oleaginosa, flore rubicundo. Vires habet acres, & diureticas, & ad viperas facientes.

De Scinco.

Scincus animal paruulum est, quod in India inuenitur, quadrupes, & simile lacerto, sed multo maius, et longius, et ventrosum: hoc igitur salitur. Et venerea facit drachma vna carunculæ illius ex vini cyatho potata: si enim plus sumatur, affert periculum.

De Sedo.

* Al. vmbilici.

Sedum herba est, quam aliqui senecionem vocant: quæ et in petra nascitur, & super tecta: folia enim habet viridia, densa, et quercui similia, sed crassiuscula, et pinguia: thyrsulum emittit oblongum, et subrufum: capitella habet oblonga, in summo habens in modum * verticilli. Vires habet stringentes, et refrigerantes: propter quod similis est plantagini, et ad eadem proficit.

F

De Satureia.

Satureia fere easdem vires habet, quas, et thymus, et eadē facit, etsi est aliquatenus infirmior.

De spondylio.

Spondylium locis humidis crescit, et habet radicem albam, et assimilem radici, quam in cibos mittimus: & thyrsos oblongas quasi fœniculi: folia quasi platani: semen quasi seseleos, duplex, sed candidius, et latius, et veluti piliastrum, florem album. Huius igitur semen potatum bilem detrahit, & ventrem soluit acrimonia sua. Regio morbo, et ad tussem, et suspiriosos videtur prodesse.

De Sisymbrio.

Sisymbrium est assimile mentæ: latiora quidem folia habet, et odore suaui: Et excalfactorium est, & diureticum: & ad apicularum, & similium animalculorum puncturam confert præsidium. Semen illius potatum ad eadem facit.

De Smyrnio.

Smyrnium est assimile apio, sed folia habet latiora, et subaureo colore, et quasi pinguia, & fortiora, redolentia cum aliqua acrimonia, ramulum et capitellum, prout anethi: semen rotundum nigrum, ferè gustu mirastrum: radicem succosam, mollem, leuem, odore suaui, cortice nigro, intus viridem, aut exalbidam, & ad gustum fauces mordentem. Vires autem habet acres, & sudorem suscitantes: vnde & tussientibus, & suspiriosis, & hydropicis, & coxiosis prodest, & ad serpentum morsum facit.

G

De Satyrio.

Satyrium herba est, ramulum habens oblongum, & purum florem purpureum, exalbidum: folia quasi lilij, subbreuiora, & subrufa, tria vel quatuor, ad terram iacentia: radicem duplicem, quasi testiculos: quæ radix potata venerea prouocat. Succus illius inunctus lippitudines optimè curat. Est & aliud satyrium erythraicum. quod assimilatur semini lini vastius quidem est, & leue, & splendidum: cuius radicis cortex tenuis est, & rubens, ipsa penitus alba, & dulcis. Tertium quidem satyrium aliqui herbas basilicam appellant: cuius folia sunt priori satyrio similia, sed grauiora, & leuiora, punctis asperis, nigrioribus: radix eius, pedis vrsi habens similitudinem: flore aureo, vel croceo, & si cum aqua, vel vino fuerit trita, croceatum efficit colorem. Vires habet excalfactorias, & aduersus venena facientes. Quam herbam siquis secum habuerit, ab omni genere serpentum erit securus.

H

De Sisario.

Sisarium notum est omnibus. Et huius radix vires habet diureticas.

De Scolopendria.

Scolopendria similis est scolopendriæ animali: in petris humidis nascitur, nec florem habet: folia ipsius in superficie viridia sunt, sed rufa, & limosa. Cum aceto potata splenem curat: & extrinsecus cum vino posita iuuat: & calculos expellit. Vires habet diureticas.

De Scopa regia.

Scopa regia facie est nota omnibus: & habet radicem tenuem, & oblongam: & virgulas oblongas: & folia ex interuallo assimilia lactucæ, sed fixiora, & fortiora. Vires autem habet, & ipsa acres, & diureticas.

De Sinopide.

Sinopis optima est, quæ in Lemno insula inuenitur: & huius ipsius, quæ sphragis appellatur. In terris autem sinopis in quibusdam speleis colligitur: & caprino sanguine in modum fermenti subigitur, & in pastillos redigitur. Adhuc optima sinopis dicitur, cuiuscunque loci erit, si benè

fuerit

A fuerit cocta, quæ est rubicundissima, & spissa, grauis, per omnia eodem colore, & sine lapillis: quæ ex vna mica plurimum humoris in similitudine sanguinis inficit. Vires habet efficaciter stringentes.

De Syo.

Sium semen est, quod maximè de Assyria defertur, fusculum, oblongum: Acre, & viscidè excalfactorium: propter quod ad inflationes, & rosiones stomachi, & choleræ propriè facit.

DE TRAGACANTHA.

Tragacantha est lachryma herbæ lignosæ, & spinosæ: cuius radix incisa hanc ipsam lachrymam emittit: quæ aliquatenus sicca, prius tamen quam indurescat, cultello in tenues laminas secatur. Est ergo optima tragacantha, quæ mundissima, tenuis, lucens, recens, & subdulcis. Vires autem habet quales sarcocolla, & aliquatenus efficaciores: magis.n stringit, plus & lachrymam reprimit.

De Thure.

B Thus lachryma est arboris, quæ in Arabia, & India nascitur, quæ græcè libanus dicitur. Quod ergo de Arabiæ arbore manat, candidius est: Quod de India, subrufum: verum vtrunque masculum appellatur. Est & tertium minutum valdè & rufum, de quo maximè manna conficitur. Erit ergo optimum thus, quod masculum diximus, subrufum, rotundum, & naturaliter lene, fragile: & si pinsatur, in micula minutas, & vt sabulum dissipatur: & quod ad ignem citò accenditur, odorem suauem, & copiosum emittit. Vires autem habet leniter excalfacientes. Sed adulteratur resina pityina, & gummi, & thure commixtis: & fit in speciem synceri thuris fortis. Itidem & manna adulterant aliqui, læuigata resina pityina, vel farina, & cortice thuris, & cortice nuclei pinei. Sed deprehenduntur ita: Thus enim quod resinam, vel gummi habet, si masticetur, fit quasi mastiche, & ad ignem non citò accenditur, nec talem odorem habet. Similiter & manna, & cortex, si syncera non sint, tardius, & fumosius incenduntur.

De Tithymalo.

Tithymalus ferè tot habet vocabula, quot & species, sed non refert: eadem autem omnium vis est. Colligitur ergo, et quasi lachryma, et quasi succus: quasi lachryma sic: Singulæ virgulæ propè ipsa capitella franguntur: et sic lachryma veluti colum quod manat, in conchulas quasi C opium colligitur, & siccatur: similiter et hoc est * viridissimum. Succus deinde ab ipsis folijs contusis, et expressis excipitur, et eadem ratione siccatur: & est infirmior. Verum eadem facere tithymalus potest, quæ et elaterium facere diximus: et extra quasi psilothrum pilos tollit, et incidat cutem qua causticum vrit, maximè quando est recens, et dum colligitur.

* Al. validissimum.

De Thapsia.

Thapsia succus est herbæ eiusdem vocabuli: quæ folia habet similia fœniculo, sed rectiora, & vastiora: thyrsulum quasi ferula: florem violaceum: semen latum: radicem albam, et vastam, quam qui volet effodere: aut succum illius exprimere, prius corporis sui quicquid erit nudum, ceroto liquido perungere debebit: sin minus, inflationes et pustulas circa faciem, et manus patietur. Exprimitur ergo succus thapsiæ lota ipsa radice, et in pila contusa, et sic organo pressa: qui succus in mortario læuigatur, et in Sole siccatur. Aliqui et folia cum radice iungunt, et nimium tundunt. et exprimunt, quod est inertius. Alij autem, quod est optimum, et viscidissimum, ipsam radicem refossa terra nudant, ita tamen quod vna in terra maneat: & sic eam cum ferula sua acuto scalpello incidunt, et veluti scarificant, et lachrymam, quæ manat, colligunt. Vires autem habet thapsia acerrimas, et in modum ignis causticas: prodest tamen longinquis vitijs, illa ratione, qua et D sinapismus.

De Thymo.

Thymus herbula est humilis, et ramosa, et ramulis duris, et lignosis, quæ folia habet pusilla, et angusta, et oblonga, et subalbida: in summo capitula in speciem formicarum in se implicitarum, et concurrentium. Vires habet acres, et excalfactorias, et stringentes: propter quod omnibus, vitijs stomachi, et thoracis, aptissimum est.

De Thlaspi.

Thlaspi herbula est, quæ folia habet magnitudine digiti: thyrsulum subalbidum, tenue, et oblongum: semen assimile cartamo, et quasi patulum, et dilatatum. Vires quoque habet acres, et relaxantes, et veluti mordentes: vnde asperitudines oculorum, et cicatrices extenuat. Et potatum, ventrem sursum, et deorsum purgat cum oleo læuigatum. Punctiones, frigora, et horrores in accessione discutit.

De Trifolio.

Trifolium herba est omnibus nota. Huius igitur folia et pota, et pro fomento imposita, viperæ morsus remediant. Item semen illius in emplastrum mittitur, et radix in antidota: vtraque ad venenosorum serpentum morsus facientia.

DE

DE VERATRO; VEL ELLEBORO.

VEratrum radiculæ herbæ ſunt eiuſdem vocabuli, exalbidæ, & oblongæ, & ab vno capitulo copioſæ, & directæ, & quæ per ætatē maiores quidē, quā porri capitula, ſed non diſſimiles: Quarum optimæ ſunt, quæ aſpectu vnctulæ videntur, & non rugoſæ: & quæ medullam tenuem habent, & guſtu magis excalfaciunt, & vomitum prouocant: tale nanq; eſt Creticum, nam Gallicum multo eſt inertius. Verum omne veratrum eſt viſcidiſſimum medicamentum, & fortiſſimū purgatorium in tantum, vt venenoſum eſſe dicatur. Eſt & aliud veratrum nigrum, quod magis purgat. Aliqui ſecundum ambo purgant veratra, & elleborum dicunt.

De Viſco.

Viſcum ſuccus herbæ eſt, quæ de ramis arborum excreſcit: quæ herba habet fructum rotundum in ſpecie vuæ, pallidiuſculum: qui fructus tunditur, & commodatur ad aquam frigidam copioſius, & diligenter, vſquequo nihil aſperum de cortice eius fructiculus habeat, ſic.n. euadit glutinoſiſſimum. Alij quoque in aqua coquunt, & eadem diligentia expurgant. Verum optimum eſt, quod in quercu arbore creſcit: & quod eſt mundum, ſubuiride, purum: & quod ſi extendatur, non rumpitur, ſed in ſpecie membranæ extenuatur. Vires habet acres, & quæ durities remollire poſſunt.

De Viola.

Viola ſpecies habet tres: eſt enim alba, & purpurea, & aureo colore: floreſque de radice eius excreſcunt: Quibus melior habetur, quæ eſt purpurea. Verum omnes viſcidè relaxant, ſicut & vrinam prouocant aliquando. Et ſemen illarum partum expellit, & lumbricos occidit. Odorem verò habens eſt flos ipſe ſuauem.

De Vrtica.

Vrtica eſt omnibus nota: Et eſt calefactoria valdè: quapropter attrita, cum oleo, vel axungia inuncta, contra frigus facit. Item potata cum vino, morbum regium emendat: & antidotis, quæ colicis quidem ſunt propria, admiſcetur. Item trita cum melle ſingula cochlearia diurno potui data, tumorem ventris, vel frigus ex pulmonibus conceptum, ſedat: & calore ſuo omnes humores diſſoluit.

De Vella.

Vella herba eſt folijs quidem minor, quam eruca, ſed non diſſimilis: flore violaceo: ſemen habet velut folliculis oblongis, ordinis ſtipati, prout naſturtij: & guſtu calefactoria eſt, ſubmordens, & viribus relaxans: vnde ad tuſſem veterem, & ad regium morbum cum melle optimè facit.

De Vetonica.

Vetonica herba eſt, quæ radices habet aliquatenus craſſitudine digiti: & ramulos longos quadratos: folia quaſi quercus, ſuauiter olentia: florem purpureum: ſemen circa ramulos in circuitu, in modum ſpicæ, nigrum: naſcitur in pratis, & montibus. Vires habet leniter acres, & diureticas.

De Vite.

Vitis eſt, quam omnes nouerunt, ex cuius fructu vinum exprimitur. Huius igitur folia viridia in frontem frequenter expoſita, & immutata, oculis ex rheumate dolentibus proſunt, eo quòd ſtypticum, & auſterum habent. Botrus verò eius maturus calidus eſt: infundit, & procurat ventrem, & maximè ſi albus ſit. Paſſa autem vna ardore facit, & ventrem procurat. Immaturus verò botrus vuæ, frigidus eſt, & ventrem ſtringit: vnde & dyſentericis facit.

De Vino.

Vinum omne calidum eſt. Vires, atque motum corpori præſtat, eo quòd calefacit, et reſumit, et reficit omnia membra, quæ ex frigore, et dolore conſtricta tenentur. Vinum et oleum ſi calidum ex vnguento ponatur, oportet diu perfricare, quouſque totum corpus illud perbibat: ſimiliter, et ijs quæ in humeris dolore tenentur. Vinum recens, calidum minus eſt vetuſto, et ventrem procurat. Vinum album, diureticum eſt, et toti corpori aptum. Vinum nigrum, et dulce, ſanguinem nutrit: et oculis contrarium eſt: et capitis ſcotoſin. i. vertiginem, et corpori grauitudinem, et ſtomacho turbationem, et ſomnos graues infert. Vinum maximè ſi cum modica aqua bibatur, ſaluti corporis prodeſt, eo quod nutrit, et cuſtodire poteſt ſanitatem. Primo quod album eſt magnum remedium corpori facit. Vnde & de ipſa aqua ratio eſt reddenda. Omnis virtus aquæ frigida eſt, et dulcis, & humida: & febribus acutis aliquoties facit. Vulneribus cancroſis ſi ſola adhibeatur, perniciem infert: quia omne vulnus in corpore dulce eſſe videtur, & tunc gaudet cancer, et creſcit, dum ſibi conſentiens, et amplius nutriens incrementum acceperit: nam cum melle, et aqua iuncta, aut ex lixiuia, cancer ſemper lauari præcipitur, aut cum vino, et melle ſimul. Vinum autē aceto factum, incipit frigidū eſſe, & ſtypticū, et non nutrit, ſed magis compeſcit. Fiunt nanq; de vino diuerſis modis proportiones corporibus aptæ. Vnde mel et vinū ſolum ventrē procurat, et calefacit: piper verò adiunctū.i.cōditū plus calefacit, et ſiccat: ſimiliter et vrinam deducit, et corroborat ſtomachum, maximè ſi crocus modicè admiſcetur: & infundit, & ventrem procurat. Sambucatum ſimiliter, et maſtichatum vētrem procurat, et choleram rubram temperat.

Roſatum

A Rosatum infrigidat, & vrinam, & ventrem procurat. Absinthinum, ventrem, & choleram emundat. Violaceum, vrinam prouocat, plus stomachum corroborat, & lumbricos excludit.

DE XYLOBALSAMO.

XYlobalsamum ramuli sunt arboris, quæ balsamus dicitur, tenues, exalbidi, suauiter olentes, gustu, & viribus acres, & calfactorij, & relaxantes.

De Xylocinnamo.

Xylocinnamum est assimile aspectu cinnami, sed crassius, & longius, & quodam modo lignosum: sed viribus, & odore infirmius: et ad eadem sumitur, & eadem præstat.

DE HYOSCIAMO.

HYosciamus est, quem aliqui altercum dicunt, herba omnibus nota: Quæ species habet tres: est enim, quæ semen, & florem album habet: quæ vtrunque nigrum: quæq; vehementius B velut purpureum maximè, quod eligimus: quod quidem folijs, et cauliculis non multum vires habet refrigerantes, et stringentes, et marcorem facientes. Quapropter succus ex folijs, & cauliculis dum adhuc sunt virides exprimitur, et siccatur: et similirer, vt opium in antidotis, et collyrijs mittitur: et eodem modo omnem dolorem compescit. Aliqui verò eum interficere dicunt si bibatur, et esse venenosum.

De Hysopo.

Hysopus est quasi sordes, et succus lanarum succidarum: qui hac ratione colligitur: Lanas succidas sordidissimas, et iam mox detonsas, mittimus in vas, quod habeat calidam aquam: et aquam succendimus, vt aliquantulum ferueat: deinde refrigeramus, et quod supernatat in modum pinguaminis, abradimus manu, et in vase stanneo absternimus: et sic ipsum vas aqua pluuiali implemus, et opertum tenui linteo in Sole pronimus, et rursus delimpidamus: et tunc hysopũ reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes, et relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine, et ceroto molli: sed statim deprehenditur, eo quòd syncerus hysopus reseruat succidum lanæ, et si manibus fricetur, in similitudinem cerusæ efficitur.

De Hyssopo herba.

C Hyssopum herba est: est verò erraticum, et hortulanum: verum omne hyssopum facilè notum est: Et habet vires acres, et calefactorias: vnde tussientibus, et suspiriosis prodest: et lumbricos expellit.

De Hypocisthide.

Hypocisthis herba est, quæ nascitur subrufa. Huius succus exprimitur, et reponitur, non dissimilis acaciæ, sed mollior tactu, et effectu viscidior, stringit enim vehementissimè: vnde ventris profluuium, et sanguinis abundantiam reprimit, et sine mora præbet effectum.

De Hyperico.

Hypericum herba est, quæ ramulos habet plures, tenues, et oblongos, colore subrufo: folia similia rutæ: florem tenuem, et aureo colore, vel est similis violæ: semen nigrum, in forma hordei. Vires habet acriter stringentes, potatumque ischiadicos emendat, et vrinam prouocat, ventrem stringit: et pro fomento positum, combusta sanat.

De Hyacintho.

Hyacinthus thyrsulum habet lęuem, florem purpureum, folia, et radices quasi bulbi. Tota herba viribus, et effectu styptica est valde.

D

EPILOGVS.

HÆc sunt frater charissime Paterniane, quæ memoriæ nostræ subuenire potuerunt: et quæ partim ipsi probauimus, et quæ experti sumus, et apud antiquos, et receptissimos auctores medicinæ inuenimus. Nunc pro tua examinantissima diligentia curabis omnia examinare, et etiam singulas res cum sua scriptura comparare, ideo vt siquis post auctorum lectiones ad hanc fuerit conuersus scripturam, in nullo possit reprobus inueniri.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE VIRTVTE CENTAVREÆ,
CENSVRA.

Liber, qui licet Galeni non sit, pleraque tamen, quæ in eo continentur, ratione non carent.

De intentione eius in hoc libro. *Cap. 1.*

EGo vidi frater mi Papia, sicut Themistius famosus magister narrabat de arnoglossa, quòd re vera incredibilia existimantur esse, quæcunque de centaurea volo narrare, ita multas, & difficiles passiones curat. Sed si non credideris mihi,& probare volueris,quam virtutem habeat,non decredes,sed miraberis de eius succo, sicut de nullo alio pharmacorũ: nihil enim est propè dixerim inuenire euidentius, & ad multa vtilius centaurea. Fortassis autem non erit iniustum, illis qui liberaliter eius experientiam ostenderunt,præbere grates.Sic enim à certa notitia veteris hoc pharmaco,cogitans ꝙ non solummodo pronunciationes ea,quę dicuntur,cum sint iam ad actũ producta. Apollonius igitur senex vnus virorum, qui valde erant approbati in Roma, cuius magister fuit expertus medicus, vtebatur hoc pharmaco in multis aduersitatibus:& per Deum miratus sum de ipso in circumambulatione: plurimum enim propter hoc circumambulabam cum ipso. Cumq; quendam morsum à cane rabido curaret præsente me, & deridente, & dicente, nunc non habes vti centaurea, conuersus ad famulum ait, da mihi pyxidem: cumq; dedisset ei, videns eum de pyxide accipientem de pharmaco, primo quidem putabam, & ipsum deridere: erat enim maximè simplex homo: postquàm autem vidi curam facere de ipsa, multũ miratus fui de succo: & exinde diligens inquisitor factus sum de ipsa,vt dicta antiquorũ percurrerem:& eorum,qui secũdum nos,plurimos medicorum interrogarem,de ipsa si aliquod nouum haberent dicere. Nihilominus omnia aggregans, iudicaui scribere tibi de ipsa,vt nihil tibi deficeret eorũ,quæ à nobis cognita sunt. Hæc quidem in tantũ dicta sunt.

De speciebus Centaureæ, et notificatione earum. *Cap. 2.*

CEntaureæ autem sunt species duæ: & secundum veritatem ita est, vt Crateuas dicit in tertio libro eorum, quæ eradicantur: Vna quarum folia habet sicut lapathium hortulanum,minora tamen: in circuitu autem sunt scissa, sicut serra: caulem autem habet sicut trium palmorum: opum verò habet rubrum: in summitate verò eius caput laminiginosum cancro marino simile: radicem autem habet solidam, & crassam: & est in gustu dulcis, & subacris: nascitur verò in locis altis, & aliquando in planitie, & in locis, quæ aspiciuntur à Sole: hæc quidem centaurea solida dicitur. Altera verò, subtilis centaurea dicitur: nominatur autem ab aliquibus limnesia. Magna igitur centaurea fructuosa est, & in pratis nascens. Parua verò est vnius palmi,ramos habens paruos, & flores paruos, radicem verò omninò subtilissimam,& debilem, & in gustu est amara sicut absinthium: nascitur autem maximè in locis stagnosis, & paludosis.

De modo succationis, seu extractionis, et conseruationis, succi Centaureæ. *Cap. 3.*

Est autem sermo hic de vltima. Succatur autem sicut,& alia,quæ prædicta est,modo tali:Lebes proponitur magnus,sicut qñ fit hepsema.i.vinũ coctũ:& ponitur centaurea minor,vt plurimũ tpe quo vigent oporæ:& aqua superinfunditur tanta,quanta sufficit continere herbam: & tunc supponitur ignis, et coquitur herba sufficienter. Demum postquàm bene cocta fuerit, vt virtus tota sit emissa in aqua,aufertur centaurea,et exprimitur, & mensuratur decoctio: & tertia pars hepsematis,i.vini cocti, superinfunditur ei, & coquitur quousq; habeat spissitudinem mellis. Ego autem, sicut

A ſicut prædictus ſenex, coxi eam in lebete, & auferens, & exprimens incidi eam: & iterum coxi in aqua: deinde exprimens, & colans menſuraui: & iunxi vini dulcis decocti optimi tertiam partem, & coxi quouſq; habuit conſiſtentiam: & feci valde fortiorem huiuſmodi confectionem: & ille ſenex laudauit. Fit autem, & abſque aqua huiuſmodi herba inciſa, & expreſſa. Et fit etiam de flore eius ſuccus, inciſo eo, & expreſſo, et confert in ophthalmijs. Oportet verò attendere in decoctione, ne induretur: poſt hoc autem dimitte infrigidari: et repone in vaſe, & obtura diligenter.

De natura ſucci Centaureæ, & eius conſeruatione, & vtilitate. *Cap. 4.*

Eſt autem huius ſuccus, vt ſenſibiliter eſt dicere, ſtypticus, et ſiccatiuus, et calefactiuus, cum virtute immanifeſta operans: quam non eſt poſſibile exponere verbo, neque ad excogitationem venire, ita eſt vtilis ad multa.

Ad Paſsiones capitis.

Confert enim dolori capitis, qui fit propter multam aduſtionem Solis, vel vini meri potationē, quando permiſcetur cum aceto, et vngitur. Confert etiam ad ſudores capitis, permixtus cum vino, et vnctus abraſo capite. Iuuat etiam vlcuſcula, quę fiunt in capite ſpiſſa, et parua, et rubicunda paruis papillis ſimilia, et phygethla ſpiſsa, et parua, et rubicunda, permixtus cum aqua, et vnctus abraſo capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abraſo, et prælauato capite cum aqua ſalſa.

Ad Paſsiones oculorum.

Confert etiam ad cancros oculorum aſperatos, et ad pruritum oculorum, et cicatrices albas, et caligines, et ſycoſes, et cōmuniter ad omnes antiquas diſpoſitiones oculorum. Mitigat etiā phlegmonas oculorum, et dolores, quando vngitur deſuper: et rubicundos, et ſanguinoſos oculos ſine phlegmone, ſi vngatur cum aqua: et ſimiliter approximata cum aqua curat hordeolum.

Ad Paſsiones aurium.

Mitigat etiam aures phlegmone laborantes, et dolentes, ſi apponatur in quantitate lentis cum aqua roſata, vel vino. Sanat etiam vlcera, quæ ſunt in auribus, cum vino. Et etiam confert auribus ſanie manantibus, et humidis, et fœtidis, ſi cum vino auſtero colluantur, et poſtea cum vino ſolo. Confert etiam ad ſonitus aurium, permixta cum aceto, et infuſa: et ad difficultatem auditus cum ſucco raphanidis. Iuuat etiā ad pulices, et cimices, et conſequenter ad omnia alia, quæ ingrediuntur ad porum auditus, cū aceto permixta: propriè verò ad cimices cum oleo. Mitigat etiam phlegmonas, quæ fiunt in poro auditus in ſuperficie, et rubores, et quaſsationes aurium, cum vino.

Ad Paſsiones narium.

C Confert etiam ad narium vlcerationes, et putredines, et fœtores, cum aceto. Et ſiſtit fluxum ſanguinis narium cum aceto permixta, et cum lixiuio poſita. Iuuat etiam fracturas narium, vngendo narem, quæ patitur, ab intra, et ad extra.

Ad Paſsiones oris, & partium eius.

Confert etiam vlcerationi oris, ſi vngatur cum aqua: et alcolis tam albis quàm nigris, in pueris quidem cum aqua, in perfectis verò cum vino auſtero colluta. Confert autem putredinibus oris, et depaſcentijs malignis, ſi colluatur cum vino, et vngatur. Iuuat etiam os humidum, et fœtidum, ſi colluatur cum aceto. Prodeſt etiam ſciſsurę labiorum, et gingiuis diu ſanguinolentis, et tumidis, et phlegmone laborantibus, et vlceratis, et corroſis: et etiam eis, quæ pungunt in productione dētium, ſi colluatur cum vino, et vngatur. Confert etiam ad parulidas, et epulidas, quæ ſunt tumores gingiuarum, et pariſthmia phlegmone confligentia: et communiter ad palatum, et radicem linguæ cum aqua generoſè. Iuuat etiam ſynanchicos, ſi vngatur cum aqua: et ſimiliter confert ad eſcharas pariſthmiorum, aliquando quidem cum aqua, aliquando autem cum melle. Curat etiam cionida, ſeu vuulam diſlocatam, vel relaxatam, vel phlegmone affectam, cum aqua. Confert etiam poſt chirurgiam cionidi, ſi vngatur cum aqua hoc pharmacum.

D *Ad Liuiditates oculorum.*

Tollit etiam hypopya.i. liuiditates, quæ fiunt in oculis, et alias liuiditates recentes oculorum, ſeu ſanguinem mortuum, permixta cum aqua, et vncta, faſcia ſuperappoſita.

Ad Pudenda.

Competit etiam pudendorum, et oſchei vlceribus, vncta cum vino. Confert etiam rhagadijs, et thymis, et phlegmonem patientibus pudendorum, vncta cum aqua: et annadibus pudendorū cum vino. Generoſè etiam operatur, et in depaſcentijs, et nigroribus, qui circa pudendum, et in extremitate virgæ, quæ dicitur glans. Vſus autem in his eſt diuerſus. Accipitur enim de ſucco tantum, quantum eſt nux; et de vino cyathus vnus, vel duo, et feruent ſimul: et de hoc colluitur locus quolibet die: deinde ſuperapponitur ab extra hydromeli. Non oportet autem pudendum trahere deorſum, vt fluant liquores, ſed apprehendatur cum ligaturis, ſicut multi medicorum apprehendunt, et ligant: ita enim valde multos vidi curatos ab illo ſene, et ego ipſe curaui non paucos.

Ad Anum.

Mitigat etiam ſufficienter, et phlegmonas ani cum vino: et vlcerationes eius cum aqua: et quaſſationes eius, vel depaſcentias, vel putredines, cum vino. Confert etiam exitui ani colluta cum aceto, demum vncta.

Ad vngues.

Confert etiam quassatis vnguibus, & apostematis, superligata fascia.

Ad sudores, erysipelata, & exflorationes.

Totum autem corpus iuuat ad sudores, cum vino: & ad erysipelata cum vino: & ad exflorationes similiter.

Ad herpetem.

Sistit etiam herpetas depascentes, seu ambulantes, cum aceto: eos autem, qui non sunt depascentes, cum aqua. Delet etiam impetigines, cum aceto.

Ad combustionem ignis.

Cõfert etiam combustis ab igne, cum vino, absq; superligatione, absterso prius loco cum spongia infusa in vino.

Ad vlcera chronica.

Confert etiam chronicis, & antiquis vlceribus, vncta cum vino: in corrosis verò, cum aceto: & in putridis similiter. Vsus autem fuit Apollonius in gangræna cum aqua, & circuncharaxauit locum, vt ipse dixit: ego enim non vidi, sed credidi huic viro: multum enim erat veridicus.

Ad plagas.

Maximum autem est hæc succositas pharmacum ad omnes plagas. Plagarum autem aliæ sunt superficiales, & aliæ profundæ. At superficialium aliæ quidem sunt in diuisione sola, aliæ in quassatione, aliæ in aposyrmate, aliæ vero vsq; quo emittitur os. Ad hæc autem omnia excellens pharmacum est centaurea: quia verò diuersus est vsus eius, redeo ad eum. In omnibus igitur superficialibus, vngitur cum aqua: vel ponitur in corio, & superapponitur loco, & ligatur cum fascia. In profundis verò, cum ellychinio cum melle, & superappositione fasciæ: qui modus etiam confert quando fuerit scissio vsque ad ossa. Vidi enim ego tertiam partem cutis capitis aposyrma pati, & curari illo modo per dies septem, & aliquando nouem, & aliquando vndecim. Habet autem proprietatem hoc pharmacum nõ colligendi humiditates. Iuuat etiam per modum collyrij in plagis, in quibus denudatum est os, & non est magna diuisio. Colligens enim tu labia vulneris, immitte pharmacum, & ad consolidationem ducet: & si suturam feceris, fasciam de panno, vel corio pone in septem, vel nouem, vel quatuordecim diebus, et fomentes cum spongia. In sagittis autem, & aculeis, & calamis, oportet immittere hoc pharmacum superapposita fascia. In percussionibus verò gladij, sicut in duellantibus, ponatur in fascia de corio, fomentato loco prius cum spongia infusa in oxalme, idest aqua salsa, & aceto: & tunc vtendo centaurea cum melle, dimittendo vsq; ad quatuor dies. Iuuat autem, & in chirurgia, quando consolidare voluerimus posita in fascia, sicut in colobomatibus, & atheromatibus, & fauis, & adipiminibus, & scrophulis, vel aliquo tali: confert etiam, & acrochordonibus, & similibus, vnctis per fasciam. Consolidat etiam plenas plagas cum melle mixta. Ego autem vsus fui in cura duellionum hoc pharmaco, proijciens fascias, & ligaturas, & vtens hoc pharmaco solo vsque ad consolidationem.

Ad apostemata incisa.

Summè etiam cõfert in apostematibus incisis paruis, & multis diuisionibus, propter decorem, aut magnitudinem, vel loci ineptitudinem. Quando igitur vtemur in apostematibus, vt dictum est multis, aut paruis incisionibus, tribus, aut quatuor diebus exungentes cum aqua salsa, et aceto, diligenter inungimus centauream cum melle.

Ad feras venenosas.

Confert etiam, et in feris venenosis interficientibus, et non interficientibus: In apum quidem, et incisiuorum morsibus, vncta cum vino: In reliquorum verò sicut, et hydri, et cerastæ, et aspidis, et araneæ, et scorpionis, et turturis marinæ, et mygales, et hammoditæ, et amphisbęnæ, et basilisci, et dryini aquatilis, et prasij, et scolopendræ, et ascalabotæ, et canis omnis, et propriè rabiosi, et leopardi, et crocodili, et similium, vsus quidem est diuersus. Statim enim quòd plaga facta est, vel mordificatio, scarificare oportet eum, qui in circuitu est locum: et in ipso loco, qui patitur facere vnam diuisionem profundam, et sic mulgere, et educere humorem: deinde in plaga superponere collyrium, et desuper fasciam de corio: et soluere per dies octo, aut quatuordecim ad plurimum, et vino abstergere infuso in spongia. Aquam verò nõ oportet adducere, et maximè in morsis à cane: quinimmò abstinere oportet à balneo vsq; ad annum ex omni aqua. Vlcus autẽ in morsis à cane rabido custodimus inconsolidatum tempore multo, sicut multi medicorum faciunt, secundum veritatem tamen permittendum est cõsolidari, sicut et alia vlcera in proprijs temporibus. Ita enim, et Apollonius curauit quendam genere Gallicum, morsum à cane rabido: et ego curaui quendam iuuenem, dans ei ad bibendum pharmacum istud, et aliquando ex superabundanti cum oxymelite. In omnibus autẽ, quæ ędematæ intumescunt, per excellentiam confert, si vngatur cum ouo: mitigare enim, et replere natũ est in omnibus extrinsecis. Tusses etiã mitigare vidi datũ in fabæ magnitudine cum aqua: et stomachicis similiter cum aqua. Purgat etiam choleram cũ melicrato: et soluit crassos, et viscosos humores, in quãtitate auellanæ cum aqua. Iuuat etiam asthmaticos, & or-

A & orthopnoicos, in quantitate auellanæ datum cum oxymelite. Confert etiam ad ruptiones, & vulsiones. Et similiter curat splenιticos, in quantitate fabæ ægyptiacæ datum cum aqua. Iuuat etiã empyicos, in eadem magnitudine datum cum aqua; & hydropicos in eadem similiter. Confert etiam dysentericis, in quibus requiritur stypticatio, & retentio. Confert etiam in dysuria, in magnitudine fabæ ægyptiacæ bibita cum aqua: & in ischiadicis in quantitate auellanæ datum cum melicrato. Operatur etiam in hydropicis, si inungatur cum vino: & bibatur cum aqua, vel hydromelite in quantitate modica. Iuuat etiam matricem, & orificium eius quãdo phlegmone laborat, si inungatur cum vino: & similiter vlcera eius: Si autem nigra fiant, & putrefiant, vel sint depascentia, oportet, vt vino, & alumine colluantur. Mundificat autem, & matricem immundam, in quantitate vnius auellanæ cum aqua. Bonum etiam est in collutionibus mulierum quidem communiter, propriè verò matricis. Et hæc de centaurea quidem in tantum dicta sufficiant.

B

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE CATHARTICIS,

CENSVRA.

Liber corruptus, & adhibitis veris libris cum iudicio legendus.

C QVoniam cognouimus, qualiter Hippocrates de augmento humorum locutus est, nunc demum introduco medicum, qui de virtute catharticorum locutus est, vt prædictos humores possit examinare: & expellere, quæ nocua sunt corpori: primum considerãdo quomodo Erasistratus Homeri versus cantabat: & Hippocrates libros, amore medicinæ per diuersas ciuitates, ꝓuincias, & singulas regiones proficiscẽs, experimẽto cognoscit collegisse: & artificiosè vitam, & theoremata cõsummasse: & quomodo ordinando nobis medicinã derelictã, voluisset perquirere, vt posteris traderet. His omissis oportet nos commoderari ordinem disciplinæ, vt hi qui post nos huiusmodi artis fuerint rectores, correctius teneant ea, quæ ab eodem videntur esse cõposita. Fuit igitur solicitudo non tantũ mihi, sed etiam multis desiderantibus gloriam, vt de catharticis scriptis aliqua traderent, & propter senectutis obliuionem thesaurizarent sequẽtibus: purgationumq; genera, & virtutes, & vsus eorum, diligenti solicitudine traderent. Dicendum est ergo in primis de cathartici virtute, & officio eius. " Ait Hippocrates, ‖ Graciles, & facilè vomentes sursum purgare conuenit, vitantes hyemem, difficilè " autem, & mediè crassos deorsum, æstatem vitantes. Melancholicũ ergo humorem deorsum pur- D gare eadem ratione contraria apponentes: transitoriam vitam opponentes mihi, quia multũ laborauit ad explicandum artem medicinæ, sed de catharticis tacuit, & nihil inde exposuit: nam si salutare esse conspiceret, vtiq; de his nequaquam reticeret: quod ille se fecisse commemorat, sed eius bibliothecam Romæ arsisse cognouimus, & librum ipsum ibi crematum non dubitamus. Pro qua re liber de catharticis ab eo scriptus non inuenitur, quem vobis scriptum tradere conamur.

In Aph. com. 4. extra ordinem Apho. 6. 28. a

De generibus catharticorum.

CAtharticorum verò genera tria, esse scripserunt physici: Primum trahendi, secundum euacuandi, tertium purgandi habet facultatem. Et ex his tribus definitionibus, vna quidem est à loco, altera à quantitate, tertia à qualitate. A loco quidem, declaratur locus ab eo, quod trahitur: quantitate, ex eo quod euacuatur: qualitate, ab eo quod purgat. Hoc igitur modo disposito, quærendum est de significatione trahentis. Habet nanq; genus tractationis, sicut à physicis dicitur, cõtemplatiuam esse suam similitudinem, cui comparari potest, sicut & euacuans, & purgans. Trahẽs verò simile est magneti lapidi ferrum trahenti ad se: & sicut ceruus serpentem de cauernis naribus educit. Similiter purgatio à simili fit, et à contrario. A simili, quando lacticinia mucos aquosos, et tenue phlegma purgant: A contrario, quando colocynthis, et elleborus phlegma purgat. Virtus

nanque quæ ad se trahit, dicitur græcè helectice: quæ autem educit, epispastice vocatur. Attrahens adiutorium fit, qñ sanguis de naribus fluit, & qñ ventosæ hypochondrijs imponuntur. Nunc quidem iam diximus omnẽ detractionẽ, medicinæ esse calidæ, & humidæ, dicentes, ꝙ dulcia sola, omnia secundum qualitatem suæ dulcedinis tanto plus calore participant, quanto dulciora fuerint: & quanto minus dulcia: tanto frigidiora. Et ideo phlegma aquosum, & magis tenue educit detractio.

De Aloe.

Aloe igitur in se habet aliquid cathartici, sed humorum non est purgatoriũ, sed stercus, & choleram purgat. Quare falluntur, qui dicunt aloen non esse amaram, & stypticæ virtutis. Apta est ergo stomacho, & choleram de ventre, & intestinis educit, & non de alio. Hæc ergo irritationem vẽtris, & depositionem per naturalem meatum facit. Bene ergo antiqui ad similitudinem, cholerici de ventre, vel intestinis, humores esse purgandos dixerunt, & eos stercora esse diffinierunt.

De colocynthide, scammonia, epithymo, & elleboro.

Colocynthis verò in tertio gradu est calida, & sicca. Scammonia autẽ in primo gradu ponitur. Nihil ergo erit admirandum: si aloe frigidæ, & calidæ temperantiæ sit, & condensatoriæ, & extenuatoriæ. Veniamus igitur ad epithymum, & elleborum. Ergo cathartica sunt, & melancholicum purgant humorem, nam calidæ, & siccæ sunt temperantiæ. Intelligere iam debes, ꝙ duplex est siccitas in eis, & vna pars ignea: & extenuatoria sunt natura, frangendi nanq; & incidendi pinguem habent facultatẽ. Etenim elleborus, & epithymum tenui, & calida natura consistunt, & frigidam, & terrestrem habent substantiã, idest humorem purgant melancholicum, & à contrario medicinę.

De catharticis purgantibus superiorem ventrem.

QVærendũ est, quæ qualitates medicaminũ superiorem purgent ventrem, & quę interiorem. Nam quæcunq; medicaminum calidæ, & siccæ, & ignitæ substantiæ, vel spiritus compositæ sunt, hæc per vomitum purgant ventrem: ex quibus primum est elleborus albus. Et quæcunq; terrestri substãtia participãt, inferiorẽ purgãt ventrẽ, vt sunt lepis, colocynthis, & elleborus niger. Et quæcunq; admixta, s. aere spirituali, & terrestri grauitate, hæc superiorem purgant ventrem, & inferiorem. Et ꝙ colocynthis caput purget, experimẽto testamur: quia lenis est, & lanuginosa, & tumentiua: & ideo purgat superiora: & si datur drach. j. cum mulsa, ex capite purgat phlegma: & eadẽ ratione cætera cathartica perpenduntur: quæ à multis per longum tempus inuenta sunt sapiẽtibus.

Nunc autẽ, quia de catharticis, & purgatorijs disputare statuimus, in primis, quæ purgant choleram rubram quærendum est. Ergo purgat cholerã scammonia, agaricum, aloe, succus herbæ heliotropij. Phlegma educit coccus Cnidius, lathyris, euphorbium, colocynthis, elleborus albus. Nigrã verò cholerã purgat epithymũ, polypodiũ, niger elleborus, & prasij succus. Sanguinem educit porri succus, malua agrestis, herba mercurialis, liliphagus. Et hoc ad exemplum proposuimus, vt quis amator bonorum operũ, qui ad hæc arcana desiderauerit accedere, ex his, quæ proposita sũt, cætera doceat cognoscere. Mihi autem tempus est ad alias passiones transire, idest locales: & per singula loca cathartici operationes exponere. Oculis nanq; adhibenda sunt purgatoria medicamina, & auribus, & naribus. Cathartica autem lateri, thoraci, ventri superiori, & intestinis superioribus, hepati, & simæ eius parti, & spleni. Cæterũ oculi purgantur per lachrymas, per nares, per mucos: Os, per phlegma, & saliuam: Mammillæ, per lac: Thorax, per tussim, & sputum: De stomacho verò educũtur cibus, & phlegma, & oẽs humores, et cibi indigesti, et lumbrici rotundi: Ex hepate, et simo eius, humores per ventrem educendi sunt: ex gibbo autem, per vrinas: De splene verò, humor melancholicus, & sanguis fęculentus: De renibus, sanguinis superfluitas, et lapidum imminens periculum: Ex matrice, sanguinis ichores: De vessica, vrina: Ex maioribus intestinis, scybala, et lumbrici lati: De extremo intestino, ascarides: De cute, corporis pediculi, & lendes, et sudores. Sed, et sanguinis fluxum ex matrice factum ventosa in mammillis posita restringit, et phlebotomia in contraria parte facta. Et sæpius irrationabiles impetus sanguinis, ligatis coxis retinemus, et qui fiunt ex naribus. Purgare autem volentibus, per phlebotomiam adhibendum est adiutorium: et considerandum est quantum sit materia in purgandis. Sed hęc purgatio catharticorum purgationi * compaginatur, et compatitur quid modicè, sicut herculeus lapis ferrum ad se trahit, et electrum fricatum paleas, et ceruus spiritu suo serpentem de cauernis, et serpens spiritu suo mures ad se trahit. Sed reuertamur ad propositum, et ostendamus non solum compatientes rationes extrahere, sed ipsa vtiq; medicamenta de capite, et thorace, et pulmone, et hepate, et stomacho, et renibus, et vessica, et arteria, et neruis, quæ optima sunt, extrahunt. Et siquis approximauerit naturæ cogitando, videbit non solum propriã in humoribus habere virtutem proposita medicamenta, sed in partibus membrorum corporis prędictũ ministerium medicamentorũ facere virtutes. Quidam autem nos culpantes directo extenso supercilio, directi sunt ad fallaciam, vt dicant cathartica experimenta longa esse ab experimento. Etenim naturalem cognitionẽ admittentes facti sunt hæretici malè intelligendo: et non discernentes virtutem, et naturã splenis, et renũ operationes, cõfitentur vtiq; dicentes, ꝙ esset talis materia medicaminũ, quæ has possit habere virtutes. Si autẽ verũ est, sicut verũ cõstat esse, vt aliqua expediẽtia credantur esse localia medicamẽta, in hepatis passiones festinanter adhibenda sunt adiutoria, et natibus similiter, et in collo, et in intestino, et vessica, &

* Al. tractationi.

A ca, & ſplene, quod ad hoc fuerit vtile: neque medicamen ad patientes locos adhiberi poteſt, ſed æqualiter ſingula ſuum præbere beneficium. Ex quibus manifeſtum eſt, quæ ſunt medicamenta ad humores, vel ad corporis membra expedientia. Nam ſi non eſt admirandum, ꝙ alia ſunt coprotica, ideſt tantum ſtercora mouẽtia: alia hydragoga. i. humores liquidos, & tenues, & aquoſos educentia, ſpiſſos humores non deponẽtia: alia verò choleram rubram: alia autem nigram: alia phlegma: alia ſanguinem ſunt deponentia: Et cum alia caput purgent, alia thoracem, alia pulmonem, alia hepar, alia ſplenem: quædam etiam in ventrem purgẽt humores, quædam renes, quædam veſſicam, quædam matrices, quædam inteſtina tenuia, & arterias, & neruos, & muſculos: & quæ horum omnia ſunt purgatoria, diuerſas habent virtutes: Diſce ſi potes ſpecies eorum, quæ experta ſunt ad purgandum ſuperiorem ventrem, & eorum quæ ad inferiorem.

De ſimplicibus medicinis.

VOlo igitur dicere de ſimplicibus medicamentis, quæ Græci hapla vocant. Ergo colocynthis caput purgat, & phlegma. Scammonia autem, corpus ſuperius, & inferius, & caput, & phlegma cum cholera: quia natura eius calida, & ſicca tenuem habet ſubſtantiam, generans tractoriam virtutem. Siquis igitur ſimplicia medicamenta ſcire deſiderat, requirat, & inueniet virtutem ſuam B in primo gradu eſſe calidam, et acutiſſimam ad purgandũ. Lathyris è contra purgatoria eſt phlegmatici humoris: ſemen eius moderatè in guſtu eſt dulce: & dictum eſt dulcia mediocriter eſſe frigida. *Oculorum cenotica, quæ ex oculis lachrymas educunt.* Oleum amygdalinum, nucinum, & laurinum, & anethinum, opobalſamum, cẽtaurea, ſuccus rutæ, ſuccus chelidoniæ, cæpæ, caſtorium, calcanthum, ſtypteria, ſinapis, ammoniacũ, mel, crocus, & alia plurima, ſicut in dynamidijs diximus, oportet prius per catharticum corpus purgare. *Aurium cenotica.* Aures purgat mel, vinum, oleum nucinum, & amygdalinum, cæpæ ſuccus cum adipe plurimo, aphronitrum cum melle, & aceto, & hydromeli, & acetum, nitrum mixtum cum vino, oleum roſeum, ſuccus betæ. *Narium cenotica.* Purgat enim nares ſuccus betæ, cæpæ, elaterium, piper nigrum, ſinapi, pyrethrum, hyſſopus, thymus, elleborus albus, ſtruthium, euphorbium, cardamomum. Purgat caput per os ſtaphis agria, piper, ſinapi, pyrethrum, hyſſopus, thymus, & alia plurima, quæ in dynamidijs ſcripta ſunt, & gargariſmata. Lac in mammillis reuocat ptiſſana, ſemen fœniculi.

De purgantibus pulmonem, & thoracem.

PVlmonis, & thoracis cenotica. Purgant pulmonem, & præcordia daucus, papauer nigrum, ſemẽ lini, thymus, aniſum, piper, coſtus, ſulfur, ſcilla, amygdalæ, iris, mel, orobus, praſiũ, capita porri, & alia plurima, quæ in dynamidijs poſſunt reperiri. C Eſt autem confectio ad purgandum experta: Styracis, terebynthinæ, ſandarachæ, maſtiches, medullæ ceruinæ, ante drach. j. iuuat ſtomathicos, pleureticos, phthiſicos, et omnem tuſſem. *Superiorum ventris cenotica.* Vomitum facit cedri cortex cum oxymelite, ſinapi cum mulſa, elleborus albus, ireos puluis cum mulſa. *Inteſtinorum tenuium cenotica.* Purgat nanq; in inteſtinis crudos humores, & indigeſtibiles cibos, et lumbricos rotundos excludit, ſemen tithymali: et opos eius cum caricis, aut cum dactylis comeſtus: iris, herba mercurialis, thymi decoctio, aloe, abſinthium, abrotanum et alia, quę in alijs cõmemorauimus. *Hepatis ſimorum cenotica.* Purgat ea polypodium, lathyris, canubea cum abſinthio, & lupinorum apozemate. *Hepatis gibborum cenotica.* Purgat nardus celtica, ſquinanthum, agaricum, gentiana, abſinthium, peucedanũ, opobalſamum, myrtus. *Splenis cenotica.* Purgat ſplenem elleborus niger, epithymum, polypodium, agaricum, capparis cortex, ſcolopendria. *Renum cenotica.* Purgat renes apij ſemen, fœniculi ſemen, daucus, aſarus, ſquinanthum, ſanguis hircinus, graminis decoctio. *Matricis cenotica.* Sanguinem educit peſſarium cinnamomi, ſabina, calamus aromaticus, abſinthij decoctio, artemiſia, dictamnum, elleborus niger, ſicut in dynamidijs continetur.

D *De prouocantibus menſtrua.*

PEr impoſitiones prouocant menſtrua calamus aromaticus, caſtorium, lupinorum decoctio, ruta, piper, melanthium, balſamum, pęonia, artemiſia, dictamnum, lapathij radicum decoctio. *Veſicæ cenotica.* Euacuant, et purgant veſſicam aſarum, apozema acori, amygdalę amarę, abſinthiũ ponticum, ſemen balſami, bryonia, pęonia, ſemen liquiritiæ, pulegium, dictamnum, dracontij radices. *Renum, & veſicæ lapidis cenotica.* Lapides frangit cardamomum, oleum amygdalinum, bdellium, ſemen fœniculi, amygdalæ amaræ, lapathij radicum decoctio, lini ſemen, ſaxifraga, electrum. i. ſuccinum, ſanguis hircorum, ſemen oleris atri. *Scybalorum cenotica.* Scybala euacuant mel, ſal, fœnigræci decoctio, maluæ decoctio. *Ventris cenotica.* Aloen, et ſalem cum melle coquas, et ſubijce. *Aliud mirabile medicamen.* * Myrrhæ, cæparum ſucci, ana drach. j. mellis ℥. ij. in trullones coquas, et ſubijcies, vt paſtillos. *Sudoris cenotica.* Sudorem educũt vinum cũ oleo irino, et oleũ chamæmelinum, et anethinum, et ſicionium, et alia. Per os data hæc prouocat ſudorem, ſtaphis agria, pulegium, ſiſymbrium, artemiſia, coſtus, libanotides, caſia, cinnamomũ, agaricum. Quæ per ſuffumigationem ſudorem mouent, ſunt caſtorium cũ pulegio, ſemen balſami, bdellium. *Quæ pruritum mouent.* Sunt porrum, allium, caulis, aſparagus, paſtinaca, ruta, cardamomũ, raphanus, omnia ſalſamenta. Et hæc de ſimplicibus, quæ per longa tempora colligere potui, habeas experta.

*Al. myrrhæ.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE GYNÆCEIS, IDEST DE PASSIONIBVS MVLIERVM,

Nicolao Rhegio Calabro interprete,

CENSVRA.

Ieiuna prorsus, & angusta tractatio.

DE passionibus mulierũ,& matricum vtile præuidi vobis scribere. Superuenientiũ.n.diuersarũ,& pluriũ passionum in matrice,aliquæ periculosæ,& insanabiles fiunt: ob quã rem turpitudinẽ nõ præferendã censeo, qm̃ abscõdere periculosum est. Fit igitur in ore matricis dolor,& symptoma forte:et si citò nõ occurratur,vulnera in ipsa fiũt.Et qñq;ad hypochõdria supposita suffocationẽ facit: & ad cor dolor superuenit fortissimus: & nominata consequitur amara saliua, velut si aceto, & aqua os adimpleatur:& tibiæ frigidæ fiunt:& caput,& lingua formicitant: et vox deficit. *Cura.* Sub matrice ponenda est lana inuoluta balsamo, aut oleo amaracino,aut alio qualicunq;bene redolenti. Naribus verò offer asphaltũ molle:& vomica cũ capillis nigriẽtibus, aut pẽnis coruinis in acetũ immissis pro vomica, offer naribus sternutamẽta:& soluto ore,et lingua ad loquẽdũ,bibendũ est castoriũ cũ vino,& digitũ tinctũ in oleo naribus offer. Lana ãt supposita sit,donec sanetur: q̃a si tolletur,reuertet̃ passio.

Si aũt matricis descẽsio in vessica dolores magnificet, et fiat formicatio tibiarũ, et vrina cõcludatur dũ vis sanare,huic offer bene olentẽ myrrhã, et oẽ suauissimi odoris,qđ inueneris:ad matrices verò appone inolẽtes suffumigationes vsq;dũ restituatur. *Fumigatio.* Ad matricum suffocationes,si vox deficiat,et ad periculũ mortis deuenerit, vt per os potiones recipere non possit,suffumigatione succurritur. Rutã viridẽ frica,et cõfert. Item sulfur cũ aceto naribus impone. Item asphaltum in carbones pone, et nares suffumiga. *Potio ad idem.* Succus vrticæ colatus datus in vino, aut melicrato,mox iuuat. Item in periculo castoriũ in vino bibat. Aut castoriũ, et anisum in oxymelite. *Sternutatio ad idem.* Elleborũ album,asphaltũ,castorium tere,et offer naribus. *Pessarium ad idẽ.* Ruta cum melle bono linias os matricis. *Ad idem.* Lenticulas infunde in vino,et postea tere,et vellere calefacto collige,et appone: mirificum est. *Item quæ in pectine habent dolores quasi vespam incidentem,* Apium tere cum castorio,et adipe anseris,et pessarium impone. *Item ad eas,quibus facta est aphonia de suffocatione matricis.* Picem in lanam mollem inuolue, et pessarium impone. *Ad dolorem matricis propter abstinentiam viri,& cõtingit sæpe viduis,& virginibus, & quarum viri diutius absunt.* Fit autẽ illis dolor,nausea,saliua,tibiæ frigent, & quæ in matricũ suffocatione contingunt,patiũtur(ad eius curã,adhibẽda sunt,q̃ in genesia Cleopatræ leguntur capitulo decimo)item febris acuta,eleuatio ventris,et duritia,dolor renum,et stomachi, anaptæ,nausea phlegmatica,aut quasi acetosa,aut cholerica, vrinæ detentio,strictio ventris,fastidiũ,sitis aspera,lingua nigra quasi atramẽto tincta,dolor ceruicis,et in genis,tẽpora saliunt,et oculi,dolẽt extremitates digitorum,& vngulæ:et si in natura deponent digitũ,sentiunt magnũ calorẽ,et siccitatẽ,et duritiam, et strictum os matricum. Axungiam porci virginis cum melle aduna,et post balneum suppone:hoc etiam ad omnẽ passionem matricis prodest. *Item ad illas,quæ tumorem habent,nec faciunt aliquid sanguinis.* Adipem anseris misce in lana,et suppone. *Item ad eas,quæ ante, & retrò patiuntur in coxa,& per totum ventrem, neque surgere, neque dormire possunt.* Butyrum medullæ ceruinæ misce, & vtere. *Ad dolorem matricis.* Ceræ citrinæ,ceruinæ medullæ, terebynthinæ,adipis anatis,opij obolos ij. cum oleo cyprino vtere in pessario: facit ad ignem sacrum,et febrem,in fistulis apostasim,atq; caliginem,et punctionẽ,et vlcera,et alia multa. *Item ad pectinis dolorem, dorsi, & ventris,& frontis, & quandiu stare non potest.* Adipem anserinum,et myrrhã cum mero vino teres,et in linteo pones. *Ad eas,quæ dolorem matricis patiuntur.* Si cũ viro dormiunt, si hæc passio perseuerat, colicæ fiunt. Vniuersaliter autẽ hæ latas venas habent,penitus libidinosæ, natura tumescit plus intus quã foris, patent palpebræ oculorũ qñ cõcumbunt:curabis sic: Lac mulieris, quæ masculum lactat, et cerusam misce,et calefac,et pone pessarium in ore matricis. Item galbano cum rosis simul vtere. Item oni assi inure modicum, et ros.impone pessario. *Ad inflationem,& apostemata matricis.* Butyrum cum opio, et rosis aduna, et in melle pessario appone. Suffumiga sic: et ceram, terebynthinam,

vel

A vel sagapenũ carbonibus appone, superposito emmoto. *Si lumborum dolor, & circa matrices prurigo, in natura, & in ventre humidior, tunc nanque iam patet se rheumaticam factam, Cura.* Ireos radicem succo mali granati misce: & ecligma facies postquàm vrinam fecerit. *Ad cancrum matricis, cuius hæc sunt signa dolor in ventre, & sexu, vt putet se spinam, vel lignum in corpore habere: aliquãdo effusio sanguinis cum vrina.* Betam syluaticam, & alumen scissum, & nitrum in ligno tere, & cataplasma impone. Item succum solatri cum adipe anserino in pessario. Item raphanum tempera cum eo, & vtere. *Ad vlcera matricis.* Ceram, myrrham, & adipem porcinum, cum melle in lana suppone. Item oui testam assam, siselon cum rosis misce, & impone. *Ad matricem frigidam.* Si frigida fuerit dolet, & sanguinem profert, frigidus sudor superuenit. *Cura.* Terebinthinæ, mellis, adipis anserini, ana: misce & vtere. Item artemisiam, adipem anserinum oleo rosarum misce, & impone. *Signa ventositatis matricis.* Renum amotis, & intestinorum, conducit ei ventrem, & clausa dolorem concitant. *Cura.* Myrrham in nigro vino bibat, scilicet temperatè. Item medullam ceruinam tere, & misce rosis ad crassitudinem mellis, & fac pessarium. *Matricis hydropicæ signa.* Nares muscosæ, oculi nigri, torpet per loca calida. *Cura.* Cyminum, vuam passam, sal modicum pinse, & misce, & pessarium appone. Item rubi radicem coque, & bibat ieiuno. *Ad matricem clausam.*

B Bdellium tempera, & appone, ac suffumiga. *Si matrix exiuerit, & tardauerit, & foris vulnerata fuerit.* Terebinthinæ, medullæ vitulinæ, opij, croci, rosarum, cicutæ pessarium impone. *Ad hæmorrhoidas in ore matricis.* Coronam spinæ terræ, & superasperge. *Ad rheumatismum album vel aquosum, vel rubrum, vel sanguineum, aut nigrum, sine dolore, aut cum dolore.* Sanabis sic: Papauer cum vino nigro bibant: testam oui contere, & appone in capite funium ceræ cum olibano, & impone. Item acaciam tere cum aceto, & appone in lana. *Signa matricis plenæ humoribus.* Vlceribus nimis impletur: extrema oculorum fiunt sanguinea, febres assiduæ, & acutæ. *Cura.* Gyperum, & rutam cum vino albo temperata ieiuna bibat ad cotylam vnam, & non plus. *Ad effusionem sanguinis matricis.* Grana vuæ siccæ tere, & cum vino da: aut folia viridis maluæ. *Si ex partu contingit sanguinis fluxus.* Corion basilicon incende, & tere, & cum aceto inuolue, & impone in pessarium. Item lapathij succo intinctum pessarium appone. *Si ex partu natura plaga fuerit.* Testiculos tauri etiam solue cum aqua frigida, & cum rosis liquefactis lineo in panno cum modico croci impone. *Si verò consuetudine super menstrua venerit.* Cyneres vitis teras, & in linteo imponas: vel calcem teras, & similiter apponas. *Potio ad idem.* Radicem myricæ, & corticem tere, & cum vino bibat. *Si matrix ex partu vlcerata fuerit.* Helenium butyro veteri misce, & fac pessarium, & sup-

C pone. *Ad consuetudinem prouocandam.* Piperis grana commisce staphidi agriæ, da post balneum cum vino, & citò subueniet. Item centauream tere cum folijs in aqua, & fac pilulas, & impone ori matricis. Item rubiam, nigellam, & myrrham, ana, cum vino bibat. *Ad Rhagadias in ore matricis.* Coronam spinæ, gallas omphacinas tere, & vnge adipe anserino, vt adhæreat puluis, & super sparge: facit & ad condylomata. *Ad eas quæ non prægnantur.* Castorij, piperis grana xij. vino communi simul temperata cum pulegio bibat. *Vt non conceperit.* Nitrum in ore matricis in modum ciceris post concubitum mittat. *Vt cognoscat si sua culpa, aut viri est, quòd non concipiat.* Vasa fictilia duo signa, intus posito hordeo, & ibi fac eam & eũ vrinare, & pone in loco frigido per xij. dies, cuius hordeum ingerminauerit, eius culpa est. *Vt cognoscat, an prægnans masculum, vel fœminam in vtero habeat, & cognoscat, si sua culpa, aut culpa viri non concipiat.* Apium cum radice sua capiti eius appone, ipsa ignorante: & si primo nominauerit dum loquetur masculum, masculum: si fœminam, fœminam pariet. *Vt fœmina concipiat.* Vuluam leporis siccam tere, & ambo bibant, & edant. *Vt cognoscat si conceperit.* Si collum calidum habet, dorsum frigidum, concepit: si verò æquale corpus, non. *Ad eam quæ prius fœcunda fuerit, postea sterilis facta est.* Folia mali granati sicca tere, & cum melle fac pessarium digitorum quatuor: & post purgationem impone diebus tri-

D bus, non tollatur. Et vuam passam cum granulis suis tere, & fac pessarium, vt dictum est: & quando coagulata stillauerit, cognoscat virum. *Ad violatam vt non cognoscatur.* Alumen scissum, gallas omphacinas cum vino aminæo tere, & fac encathisma. Item cum succo pastinacæ collige, & fac magnitudinem orobi, & apponatur per vnam horam ante, quam coeat. *Ad tumorem vberum.* Betam oleo coque, donec soluatur, & sic tere, & simul ceram solue, & cataplasma impone. *Item ad vbera vlcerata.* Portulacam tere cum oleo rosæ, & linteolo impone. *Ad duritiem vberum inflationem, & vlcera, & crassitiem, & omnem passionem.* Caulem viridem tere, & cataplasma fac. Succum autem eius spissum line. *Item ad vlcera, & cancrum, & Diatasin.* Folia hederæ coque fortiter, & cataplasma, & ex apozemate fomenta. *Ad lac augendum.* Lumbricorum viuorum drach. j. tere, & cum melle bibat, vt non cognoscat. Item lac vaccinum aqua calida salsa, vel marina fomenta, & postea cum vino calido bibat.

GALENO

E

GALENO ASCRIPTVS LIBER SECRETORVM AD MONTEVM.

CENSVRA.

Secreta hæc vt Galeni non sunt, ita non omninò inutiliter legi possunt.

ROgasti me, amice Montee, vt describerem tibi librum in medicatione ægritudinum secu̅dum experimentũ medicinale,& considerationes rationales ex eis, quæ expertus sum multis sapientum, & bonorum in cultu legis. Feci igitur illũ, & posui ipsum ex secretis, quæ non est necesse F propalare vnicuiq; hominũ, timendo ne fiant pigri, confidendo in ipso,& dimittant, quod necessarium est in scientia radicũ & ordine capitulorum, super quam est fabricatio artis. Et ego quidem scripsi tibi in illo secu̅dum mensuram virtutis, & fideliter. Dico igitur quod substantia subiecta generationi, & corruptioni mutatur in qualitatibus suis, quæ sunt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: quæ adinuicem agunt & patiuntur: & eorum æqualitate, complexionis existit bonitas. Quod est, quia complexio est factorũ substantiæ cuiuscunq; membrorum animalis propria. Complexio igitur est substantia corporis, & natura eius. Et postea sunt res sequentes complexionem necessariò,& sunt dolores, & sapores, & colores,& durities,& mollities,& lenitas. Natura verò de tribus dicitur rebus: quarum vna est complexio, secũda est virtus rectrix, tertia est compositio. Et quamuis ars, quæ solicita est de corpore, sit vna, sicut verificatum est iam in libris alijs, tamen partes eius sublimes sunt duæ: quarum vna est regimen sanorum, et altera est curatio ægrorum. Et sunt ambæ in operationibus suis diuersæ, quia ambarum prima intendit ad conseruandũ corpus secu̅dum dispositionem, in qua est:& secunda intendit ad permutandum ipsum ab eo, secundum quod est. Et quoniam sanitas antiquior G est ægritudine, & sublimitate, & tẽpore, tunc necesse est nobis vt acquiramus in primis, qualiter conseruemus sanitatem: & post illud, qualiter sanemus ægritudines sanatione bona. Via autem communis ad inueniendum eas ex rebus duabus est, vt sciamus dispositionem, quam nominauimus sanitatem, quæ dispositio sit: quia non possumus seruare ipsam quando existit, nec reducere ipsam, quando corrumpitur, nisi sciuerimus quid sit. Nos verò iam processimus, & ostendimus, quod sanitas similium partium, est æqualitas:& quod sanitas membrorum compositorum completur positione membrorum similium partium, & eorum numero. Illud verò quod surgit per conseruationem horum membrorum, est post conseruationem sanitatis: sicut si corpora nostra nunquã finirentur, nisi per dolorẽ communicantem eis, nõ esset nobis ars necessaria, qua sciremus læsiones eorum omnes. Genera autem ægritudinum corporum nostrorum, & corruptiones eorum, sunt duo, quæ eis sunt necessariæ, quæ sunt ex operatione caloris innati: & sunt eis corporibus à principio esse corporum radices. Et ex eis sunt, quæ non sunt necessariæ, & nos non sumus eas mouentes, quæ quidem corrumpunt corpora nostra non minus illis necessarijs. Et ego quidem sum distinguens vnunquodq; duorum generũ secu̅dum se. Dico igitur, quod principiũ nostri esse est ex sanguine,& spermate: veruntamen sanguis est materia properans in receptione eius, quod descendit. H Et nos quidem intelligimus per materiam hylen, sequentem formam in omni parte: sperma autem stat loco Factoris. Et vnunquodq; istorum duorum est compositum ex elementis, ex quibus compositum est alterum (et nos quidem demonstrauimus ita in libro, quem edidimus de elemẽtis secundum sententiam Hippocratis) veruntamen in mensura mixtionis specierum diuersificantur, quia plus est in spermate. Et iam nos quidem demonstrauimus secundũ quod diximus, & testificati sumus illud in libro de morbis,& accidentibus:& mihi quidem videtur, vt vadam ad fundamentum sermonis, in arte medicationis per experimentum, & considerationem, & copulationem,& abbreuiationem sermonis, et appropinquationem locutionis. Frater Montee, iste magis iuuatiuus liber est, quem composui in medicina: omnem nanq; descriptionem eius expertus sum multoties in complexionibus comparibus. Descriptiones autem quas diximus in almemiri, idest pharmacorum,& est liber qui nominatur de medicinis, compositis, non sunt nisi compositiones quorundam quos dixi, sicut Archigenis,& Archelai, & Seueri, & aliorum: quibus si vteretur aliquis secundum quod dixerunt, non fieret iuuamentum per eas, immo generarent ægritudines. Verum ergo rectificaui eas, & exercitaui super errorem, qui est in eis. Prima ergo descriptionum eius, quas ego composui, est descriptio medicinæ huiusmodi.

Ad Stu-

A *Ad stuporem, & frigus, & paralysin.*

Vir quidam sexagenarius fuit, super quem vincebant humiditates superfluæ, & ventositates phlegmaticæ, & erat mollis corporis, & ipse quidem conquerebatur de stupore in corpore suo, & frigore addito, & inceptione paralyseos. Composui ergo hanc confectionem, quæ est medicina multorum iuuamentorum. Et ergo quidem iuuamenta ipsius dicam, post artem eius. *Confectionis permixtio.* Rec. euphorbij, croci, casiæ lig. cinnamomi, apij, acaciæ, costi, amari, spicæ, gũmi arabici, seminis vrticæ, grannorum alKerua, bdelij, olibani, sumach, ellebori, sulfuris citrini, styracis calamitæ, piperis albi, omnium ana. ʒ. vj. rosarũ siccarũ, pyrethri, arthanitæ, setesusiæ, seminis apij, oĩum ana. ʒ. iiij. seminis albedarogiez i. ammeos, seminis taraxacon, amborũ ana. ʒ. medullæ cartami, zingiberis, amborũ añ. ʒ. iiij. tere & cribella: deinde infunde in vino antiquo tribus diebus, donec fiant sicut mel: deinde fundatur super ea mel crassum despumatũ: deinde misceatur, & fundatur super ea ex oleo balsami mensura vnciæ vnius: deinde ponat̃ super ignẽ leuẽ, & bulliat ebullitionibus duabus leuibus, & fundatur in vase vitreo: & dimittatur sex mẽsibus: & quãto plus antiquatur, tanto est melius ei. Vsus est ea vir, & conualuit vsq; ad quartam hebdomadem. Et dosis quidẽ eius est ex aureo vsq; ad ʒ. iiij. Quòd si ille, qui vtitur ea, fuerit adolescẽs, sumat ex ea. ʒ. i. & s. Hæc autẽ medicina confert morsui facto à cane rabioso iuuamẽtũ manifestũ statim: & dolori q̃ fit in acumine verticis antiquo, & cui raduntur pili capitis, deinde accipitur de hac medicina pondus, aur. vnius, & soluitur cum aceto vini, & linitur cum eo caput. Et ad dolorẽ dentiũ fricatur cũ ea. Et ad dolorem auris soluitur cum oleo balsami, et colatur, deinde destillatur in aurẽ. Et ad anginam datur in potu cum aqua, in qua cocta sunt sebesten, & anethum, & deglutitur post ipsam butyrum tepidum. Et similiter ad asthma, et splenem. ʒ. j, et. s. cum aceto, in quo decoctæ sunt radices capparis, & tamarisci. Et ad renes, et ad dolores eorũ cum aqua, in qua decocta est calamintha fluuialis. Et ad serpentes in ventre. ʒ. i. et. s. cum aqua, in qua decocti sunt cortices granati dulcis. Et ad hæmorrhoidas aur. i. cũ vino antiquo. Et ad dolorẽ hepatis, & stomachi, & ad hydropẽ itaq; qñ est cõplexio decliuis ad frigus. Ad vltimum verò serua à me secretum magnum in omni medicatione tua. Caue igitur multiplicationem calefactionis, & inclina ad frigidationem per cõparationem, et non absolutè: et incipe in propinquitate complexionis hominis: et hic quidem est locus considerationis. Serua igitur hunc modũ curationis, et intellige ipsum. Et fac medicinam, immittens species boni odoris aromaticas: est. n. electuariũ magnũ: et nõ errabis, si Deus voluerit. Et fuge à stupefaciẽte oculum, nisi rarò, et apud necessitatem: nam faciet festinare ad eum, qui vtitur ipso debilitatem tunicæ corneæ. Et hoc iterum considerandum est intellige ergo ipsum.

C *Ad Phrenitim, & tussim siccam, & febrem conclusam.*

Medicina autẽ Austri, qui est ex illis de Luca: qñ conquestus est mihi de phrenitide, et apostemate in cerebro suo ita, q̃ permiscebat̃: et fuerũt cũ eo calor, & tussis sicca, et dolor capitis intolerabilis, et febris conclusa. Et iam medicati fuerunt ei quidam medicorum, & errauerunt super eũ. Incepi ei vti hmõi medicina, et sanatus est vsq; ad hebdomadam vnam. *Medicinæ permixtio.* Rec. psyllij infusi in aqua cucumeris indi: deinde extrahatur, et coletur cum cribro, et coaguletur cum rob vuæ leui igne: et sumatur tragacanthæ albæ, gummi arabici, medullæ se. citruli, et medullæ cucumeris, et medullæ se. cydonij. medullæ se. cucurbitæ, medullæ amyli, sandali, seminis portulacæ, se. maluauisci, oĩum ana partem i. terantur contritione bona: deinde misceantur coagulato i. rob. Et administrentur de eo omni mane ʒ. iiij. et apud somnum similiter. Et cibus eius sit aqua hordei, in qua decocti sint cancri fluuiales, et sebesten. Hoc enim medicamen est, cui non est par.

Ad dolorem capitis, & lachrymas oculorum, & ad insomnietatem.

Et conquestus est mihi adolescens vicenarius (cuius complexio erat calida, et cuius color erat fuscus, et erat multæ quietis, et tranquillitatis, et erat vincens semper complexionem regionis eius

D caliditas) de dolore capitis superfluo inquietante, lachrymis in oculis suis, et dolore in eis, et non dormiebat. Composui ergo ei hoc caputpurgium, conualuit ergo ex vice vna. *Modus confectionis.* Rec. croci daniK ij. ladani. ʒ. s. condisi. ʒ. i. lache Kirat i. cãphoræ Kiratã mediã, lubue, ambuæ, ana ʒ. iij. opij, ʒ. ij. terantur, et aggregentur cum melle medicinæ siccæ, et soluantur humidæ cũ sambucino, terantur, et aggregentur cum melle despumato. Qñ igitur necessitas eius est sumatur, sicut milium, et soluatur in lacte mulieris, et fiat cum eo caputpurgiũ. Vir autẽ cuius corpus est forte, sumat pondus sex granorũ: huiusmodi. n. medicina est vltima. Primũ autẽ quod oportet præmittere in curatione ægritudinum, qñ vides repletionem, et tempus nõ lõginquum phlebotomiæ, est vt præmittas phlebotomiam in cephalica, si ægritudo est in superioribus corporis: et in basilica, si ægritudo est in inferioribus corporis. Noster autem sermo in hoc iam præmissus est in multis nostrorum librorum. Qui autẽ vult esse prudens in arte ista, legat libros meos, et nũc vtatur istis medicinis, quas ego composui, et expertus sum, postquàm cognouerit complexiones vtentium eis.

Ad dolores oculorum, & ophthalmiam.

Quia dolores, q̃ accidunt oculo, sunt multi, et diuersi, et ex eis est dolor, q̃ vocatur ophthalmia, multoties accidit oculis in multis dispositionibus, videtur mihi vt p̃mittã causam eius super reliquos dolores oculi. Quia cuidã viro qui noĩatur Fisulus, aduenit dolor inquietans, et ophthalmia calida

calida per causam:& erat quadragenarius:& erat quietus, crassi corporis. Leniui ergo ei naturam cum infusione myrobalanorum: & firmabo, vel ostendam eam in hoc libro. Deinde præcepi ei, vt aperiret cephalicam. Et composui ei hoc sief: & nominaui ipsum iuuatiuum, quia iuuatus est per ipsum ipsa vice Prima. *Modus Sief.* Rec. cerusæ de plumbo, amyli, amborum ana partes ii.&.s. sarcocollæ, croci, opij omnium ana quartam partem illius: teratur cerusa, & cribelletur, cum orali: & addatur super ipsam de aqua dulci, quantum necesse est: & teratur in mortario diebus x. in hora quieta à vento, & in loco, in quo non sit puluis: deinde infundatur gummi post illud in aqua dulci in vase mundo. Quando ergo soluitur, & fit sicut aqua, coletur cum panno lini super medicinam in marmore: deinde teratur cum ea. Quando ergo facta est medicina sicut pasta, proijciantur super ipsam reliqui pulueres, & terantur cum ea, donec inspissentur: deinde fac ex ea sief, & exiccētur in vmbra in loco tecto: deinde proijciatur super ipsam pannus sabini, aut pannus subtilis, defendens ipsa à puluere postea reponantur, & medicetur cum eis. Et sumatur ex eis vnum, & soluatur in aqua rosa, & lacte mulieris: & sumatur in venera, & distilletur in oculum. Hoc autem sief est conueniens, vel conferens apostematibus, & inflationi, & vuæ, & vlceri nigro, & vessicis accidentibus in oculo, & pluribus ægritudinibus eius. E

Ad Albuginem oculi. F

Alchohol autem, quo vsus est Ebinus monachus ad albuginem, quæ erat in oculis suis: & omnes medici conuenerunt, quod sanaretur: posui ipsum ei, & conualuit vsque ad triginta dies. *Modus alchohol.* Rec. Spumæ maris, quæ natat super aquam, stercoris lacertæ, sachari, massacumiæ, baurach, omnium partes æquales: terantur, & cribellentur: & sumatur ex memirem media vncia, teratur, & decoquatur cum libra aquæ, donec consumatur medietas: & coletur, & imbibatur cum hac aqua in marmore: deinde continuetur cum contritione in Sole diebus aliquot: donec consumatur aqua: deinde fiat puluis: Hoc enim est vltimum, & secretum magnum.

Ad conseruandum sanitatem oculi alchohol.

Alchohol autem, quod conseruat sanitatem oculi, Montee amice, ego vsus sum ad sanitatem amicorum meorum: & nulli, qui eo vsus est, accidit nocumentum in oculis suis dum remansit. Et ipsum quidem conueniens est omnibus hominibus propter subtilitatem suam. *Modus alchohol.* Rec. alchoroniæ, & est thutia Inda, antimonij, hæmatitis, rubiem, & est sepia abluta, & sit marina, nec aduratur, thutiæ, æris combusti, corticum æris, aloes, folij, croci, omniū ana partē vnā: piperis, macropiperis, salis ammoniaci, oīum ana partē mediā: margaritarum minutarū, myrobal. Kebulorum, spumæ maris, cadmiæ aureæ, sachari, musci, camphoræ, oīum ana quartā partem, terantur, & cribellentur, & fricētur in marmore diebus aliquot, donec fiāt sicut atomi: Hoc enim est vltimū. G

Ad Impetiginem, & pruritum.

Medicina, cuius descriptionem incepi pro Sertato, pro qua ipse proiecit medicinas multas auarus de ea vsquequo accepit illam: & rectificaui ipsam, & curaui cum ea multos homines ab impetigine, quæ in capite, et cruribus, & baras, et pruritu, et casu capillorum, tabal, et alopecia, & lendibus, et pediculis, et scabie vlcerosa: et est certa. *Modus vnguenti.* Recipe gallarum. ʒ.iij. granorū armenij baurach aureum. i. sulfuris citrini aurei ii. arsenici rubri, aristolo. amborum ana aur.s. salisammoniaci, frustri testudinis, fimi veteris, amygd. amararum excorticatarū, colocynthidis, æris vsti, venarum citrinarum, merdasengi, radicis capparis, foliorum fici siccæ, radicum cannæ, siccarum, & ziniar, aluminis, iameni, sief memithe, myrrhæ, aloes, olibani, omnium ana ʒ.s. Kitrā, foliorum oliuæ, fellis vaccini, omnium ana aur.i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aceto vini, donec permisceantur: deinde leniatur cum eo: Est enim bonum ad tineam, & assafati, & ad ægritudines antiquas.

Ad vermen auris.

Ingenium, in extractione vermis de aure, quod ego feci multoties. Distilletur in aurem quod distillat caro vaccina, s. quando assatur cum aqua almarmacur: deinde præparetur cannula cum mensura, quæ ingrediatur in aurem: & sugatur cannula à superiori parte eius vehementi sugione, egredientur enim vermes, si Deus voluerit. H

Ad extractionem aquæ cadentis in aurem.

Pro extractione aquæ cadētis in aurē sumatur virga iunci triangulata, et est planta, quæ oritur super flumina, et inuoluatur eius extremitas cū coto, et liniatur cum oleo: deinde intromittatur extremitas eius secunda in aurē cū mēsura, q̄ possibilis est, et incendatur extremitas, in qua est cotum cum igne. Quāto igitur plus cōburit, aqua cadet de aure: et itera illud, donec egrediať aqua tota.

Ad extractionem spinæ de gutture.

Ingeniū in extractione spinę, qn̄ adhęret in gutture, aut trāsuersatur. Elixeť frustū carnis vaccinæ, & ligetur cū chorda, et deglutiatur, deinde extrahatur extractione subtili, egredietur.n. spina.

Ad dolorem auris.

Ad dolorē autē in aure factū res magis iuuatiua est, vt sumātur vermes inuēti sub vrceis aquæ, et decoquantur cū oleo ro. et mandragora, et distilletur in aurē postquā tepet. Quod autē dicitur amice de ægritudinibus aurium, iam ostendi illud in libro De ingenio sanitatis, et in alijs libris.

A *Ablutio capitis cerebrum confortans.*

Dico igitur,ꝙ qn̄q; accidunt naribus ægritudines,quę prohibēt ab olfactu,& inſpiratione. Dico ergo,ꝙ prohibens ab illo,non eſt ex ægritudine neruorum: qm̄ duæ extremitates anterioris cerebri,quæ ſunt ſimiles duobus capitibus mammillarū: & ſunt illæ,quas diximus in eo,quod præterijt de ſermone noſtro,quòd ſunt lenes,& ꝙ ipſę nō numerātur in numero neruorum: cōplēt inſpiratione͞,& expiratione͞,ſine medicatione neruorū: & ad ipſas aſcendit odor ex foramine, quòd eſt in chartilagine intra coronam. Cuius medicinæ deſcriptionem ſcripſi Coſtæ monacho, & fecit ipſam:& ſimiliter ſcripſi deſcriptione͞ eius Chilichedeo,& Feſtito,& excuſauit eos ab omni cura. Et abſcindit nocumenta attracta ad caput, & confortat cerebrū, & cauterizat ipſum, & expellit nocumentum ab ipſo, & ſeparat inter ipſum, & vapores, & humiditates,ex quibus proueniunt coryzæ,& delet ſodam. *Modus ablutionis confortans cerebrum.* Rec.ſalis gemmæ, ſalnitri cōbuſti, ſpumæ maris,baurachi albi,oīum an̄ partem vnam:ellebori albi parte͞ mediam:condiſi,ſtaphidis agriæ,ſinapis:fæcis vini.i.tartari combuſti,oīum ana parte͞ vnam: ſulfuris, roſ.gallarum, ſumach, alchanneæ,ſquinanthi,praſij,gummi arabici,olibani,gariophyllorū,xyloaloes,lycij,arſenici, aluminis,folij,ſpicæ,nucis muſcatæ,oīum ana partes.s.terantur,& cribellent̄, et ſoluant̄ ī aquæ ſaponis communis par.iiij.cum aceto vini antiqui:& conficiantur cū eo medicinę,& percutiat̄ in mortario:& ſit acetū bulliens,qn̄ ſoluis ipſum cū ſapone:& fiant trochiſci, ſitq; vnus trochiſcus † ʒ.v. & exiccentur in vmbra. Qn̄ igitur neceſſarij ſunt, teratur, vnus trochiſcus, & ſoluatur cū aqua calida,& abluatur caput cum eo,& caueatur ne cadat aliquid ex eo in oculum: & ſit natura lenis.

B † Al. drach.ij.

Ad fluxum ſanguinis narium.

Et conqueſtus eſt mihi vir ex illis bonis de Roma,in primis qn̄ hoſpitatus fui in ea:et erat quadragenarius,et erat delitioſus,teneri corporis,cōplexioq; eius decliuis ad caliditatem, & humiditatem (& hæc eſt cōplexio Romæ) ꝙ ipſe fluxum ſanguinis narium patiebatur ſuperfluū. Et medicati fuerunt ei multi medicorum, et non contulerat eorum medicina. Compoſui ergo ei hanc medicinam, cuius deſcriptionem acceperam à patre meo, et iuuaui eum ſtatim. Et ego quidem permutaueram me à domo eius, ſed ipſe permutauit me ad eam: et hæc fuit prima domus,in qua quieui. *Modus medicinæ ad fluxum ſanguinis narium.* Rec.chartæ Indæ.i.de papyro,cucurbitæ ſiccæ combuſtæ,atramenti viridis combuſti,olibani,opij,aluminis vſti,omnium ana ʒ.j.terantur, & puluerizentur,et cribellentur ſuper ellychnium,quod ſubmerſum ſit in aceto,et ſupponatur in nares ex eo deforis. Et ponatur ſuper tempora, & frontem lutum armenum tritum, confectum cum aceto:& ligentur ſtrictè manus, et pedes, et duo adiutoria cum ligamentis, et teſticuli etiam: & ſurgatur cum ventoſis ſupra hepar ſine inciſione,et ſuper ſplenem:& cephalica phlebotometur ex parte ſanguinis: et embrochentur pedes cum aqua calida,vt attrahatur ſanguis ad inferiora: & dormiat ſupra dorſum ſuum: et fundatur ſuper faciem eius aqua frigida cum aceto, hoc enim eſt ſecretum magnum,ſerua igitur ipſum. Hæc quidem medicina abſcindit ſanguinem à quocunque membro,& ſi ſubmergantur in ea pili leporis carminati,erit mirabilis.

C

Ad mollificationem linguæ.

Et conqueſtus eſt mihi vir ſenex mollis corporis de mollificatione in lingua ſua,& fuit de quadam vlla ex villis Romanis. Compoſui igitur ei hanc medicinam, & ſanatus eſt vſque ad paucos dies,qui fuerunt minus tribus ſeptimanis. *Modus pilularum ab accidentia phlegmatica.* Rec.albotiz,opopanacis,alitit dulcis,nucis muſcatæ, omnium ana partem vnam, terantur, donec fiant ſicut paſta,et fiant ſicut cicer pilulæ. Et ponatur ſub lingua vna poſt vnam,et ſugatur, & aſſiduetur gargariſmus cum ſinapi,& balneatio cum aqua non dulci. Et ſanatus eſt.

Ad nauſeam,& malitiam digeſtionis,& combuſtionem in ſtomacho,& retentionem vrinæ.

D Et conqueſtus eſt mihi vir quadragenarius, cuius cōplexio erat decliuis ad caliditatem, & ſiccitatem (fuit in Alexandria regione) de nauſea,et malitia digeſtionis, et cōbuſtionis in ſtomacho, et retentione vrinæ. Compoſui igitur ei hanc medicinam,& iuuatus eſt ea ſtatim. *Modus ſyrupi de fructibus.* Recipe ſucci baſilici, ſucci granati dulcis, et ſucci granati acetoſi, aquæ tamarindorum,aquæ caſiarum,aquæ citrulorum,aquæ melonum,aquæ cydoniorum, omnium ana lib.vna. rob vuæ vere dulcis,et eſt carenum,lib.iiij.decoquantur,donec fiat ei ſpiſſitudo, eius malitiam ſecurans,i.ne putrefiat. Et ſumatur de ea omni die cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad debilitatem ſtomachi,& vomitum,& ſolutionem ventris.

Rob de fructibus conferens debilitati ſtomachi,et vomitus,et ſolutioni ventris ſuperfluæ, & anguſtiæ,et aduſtioni,quæ fit in ſtomacho. Compoſui quidem hanc medicinam Rufo propinqui temporis,qui fuit Perſa. *Cuius permixtio.* Recipe granati acetoſi,cydoniorum, amborum ana xx. numero,pirorum,iuiubarum,amborū,ana c. numero:ſumach aur.xl.granorum myrti,centaureæ: terantur omnia,& ponantur in vaſe bireno ſ.lebete,& fundantur ſuper illud aquæ xx. chiſt:et decoquatur decoctione bona,& exprimatur fæx,& proijciatur,& ſumantur lib.tres mellis, & ponatur ipſum cum illa aqua,& accendatur ſub ea ignis, donec fiat ſicut mel ſpiſſum, et coletur, & reponatur. Cuius doſis ſit cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad febrem aduſtam, & ſitim, & aduſtionem in ſtomacho. E

Et conqueſtus eſt mihi vicenarius adoleſcens de febre aduſta, & ſiti, & de aduſtione in ſtomacho. Compoſui ergo ei hos trochiſcos. *Modus trochiſc. febris aduſtæ.* Recipe ſeminis citrulorum excorticati, ſe. portulacæ. liquiritiæ decorticatæ, omnium añ. ʒ. viij. tragacanthæ. ʒ. iiij. terantur, & molliantur, & cõficiant̃ cũ mucilagine pſyllij: & fiant inde trochiſci, ſitq; omnis trochiſchus. ʒ. j.

Ad febrem tertianam trochiſci.

Trochiſci boni (quos ego ſum expertus, & quos compoſui viro ex bonis, qui habebat febrem tertianam & medietatem quotidianæ, & iuuatus eſt ex eis citò iuuamento veloci) ad febrem tertianam, & febrem incenſiuam, & febres permixtas calidæ cauſæ: & ſunt nobilis quantitatis: ſerua ergo eos. *Modus trochiſcorum febri tertianæ.* Rec. roſarum. ʒ. xx. ſpodij. ʒ. v. amyli. ʒ. iij. tragacanthæ. ʒ. ij. croci danich. ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua, & fiant inde trochiſci: ſitque omnis trochiſcus. ʒ. j. Et ſumatur in potu cum aqua, & ſyrupo acetoſo.

Ad ſtricturam anhelitus, & dolorem ſtomachi, & dolorem duorum laterum, & malitiam digeſtionis, & eructationem acetoſam, & dolorem hepatis, & ſplenis.

Et conqueſtus eſt mihi Herodes religioſus de illis de Roma de ſtrictura anhelitus, & dolore ſtomachi ſui, & dolore duorum laterum, & malitia digeſtionis, & corruptione hyſtimbræ, & eructatione acetoſa, & dolore hepatis ſui, & ſplenis, & dilatatione anhelitus magna, & fuit infrigidatus ætatis quadragenarius. Compoſui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus eſt ea multum vſq; ad hebdomadã. *Modus ſyrupi iuuatiui.* Recipe ſcillę lib. ij. zz. ſe. fœniculi, petroſ. aniſi, pyrethri, hyſſopi, ſe. ocimi gariophylati, coſti, aſari, oĩum ana vn. j. ſe. apij, piperis, cymini carmeni, oĩum ana vnc. ij. dauci, ammeos, libyſtici, cardamomi, oĩum añ vn. iiij. ocymi hortulani, ſatureli. i. aceti acetoſi, chiſti, mell. chiſt. rob. chiſt. i. tere medicinas, & ĩfunde eas ĩ aceto tribus diebus: deinde coque ip̃m, donec conſumatur medietas aceti: deinde proijce ſuper ipſum vinũ, et coque ip̃m donec conſumat̃ quantitas medietatis vini: deinde remoue ip̃m, & cola ex ipſo medicinas, & dimitte ipſum, donec infrigidetur. bñ: deinde infunde ſup ip̃m mel deſpumatũ, & accende ignẽ ſub ipſo, donec fiat ſicut mel ſubtile, & repone ipſum. Sitq; potio eius cochlear vnũ cũ aqua frigida. Et ſi volueris ipſũ ſolutiuũ, tũc bibatur ex eo cochlear vnũ cũ aqua tepida, & duobus danich ſcãmonij, eſt. n. mirabile.

Ad frigus ſtomachi, & corruptionem eius.

Et conqueſtus eſt mihi vir, qui erat in ætate, & complexione, ſicut ille, qui præceſſit ante hunc. Compoſui ergo ei hanc medicinam ad frigus ſtomachi eius, et ad corruptionem eius, et ad malitiam hyſtimbræ eius, & febrem quartanã, quæ erat à putrefactione phlegmatis, propter debilitatem, quæ euenerant in corpore eius, & in manibus eius, & ipſius renibus. *Decoctio ad febrem quartanam.* Recipe vini antiqui boni odoris albi lib. iij. mellis lib. j. zingiberis. ʒ. v. heyl, cardamomi, oĩum ana danich. ij. & s. croci. ʒ. ij. muſci, piperis macropiperis, omnium ana danich. i. &. s. terantur, & cribellentur, & puluerizentur ſuper ſyrupum: & dimitte eum in Sole diebus multis. Deinde vtere ex ipſo cocleari. i. cum aqua frigida. G

Ad corpus infrigidatum, & humectatum, & alia multa.

Et conqueſtus eſt mihi vir infrigidati, & humectati corporis: mutati coloris ex fluxu ſanguinis ſuperfluo, qui accidit ei propter ſyncopen, & frigus in hepate ſuo, & ſuo corde: et debilitatẽ in ſuo ſtomacho, et corruptione in venis ſuis, et ſolutione ventris ſuperflua, et vomitu multo. Compoſui igitur, ei hanc medicinam ſublimem. *Modus concoctionis.* Recipe coſti, folij, calami aromatici, gariophyllorum electorum, omnium ana vnc. ij. caſię ligneæ, ſalis romani, amborum ana. vnc. j. galliæ acaciæ, foliorum ro. ſpodij, fauſel, † thuris maſculi, omnium ana vnc. s. terantur, et cribellentur: et conficiantur cum rob cydoniorum, et reponatur. Et ſumatur, ex ea ad magnitudinem nucis, quando neceſſe fuerit: eſt enim vltima primaria valde.

* Al. piperis vſualis.

Ad triſtitiam, & cogitationem, & debilitatem, & anguſtiam. H

Et conqueſtus eſt mihi vir adoleſcens ex filijs regum (et erat teneri corporis, et delitioſus) de debilitate nimia, et ſubtilitate eius, et anguſtia, et triſtitia, et cogitatione: et erat continens nos aer autumnalis corruptus, alteratus: et locus, in quo conuenerat, erat horizon ciuitatis Lucæ, ſuper cuius aerem vincebat caliditas, et humiditas. Compoſui ergo hanc medicinam, et exiuit ab ægritudine ſua velociter. *Modus confectionis magnæ.* Recipe ſe. ocimi, bugloſſæ ſiccæ, foliorum propriè mentæ ſiccæ, lapidis lazuli aduſti abluti, margaritarum paruarum tritarum, Karabi marini abluti, coralli albi, lapidis armeni, ſetæ combuſtæ, omnium ana. ʒ. x galliæ, ſpicæ indæ, myroba. epithymi Cretenſis, cinnamomi, thuris, maſtiches, zedoariæ, doronici, been albi, et rubri, folij, cardamomi, gariophyl. electorum, vſneæ, caſtorij, liquir. excorticatæ, croci, ſe. lactucæ, ſe. hyoſcyami, ozanorſi i. ſquinanthi, mandragoræ, xyloaloes bonæ, pæoniæ, rauedſceni, ſe. armel, nucis muſcatæ, darſeſſaham, carnub, ſeliniafelelias i. agni caſti, ſe. coriandri, ana. ʒ. v. limaturæ argenti. ʒ. iiij. limaturæ auri. ʒ. s. camphoræ. ʒ. i. roſarum, ſpodij, amborum ana. ʒ. vij. muſci aur. i. terantur omnia et cribellentur, et leniantur cum vnc. i olei roſ. et quarta vnc. balſami: et adiungatur ei tantum ſacchari triti, et cribellati, quantum ſunt omnes medicinæ: et conficiatur totum cum miua, et reponatur ſex menſibus in primis. Et ſumatur ex eo omni die ſicut abundachari aſſiduè.

Ad

A *Ad Tussim, et ad asthma.*

Et conquestus est mihi vir quinquagenarius (cuius cōplexio erat æqualis, decliuis ad caliditatē,& humiditatem crassi corporis,& erat regio eius multorū ventorum meridianorum) de tussi,& anhelitu latitudinis,& asthmate antiquo. Cōposui ergo ei hāc medicinā, & iuuatus est ea in hebdomade vna. *Modus medicinæ.* Rec. hyssopi sicci, ocimi, capilli veneris, prasij, liquir. decorticatæ, omniū ana. drach. vj. funde desuper mensuram sacraiati vnius de aqua,& coque ipsam, donec perueniat ad medietatem: deinde cola,& funde super ipsam cochlear mellis: deinde da ei in potu.

Ad Sputum sanguinis,& solutionem ventris.

Et conquestus est mihi Iesas, qui erat ex Armenis, de sputo sanguinis, & ventris solutione: & erat adolescens trigenarius, extenuati corporis,& calidi:& eius regio calida valde. Composui ergo ei hanc medicinam. *Trochisci nobiles.* Rec. carabi marini adusti, acaciæ ablutæ, gummi arabici, spodij, rosarum, therathit, omnium ana. ʒ. x. opij drach. i. mastiche drach. iij. coralli drachmas iiij. terantur,& cribellentur, & conficiantur cum mucilaginibus granorum cydoniorum, & fiant trochisci, sitq; omnis trochiscus eius drach. j. Cuius dosis, sit trochiscus vnus cum aqua frigida apud somnum. Et si dimiseris hos trochiscos, donec aggregentur partes eorum diebus aliquot B erunt completiores ad operationem suam.

Ad Retentionem menstruorum,& multa alia.

Et conquesta est mihi mulier cuiusdā amicorū meorū, q̄ erat ex sapientibus mulieribus: & pepererat, et retenta erant ei menstrua, et minoratū fuerat lac eius: et acciderat ei sputū sanguinis,& saniei, et tussis, et anhelitus dilatatio, Composui ergo ei hanc medicinā, et iuuit eā. *Modus electuarij.* Rec. succi brasij vn. vj. boni vini vnciam vnam, mellis vnciam vnam: piperis albi, thuris, myrrhæ, omnium ana drachmam vnam: coniungatur aqua prasij, et vinum in olla, & coquantur donec consumantur duæ partes tertiæ,& tunc proijciatur super ipsum mel: et accēdatur sub ea ignis donec coaguletur, et fiat sicut mel: terantur ergo medicinæ, et puluerizentur super ipsum, deinde misceantur super ipsum, quando igitur permiscentur, tunc repone ipsum in vitreato. Et lambat ex eo infirmus cochlearium j. ieiunus. Iuuata est ergo hac medicina in spatio breui.

Ad Sputum sanguinis,& solutionem ventris,& sanguinis.

Emplastrum quod ego composui: et ponitur super pectus, et abscindit fluxum sanguinis:& super ipsum stomachum ex solutione ventris, et super caput ex fluxu sanguinis narium. *Cuius permixtio.* Recipe myrrhæ, thuris, aloes omnium ana. ʒ. iiij. balaustiorū, sanguinis draconis, acaciæ, C sief memithe,* feluzaharagi, et loco eius chochol caubem, omnium ana. ʒ. viij. opij, radicis spicæ, hyoscyami, omnium ana ʒ. iij. aluminis abluti,* lacunæ sigillæ, atramenti, omniū ana. ʒ. ij. sumach, gallarum, granatorum summitatū. s. balaustiorum, omnium ana. ʒ. vi. tere illud, et cribella ipsum cum cribello subtili, et confice ipsum vino passularum bono, aut cum aceto vini permixto, donec fiat sicut mel spissum. Deinde line super pectus ex sputo sanguinis, et super caput ex fluxu sanguinis narium, & super omnem locum, ex quo egreditur sanguis, & line ipsum super stomachum ex solutione ventris. Et hoc vltimum est in eo, quod diximus, serua ergo ipsum.

Ad ventositatem ventris,& apostema in hepate,& hydropem.

Et conquesta est mihi mulier de ventositate in ventre suo, & apostemate in hepate suo in superioribus eius, et inceptione hydropis, et erat mulier tricenaria, aut quasi tantum, et erat causa eius retentio menstruorum, et erat vincens continens nos aer calidus, et humidus. Composui ergo ei hanc medicinā, et iuuata est ea vsq; ad xxx. dies. *Confectio, quæ prouocat menstrua, & expellit ventositatem.* Recipe eupatorij, spicæ, corticum casiæ ligneæ, croci, seminis apij montani, et domestici, liquir. squinanthi, carpobalsami, rubiæ, omnium ana ʒ. iiij. reuetseni. ʒ. iij. mastichets, laccæ, quę non est operata, spodij, rosarum rubrarum, aristolo. omnium ana aur. i. terantur omnia, et cribel- D lentur: et conficiantur cum melle despumato. De quo sumatur omni die pondus. ʒ. ij.

Ad Icteritiam nigram.

Et conquesta est mihi mulier, religiosa, quam extenuauerat religiositas, et abstinentia, de icteritia nigra multum apparente: et erat corporis macri, quæ iam transierat lannos, et erat eius regio Romana, et erat tēpus autumni, in diebus, in quibus ego fui ibi. Composui ergo ei hanc medicinam: et accepit ex ea aur. i. et exiuit ex ægritudine sua exitu bono. *Medicina ad extrahendum melancholiam.* Recipe aloes pondus. ʒ. vij. masti. ʒ. viij. agarici, polypodij, cartami, epithymi, omniū ana pondus drach. ij. folij, casiæ ligneæ, spicæ, omnium ana drach. ij. terantur, et cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Sitq; dosis eius aureus. i. cum vino, si non fuerit febris.

Ad Icteritiam citrinam.

Et conquestus est mihi vir tricenarius, qui erat monachus bonus, multæ lectionis in libris: & erat calefactus de icteritia citrina multum apparente. Composui ergo ei hanc medicinam, et iuuatus est ea velociter. *Medicina ad extrahendum choleram.* Recipe amygdalarum amararū, amygdalarum dulcium, spodij, folij, rosarum, absynthij, mastiches, spicæ, anisi, omniū ana ʒ. iij. seminis scariolæ drach. x. coriandri syluestris drach. ix. aloes drach. vj. terantur, et cribellentur. & conficiātur cum vino. Et sit dosis omni die drach. ij. pondus.

Ad

Ad Duriciem splenis, et apostema in hepate, et aquam citrinam, et dolorem Stomachi, et renum, et tussim cum icteritia.

E

Et conquestus est mihi vir ex amicis meis ex bonis religiosis de duritie in splene suo, & apostemate in hepate suo, & aqua citrina, & dolore in stomacho suo, & dolore renum, & ex thussi cum icteritia. Composui ergo ei hanc medicinam. *Confectio ad ægritudinem ventris, vel vacuitatis.* Rec. spicæ Indæ, costi, corticum casiæ ligneæ, omnium ana pondus drach. ij. fęniculi drac. iij. piperis, semi. apij, acori, andacochæ, ireos, xylobalsami, omnium ana drach. iiij. venarũ cappar. drach. quinque: passularum mundatarum à granis suis, drach. x. terantur, donec fiant sicut medulla: & terantur medicinæ, & cribellentur: & conficiantur omnia cum melle despumato. Et sumantur ex eo omni die drach. iij. cum aqua capparum, & calaminthes, & secaniabin pauci aceti. Iuuatus est ergo ea iuuamento manifesto in spacio paruo. *Emplastrum conferens duriciei splenis, et hepatis.* Recipe ammoniaci, bdelij, ireos, sepi vaccini, omnium ana drac.* x. ficus, thuris, opopanacis, galbani, omnium ana drach. viij. piperis c. & l. grana: ceræ, picis siccæ, amborum ana drach. xx. aluminis iameni, sulfuris myrrhæ, omnium ana drach. x. pyrethri, radicum capparis, amborum ana drac. v. visci, aristolochiæ, croci cordumeni, amomi, olei nardini, omnium ana drach. iij. terantur bene cum aceto, & conficiantur cum eo, donec permisceantur: & liquefiat cera, & permisceantur omnia terendo in mortario, donec fiat corpus vnum: & ponatur super splenem.

* Al. xvj.

F

Ad Febrem quotidianam, & fluxum ventris, & tenesmon, & tussim.

Pilulæ, quas ego composui viro oratori, qui habebat quotidianam, & fluxum ventris superfluum, & punctionem, & tenesmon vehementem, & tussim: & iam erat desiccatus: & desperauerat se, & sperauerat mortem. Iuuatus est ergo his vice vna. *Pilularum permixtio hæc est.* Recipe castorij, myrrhæ, amborum ana aur. i. & semi. seminis hyoscyami albi. ʒ. iij. seminis apij. drac. viij. tere illa, & confice cum vino, & fac inde pilulas sicut piper, & sicca eas. Sitq; dosis eius grana v. cum rob myrthi, & aqua. Inquit Galenus non est nobis necessarium rememorari in hoc libro radicum ægritudinum, quoniam iam eas diximus in alijs libris: hunc autem librum non fecimus, nisi ad descriptionem propriè Et quamuis nos confortemus per ipsum rationes Empiricorum, tamen quando ego cogito, ratione certa agnosco, quia est vnum de secretis medicinæ, & thesaurus ex thesauris eius. Et omnem * medicinam eius iam expertus sum vicibus multis in eo, qui aptus, & cui conuenit, & est conueniens * complexio eius.

* Al. modum.
* Al. complexionis.

G

Ad Dolorem ani, & tenesmon, & ventris solutionem, & puncturam.

Ellychnium, quod supponitur in ano, & efficit opus pilularum, immo melius. *Eius permixtio.* Recipe myrrhæ, thuris, masticheş, croci, omnium ana partem vnam: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum vitellis ouorum, aut cum succo alefinis. i. psyllij: & fac inde, quod sit simile glandi, & pone in vnoquoque eorum filum. Quando ergo facis illud, inunge ipsum ante oleo rosato, & pone ipsum in ano, & præcipe vt teneat ipsum nocte tota. Quando igitur voluerit extrahere, trahat filum, & extrahat ipsum. Hæc autem medicina est sublimis ad dolorem ani, & tenesmo sanguineo, & solutioni ventris, & puncturæ. Scias ergo bonitatem eius.

Ad Colicam, & vomitum, & dolorem stomachi.

Medicamen ad colicam, quod composui adolescenti trigenario, cui acciderat colica, quæ dicitur ileos, & vomitus, & exiccatio fortis, & dolor stomachi. *Cuius permixtio.* Recipe myrobalanorũ citrinorũ, & nigrorũ, masti. anisi ammeos, seminis apij, corticum * thapsiæ, medullæ seminis cartami, omnium ana partem vnã: salis Indi partem s. aloes scotrensis ad pondus omniũ medicinarum terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua foliorum citri humidorum: & fiant inde pilulæ. Sitq; dosis eius aur. ij. cum aqua calida ante cibum: est enim bonum ad digestioné cibi, & lenit ventrem, & ad colicam, & ventositatem, & dolorem dorsi, & crudum humorem.

* Al. casiæ ligneæ.

H

Ad Lapidem renum.

Et conquestus est mihi vir de lapide, quã habebat in renibus suis, & quandoque exierat in vrina: & narrauit, quia egessit eum: hoc autem longinquum est, veruntamen ego audiui, quod Archigenes in quibusdam libris dixit hoc, sed * nescio causam eius. Composui ei hanc medicinam: & iuuatus est ea vsque ad xxx. dies. *Confectio ad lapidem.* Recipe aristolo. dauci, floris squinanthi, carpobalsami, spicæ, croci, meu, phu, apij, casiæ, camædryos, scorodi, ammeos, prasij, dragacanthi, enulæ: ireos, origani montani, carui, seseleos, corticum radicum, cappar. gariophyllorum, cymini, seminis fœniculi, scillæ assatæ, sinapis, myrrhæ, seminis erucæ, condisi, omnium ana partem vnã: pinearum decorticatarum ex cortice suo, quantum est pondus omnium: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Sitq; dosis eius omni die drach. iij.

* Al. dixi.

Ad Debilitatem coitus, & ad dolorem vesicæ, & lapidem, & Dolorem in vtrisque lateribus.

Et conquestus est mihi adolescens teneri corporis ex filijs Regum philosophorum ex amicis meis, de coitu, de vessica, de dolore in ea, & lapide, & de dolore in vtrisque lateribus. Composui ergo

A ergo ei hanc medicinam,& iuuatus est ea velociter. *Confectio ad coitum*. Recipe pinearum excorticatarum de cortice suo libræ vnius quartam: medullæ seminis melonum,medullę seminis cucurbitæ,been ru.& citrini,sesami decorticati, galangæ,zingiberis, secacul,semi. alphagdi, sepi scinci, omnium ana drach.x. seminis vrticæ,seminis sinapis, seminis cæpæ albæ,anisi, seminis papaueris albi,liquiritiæ decorticatæ,seminis bauciæ,omnium ana drach.vij. penidiorum quantum est pondus omnium : terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Et accipiatur ex ea mane,& apud somnum,quantum est nux.Et pręcipe ei,vt fiat hoc sibi cibarium diebus,quibus accipit confectionem. Recipe bauciarum mundatarum ex venis suis, & cortice suo medietatem libræ: elixetur ergo donec dissoluatur : & proijciatur in eam oleum omphacinum, & mel : formetur cum vitellis v.ouorum. Et quandoque decoquuntur cum eo passeres. Et coloretur cum croco, & zingibere: & aromatizetur cum musco.

Ad Satyriasim.

Medicamen cui non est simile super terram in satyriasi, & est velocis sanationis. *Cuius permixtio*. Recipe olei sambucini, vel de zambach.i. de iesemino, libram vnam: formicas habentes alas, mille: nemeresin vnam,& est fœmina parua vulpes, quæ in Sabano moratur: & cum formicis misceantur: & inungatur cum hoc vnguento mirach, & duo testiculi,& virga, postquàm suspenditur B in Sole duabus hebdomadibus.

Ad Dolorem testiculorum, & apostema, & ventositatem in eis, & pruritum.

Et conquestus est mihi vir ex bonis religiosis ex amicis meis de apostemate in testiculis, & ramice, & ventositate in eis, & dolore eorum. Composui ergo ei hoc emplastrum, & iuuatus est eo iuuamento magno. *Cuius permixtio*. Recipe mastiches, setæ, thuris, sarcocollæ, omnium ana drachmas vj.terantur,& cribellentur,& incorporentur cum vino: et liniatur super apostema,et annectatur super ipsum cotum : et dimitte ipsum donec exiccetur : deinde accipe pannum, et liga duo oua ad duas ancharum pyxides. *Ad Pruritum testiculorum.* Ad pruritum in duobus testiculis, sumantur cerusæ drach.vj.sulfuris citrini drach.ij.opij drachma vna: terantur omnia cum aceto vini permixto cum aqua,et pone ipsum tribus vicibus. *Ad Apostema Testiculorum.* Et ad apostema in duobus testiculis, sumantur ciceris partes ij.altheæ partes j.terantur cum aceto,et liniantur super apostema : est enim bonum.

Ad Dolorem iuncturarum.

Et scripsi ad Glauconem philosophum,qui erat ex bonis, et puris amicis meis: et erat eius ætas C adolescentia: et erat teneri corporis delicatus: et ipsius regio Beneuentum: inuaseratq; eum dolor iuncturarum,& carnium,quæ super dorso in directo ancharum sunt,& podagra,& dolor ancharũ. Composui ergo ei hanc medicinam, & est vna ex illis quam accepi ab Archigene : & addidi in ea, & rectificaui eam. Iuuatus est ergo ea vsque ad lxx.dies,& non redijt ad ipsum:& est secretum magnum ex secretis medicinæ. *Pilulæ ad dolorem iuncturarum.* Recipe myrobalanorum Kebul.indorum,& corticum cucumeris asinini,* buzaram loco cuius ponitur zingiber,colocynthidis interioris,salis indi,hermodactylorum,aloes scotrensis,omnium ana drach.j.sagapeni drac.ij.terantur,& puluerizentur,& conficiantur cum aqua foliorum KeKengi,& aqua albuzaran:& fiant pilulæ sicut piper,desiccentur in vmbra. Et bibantur ex eo omni nocte tertia drach.iij.cum aqua calida. Et sumatur post illud hæc medicina, cuius modus est. Recipe buziden, idest satyrionis partem.j. hieræ picræ partes ij.terantur,& cribellentur,& conficiantur cum melle. Et bibantur ex ea drach.iij.

* Al. zedoariæ.

Ad Ischiadem.

Et conquestus est mihi vir ex vna villarum Romanarum, super cuius aerem erat vincens humiditas, & vincens super complexionem viri simile illi de ischiade. Purgaui ergo corpus eius semel cum hac medicina: & excusaui ipsum à cauterio,& vnguento. *Medicina ad ischiadem.* Recipe her- D modactylorum,turbith carnosi,buziden,idest satyrij,senæ, medullæ seminis cartami, pulpæ colocynthidis, medullæ seminis citruli, omnium ana drach.j. terantur, & cribellentur : & conficiantur cum butyro, & melle. Et est hæc potio vna.

Ad Humorem crudum lapidosum, & mollificationem crurium, & debilitatem corporis.

Et conquestus est mihi Abyn,qui erat * exiccatus (cuius erat ætas adolescentia, mediæ habitudinis, delicatus) de humore crudo lapidoso, qui faciebat eum sedere, & mollificatione cruriũ suorum,& debilitate corporis sui,& stupore in vtrisq;.Composui ei hanc medicinam,& vsus est ea per mensem, & redijt ad sanitatem suam naturalem. *Medicina ad humorem crudum.* Recipe myrobal. Kebul.& emblicorum,& indorum,& satureiæ, ammeos, apij, origani persici, hermodactylorum, turbith gummosi in duabus extremitatibus, omnium ana drach.j.buzaran,loco cuius ponitur zingiber,drach.ij. senæ arabicæ lib.j. tertiam,spicæ,hehel,amomi, omnium ana drach.viij. cinnamomi,neremisch,piperis,macropiperis,spodij,ro.salis naptici,omnium ana drach.iiij.nasturtij vnc.s. salis ammoniaci aur.j.acori drach.iiij.berengi,doronici,zedoariæ,tertiam aur.j.terantur,et cribellentur, & leniantur cum butyro vaccino, præparato cum clississia tritici, idest simila, donec eijciat

* Al. ex ficulis.

ipsum:& adiungatur media libra penidiorum,& conficiatur cum melle despumato. Et sumatur ex eo omni die drach.s. cum aqua,in qua decocta est acorus. Et vtatur hoc oleo,est enim vltimum in ægritudinibus iuncturarum, & mollificatione earum,& corruptione complexionis earum,& ipsarum dolore. *Oleum probatum, cuius permixtio.* Recipe costi, carpobalsami, corticis casiæ, omnium ana.ʒ.xxx.calami aro. buzaran,loco cuius ponitur zingiber,abrengi loco cuius sagapenum omniũ ana.ʒ.xx.macropiperis.ʒ.vij.cordumeni,zingiberis,staphides agriæ,omnium ana.ʒ.vj.cyperi.ʒ.xj. venarum squinanthi,ireos,amborum ana.ʒ xij.cyperi,blactæ byzantiæ,foliorum myrti sampsuci, omnium.ʒ.x.tere medicinas contritione crassa,& infunde eas in vino boni odoris,secundum mensuram,qua cooperiat eas,die ac nocte: & pone ipsum in olla, & infunde super eam ex aqua quantum est mensura vini: deinde infunde super illud oleum sesami, & oleum lentiscinum,de vnoquoque x.asacraiati: deinde accende sub ipsa ignem lentum quantitate viij.horarum:deinde tolle eam ab igne,& permitte illud infrigidari,& funde oleum ab aqua: Deinde accipe in decoctione eius secunda,asari spicæ,amomi,ana.ʒ.x.folij.ʒ.vj. myrrhæ vnc.j.tere omnia, & infunde ea die,ac nocte: deinde cola eam in ollam,& funde super eam oleum: sitq; olla,in qua decoques vice prima, & secunda,& tertia,olla limpida,in qua ponantur medicinæ,& oleum. Et accipe ollam magnam à loco * masiam,& funde in eam aquam: deinde pone ollam, in qua sunt medicinæ,& oleum in concauitate eius:& accende sub ea ignem lentum,donec concoquatur oleum,& medicina per calorẽ aquę. Quando ergo decoxeris ipsum secũdum terminum,quem narraui,& peruenerit ad finem,remoue ipsum ab igne, & permitte ipsum infrigidari. Deinde cola ipsum oleum,& coque ipsum tertio. Et accipe gariophyl.blactæ byzantiæ,nucis muscatæ,omnium ana drach.iiij.bdellij drach.iiij.mellis, styracis calamitæ drac.xxx.olei balsami † drach.s.tere medicinas siccas,& infunde eas in vino die, ac nocte. Deinde cola eas in ollam: et funde super eas oleum: & accende ignem sub eis secundum quod narraui tibi: deinde cola oleum, & repone: Ipsum enim est vltimum in ægritudinibus iuncturarum. Et in læsione fiat inunctio ex eo, & bibatur: soluit enim naturam,et extrahit humorem crudum: & confert colicæ, et ægritudinibus viscerum.

* Al. maraxiã.

† Al. vnc. semis.

Ad Caninum appetitum, & Singultum, & Eructationem acetosam.

Electuarium dia trion pipereon,quod ego composui Hedino,qui fuit ex bonis:et erat intra Romam, et erat septuagenarius: conquestus est de frigore in complexione, et humiditatibus superfluis,et canino appetitu,et singultu,et ructu acido. Composui ergo ei hanc medicinam: et iuuatus est in hebdomade. *Cuius permixtio.* Recipe piperis albi,piperis nigri,macropiperis, omnium ana quartam libræ: xylobalsami. vnc.j.spicæ,amomi,amborum ana drac.iiij.sem.apij,zingiberis,seseleos,Keisim, casiæ mundatæ, enulæ, asari omnium ana drach.iij. tere omnia,et cribella, et confice cum melle despumato, et repone ipsum. Et sumatur ex ipso quantum bundacha.

Ad Tremorem cordis, & inquietudinem, & cogitationem.

Syrupus quem composui Demicrati,quæ est mulier bona,multi ieiunij: cui accidit tremor cordis,inquietudo, et cogitatio, et stoliditas, et mentis ablatio, et quandoque egrediebatur à ratione sua:et erat quadragenaria,constrictæ carnis albæ. *Cuius permixtio.* Recipe buglossæ exiccatæ,foliorum rosarum, foliorum citri,foliorum ocimi citrati,capilli veneris, ocimi gariophyl. omnium ana hosmatum.j.quod est quarta libræ,et tria grana: malorum mandragoræ incisorum drach.viij.frustum panis, Karabe contriti, setæ crudæ incisæ, lazuli contriti, nucis muscatæ contritæ, zedoariæ, doronici,been albi,et rubri,sandalorum alborum,margaritarum minutarum, coralli, spodij, berberis,xyloaloes boni crudi,masticches,thuris masculi,omnium ana aur.j. terantur, et decoquantur omnia in xiiij. libris aquæ fontis, donec consumantur duæ tertiæ: et comprimatur manibus pannus,in quo sunt species,et colentur: et aggregentur duæ libræ aquæ cum x. libris boni vini, et x. libris mellis despumati,et coquatur,donec fiat spissitudo:et frigidetur,et aromatizetur cum drach.j. musci contriti. Et bibatur septimanis iiij. *Ad tremorem cordis linimentum.* Recipe thuris,ro.xyloaloes,gariophyl.spodij,sandalorum rubrorum: Karabe marini,sandarachæ, omnium ana drach.j. aluminis iameni drach.s.terantur,et cribellentur, et conficiantur cum aqua ros.aut cum aqua malorum: et ponantur super cor, et stomachum: est enim vltimum.

Ad Dolorem hepatis, & Splenis, & multa alia.

Et conquesta est mihi mulier deuota magnæ quantitatis nobilis(cuius cõplexio decliuis erat ad caliditatẽ,et eius anni xl.erant)de dolore stomachi,et hepatis,et splenis,et duritie in ventre,et apostemate,et inceptiones hydropis,et dolore amborum renum,et pulmonis,et amborum laterum,et vessicæ,et matricis,et dolore in omnibus membris suis,et sputo sanguinis,et pleuritide. Composui ergo ei hoc emplastrum. *Cuius permixtio.* Recipe ceræ,helKalimbat.i.terebinthinę,bdellij,thuris, ammoniaci,cordumeni,fructus myrti,fructus vitis,tortellarũ de feni,amomi,spicę,croci,myrrhę, masticches,omniũ ana.ʒ.viij.olei violati,olei sesamini,amborũ ana.ʒ.xl.vini boni odoris,quãtitate qua infundatur,donec fit emplastrũ:et accipe ammoniacũ,bdellium,et thus,et myrrham,et tere,et in vino ea infunde, et contere ea,et liquefac cerã cum duobus oleis,et bulliat. Quando ergo liquefiunt repone ea desuper ignẽ,et tere reliquas medicinas,et pulueriza super ea,et moue tamdiu donec permisceantur adinuicẽ. Deinde line ea super loca,in quibus durities est,et apostema,et dolor.

Ad

A

Ad vomitum immoderatum, & Fluxum ventris.

Emplastrum quod composui mulieri religiosæ deuotæ, cui acciderat vomitus immoderatus, et solutio ventris superflua, et febris conclusa, et sitis, et adustio vehemens: et erat trigenaria: et erat tempus æstiuum. *Cuius permixtio.* Rec. cydoniorum mundatorum decoctorũ cum aceto lib.j. galliæ, seminis myrtæ, sumach, acaciæ, fructus vitis, myrrhæ, mastiches, omnium ana ʒ.iiij. tortellarũ de seni.ʒ.viij. aromatici.ʒ.j tere illud bene donec permisceatur: et funde super illud oleũ ros. et acetum vini, et aquam ro. tali mensura, quòd humectetur, et line stomachum. Et iuuata est ea statim.

Ad Febrem quotidianam trochisci.

Modus trochiscorum ad febrem quotidianam quando maturatur. *Quorum permixtio.* Recipe rosarum, spodij, eupatorij, seminis, cuscutæ, berberis, seminis endiuiæ, omniũ ana.ʒ.iiij. xyloaloes, tragacanthi, absynthij, anisi, doronici, omnium ana drac j. terantur, et cribellentur, et conficiantur cum aqua calida: et fiant inde trochisci, quorum vnus sit drachmæ duæ. Et bibatur cum syrupo acetoso septem diebus, et eradicabitur.

Ad Febrem tertianam decoctio experta.

B Decoctio ad febrem tertianam post tres accessiones experta. *Cuius permixtio.* Recipe tereniabin, idest semen album habens saporem mannæ, medullæ cassiæ, tamarindorũ, omnium ana vnc.s. myrob. vnc j. decoquantur cum lib.s. aquæ, donec consumantur duæ tertiæ, et coletur. Et bibatur cum media vnc. olei sesam: ipsa enim eradicatur statim.

Ad Febrem Quartanam trochisci.

Modus trochiscorum ad febrem quartanam inquit G. iam narraui in multis librorum meorum ꝙ quartana quando inuadit in autumno, pertransit in vere: et quando inuadit in æstate, dimittit in sex periodis, quando medicus est prudens: nam quando maturatur, et vtitur hac medicina, tunc facit eam redire, tertianam, deinde medicatur tertianæ cum eo, quod dixi. Quare eradicatur febris tertiana hoc regimine ante horam, quam determinauerunt medici, qui fuerunt ante me: et ego quidem determinaui illud. Verum ego iam ingeniaui cum hoc, et est secretum magnum: veruntamen nos non vtimur, nisi in corporibus fortibus. *Quorum permixtio.* Rec. eupatorij, absynthij, costi, zurumbet, doronici, ammeos, aristol. scorodi, myrrhæ, euphorbij, omnium ana aur.j. aloes, bdellij, pyrethri, sagapeni, opopanacis, harmel, acori, amomi, omnium ana drach.j. infundantur sagapenum, et opopanax in vino, et moueantur: et terantur medicinæ, et cribellentur, et conficiantur omnia: et C fiant inde trochisci, sitq; trochiscus drach.j. et bibatur cum aqua raphani.

Ad Hydropem pilulæ.

Et conquesta est mihi filia Nicolai Regis, & ipsa quidem monacha erat deuota: & senserat de hydrope horrida, & aqua citrina (in qua fatigati erant medicantes) & strictione naturæ. Præparaui ergo ei hanc medicinam: & conualuit vsque ad septimanas quatuor, & exiuit ab ægritudine sua egressione bona, & sana. *Pilulæ ad hydropem.* Recipe spicæ Indæ, & Romanæ, ambarum ana ʒ.iiij. agarici, aristol. amomi, croci, æris combusti epithymi, mastiches, hyperici, costi, chamædryos, omnium ana drach.iij. myrræ, Kerse medicinalis, squinanthi, tithymali, omnium ana drac.j. aloes viij. tere illud, & pulueriza ipsum: & cerne eum, & confice cum aqua, & fac de ipso pilulas, & inunge manus tuas in cilini. Sitq; dosis earum drach.ij. cum vino mixto.

Ad Icteritiam sparsam.

Medicamen ad ictericiam sparsam scilicet super totum corpus, quod ego composui. Recipe euphorbij, epithymi, aloes, sulfuris, omnium ana partem.j. tere illud, & da in potu ex eo drach.ij. cum aqua casei: est enim vltimum quando non est calida. *Ad Icteritiam causæ calidæ, Medicamen, quod ego composui.* Rec. aquæ lactis caprini coagulati cum tamarindis lib.j. succi endiuiæ lib.j. succi sola-D tri libræ quartam, aquę absynthij humidi vnc.s. berberis, sandalorum alborum, & machoziri, idest citrini, aloes, omnium ana vnc.j. spodij, spicæ, rauedseni, omnium ana drac.j. terantur, & cribellentur: & permisceantur omnia, & permaneant in nocte. Et bibatur ex eo omni mane lib.s. colato cum vnc.ij. iulep. Postea ponas ipsum in loco frigido, aut sumatur cum geleniabin.

Ad descensum aquæ in oculum, & vertiginem, & Ischiadem.

Modus medicinæ ad descensum aquæ in oculum, quam ego composui viro, qui erat ex viris religiosis, qui multiplicauerat comestionem hordei, & assiduationem vigiliarum: quare euenit super eum malum ex descensu aquæ in oculum suum: & acciderat ei vertigo, & ischias: iuuatus est ergo, & conualuit. Et ipsa quidem confert omnibus ægritudinibus melancholiæ, & phlegmatis, & anginæ, accidentibus ex crassitudine humorum: & admorsum canis rabidi, & habentium venenum, & præfocationi matricis. *Cuius permixtio.* Recipe epithymi aur.x. scammoniæ, prasij, stœchados, myrrhæ, ellebori nigri, ana aur.iiij. scillæ assatæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omnium ana aur.j. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicæ, floris squinanthi, calaminthes fluuialis, aristolochiæ longæ, omnium ana aur.ij. teratur illud, & cribelletur: & infundantur gummi in vino boni odoris, & conficiantur cum melle despumato, quod sufficit, & dimittatur, donec antiquetur. Sitq; dosis eius aur.iiij.

Ad Inquietudinem, ideſt gueſſegues.

E

Modus medicinæ,quam ego compoſui religioſæ mulieri,cui acciderat inquietudo,vt,& ſola loqueretur ſecum,& ſylueſtritas:& medicati fuerunt ei multi medicorum,& nō valuerat eorum medicatio in ea ita,ꝙ iam deſperauerat de ſe. Compoſui ergo hanc medicinam, & iuuata eſt per eam. *Cuius permixtio.* Rec.ſcammoniæ,aniſi,Karabe,coralli combuſti, xyloaloes puræ, ſeminis coriandri ſicci,margaritarum minutarum,foliorum roſarum,ſpodij,maſtiches,omnium ana.ʒ.iiij.myrobalanorum indorum,citrinorum,chebulorū,omnium poſt mundificationē ex nucleis ſuis,ana ʒ.x. turbith albi aur.xij.agarici aur.viij.zedoariæ,doronici omniū ana aur.ij.ſacchari tabarzet ad pondus omnium medicinarum:teratur illud totum,& cernatur cum orali,& permiſceatur. De quo ſumantur.ʒ.v.in puluere,& ſumantur diebus multis,& bibantur cū aqua frigida. Cibus autē ſit illud quod lene eſt, ſicut pulli: & alteretur aqua cū ſyrupo myrtino,aut cum ſyrupo de roſis recentibus.

Ad Obliuionem, & frigus in renibus, & dolores in iuncturis, & alia multa.

Et conqueſtus eſt mihi vir Aburoſus religioſus,qui erat amicus mihi:& iā conſecutus fuerat de oratione ſua,quæ alius in ſuo tēpore conſecutus non fuerat:et de ætate cōſecutus fuerat annos lxx. et erat propinquus mihi:et partes quidem frigoris iam vicerant ſuper eū,quare acciderat, et obliuio,et frigus intenſum,et dolores in iūcturis.Compoſui ergo ei hanc medicinam, et iuuatus eſt iuuamento ſufficienti,exiuit ab ægritudine ſua vſq;ad duas hebdomadas.Et ego quidem probaui eā in multis,et inueni eam conferre ægritudinibus veſſicæ,et humori crudo:et ſanatio eius eſt ex omnibus ægritudinibus iuncturarum,et ſoda,generatis ex humoribus frigidis,et eo quod eleuabatur ad cerebrū ex vaporibus ab illo humore,et à tuſſi phlegmatica:et præparat ſtomachū,vt coria præparantur galla,et rectificat ipſum,et fugat ventoſitatē craſſam ex eo,et digerit cibum,et excitat appetitum,et reſoluit quod ex phlegmate incraſſatur in ſtomacho:et aliquādo abſtergit viſū,et acuit mentem,et delet obliuionē:et clarificat vocē,et tardat canitiem,et diſſoluit podagrā frigidæ cauſę: et quicunq;ſenex vtitur ea,non indiget alio in conſeruatione ſanitatis.*Confectio Diatrion pipereon ſecunda.*Rec.piperis albi,et nigri,macropiperis,galāgæ,caſſiæ ligneæ,calami aromatici,croci,ſpicę Indę,gariophyl.cardamomi,carpobalſami,aſari,zingiberis,ſeminis myrti ſiccę,omnium ana partem.j.maſtiches partes v.terantur medicinæ,et cribellentur,et conficiantur cū melle deſpumato:et ponatur in vaſe vitreo læuigato.De quo ſumatur aureus j.apud ſomnum: et eſt ex ſecretis magnis.

F

Ad Dolorem iuncturarum, & complexionem corruptam.

G

Et conqueſtus eſt mihi Arſatus religioſus(qui erat amicus,et erat orator:et iam conſecutus fuerat annos lxx.et dicebatur de eo,ꝙ nunquam iraſcebatur,neq;contrarius fuerat alicui:et erat multæ taciturnitatis, et dilatatæ ſcientiæ) de dolore in omnibus iuncturis ſuis: et vidi complexionem eius corruptam,et alterata erat ei mens. Præcepi ergo ei, vt vteretur hac medicina. *Hiera magna.* Recipe chamæpityos.ſcorodi,amborum ana vnc.s.ſeminis apij,ammeos,haſce,agarici,omniū ana vnc.j gentianæ aur.iiij.cētaureæ minoris vnc.s.myrrhæ,ſpicæ,calaminthes mōtanæ,ſpodij,petroſelini,praſij omnium ana vnc.ij.ſeminis rutæ,hyperici,hyſſopi ſicci,phu,omnium ana aur.iiij. chamædryos vnc.iij.folij vnc.j. terantur omnia,et cribellentur cum orali, et leniantur cum ij. vnc.olei balſami, et conficiantur cum ſufficientia mellis origani deſpumati: et repone in vaſe lieni interius: et dimittatur ſex menſibus: ipſa nanque iuuat, hæc enim medicina eſt melior. Montee, ſi ſciueris menſuram eius excuſabit te ab alijs,ego enim vidi ipſam cōferre ei: et eſt complexio eius ſicut theriaca. Huic quidem viro redijt ſanitas eius. Deinde poſui,vt experirer ipſam. Inueni ergo in quibuſdam iuuamentum eius,quia excitat virtutes naturales,et præcipuè digeſtiuam: et extrahit melancholiam cum vapore: et ſubtiliat phlegma, et attenuat ipſum,et alleuat exitum eius ex corpore, et refrænat choleram citrinam:et confert omnibus ægritudinibus hepatis,et ſplenis quoniam aperit oppilationem; et ſi profundatur in venis mirabiliter valet, ita quòd forſitan eſt ex mundificatione ſanguinis: et conſeruat ipſum ad ſubſtantiam ſuam, ſi fuerit ſeruans ſanitatem,quoniam vadit in venas, et arterias, et conſumit quod inuenit in eis de ſuperfluitatibus craſſis, et mundificat meatus: propter illud frangit lapidem: et mundificat fæcem humorum ex corpore propter ſubtilitatem ſuæ operationis deinde non ſoluit ſuperfluè propter ſuam frigiditatem. Et eius potio integra eſt aureus j.cum aqua calida.

H

Ad Maciem, & diſpoſitionem ſenectutis.

Et fuit mihi ô Montee amicus ex bonis,qui erat æqualis complexionis ſubtilium humorū,extenuati corporis:et ipſe quidem multiplicauerat lectiones librorum,et ieiunium,et orationē,et laborabat multū: et erat parum obuians cibo: et vigilabat plurimum noctis: et erat trigenarius die,qua cognoui eū: quare minorata eſt humiditas corporis eius,et addita eſt ei macies,et ſiccitas complexionis:et nō conſecutus fuerat xl.annos:et iam* ſuperauerant ei modi ęgritudinū,et albificatū erat eius caput,et debilitati erant motus eius innati,et factus erat in diſpoſitionibus ſenectutis vltimæ. Præcepi igitur ei comedere:quare humectatus eſt hora poſt horā,et paulatim ſecundū gradationē. Cōpoſui ergo ei hanc confectionē:et præcepi,vt vteretur ea. Excitauit ergo eius caliditatem innatam: et rectificauit ex diſpoſitionibus eius multū: et ambulabat ſuper pedes ſuos, et confortata eſt

* Al. ſuperuenerant.

quidem

A quidem virtus. Et est bona senibus multū, quoniā aperit oppilationes, et cōfortat caliditatē innatā in eorū corporibus: et resoluit humiditates corruptas, et confortat digestionem, et confert ventositati, et resoluit phlegma à stomacho, et à iuncturis: et confortat, et expellit nocumentum frigoris, et prouocat vrinā. *Modus Confectionis.* Rec. piperis, macropiperis, cinnamomi calidi, idest acuti, floris squinanthi, spicæ, Indæ, galangæ, ammeos, cymini carmeni, omnium ana aur. v. masticbes, seminis fęniculi, anisi, zingiberis sicci, calaminthes fluuialis siccæ, omniū ana aur. x. folij Indi, cyperi, croci, asari, casiæ ligneæ, costi dul. seminis apij hortulani, omnium ana aur. iij. gariophyl. cardamomi minoris, cubebę, nucis muscatę, maceris, xylobalsami, carpobalsami, pyrethri, foliorū agni casti, zarneb. i. rorismarini, acori, omnium ana aur. ij. terantur medicinæ, et cribellentur, et ponatur cum eis sacchari tabarzet libræ tertia: et conficiantur omnia cum duplo sui cum melle despumato: et reponatur in brumati leni. Et sumatur ex eo ab aureo, idest vsque ad aureos ij. ante cibum, et post cibū.

Ad Anginam Emplastrum optimum.

Iste autem est modus emplastri, quod accepi ex libro antiquo, et rectificaui secundum sententiam meam, et probaui ipsum in apostematibus gutturis, et inueni ipsum mirabile, et nō vidi, quod velocius conferret ipso: et est ex magnis secretis. Recipe vnc. merdasengi, idest plumbi vsti, super B quod proijciatur ex oleo sesamino, et oleo violato, quo coaguletur: postea accipiatur mucillaginis psylij, mucilaginis seminis lini, et seminis altheæ, seminis almaru, omnium ana vnc. s. ouorum triū, gummi amygdalarum vnc. j. infundantur in aqua coriandri die, ac nocte: deinde coletur, et proijciatur in ea chamæmeli, meliloti, amborum ana vnc. iij. aggregentur, et percutiantur, percussione bona, deinde fiat corpus vnum, et fiat ex eo emplastrum.

Ad Omnes ægritudines Emplastrum.

Emplastrū mirabile cōferēs omni ægritudini. *Fit hoc modo.* Rec. olei, aceti vini, amborū ana lib. iiij. merdasengi lib. j. et. s. chalcu cecaumenu. ℥. xx. ziniar. ℥. xvj. colchotar quod est atramentū albū, chalcanthi, corticū æris. i. batitura, oīum ana. ℥. xvj. decoquatur acetū, et oleū, et remoueat̄ ab igne, et proijciatur in eis lithargyrus, et reliquæ medicinæ: deinde reducatur ad ignē, et decoquatur donec inspissentur, et rubeant. Deinde vtatur in omnibus vulneribus, et vlceribus, et apostematibus.

Ad Morsum canis rabidi.

Illud autē, quod sanat à morsu canis rabidi, est id, quod dico tibi: et est ex medicinis nobilibus, & secretis magnis: & est medicina, quam faciebat Asinius senex antiquus, qui vituperabat medicinas * per eam. Et ipse quidem nō vidit aliquem, quem momorderit canis rabiosus, & biberit eam, C mori: & si non consequebatur ipsum in principio, quando momorderat eum canis. Dabat ergo in potu ex ipso cochlearia duo, & potabat ipsum ex ea xl. diebus integris: & emplastrum faciebat loco morso, quod dicam post medicinam. *Modus Medicinæ canis rabidi.* Recipe cineris cancrorum partes decem, gentianæ partes vij. thuris partem vnam. Dosis eius est cochlear vnum magnum: & puluerizetur super aquam, & bibatur: & non bibatur ex ea minus drach. iij. *Modus Emplastri.* Recipe aceti vini Kisti, opopanacis vnc. ij. picis lib. iij. aggregetur illud, & fiat emplastrum ex eo. Et emplastretur ex eo locus morsus: est enim mirabile.

* Al. super.

Ad strangulationem prouenientem ex fungis.

Quid autē sanat ex comestione fungorū illū, cui accidit præfocatio? Dixit Gal. ego vidi medicū de terra Alexādriæ, qui vtebatur stercore gallinę in medicatione strāgulationis eius, q̨ comederat fungos: vsus fui isto, & probaui ipsum: Quod fuit, quia exiccaui ipsum, & contriui ipsum, & dedi in potu ipsū in aceto, & aqua, & melle, & vino: & vomuit statim humorē crassum, & phlegmaticū: & sedatus est, & quieuit, & inuenit tranquillitatē integram: & euasit ab accidente, quod ei acciderat.

Ad Petram medicamen.

Medicamen ad petram, quod ego composui viro ex Regibus Alexandriæ, cui euenerat lapis: & D lassi erant medicantes, donec desperauerat de se ipso. Composui igitur ei hanc medicinam, & iuuatus est per eam, & exiuit ab ægritudine sua egressione integra. *Et eius modus est.* Recipe opij. ℥. iij. acori danich j. &. s. pyrethri, euphorbij, castorij, corticis radicū capparis, seminis hyoscyami, galangæ, omniū ana drac. j. cinnamomi, seminis bauciæ syluestris, seminis apij, costi petroselini, casiæ ligneæ, mentæ, myrrhæ, chamæpityos, calaminthes fluuialis, & montanæ, gentianæ Romanę, radicis liquiritiæ, enulæ, chamædryos, prasij, scolopendriæ, aristolochiæ rotundæ, seminis ammeos, mastiches, radicis lilij cœlestis, cymini carmeni, gariophyllorū, seminis fœniculi, scillæ assæ, sinapis, granorum pini, anisi, carpobal. seminis erucæ syluestris, cordumeni, seminis rutæ syluestris, seminis agni casti, aniuden nigri, ana danich. j. & s. terantur omnia, & cribellentur, & liniantur cū oleo balsami, quantitate quartæ vnius vnciæ: & conficiantur cū melle despumato. Dosis eius est Kist. j. &. s. vsque ad drach. s. Deinde probaui illud post illud, & inueni ipsum frangere maiores lapides, & extrahere omnes eos. Quod autē dicunt omnes homines de lapide Iudaico, iam expertus sum, & non inueni in lapide vessicæ operationem: verum ipse in lapide renum est fortis, & valdè mirabilis operationis. Et ipse quidem est lapis valdè albi coloris, in quo sunt fila nigra: qui lapis inuenitur in Palæstina. Et modus dandi ipsum in potu, est vt fricetur super cotem viridem, donec ex eo resoluatur aliquid: deinde aggregetur limatura illa, & abluatur: & detur in potu cum aqua calida.

Ad Aegritudines Phlegmaticas, & Melancholicas, et morpheam. E

Decoctio mirabilis, quam composui ad ægritudines phlegmaticas, & melancholicas, ad morpheam sparsam,& ictericiam,& ventositatē,& humorē crudū, viro quinquagenario. *Cuius hæc est permixtio.* Rec. specierū triū myroba.absynth.epith.cum semine,stœchados,suchaha,bedeguard, floris violarū,seminis anisi,seminis fęniculi,polypodij,turbith carnosi,cartami,agarici,centaureę, chamæpityos,chamædryos,omnium ana ℥.s.capilli veneris,fumi terræ,omnium ana cabdati vnū: tamarindorū quartā libræ vnius:sebesten quinquaginta,iuiubas totidem:contundantur medicinę, & infundantur in x.lib. aquæ bullientis die,& nocte: & decoquantur lento igne,donec consumantur duæ tertiæ : confricentur digitis, & colentur cum æquali pondere de rob, & reponatur. Dosis eius est quarta lib. vnius cum quarta libræ aquæ calidæ, & guttis olei sesami, & pondere duorum denariorū scammoniæ antiochenæ. Cibus eius sit caro ouis annualis,& potus sit syrupus de melle.

Ad Multam infrigidationem, et humectationem corporis, et ventositatem.

Electuarium Dia trion pipereon, quod ego composui Fortuno, qui iam processerat in ætate: & erat magni corporis humectati,multę ventositatis,infrigidati corporis. *Cuius permixtio.* Rec. piperis nigri,& albi,quod est leuius ex eo,macropiperis,cinnamomi,zingiberis,seminis,fęniculi,anisi, asari,masticbes,omnium ana vnc.j.xylobalsami,carpobalsami,spicæ,corticis casiæ ligneę,amomi, F omnium ana vnc.j.cardamomi minoris,semi.apij ammeos,croci gariophyllorum,costi, masticbes omnium ana quartam vnc.j.terantur,& cribellentur,& conficiantur cum melle despumato. Et sumatur ex eo omni mane pondus drac.ij. cum aqua mentæ, & mastiches,& anisi,& sit cibus tenuis.

Ad dolorem Frontis, et acetositatem in stomacho, et punctionem.

Tryphera,quam ego cōposui Monteo, qui habebat dolores frontis, & acetositatē in stomacho, & punctionem. Vsus est ergo ea diebus aliquot,& sanatus est ea ab ægritudine sua. *Cuius permixtio.* Rec. specierum triū myrobalanorū,& emblicorū, & fitarabegi, & est butyrum conditum cum melle,& lacte omniū ana aureos x.terātur,cribellentur,& leniātur cū oleo de amygdalis dulcibus: Deinde sumatur zingiberis,mastiches,cinnamomi,piperis,asari,croci,omniū ana aur.x.costi dul. macropiperis,setaragi Indi,cortic. casiæ ligneæ, omniū ana aur.iij. nucis muscatæ,maceris,cardamomi,xyloal.indæ,cubebarū,calami aro.omniū ana aur.ij.penidiorū vnc.ij. terātur,et cribellētur, et leniantur cū oleo balsami:conficiantur cū melle despumato. Et sumatur ex ea omni die aureus j.

Ad Anxietatem, et humectationem.

Tryphera,quam composui filio Regis,qui erat religiosus, * anxiosus,humectatus. Rec.myrob. Kebul.bell.emblicorum,omniū ana quartā libræ vnius:coquantur in x.lib.aquæ,donec cōsumantur tres quartæ,& coletur, & proijciatur illa aqua super myroba. et bell. et emblicos: et ponatur in sufflatione venti septentrionalis, donec bibatur aquositas: deinde exiccentur, et puluerizentur, et cribellentur,et leniantur cum oleo bal. Deinde addatur turbith gummosi pondus.℥.xxx.postquam teritur,et lenitur cum oleo de amygda. dul.masti.bdelij,hoch.i. mororum celsi,ammeos, granorū neræ,cinnamomi,asari,xyloaloes Indæ,setargi Indi,ligni pæoniæ,omnium ana drac.iiij. terantur omnia,et conficiantur cum melle origanali despumato. Et sumantur ex eo omni die drach.iij.cum aqua mentæ: est enim vltima ad epilepsiam,et melancholiam, et colicam, quæ est ileos. G

* Al. annosus.

Ad Diabetem.

Conquestus est mihi vir de ægritudine quæ nominatur diabetes. Composui igitur ei hanc medicinam. Iuuatus est vsq; ad hebdomadem. *Medicina ad hanc læsionem.* Rec.spodij,xyloaloes vstæ, sandali,seminis portulacæ,tragacanthæ,gummi arabici,turbith,berberis,seminis endiuiæ,boli armeni, omnium ana drach.iiij.Mastiches,cinnamomi,origani,omnium ana drac.iij.sacchari vnc.j. terantur,et cribellentur,et conficiantur cum geleniabin,et reponatur. Et sumantur ex ea omni mane drac.viij. Cibus autem eius,sit aqua hordei,et robub fructuum:et emplastretur dorsum eius taratit trito, et confecto cum aqua rosarum. H

Ad Retentionem menstruorum, et dolores.

Conquesta est mihi mulier, cuius ætas xxx. annorum, de retentione menstruorum cum doloribus: erat æqualis complexionis per comparationem. Composui ergo ei hanc medicinam, et iuuata est ea citò. *Medicina ad Prouocationem Menstruorum.* Recipe spicæ Indæ, et Romanæ, et corticem casiæ ligneæ,rubiæ tinctorum,asari, anisi omnium ana quartam vnc.j. medullæ seminis melonum, medullæ seminis cucurbitarum, medullæ granorum faseolorum,seminis apij,rutæ, ciceris nigri,seminis endiuiæ, berberis,et euerberis.i.costi, omnium ana aur.j.terantur, et cribellentur,et leniantur cum melle despumato. Et sumantur ex eo ante aduentum menstruorum octo diebus.℥. iiij. omni die cum aqua, in qua decoquuntur cicera, aut faseoli.

Ad Dolorem iuncturarum, et podagras, et ventositatem.

Et conquestus est mihi Afflius(qui erat ex Manchara: et habebat corpus strictum,ad æqualitatem propinquus) de doloribus iuncturarum,et ægritudine podagræ,et ventositate. Composui ergo ei hanc medicinam,quæ est mirabilis medicina ad podagram. Recipe acori,dactyli albi recentis drach.j.ossium vetustorum,lentis excorticatæ,turbith,senæ,omnium ana vnc.j.sachari vnc.j.terantur, et cribellentur. Et bibantur ex ea omni die drach.iij. cum aqua calida.

Ad

A *Ad Varices.*

Et conquestus est mihi vir prędictus nuper de quo iam dixi, qui ęrat de illis Manchara, de ęgritudine varicum in cruribus suis. Composui ergo ei hāc decoctionem. *Modus decoctionis ad Varices.* Rec. epithymi cretēsis, myrobalanorū Kebulorum, amborum ana vnc. j. polypodij excorticati, succhaba, bedeguad, floris violarum, tamarindorum, absynthij romani, squinanthi, centaureæ, herbæ eupatorij, omnium ana vnc. s. passul. enucleatarū quartam libræ vnius: contūdantur, & decoquātur cū tribus libris aquæ, donec consumantur duæ tertiæ, & cōfricentur manibus, & colentur. Et bibat ex ea tertia libræ cū vnc. olei amygdalini amari in omni die tertio: & fiat emplastrū super crura cū emplastro de adipibus. *Emplastrum de Adipibus, cuius iste est modus.* Recipe adipis agni, adipis porci, adipis vrsi, vituli, cerui, hirci, asini syluestris, anatis gallinę, vulturis, ana omniū vnc. j. olei sesami, olei de Kerua, olei lentiscini, medullæ cruris vaccini, olei amyg. amararum, ceræ albę, omnium ana vnc. s. ceræ rubræ, butyri vaccini, amborū ana libram vnam: liquefiat, & coletur, & administretur.

Ad Hæmorrhoidas.

Et conquestus est mihi vir, qui mecum conuersabatur, & erat multi ieiunij, sicci corporis: super quē vicissim eueniebant hæmorrhoides, quæ erant in interioribus eius, & ipsius exterioribus, & illud erat propter multitudinē ciborū suorum frigidorū, sicut est farina hordei, & comestio lentis: & B acciderat ei cum illo tremor vehemens. Composui ergo ei hanc medicinam, & euasit ab ægritudine sua vsq; ad decem dies. *Confectio ad Hæmorrhoidas.* Recipe myrobalanorum Kebulorum citrinorum, belliricorum, seremblegi, omnium ana. ʒ. j. terantur, & cribellentur cū ij. vnc. olei amygdalarum dulcium, donec proijciant ipsum: deinde adiungatur ei bdelij Indi quarta lib. j. foliorū rosarum, spodij, granorum myrti torrefactorū, scoriæ ferri infusæ scilicet in aceto, Karabæ, mastiches, xyloaloes, neruiK, abrengi, plumbi vsticum sulfure, omnium ana. ʒ. iiij. terantur cū rob coagulato. Et sumātur ex eo omni die. ʒ. vj. cum aqua calida: & vtatur hoc emplastro. *Modus Emplastri ad Hæmorrhoidas.* Recipe plūbi vsti cum sulfure, & cerusa, lithargyri, cineris vitis, cineris corticū nerigil, balaustiorum, omnium ana. ʒ. j. ceræ albæ, olei sesami, butyri, omnium ana quartam libræ vnius: adipis porci vnc. ij. medullæ cruris vaccini vnc. ij. liquentur, & colentur dum calent in mortario de plūbo nigro, & sit manica eius ex ipso: & siccentur in Sole diebus aliquot, donec accipiat ex plumbo virtutem. Emplastrum autem de adipibus nuper prædictum est magnorum iuuamentorum ad ventositatem gibbositatis, & dolores iuncturarum, & ægritudines earum, & ad ventositates, & ad spasmum qui nominatur tortura, & ad omnem spasmum in neruis, & paralyticos siccorum corpo- C rum: Et similiter hoc emplastrum, in quo diximus plumbum, confert omnibus ægritudinibus ani, & ægritudinibus neruorum, & vlceribus melancholicis: & administratur in ægritudinibus multis, quando medicus est prudens.

Ad Cogitationem, & Timorem.

Descriptio electuarij dia pepercon, quod composui viro ex regibus qui erat * Caron: & erat septuagenarius, & erat magnus, & acciderat ei cogitatio, & timor. Cōposui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea plus alijs medicinis. *Cuius permixtio.* Recipe piperis albi, & nigri, macropiperis, * neremisK, galangæ, zingiberis, spicæ Indæ & Romanæ, Keisim, amomi, carpobalsami, xylobalsami, corticū cassiæ ligneæ, masticheś, xyloaloes, gariophyllorum, asari, cinnamomi, Keffati, abrengi, corticum citri siccorum, omnium ana. ʒ. j. been albi, & rubri, zedoarię, doronici, ammeos, radicū liquiritiæ margaritarū minutarum, Karabi, coralli, lazuli abluti, sandarachæ, croci, nucis muscatæ, aristolochiæ longæ, seminis portulacæ, seminis apij, coriandri, setæ crudæ incisæ, omniū ana vnc. j. & s. maceris, saufel, galliæ, omnium ana quartam partem vnc. vnius: musci. ʒ. iij. terantur, & cribellentur, et leniantur cum duabus vnc. olei amygdalarum: et conficiantur cū melle de fauis, postquā aufertur spuma eius. Et sumantur ex eo omni die vnc. ij. hoc enim stat loco confectionum magna- D rum, cum medicinæ speciales sint velocioris iuuamēti alijs medicinis, propter susceptionē à natura.

* Al. neremisin.

Ad Torturam, & inclinationem, & Spasmum in facie.

Et composui hanc medicinā puero paruo, cui acciderat tortura, et inclinatio, et spasmus in facie sua, à casu virtutis mouētis lacertos, exeuntis à ventriculis cerebri. *Medicina ad Spasmum, & inclinationem faciei.* Recipe calaminthes, rosarum, cinnamomi, zedoariæ, gariophyllorum, omniū ana aurea. i. sandalorū, xyloaloes, amborū ana. ʒ. j. musci. ʒ. s. terantur, et cribellentur, et leniantur oleo balsami: et conficiantur cū melle despumato. Et bibatur ex eo omni mane quarta. ʒ. j. vsq; ad ʒ. vnā cum syrupo de calaminthe, cū quo sigillatur liber iste. Iuuatus est ergo ea vsq; ad hebdomadem.

Odoramentū quod est Caput purgiū, Spasmo conferens, & inclinationi, quæ dicitur vētositas torturæ: & ipsum confert statim. Rec. castorij, doronici, been albi, et rubri, condisi, opopanacis, abrēgi, spicę, baurach, oīum ana partē. j. terātur, et cribellētur, et aromatizēt cū musco: et fit sternutatio cū ipso.

Syrupus Acetosus, quo conseruatur Sanitas corporis.

Syrupus acetosus purus, quo conseruatur sanitas. Rec. aceti albi libras x. mellis despumati libras decem, rob libras decē: decoquantur omnia donec fiat eis spissitudo mellis: hoc est enim vltimum.

Syrupus de calamintha, qui est iuuatiuus Spasmo, & alijs pluribus.

Syrupus de calaminthe, cuius descriptionem conditionauimus in fine libri: qui est iuuatiuus

ſpaſmo accidenti püeris,& decrepitis, & medijs, & hydropicis, & aſthmaticis, & anhelitui dilatationis, & ægritudinibus phlegmaticis, & melancholicis, & eſt glorioſioris quantitatis medicinis omnibus in hoc modo. *Cuius permixtio*. Recipe calaminthes fluuialis, calaminthes montanæ, venarum, radicis liquiritiæ, radicis ſquinanthi, radicis endiuiæ, radicis ſcariolæ, radicis lilij cœleſtis, polij, centaureæ, omnium ana quartam libre vnius: contundãtur, & decoquantur cũ xx. libris aquę, donec conſumantur duæ tertiæ, & remaneat tertia: & fricetur manibus, & coletur. Et ſumatur pannus lenis, & ponatur in eo ſpicæ Indæ, & Romanæ, & rauedſeni, croci, maſtiches, ſquinanthi, gariophyllorum electorum, nucis muſcatæ, cyperi, araKieri, cubebæ, omnium ana au℞. j. terantur, & ponantur in panno præparato ad modum burſæ, & ligentur ligamento mollificato: & decoquantur cum eo, quod clarificatur ex aqua: & ſit ſicut aqua mellis deſpumati: & ſit medietas eius de rob: & decoquantur donec fiat ſpiſſitudo, & coletur, & reponatur: & adminiſtretur, quando neceſſe fuerit, ad omne quod narrauimus. Inquit Hunayn filius Iſaac, Iſtud eſt quod inuenimus ex libro religioſorum Galeni: & eſt glorioſioris benedictionis, quam libri eius alij, & iuuamenti: Quòd ſi acciderit alius liber ab ipſo, transferam ipſum.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MEDICINIS EXPERTIS, CVI TITVLVS EST,

MEDICINALIS EXPERIMENTATIO.

CENSVRA.

In huiuſmodi Arabum experimentis iudicium, & ratio adhibenda eſt.

IGnis, qui de cœlo deſcendit ſuper altare, combuſſit libros Regis: et cum his combuſſit plurimos libros medicorum. Mihi autem combuſſit plurimos libros: quorum quidam erant completi, et quidem quos inceperam componere. Et non doleo de illis libris, quantum de quibuſdam experimentis medicinæ, quæ erant ibi: quæ acquiſiueram à quibuſdam bonis viris experimentatoribus, et fortè pro vno experimento, acquiſito dabam multa bona experimenta, et fortè dabam pecuniam. Et ſcio vnũ, qui curabat lapidem in veſſica perfecta curatione, et hoc in multis hominibus: et lucrabatur infinitam pecuniam per hoc: et ſolummodo per hanc medicinam acquiſiuerat ſibi nomen optimi philoſophi. Et ſcio alium, qui curabat ficum in ano perfectè: et lucrabatur infinitam pecuniam: et aliquem docere nolebat. Et ſcio alium, qui curabat morſum rabidi canis perfectè: et alij medici vocabant Bezar, id eſt à morte liberantem. Et fortè medicus ex iſtis medicinis poterit congregare multa. Et bonus medicus ex Græcis quando ſciuit aliquem hominem ſcire aliquod experimentum, tribuit illi magnam pecuniam, vt ab eo doceretur. Et Thamor de regione Æthiopia, qui fuit ex bonis experimentatoribus, habebat bona experimenta experta: quæ ſic cuſtodiebat, quòd nullus in tempore vitæ ſuæ potuit ea habere: et poſtquam mortuus fuit, peruenerunt illæ medicinæ in manus Satiriorum, qui per ea, mirabilia faciebant: et exultauit eis nomen inter medicos. Et nos non laudamus hominem ignorantem artem, vt habeat has, quoniam vellet prodeſſe fortè, et nocebit. Et propter hoc oportet hominem ſcire complexiones, cauſas, et accidentia, vt cognoſcat ægritudines, et earum accidentia: quoniam qui ignorat hæc, non eſt ſecurus, quin noceat plurimum, et pro maiore parte: et ſi aliquando proderit etiam, hoc erit ex fortuna. Et fortaſſis eſt aliqua medicina compoſita ex magna ſcientia experti viri, aut ad fluxum ventris, aut colicam paſſionem, aut ad ſedãdum dolores, aut ad alias ægritudines: et quoniam vtetur illa medicina nõ in ſuo tẽpore, nec in ſuo loco: ideò nocebit. Verbi gratia, ponatur ꝙ aliquis patiatur fluxum vẽtris iam diu, donec corpus extenuetur, aut ex humore, qui alterat cibum: aut ex frigore interiorum membrorum ita, quòd non attrahant cibum: aut ex debilitate cyſteos fellis in attrahendo choleram, ita quòd cholera impellatur ad inteſtina, et faciat fluxum: aut ex apoſtemate duro, ex genere apoſtematum melancholicorum, in concauitate hepatis, ita ꝙ cibus non poſſit peruenire ad ipſum, ſed ad inteſtinum faciat fluxum ventris: videatur tibi, quod cura ſit eadem, tamen non eſt. Ego autem dico, ꝙ medicina experta laudata, quando

A quando vsurpata fuerit vbi non conuenit, cum eo quòd non prodest, etiã nocet. Quare nos laudamus medicos altarium, qui curant cum cibis sacrificiorum, quoniam error velociter corrigitur, error autem medicinæ, fortè ducit ad mortem. Quare oportet vt medicus consideret complexiones, & curationes consideratione perfecta. Et ego composui hunc librum ex medicinis expertis, quas ego probaui, & acquisiui ex bonis medicis, & magnæ solicitudinis. Et non ponam in hoc libro id quod notum est iam medicis, sicut hieræ, opiatæ, & theriacæ, & aliæ medicinæ, quæ sunt notæ omnibus hominibus: & non ponam in eo nisi medicinas, quas ferè omnes ignorant. Hunc etiam librum fecimus vnius tractatus. Et si accidat postea, ꝙ experiar aliquas medicinas, scribam eas.

Prima compositio ex eis est medicina, quam accepi ab Astorone experimentatore, qui erat de ciuitate Tereste: & curabat cũ ipsa febres antiquas: & valet ad complexionẽ corruptam: aperit venas, & prouocat vrinam, & adiuuat digestionem. Cuius hæc est confectio. Reci. cinnamomi drach. i, spicæ nardi drac. ij. xyloaloes drac. i. s. mastiches drachm. i. anisi. ʒ. ij. spatanæ, gariophyllorum, ana drach. s. conficiantur cum melle optimo. Et accipe ex eo quantum auellana vna, cum aqua calida: & qui est frigidæ complexionis, & habet oppilationes, cum aqua fœniculi, & anisi. Et iste Astoron, quando aliquis patiebatur dolorem acutum, coquebat chamemælum, & dabat aquam ad bibendũ, & cu-

B rabatur: & nos experti sumus multoties, & inuenimus esse verum. Et experti fuimus medicinam primam sæpe, & non fefellit ex eis, quæ nominata sunt in laude. Et testificatur hoc ratio ex compositione eius: Quoniam cinnamomum contra operatur putrefactioni: illi autem est bonus odor, quare confert membris interioribus, & subtiliat. Et spica nardi habet bonum odorem, & stypticitatẽ: & operatio eius est quasi propinqua operationi cinnamomi, sed cinnamomum est subtilius. Lignum aloes cũ eo ꝙ valet ad hoc, ad quod valet cinnamomum, est vtilissimũ ad frigiditatẽ stomachi, purgans id, quod est in humiditatibus per mirabilem eius proprietatem. Et mastiche dol. sedat in stomacho, & digerit humiditatem. Anisum prouocat vrinam, & aperit oppil. est enim valde subtile: & liquefacit superfluitates: & facit dol. quiescere: Spatana, aperit oppilationes, & valet spleni vtilitate magna. Gariophyli desiccant humiditates extraneas, & confortant mẽbra interiora. Et dabat ad potandum aquã, in qua decocta fuerat radix iridis, patientibus oppilationem crassam, ea prima hora curabantur. Et ego dico ꝙ decoctio absynthij, & centaureæ minoris faciũt hec, sed radix iridis fortius operatur. *Alia medicina, quam accepi ab aduena Aegyptiaco, qua curabat oppilationes antiquas, & febres, & asthma antiquum: & non est ei similis. Et iste aduena acceperat ab vno medicorum altarium. Cuius hæc est confectio.* Recipe radi. iridis, aristolo. longæ & ro. succi mar-

C rubij, ana. ʒ. iiij. succi gasit, myrrhæ, chamedryos, & camphoræ, ana drach. i. spicæ nardi, spatanæ ana. ʒ. ij. granorum balsami, ligni aloes ana drach. ij. & s. puluerizent, & conficiantur cum syrupo mel. *Qui fit secundum hunc modum.* Rec. gariophyl. cinnam. cardamo. myrrhæ, ana. ʒ. j. & s. liga has medicinas in panno raro, & pone in j. lib. aquæ die, & nocte; deinde cola, & colaturæ admisce lib. j. mellis boni: & coque super prunas sine fumo, & flamma, & coque, donec fiat syrupus: postea confice cum oleo alias medicinas, & serua. Et da ex eo in ægritudinibus quas, diximus, in modum auellanæ, vel castaneæ. Hoc electuarium est de melioribus medicinis, quas vidimus. Et vidi hunc medicum curare multas ægritudines per medicinas simplices. Et ex eis quas dabat est. ʒ. i. aristolo. ro. asthmatico. Et dabat decoctionem epity. epileptico ex melancholia: & accipiebat. ʒ. j. ex eo, & ponebat in aqua calida per noctem: mane colabat, & apponebat à sexta parte. ʒ. scamoniæ, vsq; ad octauã partem ʒ. nos aliqñ addidimus agarici. ʒ. j. Et dabat ad bibendum decoctionẽ agar. contra dolorem capitis. Et dabat ammoniacũ cõtra dolorem iuncturarum ex humore crasso: & sæpe curabat taliter. Ego autẽ semper soleo dare de succo marrubij, & stecados, mixtis cum aqua, in qua decoctum fuerit marrubiũ viride, & chamædrys, & dabã asthmatico: & ex eo sanaui multos.

Aliud medicamen, quod accepi ab aduena, cui nõ est simile: valet epilepticis, & anhelosis, & tussien-

D *tibus: & est expertissimũ ad epilepsiam.* Rec. hyssopi sicci, ireos, myrrhæ, piperis nigri, & lon. carda. sed in loco eius ponit nastur. & carui, ana. ʒ. ij. spicæ nardi, costi, ammeos, ana drac. i. confice cum aqua, in qua decoctum sit squinanthum: & si volueris ꝙ purget, cum melle confice: & da ex eo tñ à. ʒ. ij. vsq; ad iij. & vltimum ad hoc. *Et dicamus decoctiones, quas probauimus, & lucrati sumus ab isto medico.* Decoctio squinanthi, & granorum balsami: qñ biberit ex ea epilepticus, & qui habet hu. crassos, quotidie, confert ei. Aquã, in qua decocta est assa: quando biberit tristans, curabĩt. Decoctio agarici: quam siquis biberit, qui habet dolorem antiquum capitis, sanabitur. Decoctio carui, & seminis apij, prouocat vrinã, & menstrua fortiter, & subtiliat humores crassos. Decoctio centaureæ curat ischiadem. Decoctio corticis fistici confortat stomachum, & mundificat canales pulmonis, & hepatis. Decoctio asari prouocat vrinam, & menstrua fortiter: Decoctio mastiches confortat stomachum debilẽ valde. Istas ergo decoctiones accepimus ab aduena Ægyptio expertas: & probauimus eas, & inuenimus esse veras. *Medicamen, quod accepi à quodam sene, curat splenem durum. Et si positum fuerit super scrofulas, dissoluit: & est sublime valde.* Recipe ammoniaci, ʒ. quatuor, dissoluatur in succo chamæmeli, aut in succo anethi, aut in decoctione floris chamæmeli: & misce cum eodẽ radi. capparis: cõficiatur, & da ad bibendũ. ʒ. ij. cum decoctione carui. *Medicamen expertum, quod habui, & accepi à quodã viro experimentatore, valens ad splenem.* Rec. scolopẽdriæ,

granorum

granorum balsami, granorum tamarisci, rubiæ, ana.ʒ.ij.confice cum melle:& dentur ex eo.ʒ.iiij. & E
postea bibat acetũ, in quo cocta fuit spatana, i.acorus, ita ꝙ de spatana.ʒ.ij.mittantur in octo.ʒ.aceti:& coque vsq;ad iiij.ʒ. *Medicamen quod accepi ab eo etiam,& valet stomacho frigido, prouocat vrinam, aperit oppilationes,& est minus fortè.* Recipe cinnamomi.ʒ.j.folij, corticis fistici, cardamomi, absinthij, agarici, squinanthi, granorum balsami, ana.ʒ.ij. succi stœchados, seminis fœniculi, anisi, asari, ana.ʒ.iiij.myrrhæ, aristol.rotundę, radic.iridis, masticbes, ana.ʒ.j.confice cum melle bono:& sume drac.ij.cum aqua, in qua decoctum sit asarũ,& semen fœniculi. *Aliud medicamen, quod recepi ab Agargeo, confortat mẽbra frigida:& valet spasmo,& mortificationi membrorũ:& generaliter omnibus passionibus cerebri frigidis,& neruorum.* Recipe agarici, ammoniaci, succi stœchados, piperis trium generũ, squinãthi, carui ana.ʒ.ij.castorij, asari, scillæ assatæ, ana.ʒ.j.radic.iridis, & mastiches. & seminis apij, ana.ʒ.s.spatanæ, scorodi, zingiberis, ana.ʒ.j.s. confice cum melle bono: & sumat ex eo.ʒ.ij.cũ aqua calida. Et iste Agargeus fuit de sapientibus, qui fuerint tẽpore suo. *Et erat qui habebat vnam medicinam, quam neminem docere volebat. Dabat enim eam habentibus fortem dolorẽ,& statim prouocabat vrinã,& ventositatẽ expellebat, ita, ꝙ mox auferebatur dolor. Cuius confectio hæc est.* Recipe iridis, chamædrios, seminis fœniculi, anisi, apij, asari, ana.ʒ.ij.cinnamomi, zingiberis, carui, * foliorum chamæmeli, ana.ʒ.j.succi stœchados, gentianæ, marrubij, ana.ʒ.ij.puluerizẽtur, & conficiantur cum decoctione asari, squinãthi, seminis fœniculi:fac pilulas.ʒ.j. & da cũ aqua, in qua decoquitur flos chamęmeli. Hæc etiam medicina est fortis valdè,& non est ei similis in prouocando vrinam, & subtiliando humores: & aperit oppilationes, & stomachum frigidum temperat & confortat. *Aliud medicamen quod accepi ab eo,& valet ad febres compositas,& digerit humores crudos.* Recipe seminis apij, seminis fœniculi, radicis iridis, aristolochiæ longæ,& rotundæ, fol.chamæpityos, meu, phu, ana: confice cum oxymelite scillæ:& sumat ex eo cũ aqua calida, in qua decoquitur semen apij. *Aliud ad febres compositas,& chronicas expertum,& iam probaui multoties.* Recipe assæ fœtidæ bonę piperis nigri,& longi,& seminis apij, anisi, fœniculi:puluerizentur,& conficiantur cũ vino antiquo:& da de eo cum aqua decoctionis fœniculi. *Aliud expertum prouocans vrinam* Recipe asari, seminis fœniculi, rubiæ, costi, ana.ʒ.j.satureiæ, hyssopi sicci, ana.ʒ.ij. puluerizentur,& formentur pilulæ: & detur ex eis.ʒ.j.cũ aqua decoctionis fœniculi,& anisi. *Aliud ad puncturas scorpionis.* Recipe assæ fœtidæ, scorodi, centaureæ minoris, ana.ʒ.ij.seminis rutæ, castorij, ana.ʒ.iiij.puluerizentur,& conficiantur vino antiquo. *Experimentum probatum, quod laxat humores viscosos:& est optimum contra ischiadem:& est de experimentis Irini Romani.* Recipe satureiæ: mastiches. radic. ireos, succi stœchados, zurungem, ana.ʒ.j.agarici, turbith, ana.ʒ.iiij.conficiantur cũ succo fœniculi: G fac pilulas, & da secundum virtutem patientis. *Aliud constipans naturam Arostrocamet, valens ad fluxum ventris, quando fit ex debilitate virtutis retentiuæ: Confortat intestina & membra interiora.* Rec.ro.pul.granorũ myrtæ, sumach, luti armenici, ana:conficiantur cum succo plãtaginis,& fac pilulas.ʒ.ij. & da cũ aqua decoctionis granorũ myrtæ. *Aliud valens ad fluxum ex debilitate hepatis:& est expertum.* Recipe ligni al.rof.spicę nardi, cinnamomi, berberis, ana.ʒ.ij.laccæ, rhu barbari garophil.ana.ʒ.s.conficiantur cum aqua decoctionis rosarum:& da.ʒ.ij. *Aliud,& est ad fluxum prouenientem ex causa frigiditatis membrorũ. Et iste modus fluxus quãdo accidit, vix separatur:& ista medicina est nimis vtilis ad hoc.* Recipe cinnamomi, ligni al.gariophyllorũ, anisi, carui, chamædryos, aristolochiæ rotundæ, spatanæ, ana.ʒ.j.puluerizentur, & conficiantur cũ aqua decoctionis ligni al. *Medicamen aliud, quod accepi ab Acostror, qui fuit socius Astrocani:& vocabat ipsum electuariũ ligni al.& non est ei simile:& iam probaui id sæpe. Et valet ad debilitatẽ membrorũ interiorem,& ad fluxũ hepatis,& aperit canales,& subtiliat humores,& confortat hepar valdè.* Recipe.rhu barbari, laccæ, spicæ nardi, asari, chamæpityos, galangæ, garioph.anisi, ana.ʒ.iiij.rof.maioranæ, mastiches, granorum balsami, phu, meu, ana.ʒ.j.squinãthi.ʒ.j.& s.ligni aloes chamædryos, succi stœchados, ana.ʒ.j. conficiãtur cum aqua decoctionis ligni aloes,& spicæ nardi:postea misce mel, ꝙ sufficit,& malaxa. H & sume ex eo.ʒ.ij.vel iij.cũ aqua decoctionis ligni aloes,& spicæ nardi. Et hæc medicina est de nobilioribus medicinis ad ea, quæ diximus, quoniã prouocat vrinã, & confortat membrum,& aperit canales,& valet ad lapidem. Et iste Acastror dabat ad potandum decoctionem chamæmeli ei, qui patiebatur dolorem fortem ex frigida causa: & ponebat patientem in balneo eiusdem herbæ. Et dabat decoctionem vtriusque aristol. asthmaticis, & ad prouocationem menstruorum. Et dabat saccharum rof.habentibus flammam in stomacho. *Medicinæ breues, quibus vtebatur Casion, qui erat ex Armenia anteriori:& fuerunt expertæ,& bonæ inuentæ sunt. Medicamen valens ad morsum scorpionis.* Recipe assæ fœtidæ, galbani:conficiantur cum decoctione scorodi,& aristolochiæ:& accipe ex eo auellanam, cum aqua calida. *Medicamen valens asthmaticis.* Rec.marrubij, aristoloc.ana.ʒ.ij. laccæ ʒ.iij.conficiantur cum melle:& da ʒ.iij. *Aliud subtilians humores:& valet contra putrefactionem.* Recipe spicæ nardi, cinnamomi, garioph.aristolochiæ longæ:conficiãtur cum vino odorifero, aut cum aqua decoctionis aristolochiæ rotundę, & gasit. *Aliud valens ad hepar,& canales eius:& extenuat pingues homines.* Rec.aristolochiæ ro.laccæ, rhu barbari, spicæ nardi, ana.ʒ.ij.conficiãtur cũ melle:& da.ʒ.iij. *Medicamen prouocans vrinam fortiter:& est valdè bonum cõtra febres phlegmaticas & melancholicas.* Rec.casię, laccę, anisi, apij ana:cõficiãtur cũ melle:& da.ʒ.iij.cũ aqua calida, in qua

* Al. florum.

A in qua coctum fuerit anisum. *Medicamen dissoluens naturam citò, & dissoluens ventositates.* Rec. mastiches, anisi, zingiberis, ana ℥. j. turbith drach.iij. puluerizentur, & conficiantur cum melle bono: & da ℥.ij. *Aliud huiusmodi expertum.* Recipe turbith, agarici, ana ℥.j. mastiches, anisi, ana ℥.j.& s. conficiatur cum melle: & da ℥.iij. *Aliud purgans cholerā: et datur in qualibet hora, et dissoluit citò.* Accipe scāmoniæ ℥.ij. mitte in coctano, & assa sub cinere calido: postea extrahe, & mitte cum scammonia in cydonio drac.j. masticheṡ: postea pinse, & fac trochiscos à drac. j. vsq; ad iij. & da j. Istæ ergo sunt medicinæ confectæ: & sunt valde bonæ, & expertæ.

De medicinis Catilinæ.

CAtilinæ medicinæ, qui fuit medicus Lithois Regis. *Medicamen expertum valens hydropi, dissolues ventositates crassas, et cōfortans stomachū debilem: et est sicut bezahar ad has ægritudines, quas diximus.* Rec. anisi, iridis, laccæ, spicæ nardi, ligni al. gariophyl. agarici, ana ℥. iij. carui, hermel, fœniculi, ana ℥.ij. aristo. longæ & rotūdæ, cētaureæ minoris, satureiæ, ammeos, myrrhæ, origani, ana ℥.iiij. masticheṡ, rosarum, ana drac. viij. rhau barbari, gentianæ ana drach. v. squinanthi, † myrrhæ siccæ, ana drac. vj. Conficiantur cum melle bono: & sume drac. ij. vsq; ad iij. cum aqua decoctionis carui & aristol. Et hæc medicina est nobilis ad ea, quæ diximus, & eius compositio hoc ostendit. *Electuarium expertum valens febribus antiquis, et ventositatibus crassis: et purgat vrinam.* Recipe floris chamæmeli, anisi, laccæ, aristolochiæ rotundæ, ana drac. iiij. masticheṡ drachmam, rosarum drach. ij. rubiæ drach. j. conficiantur cum melle, & vtere. *Aliud.* Recipe floris chamæmeli, anisi, rubiæ, fæniculi, asari, ana, conficiantur cum melle: & sume ex ea drach. ij. cum aqua decoctionis anisi. *Aliud prouocans vrinam.* Recipe asari, rubiæ, seminis cucumeris, & cymini, seminis apij, ana: conficiantur cum syrupo facto ex marrubio, & melle. *Medicamen expertum valde hydropi: dissoluit enim inflationem.* Rec. iridis, aristolochiæ, agarici, ana: conficiantur cum syrupo facto ex asaro, carpobalsamo, & melle: & sumat drach. ij. cum decoctione fæniculi. *Aliud prouocans vrinam.* Recipe amygdalarum dulciū, seminis cucumeris, assari, aristolochiæ longæ, ana drac. j. conficiantur cum aqua decoctionis rubiæ: & detur cum aqua decoctionis fœniculi, & apij. *Aliud ad Hydropem, & asthma.* Recipe iridis, succi marrubij, aristolochiæ longæ, & rotundæ, laccæ, ana: conficiantur cum decoctione iridis: & detur cum aqua calida decoctionis gentianæ. *Aliud prouocans vrinam.* Accipe saliuncæ, seminis cucumeris,* laccæ rubræ, ana: confice cū melle: & detur ex drac. iij. *Aliud confortans Hepar confortatione magna: & valet complexioni frigidæ, & humidæ, & est mirabile.* Recipe rhu barbari, laccæ, gariophyllorum, ligni aloes, rosarū, rubiæ, ana: cōficiantur cum aqua decoctionis corticis fistici, & gafit: & dentur drachmæ duæ ex eo cū aqua decoctionis aristolochiæ * rosarum, & gafit. *Aliud expertum ad splenem.* Rec. scolopendriæ, ammoniaci, radicis capparis, ana: confice cū melle, & aceto: & dentur ex eo ℥.iij. cum decoctione aristolochiæ rotundæ. *Aliud valens contra lapides.* Recipe sanguinis hirci sicci, lapidis iudaici, saliuncæ, lapidis qui inuenitur in cysti fellis vaccæ, asari, amygdalarum amararum, seminis cucumeris, bdellij, costi, ana: conficianť cum aqua, & melle, in quibus sint decocta rubia, & costus: & dentur drac. ij. cum aqua decoctionis asari, & floris chamæmeli. *Aliud expertum contra lapidem renum.* Rec. sāguinis hirci sicci, lapidis citrini, qui inuenitur in cysti fellis vaccæ, fœniculi, saliuncæ amygdalarum amararum, ana: confice cum vino antiquo, vel aqua decoctionis radicum apij, & feniculi: forma trochiscos vnius drachmæ: & da vnum cum syrupo de saliunca.

† Al. mentæ.
* Al. lactucæ.
* Al. rotundæ.

B C (marginal section letters)

De medicinis Socionis.

SOcionis medicinæ. Iste fuit maximus medicorum Græcorum, qui habebat experimenta plurima in fine nobilitatis: quæ nos acquisiuimus à discipulis eius, scilicet, Teranoz, & Hargemez, & Harcoz. *Medicamen magnæ nobilitatis, & vtilitatis, laxans, & dissoluens crassas ventositates, & non est ei simile: quod etiā iam probauimus.* Accipe agarici drach. tres, ellebori nigri drachmas duas, & semis, masticheṡ drac. decem: folij, ligni aloes, asari, radicis iridis, turbith, squinanthi, ana drach. ij. anisi, carui, fœniculi, ammoniaci, ana drac. vnam: scillæ assatæ drac. quatuor, rosarū ℥. vi, scammoniæ drach. i. confice cum melle bono: & da de eo quasi auellanæ pondus. *Decoctio purgans matrices mulierum, & dissoluens ventositates, & prouocans menstrua.* Rec. florum ammeos, harmel, asari, florum chamæmeli, fæniculi, gentianæ, spicæ nardi, squinanthi, chamæpityos, chamædryos, anisi, rubiæ, ana ℥. decem: coquantur in tribus libris aquæ, donec remaneat libra vna: deinde amoueatur ab igne, & dissoluatur in eadem aqua calida drac. vna ammoniaci, & detur de eo, quoniam est mirabile. *Decoctio valens nimis in declinatione febris quotidianæ.* Rec. gentianæ, radicis apij, radicis fœniculi, rubiæ, agarici, turbith, assari, rosarū, spicæ nardi, ana drach. vnam: ponantur in caldario cum tribus libris aquæ, & coquantur super ignē leuem sine fumo, & flamma, donec remaneat libra vna, & soluatur in ea calida drachma. j. laccæ, & vtatur. *Aliud prouocans vrinā citò.* Recipe plhu, rubiæ: terantur: & dentur ex eis ℥. duæ & s. cum aqua decoctionis hyssopi, & satureiæ calida. *Aliud dissoluens omnes durities: curat, & duritiem splenis, & scrofulas.* Recipe tragacāthæ, floris chamæmeli, & picis liquidæ, ammoniaci, medullæ cruris vituli, galbani, ana: conterantur, & dissoluatur ammoniacum in aceto antiquo, liquefiat medulla, & pix, & conficiantur pulueres, & misceantur: & super locum ponantur. *Aliud huiusmodi.* Accipe foliorum capparis,

paris,ammoniaci,galbani,capillorum veneris,floris chamæmeli,medullæ cruris ceruini,ana: conficiantur,& ponantur super locum durum. *Aliud quod citò laxat,& dissoluit inflationem,& prouocat vrinam,& valet hydropicis.* Recipe turbit,agarici,fęniculi,anisi,ana drach.j. scammoniæ octauam partem drach.j.radicis iridis,laccæ, spinæ romanæ,rubiæ, phu,ana drach.j. & semis: conficiantur cum syrupo facto cum melle,hyssopo,& origano,satureia:& vtatur. *Aliud valdè bonum,subtilians humores: bonum contra asthma, & laxat humorem viscosum.* Recipe aristolochiæ rot.rhu barbari, succi marrubij,laccæ turbith.ana drac.vnam: masticbes drachmas duas,agarici drachmam vnam: conficiantur cum syrupo facto ex melle,& marrubio: & vtatur. *Aliud valdè bonum, & dicitur electuarium iridis: et est multarum vtilitatum: et est valdè mirabile contra hydropem,et contra debilitatem hepatis: & prouocat vrinam,& menstrua: & laxat humores diuersos.* Rec. aristol. rotundæ,laccæ,squinanthi,marrubij,ana drach.tres: ligni aloes, rosarum,ana drach.iiij. agarici drach.viij. radicis iridis vnc.j. conficiantur cum bono melle: & detur secundum virtutem cum aqua decoctionis spatanæ,& satureiæ. *Aliud electuarium,& dicitur electuarium rhu barbari: & confortat hepar: & est nimis expertum: & nos iam probauimus ipsum sæpe.* Recipe aristol.rotundę,ligni aloes,laccæ,spicæ nardi,folij rosarum, ana drachmas decem: rhu barbari drac.xx. conficiantur cum syrupo facto ex melle:& detur ex eo quasi auellana cum aqua calida decoctionis folij,& gariophyllorũ:est enim optimum in confortatione hepatis, & omnium membrorum interiorum. *Aliud electuarium aristolochiæ ad remouendum typum in febribus chronicis.* Recipe assæ fœtidæ,zingiberis, folij, chamæmeli,piperis nigri,& longi,centaureæ,harmel,ana drach.j.arist.rotundæ, ad pondus omnium,conficiantur cum syrupo facto ex melle,& aristolochia: & vtatur secũdum virtutem patientis à drac.j. vsque ad drachmas.ij. *Aliud dissoluens ventositates.* Recipe assæ fætidæ,rutæ,satureiæ,castorij,ana drach.ij.anisi,fœniculi, ana drach.j. conficiatur cum melle: & vtatur cum vino puro. *Aliud dissoluens ventositates,& prouocans vrinam fortiter,& menstrua.* Accipe anisi,laccæ,aristol.rotundæ,rubiæ,gentianæ,meu, phu:spicæ nardi, costi: conficiantur cum melle: & dentur ex eo drach.iij. cum aqua calida decoctionis fœniculi.

De medicinis Azariconis philosophi.

AZariconis medicinæ. Iste vir quamuis non habuerit nomen inter medicos, recepi tamen ab eo quatuor medicinas nimium expertas. *Primum medicamen valet ad febres chronicas, quæ fiunt ex humore crasso,& aufert Typum: & soluit ventositates: & laxat humorem viscosum: & valet Paralysi.* Recipe iridis drac.x.piperis nigri,& longi,& albi,assæ fętidæ,scorodi,castorij,folij, seminis rutæ,asari,ammoniaci,galbani,satureiæ, sanguinis anseris sicci, sagapeni,xylobalsami, carpobalsami,ana drach.s.spicæ nardi,croci,ana drach.iij.chamæpityos,chamædryos,ammeos,mentæ, maioranę,foliorum rubi agrestis,carui,gariophyllorum,ligni aloes,cinnamomi,anisi,ana drac.iij. turbith,ad pondus omnium,agarici drac.x.terantur,& confice cum syrupo facto ex melle: & detur ex eo drac.j. et s.cum aqua calida decoctionis gentianæ, et asari. Istud enim medicamen est valdè expertum contra infirmitates frigidas iuncturarum,et asthma,et dolores frigidos,et dissoluit ventositates, et sæpe probauimus ipsum. *Medicamen confortans membra interiora: & est valdè bonum ad fluxum chronicum, & confortat stomachum, & aufert vomitum.* Rec. nucis cypressi, ligni aloes, tamarisci,ana drac.iiij.rosarum,masticbes,laccæ,cinnamomi,ana drac.ij. confice cum aqua decoctionis rubiæ,et myrtæ:et da cum aqua decoctionis cypressi. *Tertium medicamen valet ad lapidem renum,& vesicæ: & aperit oppilationes,& expellit fæces per vrinam: & est expertum.* Rec.capil,veneris,cineris scorpionis,gentianæ,vitri adusti, lapidis iudaici,seminis cucumeris, et cucurbitæ,anisi, radicis lilij cęlestis: puluerizentur, et conficiantur cum aqua decoctionis chamæmeli,vel meliloti, et melle, et sumatur cum decoctione agarici. *Quartum medicamen valet hydropicis, & frigiditati hepatis,& citrino colori.* Recipe agarici,lilij cœlestis,laccæ,aristol.longæ,et rotundæ, succi stæchados,succi marrubij,olibani,phu,chamædryos,chamæpityos,cinnamomi,ana drach.ij.folij, gariophyllorum,ana drac.v.rhu barbari,anisi,ana drach.iij.ligni aloes,ad pondus omnium:puluerizentur,et conficiantur cum melle: et dentur ex eo drachmæ iij.

De medicinis Gereonis.

GEreonis medicinæ Græci. Ab isto viro habuimus vndecim medicinas expertas ad diuersas ægritudines: quas nos probauimus, et inuenimus ipsas esse mirabiles. *Primum medicamen valet ad infirmitatem stomachi frigidi,& confortat ipsum: & est nimis mirabile.* Rec.trium piperum, spicæ nardi,zingiberis,ro.ana drachmas decem: ligni aloes ad pondus omnium: confice cum melle:da cum decoctione ammeos, et mentæ, et gariophyllorum. *Secundum valet ad dolorem fortem, & iam probauimus ipsum.* Recipe floris chamæmeli,squinanthi,centaureæ,aristol.rotundę:confice cum melle:et da drachmas quatuor cum aqua calida. *Tertium huiusmodi est,sed præcedens securius est.* Recipe croci, spicæ nardi, opij thebaici, ana drach.duas: chamæmeli drachmas duas: confice cum melle: et da drach.s.cum aqua calida. *Quartum huiusmodi, & est mirabile.* Recipe succi coronæ regiæ, chamæmeli quando fuerit viridis, ana drach. quatuor. Et si istæ herbæ non fuerint inuentæ virides, accipe earum decoctiones: et pone octauam partem drachmæ croci, squinanthi ʒ.iij. et bulliant vsque ad medietatem: et da bibendam colaturam. *Quintum valet ad dolorem ex*

oppilatione,

A *oppilatione.* Recipe radicis lilij cœlestis, agarici: ana drach. iiij. aristolochiæ longæ, & rot. chamæpityos, ana drach. v. coquantur, & ponantur in lib. iij. aquæ, & bulliant super ignem leuem, donec remaneat lib. j. & appone laccæ. ʒ. j. & s. & da ad bibendum tepidum. *Sextum dissoluit Ventositates, & valet Colicæ ex ventositate.* Recipe cymini, fœniculi, carui, anisi, ana: terantur, & conficiantur cũ syrupo facto ex melle, & ammi, & satureia, & origano: & sumatur ex eo cum aqua decoctionis radicis apij, & cum. ʒ. j. agarici. *Septimum huiusmodi.* Recipe anisi, cumini, agarici, absynthij centaureæ: terantur: & dentur de illis ʒ. iij. quando ventositates fuerint multæ, & passio fortis. *Octauum laxat humorem viscosum: & est nimis bonũ contra Epilepsiam, & Paralysin: quo ego semper vtor.* Recipe agarici, absynthij, colocynthidis, ana. ʒ. j. anisi, ligni, aloes, masticheS, ana. ʒ. ij. spatanæ, ammoniaci, sagapeni, assæ fœtidæ, radicum lilij cœlestis, ana. ʒ. j. & s. aggregentur: & conficiantur cũ aqua decoctionis anisi, aristolo. longæ, & ro. & melle, & sumatur ex eo quasi auellana. *Nonum valet Tristibus, & Timidis.* Recipe radicis aristol. rotundæ, gariophyllorum, ligni aloes, ana. ʒ. iij. conficiantur cum melle, & aqua maioranæ: & da de eo. ʒ. iij. *Decimum valet Lapidi renum, & vesicæ: dissoluit Ventositates, & Laxat diuersos humores: & est Bezahar.* Recipe turbith, agarici, vitri vsti, zinziberis, lapidis iudaici, sanguinis hirci sicci, anisi, fœniculi, trium piperũ, chamædryos, chamæpityos, bdellij ana. ʒ. iiij. confice cum bono vino decoctionis agarici, & carui. *Vndecimum valet ad Asthma.* Rec. turbith, agarici, aristol. ro. ana. ʒ. j. confice cum decoctione marrubij: & da cum decoctione asari. Istæ sunt medicinæ, quas probauimus sępe, & inuenimus eas optimas.

B

De Medicinis Betarnem.

BEtarnem Siciliæ medicinas modò dicam, & sunt tres, quas probauimus sæpe, & inuenimus eas esse veras. *Primum valet contra medicinas mortiferas, & est nimis experta.* Rec. laureolæ, luti sigillati, phu, meu, apij, cinnamomi, ana. ʒ. j. rutæ, xylobalsami, carpobalsami, ana. ʒ. ij. confice cum melle: & da ʒ. j. & s. debilibus, vel ʒ. ij. fortibus. *Secundum valet ad morsum Scorpionis: & Calefacit corpus: & aufert tremorem in febribus.* Recipe castorij ʒ. j. scorodi drac. ij. costi amari ʒ. j. & s. zingiberis ʒ. j. conficiantur cum melle: & detur ʒ. j. & s. cum vino. *Tertium prouocat Vrinam, & Menstrua.* Recipe pulegij, cymini, radicis lilij cœlestis, aristolochiæ rotundæ: conficiantur cum melle: & dentur ʒ. iij. *Medicamen, quod composuit Amaloz de Macedonia: valet ad Febres phlegmaticas, & dissoluit humores, liquefacit eos: & est bonum Duritiei splenis.* Recipe scolopendriæ, squinanthi, chamæpityos, castorij, trium piperum, spicæ nardi, folij, asari, ana ʒ. j. turbith, radicis lilij cœlestis, carpobalsami, xylobalsami: puluerizentur, & conficiantur cum melle decoctionis asari, squinanthi, opopanacis: & det de eo quasi auellana. *Medicamen Squilitam, quod valet morsibus Scorpionis.* Recipe aristol. longæ, & rotundæ, ana aur. j. cymini ʒ. j. assæ fœtidæ, carui, seminis rutæ, ana ʒ. ij. castorij ʒ. iiij. confice cum melle: & da ʒ. ij. cum aqua calida decoctionis gentianæ, vel aristolochiæ, vel cum bono vino. *Medicamen melius, quod valet ad Dolores fortes, & iam probauimus ipsum, & inuenimus melius, quam theriacam.* Rec. cymini, carui, assæ fœtidæ, aristo. chamæmeli, coronæ regiæ, absynthij, agarici, ana ʒ. x. trium piperum, opij, ana. ʒ. j. croci, carpobalsami, squinanthi, cinnamomi, ana. ʒ. ij. asari, gentianæ, ana aur. j. pulueriza, & confice cum syrupo facto ex melle, & squinantho, & chamæmelo, & corona regia, & aniso: & da cum aqua decoctionis anisi.

C

De Medicinis Achaasos.

AB *Achaasos experimentatore Athenarũ, sumptæ medicinæ.* Ab isto nobilissimo medico accepimus tres medicinas cõpositas, quibus semper vsi sumus, postquã nouimus eas: sunt enim mirabiles. Et ab eo acquisiuimus triginta medicinas simplices expertas in diuersis ægritudinibus. *Primum Medicamen compositum valet ad Asthma antiquum, & aperit Oppilationes.* Rec. asari aureum vnum: succi marrubij, hyssopi, styracis sicci, castorij, ana ʒ. s. trium piperum, anisi, ana aureos duos: conficiantur cum oxymelite scillitico: & detur ex eo à ʒ. iij. vsq; ad iiij. *Medicamen Secundum valet ad Fluxum antiquum, qui contingit ex frigiditate membrorum.* Recipe nucũ cypressi, folij, ligni aloes, spicæ nardi, rosarum, ana ʒ. ij. confice cum aqua decoctionis ligni aloes: & da de eo ʒ. iij. cum decoctione rosarum. *Medicamen Tertium confortans virtutem Retentiuam.* Recipe gallarum, sumach, berberis, ana aureum vnum: gummi arabici vsti, ligni aloes, ana ʒ. i. rhu barbari drac. ij. confice cum decoctione seminis lapathij acuti, & granorum myrti: & detur cum decoctione cypressi. Iste vir curabat ęgritudines multas cum medicinis: ex quibus elegimus triginta medicinas veraces. Primo dabat mastichen ad dolorem stomachi. Secundo dabat ʒ. ij. assæ fœtidæ contra morsum scorpionis. Tertio dabat drac. ij. aceti fortis calidi contra morsum viperæ: & est fortis operationis. Quarto mittebat succum iari *, & intromittebat contra maculã oculorum: & sæpe hoc faciebat. Quinto dabat ad purgandum pectus drac. iij. radicis lilij cœlestis. Sexto dabat drac. j. asari, & curabat stranguriam. Septimo dabat chamæmelum puluerizatum, & malaxatum cum melle, ad dolorem ventris * & renũ, propter frigidos humores existentes in illis instrumentis: & prouocabat vrinã, & curabantur. Octauo dabat drachmas duas laccæ contra oppilationes hepatis. Nono dabat drachmas ij. ammoniaci splenitico, & curabat eum omninò in paucis diebus. Decimo dabat lac leprosis, & curabat multos. Sed in hoc requiritur scientia in cognoscendo

D

† Al. ariostolochiæ.

* Al. vesicæ.

cognoſcendo cauſam lepræ, in qua lac conueniat. Vndecimo dabat rhu barbarum ad debilitatem hepatis de frigida cauſa, & curabat omnes omninò. Duodecimo dabat drachmas duas cubebarū ad aperiendum oppilationes, quæ accidunt in membris interioribus. Tertiodecimo dabat drachmas tres maioranę† cum drachmis duabus rubiæ ad prouocandum menſtrua. Quartodecimo dabat drachmas duas aſari ad prouocandum menſtrua. Quintodecimo dabat carui romanum contra iſchiadem cum calida, & curabantur. Sextodecimo dabat caſtorium contra lapidem renum. Decimoſeptimo dabat drach.iiij. laureolæ cum aceto, & curabat morſus ſcorpionum. Decimooctauo dabat drac.iij.zingiberis ad infirmitates frigidas, & calefaciebat: & eſt nimis forte. Decimonono dabat drach.ij. aloes contra triſtitiam, & ad confortandum os ſtomachi, & curabantur vſitando. Vigeſimo dabat centauream minorem ad iſchiadem, & curabantur. Vigeſimoprimo dabat puluerem gariophyllorum contra debilitatem virtutis digeſtiuæ. Vigeſimoſecundo dabat decoctionem caſith contra debilitatem hepatis, & oppilationes, & curabat omnes. Vigeſimotertio dabat oleum viride contra ſpaſmum ex ſiccitate. Vigeſimoquarto dabat decoctionē agarici contra ægritudines cerebri, & hepatis. Vigeſimoquinto dabat alfenid, ideſt penidias, contra infirmitates pectoris, & curabat aſthma. Vigeſimoſexto dabat decoctionem centaureæ, & rutæ contra morſum rutelæ. Vigeſimoſeptimo dabat decoctionem iuniperi ad prouocandum menſtrua. Vigeſimooctauo dabat decoctionem ſquinanthi ad dolorem mulieris* poſt partum. Vigeſimonono dabat decoctionem gentianæ ad frigiditatem membrorum, & ad fluxum prouenientem ex ea. Trigeſimo dabat galbanum ad prouocandum vrinam, & ad extrahendum embryum. Nos autem non ſcripſimus has medicinas, quamuis plures earum cognoſcantur ab omnibus, niſi vt non negligantur ab eis: quoniam ſi vtatur de illis, vt oportet, erunt mirabiles. Et quoties vſus fui decoctione facta ex hyſſopo, & aſaro, & duabus ariſtolochijs, curaui de epilepſia: Et cum decoctione folius hyſſopi, ex aſthmate. Sed oportet medicum ſcire, quando oporteat dare has medicinas, & in quo tempore, & in quibus complexionibus valeat: aliter non valent.

† drach.j. rhu barbari.

* Al. matricis.

De Medicinis Andrezeos.

Ndrezeos medicinę ſunt hæ. Iſte fuit philoſophus in tempore ſuo, & habebat multas medicinas compoſitas: ex quibus elegi quinque expertas, & dimiſimus alias, quæ cognoſcuntur à pluribus. *Primum medicamen valet Hydropicis, & frigiditati Hepatis: & prouocat vrinam generaliter & fortiter: & dico quod nulla medicina eſt ei ſimilis in apertione hepatis.* Rec. radicis lilij cęleſtis, agarici, calami aromatici, laccæ, aſari, roſarum, ſpicæ nardi, cinnamomi, ligni aloes, ana drach.j. gafit, fiſtici, ana drac.j. maſtiches, aniſi, ana drac.ij. puluerizentur, & miſceantur cum vino & melle: & dentur ℥.iiij. cum decoctione radicis lilij cœleſtis, & gafit. *Secundum medicamen valet ad Aſthma, cuius cauſa eſt humor craſſus.* Recipe gentianæ, hyſſopi, agarici, ana ℥.s. maſtiches drach.ij. confice cum melle. & da drach.v. Et non eſt ſimilis iſti medicinæ: laxat enim humorem craſſum, & ſcindit humores craſſos. *Tertium valet ad Dolorem membrorum interiorum: & liberat à Colica paſſione, quæ fit ex craſſis humoribus in inteſtinis.* Recipe agarici drac.viij. radicis lilij cęleſtis, ariſto. rot. hyſſopi, maſtiches, ſquinanthi, carpobalſami, aniſi, ana drach.j. turbith ad pondus omnium: confice cum decoctione agarici: & da drach.iij. cum calida. *Quartum valet ad extrahendum Embryum: & eſt valdè fortè.* Recipe ariſtol. longæ, & rotundę, aſſæ fœtidæ, ana drach.v. ſpicæ nardi, agarici, ana drach.iij. myrrhæ drach.j. confice cum decoctione ariſtolochiæ rotundæ, & da drach.ij. *Quintum eſt Laxatiuum diuerſorum humorum.* Recipe turbith, agarici, maſtiches, lilij cœleſtis, ana drach.j. ellebori nigri, maſtiches, ſcillæ aſſatæ, ana drac.j. colocynthidis drac.ij. ſcammoniæ drach.s. confice, & da drac.j. & non plus. *Electuarium quod valet ad morſum Scorpionis.* Recipe rutæ, ſulfuris viui non poſiti ad ignem, ana aur.vj. caſtorij aur.j. aſſæ fœtidæ aur. ſemis: pyrethri, ſtyracis liquidę, ana aur.j. confice cum melle: & da drach.j. & s. cum vino puro. *Electuarium bonum ad Dolorem membrorum interiorum: quod habui à quadam muliere, quæ acquiſiuerat illud à medicis altarium.* Recipe croci aur.v. opij aur.ij. ſpicę nardi aur.iiij. ſpatanę aur.ij. rad. lilij cœleſtis aur.vj. floris chamæmeli aur.ij. conficiantur cū bono melle, & vtatur de eo. *Aliud optimum ex compoſitione Games, & eſt nimis fortè.* Rec. cinnamomi aur.vj. croci aureos quatuor & ſemis, piperis albi aur.iiij. & ſemis, galbani aur. quatuor, coſti aur.ij. & s. confice cū melle: & da drach. duas, vel tres in maiori fortitudine. *Electuarium Zacharonis de Babylonia contra ventoſitates, & paſſionem Colicam, & frangit Lapidem, & Laxat ventrem: & iam probauimus ipſum. Et eſt valdè bonū, quando dubitamus in ægritudinibus, vtrum ſit Lapis, vel Colica, quia cōmune eſt ambobus* Rec. turbith, ſpatanę, ana aur.vj. cymini, carui, aur.j. agarici, rad. lilij cœleſtis, ariſtol. ana aur.vj. origani, hyſſopi, ana aur.j. ſquinanthi, maſtiches, ana drach.† j. confice cum melle, & da quaſi auellanam. *Theriaca valens ad Dolorem capitis chronicum, & Ventoſitates, & eſt mirabilis.* Rec. ſucci ſtœchados, ſucci marrubij, abſynthij, maſtiches, rhu barbari, chamædryos, chamæpityos, ana ℥.viij. hyſſopi aur.j. agarici ad pondus omniū; pulueriza, & confice cū melle: Et da de eo ad infirmitatē cerebri, cū aqua calida decoctionis ſtœchados: & ad aſthma, cū vino bono: & ad prouocandum menſtrua, cū ſucco iuniperi, et feniculi: et ad dolorem forte, cum aqua decoctionis chamæmeli: et ad oppilationem, cum decoctione abſynthij: et ad epilepſiam, cū decoctione pyrethri: et ad iſchiadem cū decoctione cētaureæ minoris: et ad lapidem cum

† aliter viij.

A cum decoctione radicis lilij cœlestis. *Electuarium laccæ, valens contra Oppilationes chronicas, & prouocans Mēstrua: & est bonum valde. Est etiam vtile ad Asthma chronicum, & ad tussim chronicam.* Rec. laccæ aur. xx. piperis longi, & nigri, centaureæ minoris, aristol. rotundæ, costi, galbani, ammoniaci, ana aur. x. marrubij, asari, ana aur. iiij. folij, radicis lilij cœlestis, liquiritiæ, ana aur. vij. puluериza, & cum bono melle: & da quasi auellanā cum aqua calida. *Electuarium Laccæ magnū, quod habuimus ab Aridione filio Meliz: & est expertum, & est multæ vtilitatis. Valet Asthmati, & Tussi, & prouocat Vrinam: & sedat Dolorem fortem, liquefaciendo phlegma: & aufert Tristitiam, & dissoluit Ventositatem: & est mirabile ad tremorem cordis, & Melancholiam, & aquā oculorū, & contra morsum Canis rabidi, & contra puncturā Viperæ. Et generaliter dico, quod valet omnibus puncturis mortiferis.* Rec. Arist. rosarū, radicis lilij cœlestis, ana aur. x. squinathi aur. ix. asari aur. xv. pipe. nigri, & albi, ana. aur. vij. chamæpityos, succi marrubij, succi stœchados, ana aur. viij. spicæ nardi, spicæ romanæ, mastiches, ammoniaci, galbani, scillæ assatæ, ana aur. x. rosarum, iuniperi, ana aur. ij. turbith, agarici, cyperi, ana aur. decem: folij, ligni aloes, rhu barbari, croci, olibani, centaureæ min. ana aur. xx. laccæ, aur. j. conficiantur cum melle rosato: & detur ex eo secundū ꝙ conuenit ægro. Et est hæc medicina nimis mirabilis ad dolorem fortem: & laxat humores sine labore: & confortat cor,

B hepar, & stomachū. *Electuarium Asistri, Calefaciens corpus, valens Oppilationibus hepatis, & splenis.* Recipe aristol. rotundæ aur. xx. marrubij, chamædryos, gasit, ana aur. v. assæ fœtidę, costi, triū piperum, ana aur. decem: mastiche aur. viij. pyrethri aur. quatuor: confice, & da cum vino. *Decoctio Squinanthi, Valens ad Febres chronicas, & aperit Oppilationes, & prouocat vrinā, & soluit vētrem.* Recipe squinanthi drach. octo, marrubij drachmas duas: absynthij, radicis lilij cœlestis, ana drachmas tres: aristolochiæ rotundæ aur. vj. agarici aur. iij. radicis fœniculi, carui, ana aur. decem: costi aur. ij. mastiches aur. quatuor: ponatur in caldario, & cum libris tribus aquæ decoquantur, donec remaneat tertia pars: & dentur de eo drachmæ tres. Hæc decoctio est valde mirabilis habentibus ægritudines phlegmatis, & debilitatem interiorum membrorum ex causa frigida. *Decoctio Asari confortans membra debilia ex frigore, & auferens Dolores, & scindens humores crassos, & aperiens Oppilationes: & est expertissima.* Rec. asari aur. iiij. anisi aur. viij. absynthij, gentianæ, ana aur. iij. seminis fœniculi, centaureæ mino. ana aur. ij. ponantur cū tribus libris aquæ, & bulliant donec remaneat tertia pars: & da de eo drachmas iiij. *Decoctio Aristolochiæ valens ad Lapidem.* Recipe aristolochiæ aur. x. asari aur. ij. marrubij aureū vnum, radicis lilij cœlestis aur. quatuor: saliuncæ, seminis cucumeris, anisi, ana aur. vj. coquant̄ cum duabus libris aquæ, donec remaneat tertia pars;

C & da de eo drac. quatuor. *Decoctio Agarici, valens ad Epilepsiam, & purgans matrices, & prouocans vrinam.* Recipe agarici. ℥. x. turbith. ℥. j. anisi drach. iij. armel drach. ij. radicis apij ℥. v. radicis lilij cœlestis drach. iij. mastiches drach. ij. radicis pęoniæ drach. vij. coquantur cum tribus libris aquæ, donec remaneat medietas: Et dentur qualibet die tres drachmæ: vtilis enim est valde, & in epilepsia expertum est. *Decoctio Assæ fœtidæ, valens ad Oppilationes aperiendas: & est vtilis valde.* Rec. assæ fœtidæ, rad. lilij cælestis, rad. apij, radicis fęniculi, aristolochiæ rotūdæ, ana. ℥. x. coquantur cum libris quatuor aquæ sufficienter: & dentur de eo drach. iiij. *Decoctio Pæoniæ, quæ aperit crassas Oppilationes, & est valde experta.* Rec. pęoniæ. ℥. x. radicis pentaphylli, drach. v. aristolochiæ rotundæ drach. vj. coquantur cum libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drach. iiij. *Decoctio perfecta Aristolochiæ, & est mirabilis Hydropicis, & citò curans eos.* Recipe duarum aristolochiarum, centaureæ min. chamædryos, squinanthi, laccæ, ligni aloes, rosarum ana aur. x. spicæ nardi, phu, meu, apij, anisi, radicis lilij cælestis, rad. apij, fistici, cubebarū, hyssopi, gariophyllorum, marrubij, stæchados, cinnamomi, ana aur. viij. ammeos, myrrhæ, ana aureos v. costi aur. ij. coquantur in libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drachmæ quatuor cum ℥. iiij. istius electuari. Recipe aristolochiæ rotundæ, granorum iuniperi, centaureæ, ana drach. ij. ligni aloes aur. j. spicæ

D nardi drach. j. marrubij drach. iiij. conficiantur cum prædicta decoctione. *Decoctio Chamæmeli, prouocans Menstrua, & auferens dolorem fortem.* Recipe chamæmeli aur. ix. aristolochiæ aur. iiij. laccæ. ℥. ij. spicæ nardi, cinnamomi, radicis lilij cœlestis, ligni aloes, ana drach. j. coronæ regiæ drac. x. decoquantur cum libris decem aquæ in igne lento, & sufficienter, donec remaneat tertia pars: & dentur drachmæ quinque. *Decoctio Hyssopi, contra passiones Pectoris, & Tusses chronicas, & ægritudinē Asthma, & Anhelitū malum.* Rec. hyssopi, agarici, rad. lilij cœlestis, liquiritię, squinānthij, pęoniæ, asari, aristolochiæ rotundę, ammoniaci, seminis fęniculi, succi stęchados, succi marrubij, laccæ, ana aur. ij. decoquantur in libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drachmę quatuor in mane. *Electuarium optimum contra Aegritudines diuersas: & valet Scotomiæ, et Vertigini: & scindit Phlegma viscosum, et purgat ipsum: & aufert Dolorem frigidū. Et est bonū contra Venena: & aperit Oppilationes: & prouocat Menstrua, & vrinā: et Calefacit corpus: et valet ad Febrem chronicā: et purgat Matrices.* Rec. agarici, aristol. rotundæ, succi marrubij, laccæ, ana. ℥. v. assæ fœtidæ, galbani, rhu barbari, spicæ nardi, phu, seminis fœniculi, radicis apij, trium piperum, ana drachmas vj. ligni aloes drachmas quatuor, turbith aur. decem: confice cū syrupo facto ex melle, & asaro, & agarico, & spica nardi, & lacca. Et dentur drachmæ quatuor cum aqua calida. *Electuarium expertum contra Oppilationes matricis.* Rec. aristolochiæ, laccæ, radicis lilij cœlestis, ana, confice cum decoctione

ctione gafit:& dentur drachmæ quatuor cum aqua calida. *Electuarium curans Lapidem in Vesica: & est expertum.* Recipe squinanthi, stœchados, ana drach. vnam: sanguinis hirci sicci drach. vj. lapidis iudaici drachmas duas, anisi drach. iiij. puluerizentur, & confice cum decoctione radicis apij. *Aliud ad Lapidem.* Recipe sanguinis hirci sicci, anisi, aristolochię rotundę, de lapide inuento in felle tauri, vitri combusti, saliuncæ, agarici, lapidis iudaici, amygdalarum amararum, ana: puluerizentur, & conficiantur cum melle. Et dentur drac. iiij. cum aqua decoctionis seminis apij. *Aliud mirabile contra ventositatem fortem.* Recipe anisi, cymini, satureiæ, carui, ana: conficiantur cum melle: & dentur cum decoctione agarici, quæ sic fit. Recipe agarici, cyperi, folij, radicis squinanthi, aristolochiæ longæ, & rotundæ, radicis apij drach. vj. ponantur in caldario in libra vna aquæ super ignem leuem. Et dentur drach. iiij. cum duabus drachmis medicinæ prædictæ. *Medicamen bonum contra Asthma chronicum.* Recipe laccæ aur. x. aristol. longæ aur. vj. succi marrubij aur. vij. conficiantur, & dentur quasi nux cum aqua calida. *Medicamen quod accepimus ab Acritone contra frigiditatem stomachi, & contra humiditatem eius.* Rec. ligni aloes, cinnamomi, rhu barbari, spicæ nardi, masticheS, cardamoni: confice cum decoctione rosarum, & nucum cypressi: & detur quasi nux. *Aliud valens ad Colicam ex ventositate, & humore crasso.* Recipe anisi, cinnamomi, absynthij, cymini, florum chamæmeli, ana drach. x. agarici drac. xx. scammoniæ drac. j. masticheS drach. v. conficiantur cum decoctione carui: & dentur drach. iij. cum aqua decoctionis gafit. *Aliud ad Dolorem capitis, & contra Cephalæam, quod est expertum.* Rec. succi stœchados drac. viij. gafit, spatanæ, ligni aloes, ana. ʒ. iiij. masticheS drach. vj. agarici ad pondus omnium: conficiantur cum decoctione rosarum, & mastiches: & detur à drach. ij. vsque ad tres drachmas. *Aliud quod valet in principio descensionis aquæ ad oculum, quo sæpe curaui multos: & est expertum, & velocis curationis.* Recipe spicę nardi aur. x. cinnamomi, aur. octo, agarici aur. ix. mastiches ad pondus omnium: conficiantur cum bono melle: & sumantur de eo quotidie drachmæ duæ, est enim mirabilis operationis.

De Medicinis habitis à Zenone.

ZEnonis de Athenis medicinæ. Iste fuit vnus de magnis medicis. Ego autem non vidi ipsum, quia non fui temporaneus eius: sed magister meus vidit ipsum. Et ille habebat experimenta bona: ex quibus discipulus eius dedit nobis viginti experimenta experta. Et nos probauimus ea sæpe, & inuenimus ipsa optima. *Primum medicamen, quod dicitur Electuarium spicæ nardi, confortat Hepar debile, & Cor, & valet contra Vomitum chronicum.* Recipe spicæ nardi aureos centum, spicæ romanæ aureos decē, absynthij aureos octo, cinnamomi aureos quindecim, laccæ mundatæ aureos nouem, gariophyllorum aureos quinque, gafit aur. xvj. marrubij aureos duodecim: aristolochiæ rotundæ, rhu barbari, ana aur. xvj. confice cum melle: & da aureos duos cum aqua calida. *Medicamen Secundum, quod dicitur Electuarium Centaureæ, valet ad Podagrā, & ad omnes passiones Iuncturarum, cui non est simile in hoc. Nam prouocat vrinā, laxat crassos humores, & diuersos, et sedat dolores, & aperit Oppilationes: & est optimum ad Lapidē, & liquefacit phlegma: & mundificat superflua à Pulmone, & pectore. Hoc medicamen dedit Zotion de scriptis Zenonis, qui composuerat id per versus.* Rec. centaureæ min. aureos centum zirungen * aur. decem: anisi, fœniculi, apij, ana aur. vj. olibani, gariophyllorum ana drac. vnam: agarici, radicis lilij cœlestis, ana aureum vnum: cubebæ, galbani, ammoniaci, castorij, trium piperum, spicæ romanæ, ana aur. xx. spicæ nardi, turbith, ana aur. triginta: aloes succotrinæ aur. xvij. carpobalsami, xylobalsami, scillæ assatæ, ana aur. xvj. mastiches, croci, ana aur. x. scammonię aur. viij. pulueriZentur, & conficiantur cum melle: & submittantur in hordeo per sex menses: & dentur ex eo drachmæ quatuor. Et hoc medicamen est de maximis medicinis quas habebat ille medicus. *Medicamen Tertium, quod dicitur Electuarium Colocynthidis, quod Laxat humores aquosos, & phlegma, & melancholiam; & cum hoc prouocat vrinam. Et verè dico quòd non est ei simile ad acuendum visum, quia est in hoc mirabile.* Rec. colocynthidis, scillæ assatæ, asari, trium piperū, ana aur. vj. spicæ romanæ, anisi, apij, fęniculi, carpobalsami, gafit, croci, ana aur. duos: spicæ nardi, chamædryos, chamæpityos, arist. rotundę, gentianæ, ana aur. vij. pulueriZentur, & conficiantur cum melle: & submittantur in hordeo per sex menses: & detur à drachmis duabus vsque ad tres. *Medicamen Quartum, quod dicitur Electuarium Squinanthi, valet ad dolores fortes, & prouocat vrinam, & aperit Oppilationes, confortat Hepar confortatione maxima, & frangit Lapidem, & valet ad Febres chronicas.* Rec. squinanthi, aur. ccc. aristol. rotun. aur. sex, ligni aloes aureos tredecim, gafit aur. xiij. croci, spicæ nardi, carpobal. opij, ana aureum vnum: mastiches aur. iij. trium piperum, folij, chamæpityos, ana aur. septem: conficiantur cum bono vino: & detur de eo quasi auellana cum eo, quod conuenit tali ægritudini. *Medicamen Quintum, quod dicitur Electuarium Capillorum veneris, ad purgandum quod est in Pectore ex humore crasso: & est nimis expertum.* Recipe capillorum veneris aur. vigintiquinque: radicis lilij cęlestis, liquiritiæ, pęoniæ, carpobalsami, marrubij, floris chamæmeli, aristol. rotundæ, * ana aureos quindecim pulueriza, & confice cum syrupo facto cum melle, & capillis veneris: & dentur drachmæ quatuor cum decoctione chamæmeli. *Medicamen Sextum, quod dicitur Electuarium Folij, valet ad Aegritudines fortes, quæ accidunt mulieribus in matricibus earum: & prouocat Menstrua, & valet ad Dolorem matricis: & calefacit Renes.* Recipe folij indi, aureos viginti: cinnamomi, spicæ nardi, spicæ romanæ, rubiæ, castorij, trium piperum,

* Al. gentianæ.

* Al. rosarum.

A piperum, gariophyllorum, ligni aloes, ana drach.xx. rhu barbari, mastiches, thymi, ana aur.xvj. cõfice cum melle: & detur quasi auellana. *Medicamen septimum, quod dicitur Electuarium Aristolochiæ, valet contra dolorem matricis, valde prouocat menstrua, & confortat stomachum debilem, & intercipit fluxum chronicum, & est mirabilis operationis, & non est ei simile: & sæpe probauimus ipsum: & iste* * *Zotion vtebatur ipsum.* Rec. aristol. longæ, & rot. ana aur. viginti: radicis lilij cęlestis, laccæ, squinanthi, marrubij, ana drac.ix. rhu barbari drac.xxv. spicæ nardi, ligni aloes, ana aur.xx. puluerizentur, & cõficiantur cum melle: & dentur drach.iiij. cum aqua calida: & ad fluxum intercipiendum cum decoctione xyloaloes: & ad menstrua prouocanda, cum decoctione aristolochiæ * rotundæ: & ad dolorem matricis, cũ decoctione chamęmeli, & asari. *Medicamen octauum, quod dicitur Electuariũ olibani, quod est valde vtile contra humiditatẽ stomachi, & liquefacit phlegma: & cõuenit senibus, quia confortat calorem naturalem in corporibus eorum.* Recipe olibani aur.x. mastiches aur.iiij. squinanthi, aristo. ana aur.ij. ligni aloes, laccæ, ana aur.j. radicis lilij cœlestis ʒ.j. rosarum, rhu barbari, ana aur.v. anisi aur.vj. puluerizentur, & cum melle conficiantur: & detur ex eo quasi auellana. *Medicamen nonum, quod dicitur Electuarium gafit, valet ad hepar, quia confortat ipsum, & aperit oppilationes eius: & valet hydropicis, & contra corruptionem complexionis.* Rec. gafit

*Aliter Zeno.

*Al. longæ.

B aur.xx. laccæ aur.x. ligni aloes aur.vj. gariophyllorum aur. ij. cinnamomi aur.xxj. squinanthi, cubebæ, rhu barbari, ana aur.xvj. rosarum aur.xviij. aloes non abluti aur.ij. agarici aur.iiij. mastiches aur.x. puluerizentur, & confice cum syrupo facto ex melle, & agarico: & est medicamen valde nobile. *Medicamen decimum, quod dicitur Electuarium Rhu barbari, maximè valet fluxibilitati stomachi, & confortat hepar, & valet hydropicis: & non est neq; fuit aliquod simile in hoc: & Zenon nemini volebat dare. Cuius compositio non lateat medicos, quoniam eius compositionem acquisiuit eius compositor cum magna solicitudine.* Rec. rhu barbari aur.cẽtum, laccæ aur.xx. ligni aloes aur.xxxvj. cinnamomi aur.xj. aristol. longæ, & rot. aur. triginta, fistici aur. quinquaginta, squinanthi aur.lxxx. maioranæ, anisi, luti sigillati, ana aur.xx. agarici, folij, ana aur.vj. gafit aur. triginta, spicæ nardi aur. xvj. trium piperum, zingiberis, ana aur. decem: stœchados, origani, ana aur.ix. radicis lilij cęlestis, radicis endiuiæ, ana aur.vj. hyssopi sicci, mastiches, croci, ana aur.vij. carpobalsami, xylobalsami, ana aur.xvij. puluerizentur, & conficiantur cum melle: & detur à † drachmis tribus vsque ad quatuor. *Medicamen vndecimum, quod dicitur Electuarium Capparis, valet ad duritiem splenis, & aperit oppilationem eius: & est optimæ operationis.* Rec. capparis aur.xx. opopanacis, scolopędriæ, marrubij, ana aur.v. gafit aur.xvij. ammoniaci aur. decem, sagapeni aur. octo: puluerizentur, & confi-

† Al drac. duab⁹ vsq; ad tres.

C ciantur cum bono aceto: & da drach. duas cum decoctione carui, & capparis, & gafit. *Medicamen duodecimum, quod dicitur Electuarium scolopendriæ, valet ad duritiem splenis, & est expertũ.* Recipe capparis drach.xx. marrubij drach. quinque, scolopendriæ aur.xvj. confice cũ aceto, & fac trochiscos: & da drach. duas cum decoctione tamarisci, & gafit. *Medicamen decimumtertium, quod dicitur Electuarium turbit, valet ad febres chronicas, & laxat humores viscosos, & calefacit renes, & est optimum ad passionem colicam ex ventositate, & prouocat vrinam: & est mirabile.* Recipe turbith aur. quinquaginta: agarici aur.xvj. croci, mastiches, ana aur.vj. squinanthi, aristol. rot. stœchados, ana aur.viij. confice cum melle: & detur à drachmis duabus vsque ad tres. *Medicamen decimumquartum, quod dicitur Electuarium ellebori, valet contra vertiginem.* Recipe ellebori nigri aur.xx. ligni aloes aur.j. & s. croci aur.j. anisi aur.ij. mastiches aur.iiij. maioranæ aur.j. agarici aur.vj. radicis lilij. cœlestis, stœchados, ana aur.viij. turbith albi, & gummosi aur.iiij. confice cũ melle, & da drac. iiij. *Medicamen decimumquintum, quod dicitur Electuarium Agarici, valet contra Cephalæam veterem, stomachum confortat, & hepar.* Recipe agarici aur.xvj. pæoniæ, centaureę min. ana aur.v. laccæ, ligni aloes, ana aur. viij. gafit, anisi chamædryos, chamæpityos, squinanthi, floris chamęmeli, mastiches, ana aur.vij. rhu barbari, spicæ nardi, ana aur.ij. turbith aur.iij. confice cum melle, & da

D drac.j. & s. vsq; ad drac.ij. cum aqua calida. *Medicamen decimumsextum, quod dicitur Electuarium Scillæ, valet ad asthma, & ad oppilationes, & ventositates: sed non debet dari habentibus vulnus in membris interioribus.* Recip. scillæ assatæ aur.vj. † stœchados aur.iij. agarici drach. † xvj. mastiches ʒ.ij. gafit, costi, triũ piperũ, ana aur.x. radi. lilij cœlestis aur. v. capillorum veneris aur.iij. floris chamæmeli aur.iiij. confice cũ decoctione agarici, & melle: & da ʒ.ij. cum aqua calida. *Medicamen decimumseptimum, quod dicitur Electuarium gummi, & valet contra passiones frigidas, & ventositates crassas, & ad dolorem iuncturarũ, & Ischiadem.* Recip. ammoniaci, sagapeni, opopanacis, ana aur.x. sarcocollæ aur.ij. mastiches aur.iiij. anisi, cymini, assæ fętidæ, ana aur.iij. euphorbij † ʒ.ij. aristo. longę, & rot. radicis lilij cęlestis, ana aur.iij. pone gũmi in succo fęniculi, vel in decoctione eius: & reliqua terantur, & cõficiantur cum melle: & da à ʒ.ij. vsq; ad tres cũ aliquo, quod conueniat passioni. *Medicamen decimumoctauum, quod dicitur Electuariũ Luti: & est vtile contra venenum.* Rec. luti sigillati, anisi, salis indi, agar. ana ʒ.ij. rhu barbari, auellanarũ, radicũ pæoniæ, ana aur.iij. pulueriza, & cõfice cũ melle: & detur quasi auellana. *Medicamen decimumnonũ, quod dicitur Electuariũ Assæ fœtidæ; valet cõtra morsum scorpionis, & contra febres chronicas, & liquefacit phlegma viscosum, & dissoluit ventositates.* Rec. assę fętidæ, costi amari, & dulcis, ana aur.v. arist. rot. zingiberis, asari, ana aur.ij. castorij, cinnamomi, aloes, ana ʒ.iij. radicis lilij cęlestis, sarcocollæ, ana ʒ.j. & s. aristolochiæ,

† Al. aloes aureum vnum.
* Al. aur.vj.

† Al. aur.j.

gentianæ,ana drac.vj.pulueriza,& confice cum bono vino,& melle rubro:& detur drachmæ tres: E *Medicamen vigesimum,quod dicitur electuarium rosarum,valet in fine quotidianæ, & Hydropicis,& dissoluit ventositates*. Recipe rosarum drach.lx.radicis lilij cęlestis drach.j.& s.agarici aur.ij.marrubij drac.iiij.laccæ,rhu barbari,ligni aloes,cinnamomi,anisi,sem.fęniculi,cymini,absinthij. mastiches,ana drach.vj.spicæ nardi,aristol.rot.ana aur.j.confice cum melle:& da drach.iij. Istæ ergo sunt medicinæ Zenonis:& iam probauimus ipsas. Nunc volumus scribere medicinas,quas multoties experti sumus,& deinde abscindetur tractatus. *Medicamen subtilians humores,& præparans ad exitum,in principijs ægritudinum frigidarum ante acceptionem laxatiui.* Recipe absynthij, anisi,seminis fœniculi,aristol.rotundæ,squinanthi,carpobalsami,folij,cyperi,agarici,radicis lilij cęlestis, ana:pulueriza,& confice cum melle:& detur quantum auellana. *Electuarium,quod dicitur euadẽs, valet ad dolores chronicos,& confestim.* Rec. spicæ nardi aur.xvj.myrrhæ, opij,laccæ, opopanacis, castorij,olibani,ana aur.* septem : galbani aur.vj.mastiches aur.v.folij aur.vj. piperis longi ij.croci aur.x.squinanthi aur.ix.ammeos,cinnamomi,ana aur.iiij.scorodi aur.ij.bdellij aur.j.radicis lilij cęlestis,agarici,ana aur.xvj.pulueriza,& confice cum melle. Istud electuarium expertum est multoties,& confestim aufert dolorem : Sed non debes dare plus, quàm drachmas duas. *Medicamen Amoronis Regis,valet contra podagram,& dolores iuncturarum ex phlegmate viscoso,quo destruitur* F *motus : & valet ad repletionem, & ad debilitatem neruorum : & est optimum mulieribus, in quibus abundant superfluitates phlegmaticæ: & etiam valet contra Lapidem. Et generaliter dico,quòd compositio huius electuarij est per adiuuamen diuinum : quod infinitis vicibus probaui, & à me non separauit,nec in ciuitatibus,nec in villis.* Recipe radicis lilij cęlestis aur.xx.galbani aur.vj.& danich.iiij. ammoniaci aur.x.& drac.ij.ellebori nigri aur.vj.aristol.longæ,aur.v.rosarum aur.xx. turbith aur. vj.liquiritiæ aur.x. stęchados aur. viij. satureiæ,centaureæ min. ana aur. viij.& s. squinanthi aur. viij.croci aur.j.meu aur.vj.phu aur.iiij.gasit aur.j.eupatorij aur.xvj.zirungem aur.xx. & drac.viij. xylobalsami,carpobalsami,ana aur.viij. olibani aur.ij. chamæpityos aur.xvj. chamædryos aur.ij. mastiches aur.vj.anisi,asari,granorum iuniperi,ana aur.v.spatanæ, hysopi.ana aur.v.harmel, cymini agrestis,maioranæ,scillæ assatæ,ana aur.viij.sagapeni,ammoniaci,aloes succotrinæ,ana aur. v.costi, gentianæ, ana aur.ij.origani aur. vij. nasturtij, calami aromatici, ana aur.iiij.confice cum melle : & submittatur in hordeo per sex menses : & detur quasi auellana cum aqua calida decoctionis satureiæ,& duarum aristolochiarum. *Medicamen Asiritæ Romani, valet ad Lapidem vesicæ, & prouocat vrinam.* Rec. amygdalarum dulcium, seminis cucurbitæ, & cucumeris, lapidis iudaici,agarici,floris chamæmeli,gentianæ,ana drach.iiij.aristol.capillorum veneris, saliuncæ, san- G guinis hirci sicci, vitri combusti, lapidis, qui inuenitur in felle vaccæ, anisi, radicis apij, bdellij, myrrhæ,ana aur.v.pulueriza, & confice cum melle : & dentur drachmæ quatuor cum aqua decoctionis radicum apij, & fęniculi : Dixit Galenus, iam dicimus in hoc libro nostro,quem vocamus librum experimentationis medicinarum, quas probauimus, & accepimus à sapientioribus hominibus, & habentibus solicitudinem erga artes : & nos iccirco composuimus hunc sermonem, vt semper medicus habeat considerationem ad ipsum. Scias autem,quòd medici altarium curabant per cibos sacrificiorum : vnde nobiliores probantur alijs medicis. Optimè enim debemus laudare virum, qui illa facit per cibum, & plus, quàm illum, qui curat per medicinam : quia corpora ; quæ curantur per exhibitionem diætæ, reducuntur melius ad temperantiam,quàm quæ curantur per medicinam. Et medicus pro virili sua debet considerare, vt cibus, & materiæ, quæ debent propinari,sint propriæ naturæ patientis,vel accipientis : Et sint boni saporis,vt æger delectetur in ipsis, & diligat. Et non debet vti eadem medicina diu, ne fiat ei quasi naturalis. Et caue ne præbeas medicinas mali saporis,quoniam medicina, quam infirmus habet in odio, plus nocet, quàm prosit. Vnde, & medici dignum duxerunt cum medicinis miscere res dulces,& res saporitas,sicut nos fecimus in rob nucum, quod accepimus ad anginam. Et similiter ingeniati fuerunt in medici- H nis laxatiuis ponere aliqua, quæ stomachum confortant. Et debes cauere in curatione malitiæ complexionis, sine materia, ab euacuatione, & è conuerso. Et debes laxare naturam à leuioribus consuetis generaliter, sicut diximus in libro interiorum. Sed semper quando volueris euacuare, primo subtilia,post euacua parum,deinde mediocriter, deinde fortius. Et caueas à medicinis non expertis,sed vtaris expertis,& vsitatis à bonis physicis,& expertis. Et scias, quòd omnes istæ medicinæ sunt bonæ in locis suis, scilicet vbi conueniunt : & sunt venena in suis contrarijs. Nos autem iam diximus in hoc tractatu de istis medicinis plures expertas : & si postea acquisiuerimus alias, scribemus eas in fine huius tractatus.

* Aliter xij.

GALENO

A

DE MELANCHOLIA EX GALENO, RVFO, ET POSSIDONIO,

Caput Nonum Libri sexti Aetij.

Iulio Martiano Rota interprete.

SIcut in apparentibus corporis membris interdū eadem omnibus tēperatura cōſpicitur, velut in deprauato corporis habitu, vocataq; elephātiaſi, & aqua inter cutem: interdū vnū aliquod membrū, vel bilioſum, vel melancholicum, vel pituitoſum humorē ſuſcipiens, ipſum ſuā tantū temperaturam immutat: ita contingit, & cerebrum lædi, q̄nq; totius ratione, quia ſanguis, qui in omnibus venis continetur, melancholicus effectus eſt: q̄nq; partis, quia reliquo ſanguine illæſo permanente, is qui cerebro continetur, ſolus immutatur: hocq; duobus modis, aut quia talis in cerebrum aliundè fluat, aut quia melācholicus in cerebro reddatur: redditur autē ab eius caliditatē, vel flauā bilē, vel craſſum, & nigrū ſanguinem, adurente. Ferè ſemper aūt partes, quæ in pręcordijs ſunt, ita prius affectæ cerebrū tacito quodā conſenſu in eundē affectū trahunt, atq; ita deſipere hominem faciūt, vel atra bile cerebrū occupante, vel melancholico vapore in idem aſcendente: quemadmodum fieri conſueuit in eo morbo, quem flatuoſum, & hypochondriacū nominamus. Neq;.n. propoſitæ tractationi quicquā obſtat, aliunde, atq; ex alio mēbro, huiuſce affectus initiū, origineq; eſſe, cū facilè oſtiolū ventriculi quiduis patiens in ſimilē affectum cerebrum ducat, nimirum ob cōuenientiā, quam cum eo habet, ꝑ duos neruos, qui deſuper à cerebro ad ipſum maximi deſcendūt. In eoſdem affectus cor quoq; idem trahit propinquitatis ratione: item & ſeptum tranſuerſum, cui adnatum eſt. Conuenit quoq; ventriculi oſtiū cū ſpinali medulla, qua parte ipſi adhęret, & colli vertebris annexū eſt. Principium

B

C autē hmōi melancholiæ, vt plurimū ex cruditate conſurgit: nā flatus plurimi cōſequuntur, & quocunq; cibo aſſumpto, ſublimes, & ferè ſemper in præcordijs obuerſantes: ructus inſuper acidi, fœtidi, ac veluti picē olentes ſubſequuntur, quāuis eiuſmodi nihil comederit: aluus, vt plurimū ipſis eſt ſicca: ſomnus exiguus, atq; diuulſus, & per ſomnū viſa perturbātia, enormiaq;: ſaltus toto corpore alij atq; ali,: capitis vertigines, & in auribus vētorū ſonitus: putantq; ſe alij caput repletū aggrauatūq; habere: cōtra alij vacuū, & leue: quidā ne caput quidem prorſus ſibi eſſe, cui Philotimus ad alia remedia, plūbeā galeā impoſuit, qua oppreſſus caput ſibi adeſſe intelligeret. Euadūt pleriq; melācholici in venerē proniores, obliuioſi, timidi, miſericordes, ad fletū prōpti, ſolitudinū amātes. Dæmones ab inimicis veneficis immiſſos ſibi quidā ſuſpicantur. *Alij* noxium quippiā ſe deuoraſſe credunt: quā opinionē id ipſis confirmat, ꝙ mox abominabilia, & monſtruoſa vomunt. Videtur autem alijs alia: prorſuſq; morbus hic varius eſt, & inexplicabilis. Velut ecce, vt de timore loquar, quidā amiciſſimos formidat, alius oēs etiā alios hoīes metuit: hic in lucem prodire timet, ille tenebroſum aerē ſectatur, alius eundē refugit: ferè oēs tñ in obſcuris locis verſari gaudēt, ſepulchriſq; & ſolititudinibus. Nōnulli ēt vinū, oleū, aquam quoq;, & oīa liquida metuūt, vt qui à cane rabido demorſi ſunt. Atq;, vt paucis me expediā, melācholiæ, & inſaniæ multas ſpēs habet, ſiquis vniuer-

D ſas earū imaginationes cōſectari velit: verum ex eis oībus duæ cōes ſunt, timor, & męſtitia: mæſti nanq; ſunt oēs pręter rationē, nec ſi percōteris cauſam, ob quā triſtes ſint, reddere valent: metuunt enim nō pauci mortē, & quędā alia, quæ metu digna nō ſunt, quāuis nōnulli mortē ēt vehementer appetāt. Cæterū cū rationalis animi ſedem atra bilis occupauerit, mirādū non eſt ſi metus, ſi triſtities, ſi mortis expectatio obnaſcatur: cū ex ijs, quæ extra corpus noſtrū poſita ſunt, nihil adeo nobis formidoloſum ſit, vt tenebræ: quāobrē, cū veluti obſcuritas, quædā rationalis aīæ ſedem occupauerit, neceſſe eſt ſemper hoīem terreri, eo ꝙ terroris cām ſecum quocunq; deferat: nam vt in tenebris pueri timent, & ex adultis nō cōſueti, ſic & atræ bilis color, tanquā nox, quędam rōnalis aīæ ſedem obumbrans metus procreat. Oēs itaq; cauſas accidentiū, quæ cuiq; cōtingunt explicare nemo poteſt, cum pleraq; dubitationes haud paruas cōtineāt, vt cur aliqui quędā fugiunt tāquā moleſta, cū tñ moleſta non ſint, & quędā, q̄ bona non ſunt tanq̄ā bona ſectantur: itē, cur alius domeſticos timet, alius oēs hoīes, atq; id genus alia. Medico tñ plurium accidentiū cauſas exponere difficile nō eſt, velut is, qui ſe figulinū vas arbitrabatur, ob ſiccitatē arbitrabatur: frigidus.n. & ſiccus eſt melācholicus humor, qua de cā, & alius cutē ſuā pellē ſiccā opinabatur. Nā, qui caput ſe nō hr̄e putabat, fortaſſis ob lęuitatē capitis id arbitrabatur: leuitatē autē capitis, flatus, q̄ attollebatur, efficiebat. Sed cur melancholici plurimos cibos appetunt? an quia frigidū os ventriculi hn̄t? Cur vinū

eorum aliqui plurimum hauriunt? an quia calefieri frigidus humor desiderat? Cur seipsos perimunt? an quia putant se à maioribus malis explicare? nisi talis opinio pridem ipsis indita sit, vt mortem sibi inferre pulchrum existiment, qua in opinione pleriq; barbari perstant. Cur autem assiduè cruditate laborãt? an quia turbulentũ plenumq; excrementis corpus hñt? atq; ideo eorũ ventriculus male temperatus semper ob humorem melancholicum friget. Cur ipsis ferè semper aluus stricta est? an quia flatus ipsis circa pręcordia vagatur, nec deorsum admodũ inclinat, atq; idcirco eorum aluos astrictas esse oportet? interdũ tamen ex longa detentione multa repente, & colliquata remittunt. Cõniuent aũt, oculisq; prominentibus, & labris crassis sunt, vt plurimũ, ob spirituum crassitiem. Fusci sunt, qm̃ humor ad cutim effunditur. Pilosi euadunt istorum plurimi, quia multis, & crassis excrementis abundant. Linguã velocem ferè semper habent, sed & balbè, & exili voce loquuntur ob linguæ incontinentiam: nam vehemens linguæ motiones à spiritu crasso fiunt, omne autem, quod vehemẽter mouetur, celeriter quoq; motum suum absoluit. Sed finem faciamus, nam hisce excitatus poterit quisquis voluerit aliorum quoq; accidẽtium causas indagare. Nigret autem humor iste qñq; calefactus plusquã deceat, qñq; frigefactus magis quã conueniat. Quod.n. carbones accẽsi patiuntur (nã lucidissimi cum sint, extincta flamma nigri fiunt) id hilaris sanguinis color patitur, frigiditate sublatus: cuius rei exemplũ habere possumus in quibusdam membris, quæ frigore liuida primum, tum nigra fiunt. Nimia quoq; caliditas cum exiccet, & consumat humorem, quo naturalis calor nutritur, humores nigrefacit, non aliter atq; Sol fructus, & hominum corpora.

Hactenus, quæ medicum scire oportet prius, quã curationem aggrediatur, diximus: Nunc, quæ noscere debeat is, qui hoc morbo laborantibus succurrere velit, subiungemus. Nõ minimũ aũt interest scire, vnde morbus originem ducat. Nam cum vniuersum corpus, totum sanguinem melancholicum habet, principium curationis à missione sanguinis auspicandũ est: cum autem solum cerebrum, sanguinis missione æger non eget, modò plurimo sanguine non abundet, & præseruandi causa sanguinem detrahere nolimus. Ex his autem cognosces, vtrum totũ corpus melancholicum sanguinẽ contineat, an in cerebro tm̃ is sanguis aceruatus sit. Nam, qui nigri, & hirsuti, venasq; latiores habent, facilè melancholicum humorem gignunt. Interdũ tñ, & homines rubicundi repente in melancholicam temperaturam deueniunt. Et ab ijs, qui fuluo colore sunt, præsertim si vigilijs, laboribus plurimis, solicitudinibus, victui tenui, melancholicis cibarijs, se diu exposuerint: insuper si se vena aliqua in sede suppresserit, aut aliqua alia consueta sanguinis euacuatio, velut in mulieribus menstrua. Non parum quoq; ad hoc facit anni tempus, aeris constitutio, regionis situs, ægrotantis ætas, & eiusdem ars. Hęc omnia, vbi perspexeris quoties in omnibus venis corporis sanguinem melancholicum contineri dubitabis, firmissimam dignotionem conficies, si cubiti venam secueris: mediam verò secare melius est: quam statim supprimes, si sanguis, qui effluit melãcholicus esse non videatur: sin erit, tantum detrahes quantum laborantis habitum expostulare censueris.

Tertia melancholiæ species, quam principium à ventriculo habere dicebamus, quamq; hypochondriacam, hoc est pręcordia infestantẽ, appellabamus, ex antedictis plerunq; dignoscitur. Primò nanq; superius dicta accidentia circa ventriculum incipiunt, inflationes dico, gurgulationes, ructus acidos, & virulentos, astrictam aluum, atq; id, quod egerendo, vel euomendo excernitur supernatans: tum ipsi ęgrotantes in præcordijs turbari omnia, & commisceri sentiunt. Quemadmodum igitur plerunq; vapore quodam fuliginoso fumosove, aut crasso sursum ad oculos eleuato cęcutire sibi nonnulli videntur, vt qui suffusionem patiuntur: ita, & nunc in cerebrum ascendente melancholico vapore tanquam fuligine quadam, aut fumo, melancholici casus menti obuersantur. Quoties igitur melancholiæ dementiæ propria signa magna non apparebunt, & circa ventriculum, aut nihil turbulentum affuerit, aut parum admodum, existimandum erit cerebrum primo affectum esse, quemadmodum dictum est. Quæ igitur cerebro primum affecto melancholia consistit, assiduis balneis, victu boni succi, & humido, nec flatuoso, procuranda est, omisso quouis alio potenti remedio, qñ noxius humor diuturnitate tp̃is nondum euacuationi rebellis erit: tunc enim varias, & valentes magis conuenit adhibere medicinas. Oportet autem incipiente morbo mederi, nam inueteratum, & auctum medentis manus respuit. RVFI. Cõia autem remedia siue cerebrũ, siue præcordia primum patiantur, sunt, quæ aluũ subducunt. Sed in primis studiũ adhibere oportet, vt cõcoctio probè fiat, postmodum purgare epithymo, & aloe: siquidẽ ex his, vel exiguũ quiddam singulis diebus sumptum plurimum iuuat, & leniter aluum subducit. POSSIDONII, In quibus sanguis abundare videbitur à principio statim venam cubiti incidere conuenit, præsertim in quibus consueta aliqua sanguinis euacuatio retenta est: in mulieribus autem, quibus menstrua defecerunt, tali venam aperire confert. Quisq; verò pro habitus sui ratione inaniendus est. In quibus autem mali succi potius abundãt, vbi prius ægrotantẽ rectè cibaueris, vtere Rufi hiera, vel Archigenis, aut Iusti. Quòd si, & sanguis, & praui succi abundauerint, primum venam incide: tum purgationem exhibe: postea diebus aliquot interiectis, clysteribus aluum subducas, primo cremore surfurum, spuma nitri, & melle: deinde filiculæ radicem contusam, vel epithymum surfuribus incoques: ab hoc clysteri diebus tribus interpositis hieram dabis amaram, quæ aloen recipit, & præ cæteris omnibus epithymum habet. Conficies autem ipsam, sicut Themison docet: imponesq;

A poncsq; aloes drach.cẽtum:masliches,croci,spicæ nardi,cinnamomiq;,& casiæ duplum:asari verò,& carpobalsami, singulorum vnc.j.addesq; epithymi duas vncias. Ex aqua mulsa hanc dabis quantum magnum choclear capit bis,aut ter,ex modicis interuallis. Hinc vbi laborantem rursus victu conuenienti recreaueris,hieram Rufi denuò exhibebis,aut Archigenis,aut Iusti. Quantitate autem,quæ exhiberi debet,sunt drach.ij.ex aqua mulsa,& salis cochlearium paruũ. Melius est autem aluum inanire ijs,quę leniter vnius diei spatio subducunt. Nigram autem bilem ducunt amaracus,& quam culinam vocant,inspersæ mulsę,& ebibitæ duum drachmarum pondere. Confert etiam sero lactis aluum inanire,sed non id,quod è caseo fluit dandũ est:melius est enim, quod ferue facto lacte seiungitur ab alio. Sit autem potus lac equinum,sin minus,bubulũ:imponaturq;nouæ ollę,agiteturq; ramo ficus:ac dum efferuescit,ter aut quater aqua mulsa irroretur: postea colatum exhibeatur,melle primum admixto: tum vbi venter fluere cœperit,nõ amplius addito melle: sumatur autem ad cotylæ mensurã, nec minus quinq; cotylis. Post omnes autem alui subductiones maluæ semen valde lęuigatum ex aquæ cyathis tribus dandũ est, duarũ drachmarũ pondere: summopere nanq; ad rem facit: quamobrem eo frequenter vtendum est. Optimum est etiam pulegij decoctum crebrò bibere,tam ante,quã post purgantia medicamenta. Idem,& centaurij minoris decoctum potest. Nam absynthij decoctum,& frequẽter,& subinde prębebis,cum,& aluo,

B & ventriculo æquè prosit,ac pręter hoc multam in ventre ventositatem gigni prohibeat,nec in totum siccari aluum permittat: lotium insuper prouocat,& concoctionem impensius adiuuat,adeo, vt hoc solo quosdam viderim ipse liberatos. Exhibenda sunt etiam,quæ vrinam mouent,anisum, daucus,petroselinum,nardus,& asarum,atq; præ oĩbus his hippomarathri semen,& radix: quanquam chamępityn,& trixaginem sumere promptius sit:quodcunq; verò ex istis,aut ex aqua elixũ dabis,aut comminutum poculis aridum insperges. Bonæ sunt etiam inanitiones,quæ per sudorem fiunt,siue laboribus,siue balneis procurentur,siue inunctionibus in Sole factis,veluti ex oleo chamæmelino,nitro oleo admixto. Quibus peractis, vbi ęgrotantis habitus melior esse videbitur, ad hieram denuò redi. Curam quoq; pręcordiorum habere cõuenit cum eum,qui curare quempiam incipiat,tum eum,qui in curatione multum processerit. Fomenta itaque conueniunt, quæ ex oleo fiunt,in quo rutæ,anethi,serpilli,absinthij,artemisiæ,pulegij,viticisq;semen,& lauri baccę,aut folia tenera bullierint: hoc enim,& dolores mitigat,& inflationes minuit. In ventositatibus autem, quæ ventriculum mordent,cuminum,& pulegium aceto incoquenda sunt,& spongijs admouẽda: aceto quandoq; alumen inspergimus. Cataplasmata oleo constent,in quo decoctũ sit,vel anisum,

C vel apium,vel cuminum,vel cyperum comminutum,irimq;,& libanotidem adijcies: cõferunt autem,vt plurimum,tam ante, quam post cibum facta. Cataplasmate autem ablato præcordia contegenda sunt,vel lana quam latissima,vel agnina pelle leuissima,& pura, vbi prius nardino pigmẽto locum inunxeris. Vnctionibus cucurbitulas adijcies,aduersus inflationes quidem leues: aduersus inflammationes autem,& tumores duros,scarificatas: quibus ablatis cyprino ceroto vteris,& polyarchio,& eo,qui ex styrace constat,& alio pręcipuè qui è seminibus cõficitur, atq; alijs id genus. Procedente verò curatione proderit admodum vti rubificante,quod è ficubus,& sinapi componitur: concoctionem enim reuocat, ventriculoq; robur addit: & siquis dolor in pręcordijs remanserit ipsum aufert. Vtemur, & acriter abstergentibus pręcordia, medicamentisq; picem recipientibus,hoc est pice sicca per se ipsam liquefacta,vel cum modico oleo:calida verò cuti imponitur tam ante,quam in dorso,quoad sponte decidat: quare,& cum ea lauetur,& siquid parum à cute recedat,auferendum est forfice. Summè autem iuuantur, qui siccum bouis stercus aceto mulso commixtum sibi indiderint: bulbiq;cum nitro, vel alumine læuigati magnopere prosunt: hæcq; bubulo stercori commixta vtilia sunt, maximè cũ mordicationis sensus in ore ventriculi ipsis aderit:nam quibus corpus frequenter cõuellitur,expedit bibere castorium,& eodem in oleo sicyoneo

D dissoluto corpus inungere. Conuenit etiam ipsos ante cibum ambulare,& exerceri quantum vires tolerant:nam balnea bene cõcoquenti non admodum sunt necessaria,nisi lassitudinem quampiam sedare velis: quicunq; verò ventriculum habet ad concoquendum non idoneum,huic frequenter balneis vti prodest, vel ieiuno, vel peracta iam concoctione. Post balnea dabimus cibaria concoctu facilia,non inflantia,bonam aluum facientia: diligenterq; obseruabimus,quomodo à singulis ægrotus afficiatur: neq; enim omnes eodem modo, iisdem cibis afficiuntur. Verum, qui ferè omnibus cibi conueniunt, sunt panis rectè confectus in furno coctus. aues, quæ nec pingues sint, nec edaces, & in montibus degant: oua gallinacea leuiter cocta. Pisces saxatiles, quiq; carnes teneras habeant: echini verò marini plurimum excellunt cum gratia, tum vtilitate: reijcienda sunt, quæcunq; in cœno, & paludibus viuunt. Carnes hœdinæ conueniunt, & lactentium animalium: horum præcipuæ partes sunt, quæ multam carnem non habent, elixæ: inutiles quoque non sunt vuluæ, sumen, & pedes porcini. Ex oleribus quo ad communem victum prosunt dulcia: nã quæ acria sunt, vt medicinæ exhibeantur, velut palustris asparagus, petroselinum, & similia; Quantitas omnium, quæ assumuntur moderata sit. Vinum autem album, tenue, nec valde antiquum. Non oportet autem inter cibum repẽte multum bibere,neq; plurimum sit id,quod bibit, ne cibus in ventriculo fluitet. Placet etiam, vt præter hæc omnia, aceti acidissimi cochlear vnum post cœ-

nam sorbeat,cum dormitum vadit,& eo inter comedendum obsonia intingat.Præstat autem aceto scillę parũ,& rutæ,& aristolochiæ tenuis admiscere. POSSIDONII.Ad inflationes Oxyporiũ tale conuenit: Ligustici, seminum apij,zingiberis,thymi,singulorũ vncia:mellis despumati quantũ sufficit:dato cochlearis dimidiũ,tam mane,quã vesperi.Quod si mellis dulcedinẽ auersentur,aliud qđ concoctionẽ iuuat ita conficies: Scillæ tostæ vn.j.salis ammoniaci vn.v.semi.apij,feniculi,thymi,petroselini,anisi,sisonis,zingiberis,singul.ʒ.iiij.panis sicci, & puri vn.v.piperis vn.j.& s.ex hoc dato ad comedendum quantum cochlear capit,cum cibo,quo pacto vult ægrotus.Dãdum est insuper per quædam interualla quantum cochlear continet theriacæ pręsertim hyeme, & veris initio. RVFI. Vomant ex lõgioribus interuallis à cibo, & ieiuni prę sumpto raphani origanive,aut thymi decocto,nequaquã verò sumant,quæ vehementius vomitum concitant,noxia sunt enim eiusmodi,ventriculoq;,& eius ori debilitatẽ addũt,in ijs,qui iamdiu morbo laborarint:nam quidã vomitũ acrius concitantia,visi sunt melancholia capi.Illud quoq;nouisse conuenit,plerosq; hoc morbo infestatos,quo tp̃e curabãtur,nihil profecisse, sibi dimissos cõualuisse,propterea, quia rectè prius à medicis tractati, postea vires aduersus morbum maiores acceperint, cũ antea remedijs attriti forent. Quamobrem naturæ,quies condonanda est: quã pluribus auxilijs affligi quiete refici,videmus,atq; iam extenuatos morbos superare. Qui canina lupinave melancholia tenẽtur, Februario mense noctu domos exeunt,in cunctisq; lupos,& canes imitantur,vsq; ad diluculũ vagantur sepulchraq; præcipuè recludunt.Ita affectos his notis dignosces.Pallidi sunt,segniter aspiciunt,oculos aridos habent,concauos,non lachrymantes,linguã siccã proferũt,saliuam nunquam reijciunt,siticulosi sunt in tibijs vlcera gestant,quę sanari non possunt,& quia crebrò offendunt,& quia à canibus mordentur. Hæc eorũ indicia sunt,estq; hoc morbi genus melãcholiæ species.Quã curabis cũ se constitutio aeris immutabit,si venã incides,& vsq; ad animi deliquiũ sanguinem effluere sines,ægrotantemq;boni succi cibis ales,in balneas dulces adduces: & vbi tribus diebus sero lactis vsus fueris,ægrotantem hiera,quę colocynthim habet purgabis,Rufi,Archigenis,aut Iusti,bis aut ter ipsam per interualla prębens. A purgationibus theriacã propinabis,quæ viperas habet. Alia quoq;remedia,quorũcũq; supra meminimus,admouebis. Vespere demũ aduẽtãte morbi violentia soporiferis medicamentis caput irrigabis:odoramẽta somnũ procurãtia porriges, naresq;papaueris succo inunges:& interdum aliquid,quod somnum conciliet bibendum exhibebis.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE CVRA ICTERI.

CENSVRA.

Multa hic vera, & ex Authoribus doctis exscripta.

AD Icteri curã prima quidẽ duo sunt maximè necessaria auxilia, s.phlebotomia,& purgatio. Sed purgatio q.dẽ est propinqua,eo ꝙ cholera,& nõ sanguis abundat in ictericis. Fiet autẽ, & aliq̃n phlebotomia ꝓpinqua,q̃n simul cũ cholera abũdat sanguis, & q̃n hepar,vel splẽ ab inflãmatione tẽdit,& dolet,sicut multoties accidit: nihil.n.est apti⁹ phlebotomia in dolore viscerũ. Alius autem,& phlebotomãs curabat, sicut & Praxagoras:sed nõ distinguebat,q. erat phlebotomãdus,& q. nõ. Purgationes verò magis appropriatæ sũt huic ęgritudini: & plus iuuantur patiẽtes,q̃n purgantur iuxta principia. Ego aũt euphorbio miscẽs epithymũ,& aloẽ,& petroselini,& dauci semẽ,& piper albũ,purgo ictericos,vt plurimũ quidẽ solũ hoc sufficit. Bñ verò purgat,'& scãmonia cũ aloe,& sicyoma,& quicq.d aliud acutius euacuat,maximè aũt q̃cunq; cholerã ducũt. Debiliora verò subductoria fortassis nõ cõferunt,eo ꝙ nõ curãtur facilè icterici ꝓp vẽtris siccitatẽ, nec oĩnò descẽdit cholera ad intestinũ. Quibus autẽ in impedimẽto est aliquid,vt purgẽtur,his cõfert vomere, ꝑ raphanidas frequenter, aliq̃n aũt,& post cęnã:etem̃ hepar ad ambas euacuationes,eã s.q ꝑ subductoria,& eã, q̃ ꝑ vomit⁹, nõ impropriè ducendũ est. Et hypochõdriũ,vt vtiq; mollius existẽs,cataplasmandũ, miscendo farinæ hordei de rore marino,et scinco,et artemisia,et absynthio,et abrotano, et gramine,et ruta,et cardamo,et chamepitye,et allio,et cẽtaurea:hęc.n.alterutra vrinas mouent, qđ ęgritudini est maximũ bonũ,& cõtrahitur viscus. Vẽtosarũ aũt appositionẽ vidi ꝑ manibus existere in medicis, q̃n carẽt eis,q̃ propria sunt ęgritudini: nõ tñ valde laudo,neq;vitupero eã,sed secundũ tẽpus. In eis.n. s.icteris,qui à ventre post eos,qui ab hepate,puto conferre: secundario verò eis, qui ab hepate q̃n tumorẽ,aut dolorem habet. In eis autem,qui à splene,nihil prodest ventosa: hepar enim,et venter

applicata

A applicata phrenibus, possunt euacuari per ventosam versus hypochondrium, propter continuitatem: splen autem nullum cōe habet cum phrenibus, sed multū ab eis distat. Nequaquā igitur oportet eos, qui à splene icteros curare ventosis. Mitigatis verò febribus, cerotum apponere, primum quidem ceram, & resinam coquēdo cum cyprino.i.alcanna, & meliloto, & bdellium, & ammoniacum miscendo. Ignita verò hypochondria nequaquā lædes, & farinam hordei cum floribus vitis albæ, meliloto cataplasmans: coquere autem oportet melilotū in dulci, & terere cum farina, effundendo de ipso dulci: fit autem id, & absq; farina per panem mollem. Bibere autē oportet pharmaca in hac ægritudine, succum absynthij infundens in aqua cum nardo. Fortius autem oportet coquere absynthium in aqua, & colatum dare ictericis: optimum enim est pharmacū siquis animosè offerat, non attendens ad amaritudinē. Et nimirū apparebit tibi magis dulce, quā amarum, esse absynthiū, amariora.n. noui hoc aristolochiā, gentianā, centauream, & alia multa. Nempe, & prætermittere quid iuuatiuum propter gustum, ingenerosum est: sicut & assumere, quid nocuum propter delectationem, nefandum. Et nimirum patiuntur icterici, quid incōueniens: amara enim eis apparent, quæ sunt dulcia: vnde amaritudo, quæ inest absynthio, à passione obtusa erit. Bonum autē est bibere ad icterum, & hoc, Calaminthen: peristereonem, vocant autem sacram herbā: acetosulam:
B lapathium acutum, quod est rubrum in stipite, & frondibus, & stipes est quadrāgularis, plenus semine, radix verò eius est lutea: hoc autē per se comestum: & decoctio radicis bibita, citò iuuat. Iuuat autem, & domesticum lapathium similiter: comedere autem oportet: & de ea in prandio, & de decoctione radicum bibere. Nullo autem minus est anchusa, & silphium, & chamæpitys, & erythrodani radix, & rosmarinus, & vocatum hemionium, & subtilis aristolochia, & adiantum, & serpyllum, & hypericon, et struthion: horum enim singulum bibere licet coquendo in aqua, vel cum vino: vel incisum permiscere cū melicrato, vel vino antiquo: vt plurimū verò pondus vniuscuiusq; est ʒ.i. Bonum autem est, & terere ipsa in aqua, vt in magnitudine fabæ. Expurgant autem bene in ictreis, & sulfur cum ouo sorptum: et allia assa, et cruda comesta, et cępæ, et raphanides: et melicratum per se est optimum, et cicerum decoctio, et cichorium cum vino, et caulis succus, staphilini radices, et cornu cerui abrasum, et in vino bibitum, et amygdalæ amaræ coctæ in ptissana, et petroselini, et smyrnij molles radices, et anisum, et meu, et acorus, et radices de ponto odoriferæ, maximè autem asarum, et nardus: et solatri succus, er chamæmelū, et mercurialis, et * tamariscus. Hæc enim omnia sunt pharmaca ictericis purgatiua: et offerre ipsa oportet, sicut ego cum multa experientia scripsi. Non autem in solis pharmacis faciebam curam, sed diætans quam maximè: aliqui-

* Al. amaracus.

C bus enim sola diæta præbuit, quod quærebatur. Optimum autem est post exurrectionem mane à somnis, tentare fricari moderatè cum oleo puro. Coquatur autem in oleo saluia, vel amaricinum, vel artemisia, vel bacca lauri: vel chamæmelum, vel iris, vel nardus, vel casia lignea, vel costus: expurgant enim prædicta colorationes, et sudores mouent. Deinde absterso suauiter, vt remaneat pinguis, apponere hypochondrio cerotum, vel malagma Amathonis, vel Polyarchi, vel alicuius talium, quæ primo quidem remittere habent: deinde cyprinum cerotum: et tecto hypochondrio, et superaccincto patiente, ad deambulationem oportet exire: modicum verò moto bibere de prædictis pharmacis, Supra potum autem, modico motu quiescere: deinde ire ad balneum: et ibi prius moto, et vocitante balneari cum aqua multa, et calida, simul enim sudores sic conferunt: simul autem, et pruritus cessant, et maximè si nitro, et fæce vini vsta abstergatur cutis. In balneo autem, et melicratum bibitum confert. Cibaria verò ictericis, et pulmenta, sunt panes bene fermentati, et non multum puri, ad secessiones enim ij conferunt. Pulmenta verò, præ succum gaziricum, vel byzanticum antiquum, et raphanides, et capparis cum oxymelite, et pisces mollium carnium, et petrini assi, et cum cumcocco cnidio, et coriandro, et aniso cocti, et ericio, et cum melicrato: hæc autem, et vt pharmacum prosunt ducentia ad vrinas. Quando autem, et terrestris fuerit ericius, non
D oportet abstinere. Quando autem pisces non adsunt, cicera coquendo, bibere oportet aquam: comedere autem salsuginosa, et bibere vinum album odoriferum. Neq; ab oleribus oportet abstinere, sed & horum propriè quam maximè oportet sumere, quæ suauissimè mouent mictionem: sunt autem talia, pastinaca, et cartamum, et struthij germina, et scandix, idest endiuia, et cyminum, et sesamum, * et molles cardui, et fœniculus, et eryngij radix, idest vitiale porrum, et asparagus, et smyrnij stipites, et mercurialis, et omnia talia: bonum est autem, et origanum viride. Domesticorum verò olerum, aptissimum est caulis, et orinibum eius, et siclum, et raphanis, et rapa, et cæpa hortensis, et germen sinapi, et tritio, quæ est de semine eius, et de allio. Carnium autem, syluestres sunt meliores domesticis, et elixæ magis, quàm assæ: appendant autem selini semine, et * anethi, et cymini. Domesticas verò assas oportet comedere, quæ sint iuuenescentium. Excipere autem oportet omnia paludosa, & aquatilia, et gallos nisi moderatè carnosi fuerint, Fructuum verò ventosi quidem omnes non sunt apti, sed qui sunt visceribus familiares, et vrinas prouocant, absque quod sint bene cibabiles. Dactylorum verò balani, idest fructus, ita sunt diuretici, vt siquis viridescomederit, sanguinosas vrinas copiosè faciat. De tragematibus autem, frixa cicera sunt optima. Vinorum autem, alba, et substyptica, et subtilia, et non valde antiqua. Et iuuenum melius est oblationem facere post labores, et balnea, cauendo à repletione, sicut

* Al. sisarum.

* Al. anic.

& ab indigentia; ambæ enim ictericis sunt pessimæ, repletio quidem, propter indigestiones, & eo, ꝙ obstruit hepar. indigentia verò propterea, ꝙ cholericiores ostendit humores, & propter inanimositates, quæ sequuntur ægritudinem secũdum multam necessitatem. Vbiq; igitur quod est moderatum est optimum: hoc autem magis, vbi, & excessus, & defectus nocumentum non paucum infert, semel, aut bis assumpti. Oportet autem, & tardante ęgritudine: peregrinationes tẽtare, & appensiones, & equitationes, & in Sole nudari, & per se natis balneis vti: maximum enim est ab vnoquoq; eorum iuuamentum. Venerea vidi quosdam quidem medicorum laudantes in hac ægritudine: manifestum autem est, ꝙ si quidem vtendum est eis, in vltimis declinationibus competunt. Melius verò est magis sobriè diætari in alijs, & in venereis: non enim possunt tãtum iuuare remissione, & lętitia mentis, quantum nocẽt imbecillitate, & infrigidatione corporis, vltra autem, ꝙ infrigidant, tristiores faciunt; Omninò autem bonum animum, & mansuetudinem sistunt excitando, quod contristat. Hæc quidem est diæta ictericorum: Scire autem oportet timẽdum esse, si hoc te faciente, & pharmacis, & adinuentionibus, nihil ad melius addunt, sed magis fiunt peiores habitibus, hi quidem aquosati, alij autem exiccati. Duæ enim sunt euersiones malignæ, & difficile tractabiles secundum ægritudinem: icciro, & à longe prohibere oportet, & obuiare eis, & obsistere, humidiores quidem per purgationes, quæ per diuretica, et labores, & solares stationes, & per sudorum eductiones siccando: licciores verò per bonam nutricationem humectando. Si autem quid remanet in vultu de ictero, quod fieri solet, effusionibus, quæ ad nares, oportet vti. Fortissimum autem est ad hęc elaterium, & cyclamini succus permixti cum lacte, vt non molestent repleto ore aqua: debilior autem est anagallis, & siclum, & nigella, non tamen sunt inutilia. Eligat verò medicus, quæ conueniunt ægritudini. Purgentur autem primo quidem mucilago, deinde, cholera crassa, sicut vitellina. Licet autem his, & post balneum vti, citius enim euacuant, & simul balneum consolatur, & est minus mordax. Et hæc est cura ictericorum.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE CVRA LAPIDIS.
CENSVRA.

Vtilia etiam, & hæc esse possunt, quæ hic Arabs scripsit, si cum iudicio legantur.

CAnõ quem scripsit Alguazir Albuleizor filius Abumelech Filuzer Imperatori Saracenorũ Anly filio Ioseph filij Resaphin de curatione lapidis. Accidẽtia à quibus cõuenientius est cauere, & à quorum tractatione cautela est adhibenda, sunt dolores, ꝑꝑ timorem, qui est in eis: debilior nãq; eorũ ꝓsternit virtutẽ, & soluit inter hoĩem, & inter suas salutes. Et ipsi quidẽ nõ sunt sicut accidentia, in quorũ curatione interuenit latitudo. Et ego iã multoties eo p̃sente dixi, ꝙ hoc accidens est sicut inimicus. Et oportet licet det inducias, vt abscindatur in ipsis suis inducijs, ꝑꝑ suã debilitatẽ in resistendo: & non sit contentus in debilitãdo ipsum, sed abscindat ipsum cũ eo, ꝙ acquirit ei vires, aut pręparatione. Et canon conferens in segregatione causæ hm̃oi accidẽtis per cuius assiduationem confido, ꝙ securabitur ab eo, est iste. Dũ tp̃s æstatis perseuerat vsq; quo pertranseat plurimũ tẽporis autũni, & descẽdat pluuia multa, tũc acceptio vn. 15. de syrupo acetoso, facto cũ aceto exprętionis vuæ puræ: & medietatis eius de syrupo violato cũ vn. v. aquæ, in qua bullierint cortices radicũ fęniculi. 3. 15. & cubebæ cõtritæ. 3. i. donec cõsumpta sit aquæ pars quinta, & colata, est conuenienter: sumat hoc oĩbus modis in oĩbus xv. diebus. Et accepto aquæ ciceris secũdũ, qđ dixit, est bona, et benedicta. Et si inueniaĩ aqua, et misceat cũ ea in decoctione eius acetũ, qđ destruat ipsius caliditatẽ, & roboret eius incisionẽ, & ipsius abstersionẽ: et ad vltimũ qñ inuenitur in acuitate complexionis, exquirat studiũ in infrigidando: sumat hũc syrupũ, siue medicinas decoctas in aqua quã narraui, et vtatur syrupo endiuiæ, et syru. acetoso, et syrupo nenufaris. Et ponatur in oĩbus tp̃ibus in aquã cibariorũ factorũ ei aqua ciceris nigri, nisi apud vehementiã caliditatis aeris: decoquatur ergo cũ aceto, qđ decoquatur cũ aqua ciceris, et sit cũ aceto cucurbita: verũ in cibarijs de cucurbita multiplicetur origanũ. Qñ ergo aduenerit autũnus (et nõ intelligo per autũnũ illud de quo absolutè dr̃ hoc nomen, qm̃ tota autũni natura est ex natura tp̃is æstate, sed volo ꝑ ipsum qñ cõplectiĩ cõplexio aeris, gradatim ad frigus, et associatur ad illud, vt humectetur aer per descensionem pluuię) sumat de cõfectione quã feci ei nũc quatuor drachmas cũ decoctione ciceris nigri, condita cum sale, et pauco piperis, die vna, et interpolet diem quatuor vicibus, aut quasi illis. Qñ ergo vehemens sit fri-

A fit frigus aeris,& figitur hyems, accipiat de theriaca magna oĩbus decẽ diebus, aut quasi illis. ℥.j. cũ tanta aqua calefacta,quãtã capit os semel,permixto ei de syrupo de corticibus citri. Et qñ possibile est,vt vtatur cibario facto ex olere vrticæ,fiat ei cibariũ olerum, decoctũ factũ cũ carne hœdi,quod sumat in principio suę comestionis.Hoc regimen sufficit ad auferendas causas hmõi accidentis. Et de illis,quæ oportet ipsum in cibo sumere,est lepus,postquam cõfirmatur hyems,& defectus pluuiæ:& in vere die aliquo in diebus. At verò adolescens est multo melior quam aries* bimus in istis duobus tẽporibus propriè. Et de illis,quibus oportet conseruari sanitas ab oĩbus accidentibus,quę de proprietate caloris est,vt faciat accidere,aut vt accidant causa eius in tpe autũni, est vt sumat in mense Maij circa finem eius,& in principio Iunij,Istud:Hordei excorticati,& contriti,& florũ nenufaris,& oculorũ vaccæ mundatorum ex suis interioribus, oĩum ana.℥.viij.seminis scariolæ,& volubilis,exiccatæ,& medullæ seminis croci hortulani,& medullæ seminis melonis omnium ana.℥.iiij.florum violarum,et capil.veneris, corticum radicis apij recentis, omniũ ana.℥.ij.rhu barbari electi recentis,quartam.℥.vnius: terantur, quæ sunt terenda,& infundantur omnia nocte vna in mensura libræ aquæ feruentis,& in mane ponantur super ignem leuem:qñq; inceperint bullire,confricentur manibus calida,& colentur: & confricentur manibus in colatura de con-

* Al. huiusmodi.

B dito rosato ex saccharo.℥.xij.et de medulla casiæ fistulæ mundatæ à suis interioribus, & suis tunicis.℥.iij. & coletur, & misceatur cum eo tertia vnc.de syrupo iuleb, ex saccharo: & sumatur mane alto:& quiescat die assumptionis eius, & secunda. Illud verò, quod aufert esse lapidis,& eius prohibet generationẽ,est esse contentũ in cibo,pane fermentato spongioso, cuius farina molita fuit in proximo, cum auibus laudabilibus, sicut pullis, &perdicibus, & interpolatione lepore, & asparago,qñ possibile est:& cibarium olerũ ex vrticis,& sicla est benedictũ. Et nõ repleatur comestione multum:immo dimittat de saturitate sua parum: & non laboret post comestionẽ penitus. Et si est necessarium,vt frangat illud,quod generatum est ex eo, & extrahat illud, sumat de hac confectione, Recipe corticũ radicũ asparagi,exiccatarũ,& corticũ radicum fęniculi exiccatarum,& polij, & scolopendriæ,& cubebæ: omnium ana.℥.v.ebeni,& gummi prunorum, & lapidis iudaici contriti super cotem,& casiæ,& cyperi de harach,& bdellij varij,& ammeos, omniũ ana.℥.ij.terantur singulariter,& cribellẽtur,& cõficiãtur cũ syrupo de saccharo:& sumatur ex ea ex tribus.℥. vsque ad illud,quod est quasi illud,cũ aqua calida,in qua bullitũ fuerit parũ fœniculi. Et similiter ad ventositatẽ,& dolorẽ lapidis,& dolorem capitis,& stricturã anhelitus, & dolorẽ brachiorum confert ei. Ad ventositatem sufficit regimen,quod ego præcepi ad prohibendum eorum generationem peni-

C tus. Ea verò,ex quibus generantur sunt permixtio in cibo, & intromissio cibi super residuum cibi, & labor post comestionẽ. Illud autẽ,quo est vtendũ apud vehementiã doloris, nã dolor prædictus non accidit nisi à generatione lapidis stãtis in aliquo meatuũ vrinæ, & quod ego determinaui ei, prohibet eius generationẽ,si ei alligetur ita,vt de eo nunquã cõqueratur: & non accidit aliquid ex eo, si alligato ceciderit iteratio mundificationis renum: verumtñ non est possibile, nisi imperium mandati auditur administratũ in hmõi dispositionẽ,& istud.Rec.fœnugręci.℥.iiij.seminis apij,seminis dauci,amborum ana duas tertias.℥.j.bulliat totum in vnc.vij.aquæ,donec redeat ad medietatem:deinde confricetur manibus,donec aliquantulũ viscosum fiat:& in colato fricetur manibus de cõdito violato ex saccharo vn.j.s.fricatione vltima,& coletur: & sorbeatur in hyeme super medietatem.℥.j.de theriaca magna,& in æstate,et suo simili de temporibus aeris calidi, sine theriaca penitus. Et vaporetur locus totum cum hoc:Olei anethini.vn.iij.sumantur,in quo liquefiat adipis gallinæ vnc.j.demũ submergatur in eo lana succida,& vaporetur cũ ea tepefacta locus multis vicibus post potũ medicinæ pręcedentis:demũ administretur sternutatoriũ bis,vel quater. Dolor verò capitis qñ inuenitur,tunc si fuerit in tpe caloris,sumat istud,quod narro:Conditi rosati ex saccharo.℥.xij.medullæ casiæ fistulæ mundatæ à suis interioribus, et à suis tunicis.℥.vj fricentur am-

D bo in vn.v.aquæ calidæ,& colentur,et addatur colato syrupi violati de saccharo vn.j.s.sumatur in mane,et vngantur frons,& anterior pars capitis cum oleo rosato, concusso,cum tertia parte sui ex aceto forti, & infrigidetur:& sit effusio eius super caput cum vase stricti oris ab altitudine mẽsuræ palmi,qm̃ est melius,et velocioris iuuamenti. Si autem accidat in tpe frigoris,sumant hanc medicinã:Agarici vehementis albedinis.℥.j.et tertia rauedseni.℥.j. terantur ambo,et conficiantur cum syrupo acetoso de saccharo,et sumat super illa duo,istud quod ego narro: Casiæ contritæ et anisi, vniuscuiusq; ℥.j. ferueant cum vnc.vj. aquæ, donec consumatur ex ea mensura tertiæ, et coletur: misceatur in ea syrupi acetosi vnc.j.s.et sorbeatur. Et bulliant chamæmeli,et meliloti vniuscuiusq; ma.iiij.in aqua,quæ cooperiat ea, donec vehemens fiat eius calefactio: demum inclinentur frons, et tempora super illum vaporem ascendentem ex ea. Cum ergo tepuerit aqua,in qua bullitum fuit illud,quod dixi,submergatur in ea pannus lenis, et vaporetur cum eo vbi inuenitur dolor in capite. Stricturæ verò anhelitus non est causa,nisi additio carnis,et dimissio exercitij in ieiuno,et conseruatione illius eleuatur. Illud verò, quod accidit de dolore brachijs, et membris, inungantur, quando inuenitur illud, cum oleo, anethino, quoniam destruet illud.

Ad lapidem.

Et est ei iterum descriptio Suffuf ad Lapidem.Rec.gũmi prunorũ,et cubebę,et lapidis iudaici,

Spurij.

an.drach.iiij.cortices radicis asparagi,& ebeni,ana.ʒ.ij.seminis dauci, drach.s.terantur,& cribel- E lentur,& adiungatur ei media vn.facchari. & bibatur de eo omni die ex.ʒ.ij.vsq; ad circuitū eius, cum aqua,in qua misceatur syrupus acetosus. Et fit cibus tafea ex lepore,aut fęniculum, & cibarium olericum ex vrticis. Et est ei descriptio infusionis illa ad illud.Recipe corticum radicū apij, corticum radicum fœniculi,ana.ʒ.ij.corticum radicum asparagi,drach.iij.rubiæ tinctorū drach.j. terantur omnia,& bulliant in vi.vn.aquæ, donec minuatur medietas eius,& coletur:et misceatur, cum ea de syrupo acetoso scillitico vn.j.s.& bibatur.

Ad lapidem in vesica.

Valet lapidi in vessica,i.frangit illum in vessica hoc modo.Accipe cortices radicum petroselini, fęniculi semina eorum, milium Solis, semen maluæ, et maluauisci,fænigræci:omnia vniuersaliter habere poteris:& bulliant in aqua,et colabis.In parte istius colaturæ pones vn.prædicti olei:& totum tepidum dabis ad bibēdum,siue in balneo: & hoc ieiuno stomacho post aliquam horam post cibum:et hoc frequenter,quousq; totum lapidem emittat. Verumtamen si fuerit iuuenis,et siccus, aut macilentus,et in æstate, dabis ei cum decoctione seminis melonis citruli cucumeris, et cucurbitæ,lactucæ seminis,maluæ,vel maluauisci, omnium æqualiter. Valet ægritudini vessicæ qñ impeditur vrina humore frigido oppilante collum vessicæ:quod percipies,quando nō sentit calorem F circa partes illas,nec ardorem in vrina:et ꝙ calidis iuuatur,et frigidis læditur, et quādo sentit frigiditatem circa pectinem: certior eris. Item quando sanies vulnerata,vel sanguis cōgelatus est in vessica,dabis cum aqua mellis:sed caue ne vulnera recentia sint in renibus: de antiquis ne timeas.

Ad incontinentiam vrinæ.

Item si vrina præter voluntatem emittatur,da ad bibendū de vino,vbi decocta sint ruta, castorium,cupulę glandium,semen myrti,et thus:ista eadem faciat si mingat lente, partes illas frequēter vngens. Prouocat vrinam ex humoribus frigidis,vel sanie, vel sanguine congelato,aut lapide in collo vessicæ,meatus vrinales,aut ipsum collum vessicæ oppilātibus: vniuersa curabit,sicut scriptum est. Item valet doloribus frigidis,passionibus aurium frigidis. Valet paralysi,tremori membrorum, et torturæ oris bibitum: debes vngere membrum læsum in his tribus prædictis passionibus,sed primo,et præcipuè principia membrorum patientium,s.occipitium,et totam spinam dorsi frequenter. Sed in paralysi,non in principio,sed post iiij. vel quinq; dies tunc pręsumitur, ꝙ humores non sint superflui. Verum in paralysi sanguinea nequaquam fiat,nisi in declinatione:et tūc cum cautela,ne sanguis aduratur,et febricitet infirmus,et periclitetur:in alijs duabus in ipso principio vsque ad finem. Aut bibitur in hunc modum. Mentam,saluiam,calaminthen,nucem musca- G tam,galangam,facies bullire cum pingui gallina: et in ipsa bullitione pone de oleo:si copiam non habes olei,ad medietatem ponas olei communis.postea de illo iure bibe ieiunus:et differas prandium per duas horas:deinde ipsam gallinam comedas cum suo iure: si tantam copiam non habes olei,in parte illius iuris,si quod habueris facias bullire,et haurias. Prędicta disciplina poteris cum piscibus vti,addens cum pręd ictis herbis, et speciebus origanum,et pulegium: si etiam piscem eo vnctum assaueris,vtile erit. Item hoc idem oleum cum aceto calido sumat in ore,patitur torturam oris,vel paralysim,et colluat os frequenter:maximum enim consequitur iuuamētum. Valet etiam ischiadicæ passioni,quando frequenter locus læsus vngitur,et per clystere mittitur. Valet etiā podagricis,et arthriticis,ex frigida causa,cum quo fiat frequens inunctio pedum, vel articulorū, addito modico aceti calefacti,et postea in fine ægritudinis sine aceto. Valet dolori dorsi emplastrum ex eo: et ammoniacum in eo dissoluitur, et dorsum emplastretur cum eo: hoc etiam emplastrum apostema splenis, et eius duritiem dissoluit modico spacio temporis, et omnes duritias, et omnia apostemata dura. Iniectum naribus, valet epilepsiæ: et quando epilepticus cadit,destilla in aures eius cum penna aliquas guttas: et apprehende nares cum manu tua, et agita caput, et si agitatur, H sinatur post vnam horam: in tempore interpolationis iniectum multum confert. Valet oppilationi narium,quando nares oppilantur ex frigido humore, quod intelligas per absentiam caloris: et ipse infirmus sentit nares frigere,et asserit istud sibi accessisse. Et calefacit cerebrum quando ex eo vngis pollicem,fricans palatum,vel coronam,et tempora eo inungis,aut cum cibo sumis,aut cum iure parum ex eo vsque ad ij. drach. bibas. Valet contra obliuionem.i.delet eam quando tu radis occipitium,et vngis frequenter illud: & etiam sumptum per os,siue in cibo, siue in vino, in quo bulliat castorium,et saluia, et olibanum. Ista frequentare debes quousq; iuuamentum sentias: et hoc intelligas in omnibus operationibus istius olei. Et sedat dolorem dentium,quando est ex frigido humore,vel ex frigiditate cuiuslibet rei: et inungendo dentes,vel gingiuas eo,parum calefacit. Et iniectum in matricem prouocat menstrua, quando in matricem cum pessario immittitur, prius ad ignem calefactum. Aperit orificia venarum, sumptum scilicet per os, sicut superius diximus. Et dissoluit sanguinem congelatum in stomacho,et in vessica,quando sumitur sicut diximus, vbi locuti sumus qualiter iuuat renes,et soluit vrinam,et frangit lapidem in vessica. Valet anhelosis ex frigidis humoribus in pulmone contentis,sumptum cum decoctione hyssopi, & ficuum siccarum,et liquiritiæ,aut alicuius istorum ad pondus drachmarum duarum ieiuno stomacho.

GALENO

A

GALENO ASCRIPTA QVÆSITA IN HIPPOCRATEM.

CENSVRA.

Ex Prognosticorum, & Aphorismorum commentarijs, sed ieiunè pleraque desumpta sunt.

B QVid significat tenuis, & pallida vrina? nempe incoctam substantiam, colore concoctam, imbecillitatemq; naturæ: colore nanq;, quòd facilem concoctu concoxit: non vtique substantia, quod sit collatu difficilis. Quòd sit ita diu feretur, à periculo immunis perdurare homo non potuerit, quoad morbus concoquatur: admodũ nanq; tenuis vrina perniciosam significat cruditatem, quatenus calor quod tenuium partium est, depascitur. Quid significat tenue, & fuluum? nempe tenue substantia, & fuluum colore, melius est pallido: sed tamen substantia inconcocta. Quid significat rufa vrina? nempe inconcoctionem, non interitũ: sed non tam citò concoquitur, est nanque ex sanguine putrido, qui nec dum perfectam accepit concoctionem, nec etiam suum colorem: ob hoc morbum significat diuturniorem. In continuis autem febribus vi multa sanguinis excitatis excernitur vrina rufa, & crassa cum hypostasi rufa: manifestumq; ex colore, & profusionis substantia, quod assistit incoctũ esse: ægritudinis certè incoctæ vrina flaua quidem colore, substantia verò tenuis. Quid significat tenue mictum, & foris turbulentum? vtique inconcoctum ex circunfluentia crassi flatus: significat verò naturam incepisse concoquere. Quid significat crassa mictura, & permanens crassa? talis mictura ita permanens est, vt iumentorum: pubescere, ac vigere significat crassos humores, & spiritus, vt feruorem. In his capitis dolor, aut iam præstò est, aut mox affuturus, propter perturbationem, ac fumidas exhalationes, quæ sunt in humoribus. Quid significat crassum emictum, & deinde perdurãs? quiescere quidem in humoribus ebullitionẽ, & attenuari: moderatã.n. significat quantitatem: hinc discernendi esse principium. Quid significat mictum tenue, & idem perdurans? extremã inconcoctionem id significat: nam si natura ad concoctionem inclinare tentasset, neutiquam tale excreuisset. Hoc autem fit, aut virium imbecillitate, aut obstructione oppilationeq;, aut ob ægritudinis longitudinem. Nam quoniam longa quartana est, in principio ob multitudinem, & materiæ difficultatem, vrina directu difficilis tenuis mingitur: verum tenuis mingitur ob oppilationem iecoris, aut renum: cæterum ex loci dolore dignoscitur. Mingitur sanè tenuis, & alba etiã in æstuosis febribus, quæ causi nominantur: significatq; amẽtiã imminere. Caussus nanque febris, copiam significat bilis: at diuturna vrina non est: manifestumque facit in vasis bilem non manere, sed sua ad cerebrum euolui, ac volitare leuitate: ac si amens non sit, hinc noris fore: quòd si iam est, mingitq; tenuem, & albam cum interclusa febri, mortem proximam fore prædicito: neque.n. cerebri vires sustinebunt per febrim æstuosam immissæ bilis acorem, & discreptionem putrescentis. Vndenam oleosæ gignuntur vrinæ? Consueuit febris primo quidẽ pingue liquefacere, deinde carnem, postremò solida exurit corpora: pingui ergo exusto, oleosæ excernuntur vrinæ: sensim autem eliquescit pinguedo: inde principium habet, & ascensum, & vigorem. In principio itaq; colliquefactionis oleosi coloris vrinas facit, vt ambiguum sit aquosæne sint, an oleosæ. At in ascensu oleum esse apparet, vt olei missionem iam habere videatur. Verum in vigore iam tam colore, quàm substantia oleũ esse dixeris. Idq; renũ est duntaxat, aut totius corporis: ac si renum sit duntaxat, aceruatim huiusmodi excernitur multitudo, cũ multo caloris sensu circa renes: sin totius corporis, pedetentim sumit incrementum. Quid significant eruosæ hypostases? cũ iã depasta pinguitudo est, & reliqua eliquescit caro, etiam eruosas in vrinis excernit hypostases. Cæterum aut renum, est aut totius corporis: ac si ex renibus fuerit, vrina etiam concocta est, & eruosas excernit hypostases: si cruda, totius corporis est malum. Quid significant furfuraceæ hypostases? cum febris depasta fuerit pinguedinem ad vasorũ profundũ in putrefactione, tum tales euadunt, angustiores foliosis, eis tamen crassiores excernuntur, quandoque ex vessica: at si febris affluerit, totius corporis est malum: sin minus, vessicæ solius. Ac si vrina fuerit incocta, morbus totius est corporis: sin concocta, solius vessicæ: verum locum suum obtinet dolor. Quid pronunciant foliosæ? cum solida oblanguescunt, primo nanque multum abraduntur: ac si

C

D

cum

E

cum febri, vniuersum affligitur corpus: sin secus, sola vessica. Ex vesica quidem sunt concoctæ: ex toto autem corpore, crudæ. Quid portendunt in vrinis hypostases crimnodes.i.farinæ crassiori similes? cum febris profundum vasorum comprehenderit, & maiorem latitudinem assumpserit, & longitudinem ampliorem, fiunt furfurum hypostases, vocanturq; crimnodes. Cæterum crimina duo significat: aut enim sanguinis torridam vim pronunciant, aut solidorum corporum validam colliquefactionem: Ac si alba sit hypostasis, solidorum est corporum languor: sin rufa, id à sanguine est. Quid significat grauiter olens? tabem, & naturæ futuram extinctionem. Quid atræ significant vrinæ? cunctæ profectò hæ, & crassæ omninò sunt, & perniciosæ. Rarissimè, aut prorsus nunquam atra inuenitur tenuis vrina. Nigrum certè corpus, aut propter tostum efficitur sanguinem, aut ob totius corporis refrigerationem, aut melancholico humore purgato. Trinæ itaque hæ sunt differentiæ, quæ crassissimas obtinent substantias: ac crassæ inueniantur atræ vrinæ, necesse est. In acutis profectò ægritudinibus perniciosa, vt plurimum atra vrina est. Cum male olens, & hypostasis atra fuerit, in ægritudinem acutam lapsum talem vrinam emingentem, non mori impossibile est. Si sublatio sit atra, minus malum: similiter si nebulam, vel subnebulam habeat similem, mitius est malum. Siquidem atrum quandoque frigiditatem ostendit, quandoque caliditatem, seu quoquo modo vim torridam. Si igitur liuidum prius mingat, deinde ita fiat atrum, frigiditatem obtinet, Si fuluum antecesserit, inde in atrum conuertatur, tostum ex nimio calore ostendit sanguinem atrum euasisse. Nos vtique ne prætereat, quartana & melancholica dissoluta amentia, atras excerni vrinas, & crassas: lienosi nanque tales frequenter emingunt, cum languens ita lien apparet: nullam nanque digestionem, & apparitionem intendit in redundantiam melancholicam. At nos ista perniciosa esse pronunciamus in acutis ægritudinibus: cùm tam viris, quàm fœminis atræ vrinæ existunt, esse pessimas: at infantibus, si aquosæ. Minus verò erunt perniciosæ atræ vrinæ lienem habentium inualidum: ac non ex æstuatione, at ex frigiditate, atratus liuescit quodam modo sanguis, sicut aliorum quorundam: at id ex humoris melancholici refusione.

F

G

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE HVMORIBVS.

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

QVod in mundo elementum, hoc in animalibus humor: sicuti sanè, & in tempore tempestas: non absolutam omninò identitatem, vel similitudinem habentia: sed eadem quidem actiuis, & passiuis qualitatibus, quibus ea habent ipsum esse, componētiaq; sunt, & principia eorum, quæ sunt in nobis: differentia verò inter se tum multis alijs, tum ipsis etiam nominibus. Etenim elementa (ex quibus mundus) aer, ignis, aqua, & terra: Tēpestates (per quas tēpus) ver, æstas, hyems, & autumnus: Humores, bilis, sanguis, pituita, & atra: ex quibus animalia constituta sunt, & homo. Humiditate autem omnia contemperata sunt, caliditate, siccitate, & frigiditate. Sanguis.n.& aer, & sanè ipsum etiam ver, humida & calida. Bilis, quæ flaua est, & æstas, & ignis, calida, & sicca: Atra, & terra, & autumnus, sicca & frigida: Pituita, & aqua, hyemsq; etiam, frigida, & humida. Vniuntur autem, & inter se mutuò humor, elementum, & tempestas, distantq;. Aer enim, & ignis, siccitate & humiditate differunt, caliditate vniuntur. Ignis & terra, frigiditate & caliditate discrepant: sicca verò omninò ambo. Sicuti terra, & aqua, frigida: distant autem siccitate, & humiditate. Aqua etiam & aer humida quidem sunt, caliditate autem & siccitate differunt. Ita etiam humores, & tempestates inter se constant, & distant: ac mixtionem illam φιλεχθρον, quam vocant, hoc est ex amore, & odio conflatam, perficiunt. Verum elementa quidem eadem omninò sunt, & in eodem singula manent loco: transmutationeque mutua permansionem habent, proportionalique nutrimento, quippe quæ, prouisoria quadam ratione, nutriantur. Eodem etiam modo tempestas motibus Solis ad Notum, & Borrheam, & fit, & dicitur. At humores non eodem modo, nec ijdem penitus sunt: sed inter se differunt loco, colore, consistentia, et qualitate. Ac transmutari quidē necesse est

H

inter

A inter se humores, sicuti etiam elementa inuicem transmutantur: non semper tamen eundem transmutationis modum seruare, nec æqualiter ipsos augeri, necesse est: sed nonnullis quidem à terreo in aquam ordine quodam, & ab illo in aereum, à quo in ignem fit transmutatio: nonnullis verò inordinatè à pituita in flauam, & à sanguine in atram. Testimonia autem huius rationis sunt, terreus sanguis, & atribilarius, salsa pituita, quæ proxima est bili isatodi, facileq; in eam transmutatur. Conspicitur autem, & pituitosa bilis, & mucosa, & sanguis eiusmodi, veluti nimirum in hyderis, & cachecticis: sicuti etiam sanè in calidioribus, & siccioribus, impermixta flaua: atque si ij ipsi non concoxerint, porracea euomi, & deijci conspicitur. Ordine itaq; transmutationum ordo quoq; exuperationis progreditur: contrarium verò, ijs quæ secundum ipsum transmutantur. Augetur autem in alio, atque alio alius, atque alius subinde humor, temperamento, hora, regione, ætate, & victus ratione generascens: sicuti in omnibus omnes ordinatis circuitibus, & suis ipsorum tempestatibus generascentes, & incrementum habentes. Aestate enim augetur Amara bilis, ætate quoq;, & temperamento, & victus ratione eiusmodi, adhucq; etiam externis rebus: nam & curæ, & iracundiæ, & tristitiæ, & labores, & exercitationes, & vigiliæ, & inediæ, & indigentiæ, largiorem flauæ bilis humorem cõgerunt: Sicuti sanè somni, & aquæ potiones, & marinorũ humidiorumq; omnium, & crassorum, & viscosorum esus, Pituitosum: Carnes verò, & volucriũ pulpæ, & oua, & concoctu facilia omnia, & bono succo prædita, Sanguinẽ: nisi fortè aliquando proprietas aliqua oblatum cibum inuertat: Similiter quoque, & Atribilariũ. Quin & complicatè quoq;, prout etiam complicatis vtimur alimentis, & consentanea sequuntur. Augetur autem adolescenti quidem Sanguis quare, & gratiosi ij sunt, insaneq; ad ludendum animati: Bilis verò iuueni, iracundũ ipsum, & animosum, & amarum reddens: Declinanti autem, Atra pessimus hic humor, & quocunque impetum fecerit, difficilis contentu, difficilisq; permutatu existens: ac subdolam suam ipsis ætatem, maliq; memorem, ac quoquo modo difficulter corrigibilem efficiens. Est autem & seni Pituita: segnis ipsa ætas, & obliuiosa, et comatosa: humida.n. & frigida: sicuti declinans, sicca, & frigida, et adolescens, calida & humida: & iuuenum, ea quæ est humoris proportione respondentis, & vincentis. Loci verò ipsorum, tum generationis, tum permansionis, tum motionis: Sanguinis quidem iecur, venæ, & ambæ nares: Flauæ verò, vessica ipsa propria, & circa iecur, & per aures, quod & conspicitur: Pituitæ autem, stomachus, & lumbi, & per os: sicuti Atræ, sub iecur, & lienem, & per oculos, vt dicitur. Color verò ipsorum: Sanguinis quidem, ruber: Pituitæ autem, albus: Flauæ verò species septem: nam alia quidem est flaua, quæ et elementarijs dici-

C tur: alia, pallida: alia, rubra: alia, porracea: alia, vitellina: alia, æruginosa: alia, isatodes. Atræ autem, oleosus color peculiaris, & hic, qui μέλαινα, idest atra dicitur. Est autẽ & gustui sanguis, dulcis: amara, Flaua: acida, atra: pituita verò qualitatis quidem expers primo, postea salsa, postea acida, ac præterea dulcis. Sunt autem Atræ, quatuor differentiæ: nam alia est à fœce sanguinis, alia ex superassatione flauæ, alia bituminosa, quòd bituminis instar splendeat: alia autem ✱ ✱

Ex his autem sanguis, et pituita, & atra, crassa sunt consistentia. Tenuis, & leuis, & sursum tendens, Flaua: sicuti alij duo humores, graues. Sanguis verò medium tenet, quòd caliditatis sit particeps. Videtur autem charactere obsignari sanitas, horum æqualitate, & symmetria. Deficientibus verò his, vel redundantibus præter modum, vel quantitate, vel qualitate, vel locorum mutatione, vel complexu inordinato, vel putredine vitiatis, morbi contingunt. Sicut etiã dicitur morbos accidere humorum ametria: Quemadmodum etiam sanitatem reuerti ablatione, & adiectione, & tenuitate, & crassitudine humorum, & breuiter eucrasia, & symmetria ipsorum. At in sexto

" Epidemiorum ab Hippocrate optimè dicitur, ‖ Humores, hos quidem expellere, hos verò exic-
" care, hos verò imponere, tenuare, incrassare, contemperare, partim quidem sic, partim verò non:
" Pro affectuum enim causa, remediorum sequelam cõparant. Oportet autem, vt humores exqui-

6. Epid. com. 2. t. 2. 3, 160. f

D sitè sint, tum qualitate temperati, tum quantitate æquales, vt sanitas præsens permaneat, & absens reuertatur: vnde etiam denominationem sortiti sunt, vti qui χυμοὶ παρὰ τὸ χεῖσθαι ἅμα, i. liquores à liquescendo simul dicantur. Manifestum enim est, si hoc sit sanitas, id quod non eiusmodi est, morbum vtiq; esse, sicut etiam ostensum est. Quoniam verò morbus genus, in diuersas species diuiditur, necesse est differentias à quibusdam differentibus causis prouenire. Causæ verò, humores, & symptomata, hæc quidem, extrinsecus superuenientibus: hi verò, incrementis & decrementis, & ætatibus, & tempestatibus, & victus rationibus, & temperamentis permutati, vt prius dictum est. Hoc autem & Hippocrates significare videtur, ‖ alios in alia hora florere dominariq; in corporibus humores asserens, coloresque differentes esse dicens corporibus pro exuperantia eorum humorum, qui in temperamento dominantur: Morbosque pro redundantis humoris natura gigni solere. Quin & in procemio libri de Humoribus, Color (ait) humorum, vbi non est eorum turbatio, sicuti florum. Pro exuperantia enim humorum, solet in ætatũ successione hominibus immutari: Sicuti sanè, & mores animi: moratum enim animum faciunt humores. Ac sanguis quidem hilariorem reddit: Flaua, iracundiorem, vel audaciorem, vel terribiliorem, vel etiam vtrunque: Pituita, pigriorem, & stupidiorem: Atra, iracundiorem, & impudentiorem.

Lib. de Humo. com. 2. t. 26.

Immu-

Immutantur autem animi mores, & in morbis ad ſpeciem redundantis humoris, vt in vacillationibus. Quæcunque enim ipſarum à ſanguine fiunt, cum cantu accidunt, et riſu. Quæcunque verò à flaua, audaciores, et amariores: ob id etiam Hippocrates dicit, [a] ‖ Quæ cum riſu fiunt deſipientiæ, ſecuriores, quæ verò cum ſtudio, periculoſiores: ſtudium, audaciam intelligens. Quæcunque verò ab atra, torniores, et taciturniores, & * fixiores. Quæcunq; autem à pituita, nugatoriæ, & inſtabiles. Et alicubi ipſe teſtatur, qui in primo Epidemiorum ait, [b] ‖ Silenum quidē cum cantu, & riſu vacillaſſe: In [c] ‖ Philiſte * verò in tertia Epidemia audacem fuiſſe vacillationem: vehementer enim inſaniuit (inquit) circa meridiem: flaua.n. erat morbi occaſio. [d] ‖ Mulierem autem, quæ Cyzici gemellas filias difficulter pepereat, inſaniuiſſe ait, vacillationis verò ſpeciem tetricam fuiſſe, ac mœſtam: tacita enim erat mulier, ac neminem auſcultans: atra autem, erat cauſa morbi. [e] ‖ Pithionem verò, qui propter Telluris ædem habitabat, nugacem factum eſſe inſanum: pituitoſa autem illi erat ipſa occaſio paſſionis. Poſt hæc oportet, vt, qui morborum varietates curaturus ſit, eorum cauſas præcognoſcat. [f] ‖ Si enim quis (vt Hippocrates ait) cauſam morbi nouerit, poterit ſanè conferentia adhibere corpori, ex contrarijs morbo obſiſtens. Et in primo de morbis: [g] ‖ Qui de ſanatione vult rectè, & interrogare, & interroganti reſpondere, rectèque contradicere, eum hæc animaduertere oportet. Primum quidem à quibus omnes morbi omnibus fiant, &c. Noſcuntur igitur morborum occaſiones, primum quidem ab ætate. nam ſi ægrotans ſit adoleſcens, præcipuè ſanè à ſanguine ægrotabit, ſicuti tum ſuperius oſtenſum eſt, tum deinceps quoque oſtendetur. Secundo ab horis: ſi enim vernalis fuerit hora, ſanguis præcipuè eſt, qui moleſtat. Tertio à victus ratione: nam eſculentorum, & poculentorum aliud alium humorem procreat: & vinolentias, & edacitates, ſanguineæ affectiones inſequuntur. Sic agnouit Hippocrates: [h] ‖ Silenum, ex potu edoctus, ipſum ægrotaſſe: & [i] ‖ olitoris vxorem, ſuborta illi menſium ſuppreſſione: nimis enim largiter cibis ſe repleuerat. Quarto à regione: ſi quidem calida calidiores paſſiones inuehit. Quinto ab exanthematis: nam rubra, & rotunda, ſanguinea: lata, pituitoſa, & alio modo alia, vt in Aphoriſmis oſtendit. [k] ‖ Sudamina vere, & æſtate euenire inquiens, tanquam à ſanguine, & bile exiſtentia. Et ſanè etiam à colore, ſicuti humoris exuperantia, ſic & morbi, dignoſcitur. Eſt autem hæc ipſa, nihil minus quàm maximæ dignotiones, exquiſitiſſima: ac à Diogene, aliſque eius ſeculi ſapientibus tanquam diuinatrix quædam iudicata eſt. Multum enim viri illi de coloribus ſermonem fecerunt: qui eorum differentijs morbos etiam patiuntur, rubicoloresq; ſanguineos: ruficolores, quibus amarus abundat humor: atricolores, quibus ater: albicolores, plegmatias ipſos, ideſt pituitoſos, nuncupant: rubicoloresque, & ruficolores, morbos ab his perfectos, & atricolores, & albicolores, dicunt. Neſcio tamen quomodo multa artis teſtimonia omittentes, eaq; magis, quæ morbi exquiſitum diſcrimen præbere poſſunt, coloribus ſolis perfectum infirmitatis diſcrimen tribuerint.

A 6. Aphor. 53. Ext. ord. 53. a
B 1. Epi. com. 3 t. 19. 3. 121. e
C 3. Epi. com. 2 t. 1. 3. 135. c
D 3. Epi. com. 3 t. 85. 3. 151. c
E 3. Epi. com. 1. t. 2. 3. 127. c
F 1. lib. de Nat. hu. t. 1. 7. 181. e
G In principio libri.
H 1. Epi. com. 3 t. 19. 3. 121. e
I 5. Epi. hiſtoria prima.
K 3. Aphor. 21. Ext. ord. 24. c

E F G

✲

GALENO

A



GALENO ASCRIPTVS LIBER DE PLANTIS.

Et est de Medicinis Occultis, quas noluit propalare, nec consignare in libris suis alijs: quæ sunt experimentata, & probata.

B

Per Dominum Grumerum Iudicem de Placentia, & per magistrum Abraham medicum, de Arabico in Latinum Marsiliæ translatus.

CENSVRA.

Licet Spurius videatur, tamen Iacobus Forliuiensis, & Gentilis de Fulgineo, inter Galeni opera, vnà cum Humain, recensent.

Glossa Humain, idest Ioannitij filij Isaac.

D*Ixit Humain*, Velle Galeni in hoc libro est repetere, quæ aggregauit in vita sua de medicinis mirabilium proprietatũ, & ego pluries sum expertus, & nunquam fefellit experiẽtia. Ideoq; occultauit, vt plurimum gentibus, ne alicui certificarentur, nisi speciali homini digno sapientia, & sapienti cognitione: & ideo non sunt notæ communiter omnibus. Et venit ad meam notitiam non translatio vna: & aggregaui ex eo solummodo quod verum est, & quod expertus sum: & curaui ex eo plurimos. Et quia iam me præcessit alius Glossator huius libri non intelligens ipsum, propterea, quòd addebat, & imminuebat, quod non intelligebat in libro, cum proposui glossare hunc nobilem librum, fui valdè sollicitus, & frequens in addendo ipsum secundum posse meum, postquàm ipsum examinaui cum alijs multis translationibus ante me factis de lingua Græca in Arabicam adhabi.2.ia iafar Maomet filium Moisi: & à Domino habeamus auxilium. Glossa tantarum, & medicinarum occultarum, & proprietatum ipsarum. Et sunt quadragintasex plantæ.

C

Prima, *Dixit Galenus*, Arbor, quæ appellatur Alatelis zinzi nomine loci. Confert epilepsiæ, & tristitiæ cordis quando suspenditur in collo hominis, nec redit epilepsia penitus. Et multum confert venenis mortiferis, & morsibus venenosis: & quando quis morsus est, vel venenatus, & ex ea bibit, confert ei. *Dixit Humain*, Intendit Galenus dicere in dicto huius plantæ, Alatel zinzi, qui est illa planta, quæ inter nos appellatur Pæonia, quod sicut planta ista eius, quæ bona vna est, quacunque forma frangatur, crux interius reperitur, sic crux, quæ reperitur in plãta Alatel, nisi quòd Pæoniæ est nigrum lignum de foris sicut ebanus, & ideo appellatur Alatel zinzi: et istud lignum Pæoniæ appellatur Salcanebe. Et dixit Galenus, quòd quando istud lignum appenditur personæ habenti epilepsiam, confortat. Et dicit quòd est multum magni iuuamenti, et fortis odoris, et cinerosi coloris deforis, et intus multæ albedinis: et melius ex eo quod intus habet cruces. Et dixit Galenus per veram experientiam hominis empirici, cuicunq; citò in collo suspendit, cessauit paroxismus eius. Et quando amici infirmi crediderunt eum curatum remouerunt appensum, et statim redijt ægritudo. Et tunc cum ægro redierunt in eadem nocte ad Galenum, et iussit appendi iterum dictam pæoniam super ægrum, et statim iterum recessit accessio: et iterum remouerunt, et redijt: et reposuerunt, et recessit. Et ego Humain hoc opus sum plurimum expertus, et reperi verum, quod dicit Galenus. Et Ruffus de hac planta fecit librum.

Pæonia.

D

Secunda planta, *Dixit Galenus*, Planta, quæ fluit sanguinem menstruorum, confert dolori stomachi, et matrici, et ventositati grossæ, quæ est in matrice, et confert impetigini. *Dixit Humain*, Intentio Galeni in dicta planta, quæ fluit sanguinem menstruorum, est quędam planta, quæ est appellata Hygailem: & est planta multum spinosa, et suæ spinæ sunt satis maiores spinis plantæ rubei, idest rumicis: et multum nascitur in locis petrosis. Et habet rosas rotundorũ capitũ aggregatorum

Hygailem.

gatorum non expansorum confectorum: & sua rosa habet pediculum.i. gambum, subtile sicut pediculum violæ, sed est breuius pediculum pediculo violæ: & habet odorem odoriferum vinosum, & mirabilem odoratus huius rosæ delonge, & fit inde puluis odoriferus quem tenent apothecarij in Yrac. Et habet gummam rubeam, quod appellatur adendam, & est menstrua suæ plantæ. Et multoties contingit, quod fluit super stipitem suę plantæ quoddam rubeum, quod assimilatur sanguini, quod restringit fluxum sanguinis vndecunque sit. E

Cicuta. Tertia planta, *Dixit Galenus*, Planta, quæ nascitur in fossatis. Confert dolori iuncturarum, & ventositatibus frigidis: excitat partum: & confert ventositati matricis, & dolori dentium, & podagræ antiquæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus plantam, quæ nascitur in fossatis, & est quæ appellatur in arabico Harmel, idest cicuta maior: in Catalonia vocatur Stacoranzi: & intrat in magnis confectionibus, & in magnis pilulis.

Barba hircina. Quarta planta, *Dixit Galenus*, Planta, cuius semina comedunt columbi agrestes, & caret folijs. Restringit fluxum sanguinis, & incarnat vlcera statim, & non indiget cum ea alia medicina, & fortificat membra fluxibilia, & confert veneno. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus cum dixit planta, cuius semina, &c. est planta, quæ appellatur barba hircina, & in græca lingua appellatur Ciosatos: & eius radix appellatur in Arabico Carapit. Et quando pistatur carapit, & miscetur cum pulueribus competentibus circa fluxum ventris, confert fluxui ventris, & fluxui sanguinis. F

Gentiana. Quinta planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ quando cum ea lauantur manus cum alcanarle, stringit fluxum menstruorum, & confert morsibus venenosis: & aperit oppilationes, & specialiter splenis, & abstergit visum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ est Gentiana appellata.

Anacardus. Sexta planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ nascitur in India, quam non audent appropinquare scarabei. Augmentat intellectum, & etiam memoriam, & rectificat calorem, & augmentat coitum, & erigit virgam, si ex ea epithimetur virga. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quę appellatur Anacardus, quam si scarabei appropinquent, statim moriuntur. Et eius mel, si ex eo fiat epithima super virgam, fortificat eam, & clarificat semen.

Lignum Balsami. Septima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando inciditur, confert eius granum, & lignum, & quod inde exit, venenosis, & morsibus venenosis, & doloribus auris, & epilepsiæ: & facit descendere superfluitates de capite: & confert omnibus infirmitatibus frigidis, & humidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus, dum dixit arbor, &c. est arbor quæ antequàm euellatur, inciditur, est balsamum. Et cū inciditur, fluit oleū: & quādo scinditur, & oleum inde exit, statim moritur arbor. G

Arbor Salicis. Octaua, *Dixit Galenus*, Arbor longa, quæ nascitur in ripa fluminis, & habet folia aliquantulū pilosa. Euellit verrucas, & confert quartanæ succus eius, & aperit oppilationes. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus dum dixit, arbor longa, &c. est arbor salicis. Si ex salice fiat aqua sublimata, & detur quartanario, eius elongat accessionem paroxismi: probatum est.

Arbor Derdelis. Nona, *Dixit Galenus*, Arbor qua vtuntur pictores, confert morbillis: & fortificat stomachum, & gingiuam, & stringit fluxum ventris: & quando fluxibilia cum ea emplastrantur, confert exituræ longaonis. *Dixit Humain*, Intelligit, dum dixit arbor qua vtuntur, &c. de arbore Derdelis.

Agnus castus. Decima planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in riuis, amputat sperma, & ipsum desiccat: & acuit visum, & confert fluxibilitati membrorum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus in hoc suo dicto, arbor, &c. quæ vocatur Agnus castus, & quandoque appellatur arbor Mariæ, & arbor Abraham.

Planta Xilocarapte. Vndecima planta, *Dixit Galenus*, Arbor, quæ habet fætentem odorem, cuius grana non assimilantur faseolis. Cum mulier Capit ex ea vnum granum integrum, toto illo anno non imprægnatur, & si plus capit, tot annorum differtur imprægnatio, quot granorum facit captionem. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus, dum dixit, arbor, &c. est planta Xilocarapte. H

Arbor Ellebori albi. Duodecima planta, *Dixit Galenus*, Planta, quæ in medio continet racemos, sicut arbor pomorum paradisi. Occidit vermes, & alia animalia, & quando colligatur cum vno grano ex suis granis, confert ophthalmiæ, & hemicraneæ: ferenda aufert lachrymas oculorum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Ellebori albi.

Granum Iuniperi. Decimatertia planta, *Dixit Galenus*, Cum qua curantur iumenta. Quando ex ea capit quis tria grana, & ligat in aliqua ligatia, & suspendit in suo collo, facit hominem sibi obedientem de eo quod petit: & istud granum confert epilepsiæ, & malæ memoriæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ appellatur Aratir, & vocatur lingua romana Ymbrallicas, & vocatur grana Iuniperi.

Solatrum. Decimaquarta planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in vineis, cuius lignum est quadrāgulatum. Cum pistantur eius folia, & pistantur cum aceto, & patienti tenasmonem datur in potu, curatur: & qui biberit de succo huius arboris, nullo vino, quod bibat, inebriatur: & similiter si prægnans inde bibit, abortit. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Solatri, quam vocamus Maurellam.

Decima-

A Decimaquinta planta, *Dixit Galenus*, quæ naſcitur in foſſatis ciuitatum. Quando appenditur collo epileptici, curat eum: & ſi ex ea fiat ſuffumigatio epileptico, dum adeſt paroxiſmus, ſtatim recedit. Et quando decoquitur cum ſapa,& melle habenti retentionem vrinæ,& dolorem lateris, curatur ægritudo. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Yringnis, & eſt appellata lingua Romana Archanus. *Yringnis.*

Decimaſexta planta, *Dixit Galenus*, Planta ſuper aquam quando cadunt aues maſculi, cadunt inde ſtatim mortui. Confert morſibus venenoſis, & ventoſitatibus frigidis, & apoſtematibus duris: & diſſoluit podagram:& augmentat ſperma, & fortificat virgam, & quando ex ea fit ſuffumigatio, confert febri quartanæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ eſt Albeam in lingua Græca vocata dorſogiara, & eſt ſpecies Iuſquiami indici,& in lingua perſica vocatur Alſmear, & eſt arbor indiana. *Species Iuſquiami.*

Decimaſeptima planta, *Dixit Galenus*, eſt planta, quæ quando eam mulier prægnans videt, ſtatim abortit, & moritur in eius ventre fœtus. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta in lingua Arabica appellata occidens patrem: & ſignificat in græca Aconiton: & dicit Iudæus, quod eam vocamus herbam Lupanariam. *Herba Lupanaria.*

B Decimaoctaua planta, *Dixit Galenus*, Arbor, quæ quando eam comedunt ſcarabei, ſi eius odorem ſentiunt, ſtatim moriuntur. Confert apoſtematibus calidis: & eius cinis confert vlceribus antiquis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Fuſteci. Dicit Iudæus, quòd eſt lignum glaucum, quo tingunt tinctores. *Arbor Fuſteci.*

Decimanona planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ appellatur Portulaca agreſtis. Et aperit oppilationes, & tollit ſuperfluitates humorum, & confert quartanæ, & apoſtematibus calidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Cuſcutæ: & habet nomen Iteroc, quòd non habet radices,& habet venas, quæ circumuoluuntur alijs arboribus, ſine radice. *Arbor Cuſcutæ.*

Vigeſima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando aues ſuper eam ſedent, adhærent ita qđ eleuari non poſſunt, & vocatur Digil. Diſſoluit apoſtemata,& deſiccat vlcerationes, & confert dolori aurium,& augmentat ſperma, & fortificat membra. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta viſci,& vocatur lingua græca aliſcat. Et hoc nomine vocatur, quia quando interius fructus eſt atſiuntur, & inde tingitur lignum, vel planta, ſi poſtea ſuper ſic tincto ſedeant aues, capiuntur: & ea multum vtuntur aucupes. *Planta Viſci.*

Vigeſimaprima planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ vocatur Amidela indica, Augmentat virtutem membrorum,& augmentat coitum, & memoriam,& confortat neruos, & confert cerebro. C *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ naſcitur in India, & vocatur in lingua Arabica Aſel, & Sel eſt fructus interior mali granati indici,& exterior pars dicti mali granati vocatur Bel: in Auicenna reperies, vt dicit Iudæus. *Fructus Mali granati.*

Vigeſimaſecunda planta, *Dixit Galenus*, eſt planta, quæ dicitur Planta crepatorum. Deſiccat humiditatem,& confert apoplexiæ calidæ. Et vocatur planta crepatorum, quia quando piſtatur, & ſuperponitur loco crepato, conſolidat, & ei confert. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de Arbore, quæ vocatur nux Cupreſſi. *Nux cupreſsi.*

Vigeſimatertia planta, *Dixit Galenus*, eſt planta, quæ vocatur Rubicunda, virtutis magnæ. Confert apoplexiæ calidę,& retinet fluxum ventris, & incipit materiam cholericam, & vtimur ea in pluribus cibarijs. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Coriandrum humidum. *Coriandrum.*

Vigeſimaquarta planta, *Dixit Galenus*, eſt planta, quæ vocatur Lingua loquens, et verbũ trãſiens. Quando comburitur, & ponitur ſuper venam fluentem ſanguine, reſtringit fluxum citò: & confert prurituì dentium,& deſiccat vlcus: & retinet fluxum menſtruorum, quando ex ea fit peſ- D ſarium in vulua. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur arabicè Burdi. Dicit magiſter Abraham, quòd eſt intus ſuper palea, quo papiri loco vtuntur apothecarij in Alexandria: quæ quando comburitur prodeſt, vt dicit Galenus. Et ideo habet dicta nomina, quia per papirum loquimur, et verba tranſmittimus, ſcilicet in epiſtolis. *Burdi.*

Vigeſimaquinta planta, *Dixit Galenus*, eſt planta, quæ vocatur planta menſtruorum. Confert retentioni vrinæ,& morſibus venenoſis confert, & confert ſciaticæ, & diſſoluit ſanguinem compactum in veſſica. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Mederat.i. plãta deaurata, quia eius folia habent colorem auri: & vocatur planta menſtruorum, quia quando piſtantur eius folia inde fit peſſarium in vulua,& confert fluxui menſtruorum. *Planta Menſtruorum.*

Vigeſimaſexta planta, *Dixit Galenus*, Planta eſt, quæ vocatur Palpebra oculi. Confert dolori dentium,& deſiccat vlcera,& incidit ſuperfluitates, & incarnat, & eſt mirabiliter abſterſiua, & ideo multum facit macreſcere. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur Arabicè Mamiren, ideſt Chelidonia, quæ habet virtutẽ curandi oculos propriè: quæ quando piſtatur curat omnes ægritudines palpebrarum, ſiue ſit ibi ſcabies, ſiue lippitudo, ſiue grauitas, vel quid ſimile. *Chelidonia.*

Vigeſimaſeptima planta, *Dixit Galenus*, eſt planta, quæ vocatur Lampas oculi. Et eſt de mortiferis *Condiſi*

tiferis medicinis, quando homo non vtitur ea sapienter, & est de medicinis, quæ faciunt vomere: et non vtuntur ea, nisi pauci medici. Et expellit omnes humores phlegmaticos de stomacho: et inde fiunt caput purgia. Et quando traditur in potu, prouocat vrinam, & menstrua, et si inde aliqua quantitas sumatur, *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur Condisi. Ideo appellata Lampas est, quia sua planta translucet de nocte, ita quòd quando itinerantes eam de nocte vident, non indigent alio lumine: et cum plus appropinquant ipsi plantæ, ipsius minuitur lux, adeo quòd quando illuc venerunt vbi est, defecit lux. E

Iusquiamo. Vigesimaoctaua planta, *Dixit Galenus,* est planta, quæ vocatur Deceptor hominum. Confert cardiacæ, vel tremori cordis, & fortificat cerebrum: et confert epilepsiæ, & paralysi, & torturæ oris, & ægritudinibus antiquis, quando miscetur cum alijs medicinis temperantibus eam. Et quando sola capitur in magna quantitate, occidit: & si in parua, inebriare facit. *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de Iusquiamo, ideò quia deceptor aliquis cum discurrit per orbem, ingeniatur miscere cum suis cibis: & quando obuiat mercatori in itinere, inuitat eum ad sua cibaria, & ad potandum secum, quousque inebriatus est, & postea depredatur eum, et propterea vocantur ea vtentes aues, quia * mancos.

Papauer nigrū. Vigesimanona planta, *Dixit Galenus,* est planta, quæ vocatur insipidi odoris. Confert omnibus, quibus proxima superior: et oportet quòd debeas adæquare super æqualitatem, quia malitiosa est, sicut superior. *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta Papaueris nigri, de cuius succo fit opium. Sed appellatur hoc nomine, quia quando eius succus, qui est opium, datur in potu vsq; ad quantitatem, quæ occidit, & superuenit medicus sic potato, inuenit potatum impotentem ad loquendum, et ad membra mouendum. Et si medicus est subtilis intellectus, faciat inungi mēbra, et fricari forti fricatione, quousque palma fricantis sentiat membra fricata calefieri: & deinde tradat ad odorandum odorifera, et cum multum fricauerit, odoret palmas proprias, & sentiet odorem Opij: sicq; cognoscet infirmum opio potatum: & tunc curet eum cum medicinis remouentibus malitiam opij: et ita facit bonus medicus. F

Granum indicū. Trigesima planta, *Dixit Galenus,* est planta, quæ reperitur inter alia sata. Retinet fluxum sanguinis, et desiccat vlcera: et quando pistantur eius folia, et supponitur apostematibus, dissoluit ea: & est de fortibus laxatiuis: *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta, cuius granum vocatur Granum indicum. Et eius sunt duæ species, scilicet syluestris, quæ non est bona ad vtendum, & alia domestica: et vt plurimum nascitur inter alias arbores, et propterea dicto nomine vocauit eam Galenus. G

Qualula. Trigesimaprima planta, *Dixit Galenus,* Auis est quæ appellatur Auis, quæ occiditur à tonitruo. Et est auis, cuius fel confert quintode.i.cephalicæ: et eius sanguis confert dolori auris: & quando comeditur confert cordi, et lætificat ipsum. *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de aue, quæ dicitur Curue, quæ nunquàm est foris quando sentitur, vel audit tonitrua. Et quando est tempus pluuiæ, hæc auis cum alijs suæ speciei venit ad ripam maris, & abscondit se in conchis ne audiat sonum tonitrui, quoniam si audit statim moritur: et quando tempus pluuiæ, et imber recedit, exeunt, et remanent, et morantur in locis humidis. Credit Iudæus, quòd sit qualula.

Lapis Aquilæ. Trigesimasecunda species, *Dixit Galenus,* Lapis, qui vocatur generans aquileum. Ligatur coxæ parturientis, vel cum ipsum in manu tenuerit, facilè educit partum sine labore. *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de lapide, qui intus habet lapillum paruum ad instar armillæ, et sentitur cum vibratur, et est grossitudinis vnius nucis. Et cum aquilæ fœminæ non possunt parere, masculi portant de terra Indiæ hunc lapidem de loco ignoto, & ipsum supponunt aquilæ, & parit statim oua. Et hic lapis non reperitur nisi in nidis aquilarum, et vocatur lingua Romana Immarion, credo quod sit lapis prægnantis.

Caminar. Trigesimatertia planta, *Dixit Galenus,* est planta, quæ est appellata Infrigidatrix inflationis. Confert Sodæ.i.cephaleæ, quæ est ex fumositate choleræ: et quando supponitur loco dolenti, statim curatur, et aufert dolorē: et cum ponitur in camera alicuius febricitantis, statim tollit febrē. *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur in lingua græca Cominar. Et appellatur hoc nomine, quia refrigerat inflationem. Cum homo capit ex ea, et intrat in balneum bene calidum, videtur ei, quòd nullus ibi sit calor, immo ꝙ aer sit frigidus. Et vocatur Darseni Desen. H.

Lapis Adamas. Trigesimaquarta species, *Dixit Galenus,* Lapis dæmoniacus. Cum apponitur alicui parti corporis, nunquàm finit illud corpus pati apoplexiam, paralysim, vel torturam oris: nec operabuntur in tali corpore medicinæ venenosæ, nec patietur minutionem sensus. *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de lapide, qui vocatur lapis demens, qui incidit alios lapides: et artifices non possunt sculpere alios lapides sine isto. Et de his lapidibus multi inueniuntur, et maiores ipsorum non excedunt magnitudinem vnius barat. Sed ideò appellatur lapis demens, quia in ea parte, vbi est, nemo est epilepticus: et est lapis, qui non cedit ferro, nec comburitur igne. Et vocatur in lingua græca Catidion: et est Adamas, vt dicit Iudæus.

Auis, quæ nunquam satiatur. Trigesimaquinta species, *Dixit Galenus,* Auis est, quæ vocatur in lingua græca Aaron, et lingua persica Exquicobion. Est talis naturæ, quòd qui comedit de eius hepate, inuenit augmentum

magnum

A magnum virtutis appetitiuæ,& fortificatur corpus eius. Et ideò comedunt eam pugiles ad eorum corpora fortificanda,& idem faciunt mulieres. *Dixit Humain*, Intendit Galenus de hepate auis, quę sua natura nunquam satiatur propter fortitudinem suæ digestionis:quę bene egerit,quicquid comedit,& citò. Et de natura eius est, quod vult quietem,& stare in locis altis,& non vult stare propè terram,immò super arbores,vbi sunt boni fructus:quibus fructibus deficientibus recedit.

Trigesimasexta species, *Dixit Galenus*, est Cerebrum auis,quæ facit vigilias. Quando de suo cerebro sicco,& puluerizato capitur drach.j.& inde fit caputpurgium cum oleo ex amygdalis,non finit hominem dormire de nocte.*Dixit Humain*,Intelligit Galenus de aue,quam Græci appellant Anron,quæ auis nunquam dormit de die,vel de nocte: nam de die sibi quærit victum suum,& de nocte vigilat:& habet magnam vocem,& non finit de nocte cantum vsque ad matutinos, deinde aliquantulum quiescit:& vocatur Alchigar. *Auis, quę nunquam dormit.*

Trigesimaseptima species,*Dixit Galenus*,est planta, quæ nascitur in ripis fluminum. Multum confert tenasmoni,& extinguit caliditatem hepatis, & lenificat siccitatem palati contingentem ex fluxu choleræ,& confert apostematibus calidis.*Dixit Humain*,Intelligit Galenus de planta psillij. *Psillium.*

Trigesimaoctaua planta,*Dixit Galenus*,est planta,quæ vocatur Honor exercitus. Augmentat B sperma,& rectificat erectionem virgæ,& frangit lapidem, qui est in vessica, & confert dolori dorsi,& dolori neruorum,& paralysi,& torturæ oris.*Dixit Humain*,Intelligit Galenus de planta,quæ appellatur Alasat,idest tribuli marini,vel cicerum Imperatoris.Et vocatur hoc nomine,quia sternitur circa barbas exercitus,ad fortificandum exercitum contra inimicos. *Tribuli marini.*

Trigesimanona planta,*Dixit Galenus*, quæ vocatur Arbor cantharidum. Purgat phlegma, & humores grossos, & mundificat corpora repleta. Et nominatur arbor cantharidum ratione,qua alibi in alio libro dicemus. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Turbit,& vocatur arbor cantharidum,quia cantharides morantur iuxta turbit.Et cum homines volunt incidere,& euellere turbit,incidunt & proijciunt ad partem,& finunt siccari ad Solem, & tunc cantharides intrant in suis cannulis:& ideo turbit non est bonum nisi cannulatum. Et propterea cum peruenit in manus periti medici, non vtitur eo in suis medicinis vsque quo aperiat cannulas, & ipsas mundet à cantharidibus. Et cum peruenit ad manus imperiti medici, pistat ipsum sine dicta apertione,& mundificatione,& eo vtitur in suis medicinis,& tunc facit magnas tortiones, & damnum magnũ: & ex tunc peritus medicus tales curat cum ijs,quæ curant malitiam cantharidum. *Turbit.*

Quadragesima species,*Dixit Galenus*,Lapis Iudaicus, qui expellit aquã citrinam hydropico- C rum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de lapide Indico,qui appellatur Arlas,& est cognitus inter sapientes. Et nomen huius lapidis est, quòd quando superponitur hydropico,desiccat aquam citrinam, & eam tollit, ita quòd si homo ponderetur, antequam ei superponatur,& post iterum ponderetur,inueniet manifestè diminutum,quantum de aqua citrina diminuit: & subtiliat corpus quousque de dicta aqua nil remaneat.Et est hic lapis de sua natura leuis,natans super aquam. Et cum hic lapis desiccauit dictam aquam,& postea ponitur ad Solem,& ibi relinquitur, Sol trahit inde quicquid ibi est de aqua,& sic redit ad pristinum statum. *Lapis Iudaicus.*

Quadragesimaprima planta,*Dixit Galenus*,Planta, quæ appellatur Occidens pulices. Dissoluit humiditates ex corpore,& cum ex ea fit gargarisma, purgat paulatim caput ab humiditatibus, & calefacit corpus. Et intrat in multa vnguenta vtilia paralysi,& torturæ oris. Et quando epitima fit ex ea virgæ,tempore quo quis vult coire,facit appetitum coeundi,& statim adiuuat ad spermatizandum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta sic nominata, quia quando pulices super eam cadunt,statim moriuntur. *Herba pulicum.*

Quadragesimasecunda species,*Dixit Galenus*,Planta basilitonica. Augmentat sperma,& augmentat voluptatem coeundi,& erigit virgam. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Vn- D tar.i.vrticæ.Et quando ex ea tangitur corpus humanum, rubefit & ampullatur,& facit pruritum, qui tollitur post cum vnguentis frigidis. Et illud quod tollit hanc suam malitiam,est iusquiami quarta pars drach.j.cum drach.xx.secani abiy,i.sirupi acetosi: & habet magnam amaritudinem. *Vrtica.*

Quadragesimatertia species,*Dixit Galenus*,Piscis,qui vocatur prouocator menstruorum.Confert fel eius epilepsiæ,quando ex ęo fit caputpurgium ad quãtitatem vnius grani hordei. Et quãdo pistatur hepar eius,desiccat,& inde fit caputpurgium:& confert hæmorroicis,& stringit fluxum sanguinis vndecunque fluat. Et nodus medius nodorum spinæ huius piscis quando sumitur in ore, tempore,quo quis appetit coire, statim desinit appetere coitum. Et vocatur sic, quia prouocat menstrua,vt prædictum est. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de pisce,qui vocatur Caras,& dicitur quod est cete. Sed ideò sic vocatur,quia est magnus piscis: de quo nauigantes timent,ne rumpant nauigia. Et propterea nauigantes secum deferunt pennas tinctas de sanguine menstruorum, quas proijciunt in mare,cum perpendunt hos pisces, & statim pisces sentientes pennas fugiunt,& nauigia relinquunt. Et dicitur quod est piscis qui vocatur Alchautias: & dicitur quod est tinham, qui reperitur in flumine Babilonico. *Piscis cete.*

Quadragesimaquarta species, *Dixit Galenus*,Gummi caudarum. Mollificat dura apostemata, & membra dura,& omnem duritiem remouet vessicæ, & confert dolori pectoris, & superponitur *Hyssopus humida.*

in locis

in locis conquassatis,& statim confert. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de hyssopo humida, idest vnctuositate, quæ aggregatur in caudis ouium tamdiu, donec assimiletur nigro gummi: & propterea hoc nomine vocatur. E

Mumia. Quadragesima quinta species, *Dixit Galenus*, est planta, quæ vocatur Menstrua montium. Et confert ad mollificandum duritiem,& omnem conquassationem,& dolorem neruorum, & rupturæ ossium,& quod de ossibus rumpitur iuxta costas,& mollificat corpora. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de mumia ideò, quia mumia defluit de istis altis montibus ad minus altos: & defluit paulatim ad instar menstruorum. Et dicitur, quòd exit de vna Crotta inter duos lapides ab altiori loco ad minus altum: & aggregatur in terra super vas, quod ei paratur ad ipsam recipiendam. Et illis crottis supersunt custodes magnatum, qui custodiunt, quod ex ipsa aggregatur propter magnam penuriam. Et quando ex ea bibit ruptus, vel conquassatus, consolidatur inde vsque ad vigintitres horas. Et ex ea quando datum fuerit in potu multis animalibus ruptis,& conquassatis, per veram experientiam repertum extitit medicamen accedere ad locum rupturæ,& circumuoluere se ei circa rupturam in modum filorum ligatorum. Et dicitur, quòd quādo ex ea quid modicum dissoluitur cum axungia porcina recenti,& benè incorporatur,& ponitur in aurem surdam, curat eam. F

Aspaltum. Quadragesimasexta species, *Dixit Galenus*, Filius aquæ. Mollificat duritiem, & exiccat vlcera, & confert morsibus venenosis,& mollificat membra dura. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de Aspalto Iudaico. Et ideo hoc nomine vocatur, quia reperitur in marina ferēte in terra Iudæorum. *Dixit Humain*, Hæ sunt species plantæ,& gummi,& animalia, quæ Galenus occultauit,& etiam abscondit in suis libris medicinalibus. Et sunt in numero Quadragintasex.

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE CLYSTERIBVS, ET COLICA.

B Ab Humain, ideſt à Iohannitio è Græca in Arabicam, & inde à Kalonymo in Hebræam linguam, tranſlatus.

CENSVRA FABII PAVLINI.

Quamuis ſpurius exiſtimetur, tamen multæ ſunt non leues coniecturæ, quæ Galeni eſſe librum perſuadent. Humain vertentis auctoritas, R.Moyſis teſtimonium, auctores Græci citati Herodotus, Hipp. doctrinæ ratio, & maledicendi veteribus pruritus Galeno familiaris.

QVI cum iudicio praxin medicam aggredi, in eaque fructum facere volet, huic ante omnia ſanitas curæ eſſe debet: quam ad rem non parum conferet, ſi in vera & artificioſa clyſterum confectione exercitatus ſit; & in quibus affectibus (ſecundum veterum medicorum placita) eius vſus conducat, norit. Non deeſſe aliquos ſcio, qui hanc rem, vt inutilem, & imperfectam paruipendant: verum antiquiores medici, qui C multiiuga ſanè experientia abundarunt, vno ore aſſerunt, inſignem huius medicamenti eſſe vtilitatem; quippe qui modum applicandi clyſteris, non tam artis beneficio quàm naturæ iſtinctu potius inuetum, & monſtratum viderunt. Herodotus enim narrat Ibin, Aegypti auem, clyſteris vſum prodidiſſe primum, idque hac occaſione. Auis hæc, animal natura vorax admodum cum ſit, quæcunque oblata ſine diſcrimine ingurgitat; hinc obſtructa aluo, magna fit crudorum coaceruatio, qui in dies magis magiſque aucti, dolores vehementes pariunt. hos ſentiens, petit mare, & marinam aquam roſtro excipiens, eam ano infundit, eaque inteſtina perluens, ad excretionem materiæ ſibi moleſtæ, excitat. hinc ad conſuetam vitæ rationem reuertitur.

Operæpretium autem videtur hic recenſere Veterum hac de re ſcriptis relicta experimenta: quin & rationes, eaque argumenta, quæ præmitti ſolent; de cauſarum nempe cognitione, & ortu: de medicamentorum vario ſecundum cauſarum diuerſitatem vſu: tum etiam, quæ diligentia ad earum depulſionem adhiberi debeat. nam morbus ſi frigidus, calidis; ſi calidus, frigidis; ſiccus, humidis; humidus, ſiccis curandus. Contrarijs enim tolluntur morbi. Maligno autem D aliquo humore copia aucto contabeſcere corpus neceſſe eſt; eo verò extracto, rurſus augmentum naturaliter acquirit. Hinc Hippocrates medicinam adiectionem, & abſtractionem eſſe dicebat; vt quæ reſarciat addatque id, quod deficit: quod verò redundat, tanquam inutile auferat, idque inter alia clyſteris beneficio. hic enim in quibuſdam morbis ſuperfluitates noxias educit: eſt tamen vbi non conducere, ſed noxam inferre videtur: cuius rei euidens ſignum ſuggerit ratio, ſiue iudicium, in ea natura, cuius difficilior eſt inueſtigatio. ac experimentum, quod rationi ſubeſt, quicunque ſibi vendicat, ſubinde hallucinatur, ita vt rectam viam inire non poſſit. In plurimis inquam morbis eius vſus non poſtremus: præcipuè verò ad aluum nimis conſtrictam ſoluendam. [a] Adſtrictio enim præter naturam inualeſcens, plurimis malis anſam præbet: nec raro corruptionis corporis cauſa exiſtit, ſicque & morbi, & cauſæ morbi rationem obtinet. nam ex ea oriuntur febres acutæ, nunc continuæ, nunc intermittentes; lentæ, placidæ; quartanæ, interdum tertianæ; diariæ, quas ſequitur nonnunquam apoſtema pulmonis, pleuritis, ſuffocatio, hemicrania intermittens, recurrenſque; ilium, iecoris, lienis dolor, pertinax vrinæ ſtillicidium, ventriculi cruciatus, & debilitas, animi deliquium, ſeu ſyncope, appetentiæ deiectio, eructatio, acida, punctiones, plethora, paralyſis, colicus dolor, podagra, dolor iuncturarum. [b] Breuiter, malum

Ex Aphor. R. Moſ. Par. viij.

a Conſtricto egeſtionis egeſtionē adiuuat, quia auget & fortificat ipſam contra naturā. et fortè huiuſmodi eſt cauſa deſtructionis. generāt enim febrē ſecūdum ſpecies ſui diuerſas, et apoſtemata manifeſta, & non manifeſta ſecundum ſui diuerſas ſpecies.

b Et facit furore dolorem quemlibet ex großis humoribus ortum, debilitat virtutes naturales, & corrūpit operationes animales inducendo grauē ſomnum, & mētis permixtionē.

lum id multi iugos dolores è crassis viscidis, & glutinosis humoribus natos excitat, facultatem, tam naturalem, quàm animalem labefactans; parit enim non rarò soporem grauem, ingenij torporem, phrenesin, memoriæ, cogitationis, ac reliquorum sensuum corruptionem; necnon visui interdum obest, dum crustæ instar oculi membranis incumbit: auditum corrumpit quoque. quod tamen ratione corrupti aeris euenire potest, vt si aspera admodum sit hyems, refrigerans cutem, eiusque meatus coarctans, fuliginibus siccis exitum impediens. hoc si accidat, vti oportet alimentis humidis, & tempori se opponere contraria victus ratione: partibus enim corporis arefactis, copiosus fiet flauę bilis in iecore cum ceteris humoribus prouentus, quam segregans natura magna fiet coaceruatio humoris maligni, crassi, nigri, frigidi in liene, estque is qui μελανχολία seu bilis atra vocatur: prædictus enim tenuis, flauus, igneus, calidus in fellis dicta vesicula domicilium obtinet, flaua bilis vocata. aqueus verò magis tenuis, & serosus in renibus hęret, & vrina appellatur; cuius exiguus est in corpore vsus: contrà, ac bilis flaua, quæ ob substantiæ tenuitatem, & qualitatem acrem eximijs vsibus destinata est; intestina namque perlabens, quicquid in eis materiæ hæret, expellit. quod nonnullos in re medica fastuosos medicos omninò latuit; hi enim insistentes operationibus naturæ, cùm vident ictero correptos non posse aluum exonerare, tum & eorum excrementa ad albedinem vergere, vniuersum corporis habitum, præcipuè verò oculos, flauo croceoque colore tinctos, sciunt bilem flauam ea peruadere via insolita; hic autem natura sola per se morbificam causam expellit. quod Hippocrates innuit, cùm naturam eam esse, quæ morbos curet, remediaq; ijs tollendis idonea commonstret, * Græci verò cùm de morbi remedio dubij sunt, naturæ facultates perlustrant; inquiruntque cui facultati morbus molestus sit. videntesq;, quænam inter morbum, & facultatem sit communio, nomen morbo, quod eius naturæ conueniat, imponunt, sicque tollere conantur: argumentum ex eo desumentes, quòd naturam eam esse videant, quæ animal in sanitate conseruet, eamque amissam reuocet. Partium autem animalis temperies tibi cognita esse poterit, si singulis conuenientes humores, ex alimentis ingestis, paraueris: sanguinem nempe, pituitam, bilem flauam, & atram (quorum singuli non puri, sed alijs permixti sunt:) tum etiam si loca ea, per quæ alimentorum superfluitates expelli debent ritè præparaueris. Omninò autem sciendum est, quo pacto alimentum gignatur, augeaturque, ex eoque proueniant prædicti humores, naturaque refocilletur, corroboretur, sicque recreata alacriter tuendæ animantis sanitati incumbat. Admiranda enim in eo Creatoris prouidentia, & prudentia, quòd flauam bilem ea crearit natura, vt leuis, & tenuis existens, sursumq; ascendens, deorsum nihilominus feratur, infernas calfaciens partes: pituitam contra natura sua grauem in superiore tamen corporis collocarit regione. bilis namque si superiorem obtinuisset corporis partem, inferna calore destituta fuissent membra: at pituitæ si infernas addixisset natura partes, superiora frigore caruissent, hincque inflammationem leui de causa incurrissent: inferiora verò ne ob pituitæ frigidæ copiam, congelationem perpessa fuissent, facilè metus erat.

R. Mos. Pa. viii. Græci cũ in cura ægritudinis sunt stupefacti, permittunt naturã cum ægritudine præstari, dicentes q̃ Natura docta à se nouit cõplexiones mẽbrorũ: et vnicuiq; membro ministrat, q̃d sibi simile est ex cibo. Et cibus est cura, quę sufficit tẽpore sanitatis, et tempore egritudinis.

Varijs itaque causis, variè parabitur clyster; prout materia clysteris crassior, molliorve existit. Quod ego hoc loco agere statui, clysteres nempe describam, conficiendi, & vtendi modum; rationemque pro diuersitate morborum variam exponam. Communis clyster (vulgò etiam notus) ex oleo, melle, nitro, & aqua paratur: qui in omnibus morbis, quod nonnulli contendunt medici, non conuenit. noui enim, qui in nullo affectu non eo vtebantur, mirosque effectus pollicebantur; cum tamen non rarò spe sua frustratos eos viderim, aluum magis, quàm antea erat, constringentes. At peritus medicus diligenter causas morbi examinans, quodnam remedium conducat, quod verò minus, pensitabit, nec rarò pro varia morbi natura, variam quoque, & medendi, & medicamentorum rationem instituet. quod iamdiu Hippocrates inculcauit, inquiens: » Anni » inter se differunt; quin & differunt inter se naturæ; » hinc etiam medicamentum diuersimodè parandum, pro causæ nempe morbificæ diuersitate. Dico itaque prædictum clysterem variè diuersimodèque componi debere: nunc enim plus mellis, quàm olei, aut nitri; nunc plus olei, quàm mellis, aut nitri addendum: interdum æquali omnia pondere miscenda. Aqua verò huic clysteri adijcitur, vt deducatur medicamentum ad loca affecta, quæ dolore tenentur. Cuius rei mentionem Hippocrates facit, dicens, » Aquas verrere alimenta, & medicamenta. quod sanè in clysteribus vsu venire videmus. Quod siquis dixerit, aquam medicamentis ad ea subtilianda adijci, huius sententia minimè vera: videmus enim veteres antiquos medicos quoties subtile requireretur pharmacum, vinum aquæ loco adiecisse: hoc enim, & subtilius, & aqua tenuius. Aqua itaque hoc medicamentis commodi adfert, vt promptè ad ea loca, in quibus morbificæ causæ hærent, perueniant. Interdum enim solo oleo paratur clyster: interdum ex oleo, & melle: at ex mera aqua Veterum qui fecerit, reperias neminem: licet iactarit apud nos quidam se eum per inferiora feliciter successu iniecisse. * Vtemur verò nos aqua, & oleo duntaxat in ardentibus febribus, ad inflammationis, & caloris vim frenandam, frangendamque. Nec parum errant ij, qui in calidis febribus clysterem ex aqua, oleo, nitro, alijsve acribus medicamentis, paratum adhibent, vt qui non parum incommodi ægro adferant, dum febrem accendunt magis, prauamque constitutionem

R. Mos. Par. x. Nos clysterizamus tum oleo, et aqua tantũ in febribus accẽsis, ut disrumpamus sui calorem adurentem & accẽsum.

corpori

A corpori inuehunt. ex solo itaq; oleo febricitantibus paretur clyster, nec vllo modo ingrediatur medicamenta acrimoniã habentia. Constare itaq; iã puto, cur aquam clysteribus addiderint Veteres.

In Clysteris autem applicatione hic seruandus modus: vt sit æger facie versa, capite decliui, cruribus natibusque erectis. hinc eum prehendens, ex aduerso ei te sistas, instrumentum ad eam rem aptatum ad manum habens: sint autem digiti mundi, & vngues resecti, ne si in anum digiti indendi sint, lædatur æger, dum nempe incuruis tuis vnguibus laceratum intestinum apostema incurreret facilè: quod dolorem acerbum excitaret. Sunt qui existiment eum clysterem omnium commodissimum esse, qui postquam iniectus fuerit, recta ad ventriculum pergat. Verùm hi quoniam in Anatomicis versati non sunt, ignorant quoque inter naturales, vitalesque partes, diaphragma, impediens quo minus hæ sese mutuò attingant: hinc & clysteris legitimus vsus eos latet. hic enim ijs partibus, quæ eò quod intra corpus sitæ sunt, opitulatur quidem; verùm supra intestina non ascendit, nisi corruptum, & spongiosum iam sit redditum corpus; tunc enim limites suos transilit, & ad superiora corporis clyster peruenit. Quòd si quis nihilominus contendat ad superiores corporis partes clysterem pertingere, coneturque sententiam suam ijs, qui colicis infestantur flatibus, probare, in quibus nempe sapor clysteris lingua interdum percipitur: huic responsum velim, fieri id ratione qualitatis medicamentorum vehementioris, ventriculum perreptantis: sed & illud raro admodum accidit. Verùm si contra hos disputationem instituere velim, in maiorem quàm par sit, exurgat hic libellus molem: sufficiat itaque id solum indicasse, quod ad clysteris cognitionem præcipuè conducere videbatur. Redeo iam eò, vnde digressus eram, præcipiens, vt digiti mundentur, & præparentur, præsertim verò index, hic enim oleo inungendus, & in anum immittendus, vt olei illinitione planè irrigetur. Ipsa digitorum immissio, semel, bis, aut ter repetatur, vt dilatetur magis foramen: hinc totus clyster inijciatur; ea obseruata cautione, ne clysteris hac immissione nimis adhuc dilates meatum: hoc enim si fiat, vniuersa sanè clysteris moles non ingredietur. Nec quoque imperfectè clysterem immittes, (efflueret enim, nec intra corpus perueniret medicamentum) verùm mediocri insertione; hinc ambabus manibus æqualiter clysterem comprimendo, exprimes omne quod in se continebat. Cum verò de clystere cogitas, ægroti vires tibi examinandæ veniunt; tum & ætas, temporis quoque constitutio; hæc enim omnia in cunctis operibus medicinalibus perpendenda. Opus enim est, vt quantitatem medicamentorum clysterem constituentium augeas minuasue, prout ægroti facultates magis minusue integræ fuerint.

C Quod si diu in ventre retenta excrementa sint, adeò, vt crassa, duraque iam euaserint: vti poteris decocto furfurum, viscidum enim est, ac deorsum demergens, expellens excrementum siccum. Coquantur autem probè furfures, donec tertia aquæ pars absumpta sit: memineris præterea nitri, & olei paululum adijcere. hincque eo vtaris.

Porrò alius paratur clyster ex decoctis betarum, qui strictæ conducet aluo, eoque magis si febris adfuerit: eum hoc parabis modo: Sume betam, superinfunde aquam, quæ ebulliat; hinc depuretur, parumque adijciatur olei. sicque eo vtaris. Quod si quis roget, cur in febribus non commendem decoctum maluæ, & coriandri, cum coriandrum refrigeret, malua verò emolliat? huic responsum velim, betæ nonnullam inesse salsedinem; beta enim, nec refrigerat, nec emollit nimium: at coriandrum, cùm extremè frigidum sit, stuporem corpori inducit, iam verò malua flatuosa est, beta verò varijs doloribus conducit, ac præsertim ilium cruciatibus.

Paratur & clyster ex nitro: quo tamen vtendum non est, nisi in robusto corpore; tumq; cùm in vigore fuerit morbus: vsus eius est in febribus, quæ à copiosa pituitæ corruptione cum flauæ bilis mixtione exurgunt; & cùm intestina ab humoribus malignis vacua, & libera fuerint. Cùm verò eo vti animus est, sic ages: Accipe nitri quantum voles, huic oleum, & mellis paululum superin-

D funde. sicque vtere. clyster validus est.

Centaureum diuersis quoq; morbis prodest: præcipuè autem commendatur eius facultas in ijs affectibus, qui constrictam sequuntur aluum. tum & non parum conducit iecori obstructo, ventriculo dolenti, lienis apostemati, iuncturarum dolori, apostematibus è pituita ortum trahentibus: breuiter, ijs morbis, qui ab astricta pendent aluo, tum etiam qui, aut ex virium imbecillitate, aut temperamenti corruptione oriuntur. corrumpitur autem temperies, aut ob quantitatem, aut qualitatem ipsius: interdum enim inualescit calor, interdum debilitatur. Verùm quod ad quantitatem, modò calor augetur, modò imminuitur, quibusdam autem ob humorem tenuiorem, & acriorem; quibusdam verò ob crassiorem, ac viscosiorem; item & alijs ob apostema, vel solutionem continui. Oportet autem, vt causæ illæ examinentur priùs, sicque demum centaurei vsus ineatur. Quod si obstructio dolorve ob calidos tenuesque eueniant humores, non vteris centaureo omninò, si verò ob viscidos, ac crassos humores, tunc parabis id, quod maximè conducere videbitur, quod nempe attenuet crassos, & purget viscidos humores.

Ex colocynthide paratur clyster, habens facultatem centaureo planè contrariam, idque pro ratione diuersitatis elementorum. Opus autem cognoscere medicamentorum naturas, & fa-

cultates tam generales quam particulares diuersas: sunt enim nōnulla quorum vsus expetitur, dum recentia adhuc sunt: alia ætatem requirunt, vt ijs, quis vti possit. hoc quoque quam illud diutius multò seruari incorruptum (pro temporis, & regionis in qua natum, diuersitate) poterit medicamentum. Colocynthis autem prodest dolori capitis, & lethargo, ac grauitati, quæ in capite oritur: tum & dolori ei, qui vocatur hemicrania, atque ei, qui totum caput occupat, læditque. Verùm cùm fuerit capitis dolor ab humore tenui, & acri, omninò à colocynthidis vsu abstinendum. si verò à materia fuerit crassa; accedatque apostema cum faciei rubore capitisque grauitate, tunc ea vtaris, maximè verò tum, cùm alui simul adfuerit adstrictio. Sedabitur enim oculorum dolor, euanescet apostema, ac cessantibus lachrymis remittet se dolor prauitasque capitis.

Clyster qui paratur ex herba ozimo aquatica dicta *(idest Melissa)* si venter phlegmonicus fuerit, prodest pleuritidi, & defluxionibus in articulos. in hunc autem modum erit parandus. Recipe ozimum aquaticum *(vel Melissam)* superinfunde aquam, bulliat, hinc depuretur, & addatur parum mellis, & olei. ac sic vtaris.

Paratur & ex anetho clyster, qui prodest flaccido ventriculo, appetitus deiectioni, & eructationi, quæ odore ingrato molesta est; tum & ventriculi apostematibus: conficitur hac ratione: Recipe anethi quantum sufficit, affunde aquam; coquatur probè, depuretur, adijciaturque cumini, olei, & mellis pauxillum: mel enim, & cuminum stomacho conducunt, cum expellant quicquid in eo flatuosum est. & talis quidem eorum est operatio, quoties infernè induntur.

Est & clyster Abrotani, qui conducit vermib. in ventre nascentibus. paratur hoc modo. Accipe abrotani quantum voles, & affunde aquam, coque diligenter, depura; addes aliquid mellis, & nitri eoq; sic vtere. summopere iā dicto malo cōfert, pręcipuè si in inferioribus intestinis hæreāt vermes.

Iam autem antea monui vnum eundemque clysterem omnibus non conuenire ætatibus: senibus enim, qui inijciendi sunt clysteres, confici debent ex medicamentis qualitatem humidam habentibus, veluti est oleum, & mel. Contrà, qui iunioribus aptantur, è nitro, & melle, sed sicciore, parari possunt. At quoties sanitatis conseruationi debita curandi ratione studes, confice clysterem temperamento corporis conuenientem, expellaturque è corpore morbus per eiusmodi clysterem, qui facultate sua planè isti morbo contrarius existit. Pueri quidem ferent clysterem siccum, acrem, pungentem: senes verò minimè, nec vllam ex eo perceperint vtilitatem. Dico itaque corpora sicca iuuari clysteribus humidis; humida siccis. Iuuenibus qui parantur clysteres, mel parca manu recipiant; largius verò oleum affundendum: calor enim in ijs vehementior, vnde maior constrictio ariditasq; calor inquam quicquid in intestinis humidum absumit, hinc ficciora excrementa reddita, tardè descendunt.

Verùm in senum clysteribus oleum imminuendum, mel verò liberalius addendum; eorum enim corpora ad frigus magis prona sunt; plurimique ijs morbi ex frigore ortum trahunt, bile enim non ita abundant; quo fit, vt in eis ariditas oriatur.

Bene dixit Hippocrates, ijs quibus in pueritia venter siccus, accrescente ętate humectari: quibus verò in prima ætate humidus, vbi adoleuerint, siccescere: humores enim ætatum mutatione, mutantur vnà. Euenit interdum, vt flaua bilis in iuuenili ætate exuberet, eaque venter largiter imbutus nullo laborioso enixu excrementa excernat: at accrescente calore, bilis retinet magis stercora, difficilemque parit egestionem. Modus verò conficiendi clysteres in febribus, talis est.

Ei qui laborat hemitræa febre, aptabis clysterem, cui nitri parum, at mellis, & olei multum insit. At qui tertiana, multum olei, contra, mellis, aut nitri parum debetur. Potest & huic febri clyster fieri ex oleo rosarum, & aqua. Quartanam qui patitur febrem, aptatur clyster prout humores, aut emollire, aut exsiccare, aut calefacere volueris. Hectica verò dicta febris non indiget clystere è purgantibus acribusue medicamentis parato: verum omnia ibi emollientia sint, remissè, & parum admodum refrigerantia: hac enim qui affliguntur febre, malignis humoribus non scatent, cùm membris eorum siccis insideat febris, nec multæ ijs insunt superfluitates, ob extremam macilentiam, & membrorum tabefactionem. qui enim ea afficitur febre, calore corpus eius mirum in modum extenuatur. adhibendus itaque huiusmodi clyster: Accipe parum seminis lini, affunde aquam (non dulcem, salsam, aut aluminosam) coquanturque simul leuiter. ingeratur ijs, qui febre exsiccante, seu phthisi conficiuntur; nec tamen magna quantitate hoc vteris, cum non ad alui solutionem, sed ad humectationem conueniat potissimum. Proderit autem humori acri, vellicanti, qui ad intestina delapsus, ibi infixus hæret: hinc dolor vehemens, & mordicans; quem viscositas huius clysteris sedat, qui idem sua frigiditate febrem tollit. In hac febre cibi appetitus minuitur ægris, corpus exiccatur, leuius redditur, bilis flaua calidior, & magis pungens euadit, hinc oritur ijs, qui hac tenentur, mordicatio in ventre, & copiosus calor, vehemensque incendium. Prædictus verò eis conuenit clyster, modò remissior fuerit: parum enim calfaciat, at humectabit, refrigerabitque moderatè, ea enim è quibus componitur, naturalem, accidentariamque perficient operationem, vti aqua cui frigus naturaliter, calor accidentariè inest. Quoniam itaque frigiditatem ex sese, caliditatem artis beneficio obtinet, egregiè actiones administrabit aqua, nati-

A ua sua qualitate refrigerando accidentario calore celeriter medicamenti vim ad partes deducendo.

Ex priscorum quorundam medicorum sententia, prodest quoque is, qui ex oleo rosaceo paratur clyster. eius enim medicamenti facultas, facultatem seminis lini similem sibi ascíscit; eo quòd refrigerat. nec scrutati sunt substantiam, vel facultatum eius diuersitatem. confert ijs, qui febre laborant frigida, & tanquam ex niue contracta: verum febris natura diligenter inquirenda; postea curationi se accingere oportet. ad confectionem huius clysteris, sumatur oleum rosaceum, affundatur aqua tepida, æqualiter agitentur. hinc vsus eius instituatur.

Is etiam veterum præconijs effertur clyster, qui & ex papauere, oleo oliuarum, & aqua conficitur; magnam sanè vtilitatem vtentibus afferens.

Fuerunt nonnulli, qui in capitis dolore à bile flaua, clysterem ex papaueribus componerent: verum in eiusmodi malo præstantius est, si papauer aqua coctum instilletur capiti, meliùs enim sedatur dolor. Clyster autem ex papauere hoc paratur modo: Papauer in aqua probè coquitur, depuratur, quo facto affunditur oleum. eo modo paratus, vtilis est in dysenteria, aut in magno ardore æstuque, hic enim sedatur: fluxioque sistitur.

B Clyster ex melle, & aqua, vtilis est: modò diligenter ij inquirantur affectus, vbi vsus eius conducit. Nonnulli enim hectica laborantes febre, immoderatè calent: alij intemperatè sicci existunt; adeò, vt corpus senum corporibus simile reddatur. In quibus calor vehementer exuperat, clyster parari debet ex oleo rosaceo, & aqua tepida. quibus moderatè, loco rof. olei, indendum semen lini. Vbi immoderata siccitas, pręstantior clyster humidus fuerit, vtpotè in huiuscemodi siccitate commodius humectans. At vbi in corpore frigus imperium obtinuerit, clyster ex melle paretur. Si verò calor fuerit remissior, reliqua medicamenta mordicantia non conueniunt ijs, qui huius temperamenti sunt. hoc autem modo paretur: Recip. mellis laudabilis, fragrantem spirantis odorem quantum voles: cui tantundem aquæ affundas: moueantur diligenter. hinc vtaris. prodest morbis frigidis.

C

DE COLICO DOLORE.

VNiuersum interdum corpus, ratione vnius alicuius membri morbus inuadit: interdum totius corporis ratione vnam aliquam partem apprehendit affectus. In colica ob vnum solummodo membrum homines totius corporis dolore, vigilijs, febribus infestantur. huius mali quoniam in titulo libelli à me facta est mentio, eius, naturam hoc loco explicare statui. Oritur in intestino Colon dicto, idque ob varias causas. quarum aliæ externæ; internæ aliæ. Externæ, vti ex vitiosis alimentis, aeris ambientis nimio frigore. [a] Alimenta enim praua, vti brassicæ, similiaque olera frigida, & sicca, gignunt humores prauos, qui varijs doloribus ansam præbent. Interna causa est, vt plurimum pituita alba, vitrea, quæ ex alimentis prauis, & vitiosis ortum traxit: hæc è toto corpore [b] ad intestina delapsa, hæret in prædicto intestino colo, pessimaq; symptomata inuehit.

D corripit ventriculum dolor, eo quòd intestinum distendatur, pertingitq; ad tunicas ventriculum reliquaq; intestina cingentes; hac de causa graui dolore afficitur ventriculus. Vera esse, quæ dico, probat curationis modus, quoties enim epithemate siue emplastro affectum hunc fugare instituis, augetur continuò extensio. [c] Ratio autem curandi hunc affectum per emplastrum à veteribus adinuenta fuit. & oportet, vt qui eo vti volet, continuè applicet, nec ab instituto desistat. sic enim ægrum à colicis doloribus liberare poterit: at si semel atque iterum solùm epithema siue emplastrum applicet, moxque desistat, proculdubio grauiora excitabit tormina. [d] Scito autem, quòd musculus ventriculo, & intestinis superexpansus sit, adeò, vt cùm sese extendit intestinum, ventriculus doleat.

Simul ac verò dolor hic hominem apprehenderit, illicò ei subueniendum clystere ex decocto lentium parato, cui olei pauxillum admixtum sit; oleum enim humectando excrementum siccum

R. Mos. p. xxv. *a Cibi mali sunt sicut caules, & similes eis ex frigidis herbis, & siccis.*

R. Mos. par. vi. *b Cũ repletur intestinũ quod dicitur colon, accidunt inde accidentia mala stomacho, scilicet dolor, & pũctio, quia hoc intestinum cum repletur, extenditur & accidit tunc dolor siphac qđ circundat stomachum, et intestinũ, et stomachus infrigidatur.*

R. Mos. par. ix. *c Emplastra, & cataplasma, quæ antiqui inuenerunt ad curationem colicæ factæ ex flegmate ab intestino colon cõtento oportet te in patiente frequentare, quia cum frequenter operaris, ipsam curas ægritudinem, & à malis accidentibus liberas patientem. Et cum ea semel, vel bis tantummodo operaris, noces patienti nocumento magno, quia per illud sui tensio augmentatur.*
d Et similiter extenditur lacertus, qui extensus est supra stomachum, & intestinum; & stomachus infirmatur; & similiter extenditur lacertus, qui extensus est supra stomachum, & intestinum ad extensionem intestini, & patitur stomachus ex hoc.

cum, excretionem faciliorem reddit. quòd si extremè siccæ in lapideam duritiem concreuerint fæces, è purgantibus medicamentis clysterem parato. Attamen religiosè, & summa cum cautione procedas; facilè enim euenit, vt eiusmodi pharmacis commoti maligni humores, magno impetu ad intestina confluant, & ægro dysenteriam excitent. Quòd si fortè hac in parte hallucinetur medicus, incipiantque dolores hominem cruciare, sine mora parandus clyster ex aqua, & sale alexandrino. ni iuuet, indicio sit, bilem atram, causam mali existere; quamobrem sumas salis alexandrini particulam vnam, spinæ Ægyptiacæ particulas tres, hellebori nigri particulas duas. sal in aquam resoluatur; in decocto salis decoque helleborum, & spinam. hæc omnia inijciantur. Quod si alui solutio non cesset, colorque corporis obscurior reddatur, para clysterem ex auripigmento, zedoaria, & alcale. eius descriptionem iam antè eo libro quem De medicamentorum compositione conscripsi, editam inuenies. hunc itaque clysterem parabis, si aluus laxa fuerit ob humorum putredinem, & malignitatem. quòd si effectum conspicias, eius vsui fidenter insiste.

Ex defectu solutionis, si colorem fœdè mutari cernas, franges facultatem medicamentorum, cùm sumes vinum myrteum, & acaciam: acaciam autem comminue, & in myrteum vinum resolue; ex eoque clysterem conficito, aut sumito gluten vstum, hocque probè comminutum resolue in rotulas.

Eidem quoque proderit placenta mousa vocata, quæ comminuta, in mel & aquam resoluatur. sitque sic eius vsus. tollet enim hunc affectum plenè. si fortè ad manum hæc placenta non fuerit; conficiatur clyster ex decocto volubilis in vino austero, vel acerbo: is enim humores præcipuos constringet, & vlcus si quod sit in intestinis, sanabit.

Veteres autem nobis reliquerunt medicamenta quædam vulgaria huic morbo propria, vti sunt sumach, grana myrti, eiusque cortex, radices arboris mali punicæ, eiusque rasuræ, è quibus hoc modo licet clysterem parare. Accipe ramenta mali punicæ, coquantur in aqua probè, depurentur; sicque eis vtere. Idem sentiendum est de arbore helc (*specie rubi*) cum eius ramentis, vt alia complurima omittam, quorum ab ijs mentio fit; quæ omnia hic recensere superuacuum videtur: sufficiant ea, quæ expertus ipse sum. [a] Fuerunt porrò inter veteres, qui colicis doloribus vexato præciperent vsum lapilli salis, ex quo clysterem fieri iubent, quem leui, & facili negocio excrementa educere asserunt. Verùm idem præstat nitrum adhibitum.

Sunt & alij qui mel eousque incrassant, donec resinæ consistentiam referat: quod elychnio siue filo intorto circumijciunt, hoc ano indunt, clysterisq; loco vtuntur, nec infeliciter: soluit enim placidè. Accedunt alij, qui filum in mel immergunt, illudque postea nitro inuoluunt. hoc quo magis demergitur, eo fortius soluit. Idem efficit lac mororum sumptum, lanæque immissum, sicque clysteris in modum aluo inditum; debitè enim eam prouocat. Item & raphanus idem præstat, hoc modo paratus: Accipe raphanum; eum cortice priua, hunc filo intorto similem efformans indas ano: soluet ex animi sententia.

Cepa quoque in eundem hunc vsum trahi potest: idque hoc modo: Sumas cepam, probè comminuas, hinc exprimito, expressum linteo molli, spongiaue excipiatur, eoque æger clysteris vice vtatur; laxabit certò aluum.

Eodem modo & Allium sumitur, hocque ritè contusum exprimitur, in expressionem spongia immergatur (aut simile quid) qua æger clysteris loco ad laxandam aluum vtatur. Porrum quoque mundatum contundito, ex eoque quid ellychnio simile conficito, quod æger sibi subdat, vt ventrem soluat. Stercus muris idem præstabit. Hæcque simplicia medicamenta acrimonia sua, & mordicatione aluum proritant. Obseruandum autem vt cùm acria admodum fuerint, vt lac mororum, assa fœtida, & similia, vt inquam tunc lac ijs adijcere noris, vt frenetur eorum acrimonia, neue dum inijciuntur, anum exulcerent: pars enim exquisiti est sensus. hinc nonnunquam accidit, vt ab acri aliquo vellicata, apostema, pustulasue incurrat. quod interdum fit, vbi largiter bilem flauam natura sua acrem, & mordicantem excernit homo: & sanè quod res naturales, idem & externas, & alienas efficere quis dubitet? Hoc autem quoties euenit, multo peius quàm in principio oritur malum; vtpotè maior podicis ratione; constrictio, nam idem hic quod in pulmonis, & cordis vitijs sentiendum. veluti enim cor participat continuò pulmonis mala; sic & venter doloris natium particeps fit: ambo enim eiusdem naturæ membrana donata sunt. Hæc ideò recenseo, vt innotescat mirus ille consensus doloris coli cum ventriculo, vtpotè hoc intestinum illi arctè iungitur. Colica verò quandoque ex pituita frigida, & vitrea ortum trahit, eaque nonnunquam sua sponte euanescit, quando nempe excernitur à natura magna eiusmodi pituitæ frigidæ, quam sentit æger copia; tunc enim paulatim subsistet dolor.

[b] Colicæ non parum etiam conducit Asphaltum, si nempe ventriculo robusto fuerit æger: sin debili, abstineatur ab eius vsu. Idem de reliquis omnibus medicamentis dictum sit, vt nempe quoties ventriculus robustus, medicamentis vtaris validioribus: sin contrà debilis existat, molliora in vsum trahantur, ne ventriculi imbecillitas augeatur magis, sicque ex vno morbo in alium conijciatur æger. Formula autem clysteris ex asphalto talis fit: Recipe Asphalti particul. duas, ol. oliuarum

R. Mos. Pa. XIII. a *Quidã antiquorum præceperũt, vt si quis pateretur colicã, acciperet lapillũ salis, & eũ supponeret sibi: quia sal citò extrahit egestionẽ: illud idem nitrũ cum supponitur, operatur.*

R. Mos. Pa. XIII. b *Clystere factũ ex duabus partibus picis liquidæ, et ex tribus partibus olei cõfert mirabiliter colicæ paßioni stomacho existente forti: Cauendum est tamen ab huiusmodi clysteri, & ab omni clysteri, in eo medicamina fortia ponũtur; stomacho debili existente: habentẽ verò stomachum debilẽ clysteriza cũ medicinis lenitiuis: ipse enim cùm nõ adunent stomacho debilitatem aliquã, nec mutant de ægritudine in ægritudinẽ patientẽ: et cùm sit clystere ex fortibus medicinis, magnitudine sui fortè peruenit ad stomachũ, et ascẽdit in linguam.*

A uarum partic. vnam, misce, eisque vtere. Quod si colicæ coniunctum fuerit intestinorum apostema, sume ol. labdani partes duas; ol. oliuarum, adipis anserini ana scrupu. vnum, resolue adipem in oleosam substantiam, & postea superinfunde ei oleum labdani, & vtere. non tamen in omnibus colicæ speciebus hic clyster conducet: oritur enim interdum colicus dolor ex alteratione, & debilitate ventriculi, quæ dysenteriam non rarò producit. Interdum à corruptione humorum in ventriculo, qui in intestina reiecti acrimonia sua deiectionem irritant. vti si bilis flaua largè in ventriculum, & intestina effundatur. Interdum mæror, aut perturbatio colicæ ansam præbet; quoties nempe præ inopinato terrore magna fit virium dissipatio: quæ res apostema intestinorum producere posset. Nonnunquam ex intestinis, corpuscula membranis non dissimilia defluere cernimus, quæ sanè videntur esse interiores intestinorum membranulæ prę bile flaua largiter in intestina defluente, quæ acrimonia sua abradit. quòd si apparentibus hisce membranosis corpusculis, intestina distendantur, in eaque tunc temporis bilis flaua impetum faciat, punget, & mordicabit intestina, gignetque in eis vlcus, vnde dysenteria. Fortè & ex atra bile hic affectus originem traxerit: cuius rei Hippocrates in Aphorism. libris meminit, inquiens, Dysenteriam ex atra bile ortam, funestam ijs esse, quos inuadit; idque ideò quòd ater ille humor peruadens intestina, grauitate, & aciditate sua B abradit eorum substantiam; vnde mors subsequitur.

Totius quoq; corporis imbecillitas colicũ causare dolorem potest: idq; tum præcipuè cùm hepar affectum, plurima loturæ carnium haud dissimilia expellit. Sunt qui existiment medici hęmorrhoidas malum hoc gignere posse, vt & vlcus. Opus itaque est, vt diligenter omnes iam recẽsitas perlustres causas, hinc curationem instituas. hac enim ex parte cognita, perpensisq; & examinatis cũctis symptomatibus, exactè perspecta tibi euadet colicæ causa: qua perspecta, de remedio illi malo conuenienti adhibendo certus iam esse poteris. Causæ cognitionem si neglexeris, delinquas, errésq; in curatione necesse est, augeasq; malum. Præ medicorum enim imperitia non rarò innumeri exurgunt morbi. Distinguas itaque inter hanc illamque causam, conferendo, quæ incidunt ijs, quæ à me iam relata sunt: examina humorum, qui euacuantur qualitatem, quo colore præditi sint, quem fundant foetorem. Signa, ex iecoris, imbecillitate malum originem trahere, si corpus extenuatum sit, dolorque ingens: hæc inquam indicant vehementem impendere alui fluxum.

Si hæmorrhoides in causa sint sistantur, nec amplius sanguis ex ijs profluet. Verùm vehementior, remissiorue dolor, causam eius docebit: nec fortè vnà cum excrementis sanguis profluet, sed, aut præcedet eius eruptio, aut subsequetur. huic itaque diligenter attende, videbisque sanguinem C admodum atrum prodire. Contingit dysenteria ex alteratione ventriculi, humorumq; in eo contentorum corruptione, præcipuè verò bilis atræ: nam atra bilis grauitate sua; flaua copia, malum hoc pariunt. facultate itaque existente debili, medicamenta superius enarrata vsui tibi fuerint, eorumque mitiora, non vehementia; cauendo ne quantitatem multum augeas. Sumas itaque medicamenta calida in superficie corporis, vt aperias meatus, & vt partem materiæ foras trahas: præscribasque alimenta styptica; ea enim reprimunt fluxum nimium. Quòd si minor sit solutio, clystere vteris, composito ex decoctis cedri, & acaciæ; is hoc modo paratur: Recipe decocti cedri partes v. acaciæ partes ij. probè contundatur acacia, & in decoctum cedri infundatur: imponanturque igni, lento igne coquendo, donec paulatim formam (*idest crassitiem*) mellis acquirat; viscidum ita redditum, sit tibi commodus eius vsus.

Paratur & decoctum cedri alio modo, vt Recipias decocti cedri partes iiij. decocti rosf. partes ij. hinc acaciam contusam eis misceas: omniaq; simul igni imposita tamdiu coquito, donec consistentiam mellis adipiscantur. hinc eo vtaris, cùm non vehemens, sed remissior fuerit morbus. Quod si causa vehemens largaque alui deiectio, facito ex antedicto præscripto. Quoties itidem medicamento aliquo acri vti voles in colico dolore, vti cæpe, porro, stercore muris, aut similibus, circum-D linas anum prius oleo rosarum, aut oliuæ omphacinæ, ne natibus noxam aliquam inferas; quod certè ni inungas, tibi euenerit, dum pustularum fiet prouentus.

FINIS.

REGISTRVM.

Aα Bβ Cγ Dδ Eε Fζ Gη Hθ Iι Kκ Lλ Mμ Nν Oξ Po Qπ.

Omnes sunt quaterniones, præter Po, qui est Quinternio, & Qπ, qui est duernio.

VENETIIS, APVD IVNTAS.